

การศึกษากระแส “ครุภาคติใหม่” ในภาคเหนือของไทย
พุทธทศวรรษ 2530-2550

โดย

นายณัฐพงศ์ ดวงแก้ว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การศึกษากระแส “ครุบาคติใหม่” ในภาคเหนือของไทย
พุทธศัวรรษ 2530-2550

โดย

นายณัฐพงศ์ ดวงแก้ว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2559
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

A STUDY OF “NEO-KRUBA” MOVEMENT IN NORTHERN THAILAND

2530s-2550s

BY

MR.NATTAPONG DOUNGKAEW

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS

FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS

PROGRAM IN HISTORY

FACULTY OF LIBERAL ARTS

THAMMASAT UNIVERSITY

ACADEMIC YEAR 2016

COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์

วิทยานิพนธ์

ของ

นายณัฐพงศ์ ดวงแก้ว

เรื่อง

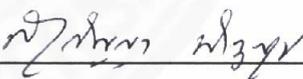
การศึกษากระแส “ครุบาคติใหม่” ในภาคเหนือของไทย พุทธทศวรรษ 2530-2550

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

เมื่อ วันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2560

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

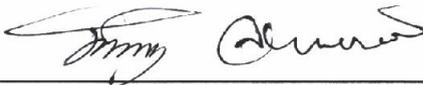
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา บำรุงสุข)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชระ สิ้นสุประมา)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(อาจารย์ ดร.พินิจ ลาภธนานนท์)

คณบดี

(รองศาสตราจารย์ ดร.ดำรงค์ อดุลยฤทธิกุล)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษากระแส “ครุवादติใหม่” ในภาคเหนือของไทย ทศวรรษ 2530-2550
ชื่อผู้เขียน	นายณัฐพงศ์ ดวงแก้ว
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วัชร สันธูประมา
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาปรากฏการณ์การเกิดขึ้นและการขยายตัวของกระแส “ครุवादติใหม่” ในภาคเหนือของไทยช่วงทศวรรษ 2530-2550 โดยเสนอว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากการรับรู้และความเข้าใจต่อเรื่องราวเกี่ยวกับครุवादติวิชัยของคนในปัจจุบัน ที่เกิดขึ้นจากกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุवादติวิชัยตั้งแต่ทศวรรษ 2470 และ ถูกต่อยอดด้วยกระแสล้านนานิยมในทศวรรษ 2530 ทำให้ครุवादติวิชัยกลายเป็นการรับรู้และความเข้าใจหลักในฐานะบุคคลสำคัญของท้องถิ่น เกจิสำคัญรูปหนึ่งของพุทธศาสนาไทย และ กลายเป็นต้นแบบและความหมายของคำว่า “ครุवादติใหม่” ความเข้าใจดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งในภาคเหนือพยายามเชื่อมโยงตนเองกับภาพลักษณ์ของครุवादติวิชัย ซึ่งในงานวิจัยนี้เรียกพระสงฆ์กลุ่มดังกล่าวว่า “ครุवादติใหม่” โดยการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 บท (ไม่รวมบทนำและบทสรุป)

บทที่ 2 เป็นการศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “ครุवादติใหม่” ในวัฒนธรรมล้านนา โดยมีจุดเริ่มต้นจากการตั้งข้อสังเกตต่อการเพิ่มขึ้นจำนวนมากของการนำคำดังกล่าวไปใช้ในกลุ่มพระสงฆ์ในภาคเหนือ หรือที่เรียกว่า “กลุ่มครุवादติใหม่” บทที่ 3 เป็นการศึกษากระแสการผลิตซ้ำและการสร้างภาพลักษณ์ของครุवादติวิชัยที่เกิดขึ้นในทศวรรษ 2470 และยังคงดำเนินมาอย่างต่อเนื่องและมีอิทธิพลเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบัน เพื่อให้เห็นพื้นฐานการรับรู้และความเข้าใจของคนในปัจจุบันต่อคำว่า “ครุवादติใหม่” และ “ครุवादติวิชัย” โดยมีข้อสังเกตที่เกิดจากกลุ่มพระสงฆ์ในภาคเหนือที่มักนำเสนอและเชื่อมโยงตัวเองกับเรื่องราวของครุवादติวิชัย ซึ่งทั้ง 2 บทนี้สามารถตอบคำถามได้ว่ากระแส “ครุवादติใหม่” เกิดขึ้นมาได้อย่างไร และ “ครุवादติใหม่” มีลักษณะอย่างไร

บทที่ 4 และ 5 เป็นการศึกษาให้เห็นถึงการขยายตัวของกลุ่มครอบครัวใหม่ในสังคมปัจจุบัน โดยบทที่ 4 เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวังที่เกิดจากพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาและความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน อันเป็นแรงจูงใจที่ทำให้คนในสังคมเลือกที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้ศรัทธาครอบครัวใหม่ และบทที่ 5 เป็นการศึกษาการปรับตัวและการนำเสนอภาพลักษณ์ตัวตนของครอบครัวใหม่ที่สามารถสอดรับและตอบสนองความคาดหวังของผู้คนในสังคมได้อย่างลงตัว สามารถดึงดูดความสนใจและความศรัทธาของผู้คนให้แก่กับตัวของครอบครัวใหม่เพิ่มมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: กระแสครอบครัวใหม่, ภาพลักษณ์ครอบครัววิเศษ , การผลิตซ้ำและการสร้างภาพลักษณ์, การรับรู้และความเข้าใจ, พุทธศาสนา, ภาคเหนือ

Thesis Title	A STUDY OF “NEO-KRUBA” MOVEMENT IN NORTHERN THAILAND 2530s-2550s
Author	Mr. Nattapong Doungkaew
Degree	Master of Arts
Major Field/Faculty/University	Program in History Faculty of Liberal Arts Thammasat University
Academic Years	2016

ABSTRACT

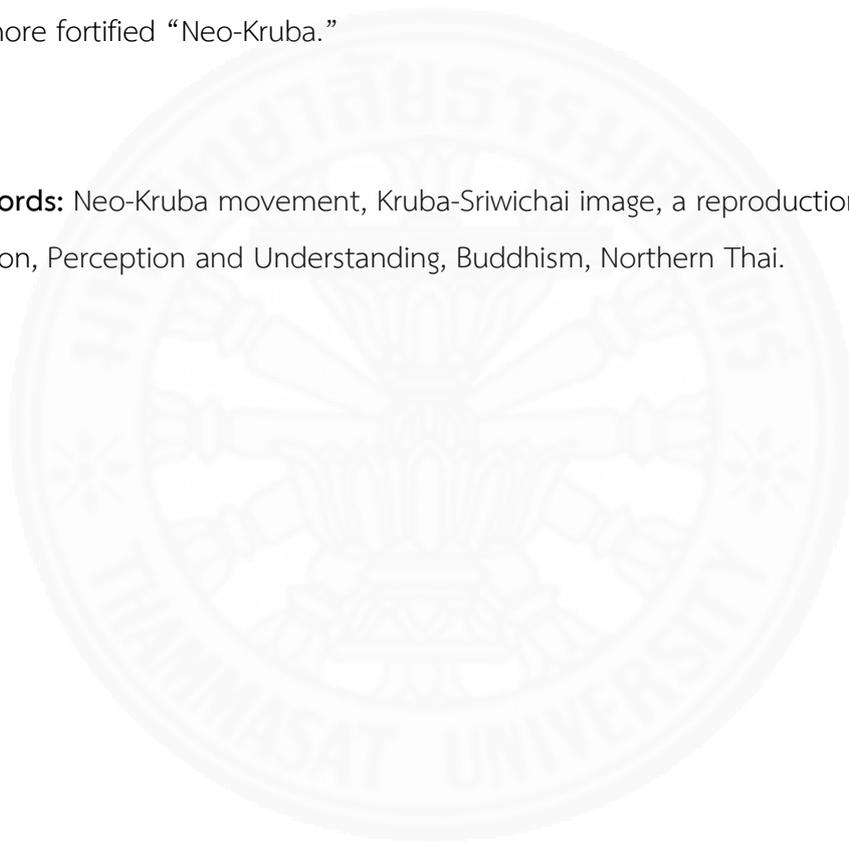
This thesis aims to study the movement and growth of the “Neo-Kruba” in the northern region of Thailand during 2530s-2550s BE (the late 1980s to the late-2000s). This study claims that this phenomenon is a result of nowadays perception and understanding about Kruba Sriwichai’s story from people. They are the consequence of the reproduction and presentation of Kruba Srivichai since the 2470s as well as Lannaist movement, localism in the northern region of Thailand, since 2530s. Due to these two influences, Kruba Sriwichai became a figure in the local context of the northern region and the representation of the “Kruba” meaning. This process affects the way in which certain groups of monks in the region, the so-called “Neo-Kruba” in this study, put their efforts to link themselves with Kruba Srivichai’s representation. This study will be presented in four main chapters as follows.

Chapter 2 presents the development and transformation of “Kruba” meaning in Lanna culture, based on a primary observation toward a rapid increase of “Kruba” term used by monk groups in the northern region, the Neo-Kruba. Chapter 3 presents the reproduction and representation processes of Kruba Srivichai, continuously developing since the 2470s, gaining more and more influences nowadays. The aim of this chapter is to indicate people's fundamental perception and

understanding of “Kruba” and “Kruba Srivichai” nowadays. These two chapters will mainly answer how “Neo-Kruba” is created and how “Neo-Kruba” looks like.

Chapter 4 and 5 aim to study the growth of “Neo-Kruba”. Chapter 4 in particular presents the expectation of fundamental religious belief and insecurity of people's daily life which both incentivise people to approach and take their parts in the “Neo-Kruba.” Chapter 5 in particular presents the adaptation and representation of “Neo-Kruba” toward the people's expectation to gain more attention and faith for the more fortified “Neo-Kruba.”

Keywords: Neo-Kruba movement, Kruba-Srivichai image, a reproduction and Image creation, Perception and Understanding, Buddhism, Northern Thai.

กิตติกรรมประกาศ

“...สาธุ วันทามิ ภันเต สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม
ภันเต มะยา กะตังปญญัง สามินา อะนุโมติตัพพัง สามินา
กะตังปญญัง มัยหัง ทาตัพพัง สาธุ สาธุ อะนุโมทามิ...”

ผู้วิจัยของกล่าวเริ่มต้นด้วยบทสวดภาษาบาลีที่มีชื่อว่า “วันทามิ” เพื่อแสดงความคารวะนอบน้อมและขอขมาต่อครูบาสังฆะเจ้าทุก ๆ รูป ทั้งในอดีตและปัจจุบัน เป็นต้นว่า ครูบาเจ้าศรีวิชัย ผู้เป็นต้นบุญแห่งล้านนา ผู้เป็นเก้าเป็นประธาน ครูบาอภิชัยชาวปี ครูบาชัยวงษาพัฒนา ครูบาทั้งสามผู้เป็นครูบาเก้าครูบาแบบเข้าหรือครูบาต้นแบบ รวมถึงครูบาสังฆะเจ้าทั้งหลายในปัจจุบันที่ผู้วิจัยได้นำชีวประวัติของท่านทั้งหลายมาศึกษา เป็นต้นด้วย ครูบาเจ้าบุญชุ่ม ญาณสวโร ครูบาเจ้าเทือง นาถสีโล ครูบาน้อย เตชปญโญ ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ครูบาเจษฎา จิรสีโล ครูบาชัยยาปถพี ชัยรัตนจิตโต และครูบาสังฆะเจ้าอีกหลายรูปที่ไม่ได้เอ่ยนามไว้ที่นี่ แม้สิ่งที่ผู้วิจัยได้กล่าวศึกษาวิเคราะห์หรือออกมาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ อาจจะมีมุมมองที่หลากหลายทั้งถูกใจและไม่ถูกใจ แต่ละท่าน ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของผู้วิจัย เป็นการศึกษาค้นคว้าที่เน้นในแง่ของงานวิชาการเพื่อศึกษาริบททางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมถึงองค์ความรู้พุทธศาสนาในสังคมไทยในโลกปัจจุบันเป็นหลัก หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีส่วนใดที่ทำให้ครูบาทั้งหลายเกิดความไม่สบายใจ ผู้วิจัยจึงกราบขอขมา และขอความเมตตาจากท่านทั้งหลายโปรดให้อภัยมาแก่ผู้วิจัยมา ณ ที่นี้ด้วย

ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นนักศึกษาประวัติศาสตร์ผู้วิจัยจึงขอใช้พื้นที่นี้ในการบันทึกประวัติศาสตร์ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาของการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยต้องกล่าวว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดขึ้นในสังคมช่วงเวลาแห่งความสะเทือนใจหลายประการ ความสะเทือนใจประการแรก เนื่องจากการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลฯ พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เกิดการผลัดแผ่นดินของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 สู่พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงได้ชื่อว่า “วิทยานิพนธ์สองแผ่นดิน” ความสะเทือนใจประการที่สองคือ ความสะเทือนใจที่เกิดจากการเมือง มีการชุมนุมใหญ่ทางการเมืองของ กปปส. และ นปช. อยู่ในช่วงการชัตดาวน์กรุงเทพฯ นำไปสู่การยึดอำนาจทำรัฐประหารโดยกลุ่มทหารและปกครองกันมาด้วยระบอบเผด็จการ ประการที่สาม คือความสะเทือนใจที่เกิดจากความขัดแย้งในวงการสงฆ์ เช่น เกิดการชุมนุมของคณะสงฆ์ในการผลักดันให้บัญญัติพุทธศาสนาให้เป็นศาสนาประจำชาติและการเลือกสมเด็จพระสังฆราชองค์ใหม่ สะเทือนใจที่เห็นกลุ่มพระสงฆ์ไทยรวมถึงชาวพุทธไทยจำนวนหนึ่งยินดีกับการใช้ความรุนแรงและการฆ่าในการต่อต้านศาสนาอิสลามและเข้าปราบปรามวัดพระธรรมกาย

ว่าด้วยเส้นทางวิทยานิพนธ์ หากจะกล่าวถึงเส้นทางสู่ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ว่าเปรียบเสมือนเส้นทางที่โรยไปด้วยกลีบดอกไม้หลากสี หรือปูลาดมาด้วยพรมเปอร์เซียพีนางาม ก็จะเป็นการกล่าวเกินจริงเกินไป อย่างไรก็ตามแม้ว่าเส้นทางเส้นนี้จะเต็มไปด้วยอุปสรรคที่เปรียบเสมือนก้อนกรวด หรือหลุมบ่อมากมายตลอดเส้นทาง กลับมีดอกไม้ สายลม สายน้ำอันฉ่ำเย็นค่อยประโลมใจสร้างความหวังและกำลังใจในการฝ่าฟันกับอุปสรรคต่าง ๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เดินมาสู่ความสำเร็จ ดังนั้นการกราบขอบคุณผู้ที่ให้ความหวังและกำลังใจนั้นจึงถือเป็นสิ่งสำคัญพอ ๆ กับความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นพิเศษคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชร สินธุประมา ที่รับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คอยให้คำปรึกษาและแนะแนวทางในการดำเนินการวิจัย หรือแม้แต่ยอมทนต่อความบ่าบอและวุ่นวายของผู้วิจัย ดังนั้นการเป็นที่ปรึกษาให้แก่งานวิจัยฉบับนี้จึงไม่ได้เป็นเพียงการฝึกฝนองค์ความรู้ให้แก่ผู้วิจัยแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นการฝึกขันติธรรมมีของตัวอาจารย์อีกด้วย

ผู้วิจัยขอขอบคุณพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา บำรุงสุข ที่กรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ อาจารย์ ดร.พินิจ ลาภธนานนท์ ที่เมตตาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้วิจัยตั้งแต่การสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ จนการสอบปิดเล่มวิทยานิพนธ์

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณาจารย์ในภาคประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุก ๆ ท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผศ.ดร.จุฬาท อี้อรักสกุล ผศ.อดิศร หมวกพิมาย อ.ดร.เชาวฤทธิ์ เชาว์แสงรัตน์ อ.ดร.นิภาพร รัตนพัฒนากุล อ.ดร.กรพนัส ตั้งเชื่อนพันธ์ อ.ดร.ปรีดี หงส์สตัน และ อ.ดร.ตามไท ดิลกวิทยรัตน์ ที่คอยเป็นกำลังใจและคอยสอบถามถึงความคืบหน้าวิทยานิพนธ์อยู่อย่างตลอดด้วยความเป็นห่วง

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ศ.อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว ผศ. ดร.ขวัญชีวัน บัวแดง ศาสตราจารย์เกียรติคุณสายชล สัตยานุรักษ์ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อานันท์ กาญจนพันธุ์ ที่ให้คำแนะนำต่อมุมมองและแนวทางสำหรับวิทยานิพนธ์ รวมถึงการแนะนำข้อมูลและแนวทางกับการนำเสนอ บทความที่เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้แก่ผู้วิจัยด้วย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ศ.ดร.ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ ศ.ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง ศ.ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ ผศ.ดร.อภิญา เพ็องฟูสกุล อ.สมฤทธิ์ ลือชัย อ.อัครพงษ์ คำคุณ ผศ.ดร.วสันต์ ปัญญาแก้ว อ.วิจักขณ์ พาณิช อ.สุรพศ ทวีศักดิ์ และ Prof. Alexander Horstmann ที่ให้ความสนใจ ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ และคอยซักถามผู้วิจัยเกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์อยู่เสมอ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างยิ่งต่อผู้ทรงคุณวุฒิที่อนุเคราะห์ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ดีและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัยฉบับนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระเทพสิทธินายก เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย หลวงพ่อพระเทพปริยัติ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ พระครู (ดร.) ธีรสุตพจน์ ผู้อำนวยการมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัยสงฆ์ วิทยาเขตเชียงใหม่ พระครูสถิตสุตโสภณ พระครูใบฎีกาเหล่า อมรเมโธ พ่ออาจารย์ศรีเลา เกษพรหม อาจารย์วิลักษณ์ ศรีป่าซาง อ. ดร. เพ็ญสุภา สุขคตะ และท่านอื่นที่ไม่ได้เอ่ยนาม และ ไม่สามารถเอ่ยนามได้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณพี่ ๆ ห้องงานบัณฑิต พี่ป้อ พี่น้อย พี่ป๋ม พี่หวาน พี่ ๆ เจ้าของร้านถ่ายเอกสารทุกร้าน พี่ ๆ เจ้าหน้าที่หอสมุดธรรมศาสตร์ หอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พี่ ๆ เจ้าหน้าที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ และ หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติจังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยขอขอบคุณโครงการวิจัยมหาบัณฑิต ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำหรับการสนับสนุนทุนวิจัยที่ช่วยให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เดินไปสู่ความสำเร็จได้ดีมากยิ่งขึ้น และพี่ ๆ เจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานโครงการทุกท่าน

ผู้วิจัยขอขอบคุณอย่างมากสำหรับมิตรภาพที่ดีจากเพื่อนๆ ที่รักภาคประวัติศาสตร์รุ่นตกรุ่นเครื่อง(รุ่น56) ที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาโดยไม่มีใครหนีกันไประหว่างทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิภาวี สุวิมลวรรณ ภาคิน นิมมานนรวงศ์ พรรณทิพย์ เพ็ชรวิจิตร ปรณรรพ์ ก้องพลานนท์ อาชญาสีทธิ์ ศรีสุวรรณ วรธิภา สัตนานุศักดิ์กุล ภาสกร สังข์ศรี จิรพัฒน์ วัชรประภาพงศ์ อารยา พิทยจำรัส ศุภเกียรติ ศุภศักดิ์ศึกษากร ที่คอยช่วยเหลือ ซักถาม และให้กำลังใจกันและกันอยู่ตลอดมา ขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ทั้งปริญญาโท และ ปริญญาเอก ภาคประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้วิจัยขอขอบคุณพระ (เพื่อน) กฤษณ์ท สุทธิญาโณ พี่พิสิษฐ์ นาสี (อ้ายเชิด) พี่ชัยพงษ์ สำเนียง (อ้ายออบ) อาจารย์จิรชาติ สันตะยศ (อ.อ้อด) พี่สงกรานต์ สมจันทร์ (อ้ายสงกรานต์) พี่เฉลิมวุฒิ ต๊ะคำมี (อ้ายเยว) สุรพงษ์ ศรีพรม (แมน) อินทกร สิทธิวงค์ ทุกท่านที่มอบมิตรภาพแสนดีแก่ผู้วิจัยในช่วงเวลาของการลงพื้นที่ภาคสนาม และ (อาร์ม) ติณณภพจ สินสมบูรณ์ทอง ที่ช่วยตรวจเช็คการเขียนบทคัดย่อภาษาอังกฤษให้ผู้วิจัย รวมถึงอีกหลายท่านที่ไม่อาจจะกล่าวได้หมด ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณครอบครัว พ่อแม่ พี่ชาย พี่สะใภ้ ลุงป้า น้าอา ทุกท่าน ผู้เป็นแหล่งทุนด้วยความ(อาจจะ)เต็มใจ เป็นผู้ให้กำลังใจ และ ทำให้หนักใจไปพร้อม ๆ กัน ผู้วิจัยขอขอบ คุณแปม นิค และ (มะดู่ย หรือ ทราย) อัฐพล แสงสร้อย คนที่คอยอยู่เคียงข้างผู้วิจัยมาตลอด อาชิ หมายน้อยลูกชายแสนน่ารัก ขอขอบคุณร่างกายของผู้วิจัยที่ทนต่อความเครียดความกดดันมาได้ แม้ต้องเข้าห้องผ่าตัดด่วนถึง 2 ครั้ง จากไส้ติ่งอักเสบ ต่ตลูกทอลซิล ในระยะเวลาห่างกันเพียงหนึ่งเดือน

นายณัฐพงศ์ ดวงแก้ว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(13)
สารบัญภาพ	(14)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา	4
1.3 สมมติฐานการวิจัย	5
1.4 ขอบเขตการวิจัย	5
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
1.7 ทบทวนวรรณกรรม	8

1.7.1 งานเขียนเกี่ยวกับการศึกษา “ครูบา” ในภาคเหนือ	8
1.7.1.1 งานเขียนเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัย	9
1.7.1.2 งานศึกษาครูบาอภิชัยชาวปักษ์กับขบวนการครูบาในภาคเหนือ	15
1.7.1.3 งานศึกษาครูบาคติใหม่	20
1.7.2. การเขียนเกี่ยวกับบริโศคนิยมทางศาสนา	24
1.7.2.1 งานเขียนบริโศคนิยมทางศาสนาในกลุ่มศาสนาตะวันตก	25
1.7.2.2 งานเขียนบริโศคนิยมทางศาสนาในกลุ่มพุทธศาสนาในประเทศไทย	28
บทที่ 2 “ครูบา” : พัฒนาการ ความหมาย และการรับรู้ของผู้คนในสังคม	35
2.1 คำว่า “ครูบา” ในประวัติศาสตร์ล้านนา	36
2.1.1 ที่มาของคำว่า “ครูบา”	37
2.1.2 จุดเริ่มต้นของคำว่า “ครูบา” ในประวัติศาสตร์ล้านนา	38
2.1.3 คำเรียกพระสงฆ์ในวัฒนธรรมล้านนาคู่ก่อนทศวรรษ 2270	44
2.1.4 คำว่า “ครูบา” ภายใต้อิทธิพลของกรุงเทพฯ	47
2.1.5 คำว่า “ครูบา” หลังทศวรรษ 2530 ถึงปัจจุบัน	51
2.2 ความหมายและการรับรู้ความหมายของคำว่า “ครูบา” ในปัจจุบัน	55
2.3 การรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในปัจจุบันต่อความหมายคำว่า “ครูบา”	63
บทที่ 3 ครูบาศรีวิชัย: กระแสการผลิตซ้ำ การสร้างภาพลักษณ์ ทศวรรษ 2470-2550	70
3.1 กระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยภายหลังทศวรรษ 2470	70

3.1.1 หนังสือชีวประวัติกับการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ความเป็นครูบาศรีวิชัย	71
3.1.1.1 ภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยที่สะท้อนจากงานเขียนชีวประวัติ	73
3.1.2 อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยภาพสะท้อนภาพลักษณ์ความเป็นครูบาศรีวิชัย	79
3.1.3 “ขอ” และ “เพลงลูกทุ่ง” ประวัติครูบาศรีวิชัยกับการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัย	88
3.1.3.1 “เพลงขอ”: บทบาท ความสำคัญ และอิทธิพลที่มีต่อผู้คนในสังคมภาคเหนือ	93
3.1.4 ภาพถ่ายเดี่ยวและภาพถ่ายกิจกรรมของครูบาศรีวิชัย	98
3.1.4.1 ครูบาศรีวิชัยกับการขยายตัวของเทคโนโลยีกล้องถ่ายรูปและธุรกิจห้องภาพในเชียงใหม่	103
3.1.4.2 ภาพถ่ายครูบาศรีวิชัย อิทธิพลที่มีต่อกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์	106
3.1.5 การสร้างพระเครื่อง และ วัตถุมงคลครูบาศรีวิชัย	108
3.1.5.1 เครื่องรางครูบาศรีวิชัยอิทธิพลต่อการผลิตซ้ำและการสร้างภาพลักษณ์	113
3.1.6 ตำนานมุขปาฐะกับการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัย	117
บทที่ 4 ผู้ศรัทธา (Believers) การรับรู้ พื้นฐานความเชื่อทางศาสนา และ ความคาดหวังต่อการศรัทธาครูบาคติใหม่	124
4.1 บทบาท และ การเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่ศรัทธา “ครูบาคติใหม่”	125
4.1.1 คนกรุงเทพฯ และ คนต่างจังหวัดนอกพื้นที่ภาคเหนือตอนบน	126
4.1.2 กลุ่มชาวบ้าน และ คนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน	133
4.1.3 กลุ่มชาติพันธุ์ และ ชนกลุ่มน้อย	138
4.2 ภูมิหลังการรับรู้ พื้นฐานความเชื่อทางศาสนา และความไม่มั่นคงของแต่ละกลุ่มคน	145

4.2.1 ความศรัทธาที่เกิดขึ้นจากการรับรู้และความเข้าใจจากภาพลักษณ์ ครูบาศรีวิชัย	145
4.2.2 ภูมิหลังความเชื่อและโลกทัศน์ทางศาสนาของกลุ่มผู้ศรัทธา	149
(ประการที่ 1) ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเรื่องเหนือธรรมชาติ	150
(ประการที่ 2) ความเชื่อเรื่องศาสนาห้าพันปี และ โลกหลังกึ่งพุทธกาล	151
(ประการที่ 3) ความเชื่อเรื่องศาสนาห้าพันปี และ โลกหลังกึ่งพุทธกาล กับการกำเนิด “ตนบุญ” และ “ผู้มีบุญ”	156
(ประการที่ 4) ความเชื่อเรื่อง “การสร้างบุญ” และ “ตัวกลางที่ดี”	160
4.2.3 ความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้ศรัทธา	164
4.2.3.1 ความไม่มั่นคงด้านอาชีพการงานและการเงิน	165
4.2.3.2 ความไม่มั่นคงด้านชีวิตครอบครัว	169
4.2.3.3 ความไม่มั่นคงด้านในระบบสวัสดิการภาครัฐ ด้านการรักษา พยาบาลสมัยใหม่	171
4.2.3.4 ความไม่มั่นคงที่เกิดจากความไม่เท่าเทียมกันทางการเมือง	177
บทที่ 5 ครูบาคติใหม่: การปรับตัว และการนำเสนอภาพลักษณ์ตัวเองต่อสังคม	181
5.1 การปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้คนในสังคม	181
5.1.1 การเชื่อมโยงและการหยิบยืมภาพลักษณ์ความเป็นครูบาศรีวิชัย ของกลุ่มครูบาคติใหม่	182
5.1.1.1 การเชื่อมโยงผ่านการแต่งกาย และ การแสดงอากัปกิริยา	183
5.1.1.2 การเชื่อมโยงผ่านการนำเสนอภาพลักษณ์ตนเองให้เป็น “พระนักพัฒนา”	187
5.1.1.3 การเชื่อมโยงผ่านเรื่องเล่าการเป็นครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด	193
5.1.1.4 การเชื่อมโยงผ่านพิธีกรรมที่เชื่อกันว่าสืบทอดมาจากครูบาศรีวิชัย	197
5.1.1.5 การเชื่อมโยงผ่านการใช้สรรพนามเรียกขานตนเองด้วยคำว่า “ครูบา”	202

5.1.2 การเชื่อมโยงและหยาบยืมเอกลักษณ์ระหว่างครุบาทดีใหม่และครุบาทดีใหม่	207
5.1.3 การปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการจากความไม่มั่นคง ของกลุ่มคนในสังคม	215
5.2 การผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของกลุ่มครุบาทดีใหม่ การทำตัวเองให้เป็นสินค้า	232
5.2.1 การผลิตซ้ำผ่านหนังสือสวดมนต์ หนังสือประวัติ และหนังสือกิจกรรม	232
5.2.2 การผลิตซ้ำผ่านการใช้เทคโนโลยีเทปคาสเซ็ท และแผ่นคอมแพ็กดิสก์	242
5.2.3 การผลิตซ้ำผ่านรูปถ่ายและวิดีโอคลิป	245
5.2.4 การผลิตซ้ำผ่านข่าวสารและรายการทีวี	249
5.2.5 การผลิตซ้ำผ่านการผลิตของที่ระลึกและของเช่าบูชา	257
5.2.6 การผลิตซ้ำผ่านการผลิตเครื่องรางและวัตถุมงคล	260
5.2.7 การผลิตซ้ำผ่านการใช้เว็บไซต์ และ โซเชียลมีเดีย	265
บทที่ 6 บทสรุป	274
รายการอ้างอิง	284
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ประวัติครุบาทรูปสำคัญในงานวิจัยฉบับนี้	306
ภาคผนวก ข ตารางรายชื่อหนังสือประวัติครุบาทศรีวิชัยในช่วงเวลา พ.ศ. 2472-2558	311
ภาคผนวก ค รายชื่อคณะกรรมการบริจาคร่วมสร้างศาลาหลวงมาต้ำหน้าบุญ 20 ปี บารมี พระครุบาทเจ้าเทือง นาดสีโล พ.ศ. 2548 สิ้นสุดงบประมาณ 15,000,000 บาท	317
ภาคผนวก ง ป้ายประกาศขอเชิญร่วมทำบุญเป็นเจ้าภาพ สร้างพระประธาน 49 นิ้ว	320
ภาคผนวก จ ขอประวัติครุบาทศรีวิชัย สิริวิชัย โดย บัวซอน ถนอมบุญ	321
ภาคผนวก ฉ เพลงครุบาทศรีวิชัย โดย ทิพวรรณ จันทร์สวย	342
ภาคผนวก ช เพลงครุบาทเจ้าศรีวิชัย โดย ขวัญชัย พิพัฒน์พงษ์ หน่อขัต	343
ประวัติผู้เขียน	346

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ทำเนียบการสร้างเหรียญครุบาศรีวิชัย	114
4.1 ความแตกต่างของระบบหลักประกันสุขภาพทั้งสามของประเทศไทย	176
5.1 สรุปลักษณะการเชื่อมโยงและการนำเสนอภาพลักษณ์ครุบาคติใหม่กับภาพลักษณ์ ครุบาศรีวิชัยที่ถูกผลิตซ้ำและสร้าง	206
5.2 สรุปการสร้างเอกลักษณ์ของครุบาคติใหม่รูปสำคัญ ๆ	226

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แสดงลักษณะการนุ่งแบบครุบาศรีวิชัย ที่กลุ่มครุบาคติใหม่นำไปปฏิบัติ	52
2.2 แสดงลักษณะการนุ่งแบบครุบาศรีวิชัย ที่กลุ่มครุบาคติใหม่นำไปปฏิบัติ	52
2.3 ลักษณะการปักไฟธรรมตั้งแต่เยาว์วัยของครุบาในปัจจุบัน	53
2.4 ลักษณะการปักไฟธรรมตั้งแต่เยาว์วัยของครุบาในปัจจุบัน	53
2.5 เอกสารการลงนามให้คำมั่นรับรองคำตัดสินต่อคณะสงฆ์ ณ วัดเบญจมบพิตร เมื่อ 21 เมษายน พ.ศ. 2479	60
2.6 โทรเลขของครุบาอภิชัยชาวปี	61
2.7 ป้ายชื่อศาลาหลวงตามหน้าบุญ 20 ปี บารมี พระครุบาเจ้าเทือง นาสีโล	62
3.1 ปกหนังสือชีวประวัติครุบาศรีวิชัยฉบับต่าง ๆ บางส่วน	78
3.2 รูปหล่อปูนปลาสเตอร์ครุบาศรีวิชัย โดยอาจารย์ศิลป์ พีระศรี	81
3.3 ภาพถ่ายอนุสาวรีย์ครุบาศรีวิชัย ณ เชียงตอยทางขึ้นวัดพระธาตุตอดอยสุเทพ	87
3.4 ภาพถ่ายเดี่ยวครุบาศรีวิชัย นุ่งชุดสมาธินุ่งผ้ารัดอก ห้อยลูกประคำ มีผ้าห่ม ไหล่สองข้าง ถ่าย ณ วัดศรีดอนไชย จ.เชียงใหม่ เมื่อครั้งโดนกักบริเวณ ตอนถูก กล่าวหาครั้งที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2465 ขณะอายุได้ 43 ปี	99
3.5 ภาพถ่ายเดี่ยวครุบาศรีวิชัยนุ่งสมาธิไม่มีผ้าห่มไหล่ และ สะพายบาตร ถือไม้เท้าและพัดใบลานใต้ต้นชบา ณ พระธาตุจอมทอง เมื่องานฉลองวัดพระเจ้า ตนหลวง (ศรีโคมคำ) จังหวัดพะเยา เมื่อ พ.ศ. 2468 เมื่ออายุได้ 46 ปี	100
3.6 ภาพถ่ายเดี่ยวครุบาศรีวิชัยสองรูป นุ่งเก้าอี้ไม้สานถือไม้เท้าและพัดใบลาน ห้อยลูกประคำใต้ต้นชบา ณ พระธาตุจอมทอง เมื่องานฉลองวัดพระเจ้าตนหลวง (ศรีโคมคำ) จังหวัดพะเยา เมื่อ พ.ศ. 2468 เมื่ออายุได้ 46 ปี	100
3.7 ภาพถ่ายเดี่ยวครุบาศรีวิชัยนุ่งสมาธิไม่มีผ้าห่มไหล่ และ สะพายบาตรถือไม้เท้า และพัดใบลานใต้ต้นชบา ณ พระธาตุจอมทอง เมื่องานฉลองวัดพระเจ้าตนหลวง (ศรีโคมคำ) จังหวัดพะเยา เมื่อ พ.ศ. 2468 เมื่ออายุได้ 46 ปี	101
3.8 ภาพถ่ายเดี่ยวครุบาศรีวิชัย ซ้ายมือถ่ายเมื่องานฉลองพระธาตุช่อแฮ จ.แพร่ เมื่อ พ.ศ.2469 ขณะอายุ 47 ปี ขวามือถ่าย ณ ศาลากว๊านตาน (ศาลาบำเพ็ญบุญ) วัดพระสิงห์ จ.เชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2480 ขณะอายุ 59 ปี	101

3.9	หน้าเว็บไซต์ถูกเฝ้า เมื่อค้นหาข้อมูลพื้นฐานออนไลน์ด้วยคำว่า “ครุบาศรีวิชัย”	102
4.1	ใบบอกกิจกรรมการลงไปพบปะญาติโยม ณ กรุงเทพมหานคร ของ ครุบาอริยชาติ อริยจิตโต	133
4.2	แผนที่เส้นทางการเดินทางในการสร้างศาสนาสถานต่าง ๆ ของ ครุบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร	141
4.3	ภาพถ่ายครุบาศรีวิชัยและครุบาเทืองคู่กัน แขนงอยู่ในศาลาหลวง ตามหน้าบุญ	148
5.1	รูปภาพครุบาศรีวิชัยที่ถูกผลิตซ้ำอยู่อย่างต่อเนื่อง	184
5.2	ลักษณะการครองผ้า สีผ้าของกลุ่มครุบาคติใหม่ที่มี ลักษณะคล้ายคลึงกับรูปภาพของครุบาศรีวิชัย	184
5.3	ลักษณะท่าทางและการใช้อุปกรณ์ที่สะท้อนลักษณะที่คล้ายคลึงกับ ภาพลักษณ์ของครุบาศรีวิชัย	185
5.4	ลักษณะท่าทางของกลุ่มครุบาคติใหม่ที่คล้ายคลึงกับภาพลักษณ์ของครุบาศรีวิชัย	186
5.5	ภาพเชิงเปรียบเทียบใบหน้าระหว่างครุบาศรีวิชัยและครุบาเทือง ภาพดังกล่าวแขนงอยู่ใน ศาลาหลวงตามหน้าบุญ 20 ปี บารมี พระครุบาเจ้าเทือง นาสีโล	194
5.6	ครุบาอริยชาติ อริยจิตโต อยู่ในหลุมดิน และซุ้มปางครอบ ในการเข้านิโรธกรรม ครั้งที่ 9	199
5.7	ลักษณะซุ้ม และ ราชาวัตร 9 ชั้น ในพิธีกรรมเข้านิโรธกรรม ครุบาชัยยาปถพี ชัยรัตนจิตโต	199
5.8	ครุบาบุญชุ่มแสดงการทำมูทรา	210
5.9	ต้นเงินครุบาเทือง ในงานอายุวัฒนมงคลประจำปี 2558	211
5.10	เสลี่ยงครุบาเทือง นาสีโล รับบิณฑบาตในงานอายุวัฒนมงคลประจำปี 2558	212
5.11	แห่เสลี่ยงครุบาบุญชุ่ม ในงานฉลองอายุวัฒนมงคลประจำปี 2560	213
5.12	ขบวนแห่ครุบาอริยชาติ	214
5.13	แห่เสลี่ยงครุบาชัยยาปถพี	214
5.14	“อาง” หรือ “ประทีปดินกา” ของครุบาชัยยาปถพี	219
5.15	ครุบาชัยยาปถพีแสดงการจุดอางประทีปดินกาอธิฐาน	219
5.16	ครุบาน้อยลงหน้าทองให้คุณคชาภา ต้นเจริญ (คุณมดดำ) ดาราและพิธีกรชื่อดัง	220
5.17	ครุบาอริยชาติทำพิธีปิ่นพระเจ้า (พระพุทธรูป) โคตรทันใจ งานกฐินประจำปี 2559	221

5.18	พิธีใส่ขันดอกไหว้พระขอพรองค์อินทร์พันใจ ครุบาบุญหลวง ประจำปี 2558	222
5.19	หนังสือประวัติและบทสวดมนต์บนหิ้งบูชา	235
5.20	ปกหนังสือแนวชีวประวัติและกิจกรรมที่ผลิตโดย ครุบาอริยชาติ อริยจิตโต	236
5.21	ปกหนังสือแนวชีวประวัติและกิจกรรมที่ผลิตโดยครุบาชัยยาปถพี ชัยรัตนจิตโต	236
5.22	ปกหนังสือแนวชีวประวัติและกิจกรรมที่ของพระอาจารย์กฤษดา สุขเมธ	237
5.23	ทีมงานอินพินิต์กำลังเตรียมโตรนในการเก็บภาพมุมสูงในการงานกฐินประจำปี วัดแสงแก้วโพธิญาณ หรือวัดครุบาอริยชาติ อริยจิตโต	246
5.24	รูปถ่ายของครุบาอริยชาติ อริยจิตโต ที่มีลักษณะการจัดวางท่าทาง อย่างเป็นทางการ รูปดังกล่าวตั้งโชว์ไว้ในงานพิธีกรรมต่างๆ	247
5.25	ภาพถ่ายที่ถ่ายอย่างไม่เป็นทางการ ของครุบาเทือง นาสีโล	247
5.26	ป้ายแสดงระดับเงินบริจาคและวัดถุมงคลในฐานะของที่ระลึก ของครุบาน้อย เดชปัญญา	259
5.27	แม่มางวักอ้วน วัดถุมงคลที่เป็นเอกลักษณ์พิเศษของครุบาอริยชาติ	262
5.28	ศาลาวัดถุมงคลในพื้นที่วัดของครุบาอริยชาติ อริยจิตโต	263
5.29	ศาลาวัดถุมงคลวัดครุบาน้อย เดชปัญญา	263
5.30	ซุ้มจำหน่ายวัดถุมงคลจัดขึ้นพิเศษในงานปอยหลวงประจำปีวัดครุบาเจษฎา	264
5.31	แคตตาล็อกวัดถุมงคลฉบับภาษาอังกฤษประจำศาลาวัดถุมงคลวัดครุบาน้อย	264
5.32	รวมหน้าโปรไฟล์เฟสบุ๊กครุบาคติใหม่	268
5.33	โปสเตอร์เชิญชวนทำบุญในเฟสบุ๊กวัดแสงแก้วโพธิญาณ วัดครุบาอริยชาติ	269
5.34	การแชร์ประชาสัมพันธ์กิจกรรมนิตครุบาและเชิญชวน ให้ร่วมงานบุญกับครุบาอริยชาติ	270
5.35	การแชร์สลิปโอนเงิน และ เงินที่จะร่วมสร้างบุญกับครุบากฤษดา	272

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

“ครุवादตีใหม่” เป็นกลุ่มพระสงฆ์ในพื้นที่ภาคเหนือของไทยหรือพื้นที่วัฒนธรรมล้านนา ในอดีต ที่นำภาพลักษณ์และเอกลักษณ์ของครุวาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้านนา มาเป็นวัตรปฏิบัติ หรือเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น การนุ่งห่มจีวร สวมลูกประคำ ใช้ตาลปัตรที่ทำจากขนนกยูงหรือ ไบลาน และมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ทศวรรษ 2530 ถึงปัจจุบัน¹ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นมีอยู่หลายประการ เช่น ปัจจัยจากกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุวาศรีวิชัย ตั้งแต่ทศวรรษ 2470 และมีอิทธิพลมากยิ่งขึ้นหลังการตื่นตัวของกระแสท้องถิ่นนิยม หรือ ล้านนานิยม และ ปัจจัยจากการแสวงหาที่พึ่งเพื่อตอบสนองความคาดหวังของผู้คน ทั้งความคาดหวังที่เกิดขึ้นจาก พื้นฐานความเชื่อทางศาสนา และความคาดหวังที่เกิดขึ้นจากสภาวะความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิต ในโลกยุคปัจจุบัน

คำว่า “ครุวา” เป็นคำที่ใช้เรียกพระสงฆ์ผู้เป็นที่เคารพศรัทธาของผู้คน เป็นคำที่ยังไม่มีความหมายและคำนิยามตัวบุคคลที่สามารถได้รับเรียกขานด้วยคำดังกล่าวอย่างชัดเจน การนิยามในปัจจุบันเป็นเพียงการถกเถียงและความพยายามในการนิยามความหมายของคำดังกล่าวให้ชัด ซึ่งความพยายามดังกล่าวเกิดขึ้นมาเพื่อต่อต้านการขยายตัวของกลุ่มครุवादตีใหม่²

จากอิทธิพลของกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุวาศรีวิชัยภายหลัง 2470 และมีอิทธิพลมากขึ้นในทศวรรษ 2530 ทำให้ความหมายของคำว่า “ครุวา” ในการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคมหมายถึง “ครุวาศรีวิชัย” ดังนั้นพระสงฆ์ที่นำภาพลักษณ์และเอกลักษณ์ที่สัมพันธ์กับภาพลักษณ์ของครุวาศรีวิชัยมาใช้จึงได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครุวา” โดยผู้ที่ถูก

¹ จิรชาติ สันติยะศ, “ครุวาศรีวิชัย กับคตินิยมแบบ “ครุวา” (ใหม่) ช่วงทศวรรษ 2530-2550”, *ศิลปวัฒนธรรม* ปีที่ 31, ฉบับที่ 4 (กุมภาพันธ์ 2552), 80-95.

² ข้อถกเถียงเกี่ยวกับความหมายและคำนิยามคำว่า “ครุวา” ใน พระนคร ปลอดภัยโร , บรรณาธิการ, *เถรวิชัยกยอสมณศักดิ์พระสงฆ์ในล้านนา*, (เชียงใหม่: แม็กซ์พริ้นติ้ง (มรดกล้านนา) , 2553).

เรียกว่า “ครุบา” ในปัจจุบันไม่มีขอบเขตอายุชัดเจน โดยพบว่ามิตั้งแต่อายุน้อยที่ถูกเรียกขานว่า “ครุบาเณร” หรือบางกลุ่มเรียก “ครุบาอุ๊กแก๊ส” ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เรียกพระสงฆ์กลุ่มดังกล่าวว่า “ครุภาคติใหม่”

ภาพลักษณ์สำคัญของเหล่าครุภาคติใหม่ คือ การนำเสนอตัวเองด้วยภาพลักษณ์ของการเป็น “ตนบุญ” หรือ “ผู้วิเศษ” ซึ่งภาพลักษณ์ดังกล่าวเป็นภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอตัวตนโดยการเชื่อมโยงกับภาพลักษณ์ของครุบาตรีวิชัยที่ถูกกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์สร้างขึ้นมาจนกลายเป็นการรับรู้และความเข้าใจพื้นฐานต่อลักษณะของการเป็น “ครุบา”

“ตนบุญ” ตามคติความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นภาคเหนือ เชื่อกันว่าจะเกิดขึ้นเพื่อช่วยเหลือเหล่าเวไนยสัตว์ให้รอดพ้นจากความทุกข์ และคอยค้ำจุนพระพุทธศาสนาภายหลังยุคกึ่งพุทธกาล 2500 เป็นต้นไปให้อยู่ครบถึง 5,000 ปี จนเข้าสู่ยุคพระศรีอาริยมตไตรย และ ไม่เพียงอยู่ในฐานะสงฆ์เท่านั้น แต่ยังมีตนบุญที่เป็นฆราวาสด้วย เช่น ตนบุญที่เป็นกษัตริย์ของล้านนาเอง หรือ ตนบุญที่เป็นสามัญชนทั่วไป ซึ่งมักจะเกิดขึ้นในยามที่บ้านเมืองเกิดความไม่สงบ เช่น สงคราม กาฬโรค หรือ ยุคเสื่อมตามความเชื่อทางพุทธศาสนา ส่วนตนบุญที่อยู่ในฐานะพระสงฆ์มักจะเป็นพระสงฆ์ที่มีบุคลิกลักษณะพิเศษ เช่น เป็นพระสงฆ์ที่เคร่งครัดในศีลาจารวัตร³ ลักษณะดังกล่าวก่อให้เกิดความเลื่อมใสของผู้คน และความเชื่อเหล่านี้ยังคงสืบทอดกันอย่างต่อเนื่องในสังคมล้านนาหรือพื้นที่ภาคเหนือในปัจจุบัน

กระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุบาตรีวิชัยเริ่มเกิดขึ้นภายหลังทศวรรษ 2470 กระแสดังกล่าวประกอบไปด้วยหลายช่องทาง เช่น หนังสือประวัติครุบาตรีวิชัย ภาพถ่ายและรูปภาพกิจกรรมของครุบาตรีวิชัย รูปปั้นและอนุสาวรีย์ครุบาตรีวิชัย เรื่องเล่ามุขปาฐะเกี่ยวกับครุบาตรีวิชัย รวมถึงการประพันธ์เพลงขอพินบ้าน เป็นต้น กระแสดังกล่าวมีอิทธิพลต่อสังคมมากยิ่งขึ้นภายหลังการเกิดขึ้นของกระแสท้องถิ่นนิยมหรือล้านนานิยมในช่วงทศวรรษ 2530⁴

³ โสภา ชานะมูล, “ครุบาตรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้านนา 2421-2481,” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534).

⁴ การขยายตัวของกระแสท้องถิ่นนิยม-ล้านนานิยม ใน อาสา คำภา, เครือข่ายประชาสังคมเชียงใหม่กับการฟื้นฟู-สืบสานวัฒนธรรมล้านนา กรณีศึกษา เครือข่าย ใน “สืบสานล้านนา ,” คักยภาพและการพัฒนาองค์กรเครือข่ายทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน, (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), 44-155.

กระแสดังกล่าวได้ผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์สำคัญ ๆ ของครุบาตรีวิชัยต่อการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคม เช่น การเป็นตนบุญ-ผู้วิเศษ การเป็นพระนักพัฒนา การเป็นพระผู้เคร่งครัดในศีลาจารวัตร การเป็นพระผู้ยึดมั่นในจารีตลัษณานา รวมถึงภาพลักษณ์การแต่งกายและท่าทางอากัปกิริยาต่าง ๆ

กระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ของครุบาตรีวิชัยถูกตอกย้ำให้มีพลังมากขึ้นด้วยกระแสการตื่นตัวของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2530 ส่งผลให้ผู้คนเกิดความสนใจต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กระแสดังกล่าวผลักดันให้ครุบาตรีวิชัยกลายมาเป็นบุคคลสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรือ “ตนบุญแห่งลัษณานา” และกลายมาเป็นภาพแทนและตัวแทนความหมายของการเป็น “ครุบา” ในการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคมปัจจุบัน

สังเกตได้ว่าในช่วงหนึ่งทศวรรษของกระแสท้องถิ่นนิยม (localism) เกิดกลุ่มพระสงฆ์รุ่นใหม่ ๆ จำนวนมาก ที่มีภาพลักษณ์ของความเป็นอนุรักษนิยม โดยการดึงภาพลักษณ์ และเอกลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์กับครุบาตรีวิชัยมาใช้เป็นวัตรปฏิบัติ เป็นภาพลักษณ์สำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ให้แก่ตนเองเพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ดังกล่าวต่อการรับรู้ของผู้คนในสังคม ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์สำคัญของกลุ่ม “ครุบาคติใหม่”

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดขึ้นของกระแส “ครุบาคติใหม่” ไม่เพียงแต่ปัจจัยจากกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ของครุบาตรีวิชัยเท่านั้น การปรับตัวของกลุ่มครุบาคติใหม่ที่สร้างแรงดึงดูดความสนใจจากผู้คนให้เข้ามาศรัทธาต่อตัวครุบาคติใหม่ด้วย ลักษณะดังกล่าวเป็นอีกปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ส่งผลต่อการขยายตัวของกระแสครุบาคติใหม่ในภาคเหนือด้วย

การปรับตัวของครุบาคติใหม่เป็นการปรับตัวที่สัมพันธ์และสามารถตอบสนองต่อพื้นฐานความเชื่อและสภาวะความไม่มั่นคงของผู้คนในสังคมได้อย่างลงตัว ผู้คนในสังคมต่างมีพื้นฐานความเชื่อที่หลากหลาย เช่น พื้นฐานความเชื่อเรื่องโลกกึ่งพุทธกาลและศาสนาห้าพันปี โลกพระศรีอาริย์ ความเชื่อเรื่องตัวกลางที่ดี ความเชื่อเรื่องบุญและกรรม และความเชื่อเรื่องการสร้างบุญ โดยเชื่อว่าหลังยุคกึ่งพุทธกาลจะเกิดสิ่งที่เรียกว่า “กสิยุค” เกิดความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิต และในขณะเดียวกันก็จะบังเกิด “ตนบุญ” หรือ “ผู้มีบุญ” มาช่วยค้ำจุนและช่วยเหลือผู้คนเหล่านั้น นำพาผู้คนเหล่านั้นสร้างบุญ เพื่อค้ำจุนพระพุทธศาสนา และรอการเกิดขึ้นของยุคพระศรีอาริย์เมตไตรยในอนาคตกาล อีกทั้งความเชื่อที่ว่าหากได้ร่วมบุญกับตนบุญหรือผู้มีบุญดังกล่าวจะทำให้ได้รับผลบุญที่มหาศาลกว่าการทำบุญกับพระสงฆ์ทั่วไปหรือการทำบุญในช่องทางอื่น ดังนั้นความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ผู้คนในสังคมต่างแสวงหาสิ่งที่เรียกว่า “ตัวกลางที่ดี” ซึ่งสอดคล้องและสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ของกลุ่มครุบาคติใหม่ ผู้คนเหล่านี้จึงได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของผู้ศรัทธากลุ่มครุบาคติใหม่

สภาวะความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบันเป็นอีกปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้ผู้คนต่างเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของผู้ศรัทธาครุवादิใหม่ ความไม่มั่นคงดังกล่าวมีอยู่หลายประการ เช่น ความไม่มั่นคงในชีวิตครอบครัว ความไม่มั่นคงทางการเงินและการดำเนินธุรกิจ รวมถึงความไม่มั่นคงที่เกิดขึ้นจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม เช่น การถูกทำให้เป็นพลเมืองชั้นสอง การเข้าไม่ถึงนโยบายสวัสดิการของรัฐ เป็นต้น และเมื่อสภาวะความไม่มั่นคงต่าง ๆ เหล่านี้ผนวกกับพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาที่มีอยู่เดิม ทำให้ผู้คนในสังคมปัจจุบันหันมาหิบบิยมความเชื่อทางศาสนาแสวงหา “กลุ่มครุवादิใหม่” ในฐานะ “ตัวกลางที่ดี” ช่วยสร้างความหวัง สร้างกำลังใจ และสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต

ดังนั้นการศึกษากระแส “ครุवादิใหม่” ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีความสำคัญอยู่ 2 ประการ ได้แก่ 1. ทำให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของกระแสครุवादิใหม่ที่ได้รับการยกย่องและศรัทธาจากผู้คนจำนวนมากในสังคมปัจจุบัน 2. ทำให้เห็นถึงการปรับตัวของกลุ่มครุवादิใหม่ ที่สัมพันธ์สามารถตอบสนองพื้นฐานความเชื่อและความคาดหวังทางศาสนาที่เกิดจากสภาวะความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบันได้

ความสำคัญทั้ง 2 ประการเป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นบริบทของพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านศาสนา ความเชื่อ เศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม ของพุทธศาสนาในสังคมไทย โดยเฉพาะในภาคเหนือของไทย และผู้คนในสังคมยุคปัจจุบันที่อยู่ในท่ามกลางกระแสสังคมแห่งการแข่งขันได้เป็นอย่างดี

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาการเกิดขึ้นและการขยายตัวของกระแสครุवादิใหม่ในภาคเหนือของไทย

1.2.2 เพื่อศึกษาการปรับตัวของกลุ่มครุवादิใหม่ที่สัมพันธ์และสามารถตอบสนองความคาดหวังต่อศาสนาของผู้คนในสังคม ผู้คนที่มีพื้นฐานไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตประจำวัน และผู้คนที่มีความเชื่อทางศาสนาที่คล้ายคลึงกัน

1.3 สมมติฐานการวิจัย

1.3.1 กระแสครุภาคตีใหม่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุภาคศรีวิชัยภายหลังทศวรรษ 2470 และกระแสการดังกล่าวมีอิทธิพลเพิ่มมากขึ้นจากอิทธิพลของกระแสท้องถิ่นนิยมหรือล้านนานิยมในทศวรรษ 2530 กระบวนดังกล่าวทำให้ครุภาคศรีวิชัยกลายมาเป็นต้นแบบสำคัญในการรับรู้และความเข้าใจหลักของผู้คนในสังคม ครุภาคตีใหม่จึงนำเอาภาพลักษณ์และเอกลักษณ์ของครุภาคศรีวิชัยที่ถูกสร้างและถูกผลิตซ้ำมาเป็นส่วนหนึ่งในการนำเสนอตัวตนต่อการรับรู้ของผู้คนในสังคม

1.3.2 การปรับตัวของครุภาคตีใหม่เป็นการปรับตัวที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาและสามารถตอบสนองลักษณะความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน การปรับตัวดังกล่าวเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กระแสครุภาคตีใหม่เป็นที่สนใจของผู้คนและความน่าสนใจดังกล่าวส่งผลทำให้ผู้คนหลงใหลมาศรัทธากระแสครุภาคตีใหม่จึงทำให้เกิดการขยายตัวเพิ่มขึ้นของครุภาคตีใหม่ในสังคมภาคเหนือปัจจุบัน

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการศึกษาวิจัย แยกขอบเขตเป็นหน่วยย่อยเพื่อความสะดวกในการศึกษาไว้ดังนี้

1.4.1 เป็นการศึกษาวิจัยที่มีลักษณะเป็นกรณีศึกษา โดยใช้ปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของกระแส “ครุภาคตีใหม่” เป็นหลักในการนำเสนอวิทยานิพนธ์

1.4.2 ช่วงเวลาที่ศึกษา จะถือเอาช่วงระหว่าง พ.ศ. 2530-2550 โดยถือว่าเป็นช่วงเวลาของการเกิดขึ้นของกระแสท้องถิ่นนิยม และสิ้นสุดในปี พ.ศ. 2550 ซึ่งกระแสดังกล่าวและการขยายตัวของกลุ่มครุภาคตีใหม่ได้ดำเนินมาถึงจุดสูงสุดจุดหนึ่ง และยังคงดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน

1.4.3 ภาคเหนือ ในงานวิจัยชิ้นนี้มีความหมายครอบคลุมพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของอิทธิพลทางศาสนาและวัฒนธรรมของอาณาจักรล้านนา ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำพูน แม่ฮ่องสอน แพร่ น่าน ลำปาง

1.4.5. “ครุภาคติใหม่” ที่งานวิจัยฉบับนี้เน้นให้ความสำคัญคือ ครุบาเทือง นาถสีโล ครุบาบุญชุ่ม ญาณสวโร ครุบาน้อย เตชปณโณ ครุบาอริยชาติ อริยจิตโต ครุบาชัยยาปถพี ชัยรัตนจิตโต ซึ่งครุบาเหล่านี้ถือเป็นเป็นภาพแทน (representation) ของกลุ่มครุภาคติใหม่ในภาคเหนือได้เป็นอย่างดี

1.4.4 “ครุภาคติใหม่” ในวิทยานิพนธ์นี้ หมายถึง กลุ่มพระสงฆ์รุ่นใหม่ที่ได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครุบา” และนำเอาภาพลักษณ์และเอกลักษณ์ของครุบาศรีวิชัย มาเป็นภาพลักษณ์ในการนำเสนอตนเองต่อการรับรู้ของสังคม

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1.5.1 การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary-research) เป็นหลัก ซึ่งจะจัดกลุ่มหลักฐานที่ใช้ในเบื้องต้นดังนี้

1.5.1.1 เอกสารขั้นต้น

1. เอกสารจากส่วนกลาง จากหอจดหมายเหตุแห่งชาติที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์ และเอกสารที่ตีพิมพ์แล้ว เช่น พระราชบัญญัติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ หนังสือประวัติ หนังสือสวดมนต์

2. เอกสารท้องถิ่น ได้แก่ เอกสารที่ได้รับการปริวรรตแล้ว เช่น ตำนานกฎหมาย วรรณกรรม

1.5.1.2 เอกสารชั้นรอง ได้แก่ บทความ หนังสือ งานวิจัย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.5.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เนื่องจากเนื้อหาบางส่วนเป็นการศึกษาทัศนคติของกลุ่มพระสงฆ์ และฆราวาสที่มีความสัมพันธ์กับครุภาคติใหม่ จึงจำเป็นต้องมีหลักฐานข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นส่วนหนึ่งในการอธิบาย และข้อมูลจากการสัมภาษณ์นี้ จะถูกนำไปใช้ส่วนการวิเคราะห์และอธิบายเกี่ยวกับการรับรู้และความเข้าใจความหมายและค่านิยมของคำว่า “ครุบา” การรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับ “ครุบาศรีวิชัย” รวมถึงพื้นฐานความเชื่อทางศาสนา และความศรัทธาที่มีต่อกลุ่มครุภาคติใหม่

การสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์บุคคลอยู่ 3 กลุ่มหลักๆ คือ กลุ่มครอบครัวใหม่ กลุ่มพระสงฆ์ที่มีความสัมพันธ์กับครอบครัวใหม่ และกลุ่มฆราวาสผู้เป็นผู้ศรัทธาครอบครัวใหม่ โดยการเลือกผู้สัมภาษณ์ภาพจะเลือก 2 ลักษณะ คือ 1. การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกจากคุณสมบัติของบุคคล เช่น ครอบครัวใหม่ ผู้ที่มีความสัมพันธ์กับครอบครัวใหม่ และ ผู้รู้หรือปราชญ์ท้องถิ่น และ การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) ในกรณีของฆราวาสผู้ที่มีความศรัทธาต่อตัวครอบครัวใหม่ รวมถึงการใช้คำสัมภาษณ์ที่ถูกบันทึกและเผยแพร่ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น หนังสือประวัติ และ เว็บไซต์ยูทูป (youtube)

โดยสามารถแบ่งกลุ่มจำนวนผู้สัมภาษณ์ดังนี้

กลุ่มพระสงฆ์	จำนวน 11 รูป
กลุ่มผู้ศรัทธาในพื้นที่ภาคเหนือ	จำนวน 12 คน
กลุ่มผู้ศรัทธานอกเขตพื้นที่ภาคเหนือ	จำนวน 7 คน
กลุ่มผู้ศรัทธาที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์	จำนวน 7 คน

1.5.3 ข้อมูลจากสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participant observation) เนื่องจากเป็นศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นร่วมสมัย (contemporary) ในเรื่องของการทำกิจกรรมต่างๆ และการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างพระสงฆ์และฆราวาส แหล่งข้อมูลที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือข้อมูลจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม

1.5.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) และนำเสนอการวิเคราะห์ในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (analytical Description) โดยนำเอาแนวคิดรวมถึงข้อวิพากษ์วิจารณ์เรื่อง “บริโภคนิยมทางศาสนา” (religious consumerism) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นภาพของการปรับตัวเหล่าครอบครัวใหม่

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาวิจัยกรณีครุบาคติใหม่ ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ลักษณะสังคมปัจจุบัน และ การปรับตัวทางศาสนาดังนี้

1. เข้าใจถึงกระแสการเกิดขึ้นของครุบาคติใหม่ในสังคมภาคเหนือปัจจุบัน
2. เข้าใจถึงกระแสการปรับตัวของเหล่า “ครุบาคติใหม่” ที่สัมพันธ์และสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางศาสนาและความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้คน

1.7 ทบทวนวรรณกรรม

“ครุบาคติใหม่” หมายถึงกลุ่มพระสงฆ์ในภาคเหนือของประเทศไทยปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะวิถีปฏิบัติที่แตกต่างไปจากกลุ่มพระสงฆ์อื่น ๆ ในพื้นที่เดียวกัน โดยพระสงฆ์กลุ่มนี้นิยมนำภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ของครุบาตีสรีวิชัยเป็นวิถีปฏิบัติ ทำให้กลุ่มพระสงฆ์เหล่านี้ได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากสาธุชนทั่วสารทิศ การศึกษาทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากระแส “ครุบาคติใหม่” ในภาคเหนือของประเทศไทย พ.ศ. 2530-2550 ผู้วิจัยแบ่งงานเขียนสำคัญที่เกี่ยวข้อง ออกได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มงานเขียนเกี่ยวกับการศึกษาครุบาในภาคเหนือ และ กลุ่มงานเขียนเกี่ยวกับการบริโภคนิยมทางศาสนา ซึ่งงานเขียนทั้งสองกลุ่ม จะช่วยทำให้เห็นข้อถกเถียงสำคัญบางประการ ที่สามารถนำมาเป็นกรอบการศึกษา และสร้างความชัดเจนในจุดประสงค์ของการศึกษากระแส “ครุบาคติใหม่” อันเป็นหัวใจหลักของงานชิ้นนี้ได้

1.7.1 งานเขียนเกี่ยวกับการศึกษา “ครุบา” ในภาคเหนือ

การศึกษา “ครุบา” ในภาคเหนือมีงานศึกษาจำนวนมาก โดยจะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ 1. งานเขียนเกี่ยวกับครุบาตีสรีวิชัย งานเขียนเกี่ยวกับครุบาอภิชัยชาวปี และ ครุบาอภิชัยชาวปีกับกระบวนการครุบาในภาคเหนือ และ งานเขียนเกี่ยวกับครุบาคติใหม่ การทบทวนวรรณกรรมในส่วนนี้เพื่อรวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาครุบาในภาคเหนือและเพื่อหาช่องว่างทางวิชาการในการศึกษาครุบา เพื่อนำแนวคิดและช่องว่างดังกล่าวเป็นแนวคิดในการศึกษากลุ่มครุบาคติใหม่ต่อไป

1.7.1.1 งานเขียนเกี่ยวกับครุบาศรีวิชัย

งานเขียนเกี่ยวกับครุบาศรีวิชัย งานเขียนกลุ่มนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มงานเขียนเกี่ยวกับประวัติของ “ครุบาศรีวิชัย” ซึ่งมีลักษณะเรียบเรียงประวัติและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับครุบาศรีวิชัย และงานเขียนเกี่ยวกับครุบาศรีวิชัยในเชิงวิชาการ

กลุ่มแรก เป็นงานเขียนเกี่ยวกับประวัติครุบาศรีวิชัย สามารถแบ่งออกได้ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ เช่น กลุ่มที่อธิบายครุบาศรีวิชัยในมุมมองของการเป็นผู้มีอิทธิปาฏิหาริย์ และกลุ่มที่อธิบายครุบาศรีวิชัยเป็นสามัญชนธรรมดา

1. เป็นงานเขียนที่อธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับครุบาศรีวิชัยตั้งแต่กำเนิดจนมรณภาพ โดยเน้นช่วงเวลาของการเกิด การเข้าบรรพชา การต้องอธิกรณ์ และการพ้นผิดมาด้วยความเป็นธรรมและความเมตตาของสมเด็จพระสังฆราช งานเขียนกลุ่มนี้มักอธิบายเรื่องราวของครุบาศรีวิชัยที่สัมพันธ์กับเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ และส่วนใหญ่มักใช้ออกสารจากส่วนกลางในการอธิบายกรณีข้อขัดแย้งของครุบาศรีวิชัยกับคณะสงฆ์ส่วนกลาง แต่มีเพียงไม่กี่งานที่เป็นเอกสารจากการปริวรรต งานสำคัญเช่น สง่าสุภามา (2499 และ 2518)⁵ สงวน โชติสุขรัตน์ (2506)⁶ หลวงศรีประกาศ (2525)⁷ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2537)⁸ สายธาร ศรัทธาธรรม (2538)⁹ วิทยา ประทุมธารรัตน์ (2541)¹⁰ และ

⁵ ส.สุภามา, *ชีวิตและงานของครุบาศรีวิชัย*, (กรุงเทพฯ: คลังวิทยา, 2499).

⁶ สงวน โชติสุขรัตน์, *ประวัติครุบาศรีวิชัย นักบุญแห่งลานนาไทย*, (เชียงใหม่: สงวนการพิมพ์, 2506).

⁷ ศรีประกาศ. หลวง., *ประวัติย่อและผลงานของครุบาศรีวิชัย*, (เชียงใหม่: ธนบรรณการพิมพ์, 2525).

⁸ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, *ตำนานครุบาศรีวิชัยแบบพิสดารและตำนานวัดสวนดอก*, (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2537).

⁹ สายธาร ศรัทธาธรรม, *นักบุญแห่งลานนาไทย ครุบาศรีวิชัยผู้ใจเด็ด*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้อยทอง, 2538).

¹⁰ วิทยา ประทุมธารรัตน์, *บรรณาธิการ, ครุบาศรีวิชัย: นักบุญแห่งล้านนาไทย*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฉัตรแก้ว, 2541).

ชมรมพุทธศาสตร์ กพผ. (2542)¹¹ เป็นต้น ถึงแม้ว่างานเขียนดังกล่าวจะมีแก่นการอธิบายเรื่องราว
ครุบาศรีวิชัยไปในทิศทางเดียวกัน แต่มีงานเขียนบางส่วนที่มีความแตกต่างกันออกไป

งานเขียนของ สง่า สุภาภา (2499 และ 2518) เป็นงานเขียนที่อธิบายของขัดแย้ง
ระหว่างครุบาศรีวิชัยกับคณะสงฆ์ส่วนกลางว่าเป็นเพียงความไม่เข้าใจกันระหว่างกลุ่มชนชาติที่ยังไม่
เจริญกับฝ่ายบริหารที่เป็นระบบสมัยใหม่ ข้อสังเกตของงานเขียนชิ้นนี้คือ เขียนคำนิยมโดยพระธรรม
ราชานุวัตร ซึ่งเป็นพระสงฆ์สังกัดของมหาเถรสมาคม จึงไม่แปลกที่คำอธิบายเรื่องราวจะมีทิศทางใน
มองจากมุมมองของส่วนกลางเป็นหลัก

2. มีงานชิ้นสำคัญเช่น ศิวะ รณชิต (2519)¹² สิงฆะ วรรณสัย (2522)¹³ งานเขียนของ
สิงฆะ วรรณสัย เป็นงานเขียนที่ปริวรรตจากหนังสือ “คร่าวประวัติครุบาศรีวิชัย” ที่แต่งโดยพระ
สุนทรพจนกิจ (บุญมา) ซึ่งเป็นกวีคนสำคัญของล้านนาคนหนึ่ง แต่งขึ้นในปี 2463 ใช้หลักฐานหลัก ๆ
จากการสัมภาษณ์บุคคลที่เคยมีปฏิสัมพันธ์กับครุบาศรีวิชัย ส่วนงานของ ศิวะ รณชิต (2519) เป็นงาน
เขียนที่ได้จากการเรียงเรียบมาจากงานเขียนหลากหลายชิ้น เป็นงานเขียนที่มีการตีความเอกสารใหม่
เพื่อสนับสนุนว่าครุบาศรีวิชัยเป็นผู้ถูกระงับจากส่วนกลาง งานทั้งสองมีการดำเนินเรื่องเช่นเดียวกับ
งานเขียนอื่น ๆ แต่มีความแตกต่างจากงานเขียนอื่น เนื่องจากให้ภาพครุบาศรีวิชัยเป็นเหมือนบุคคล
สามัญทั่วไป ไม่ได้เป็นผู้วิเศษแต่ประการใด นอกจากนี้ ยังอธิบายความโด่งดังและความนิยมในตัว
ครุบาศรีวิชัยเกิดขึ้นจากวัตรปฏิบัติทางธรรมวินัยของท่านจนทำให้ผู้คนรักและศรัทธาในตัวของท่าน
เป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกัน งานเขียนกลุ่มนี้กลับอธิบายการต้องอิทธิฤทธิ์ของครุบาศรีวิชัยว่าเป็น
เพราะถูกกลั่นแกล้ง และความอิจฉาริษยาของเจ้าคณะแขวงลี้และนายอำเภอลี้เนื่องจากครุบา
ศรีวิชัยมีผู้คนศรัทธาแน่นถือมากกว่าตน โดยที่ในงานของ สิงฆะ วรรณสัย อธิบายกรณีการต้องอิทธิฤทธิ์
ของครุบาศรีวิชัยว่า เป็นเพราะรัฐสยามเกรงกลัวภัยกบฏจากคนในมณฑลพายัพ และความโด่งดังของ
ครุบาศรีวิชัยจึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ตัวครุบาเป็นที่จับจ้องของคณะสงฆ์ส่วนกลาง งานชิ้นนี้ให้ภาพ
ขององค์กรสงฆ์ส่วนกลางและคณะสงฆ์ชั้นปกครองในท้องถิ่นเป็นผู้ร้าย ที่หวังทำร้ายครุบาศรีวิชัย
พระผู้มีวัตรปฏิบัติที่ดี

¹¹ ชมรมพุทธศาสตร์การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, *พระครุบาเจ้าศรีวิชัยนักบุญแห่ง
ลานนาไทย*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คลังวิทยา, 2542).

¹² ศิวะ รณชิต, [นามแฝง], *พระของประชาชน*, (กรุงเทพฯ: ปิยสารัน, 2521).

¹³ สิงฆะ วรรณสัย, *สารประวัติครุบาศรีวิชัยนักบุญแห่งลานนาไทย*, (เชียงใหม่: ศูนย์
หนังสือเชียงใหม่, 2522).

กล่าวโดยสรุป งานเขียนส่วนใหญ่เป็นการอธิบายครุบาศรีวิชัยโดยมุมมองรัฐส่วนกลาง และใช้หลักฐานจากส่วนกลาง มีเพียงงานของ ศิวะ รณชิต (2519) และ สิงฆะ วรณสสัย (2522) เพียงสองชิ้นเท่านั้นที่อธิบายข้อขัดแย้งครุบาศรีวิชัยเป็นการถูกกลั่นแกล้งจากคณะสงฆ์ส่วนกลางและกลุ่มสงฆ์ในท้องถิ่น ส่วนเอกสารปริวรรตและเอกสารแปลพบว่าม้งงานของ สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2537) และ งานของ สิงฆะ วรณสสัย (2522) เท่านั้น

งานกลุ่มที่สอง งานเขียนเกี่ยวกับครุบาศรีวิชัยในเชิงวิชาการ ซึ่งประกอบไปด้วย โสภา ชานะมูล (2534), ชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ (2540), Paul T. Cohen (2001), ธเนศวร์ เจริญเมือง (2552), จิรชาติ สันติยศ (2553), Isara Threesahakist (2011), คณิตา นาคเสนห์ (2555), Katherine Bowie (2014a), (2014b), และ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ (2557) เป็นต้น โดยงานศึกษาแต่ละชิ้นมีลักษณะแนวคิดและการอธิบายความแตกต่างกันออกไป

การศึกษาครุบาศรีวิชัยส่วนใหญ่จะสัมพันธ์กับความเชื่อพื้นฐานเรื่อง “ตนบุญ” (Holy man) เป็นหลัก เช่น โสภา ชานะมูล, ชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ, Cohen, Isra, คณิต นาคเสนห์, และ Bowie อย่างไรก็ตามแม้งานเขียนกลุ่มนี้จะเน้นศึกษาครุบาศรีวิชัยกับแนวคิดเรื่อง “ตนบุญ” แต่กลับอธิบายอิทธิพลความเชื่อดังกล่าวแตกต่างกันไป

งานเขียนของโสภา ชานะมูล (2534)¹⁴ มุ่งศึกษาประเด็นความขัดแย้ง ในวงการคณะสงฆ์ระหว่างสยามกับล้านนาช่วง พ.ศ. 2451-2478 โดยแยกประเด็นการศึกษาไว้ 2 ประเด็นหลัก ๆ ได้แก่ ประเด็นเรื่องสภาพพื้นฐานของสังคมล้านนา และ ประเด็นเรื่องการจัดระเบียบการปกครองสงฆ์แบบใหม่ โดยโสภาอธิบายว่าการจัดระเบียบปกครองสงฆ์ใหม่มีผลต่อจารีตดั้งเดิมของสงฆ์ล้านนาที่เคยปกครองแบบเอกเทศ ดังนั้น ฐานะของครุบาศรีวิชัยจึงถูกจัดการด้วยกลไกของรัฐ ก่อให้เกิดแรงต้านในหมู่สงฆ์และชาวล้านนา โดยมีครุบาศรีวิชัยในฐานะ “ตนบุญ” เป็นสัญลักษณ์ของการต่อสู้

ในงานเขียนของ Cohen (2001)¹⁵ โดยเขาอธิบายว่าความเชื่อเรื่อง “ตนบุญ” เป็นพื้นฐานความเชื่อในกลุ่มคนตระกูลไท-ไต โดยยกกรณีศึกษาตนบุญ 4 รูปสำคัญ เพื่อให้เห็นถึงอิทธิพลของแนวคิดดังกล่าวที่หลงเหลือและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ครุบาศรีวิชัย ครุบาภิชัยชาวปี

¹⁴ โสภา ชานะมูล, “ครุบาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้านนา 2421-2481,” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534).

¹⁵ Paul T. Cohen, “Buddhism Unshackled: The Yuan ‘Holy’ Tradition and the Nation-State in the Tai World,” *Journal of Southeast Asian Studies* Volume 32, Issue 02 (June 2001): 227-247.

พระพ่อป็น และ ครูบาบุญชุ่ม โดย Cohen อธิบายว่ากระบวนการของตนบุญทั้งสี่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการฟื้นฟูพุทธศาสนา (revivalism) เพื่อต่อสู้กับแนวคิดเรื่องรัฐชาติ (nation-State) โดยอธิบายว่าครูบาศรีวิชัยได้สร้างพื้นที่ที่ Cohen เรียกว่า “พุทธเทศา” ในพื้นที่อาณาจักรล้านนาในภาคเหนือ เพื่อต่อสู้กับการผนวกล้านนาเป็นพื้นที่หนึ่งของรัฐสยาม ในช่วงเวลาของการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่สมัยรัชกาลที่ 5

ในงานของ Bowie ทั้งสองฉบับในปี 2014 โดยงานเขียนฉบับแรก Katherine Bowie (2014a)¹⁶ อธิบายครูบาศรีวิชัยกับแนวคิดเรื่องศาสนาห้าพันปี (millennialism) โดยกล่าวว่าความเชื่อดังกล่าวเป็นตัวแทนของการสร้างความหวังให้แก่ผู้คนในสังคมช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง และครูบาศรีวิชัยถือเป็นตนบุญหนึ่งภายใต้แนวคิดดังกล่าว Bowie พยายามสะท้อนภาพบริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งเรื่องการเมืองและเศรษฐกิจในภาคเหนือช่วงเวลาร่วมสมัยกับครูบาศรีวิชัย โดย Bowie พบว่าในช่วงเวลาดังกล่าว (1910) สภาพสังคมล้านนาตกอยู่ในภาวะข้าวยากหมากแพง เกิดความวุ่นวายทางสังคม ซึ่งเป็นผลจากการการปฏิรูปการปกครองและการขยายอำนาจของสยามสู่ล้านนา และเกิดโรคภัยไข้เจ็บ การเกิดขึ้นของครูบาศรีวิชัยจึงสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องตนบุญกับแนวคิดศาสนาห้าพันปี เพื่อสร้างความหวังในสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่กำลังตกต่ำอยู่ในขณะนั้น

ส่วนในงานศึกษาชิ้นที่สอง Katherine Bowie (2014b)¹⁷ เป็นศึกษาที่ขยายความจากการศึกษาฉบับแรกโดยอธิบายว่า โดยให้ความสำคัญกับการออกนโยบายการเก็บภาษีประชาชนและเกณฑ์คนเข้าเป็นทหารของรัฐสยามในช่วงเวลาดังกล่าว Bowie อธิบายว่าผลดังกล่าวทำให้ผู้คนในภาคเหนือหลายคนเลือกที่จะเลี้ยวจากนโยบายดังกล่าวโดยการบวช และครูบาศรีวิชัยในฐานะตนบุญที่ผู้คนให้การเคารพนับถือ ผู้คนจึงเข้าบรรพชา อุปสมบทกับครูบาศรีวิชัย ผลดังกล่าวกระทบกับการเป็นอุปชฌาย์ของครูบาศรีวิชัย โดยจารีตพุทธศาสนาเดิมในล้านนาครูบาศรีวิชัยสามารถเป็นอุปชฌาย์ และสามารถบรรพชาหรืออุปสมบทได้แก่คนที่ต้องการบวชได้ ดังนั้นรัฐสยามจึงเกรงว่าการเป็นอุปชฌาย์ของครูบาศรีวิชัยจะมีผลกระทบกับการเก็บภาษีและการเกณฑ์ทหารของรัฐ จึงไม่อนุญาตให้ครูบาศรีวิชัยเป็นพระอุปชฌาย์ เมื่อผลกระทบดังกล่าวเกิดขึ้นกับครูบาศรีวิชัยการต่อสู้ของครูบา

¹⁶ Katherine Bowie, “The Saint with Indra’s Sword: Khruubaa Srivichai and Buddhist Millenarianism in Northern Thailand,” *Journals of Comparative Studies in Society and History* Volume56, Issue (July, 2010): 681-713.

¹⁷ Katherine A. Bowie, “Of Buddhism and Militarism in Northern Thailand: Solving the Puzzle of the Saint Khruubaa Srivichai,” *The Journal of Asian Studies* Volume73, Issue 03 (August 2014): 711-732.

ศรีวิชัยจึงเป็นส่วนหนึ่งในการเรียกร้องความชอบธรรมในการเป็นอุปถัมภ์และการบวชของผู้คนในภาคเหนือ

ส่วนการศึกษาของ ชาญณรงค์ (2540)¹⁸ และ คณิตา (2555)¹⁹ เป็นการศึกษาด้านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ศิลปะกับพุทธสถานสำคัญภายใต้กระบวนการครูบาศรีวิชัย การศึกษาทั้งสองสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างครูบาศรีวิชัยกับความเชื่อเรื่อง “ตนบุญ” โดยชาญณรงค์ ได้ศึกษาการสร้างพระวิหารภายใต้กระบวนการของครูบาศรีวิชัย โดยเขาอธิบายว่าการะบวนการสร้างวิหารของครูบาศรีวิชัยเป็นส่วนหนึ่งของการบำเพ็ญเพียรบารมีเพื่อปรารถนาพุทธภูมิหรือสำเร็จสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธรูปองค์หนึ่งในอนาคต การสร้างวิหารจึงเป็นแนวคิดเรื่องทานบารมี ซึ่งเป็นบารมีประเภทหนึ่งที่ครูบาศรีวิชัยเลือกปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การได้รับลัทธยานิเทศพยากรณ์จากองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นหนึ่งในธรรมสโมธาน 8 ประการของผู้ปรารถนาเป็นพระพุทธรูปเจ้าฟังกระทำตามความเชื่อพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ส่วนงานศึกษาของ คณิตา เป็นการศึกษากระบวนการบูรณปฏิสังขรณ์เจดีย์ (พระธาตุ) ของครูบาศรีวิชัย ซึ่งกระบวนการดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากผู้คนในล้านนาจำนวนมากที่มีความเลื่อมใสศรัทธาครูบาศรีวิชัยเพราะเป็นพระที่เคร่งครัดในการรักษาศีลและละเว้นการฉ้อเนื้อสัตว์ เป็นต้น

ในงานศึกษาของ Isra Threesahakiat (2011)²⁰ มุ่งศึกษาความสำคัญของบทบาทครูบาศรีวิชัยกับแนวคิดการปฏิบัติกรรมฐานแบบพุทธศาสนาล้านนา โดยกล่าวว่าบทบาทและชื่อเสียงของครูบาศรีวิชัย เกิดขึ้นจากวัตรปฏิบัติและการปฏิบัติกรรมฐานที่เรียกว่า “โยควจร” (yogacara)

¹⁸ ชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ, “การศึกษาวิหารที่สร้างในกระบวนการครูบาศรีวิชัย พ.ศ. 2447-2481,” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม ภาควิชาศิลปะสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2540.

¹⁹ คณิต นาคเสนห์, “งานบูรณปฏิสังขรณ์เจดีย์โดยครูบาศรีวิชัยในจังหวัดเชียงใหม่,” (การค้นคว้าอิสระระดับศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2555.

²⁰ Isra Threesahakiat, “The significance of Kruba Sriwichai’s role in Northern Thai Buddhism: His sacred biography, Meditation practice and influence,” (Thesis submitted for the degree of Master of Arts in Religious Studies, University of Otago, Dunedin. New Zealand), 2011.

ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวเป็นลักษณะของพุทธเถรวาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย ศรีลังกา โดยเอกลักษณ์ของการวัตรปฏิบัติดังกล่าวมีลักษณะเช่น การนุ่งห่มแบบรัดอกและดึงผ้าจากด้านหลังมาคลุมไหล่อีกข้าง การทานมังสวิรัต การฝึกสมาธิในป่า การปฏิบัติในวิถีปฏิบัติดังกล่าวทำให้เกิดประสบการณ์จากการปฏิบัติกรรมฐานในลักษณะที่เชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติ มีบารมี และทำให้ครูบาศรีวิชัยได้รับการยอมรับในฐานะ “ตนบุญ” โดยเขากล่าวอีกว่า ลักษณะบารมีของครูบาศรีวิชัยในฐานะผู้ตนบุญนั้น ทำให้ผู้คนเกิดความศรัทธาต่อครูบาศรีวิชัยจำนวนมากและครูบาศรีวิชัยได้ใช้อิทธิพลจากบารมีดังกล่าวเป็นอำนาจในการต่อสู้กับอำนาจสยามและใช้ดำเนินการบูรณะก่อสร้างพุทธสถานสำคัญจำนวนมากในภาคเหนือ

กล่าวโดยสรุปการศึกษาเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยข้างต้น เป็นการศึกษาที่วางอยู่บนพื้นฐานความเชื่อเรื่อง “ตนบุญ” เป็นหลัก แต่มีลักษณะของการตีความและอธิบายที่แตกต่างกันออกไป โดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ 1. ตนบุญที่สัมพันธ์กับการต่อสู้ทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจสังคม รวมถึงการเกิดขึ้นของแนวคิดเรื่องรัฐชาติสมัยใหม่ 2. ส่วนงานเขียนเกี่ยวกับแนวคิดการเป็นตนบุญที่สัมพันธ์กับกระบวนการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์พุทธศาสนาสำคัญในภาคเหนือสำคัญๆ และ 3. ตนบุญที่เกิดจากแนวการปฏิบัติกรรมฐานที่เรียกว่า “โยคจวร” ซึ่งเป็นแนวการปฏิบัติที่ทำให้ครูบาศรีวิชัยได้มาซึ่งสถานะเป็นตนบุญและใช้ประโยชน์จากสถานะดังกล่าว

จิรชาติ สันติยะศ (2553)²¹ การศึกษาครูบาศรีวิชัยกับการเป็นต้นแบบของกลุ่มพระสงฆ์ในภาคเหนือที่จิรชาติเรียกว่า “คตินิยมครูบา (ใหม่)” โดยจิรชาติศึกษาผ่านประวัติศาสตร์นิพนธ์ครูบาศรีวิชัยโดยพบว่าช่วงหลังการมรณภาพของครูบาศรีวิชัย ความเลื่อมใสศรัทธาในตัวครูบาศรีวิชัยยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องและสืบทอดมายังกลุ่มลูกศิษย์รุ่นหลังอย่างครูบาภิชัยขาวปี โดยความศรัทธาเหล่านั้นสะท้อนผ่านการผลิตหนังสือประวัติครูบาศรีวิชัยและเครื่องรางของขลังของครูบาศรีวิชัย จนกลายเป็นสิ่งของที่มีมูลค่าในการเช่าหาไว้สักการะ ในขณะเดียวกันกระแสความเลื่อมใสศรัทธาได้รับอิทธิพลจากท้องถิ่นนิยม ล้านนานิยม ช่วงทศวรรษ 2530 ในห้วงกระแสแห่งการเกิดขึ้นของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นล้านนา พร้อมกับการหาข้อสรุปคำว่า “ล้านนา หรือ ล้านนา” และการจัดสมโภชเชียงใหม่ 700 ซึ่งอยู่ในช่วงทศวรรษเดียวกัน กระแสดังกล่าวเป็นปัจจัยทำให้ครูบาศรีวิชัยกลายมาเป็นต้นแบบของกลุ่มพระสงฆ์ที่จิรชาติเรียกว่า “คตินิยมครูบา (ใหม่)”

²¹ จิรชาติ สันติยะศ, “ครูบาศรีวิชัย กับคตินิยมแบบ “ครูบา” (ใหม่) ช่วงทศวรรษ 2530-2550”, *ศิลปวัฒนธรรม* ปีที่ 31, ฉบับที่ 4 (กุมภาพันธ์ 2552), 80-95.

ส่วนงานเขียนวิชาการอื่น ๆ ได้แก่ ธเนศวร์ เจริญเมือง (2552)²² ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ (2557)²³ ทั้งสองบทความพยายามอธิบายครุบาทศรีวิชัยในฐานะบุคคลสำคัญหนึ่งทางประวัติศาสตร์ โดย ธเนศวร์ เจริญเมือง มองครุบาทศรีวิชัยในฐานะนักรบแบบอย่างแห่งล้านนา พยายามชูครุบาทศรีวิชัยให้เป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์แบบท้องถิ่นนิยม ส่วนธเนศ อาภรณ์สุวรรณ มองครุบาทศรีวิชัยในฐานะตัวละครทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่ถูกทำให้ลืมในประวัติศาสตร์ชาติไทย เป็นการสร้างประวัติศาสตร์ในมุมมองของฝ่ายรัฐโดยเป็นการมองภาพของอำนาจ

กล่าวโดยสรุปการศึกษาครุบาทศรีวิชัยสามารถแยกประเด็นใหญ่ ๆ ออกมาได้ 3 ลักษณะ คือ 1. การศึกษาครุบาทศรีวิชัยที่สัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องตนบุญและศาสนาห้าพันปีที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบจากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง 2. การศึกษาครุบาทศรีวิชัยในแง่ของความเลื่อมศรัทธาภายหลังการมรณภาพของครุบาทศรีวิชัยสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันกับการเป็นต้นแบบของกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียกว่า “คตินิยมครุบาท (ใหม่)” และ 3. การศึกษาครุบาทศรีวิชัยในแง่บุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ การเขียนประวัติศาสตร์และการทำให้ครุบาทศรีวิชัยเป็นวีรบุรุษสำคัญของท้องถิ่น

1.7.1.2 งานศึกษาครุบาทอภิชัยขาวปี (ครุบาทขาวปี) กับขบวนการครุบาทในภาคเหนือ

ครุบาทอภิชัยขาวปี เป็นลูกศิษย์ที่ใกล้ชิดกับครุบาทศรีวิชัยท่านหนึ่ง ถือว่าเป็นครุบาทที่ได้เรียนรู้ข้อวัตรปฏิบัติจากครุบาทศรีวิชัยมาโดยตรง และที่สำคัญครุบาทอภิชัยขาวปีถือเป็นครุบาทรูปหนึ่งที่เป็นต้นแบบนิกายของกลุ่มครุบาทคติใหม่เช่นกัน เนื้อหาในส่วนนี้จึงต้องการที่จะรวบรวมงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับครุบาทอภิชัยขาวปี ที่ปรากฏในงานวิชาการในปัจจุบัน ซึ่งงานเขียนเกี่ยวกับครุบาทอภิชัยขาวปีปรากฏอยู่เพียงไม่กี่ชิ้น โดยมีนักวิชาการสำคัญอย่าง ขวัญชีวัน บัวแดง และ Paul Cohen โดยขวัญชีวัน ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างครุบาทขาวปีกับชาวกะเหรี่ยง รวมถึงการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างครุบาทขาวปีกับครุบาทศรีวิชัยและรวมถึงกลุ่มครุบาทต่าง ๆ

²² ธเนศวร์ เจริญเมือง, *ประวัติศาสตร์ล้านนาสมัยใหม่ พ.ศ.2317-2552*, (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2552,

²³ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, “ประวัติศาสตร์ที่ไม่ถูกจำ ‘ครุบาทศรีวิชัยกับการปกครองรวมศูนย์ของกรุงเทพฯ’,” <http://blogazine.in.th/blogs/thanet-a/post/4717> , (สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2557).

ขวัญชีวิต บัวแดง ให้ความสนใจต่อการศึกษาทบหาความสัมพันธ์ระหว่างครูบาอภิชัย ขาวปีกับกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะกลุ่มชาวกะเหรี่ยง รวมถึงบทบาทของครูบาอภิชัยขาวปีกับกลุ่มคนอื่น ๆ ด้วย โดยงานศึกษาของขวัญชีวิตที่สำคัญอยู่ประมาณ 4 ชิ้น ประกอบไปด้วย

งานชิ้นแรกของขวัญชีวิต บัวแดง ในปี 1988²⁴ เป็นงานวิจัยในการศึกษาระดับปริญญาโท โดยศึกษาขบวนการและความสัมพันธ์ของกะเหรี่ยงและครูบาขาวปี เพื่อตอบคำถามการวิจัยที่ว่าทำไมกะเหรี่ยงจึงศรัทธาครูบาขาวปีอย่างมาก โดยขวัญชีวิตได้ศึกษาผ่านภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และโลกทัศน์ทางศาสนาของกลุ่มคนกะเหรี่ยงและครูบาขาวปี เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างโลกทัศน์ของทั้งสอง ซึ่งพบว่ากลุ่มชาวกะเหรี่ยงมีพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับกลุ่มคนในล้านนาโดยเฉพาะกลุ่มคนลัวะซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มคนพื้นเมืองเดิมในพื้นที่ล้านนา ส่วนโลกทัศน์และความเชื่อทางศาสนาของกลุ่มคนกะเหรี่ยงมีลักษณะผสมผสานระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนาและการนับถือผีไปพร้อมกัน ดังนั้นกลุ่มคนกะเหรี่ยงจึงมีพื้นฐานโลกทัศน์ทางศาสนาที่ใกล้เคียงและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับกลุ่มท้องถิ่นภาคเหนือ รวมถึงตัวครูบาขาวปีด้วย เนื่องจากลักษณะวิถีปฏิบัติทางพุทธศาสนาของครูบาขาวปีเชื่อว่าเป็นวิถีปฏิบัติแบบพุทธศาสนาแบบจารีตล้านนา รับมาโดยตรงจากครูบาศรีวิชัย ผู้เป็นครูบาอาจารย์ของท่าน ลักษณะวิถีปฏิบัติดังกล่าวของครูบาขาวปีจึงมีลักษณะแบบอนุรักษนิยม และมีลักษณะที่ผสมผสานระหว่างพุทธศาสนาและการนับถือผีไปพร้อมกัน ซึ่งถือว่าเป็นโลกทัศน์ทางศาสนาแบบคนพื้นถิ่น ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้ครูบาขาวปีได้รับความเลื่อมใสศรัทธาอย่างมหาศาลจากกลุ่มชาวกะเหรี่ยงในฐานะ “ผู้นำทางจิตวิญญาณ” “ตนบุญ” และ “ผู้ที่เชื่อว่าจะไปเป็นพระพุทเจ้าองค์ต่อไปในอนาคต” ด้วยพลังความเลื่อมใสศรัทธาจำนวนมากนั้น ครูบาขาวปีจึงได้ใช้พลังศรัทธานั้นต่อสู้กับองค์กระดณะสงฆ์ที่ได้รับอำนาจจากกรุงเทพฯ และยังเป็นผู้นำในการสร้างบุญผ่านการก่อสร้างหรือบูรณะพุทธสถานสำคัญจำนวนมากในพื้นที่ภาคเหนือ

²⁴ Kwanchewan Srisawat, “The Karen and The Khruba KHAO PI movement: A historical study of the response to the transformation in Northern Thailand,” (Master of Arts’s Thesis, The Faculty of the Graduate School Ateneo de Manila University, 1988).

งานศึกษาชิ้นที่ 2 ของขวัญชีวันในปี 2002²⁵ เป็นการศึกษาขบวนการครุบาและกลุ่มคนกะเหรี่ยงในภาคเหนือ ซึ่งเป็นงานที่มีลักษณะเป็นการศึกษาต่อจากตัววิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท โดยงานศึกษาชิ้นนี้ เน้นศึกษากระบวนการก่อสร้างและบูรณะสร้างพุทธสถานสำคัญของครุบา โดยเฉพาะครุบาศรีวิชัย ครุบาขาวปี โดยมองว่ากระบวนการก่อสร้างและบูรณะถือเป็นการต่อรองอำนาจเรื่องอัตลักษณ์และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของกลุ่มกระบวนการครุบาและกลุ่มคนในภาคเหนือ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าสถานที่ที่ครุบาได้สร้างและบูรณะเป็นสถานที่ที่มีความสัมพันธ์กับสถานที่ที่ปรากฏในตำนานสำคัญของภาคเหนือ เช่น ตำนานมูลศาสนา และ ตำนานพระเจ้าสิบโลก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม จากการศึกษานี้พบว่าของขวัญชีวันยังพบว่าภายหลังช่วงปลายชีวิตของครุบาขาวปี รวมถึงครุบาชัยวงษา เป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับข้อสถานที่ของรัฐไทยมากยิ่งขึ้น เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน และสถานีดำรง

งานศึกษาอีกชิ้นหนึ่งของ ขวัญชีวัน บัวแดง ในปี 2010²⁶ เป็นการศึกษาในกลุ่มชาวกะเหรี่ยงอพยพกับการเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ใกล้กับครุบาขาวปี และการเกิดพื้นที่ที่ขวัญชีวันเรียกว่า “ชุมชนศาสนา” ในพื้นที่ อ.ลี จ.ลำพูน เพื่อศึกษาความแตกต่างหลากหลายของกลุ่มคน และ เหตุผลของกลุ่มชาวกะเหรี่ยงที่ย้ายพื้นที่มาอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว อีกทั้งยังศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายหลังการมรณภาพของครุบา

จากการศึกษาของขวัญชีวันพบว่า กลุ่มคนที่อพยพมาอยู่ในพื้นที่ชุมชนผาหนามมีหลายกลุ่มคนคือ กลุ่มคนเมือง หรือกลุ่มคนไทยวนซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของคนในภาคเหนือ และกลุ่มชาวกะเหรี่ยง โดยอธิบายว่ากลุ่มคนเมืองเป็นกลุ่มคนที่มีความศรัทธาต่อครุบาขาวปีและครุบาศรีวิชัย อยู่แล้วและย้ายที่อยู่อาศัยมาอยู่เนื่องจากผลกระทบจากการสร้างเขื่อนภูมิพลฯ ในปี 1965

²⁵ Kwanchewan Buadaeng, “Khuba Movement and the Karan in Northern Thailand: Negotiating Sacred Space and Identity,” (Paper presented at the international workshop on the “Cultural Diversity and Conservation in the Making of Mainland Southeast Asia and Southwestern China: Regional Dynamics in the Past and Present”, Luang Prabang, Lao P.D.R., February, 14-21, 2002), 1-23.

²⁶ Kwanchewan Buadaeng, “Becoming Khuba Followers: Migrated Karan People in a Religious Community in Li District, Lamphun Province,” (Paper presented at the workshop on “ ‘ Communities of Becoming’ in Mainland South East Asia” at Department of Sociology-Anthropology, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University, February, 6-7, 2010), 1-19.

งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับครูบาอภิชัยชาวปีอีกฉบับหนึ่งคืองานของ Paul Cohen ในปี 2001²⁸ โดยเป็นการศึกษาความเชื่อเรื่องตนบุญในวัฒนธรรมของกลุ่มคนไทยวนกับการขยายตัวของรัฐสยาม จากการศึกษาพบว่าครูบาอภิชัยชาวปีเป็นครูบาท่านหนึ่งที่กลุ่มคนในภาคเหนือโดยเฉพาะกลุ่มไทลื้อและชาวกะเหรี่ยงเลื่อมใสในฐานะตนบุญ Cohen อธิบายว่า ครูบาชาวปีพยายามรักษาธรรมเนียมและจารีตของพระสงฆ์ของล้านนา โดยไม่ยอมรับอำนาจการปกครองจากฝ่ายสงฆ์จากกรุงเทพฯ ทำให้ถูกจับสึกกว่า 3 ครั้ง และต้องติดคุกกว่า 6 เดือนเนื่องจากไม่มีใบผ่านทหารกองเกณฑ์จาก พ.ร.บ.ลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. 124 จนทำให้ครูบาอภิชัยชาวปีต้องนุ่งหม้อจีวรสีขาวตลอดชีวิต ไม่เพียงเท่านั้นยังกล่าวถึงข้อโต้แย้งระหว่างครูบาชาวปีกับพระสงฆ์ท่านหนึ่งที่ได้ศึกษาวิปัสสนาจากสำนักอื่นที่ไม่ใช่สำนักแบบพุทธศาสนาล้านนา (กล่าวกันว่าศึกษาจากสำนักวัดมหาธาตุและมหาสิริยาตอพม่า) โดยครูบาชาวปีกล่าวโต้แย้งว่าศาสนาเหล่านั้นเป็นศาสนาภายนอก ดังนั้นการศึกษาของ Cohen จึงเป็นการมองครูบาชาวปีกับแนวคิดเรื่องตนบุญกับการต่อต้านการขยายตัวของอำนาจรัฐสยามทั้งภายนอกและภายในตัวศาสนา

กล่าวโดยสรุปการศึกษาครูบาอภิชัยชาวปีและกระบวนการครูบาในภาคเหนือที่สัมพันธ์กับครูบาอภิชัยชาวปี ส่วนใหญ่สัมพันธ์กับการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะการศึกษาของขวัญชินวันที่เน้นให้ความสำคัญกับการศึกษากลุ่มชาวกะเหรี่ยง โดยมีแนวคิดการอธิบายที่แตกต่างกันไป เช่น การศึกษาปัจจัยที่ทำให้กลุ่มชาวกะเหรี่ยงมีความศรัทธาต่อตัวครูบาอภิชัยชาวปี การศึกษากลุ่มชาวกะเหรี่ยงกับการเข้ามาเป็นผู้ติดตามครูบาอภิชัยชาวปี งานศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการการก่อสร้างและบูรณะกับการต่อเรื่องอัตลักษณ์และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของกลุ่มกระบวนการครูบาและกลุ่มคนในภาคเหนือ และ ความสัมพันธ์ระหว่างครูบาอภิชัยชาวปี ครูบาชัยวงศาพัฒนาักับกระบวนการของพระสงฆ์ในภาคเหนือภายหลังการมรณภาพของครูบาทั้งสองท่าน และสุดท้ายคืองานศึกษาของ Paul Cohen ได้ศึกษาครูบากับแนวคิดเรื่องตนบุญกับการต่อสู้กับการขยายตัวของอำนาจรัฐเป็นต้น

²⁸ Paul T. Cohen, “Buddhism Unshackled: The Yuan ‘Holy’ Tradition and the Nation-State in the Tai World,” *Journal of Southeast Asian Studies* Volume 32, Issue 02 (June 2001): 227-247.

1.7.1.3 งานศึกษาครูบาคติใหม่

ดังที่กล่าวมาข้างต้น พบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับครูบาสำคัญ ๆ อยู่จำนวนมาก โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัย และครูบาอภิชัยชาวปีผู้เป็นลูกศิษย์รูปสำคัญของครูบาศรีวิชัยเป็นหลัก โดยเน้นศึกษาด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการเป็นต้นบุญที่สัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับการต่อต้านอำนาจและการเป็นผู้นำของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นหลัก ไม่เพียงแค่นั้นการศึกษาเกี่ยวกับครูบาในภาคเหนือยังปรากฏการศึกษาเกี่ยวกับครูบาในยุคปัจจุบันด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นครูบากลุ่มที่งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เรียกว่า “กลุ่มครูบาคติใหม่”

การศึกษาครูบาคติใหม่มีนักวิชาการสำคัญ ๆ ที่ศึกษาเช่น Paul T. Cohen (2000), (2001) เสมอชัย พลสุวรรณ (2552) จิรัชชาติ สันติยะศ (2553) Ashley Matthew (2011) และ Amporn Jirattikorn (2016) เป็นต้น โดยสามารถแยกประเด็นออกได้อยู่ 3 ประเด็นหลักๆ เช่น

1. การศึกษาครูบาคติใหม่กับแนวคิดต้นบุญ
2. การศึกษาความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ และ
3. การศึกษาครูบาคติใหม่กับภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัย

งานศึกษาเกี่ยวกับครูบาคติใหม่กลุ่มแรก เป็นการศึกษที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่อง “ต้นบุญ” โดยมีงานศึกษาสำคัญ ๆ เช่น Paul Cohen สองชิ้นในปี 2000 และ 2001 อีกชิ้นหนึ่งเป็นงานศึกษาของ อัมพร จิรัฐติกร ในปี 2016 โดยงานทั้งสองเป็นการศึกษาครูบาบุญชุ่ม ญาณส่วโร ในฐานะต้นบุญในโลกสมัยใหม่ แต่มีการใช้แนวคิดอื่นๆ ในการอธิบายความแตกต่างกันไป

โดยงานศึกษาของ Paul Cohen (2000)²⁹ เป็นการศึกษภาพรวมของกระบวนการ “ต้นบุญ” ในภาคเหนือตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประกอบไปด้วย ครูบาศรีวิชัย ครูบาอภิชัยชาวปี พระพ่อป็น และ ครูบาบุญชุ่ม เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความต่อเนื่องของความเชื่อดังกล่าวที่ยังคงสืบทอดมาถึงคนในปัจจุบัน และ สะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้กับอำนาจใช้ของ “ต้นบุญ” แต่ละรูปที่ใช้แนวคิดการฟื้นฟูศาสนา (revivalism) เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับแนวคิดเรื่องรัฐชาติสมัยใหม่

²⁹ Paul T. Cohen, “Buddhism Unshackled: The ‘Holy Man’ Tradition and the Nation-State in the Tai World,” *Journal of Southeast Asian Studies* Volume32, Issue02 (June 2001): 227-247.

ส่วนในศึกษาของ Cohen ในปี 2001³⁰ เป็นการศึกษาที่ขยายความต่อจากการศึกษาในปี 2000 ในกรณีของครูบาบุญชุ่ม โดย Cohen พบว่าความศรัทธาของกลุ่มคนในพื้นที่ภาคเหนือของไทย กลุ่มคนในรัฐฉานของพม่า เช่น เชียงตุง เมืองยอง กลุ่มคนทางตอนใต้ของจีน เช่น สิบสองปันนา และทางตอนเหนือของลาว อย่างเมืองสิงห์ ที่มีความศรัทธาอย่างมากต่อตัวครูบาบุญชุ่ม เป็นความศรัทธาที่เกิดจากพื้นฐานความเชื่อเรื่อง “ตนบุญ” ซึ่ง Cohen อธิบายว่าพื้นฐานความเชื่อดังกล่าวเป็นพื้นฐานความเชื่อเดิมของกลุ่มคนตระกูลไท-ไต และความเชื่อเหล่านี้ยังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน ครูบาบุญชุ่มจึงได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากผู้คนในฐานะ “ตนบุญ” ในโลกปัจจุบัน ไม่เพียงเท่านั้น Cohen ยังพบว่ากระบวนการตนบุญครูบาบุญชุ่มยังมีลักษณะของการต่อต้านกับแนวคิดเรื่องรัฐชาติสมัยใหม่ โดยชี้ให้เห็นว่ากระบวนการก่อสร้างและบูรณะสถานที่สำคัญของครูบาบุญชุ่มมีลักษณะการข้ามชายแดนโดยมีสามเหลี่ยมทองคำเป็นศูนย์กลาง โดยชี้ให้เห็นถึงสถานที่ที่ครูบาบุญชุ่มได้เดินทางไปแสวงบุญและบูรณะสถานที่สำคัญทั้งในพื้นที่สิบสองปันนา เชียงตุง เมืองยอง รวมถึงอีกหลายพื้นที่ในรัฐฉานประเทศพม่า และทางตอนเหนือของประเทศลาว ซึ่งเป็นพื้นที่ของกลุ่มคนไทลื้อ โดย Cohen กล่าวว่าการกระบวนการของครูบาบุญชุ่มนั้นเป็นสิ่งที่เรียกว่าการสร้าง “พุทธเทศา” หรือ “ดินแดนของพระพุทธเจ้า” ต่อสู้กับแนวคิดเรื่องรัฐชาติและเขตแดนสมัยใหม่ โดยพื้นที่ที่ครูบาบุญชุ่มได้เดินทางไปนั้นเป็นพื้นที่ที่เรียกว่าดินแดนล้านนาเดิม ที่ไม่ใช่เพียงแค่ล้านนาเดิม 8 จังหวัดในภาคเหนือเท่านั้น

ส่วนงานศึกษาของ Amporn Jirattikorn ในปี 2016³¹ เป็นการศึกษาตนบุญครูบาบุญชุ่มกับการเกิดขึ้นของชุมชนผู้ศรัทธาในโลกสื่อสังคมออนไลน์ (social media) โดยเน้นศึกษากิจกรรมสำคัญของครูบาบุญชุ่มคือการเข้าบำเพ็ญบารมีภายในถ้ำ จังหวัดลำปาง เป็นเวลา 3 ปี 3 เดือน 3 วัน การศึกษาพบว่าภายหลังการกลับมาของครูบาบุญชุ่มจากเมืองพง รัฐฉาน ของประเทศพม่า ครูบาบุญชุ่มได้เข้ามาบำเพ็ญในถ้ำที่จังหวัดลำปาง และ การขยายตัวของเทคโนโลยีโทรศัพท์สมาร์ทโฟนกับสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้เกิดชุมชนผู้ศรัทธาครูบาบุญชุ่มขึ้นในโลกออนไลน์ Amporn กล่าวว่าภายในกิจกรรมงานออกจากการบำเพ็ญบารมี 3 ปี 3 เดือน 3 วันของครูบาบุญชุ่ม ผู้คน

³⁰ Paul T. Conhen, “A Buddha Kingdom in the Golden Triangle: Buddhist Revivalism and the Charismatic Monk Khruba Bunchum.” *The Australian journal of Anthropology*. (December 2000), 141-154.

³¹ Amporn Jirattikorn, “Buddhist Holy Man Khruba Bunchum: The Shift in a Milenarian Movement at the Thailand-Myanmar Border,” *Journal of Social Issues in Southeast Asia Vol. 31, no.2* (July 2016), 377-412.

จำนวนหลายหมื่นคนทั้งชนชั้นกลางไทยหลายพื้นที่ รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในรัฐฉานพม่า ลาว และในภาคเหนือของไทยเข้าร่วมกิจกรรม ไม่เพียงเท่านั้น Amporn ยังพบว่ากลุ่มคนชนชั้นกลางไทยที่มาจากต่างจังหวัด รู้จักครูบาบุญชุ่ม และรู้จักกิจกรรมความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของครูบาบุญชุ่มผ่านโลกโซเชียลมีเดีย ยิ่งไปกว่านั้น Amporn ยังอธิบายว่า ในช่วงกิจกรรมต่าง ๆ ในพิธีการออกถ้ำ มีการถ่ายรูป ถ่ายคลิปวิดีโอแล้วอัพโหลดลงเฟสบุ๊กและยูทูปของเขาเหล่านั้นด้วย ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าว Amporn อธิบายว่าเป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ของชุมชนผู้ศรัทธาในตัวครูบาตนบุญ และพื้นที่ดังกล่าวยังเป็นพื้นที่ที่ทำให้ครูบาตนบุญเป็นที่รู้จักของคนในวงกว้างขึ้น

งานศึกษาเกี่ยวกับครูบาชาติใหม่ในกลุ่มที่สอง คือการศึกษาครูบาชาติใหม่ที่สัมพันธ์กับการสร้างและธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อย ได้แก่ งานของ เสมอชัย พูลสุวรรณ (2552) และ งานของ Ashley Matthew (2011) โดยเสมอชัย ได้ศึกษาครูบาบุญชุ่มกับบทบาทในการสร้างและธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มคนไตสองฟากแม่น้ำสาละวิน และ Ashley ได้ศึกษาบทบาทของครูบาเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ผ่านพุทธศาสนาของกลุ่มชาวตาอาง (ปะหรง) ในพื้นที่ภาคเหนือของไทย

ในงานศึกษาของ เสมอชัย ในปี 2552³² เป็นการศึกษากระบวนการสร้างและบูรณะสถานที่สำคัญของครูบาบุญชุ่ม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟูพุทธศาสนิกาย “โยน” ขึ้นในพื้นที่ของกลุ่มคนไต-ไท สองฟากน้ำสาละวิน เช่น ไทใหญ่ ไทเจิน และไทลื้อ โดยเสมอชัยเริ่มต้นจากการศึกษาพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มคนตระกูลไต-ไท โดยพบว่ากลุ่มดังกล่าวพยายามสร้างอัตลักษณ์ความเป็นไตของตนเองขึ้นมา เพื่อต่อต้านและปฏิเสธการครอบงำทางวัฒนธรรมจากพม่า ซึ่งพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มคนเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กับลักษณะของครูบาบุญชุ่ม ซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่ไม่มีลักษณะสังกัดที่ชัดเจน และยังมีลักษณะวัตรปฏิบัติที่ถูกมองว่าเป็นจารีตของพุทธศาสนาไทยวน การก่อสร้างหรือบูรณะสถานที่สำคัญใด ๆ ของครูบาบุญชุ่ม เสมอชัยอธิบายว่าครูบาบุญชุ่มมักจะออกแบบเองและกล่าวว่าเป็นลักษณะสถาปัตยกรรมแบบล้านนา จากพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มคนไทในพื้นที่ และลักษณะวัตรปฏิบัติและจารีตของครูบาบุญชุ่ม จึงมีลักษณะที่สัมพันธ์และสอดคล้องกัน ความเลื่อมใสศรัทธาและการติดตามตัวครูบาบุญชุ่มของกลุ่มคนดังกล่าว เสมอชัยจึงอธิบายว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพยายามฟื้นฟูอัตลักษณ์ความเป็นไตของกลุ่มชาวไตในพื้นที่สองฟากแม่น้ำสาละวิน

³² เสมอชัย พูลสุวรรณ, รัฐฉาน (เมืองไต) พลวัตของชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์ และสังคมการเมืองร่วมสมัย, (กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์มหาชน)), 2552.

ส่วนงานศึกษาของ Ashley ในปี 2011³³ เป็นการศึกษาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับงานของเสมอชัย แต่เป็นการศึกษาการใช้พุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งในการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาวदारาร้าง โดย Ashley ได้อธิบายการอพยพมาของกลุ่มชาวदारาร้างโดยมาอยู่ในพื้นที่แถบอำเภอเชียงดาว อำเภอแม่เฒ่า อำเภอไชยปราการ และอำเภอฝาง ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และพบว่ากลุ่มชาวदारาร้างเดิมนับถือศาสนาพุทธอยู่แล้ว และมีพื้นฐานความเชื่อที่เกี่ยวกับตนบุญอยู่แล้ว ไม่เพียงเท่านั้น Ashley อธิบายการเข้าไปมีบทบาทของครูบาเทืองกับกลุ่มชาวदारาร้างในพื้นที่ดังกล่าว โดยครูบาเทืองได้เข้าไปสร้างพุทธศาสนาสำคัญเช่น ดอยพระบาท และวัดในชุมชนของชาวदारาร้าง ภายหลังการเข้าไปมีบทบาทของครูบาเทืองกับชาวदारาร้าง ทำให้ชาวदारาร้างเลื่อมใสศรัทธาครูบาเทืองในฐานะ “ตนบุญ” รูปหนึ่งและเขาเหล่านั้นได้ติดตามเป็นแรงงานในการก่อสร้างพุทธสถานต่าง ๆ ของครูบาเทืองหลายแห่ง โดยเฉพาะวัดบ้านเด่น อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นวัดหลักของครูบาเทือง ดังนั้นจากบทบาทและการมีปฏิสัมพันธ์กับครูบาเทือง จึงเป็นส่วนหนึ่งของการใช้พุทธศาสนาเป็นพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาวदारาร้างในพื้นที่ประเทศไทย

การศึกษาครูบาคติใหม่ฉบับสุดท้ายคือการศึกษาการเกิดขึ้นของกระแส “คตินิยมครูบา” (ใหม่) จิรชาติ สันติยะศ ในปี 2552³⁴ โดยศึกษาถึงการเกิดขึ้นของกลุ่มพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่จิรชาติ เรียกว่า พระสงฆ์ “คตินิยมครูบา” (ใหม่) โดยพระสงฆ์กลุ่มนี้มีลักษณะที่พยายามเชื่อมโยงกับภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัย เช่น การกล่าวว่าเป็นครูบาศรีวิชัยมาเกิด หรือ การนุ่งห่มที่มีลักษณะคล้ายภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัย โดยจิรชาติอธิบายการเกิดขึ้นของกระแสดังกล่าวผ่านประวัติศาสตร์ โดยพบว่า กระแสท้องถิ่นนิยม ล้านนานิยมในภาคเหนือในทศวรรษ 2530 และ กระแสความเลื่อมใสที่มีต่อตัวครูบาศรีวิชัย ที่ดำเนินอยู่อย่างเข้มข้นจนถึงปัจจุบัน ปัจจัยทั้งสองเป็นตัวผลักดันให้เกิดกระแสพระสงฆ์คตินิยมครูบา (ใหม่) ขึ้นมาในสังคมภาคเหนือและเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุปการศึกษาครูบาคติใหม่มีลักษณะการศึกษาที่สำคัญอยู่ 3 ลักษณะ คือ การศึกษาครูบาคติใหม่ในฐานะตนบุญที่สัมพันธ์กับแนวคิดทางการเมือง การศึกษาครูบาคติใหม่กับการเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างและธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และสุดท้ายคือการศึกษากระแสคตินิยมครูบา ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น มีประเด็นที่น่าสนใจที่สามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่ง

³³ Ashley Saen Matthew, “Late for Buddha: The Construction of Dara’ang (Silver Palaung) Religious and Ethnic Identity,” (PhD diss., Department of Sociology and Anthropology Simon Fraser University, 2011).

³⁴ จิรชาติ สันติยะศ, “ครูบาศรีวิชัย กับคตินิยมแบบ “ครูบา” (ใหม่) ช่วงทศวรรษ 2530-2550,” *ศิลปวัฒนธรรม* ปีที่ 31, ฉบับที่ 4 (กุมภาพันธ์ 2552): 80-95.

ในการศึกษาครุภาคตีใหม่ได้เช่น 1. พื้นฐานความเชื่อเรื่องตนบุญยังคงดำรงอยู่อย่างเข้มข้นในพื้นฐานความเชื่อของผู้คนในปัจจุบัน และยังคงมีอิทธิพลต่อการเลื่อมใสศรัทธาของผู้คนในสังคมต่อกลุ่มครุภาคตีใหม่ 2. ประเด็นเกี่ยวกับการเกิดขึ้นกระแสคติครุบานิยม (ใหม่) ยังเป็นประเด็นที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะนำไปขยายความเพื่อทำการศึกษาต่อในประเด็นเรื่องการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ความศรัทธาของครุบาศรีวิชัย แต่อย่างไรก็ตาม งานศึกษาของจิรัชชาติยังเป็นเพียงการมองภาพลักษณ์ของครุบาศรีวิชัยอยู่ภายใต้อิทธิพลของความศรัทธา แต่ไม่ได้อธิบายผ่านมุมมองจากอิทธิพลของกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัย อันมีผลต่อการสร้างองค์ความรู้ การรับรู้และความเข้าใจพื้นฐานของคนในปัจจุบันต่อเรื่องราวและภาพลักษณ์ของครุบาศรีวิชัย 3. อิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตนบุญครุบาในงานศึกษาของ Amporn ยังคงเป็นเพียงการศึกษาอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการเกิดขึ้นของชุมชนผู้ศรัทธาของครุภาคตีใหม่และเป็นช่องทางในการสื่อสารชื่อเสียงและกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มครุภาคตีใหม่ในพื้นที่ดังกล่าวซึ่งเป็นพื้นที่การสร้างบารมีและสร้างชื่อเสียงในโลกสมัยใหม่ เป็นต้น ซึ่งประเด็นทั้ง 3 ถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ที่เหมาะสำหรับการนำไปขยายต่อการศึกษาหรือนำแนวคิดต่าง ๆ เหล่านี้ไปใช้ในการวิเคราะห์การเกิดขึ้นของกระแสครุภาคตีใหม่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต่อไป

1.7.2. การเขียนเกี่ยวกับบริโศคนิยมทางศาสนา

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับครุภาคศึกษา ส่วนใหญ่เป็นศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับพื้นฐานความเชื่อเรื่องตนบุญที่สัมพันธ์กับการเมือง และการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นหลัก รวมถึงประเด็นของการเกิดขึ้นของกระแสคตินิยมครุบา (ใหม่) ที่มีเกิดขึ้นจากปัจจัยทางสังคมเป็นตัวผลักดันเท่านั้น ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวยังไม่พบการนำกรอบแนวคิดบริโศคนิยมทางศาสนาเป็นแนวทางในการอธิบายลักษณะของกลุ่มครุภาคตีใหม่ ดังนั้นในงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งหวังเพื่อนำกรอบแนวคิดดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญในการอธิบายภาพของกระแสครุภาคตีใหม่ในปัจจุบัน

ดังนั้นในการทบทวนวรรณกรรมส่วนนี้จึงเป็นการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับกรอบแนวคิดบริโศคนิยมทางศาสนาในบริบทศาสนาตะวันตก และศาสนาพุทธในสังคมไทย ซึ่งจะทำให้เห็นแนวทางและกรอบแนวคิดที่สามารถนำมาอธิบายกระแสครุภาคตีใหม่ในภาคเหนือได้

1.7.2.1 งานเขียนบริโภคนิยมทางศาสนาในกลุ่มศาสนาตะวันตก

แนวคิดบริโภคนิยมทางศาสนา มีจุดเริ่มในช่วงทศวรรษ 1990 โดยการศึกษาของ Vikas Kumer ในปี 2008³⁵ โดยงานศึกษาของเขาพบว่ากระแสของการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบทุนทางศาสนาที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานทฤษฎีว่าด้วยทุนนิยมของมนุษย์เกิดขึ้นในช่วงปี 1990 และมองว่ากระแสของการศึกษาศาสนาในมุมมองเศรษฐกิจ สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของความไม่สอดคล้องกันระหว่างวิถีการดำเนินชีวิตและหลักคำสอนทางศาสนา ซึ่งขยายตัวตลอดเวลา โดยเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของรายได้ในทางศาสนา

ในการศึกษาบริโภคนิยมทางศาสนาในยุคแรก เป็นการศึกษาให้เห็นถึงภาพของอิทธิพลทางศาสนาและความเลื่อมใสศาสนาที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้มการตัดสินใจในการเลือกซื้อและเลือกใช้สินค้าที่มีแนวโน้มศาสนา และงานชิ้นนี้ยังมีอิทธิพลต่องานเขียนชิ้นที่สองของเขาในปี 1992³⁶ ว่าด้วยเรื่องของการศึกษาพฤติกรรมในการเลือกซื้อเลือกใช้สินค้าต่างๆ ตามความเชื่อของหลักศาสนาที่แตกต่างกัน โดยงานสองชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดทฤษฎีว่าด้วยการตลาด ที่จะมีประสิทธิภาพต่อกลยุทธ์การตลาด ซึ่งกระแสการศึกษาวិธีการทางการตลาด (marketing) ของเขาสะท้อนให้เห็นถึงภาพของความเคลื่อนไหวของลัทธิความเชื่อทางศาสนาที่มีอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอก คือการเกิดขึ้นของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการขยายตัวของลัทธิบริโภคนิยมในสังคมภายนอก³⁷

³⁵ Vikas Kumer, *A Critical Review of Economic Analyses of Religion*, (Mumbai: Indira Gandhi Institute of Development Research), 2008.

³⁶ Nejdert Delener, "The Effects of Religious Factors on Perceived Risk in Durable Goods Purchase Decisions," *Journal of Consumer Marketing* Vol. 7, Issue: 3 (1990): 27-38.

³⁷ Nejdert Delener, "Religious Contrasts in Consumer Desion Behaviour Patterns: Their Dimensions and Marketing Implications," *European Journal of Marketing* Vol.28, Issue 5 (1994): 36-53.

งานเขียนของ Craig Bartholomew และ Thorstem Moritz ในปี 2000³⁸ แสดงให้เห็นว่ากระแสความสนใจต่อการศึกษาคำสอนของศาสนาที่มีผลต่อลัทธิบริโภคนิยมในสังคมทั่วไป เริ่มมีอิทธิพลต่อนักวิชาการเพิ่มมากขึ้น ซึ่งนักวิชาการทั้งสามพยายามอธิบายถึงสิ่งที่เรียกว่า “Religion Consumerism” ว่าเป็นผลที่เกิดจากการเกิดขึ้นกระแส Neo-Liberalism และ Culture industry ด้วยกระแสดังกล่าวเป็นผลทำให้ผู้คนตกอยู่ภายใต้กลไกการตลาด การโฆษณา อีกทั้งยังมีเสรีภาพต่อการบริโภคตามความพึงพอใจของตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ Bartholomew และ Moritz มองว่าเป็นความขัดแย้งอย่างมากกับคำสอนทางศาสนา แต่อย่างไรก็ตาม เขาได้อธิบายว่า คริสต์เตียน (ศาสนา) ก็ไม่ได้ปฏิเสธลัทธิบริโภคนิยม แต่กลับเป็นการผสมผสานให้กลายเป็นรูปแบบหนึ่งของศาสนา

งานเขียนของ Vincent J. Miller ในปี 2004³⁹ อธิบายถึงความเชื่อของศาสนาคริสต์และวิถีปฏิบัติในวัฒนธรรมบริโภคนิยม โดย Miller ได้อธิบายภาพของการเกิดขึ้นของกระแสบริโภคนิยม โดยให้ความสำคัญกับอิทธิพลของการโฆษณาซึ่งมีอิทธิพลมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เพื่อสะท้อนให้เห็นการเกิดขึ้นของวัฒนธรรมบริโภคนิยมในสังคมปัจจุบัน ดังนั้นในทางศาสนา การทำบุญจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของพื้นฐานของความเป็นปัจเจก เพื่อตอบสนองอุดมคติทางศาสนาของคนในวัฒนธรรมบริโภคนิยม ดังนั้นศาสนาจึงพยายามเปลี่ยนแปลงวิถีการปฏิบัติทางศาสนาและความเชื่อให้สอดคล้องกับโครงสร้างและวิถีปฏิบัติทางวัฒนธรรมของผู้บริโภค

ในปี 2008 งานเขียนของ Matthias Zick Varul⁴⁰ เป็นการศึกษาที่ตั้งข้อสังเกตว่าการปะทะกันระหว่างลัทธิบริโภคนิยม และ ศาสนา ซึ่งในงานศึกษากล่าวว่า ในอดีตลัทธิบริโภคนิยมถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ทำลายความชอบธรรมของศาสนา ผู้คนในปัจจุบันจึงหันไปให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องของวัตถุนิยม มากกว่าคุณค่าคำสอนของศาสนา ทำให้ศาสนาถูกลดคุณค่าลง แต่ทั้งนี้ ในงานเขียนชิ้นนี้กลับเสนอว่า แท้ที่จริงแล้ว ศาสนากับลัทธิบริโภคนิยมในปัจจุบันเป็นทั้งศัตรูและมิตรไปพร้อมๆ กัน เพราะศาสนาได้มีการปรับตัวเพื่อรองรับค่านิยมของคนในปัจจุบันด้วย โดยแสดงผ่านการ

³⁸ Craig Bartholomew and Thorstem Moritz, eds., *Christ and Consumerism Critical reflections on the Spirit of our age*, (Cumlria: Paternoster, 2000).

³⁹ Vincent J. Miller, *Consuming Religion: Christian Faith and Practice in a Consumer Culture*. (New York: Continuum, 2004).

⁴⁰ Matthias Zick Varul, “After Heroism: Religion Versus Consumerism Preliminaries for an Investigation of Protestantism and Islam under Consumer Culture,” *Islan and Christian Muslim Relations* Vol.19, no.2 (2000): 237-255.

ให้พรของเหล่าบาทหลวงและคำสอนบางอย่างที่สามารถตอบสนองคุณค่าที่สอดคล้องกับลัทธิบริโภคนิยม

งานเขียนชิ้นนี้ถือว่าเป็นงานเขียน ที่พยายามคูบริบทของศาสนาร่วมกันระหว่างศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม ที่อยู่ภายใต้วัฒนธรรมแบบบริโภคนิยมในสังคมปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็นงานเขียนชิ้นสำคัญ ที่พยายามเสนอมุมมองใหม่ ๆ ในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ลัทธิบริโภคนิยมในทุกศาสนา ที่อยู่ในบริบทของสังคมปัจจุบัน

งานเขียนเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องปรากฏการณ์ลัทธิบริโภคนิยมทางศาสนาอย่างมาก จนในช่วงปี 2009-2011 มีงานเขียนเกี่ยวกับการศึกษาลัทธิบริโภคนิยมทางศาสนาขึ้นมาหลายงาน เช่น งานเขียนของ Lyn Thomas “ศาสนา บริโภคนิยม และ ความยั่งยืน”⁴¹ หรือ งานเขียนของ Craig Bartholomew “พระวจนะของพระเจ้า : การตีความพระคัมภีร์ไบเบิลและลัทธิบริโภคนิยม”⁴² และ ในปี 2013 งานเขียนของ คริสโตเฟอร์ พอตเตอร์ เรื่องลัทธิบริโภคนิยมของศาสนา และ ความรัก ซึ่งงานเหล่านี้ถือว่าอยู่บนกระแสของการเขียนเกี่ยวกับลัทธิบริโภคนิยมในศาสนาคริสต์ ที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ จากสังคมภายนอก และจากเหล่านักวิชาการด้านศาสนา

จากการทบทวนงานเขียนที่สำคัญในการศึกษาลัทธิบริโภคนิยมศาสนาในกลุ่มนักวิชาการตะวันตก พบว่า การอธิบายการเติบโตของลัทธิบริโภคนิยมทางศาสนา เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1980-1990 อันเป็นผลจากการขยายตัวของระบบทุนนิยม และการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย โดยแสดงให้เห็นว่าแนวคิดเหล่านี้ทำให้ผู้คนในสังคม เป็นสังคมที่มีความเป็นปัจเจกสูง และให้ความสำคัญกับการบริโภค มองคุณค่าทางวัตถุเป็นหลัก ที่เชื่อว่าสามารถเติมเต็มความสุขในพื้นฐานของชีวิตได้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวมีความขัดแย้งกับหลักการคำสอนทางศาสนาแบบดั้งเดิม แต่อย่างไรก็ตามในการศึกษาของเหล่านักวิชาการพบว่า ศาสนาในปัจจุบันกลับไม่ได้ปฏิเสธอำนาจของลัทธิบริโภคนิยม กลับเป็นการผสมผสาน สร้างคุณค่า และปรับเปลี่ยนโครงสร้างวิถีปฏิบัติทางศาสนาขึ้นมาใหม่ เพื่อตอบสนองค่านิยมของผู้คนในสังคม โดยกรอบการอธิบายหลัก ๆ ของนักวิชาการตะวันตกเป็นการอธิบายโดยมองผ่านการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างสังคมที่มีผลต่อการ

⁴¹ Lyn Thomas, ed., *Religion Consumerism and Sustainability*, (London: Palgrave Macmillan, 2011),

⁴² Craig Bartholomew, “Consuming God’s Work: Biblical Interpretation and Consumerism,” in *Christ and Consumerism Critical reflections on the Spirit of our age*, Craig Bartholomew and Thorstem Moritz, eds., (Cumlria: Paternoster, 2000),

เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางศาสนาในปัจจุบันเป็นหลัก และแน่นอนว่า กระแสของการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางศาสนาโดยใช้กรอบบริโศคนิยมทางศาสนายังคงดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นแนวคิดและข้อเสนอต่างๆ เหล่านี้จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับการนำมาศึกษากระแส “ครูบาคติใหม่” ในภาคเหนืออย่างยิ่ง

1.7.2.2 งานเขียนบริโศคนิยมทางศาสนาในกลุ่มพุทธศาสนาในประเทศไทย

จากการศึกษาบทพจนานเขียนเกี่ยวกับการศึกษาศาสนาในตะวันตกโดยใช้การบริโศคนิยมทางศาสนาเป็นกรอบในการอธิบาย เริ่มมีการเติบโตและขยายตัวอย่างมาก เพราะผลของการเปลี่ยนแปลงทางศาสนาที่ได้รับอิทธิพลจากการเติบโตของระบบทุนนิยม และการปกครองแบบเสรีนิยม ซึ่งขยายตัวอย่างมากภายหลังการสิ้นสุดสงครามเย็น ในทศวรรษ 1990

แน่นอนว่าอิทธิพลแนวคิดดังกล่าวได้ขยายตัวเข้ามาในบริบทของการศึกษาศาสนาในประเทศไทยเช่นกัน อันเป็นผลจากความเป็นโลกาภิวัตน์ การขยายตัวของระบบทุนนิยม และการปกครองแบบเสรีนิยมไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงแต่ชาติตะวันตกเท่านั้น กระแสระบบเศรษฐกิจและการปกครองดังกล่าวได้กระจายตัวอย่างกว้างขวางไปทั่วโลก และรวมไปถึงพื้นที่ประเทศไทย ดังนั้นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงในพุทธศาสนาไทย โดยใช้กรอบคิดการบริโศคนิยมทางศาสนา จึงเกิดขึ้นในบริบทเวลาช่วงเดียวกันกับศาสนาในตะวันตก

โดยมีนักวิชาการสำคัญจำนวนหลายท่านได้นำกรอบแนวคิดดังกล่าวใช้เป็นแนวคิดในการอธิบายความเคลื่อนไหวของพุทธศาสนาในสังคมไทย ที่สำคัญ ได้แก่ J.L. Taylor ในปี 1990⁴³ สุวรรณ สถาอานันท์ ในปี 1990⁴⁴ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ในปี 2536⁴⁵ และ 2537⁴⁶ อภิญา เพ็ญพัสกุล

⁴³ J.L. Taylor, “New Buddhist Movement in Thailand: An ‘Individualistic Revolution; Reform and Political Dissonance,” *Journal of Southeast Asian Studies National University of Singapore* Volume 21, Issue 1 (March 1990): 135-154.

⁴⁴ Suwana Satha-Anand, “Religious Movements in Contemporary Thailand: Buddhist Struggles for Modern Relevance,” *Asian Surver*. Vol.30, No.4 (1990): 395-408.

⁴⁵ นิธิ เอียวศรีวงศ์, *ลัทธิพิธีเสด็จพ่อร.5*, (กรุงเทพฯ: มติชน, 2536).

⁴⁶ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม,” *ศิลปวัฒนธรรม*. 15(10): 2537, 18-106.

ในปี 1993⁴⁷ และ 2541⁴⁸ ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์ ในปี 2543⁴⁹ พระไพศาล วิสาโล ในปี 2546⁵⁰ พัฒนา กิติอาษา ในปี 2551⁵¹ ซึ่งมีรายละเอียดข้อแตกต่างตามมุมมองและบริบทการศึกษาของแต่ละท่าน เช่น งานเขียน 2 ชิ้นแรกที่อยู่ในปีเดียวกัน ได้แก่งานเขียนของ สุวรรณา สถาอานันท์ และ Taylor ถือเป็นนักวิชาการท่านแรก ๆ ที่ได้นำกรอบแนวคิดนี้มาอธิบายบริบทศาสนาในเมืองไทย

โดยงานเขียนของ สุวรรณา (1990) เป็นบทความวิชาการที่ตีพิมพ์ลงในหนังสือ Asian Survey สุวรรณาเริ่มต้นด้วยการแสดงเนื้อหาข่าวจากหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ประจำวันที่ 11 มีนาคม 2531 โดยเสนอข่าวการพยายามเสนอร่าง พ.ร.บ. จัดตั้งธนาคารสงฆ์ โดยเนื้อหาข่าวแสดงรายได้และทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย โดยระบุว่ามียุทธค่ากว่า 6 พันล้านบาท และในพื้นที่กรุงเทพฯ วัดแต่ละวัดมีทรัพย์สินกว่าวัดละ 200 ล้านบาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดพระธรรมกาย มีทรัพย์สินกว่า 800 ล้านบาท และ การตีพิมพ์หนังสือพุทธเศรษฐศาสตร์ของสำนักสงฆ์สันติอโศก ซึ่งพยายามเรียกร้องให้พุทธศาสนากลับไปสู่การครองชีวิตแบบวิถีชีวิตพื้นฐานแบบเรียบง่าย

กระแสดังกล่าวทำให้เกิดความสนใจต่อการศึกษาความเคลื่อนไหวของสำนักสงฆ์ในพุทธศาสนาไทยสำคัญ 3 แห่ง ได้แก่ วัดธรรมกาย สำนักสันติอโศก และสวนโมกข์ โดยงานศึกษาชิ้นนี้มองว่ากระแสทั้งสาม เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดของสังคมชาวพุทธที่ได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และความพยายามในการปรับตัวของแต่ละสำนัก เพื่อที่จะสามารถตอบสนองความต้องการทางศาสนาของผู้คนในสังคม ทั้งสามสำนักจึง

⁴⁷ Apinya Feungfusakul, “Buddhist Reform Movement in Contemporary Thai Urban Context : Thammakai and Santi Asok,” (Ph.D diss of Social Science., University of Bielefeld, 1992).

⁴⁸ อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, “ศาสนทัศน์ของชุมชนเมืองสมัยใหม่ศึกษากรณีวัดพระธรรมกาย,” *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* ปีที่ 5, ฉบับที่ 1 (2541).

⁴⁹ ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, “พุทธศาสนากับสังคมไทยในปัจจุบัน,” ใน *พุทธศาสนากับวิกฤติโลก*, หนังสือรวมบทความครบรอบ 31 ปีแห่งการพระราชทานนาม “มหาวิทยาลัยมหิตล” และครบรอบ 25 ปีการจัดตั้งหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิตล 2543.

⁵⁰ พระไพศาล วิสาโล, *พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2552).

⁵¹ Pattana Kitiarsa, “Buddha Phanit: Thailand’s prosperity religion and its commodifying tactice,” in *Religious Commodifications in Asia Marketing Gods*, ed. Pattana Kitiarsa, (London; New York: Routledge), 2008.

พยายามสื่อสารหรือสร้างสิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการในรูปแบบที่ต่างกันอย่างบนพื้นฐานทางจิตวิญญาณทางศาสนาของคนไทย โดยเฉพาะชนชั้นกลางในเมืองปัจจุบัน

ส่วนงานเขียนของ Taylor (1990) อธิบายปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวทางศาสนาในมิติเดียวกับการอธิบายของ สุวรรณา โดยเป็นการศึกษาสำนักธรรมกาย และสำนักสันตโตโคก โดยอธิบายปรากฏการณ์ของสองสำนัก ทั้งที่เป็นพุทธแบบปฏิเสศทุนนิยม และพุทธที่ให้ความสำคัญกับการสะสมทุน เป็นลักษณะของการปฏิรูปคำสอนศาสนาที่เกิดขึ้นภายใต้สังคมที่มีความเป็นปัจเจก การปฏิรูปดังกล่าวเป็นการต่อต้านวัฒนธรรมประเพณีเดิม ที่มีความขัดแย้งกับศีลธรรมแบบพุทธไทย ในอุดมคติ ลักษณะการปฏิรูปดังกล่าวสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของผู้คนในชุมชนเมือง ที่มีพื้นฐานทัศนคติเกี่ยวกับศาสนาพุทธที่แตกต่างกันไป

งานเขียนทั้งสองชิ้นนี้ เป็นงานเขียนที่เน้นการมองพลวัตทางสังคมที่ส่งผลต่อการปรับตัวของศาสนา เช่นเดียวกับกับงานเขียนของ อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2535 , 2541) ที่มองภาพกระแสการเปลี่ยนแปลงพุทธศาสนาในสังคมไทยเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 2530 ซึ่งเป็นข้อเสนอเดียวกันกับ สุวรรณา สถาอานันท์ (2533) นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536 , 2537) พระไพศาล วิสาโล (2546) พัฒนา กิติอาษา (2551)

ข้อแตกต่างระหว่างงานเขียนของ อภิญา และ สุวรรณา คือการให้ความสำคัญกับเรื่องของเปลี่ยนแปลง สุวรรณา มองภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจ เป็นสิ่งที่ทำให้ศาสนาต้องเปลี่ยนแปลงและปรับตัวตามกระแสสังคม เป็นการมองจากบริบทภายนอกเข้าไปสู่ตัวสำนัก ส่วนงานของ อภิญา ให้ความสนใจในการปรับตัวเชิงโครงสร้างของสำนักสงฆ์ที่สัมพันธ์กับโลกทัศน์ทางศาสนาและความต้องการของคนในโลกสมัยใหม่ เพื่อสะท้อนภาพเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมภายนอกที่มีผลต่อโลกทัศน์ของผู้คนกับองค์กรศาสนา โดย อภิญา อธิบายว่าระบบเศรษฐกิจใหม่ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดของผู้คน ทำให้ผู้คนในสังคมดำเนินชีวิตไปในทางบริโภคนิยมมากขึ้น ดังนั้นเพื่อความอยู่รอดของศาสนา จำเป็นต้องปรับตัวให้เท่าทันกับบริบทสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป โดยงานศึกษาพบว่า ในสำนักธรรมกาย ได้มีการปรับตัวเข้ากับบริบทของสังคมได้เป็นอย่างดี เช่น การใช้แนวคิดการตลาดเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการองค์กร การสร้างบุญให้เป็นสินค้า การสร้างเครือข่ายธรรม และการสร้างความสัมพันธ์กับรัฐ และคณะสงฆ์ส่วนกลาง การบริหารจัดการวัดเน้นความสะดวกสบาย การปรับตัวภายในสำนักหรือองค์กรธรรมกายดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งเพื่อตอบสนองค่านิยมของผู้คนในยุคปัจจุบัน

งานเขียนของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ในปี 2536 ศึกษาการเกิดขึ้นของพิธีกรรมทางความเชื่อใหม่ ๆ ในสังคมไทย ที่เรียกว่า “ลัทธิพิธี” ซึ่งมีงานเขียนที่สำคัญอยู่สองงานด้วยกันคือ ลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร. 5 (2536) และ ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม (2537) ลัทธิพิธีทั้งสอง นิธิ มองว่าเป็นภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยสมัยใหม่ กล่าวคือ ลัทธิพิธีสามารถตอบสนองความต้องการของผู้คนในยุคบริโภคนิยม และคนส่วนใหญ่ที่เป็นสาวก คือกลุ่มคนที่ นิธิ เรียกว่า “ชนชั้นกลางใหม่ในเมือง” ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ดังนั้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างกำลังใจในการประกอบอาชีพ ลัทธิพิธีเหล่านี้จึงเกิดขึ้นในสังคม ในส่วนของลัทธิพิธีเหล่านี้ อภิญา และ พัฒนา กลับมองว่า เป็นส่วนหนึ่งของการผสมผสานทางวัฒนธรรม บนฐานความเชื่อแบบพุทธศาสนาเดิมของไทย

ในงานเขียนของพระไพศาล วิสาโล (2546) มองภาพรวมของบริบทการเปลี่ยนแปลงในทางพุทธศาสนาของสังคมไทย โดยพระไพศาล มองสาเหตุหลัก ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของพุทธศาสนาในปัจจุบันคือ สาเหตุจากวิกฤติศรัทธา และ สาเหตุจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ในช่วงทศวรรษ 2520-2530 ส่วนสาเหตุวิกฤติศรัทธา มองว่ารัฐเป็นตัวทำให้ศาสนาแยกห่างจากความสัมพันธ์กับผู้คนในสังคม ซึ่งเป็นมุมมองที่เป็นที่คล้ายคลึงกับ นิธิ อภิญา และ พัฒนา ทั้งสามมองว่า ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการที่รัฐเข้ามามีบทบาทในทางศาสนา การสร้างความเป็นพุทธแท้พุทธเทียมในสมัยรัชกาลที่ 4 การเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางการศึกษาจากวัดสู่การดูแลผ่านกระทรวง และการเข้ามาแทรกแซงคณะสงฆ์ของรัฐในยุคหลัง ๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนในสังคมไทยเกิดวิกฤติศรัทธาต่อตัวพุทธศาสนา สาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ สาเหตุจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของผู้คนในสังคมให้ดำเนินชีวิตบนฐานการบริโภคนิยม ผู้คนในปัจจุบันมีความเป็นปัจเจกสูง และมีสิทธิที่จะสามารถเลือกนับถือศาสนาได้ และการปรับตัวของศาสนาคือการทำเพื่อให้ตัวเองอยู่รอดในสังคมที่เน้นการบริโภคเป็นเรื่องสำคัญ

ในงานของ พัฒนา กิตติอาษา (2551) มีข้อเสนอที่ต่างไปจากงานของนักวิชาการท่านอื่น ๆ คือมองว่า การเกิดขึ้นของ ลัทธิพิธี ลัทธิพุทธพาณิชย์ ไม่ได้เป็นภาพแทนของการเคลื่อนไหวทางศาสนาแบบใหม่ หรือการเกิดขึ้นของศาสนาใหม่ ตามที่นักสังคมศาสตร์เข้าใจ ลัทธิต่าง ๆ เหล่านี้พัฒนา อธิบายว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากรากฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ในงานของนักวิชาการท่านอื่นๆ เช่น สุวรรณ สถาอาพันธ์ อภิญา เพื่อองพสุกุล นิธิ เอียวศรีวงศ์ และพระไพศาล วิสาโล กลับมองว่าการเปลี่ยนแปลงและปรากฏการณ์ศาสนาแบบใหม่ ๆ เหล่านี้ เกิดขึ้นใหม่พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงจากสภาพเศรษฐกิจสังคมในยุคทุนนิยม พัฒนา กิตติอาษา อธิบายว่าจุดแตกต่างระหว่างพุทธศาสนาและทุนนิยมในประวัติศาสตร์มีจุดร่วมรากฐานจากสำนักทางปัญญาและมุมมองทางสังคม

ที่มีความแตกต่างของคำสอนของพระพุทธเจ้า และแรงผลักดันการตลาด แสดงให้เห็นถึงจุดอ่อนไหว และเปราะบางทางความเชื่อทางศาสนาดังกล่าว

ในการอธิบายถึงความร่ำรวยและมุมมองเศรษฐกิจของศาสนา จุดสำคัญคือต้องหาความจริงที่เกี่ยวกับการทำให้ศาสนาเหล่านั้นกลายเป็นสินค้า ที่มีส่วนเกี่ยวเนื่องกับภูมิหลังความเชื่อของสังคมไทย ลูกผสมทางศาสนาและความสำคัญของมันไม่ใช่สิ่งที่แปลกใหม่ การรวมตัวกันของแนวคิดต่าง ๆ ในพื้นที่ที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมมันเป็นส่วนหนึ่งในการยึดโยง การทำสิ่งเหนือธรรมชาติให้กลายเป็นสินค้า ซึ่งสามารถตอบสนอง ความอยากรวย โชคลาภ และความสำเร็จของคนในสังคมที่สามารถแทนคำสอนของพุทธเจ้าได้

พัฒนา กิติอาษา มองว่า ลัทธิพุทธพาณิชย์ ควรได้รับการพิจารณาในฐานะตำแหน่งหนึ่งในศาสนาและวัฒนธรรม ที่ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน ลัทธินี้ได้เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันระหว่างแนวคิดต่าง ๆ ในสังคมพหุวัฒนธรรมกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และ องค์ประกอบทางสังคมของความเชื่อเรื่อง กรรม การทำบุญ ศีลธรรม เป็นต้น ลัทธินี้ดำเนินไปโดยมีพื้นฐานจากความเชื่อทางศาสนาที่หลากหลาย เช่น การนับถือผี พุทธศาสนานิกายเถรวาท ลัทธิพราหมณ์ และ องค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ในฐานะกลไกทางศีลธรรมและจริยธรรมที่เป็นตัวขับเคลื่อนความโลภ อำนาจ และ ความสำเร็จทางโภคทรัพย์อยู่เบื้องหลัง วิถีปฏิบัติทางวัฒนธรรมเหล่านี้จึงเป็นกลไกที่ช่วยขับเคลื่อนการทำให้ศาสนาในปัจจุบันกลายเป็นสินค้าในสังคมไทย

ส่วนงานเขียนที่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์และความเคลื่อนไหวทางศาสนาในสังคมไทย ที่มีการอธิบายความที่แตกต่างไปจากงานเขียนอื่นๆ คืองานเขียนของ ทวีวัฒน์ ปุณฺทริก-วิวัฒน์ (2543) เน้นอธิบายการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไปในทรรศนะทางสังคมการเมืองเป็นหลัก โดยมองว่าเป็นการตอบสนองค่านิยมบนพื้นฐานทัศนคติเรื่องการเมืองการปกครอง ทวีวัฒน์อธิบายว่า ทรรศนะทางสังคมการเมืองในพุทธศาสนาไทย แบ่งได้ เป็น 3 รูปแบบ คือ พุทธศาสนาของชนชั้นปกครอง พุทธศาสนาฝ่ายปฏิรูป และ ไสยศาสตร์ของไทย กล่าวคือ

พุทธศาสนาของชนชั้นปกครอง ได้ถูกปฏิรูปมาแล้วในช่วงรัชกาลที่ 4 เป็นการพยายามทำให้พุทธศาสนามีความเชื่อมโยงกับความเป็นวิทยาศาสตร์ แต่ทั้งนี้ พุทธศาสนากระแสดังกล่าวกลับละเลยที่จะอธิบายเหตุผลของความเชื่อเรื่อง บุญ-กรรม และนิพพาน ด้วยเหตุความเชื่อนั้นเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้นำชาติ ทั้งในยุคสมบูรณาญาสิทธิราช และในยุคสมัยใหม่ โดยมองว่า ผู้นำเป็นผู้ที่ได้กระทำความบุญกุศลมามาก จึงสมควรได้เป็นผู้นำในการปกครองตามความชอบธรรมดังกล่าว กลุ่มสำนักพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบันที่ตอบสนองกระแสพุทธศาสนาชนชั้นปกครอง

ลักษณะดังกล่าวนี้ได้แก่ สำนัก พุทโธ หลวงปู่มั่น สำนักยุบหนอ-พองหนอ ของพระพิมลธรรม สำนักธรรมกาย และสำคัญเจริญสติเคลื่อนไหว หลวงพ่อเทียน

พุทธศาสนาฝ่ายปฏิรูป ทวีวัฒน์อธิบายว่าเป็นอีกกระแสหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากการปฏิรูปศาสนาในรัชกาลที่ 4 เช่นกัน โดยการปรับเปลี่ยนคำสอนทางพุทธศาสนาให้มีความเป็นเหตุผล-นิยม และลดทอนเรื่องไสยศาสตร์ ปฏิเสธเรื่อง “อภิปรัชญาพุทธศาสนา” เช่น การเข้าสู่นิพพาน โดยอธิบายการเข้าสู่นิพพานในรูปแบบของจิตวิทยา กระแสพุทธศาสนาฝ่ายปฏิรูป จึงตอบรับวิถีคิดของชนชั้นกลางที่เรียกร้องความเป็นประชาธิปไตย สิ่งเหล่านี้เป็นความพยายามของชนชั้นกลางที่จะใช้ศาสนาเป็นสัญลักษณ์ และเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับและสามารถตอบสนองความต้องการทั้งทางการเมืองและสังคม สำนักพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบันที่ตอบสนองได้แก่ สำนักปัญญา พุทธทาส และป.ยุตโต

ไสยศาสตร์ของไทย ทวีวัฒน์ อธิบายว่า มักถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีไม่มีเหตุผล และมุ่งมายสิ่งเหล่านี้ขัดแย้งกับกลุ่มพุทธศาสนาแบบเหตุผลนิยม โดยในกระแสไสยศาสตร์ไทย ทวีวัฒน์ มองว่า มีลักษณะสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1. ไสยศาสตร์อภิปรัชญา กล่าวคือ เชื่อเรื่อง “กรรม” “ชาตินี้ชาติหน้า” “บุญ-กรรม” และเชื่อในเรื่องของวันสิ้นสุดของโลก ความเชื่อดังกล่าวนี้ ทวีวัฒน์ มองว่าเป็นอภิปรัชญาของผู้ด้อยโอกาส ซึ่งเชื่อว่า จะเกิดความหวังใหม่สำหรับผู้ที่ถูกกดขี่ในอนาคต

2. ไสยศาสตร์แห่งความศักดิ์สิทธิ์และการทำนายทายทัก ลัทธิเกจิอาจารย์ ลัทธิรูปเคารพ ลัทธิโหราศาสตร์ เชื่อว่าสามารถตอบสนองความต้องการของผู้คนในทางจิตวิทยา ซึ่งกระแสนี้ได้รับการตอบรับจากพุทธศาสนาชนชั้นปกครองด้วย

3. ไสยศาสตร์แห่งการเข้าทรงผีและคุณไสย ลัทธิทรงเจ้าเข้าผี ลัทธิทูตสวรรค์ หรือศาสดาองค์ใหม่ ลัทธิไสยดำ เป็นสิ่งที่สามารถตอบสนองกลุ่มคนชนชั้นล่างผู้ด้อยโอกาสทางสังคมได้ สำนักพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบันที่ตอบสนองแนวความเชื่อไสยศาสตร์ไทยในความหลายของทวีวัฒน์ ได้แก่ สำนัก พุทโธ หลวงปู่มั่น สำนักยุบหนอ-พองหนอ ของพระพิมลธรรม สำนักธรรมกาย และสำคัญเจริญสติเคลื่อนไหว หลวงพ่อเทียน ซึ่งแต่ละสำนักอาจจะตอบสนอง ลักษณะที่แตกต่างกันออกไป

ส่วนงานเขียนในระยะหลัง ๆ มักเน้นศึกษาจากการนำกรอบคิดของนักวิชาการดังกล่าวมาข้างต้น เป็นกรอบในการศึกษาเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์ และถาวร เกียรติทับทิว (2545) บุศรา สว่างศรี (2549) ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์ (2552) ภณกุล ภาควรรณคดี (2555) โดยใช้กรอบเรื่องของบริโศคนิยมศาสนา ที่เกิดจากผลการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดของคนในสังคมปัจจุบัน

จากผลของเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ในการอธิบาย แต่งานของ ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์ จะเน้นไปใน ส่วนของเงินกับพระวินัยสงฆ์ที่ศนคคติที่เปลี่ยนไปในพื้นที่สังคมปัจจุบันเป็นหลัก

กล่าวโดยสรุป จากทบทวนวรรณกรรมทั้งงานเขียนที่เกี่ยวกับครุบาในภาคเหนือ ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าเป็นการศึกษาที่เน้นในกรณีครุบาศรีวิชัย และ ครุบาอภิชัยชาวปี โดยใช้มองผ่านแนวคิด เรื่องตนบุญกับการต่อสู้กับแนวคิดทางการเมืองเป็นหลัก ส่วนในงานศึกษาเกี่ยวกับครุบาคติใหม่ที่ ปรากฏมีเพียงไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาที่เน้นมองว่าครุบาคติใหม่บางรูปเป็นส่วนหนึ่งในการ สร้างและธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วนงานเขียนที่ศึกษาปรากฏการณ์ครุบาคติใหม่ใน ภาคเหนือโดยภาพรวมนั้นยังพบเพียงชิ้นเดียว โดยงานดังกล่าวเป็นการมองปรากฏการณ์ลัทธินิยม (ครุบา) ใหม่ นั้น เป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นจากกระแสท้องถิ่นนิยมและล้านนานิยมในช่วง ทศวรรษ 2530 กับอิทธิพลจากความศรัทธาที่มีต่อตัวครุบาศรีวิชัยที่ยังคงดำรงอยู่อย่างเหนียวแน่นใน ปัจจุบัน ซึ่งไม่ปรากฏงานเขียนที่อธิบายปรากฏการณ์ครุบาคติใหม่ผ่านกระแสการผลิตซ้ำและการ สร้างภาพลักษณ์ของครุบาศรีวิชัย ซึ่งถือว่าเป็นช่องว่างหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับการนำมาศึกษา ปรากฏการณ์ครุบาคติใหม่ในปัจจุบัน ไม่เพียงเท่านั้นจากการทบทวนงานเขียนต่าง ๆ เหล่านี้ยังไม่ ปรากฏงานเขียนที่อธิบายกระแสครุบาคติใหม่ด้วยแนวคิดบริโคนิยมทางศาสนาเช่นกัน

ดังนั้นจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องบริโคนิยมทางศาสนาทั้งใน ศาสนาตะวันตกและพุทธศาสนาในสังคมไทย จึงทำให้เห็นแนวคิดสำคัญที่เหมาะสมสำหรับการนำไป อธิบายปรากฏการณ์กระแสครุบาคติใหม่ในภาคเหนือในปัจจุบันได้ดังนี้ เช่น 1. ประเด็นเรื่อง กระบวนการปรับเปลี่ยนภายในตัวสำนักสงฆ์เพื่อตอบสนองต่อความต้องการคุณค่าทางศาสนาของ ผู้คนในปัจจุบัน เช่น กระบวนการทำให้ “บุญ” และ “ตนเอง” เป็นสินค้า 2. ประเด็นเรื่องศาสนาพุทธ ไทยอยู่ในบริบทสังคมแบบบริโคนิยม ผู้คนมีสามารถเลือกบริโคนิยมสินค้าทั้งสินค้าทางโลกและสินค้า ทางศาสนาได้ตามรสนิยมและความเป็นปัจเจกของแต่ละคน 3. ภายใต้สังคมที่ทำให้ผู้คนเกิดสภาวะ ความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้คนเลือกที่จะบริโคนิยมศาสนาเพื่อสร้างความหวัง และการกำลังใจในการดำเนินชีวิต

บทที่ 2

“ครูบา” : พัฒนาการ ความหมาย และการรับรู้ของผู้คนในปัจจุบัน

“ครูบา” เป็นคำที่ใช้เรียกนำหน้าชื่อพระสงฆ์ในวัฒนธรรมล้านนา¹ พระสงฆ์รูปสำคัญที่ได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครูบา” และ เป็นที่รู้จักของผู้คนส่วนใหญ่ในภาคเหนือปัจจุบัน เช่น ครูบาศรีวิชัย ครูบาอภิชัยชาวปี ครูบาชัยวงศาพัฒนา และ ครูบาพรหมจักร

ในปัจจุบันพบว่า มีพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งในภาคเหนือนำคำดังกล่าวมาใช้อย่างแพร่หลาย และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีลักษณะทั้ง “ครูบา” ที่เป็นพระสงฆ์ผู้มีอายุพรรษาสูง และ โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่อายุพรรษาน้อย หรือ ที่ยังเป็นสามเณร การนำคำดังกล่าวมาใช้กันอย่างแพร่หลาย มีปัจจัยสำคัญหนึ่ง จากความไม่ชัดเจนของความหมายและคำนิยามต่อบุคคลที่จะสามารถเรียกขานด้วยคำว่า “ครูบา” ได้อย่างชัดเจน

จากกระแสดังกล่าว ทำให้กลุ่มนักวิชาการในพื้นที่ พยายามจะนิยามความหมายของคำว่า “ครูบา” ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามคำนิยามต่าง ๆ เหล่านั้น ยังคงเป็นเพียงข้อถกเถียงที่หลากหลายแนวทางการอธิบาย และคำอธิบายดังกล่าวยังไม่ได้มีผลต่อการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคมมากเท่าที่ควร ดังนั้นจึงยังพบว่าการนำคำว่า “ครูบา” มาใช้กันอย่างต่อเนื่อง และขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

ด้วยความไม่ชัดเจนดังกล่าวข้างต้น เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เอื้อให้เกิดปรากฏการณ์ที่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เรียกว่ากระแส “ครูบาคติใหม่”² หรือกลุ่มพระสงฆ์ในภาคเหนือที่นิยมนำคำว่า “ครูบา” ไปใช้ มีจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ภาคเหนือของไทยในปัจจุบัน

¹ วสันต์ ปัญญาแก้ว, “ครูบาอวตารตนบุญ,” ใน *ตัวตนคนเมือง 100 ปี ชาตกาลไกรศรีนิมมานเหมินท์*, บรรณาธิการโดย วสันต์ ปัญญาแก้ว (เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, 2555), 27-37.

² “คตินิยมครูบา (ใหม่) หรือ “ครูบาคติใหม่” เกิดจากความคิดคตินิยมแบบ “ครูบา” กับกลุ่มพระสงฆ์ที่มีพรรษาน้อยนี้ บางครั้งมักจะได้รับการกล่าวขานว่าเป็นครูบาศรีวิชัยมาเกิดหรือบางท่านก็ได้เรียกขานตัวเอง หากเกิดจากศรัทธาญาติโยมยกตำแหน่งครูบาให้เพราะปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตั้งแต่อายุยังน้อย ปัจจุบันพบว่านอกจากพระสงฆ์ที่พรรษาน้อยแล้ว ก็มีเณรบางองค์ก็เรียกขานตนเองว่า “เณรครูบา” เหมือนกัน ซึ่งครูบาหนุ่มเหล่านี้มักจะมีคำล้อเลียนว่า “ครูบาอุ๊กแก๊ส” หมายถึง

ดังนั้นการศึกษาให้เห็นถึงที่มา ลักษณะ และบทบาทของพระสงฆ์ที่ถูกเรียกขานด้วยคำว่า “ครูบา” ในประวัติศาสตร์ล้านนา และ การศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลง ความหมายของคำว่า “ครูบา” ในการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคมภาคเหนือและกลุ่มผู้ศรัทธาครูบาคติใหม่ จึงเป็นเรื่องสำคัญ ที่จะสามารถตอบคำถามได้ว่า เหตุใดพระสงฆ์ในปัจจุบันจึงมักนำดังกล่าวมาใช้กันอย่างแพร่หลาย และผู้คนในปัจจุบันเข้าใจและรับรู้ ลักษณะและความหมายของ คำดังกล่าวอย่างไร

โดยในส่วนนี้จะแบ่งประเด็นศึกษาออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ 1. ศึกษาลักษณะ ที่มา พัฒนาการ และบทบาทของ “ครูบา” ในประวัติศาสตร์ล้านนาจนถึงปัจจุบัน และ 2. ศึกษา พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงความหมาย การรับรู้และความเข้าใจต่อความหมายของคำว่า “ครูบา” เพื่อให้เห็นถึงความไม่ชัดเจนของลักษณะและความหมายของคำว่า “ครูบา” ดังนั้นลักษณะของ “ครูบา” จึงขึ้นอยู่กับ การรับรู้และความเข้าใจของแต่ละบุคคลเป็นหลัก ซึ่งการรับรู้และความเข้าใจความหมายนั้นมีความแตกต่างกันตามยุคสมัย และ การนำคำดังกล่าวไปใช้ก็มีความแตกต่างกันไปด้วยเช่นกัน ในงานชิ้นนี้มองว่าการรับรู้และความเข้าใจนั้นเป็นสิ่งต่อการขยายตัวของการใช้คำว่า “ครูบา” ในกลุ่มพระสงฆ์ในปัจจุบัน

2.1 คำว่า “ครูบา” ในประวัติศาสตร์ล้านนา

ในพื้นที่ภาคเหนือปัจจุบันพบว่ามียุคพระสงฆ์จำนวนหนึ่งที่ได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครูบา” จำนวนมาก เช่น ครูบาเทือง นาคสีโล ครูบาบุญชุ่ม ญาณสัวร์ ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต และอีกจำนวนมาก³ กลุ่มพระสงฆ์กลุ่มนี้มีลักษณะที่แตกต่างจากพระสงฆ์ทั่วไปในสังคม ทั้งการแต่งกาย วัตรปฏิบัติต่าง ๆ ที่กล่าวว่า เป็นวัตรปฏิบัติและการนุ่งห่มที่เป็นลักษณะพุทธศาสนา

การบ่มด้วยแก๊สเพื่อให้สุกก่อนกำหนด เช่น กล้วย เป็นต้น (วิลักษณ์ ศรีป่าซาง : ๒๕๔๕ : ๒๙) ลักษณะการประพุดิปฏิบัติของครูบาหนุ่มเหล่านี้ มักจะมีลักษณะแบบเดียวกันกับครูบาเจ้าศรีวิชัยคือ นุ่งห่มผ้าสีที่ต่างจากพระสงฆ์นิคายหลัก มีผ้ามัดดอก สวมลูกประคำใช้พัดขนนกยูง หรือพัดใบลาน มีไม้เท้า และมีแนวคิดแบบล้านนานิยม , ดู จิรชาติ สันติะยศ, “ครูบาศรีวิชัย กับคตินิยมแบบ “ครูบา” (ใหม่) ช่วงทศวรรษ 2530-2550”, *ศิลปวัฒนธรรม* ปีที่ 31, ฉบับที่ 4 (กุมภาพันธ์ 2552): 80-95.

³ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เรียกพระสงฆ์กลุ่มนี้ว่า “ครูบาคติใหม่”

แบบจารีตล้านนา หรือกล่าวว่าเป็นลักษณะของการสืบทอดจารีตสงฆ์ล้านนาตามรอยครูบาศรีวิชัย⁴ ผู้ที่คนส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบันรู้จักในนาม “ตบบุญแห่งล้านนา”

ไม่เพียงเท่านั้นครูบาในลักษณะดังกล่าวในปัจจุบันมีการขยายตัวเพิ่มอย่างต่อเนื่อง การขยายตัวของกลุ่ม “ครูบาคติใหม่” ในภาคเหนือ เป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่ทำให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง มีผู้คนเข้ามาเลื่อมใสศรัทธาจำนวนมาก ทั้งกลุ่มคนในพื้นที่ในภาคเหนือและกลุ่มคนนอกพื้นที่ภาคเหนือ รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ด้วย จากการกระแสดังกล่าวจึงทำให้เกิดข้อสงสัยและนำไปสู่การค้นคว้าที่มา พัฒนาการ ลักษณะและบทบาทของ “ครูบา” ในประวัติศาสตร์ล้านนานั้น มีความเป็นมาอย่างไร

เนื้อหาส่วนนี้จึงเป็นการศึกษาที่มา พัฒนาการ ลักษณะและบทบาทของ “ครูบา” ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ล้านนา โดยแบ่งประเด็นย่อยในการศึกษาออกเป็น 4 ประเด็นได้แก่ 1. ที่มาของคำว่า “ครูบา” 2. จุดเริ่มต้นของคำว่า “ครูบา” ในเอกสารประวัติศาสตร์ล้านนา 3. คำเรียกพระสงฆ์ในวัฒนธรรมล้านนาก่อนทศวรรษ 2270 และ 4. คำว่า “ครูบา” ภายใต้อิทธิพลกรุงเทพฯ

2.1.1 ที่มาของคำว่า “ครูบา”

ในพื้นที่วัฒนธรรมล้านนาในอดีต พบว่าคำที่ใกล้เคียงคำว่า “ครูบา” มากที่สุดคือคำว่า “ปา” หรือ “บา” ในหลักฐานประชุมจารึกเมืองพะเยา ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญชิ้นหนึ่ง พบคำว่า “ปาเทโว นามมหามัจโจ” ซึ่งหมายถึง มหาอำมาตย์ชื่อ “ปาเทพ” คำว่า “ปาเทพ” เรียกให้เป็นภาษาพื้นเมืองได้ความว่า “บาเทพ” เนื่องจากภาษาบาลีไม่มีตัว “บ” จึงใช้ “ป” แทนคำว่า “บา” ซึ่งตรงกับความหมายที่เกี่ยวกับการเป็น “ครู” ดังนั้น “บาเทพ” จึงจะมีความหมายว่า “ครูเทพ” หรือ “เทพครู” ซึ่งตรงกับเอกสารพงศาวดารโยนกที่เรียกเป็นภาษาพื้นเมืองว่า “หมื่นหน่อเทพครู” ซึ่งคำว่า “หน่อ” นำหน้าชื่อนั้น พงศาวดารโยนกได้ขยายความต่อไปว่าหมายถึง “เชื้อวงศ์พระยาอุธิษฐิระ” หรือ ถ้าจะใช้ตามสำนวนปัจจุบันก็คือเป็น “หน่อเชื้อไขของพระยาอุธิษฐิระนั่นเอง”⁵

อีกทั้งในเอกสารประชุมจารึกเมืองพะเยาตารางที่ 4 ของจารึกลำดับที่ 5,6 และ 7 ทะเบียนจารึก พย.26, พย.7 และ พย.27 ได้อธิบายถึงความเป็นมาของ “หมื่นหน่อเทพครู” หรือ

⁴ ครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนา (พ.ศ. 2421-2481)

⁵ พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, ชำระและอธิบาย, *ประชุมจารึกเมืองพะเยา*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2538), 26-27.

“มหาอำนาจชื่อ ปาเทพ หรือ บาเทพ โดยใน พ.ศ. 2037 และ พ.ศ. 2038 ปรากฏคำเรียกเจ้าเมืองพะเยาโดยเรียกต่างกันตามลำดับ ดังนี้ “...สมเด็จพระพุทธพ่อครูพระเป็นเจ้าเจ้าสี่หมื่นพะเยา พระราชครูพระเป็นเจ้าเจ้าสี่หมื่นพะเยา และ ครูพระเป็นเจ้าเจ้าสี่หมื่นพะเยา...” แม้จะมีคำเรียกที่ต่างกันก็เป็นเพียงเล็กน้อยเพราะเป็นคำเรียกเจ้าเมืองพะเยาตามบรรดาศักดิ์คือเจ้าสี่หมื่นเช่นเจ้าเมืองพะเยาคนอื่น ๆ แต่มีคำขยายในตอนต้นซึ่งให้ความหมายว่า “เจ้าสี่หมื่นพะเยาผู้นี้คือผู้เป็นราชครูของพระเจ้ายอดเชียงราย” ดังนั้น เมื่อเทียบกับเวลาของเรื่องการขอพระพุทธรูปแก่นจันทร์คืนเมืองพะเยาซึ่งหลักฐานชินกาลมาลีปกรณ์ให้ไว้ว่า ตรงกับ พ.ศ. 2037 แล้ว “ปาเทพ” หรือ “บาเทพ” ในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่งเป็นคนเดียวกันกับหมื่นหน่อเทพครูในพงศาวดารโยนกตามที่กล่าวแล้วจึงเป็นคนเดียวกันกับเจ้าสี่หมื่นเจ้าเมืองพะเยาผู้เป็นราชครูของพระเจ้ายอดเชียงราย และเป็นหน่อเนื้อเชื้อไขของพระยายุธิษฐิระ⁶ แสดงให้เห็นว่าคำว่า “ปา” หรือ “บา” มักจะหมายถึงผู้ที่เป็น “ครู” ดังนั้นจึงอาจสันนิษฐานได้ว่าคำว่า “ครูบา” มาจากคำว่า “ปา” ซึ่งหมายถึง “ครู” นั่นเอง

2.1.2 จุดเริ่มต้นของคำว่า “ครูบา” ในประวัติศาสตร์ล้านนา

จากการศึกษาของศาสตราจารย์เกียรติคุณ มณี พยอมยงค์ ได้กล่าวว่าช่วงปลายราชวงศ์มังราย พบคำว่า “ครูบา” เป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างการปกครองการจักระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ก่อนและหลังการสังคายนาในปี 2020 โดยปรากฏตำแหน่ง ครูบาเมือง ครูบาคามวาสี ครูบาธรรม ครูบาอภิธรรม และ ครูบาวินัย ตำแหน่งเหล่านี้อยู่ภายใต้การปกครองของพระมหาสังฆปริณายก (พระธรรมทินสังฆมหาสวามีธัญวาลี)⁷ แต่อย่างไรก็ตามจากการตรวจสอบงานศึกษาของศาสตราจารย์เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ กลับไม่พบแหล่งอ้างอิงที่มาของข้อมูลดังกล่าว และจากการตรวจสอบผ่านเอกสารตำนานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ล้านนาพบที่มีการเรียกขานพระสงฆ์ด้วยคำว่า “ครูบา” ครั้งแรกช่วงประมาณทศวรรษ 2270 ซึ่งห่างจากปัจจุบันเพียง

⁶ พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, ชำระและอธิบาย, *ประชุมจารึกเมืองพะเยา*, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2538), 26-2.

⁷ มณี พยอมยงค์, *พิธีกรรมล้านนาไทย*, หนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูโสภาสคณาภิบาล, (เชียงใหม่: ทรัพย์การพิมพ์, 2529,) 184-186. อ้างถึงใน ยุพิน เข็มมุกด์, “สถาบันสงฆ์กับการเมืองและสังคมล้านนา พ.ศ.1954-2101,” (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร, 2531), 78-80.

(พ.ศ.2560) 290 ปีเท่านั้น โดยคำดังกล่าวปรากฏขึ้นในเหตุการณ์การจลาจลของตนบุญนาอย่าง⁸ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงปลายอำนาจพม่าที่ปกครองล้านนา และเป็นจุดเริ่มต้นความเป็นมาของพระยาสุลวฤาไชยสงคราม⁹ โดยกล่าวถึงเหตุการณ์หลังจากตนบุญนาตายถูกยิงเสียชีวิตบริเวณวัดพระธาตุลำปางหลวง ทำให้ผู้คนเกิดโกลาหลแตกกระจัดกระจาย ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน¹⁰

...ในขณะนั้น สวามิภักดิ์เจ้าวัดชมพู คิดอิณดูศรัทธาบ้านเมืองจึงเรียกร้องท้าวขุนทั้งท้าว ลีนก่านและชะเรณ้อยมาเบิกสาวว่า บัดนี้ หาผู้ก่งแข็งไปได้ หันคนตายผู้เดียวพ้อพากัน ละบ้านเมืองเสียสิ้นนี้ เราจักสึกแก้ไขเอาบ้านเอาเมือง ท้อท่านทั้งหลายขับกันมาท้อเสีย ไร่แต่ผู้ยังเราจักเป็นหัวออกรบชาวละพูน คับบ่แพ้ ก็ท้อตัดคอเราลอยน้ำเสีย เราจักสึก วันนีแลว่าอัน ที่นั้น ขุนเมืองทั้งหลายจึงไหว้สา ขอ*ครุบา*บ่ท้อสึก *ครุบา*เจ้าตนนั้นจึง เมตตาว่าบ่ท้อเราสึกศรัทธาทังหลายยังจักฟังคำเรากา สันใดจักบ่เสียเมืองเราจักคิดท้าว ขุนทั้งหลายก็ขอขับตามชู้อัน *ครุบา*เจ้าตนนั้นจึงมาเล็งหันยังนายทิพจักเป็นผู้มีสติปัญญา กล้าแข็งฉล็บฉลิว ฉลาดด้วยยิงสีนาคและธนูอาจจักเป็นหัวพลคนชนรบข้าศึกได้ *ครุบา*เจ้าตนนั้นจึงไปสู่ทิพจักแล้วจึงจักกล่าววดูราอุบาสก ดั่ง สัจฐานบ้านเมืองทัง หลายก็เป็นระส่ำระสายหาผู้เป็นเกล้าก่งแข็งต่อสู้ข้าศึกบ่ได้ เราก็เล็งหันแต่บาสกแล...¹¹

ไม่เพียงแต่หลักฐานในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่เท่านั้น เอกสารสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า คำว่า “ครุบา” เป็นคำที่เกิดในพื้นที่วัฒนธรรมล้านนาเพียงไม่เกิน 300 ปี ได้แก่เอกสารโครงการ ปวีรรัตนคัมภีร์โบลานและพับหนังสือ เรื่องหลักฐานประวัติศาสตร์ล้านนา โดยเอกสารดังกล่าวเป็น

⁸ โสภกา ชานะมูล, “ครุบาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้านนา (พ.ศ.2421-2481),” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2534), 15-16.

⁹ พระสุลวฤาไชยสงคราม เจ้าครองนครลำปาง ช่วง 2275 เป็นปู่ของพระเจ้ากาวิละ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์แรก และถือเป็นต้นตระกูลเชื้อเจ็ดตน ราชวงศ์สุดท้ายของอาณาจักร ล้านนา

¹⁰ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และ เดวิด เค.วัยอาจ, *ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่*, (เชียงใหม่: สุริยวงศ์บุ๊คเซนเตอร์ , 2543), 138-139.

¹¹ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และ เดวิด เค.วัยอาจ, *ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่*, (เชียงใหม่: สุริยวงศ์บุ๊คเซนเตอร์, 2543), 139-141 และ สมหมาย เปรมจิตต์, *ตำนานสิบห้าราชวงศ์ ฉบับสอบชำระ*, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง, 2540), 116-119.

เอกสารบันทึกถึงเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในประวัติศาสตร์ล้านนา ส่วนใหญ่จะเป็นการกล่าวถึงกิจกรรมต่าง ๆ ของพระสงฆ์รูปสำคัญ ๆ ในล้านนา ดังนี้

...เดือน 5 (พ.ศ.2314) เพิ่งครูบาวัตกวางฉลองดอยงามห้วยครู...¹²

...เมืองโยธยามารบเมืองเชียงแสนได้ นาขวา ครูบาเจ้าวัตสังกานิจจก็จบสักกราชนี้แล สักกะ 1165 ตัว (พ.ศ.2346) ปีเก่าได้ เดือน 7 แรม...¹³

...ออก 4 คำ พญาวัน 6 ไทยกัตเม็ด หรคุณ 428750 ไปรบเชียงแสน.. เจ้าชีวิตองค์พี่ชื่อ กาวิละไปแวดเชียงแสน นาขวาลูกอั้งวะมาห้วยขาว บได้เชียงแสนแล้ว ครูบาสังกาเป็น คำนำธัมมกุชคทางลงอั้งวะ ครูบาพันตองไปเถิงเชียงตุงเดือนเพ็งแล...¹⁴

...กาสัน พญาวัน เดือน 7 แรม 2 คำ เจ้าคำพันเป็นเจ้าเชียงใหม่อนิจจแล ปีเดียวกับ ครูบาพันตองแล ตั้งนี้ไปเป็นปักขทินเหนือแลเนอ สักกะ 1187 ตัว (พ.ศ.2368) ปีดับเล่า แลเป็นทิกนาริกะแลเจ้าราชวงศ์ปกวิหารวัดเชียงหมั้นเดือน 8 ออก 11 คำเม็งวัน 6 ไทย เมืองหม้าแล เดือน 8 ดับบ่หนยามกองงายครูบาเจ้าวัตแสนฝางอนิจจ...¹⁵

... สักกะ 1188 ตัว (พ.ศ.2369) ปีรวายเส็ดแล เป็นอธิกมาสแล เสือเข้าเวียง เดือน 9 ครูบาสมเด็จ(วัด) สรีเกิดอนิจจแล...¹⁶

¹² สรัสวดี อ๋องสกุล, ปรีวรรตและจัดทำ, *หลักฐานประวัติศาสตร์ล้านนาจากเอกสาร คัมภีร์ใบลานและพับหนังสือ: โครงการปรีวรรตคัมภีร์ใบลานและพับหนังสือจากอักษรธรรมล้านนา เป็นอักษรไทยกลาง*, (เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2534), 20.

¹³ เรื่องเดียวกัน, 24.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, 23.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, 27.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน

...ปีล่วงหมาแล หรคุณวันมี 435755 ดิถี 3 เดือน 8 ออก 3 คำ เม็งวัน 5 ไทยดับหมา เป็นพญาวันปีใหม่แล มหาราชครุครุบาเจ้าบุปผารามอนิจจ...¹⁷

...สกราช 1194 ตัว (พ.ศ.2375) ปีเต่าสีแล เดือน 7 ออก 13 คำ เม็งวัน 6 ไทยกดสัน เป็นพญาวันปีใหม่แล เนาว์วันเดียว ครุบาสมเด็จพระสิงห์อนิจจเดือนเจียง ครุบา(วัด)สะ เพา(สำเภา)อนิจจเดือน 11 แล...¹⁸

...สักราชได้ 1183 ตัว (พ.ศ.2364) ปีล่วงไส้ เดือน 10 ออก 10 คำ มีองค์พระเป็นเจ้าตน เป็นอิสสร(เป็น) ประธานและ เจ้าพญาราชวงศาทำวอัครมหาเสนาอามาตย์ขุนพร้อม เหนือสนามชุติน ได้แต่งหื้อพญาวัดอาราม พญามณเฑียรริบัติเป็นเค้า แสนสิริวิชาอักษร (อักษร) หมิ่นหนังสือ แสนมงคลถือเอาบุปผาราชเข้า (ข้าว) ตอกดอกไม้ ออกไป ไหว้สาครุบาราชครุเจ้ายังวัดสวนดอก ด้วยสัณฐานบ้านเมืองทั้งมวลว่าเยื้องใดฉันใดแล บ้านเมืองจักสุภาพราบเพียงกว้างขวางสืบต่อไปภายหน้านั้น หื้อสุทธานทั้งหลายได้ไหว้สา ครุบาเจ้าก็มีธัมม์เมตตาว่า ด้วยทำนองคลองแห่งทำวพระยา มหากระสัตตราควรได้ ปฏิบัติตามทสราชธัมม์สืบประการคือว่า ทานํ สีสํ บริจาคคํ อชชวํ มัททวํ ตัปปํ อโถธํ อวิหิงส์ญจ ชันติจ อวิโรธินํ ดังนี้ ทานํ คือว่าหื้อหมั้นทานแก่สมณพราหมณ์ 1 สีสํ คือว่า หื้อมีสีล 5 ไว้กับตนอย่าขาด 2 บริจาคคํ คือหื้อจ่ายสละเข้า (ข้าว) ของเป็นทานแก่ลูกเมีย ข้าคนตน 3 อชชวํ คือหื้อได้ชื่อด้วยใจ 4 มัททวํ คือหื้ออ่อนนโยบ ในพระแก้วเจ้าทั้ง 3 ประการ 5 ตัปปํ หื้อกระทำใจ หื้อละอายแก่บาป 6 อโถธํ อย่าหื้อมีใจเคียด สันเคียด หมั่น 7 อวิหิงส์ญจ คืออย่าได้บีบเบียนไพร่ไทยบ้านเมือง 8 ชันติจ คือหื้อมีความอดใจ

¹⁷ สรัสวดี อ๋องสกุล, ปรีวรรตและจัดทำ, *หลักฐานประวัติศาสตร์ล้านนาจากเอกสาร คัมภีร์ใบลานและพับหนังสือ: โครงการปรีวรรตคัมภีร์ใบลานและพับหนังสือจากอักษรธรรมล้านนา เป็นอักษรไทยกลาง*, (เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2534), 28.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน

แก่ผู้น้อยอันต่ำกว่าตน 9 อวีโรธินิ คืออย่ากระทำหื้อผิตรีตโบราณบ้านเมืองแต่ก่อน 10 ประการนี้แล...¹⁹

ข้อมูลชุดนี้กล่าวถึงเหตุการณ์ในช่วงการปกครองของเมืองเชียงใหม่สมัยต้นรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นเรื่องก่อนการปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นเหตุการณ์ในช่วงการรายงานตัวและประกอบพิธีถือน้ำสัจจา (ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา) ของเจ้าประเทศราชของอาณาจักรล้านนาในขณะนั้น ภายหลังจากได้เข้าคารวะยังครุบาราชครูเจ้าวัดสวนดอก²⁰ เพื่อขอพรและธรรมในการปกครองประเทศ ซึ่งครุบาราชครูได้เมตตาให้ธรรมะในการปกครองประเทศแก่เหล่าเจ้าฟ้ามหากษัตริย์ให้มี “ทศราชธัมม์สิบประการ” (ทศพิชราชธรรม) ในการปกครองและบริหารประเทศ

ส่วนในเอกสารประชุมพงศาวดารฉบับราชวสุร พ้นเมืองเชียงแสนก็ปรากฏคำว่า “ครุบา” เป็นที่แรกในช่วงเวลาใกล้เคียงกับเอกสารพ้นเมืองเชียงใหม่และตำนานสิบห้าราชวงศ์ และเอกสารปริวรรตจดหมายเหตุล้านนาเช่นกัน กล่าวถึงเหตุการณ์เมื่อครั้งกองทัพล้านนากลับไปรบกับพม่าที่ เชียงแสน ความว่า

...สักราชได้ 1155 ตัว ปีเก่าเป่า (พ.ศ.2336) เดือน 7 เพ็ง เม็งวัน 5 ไทยเมืองเม็ด เจ้าชีวิตกาวิละองค์พี่เค้า เปนเจ้าเชียงใหม่กับน้อง กับทั้งเมืองลครทัง 7 คน ขึ้นมาหลอน (เวียงเชียงแสน) เวียงเชียงแสนแตกไปรบกันอยู่ที่หัวดอนขาว ยามนั้นเจ้าโมยหวงรนา ขวาลูกอ่างวะ(อั้งวะ)²¹ มารอดแล้ว ก็ไปรบขวาลคร เชียงใหม่ แตกไปเสียแล...²²

และได้กล่าวถึงการนำคัมภีร์พุทธศาสนาจากเชียงแสนไปอั้งวะ

...เดือน 4 แรม 8 ค่ำ วันอาทิตย์ *ครุบาเจ้าวัดสังกาแล ครุบาเจ้าวัดพันตอง ครุบาวัดตัน* *ยางนอก* เปนเค้า ทังมวลมี 17 ตน นำเอาธัมม์ปุกขคทางไปอั้งวะ เดือน 5 เพ็ง วัน 1 ไทยเต่าสะง่า ไปรอดเชียงตุง ครุบาเจ้าวัดพันตองพลิกคีนมาสร้างธาตุบัวเพิมที่เมือง

¹⁹ สรัสวดี อ๋องสกุล, ปริวรรตและจัดทำ, *หลักฐานประวัติศาสตร์ล้านนาจากเอกสาร คัมภีร์ไบลานและพับหนังสือ : โครงการปริวรรตคัมภีร์ไบลานและพับหนังสือจากอักษรธรรมล้านนา เป็นอักษรไทยกลาง*, (เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2534), 124.

²⁰ ผู้เขียนเข้าใจว่าเป็น “ครุบาอรัญวาสีมหาปา” ครุบาอาจารย์ผู้เป็นที่เคารพบูชาของ พระเจ้ากาวิละ

²¹ ผู้เขียนอธิบายความ

²² สรัสวดี อ๋องสกุล, ปริวรรต ตรวจสอบ และวิเคราะห์, *ประชุมพงศาวดารฉบับราชวสุร พ้นเมืองเชียงแสน*, บรรณาธิการโดย นิธิ เอียวศรีวงศ์, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อัมรินทร์, 2546), 246.

กาย บ่ไปแพวอ่าวะสักคำครุบาเจ้าวัดสังกลางไปเถิงเมืองอ่าวะแล / สักราชได้ 1156 ตัว ปีกาบยี่ (พ.ศ.2337) เดือนเจียง ออกคำ 1 วัน 1 ไทยรั้งหม้า ม่านเอา<37>ธัมม์ ปุกขคทางลงไปทวยหาครุบาสังขย้งอ่าวะแล ตั้งแรกก่อธาตเจ้าวัดบุญยืนก็วันเดียวกัน เจ้านาขวาเปนปฐมมูลละศรีธา เดือน 9 ออกคำ 1 วัน 6 ไทยรวายสี พระสังฆเจ้าทั้ง หลายมีครุบาวัดสังกาเปนเค้าชื่อว่า กุลวงค์ เปนสังฆราชาลูกอ่าวะมารอดเวียง (เชียงใหม่) ท่านรู้ธัมม์มากกว่า สล่าต่ออ่าวะแล มหากระสัตรเจ้ายินดีแล้ว ก็ปลงราชทานามยศเปนแก่กว่าสังฆะฝ่ายคกงล้ำวันออกทั้งมวลแล...²³

จากการศึกษาและตรวจสอบหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ล้านนาข้างต้นจำนวนหนึ่ง แสดงให้เห็นว่า คำว่า “ครุบา” ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกหน้าชื่อพระสงฆ์นั้น เป็นคำที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 2270 ซึ่งหากมองในกระบวนการทางประวัติศาสตร์ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในระยะเวลาไม่นานเมื่อเทียบกับการเกิดขึ้นของอาณาจักรล้านนา

ลักษณะหนึ่งของพระสงฆ์ผู้ที่ได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครุบา” มักเป็นพระสงฆ์ที่มีผู้คนในพื้นที่เคารพนับถือเป็นอย่างมาก และเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนและผู้คน ถือเป็นผู้มีอิทธิพลต่อผู้คนในชุมชนอย่างสูง โดยสังเกตได้จากกรณีครุบาเจ้าวัดชมพู ที่ปรากฏในเอกสารตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ท่านนี้สามารถเรียกขุนนางหรือผู้นำชุมชนเข้ามาปรึกษาหารือเรื่องที่จะสักออกจากเพศบรรพชิต เพื่อจะได้เข้ามาเป็นผู้นำชาวบ้านในการต่อสู้เพื่อแก้ไขปัญหาการจลาจล และยังเป็นบุคคลผู้มีอิทธิพลที่สามารถพิจารณาและเลือกสรรบุคคลที่จะสามารถขึ้นมาเป็นผู้นำชุมชนแทนตัวของครุบาเจ้าองค์นี้ได้ โดยครุบาเจ้าวัดชมพูได้เลือกให้นายทิพจักษ์ขึ้นมาเป็นผู้นำในการต่อสู้ของประชาชน ภายหลังได้รับชัยชนะนายทิพจักษ์ได้รับการสถาปนาให้เป็น พระยาสุลวฤาไชยสงครามเจ้าผู้ครองนครลำปางและเป็นต้นสายของราชวงศ์เชื้อเจ็ดตนของอาณาจักรล้านนา

อีกกรณีหนึ่งคือกรณีของครุบาราชาครุวัดสวนดอกก็เช่นกัน ถือว่าเป็นพระสงฆ์ผู้มีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคมมาก สามารถชี้แนะและสั่งสอนกษัตริย์และเหล่าขุนนางให้ใช้หลัก “ทศราชธัมม์สิบประการ” หรือ หลักทศพิทธาธรรมในการปกครองประเทศได้ ดังนั้นกล่าวได้ว่าคำว่า “ครุบา” หรือพระสงฆ์ผู้ที่ได้รับการเรียกขานว่า “ครุบา” เป็นพระสงฆ์ผู้มีความรู้ พระสงฆ์ที่มีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคมและเป็นที่เคารพนับถือของผู้คนในสังคมอย่างมาก

²³ สรัสวดี อ๋องสกุล, ปรีวรต ทรจสอบ และวิเคราะห์, *ประชุมพงศาวดารฉบับราชานุรีพื้นเมืองเชียงใหม่*, บรรณาธิการโดย นิธิ เอียวศรีวงศ์, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อัมรินทร์, 2546), 246-247.

2.1.3 คำเรียกพระสงฆ์ในวัฒนธรรมล้านนายุคก่อนทศวรรษ 2270

ก่อนทศวรรษ 2270 คนในล้านนามักจะเรียกคนที่บวชเป็นสมภารเรียกว่า “พระ” ส่วนภิกษุเรียกว่า “ตุ้” มาจากภาษาบาลีคือคำว่า “ธู” ย่อจากคำว่า “สวาธู” หรือ “ทุ” เป็นคำที่มาจากคำว่า “ทุกกกาโร” แปลว่า “คนที่ทำในสิ่งที่คนทั่วไปทำไม่ได้ยาก²⁴ หรือส่วนใหญ่่มักจะคุ้นกับคำว่า “ตุ้เจ้า” หรือในสมัยล้านนาโบราณใครที่บวชเป็นสงฆ์แล้วมักจะถูกยกให้เป็น “เจ้า” โดยถือว่าเป็นบุตรของพระพุทธศาสนา โดยจะถือว่าเป็นเจ้าไปโดยปริยายคือเป็นพระศากยบุตรซึ่งเรียกว่า “ศากยบุตร” ซึ่งหมายถึงผู้เป็นบุตรเชื้อของพระศากยะ ล้านนาจึงเรียกผู้ที่บวชตามด้วยคำว่า “เจ้า” ด้วย ส่วนสามเณรมักจะเรียกว่า “สามเณรเจ้า” เรียกพระสงฆ์ว่า “สวาธูเจ้า” เรียกผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสว่า “สวาธูเจ้าหลวง”²⁵ หรือเรียกตามตำแหน่ง เช่น สามเณร สามเณร หรือ ราชครู เป็นต้น

...เมื่อแรม 8 ค่ำเดือน 5 ปีมะเมีย จุลศักราช 872 ตรงกับปีที่พระศาสนาปรินิพพานได้ 2054 ปี และในเวลาผูกสิมานั้น พระองค์ทรงนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ทั้งหมดมาจากทุกวัดในนคร (เชียงใหม่) ประชุมกันที่วัดมหาโพธาราม พระภิกษุสงฆ์ที่เป็นพระวินัยธร (รู้วินัย) ได้กระทำวินัยกรรมซึ่งเป็นกิจจำเป็นในพิธีผูกสิมานั้น ต่อจากนั้น ในปีที่ 2 พระองค์ผูกสิมานั้น ด้วยสิมาสมมติกรรมวาจา²⁶ อันถูกต้องตามหลักวินัย เมื่อวันอาทิตย์ยามพลอด พระจันทร์เสวยอัสวณีนักษัตรฤกษ์ ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 6 ปีมะแม จุลศักราช 873 (พ.ศ.2055) จริ่งอยู่ในครั้งนั้น พระเจ้าฟิสิกปนัดดาธิราช ตรัสว่า สถานที่นี้ขอให้เป็นเขตแยกจากเขตบ้าน ตรัสตอบสงฆ์ว่า ปาสาณ ภูเต แปลว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญหลักเขตนั้นคือหลักหิน พระอภัยสารทมหาสามีกับพระมหาเถรเจ้าอาวาสวัดมหาโพธารามก็สวดสิมาสมมติกรรมวาจา ในการเมื่อทำพิธีสวดสมมติสิมานั้น พระเจ้าฟิสิกปนัดดาธิราชมีพระชนมพรรษาได้ 30 ปีบริบูรณ์ พระอภัยสารทมหาสามี มีพรรษาได้ 57 พรรษากับพระมหาเถรเจ้าอาวาสวัดมหาโพธาราม มีพรรษาได้ 47 พรรษา ครั้งนั้นยังมีพระเถระอื่น ๆ อีก คือ พระสุเมงคละ พระพรหมทัตตะ พระญาณสิทธิ พระสุริยะ พระญาณรังสี พระธรรมวงศ์ พระทีปังกร พระอนันตนะ พระสหัสสร้างสี พระสร้งกะ พระพุทธานิจจะ

²⁴ สิงขะ วรรณสัย, *สารประวัติครูบาศรีวิชัยนักบุญแห่งล้านนาไทย*, (เชียงใหม่:

สำนักพิมพ์ศูนย์หนังสือเชียงใหม่, 2522), 4.

²⁵ ศรีเลา เกษตรพรหม, “พิธีรดน้ำมูรธาภิเษก,” ใน *เถรภิเษก พิธียกยอสมณศักดิ์พระสงฆ์ในล้านนา*, บรรณาธิการโดย พระนคร ปญญาวิโร (เชียงใหม่: แม็กซ์พริ้นติ้ง (มรดกล้านนา), 2553), 165-166.

²⁶ “สิมาสมมติกรรมวาจา” คือ การสวดประกาศสมมติสิมา หรือ ผูกพัทธสิมา

พระวชิรปัญญา เหล่านี้เป็นพระเถระเมืองเชียงใหม่ พระญาณมงคล เป็นพระเถรนคร
 หริปุณฺณชัย พระญาณลังกา เมืองเชียงราย พระญาณวิลาส พระญาณสทธิ พระสัทธัมม
 รังสี เมืองเชียงแสน พระรัตนปัญญา พระสีลวิลาส นครพะเยา พระจันทรังสี
 พระรัตนปัญญา นครเขลางค์ พระอุปกุต เมืองน่าน พระเทวภูหะ เมืองจาง *อนึ่งพระ
 มหาเถระเหล่านั้น ล้วนเป็นรัตตัญญู คือมีความชำนาญและคุ้นเคย มีความเชี่ยวชาญใน
 พระไตรปิฎก รู้วินัยเป็นปกติ เป็นเจ้าคณะใหญ่และเป็นอาจารย์ของคณะสงฆ์* ต่างมา
 สันนิบาตในวัดมหาโพธาราม พริกพร้อมกัน เมื่อสวดสมมติสีมาเสร็จแล้ว
 พระมหากษัตริย์ทรงปรารภนาอนิสงค์อันยิ่งใหญ่ เพื่ออุทิศถวายพระราชบิดาพระราช
 มารดาของพระองค์จึงเผด็จพระภิกษุสงฆ์ให้ทำอุปสมบทกรรมในวัดมหาโพธารามนั้น
 พระสงฆ์นิกลีลาทั้งหมดได้ยังกุลบุตรให้อุปสมบทให้สีมาที่สมมติแล้ว ในวัดมหา-
 โพธารามนั้น เมื่อวันพุธขึ้น 6 ค่ำเดือน 6 ปีมะแม จุลศักราช 873 (พ.ศ.2055)
 ประกอบด้วยโรหิณีนักรุกฤษ และอุปสมบทกรรมนั้นเสร็จเมื่อวันเพ็ญเดือน 6 ครั้งนั้น
 พระมหากษัตริย์ได้ทรงถวายมหาทานด้วยจตุปัจจัย มีผ้าสีจันทน์ขาวจันทน์แดง ผ้าแพร
 และผ้าสีดอกจำปาเป็นต้น แก่พระภิกษุสงฆ์ที่มาจากนอกเมืองและที่เป็นชาวเมือง
 เชียงใหม่ด้วย นับตั้งแต่กาลสมมติสีมาวัดมหาธารามมา พระเจ้าพิลกปนัดดาธิราชได้
 เผด็จสงฆ์ให้ทำสังฆกรรมภายในพรรษา เพื่อให้กองการกุศลอันยิ่งใหญ่เจริญยิ่งขึ้นแก่
 พระราชปิยกาและพระราชบิดา...²⁷

หรือได้กล่าวถึงพระราชทินนามของพระภิกษุ

...ครั้งนั้น พระราชาธิบดี เมื่อจะทรงอภิเษกพระมหาเถร (คือ พระสัทธัมมสังฆิระวัด
 มหาโพธาราม) ในตำแหน่งครูของพระองค์ จึงทรงนิมนต์พระมหาเถรทั้งหลายจากเมือง
 หริปุณฺณชัย เชียงแสน เชียงแจะ²⁸ เชียงราย เขลางค์ จาง มอบ วัง และ เชียงของ พระ
 มหาเถรเหล่านั้น ได้มาประชุมกันในเมืองเชียงใหม่ และพระมหากษัตริย์มีพระราช
 ประสงค์จะให้ตำแหน่งนั้น และให้ความเจริญของพระมหาเถรมีความยิ่งใหญ่ไพบุลย์[...]
 โดยได้พระราชทานพระราชทินนามนั้น มี 98 พยางค์ดังต่อไปนี้ *สมเด็จพระมหาสาม*

²⁷ แสง มนวิฑูร, *ชินกาลมาลีปกรณ์*, อนุสรณ์แด่นายกนิมมานเหมินท์ เนื่องในวัดเปิดตึก
 คนไข้พิเศษ “นิมมานเหมินท์-ชุตินา”, (เชียงใหม่: โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
 2510), 137-138.

²⁸ ในพงศาวดารโยนกตอนว่าด้วยสร้างเมืองเชียงแสน กล่าวว่า เมืองเชียงแจะอยู่ใน
 จำนวนสิบสองพันนาแคว้นย้ายขึ้นกับเมืองเชียงแสน

ตรีโลกนาถราชครูจุฑามณี สัทธรรมรัศมีศีลวิสุทธิกมุตตวาที มหาทวิสีหลวงศ์ สงฆปริ-
 นายก รัตตวนาธิบตี วีรสุมนมดุลย ปุญชวันโตพารัชฌาลัย ไตรปิฎกธร วรเมธังกรบรมตี
 โลกอาจารย์ เมื่อจบคำอ่านประกาศ พระมหาเถรทั้งหลายก็พร้อมกันสวดคาถาทั้งหลาย
 เหล่านี้ เพื่ออนุโมทนาอภัย ๆ ขึ้นแก่มหาทานของพระราชาธิราช...²⁹

จากหลักฐานข้างต้นเป็นที่น่าสนใจว่า ถึงแม้ว่าในชินกาลมาลีปกรณ์ที่กล่าวถึงรายชื่อ
 พระสงฆ์จำนวนมากในการเข้าร่วมพิธีสวดสมมติกรรมวาจา หรือสวดผูกสีมาวัดโพธาราม³⁰ ในสมัย
 พระเจ้าติโลกราชกล่าวว่า “...ล้วนเป็นรัตตัญญู คือมีความชำนาญและคุ้นเคย มีความเชี่ยวชาญใน
 พระไตรปิฎก รู้วินัยเป็นปกติ เป็นเจ้าคณะใหญ่และเป็นอาจารย์ของคณะสงฆ์...” แต่คำเรียกนำหน้า
 ชื่อกลับไม่ปรากฏคำว่า “ครูบา” แม้แต่คนเดียว โดยส่วนใหญ่จะได้รับการเรียกเพียงแค่คำว่า “พระ”
 แล้วตามด้วยชื่อของพระสงฆ์รูปนั้น ๆ หรือเพียงคำว่า “มหาสามี” หรือ “ราชครู” หรือถือว่าเป็น
 ตำแหน่งหนึ่งในการปกครองสงฆ์ในอดีต³¹ ซึ่งหากเทียบกับหลักฐานในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ที่
 กล่าวถึงครูบาราชครูเจ้าวัดสวนดอกเป็นผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญในพระไตรปิฎก และก็เป็นราชครู หรือ
 ครูของพระเจ้ากาวิละด้วยเช่นกัน ซึ่งมีสถานะไม่ต่างจากสมเด็จพระมหาสามีตรีโลกนาถราชครู
 ผู้เป็นครูของพระเจ้าติโลกราชเช่นกัน ดังนั้นจากการตรวจสอบเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์
 ล้านนาจำนวนหนึ่งจึงแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าคำว่า “ครูบา” นั้นเป็นคำที่เกิดขึ้นใหม่ซึ่งเกิดขึ้น
 ในช่วงทศวรรษ 2270 และก่อนหน้าทศวรรษดังกล่าวล้านนาไม่เคยปรากฏการเรียกพระสงฆ์ด้วยคำว่า
 “ครูบา” มาก่อน

²⁹ แสง มนวิฑูร, *ชินกาลมาลีปกรณ์*, อนุสรณ์แด่นายกี นิมมานเหมินท์ เนื่องในวัดเปิดตี๊ก
 คนไข้พิเศษ “นิมมานเหมินท์-ชุตินา”, (เชียงใหม่ : โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
 2510), 137-138.

³⁰ วัดโพธาราม หรือ ในปัจจุบันคือวัดเจ็ดยอด หรือ วัดโพธารามมหาวิหาร อ.เมือง
 เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่

³¹ พระนคร ปญญาวิชโร, *บรรณธิการ, เภราภิเชก พิธิยกยอลมณคักดิ์พระสงฆ์ใน
 ล้านนา*, (เชียงใหม่: แม็กซ์พริ้นติ้ง (มรดกล้านนา) , 2553), 54-55.

2.1.4 คำว่า “ครุบา” ภายใต้อิทธิพลของกรุงเทพฯ

ภายหลังเมื่อรัฐบาลกรุงเทพฯ เข้ามาจัดการปฏิรูปการปกครองในหัวเมืองล้านนาช่วง พ.ศ. 2440 ทำให้กลุ่มผู้ครองนครหัวเมืองล้านนาถูกลดทอนอำนาจลงไปด้วย การจัดระบบการเมืองการปกครองใหม่ ทำให้บรรดาผู้ครองนครในพื้นที่ล้านนาเช่น เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน ทั้งหมดต้องได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลกรุงเทพฯ³² ดังนั้นเมื่ออำนาจการจัดการของกษัตริย์หรือเหล่าผู้ครองนครหัวเมืองล้านนาถูกลดบทบาทลง การสถาปนาคณะสงฆ์ซึ่งเคยเป็นอำนาจเดิมจึงถูกลดทอนไปด้วย

ในขณะเดียวกันการปฏิรูปการเมืองรวมไปถึงการออกพระราชบัญญัติการปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 เป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลทำให้อำนาจของพระสงฆ์ในล้านนามีบทบาทน้อยลง ทั้งยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเกิดกรณีความขัดแย้งขึ้นเช่น กรณีครุบาโสภา³³ และ กรณีครุบาศรีวิชัย³⁴ ด้วยผลดังกล่าว ทำให้คำว่า “ครุบา” เริ่มขึ้นมามีบทบาทกับสังคมวัฒนธรรมล้านนามากยิ่งขึ้น

เริ่มต้นจากปี 2438 ปรากฏหลักฐานว่า พระเจ้าอินทวิชยานนท์ได้สถาปนาเถรภิษกสังฆราชา 7 พระองค์ขึ้น ณ วัดพระธาตุดอยสุเทพ โดยแต่ละรูปนั้นใช้คำว่า “ครุบา” “พระครุบา” นำหน้าชื่อทุกรูป โดยมีรายชื่อดังต่อไปนี้

1. พระครุบาโสภา วัดฝายหิน เป็นปฐมสังฆราชาที่ 1
2. พระครุบาญาณโพธิ วัดสันคะยอม อ.แม่วาง เป็นทุติยสังฆราชาที่ 2
3. ครุบาอริยะ วัดหนองโงง อ.หางดง เป็นตติยสังฆราชาที่ 3
4. ครุบาเจ้าตุ๊กาวีละ วัดพวกแต่ม เป็นจตุตถสังฆราชาที่ 4
5. ครุบาคันธา วัดเชตุพน เป็นปัญจมสังฆราชาที่ 5
6. ครุบาญาณรังสี วัดป่ากล้วยชัยมงคล อ.สารภี เป็นฉกฐมสังฆราชาที่ 6

³² โสภา ชานะมูล, “ครุบาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้านนา (พ.ศ.2421-2481),” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2534), 51.

³³ ลานนาสีโท ภิกขุ (บุญเลิศ พรึงพราวลี), *ประวัติปฐมสังฆนายก “โสภา” หรือ พระอภัยสารทษา วัดฝายหิน เชียงใหม่*, (เชียงใหม่: วัดฝายหิน, 2536), 10-13.

³⁴ โสภา ชานะมูล, ครุบาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้านนา (พ.ศ.2421-2481) , 71-76.

7. ครุบาเจ้าตุ้เทพวงศ์ วัดนันทาราม เป็นพระสัตตมสังฆราชาที่ 7³⁵

จากหลักฐานการสถาปนาตำแหน่งคณะสงฆ์ในครั้งนี้ มีความแตกต่างกับตำแหน่งสงฆ์ในประวัติศาสตร์ล้านนาช่วงก่อนทศวรรษ 2270 โดยในเอกสารกลับไม่ได้บันทึกหรือเรียกรายชื่อพระสงฆ์เหล่านั้นด้วยคำนำหน้าว่า “ครุบา”

ส่วนโครงสร้างการปกครองของสงฆ์ในล้านนานั้น เป็นการปกครองที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ชุมชนและลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ จากหลักฐานที่แสดงถึงรายชื่อและนิกายสงฆ์โบราณในเชียงใหม่ ซึ่งเป็นเอกสารที่สำรวจเมื่อสมัยรัชการที่ 5 แสดงให้เห็นว่า มีกลุ่มนิกายสงฆ์ในพื้นที่เชียงใหม่ถึง 18 นิกาย การแบ่งนิกายส่วนใหญ่จะแบ่งตามกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอย่างหลากหลายในพื้นที่เชียงใหม่เช่น นิกายเชียงใหม่ นิกายเชียงแสน นิกายเงิน นิกายยอง และ การจำแนกตามสายปฏิบัติ แต่ละสำนักจากอาจารย์สู่ลูกศิษย์เป็นหลัก³⁶ โดยแต่ละนิกายมีลักษณะที่ยังคงมีความสัมพันธ์กันอย่างดี ไม่ปรากฏความขัดแย้งเกี่ยวกับการตีความหรือหลักปฏิบัติพระธรรมวินัย และยังสามารถทำอุโบสถสังฆกรรมร่วมกันได้

โดยลักษณะของโครงสร้างการปกครองของคณะสงฆ์ในเชียงใหม่โบราณจะเป็นการปกครองกับแบบหมวดอุโบสถ หรือ หัวหมวดวัด

...“หมวดอุโบสถ” หรือ “หัวหมวดวัด” เป็นระบบการจัดการปกครองของสงฆ์ล้านนาแต่เดิม ซึ่งอุปชฌาย์องค์หนึ่งจะมีวัดขึ้นอยู่การดูแล 10 วัดบ้าง 20 วัดบ้าง หรือ 30 วัดบ้าง เรียกว่า “เจ้าหมวดอุโบสถ”[...] จาริต “หัวหมวดวัด” ของล้านนาแต่โบราณ พระสงฆ์ที่ได้รับเลือกเป็นเจ้าหัวหมวดอุปชฌาย์จะเลือกจากพระที่มีผู้เคารพนับถือ โดยส่วนใหญ่มักเป็นพระที่ถูกยกย่องเป็นครุบา ดังนั้นโดยฐานะของพระศรีวิชัย ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในหมู่ชาวเขา และชาวบ้านในแขวงเมืองลี จึงมีฐานะเป็นหัวหมวด

³⁵ ศรีเลา เกษตรพรหม, “พิธีรดน้ำมูรธาภิเศก,” ใน *เถรภิเศก พิธียกยอสมณศักดิ์พระสงฆ์ในล้านนา*, บรรณาธิการโดย พระนคร ปญญาวิโร (เชียงใหม่: แม็กซ์พริ้นติ้ง (มรดกล้านนา), 2553), 152.

³⁶ สมหมาย เปรมจิตต์, *รายชื่อวัดและนิกายสงฆ์โบราณในเชียงใหม่ ภาคปริวรรต ลำดับที่ 7*, (เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2518).

อุปชฌาย์ เช่นกัน โดยฐานะเช่นนี้ พระศรีวิชัยจึงมีสิทธิที่จะบวชกุลบุตรได้ตามจารีต
ล้านนาดั้งเดิมได้...³⁷

เมื่ออำนาจการปกครองของกษัตริย์และคณะสงฆ์ในล้านนาเริ่มหมดบทบาทลง
สมณศักดิ์ในโครงสร้างการปกครองจึงหมดตามไปด้วย และด้วยคำว่า “ครูบา” เป็นคำที่อยู่ในระดับ
สามัญ และ เป็นคำที่เกิดขึ้นจากพื้นฐานความศรัทธาของผู้คนต่อพระสงฆ์รูปนั้นเป็นหลัก ไม่ได้เป็น
ตำแหน่งคณะสงฆ์ล้านนาที่ชัดเจน ดังที่ได้แสดงหลักฐานไปข้างต้น คำดังกล่าวจึงขึ้นมามีบทบาทแทน
ไม่เพียงแค่นั้นการขึ้นมามีบทบาท ในกรณีของครูบาศรีวิชัย จึงทำให้คำว่า “ครูบา” เป็นคำที่มี
ความหมาย มีคุณค่า และมีความสำคัญยิ่งขึ้นในการรับรู้ของผู้คนในท้องถิ่น ดังนั้น “ครูบา” จึงกลาย
มาเป็นสำคัญผสานอยู่กับนัยของการต่อสู้เชิงการเมืองร่วมด้วย เพราะภาพลักษณ์และการต่อสู้ของ
ครูบาศรีวิชัยนั้นวางอยู่บนพื้นฐานความเชื่อเรื่อง “ตนบุญ” ดังนั้นคำว่า “ครูบา” จึงผนวกกับความเชื่อ
เรื่อง “ตนบุญ” ควบคู่ไปด้วย สังเกตได้จากภายหลังจากการมรณภาพของครูบาศรีวิชัย ผู้ที่ขึ้นมา
มีบทบาทต่อจากครูบาศรีวิชัยคือครูบาภิชัยขาวปี ซึ่งถือว่าเป็น “ตนบุญ” รูปสำคัญอีกรูปหนึ่ง

กรณีของครูบาภิชัยขาวปีเกิดความขัดแย้งกับคณะสงฆ์เช่นกัน จนต้องนุ่งห่มผ้าขาว
ตลอดชีวิต ไม่เพียงเท่านั้นยังเกิดความขัดแย้งกับพระสงฆ์ภายในพื้นที่ล้านนาอย่างรุนแรงด้วย ในกรณี
ของครูบาอินทจักรวัดน้ำบ่อหลวง รวมไปถึงครูบาพรหมจักร หรือพระสุพรหมยานเถร วัดพระพุทธ-
บาทตากผ้า ซึ่งเป็นความขัดแย้งในเรื่องของหลักปฏิบัติของพุทธศาสนาแบบจารีตล้านนา ครูบาภิชัย
ขาวปี ได้โจมตีครูบาสายพระพุทธรูปตากผ้าว่าเป็นการรับเอาศาสนาภายนอก (นอกจารีต) มาปฏิบัติ
เนื่องจากครูบาพรหมจักรเป็นพระสงฆ์รูปหนึ่งรับอำนาจและยอมเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจคณะสงฆ์
จากส่วนกลาง³⁸ ดังนั้นครูบาภิชัยขาวปีจึงได้เขียนหนังสือตำานามูลศาสนาออกมาเพื่อโจมตี อีกทั้ง
ยังเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความชอบธรรมให้แก่สายปฏิบัติของตนเอง เนื้อหากล่าวถึงต้นสายครูบา
อาจารย์ของครูบาศรีวิชัย ครูบาภิชัยขาวปี รวมไปถึงคณะลูกศิษย์รุ่นหลัง โดยกล่าวว่าสืบสายการ
ปฏิบัติมาจากสำนักป่าแดง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสายปฏิบัติของฝ่ายครูบาศรีวิชัยและครูบาภิชัยขาวปี

³⁷ โสภานะ มูล, “ครูบาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้านนา (พ.ศ.2421-2481),”
(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
, 2534), 48.

³⁸ คำแถลงการณ์ของคณะสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน เรื่อง หนังสือองค์
ศาสนา 2 ห้อง , (เชียงใหม่: พุทธนิคม, 2494).

เป็นการปฏิบัติสายตรงและสายที่ถูกต้อง³⁹ อีกทั้งเอกสารตำนานมูลศาสนาฉบับครูบาอภิชัยชาวปียังได้ใช้คำว่า “ครูบา” กับเหล่าพระสงฆ์ที่ถือว่าเป็นครูบาอาจารย์ของท่านเกือบทุกคน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคำว่า “ครูบา” เริ่มมีบทบาทมากขึ้นในทัศนะของผู้คนในยุคนี้

...ที่นี้อภิชัยชาวปี จักกล่าวสืบวงศา ครูบาเจ้าต้นเป็นครูล่วงแล้วต่อจากพระญาณคัมภีระภิกขุต่อไป ต่อขึ้นมา พระญาณรังสี วัดป่าแดง เจียงใหม่สืบมา ถัดนั้น ครูบามหามังคลาจารย์ วัดตำหนัก สืบมา ถัดนั้น ครูบาญาณมงคล วัดเจตุน สืบมา ครูบาเกษรปัญญา อยู่วัดดอยคั้ง สืบมา [...] ต่อขึ้นมา ครูบาสามี วัดฉางข้าน้อยต้นยางสืบมา ถัดนั้นครูบากางเป็ด ต้นเป็นลูกศิษย์ ครูบาสามี วัดฉางข้าน้อยต้นยาง สืบมา ถัดนั้น ครูบาพุทธวงศ์ สันตันธง สืบมา ถัดนั้น ครูบาสมเด็จจสังฆราช วัดคอยครั้งสืบมา ถัดนั้น ครูบาอุปละ วัดต้นดอยพระนอนสืบมา ครูบาปัญญา วัดลีหลวง สืบมา ครูบาฟาหิน เจียงใหม่ สืบมา ถัดนั้น ครูบาคัมภีระ วัดดอยแต สืบมา ถัดนั้น ครูบาศรีวิชัย วัดบ่างปาง สืบมา ถัดนั้น ครูบาเจ้าอภิชัยชาวปี...⁴⁰

สิ่งหนึ่งที่สนับสนุนการเป็น “ตนบุญ” หรือ “ผู้วิเศษ” ของครูบาศรีวิชัย คือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องพุทธทำนาย โดยในเอกสารตำนานแม่ระมิงค์ แสดงคำทำนายของพระพุทธเจ้ากล่าวว่า

... ในกาลเมื่อนั้น สาสนากูได้ ๕,๐๐๐ พระวัสสาเต็มแล้วพระมหาอานนท์ก็ปุจฉาถามพระพุทธเจ้าไปเมื่อหน้า ก็กล่าวว่าเพนคาถาว่าดังนี้แล ปัญจะ สหัสสะ เวสสาเน พุทธะ ปัญจัตต อานาคต โอวาทา วิสุสิสทา ธัมมิกรายโน ธัมมาวิจันโต อสุ ปปีพเต สุเทว เอกจตาแล สาสเน อานาคเต โอวาท นิพพานे ดังนี้แล คันกูพระตถาคตปรินิพพานไปแล้วได้ ๔,๐๐๐ พระวัสสาปลาย ๒๐ วสา ยังมีลูกสิขักกูตน ๑ ชื่อว่าธัมมิเชยยา เถรเจ้า จักมาค้าสมภาร แลยกยอยังสาสนากูพระตถาคต แลคิดสร้างพระบาทปสาทะแลพระธาตุของกูที่ถับนนานั้นที่อกันรุงรุ่งเรื่องในกาลนั้น คนทั้งหลายก็จักอยู่ดีมีสุขขมมีใจนมารเข้าเล็ญ (ข้าเล็ก) ที่ไหนสักที่สักแห่ง ฟ้าฝนก็ตกชอบรดูกาลพิชชะ เข้ากล้าของปลุกลูกฝั่งคนทั้งหลายก็งอกงามเหมือนกันทุกที่ทุกแห่ง แล้วก็มาคิดสร้างมคคลาทางหลวง

³⁹ พระอภิชัย ชาวปี, *หนังสือองค์ศาสนา 2 ห้อง*, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์อุปะติพงษ์, 2494).

⁴⁰ พระคำป็น ธรรมเสน, *มูลศาสนา จากการบินที่กของพระอภิชัยชาวปี*, (เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์, มปป.), 11-13.

หื้อคนทั้งหลายไปนมัสการสักการะบูชาพระธาตุ มงคลคั่งของภูบนดอยอุฎูปัพพะตะ ที่นี้แล้ว อยู่มาบ่บานเท่าใดท่านก็นิพพานไป ก็ได้เอาตนเมื่อขึ้นฟ้าตีสิตที่เก้าร่วมพระอรียเมตเตย...⁴¹

จากหลักฐานดังกล่าวจะเห็นว่า เนื้อหาของคำพุทธทำนายกล่าวอย่างชัดเจนว่าบุคคลที่พระองค์ได้ทรงทำนายนั้นหมายถึงตัวของครูบาศรีวิชัย โดยสังเกตจากชื่อบุคคลที่ปรากฏในคำทำนายที่มีชื่อที่ใกล้เคียงคือ “ธัมมวิเชยยา” หรือแม้กระทั่งกล่าวว่า บุคคลผู้นั้นจักลงมาช่วยคำชูประพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรือง และยิ่งไปกว่านั้นยังกล่าวว่า บุคคลผู้นั้นจะมาเพื่อสร้างทางเพื่อให้ผู้คนได้ขึ้นไปสักการบูชาพระธาตุแห่งหนึ่งบนดอยชื่อว่า “อุฎูปัพพะตะ” ซึ่งมีลักษณะที่ตรงกับการสร้างถนนขึ้นสู่พระธาตุดอยสุเทพของครูบาศรีวิชัยนั่นเอง

2.1.5 คำว่า “ครูบา” หลังทศวรรษ 2530 ถึงปัจจุบัน

ในช่วงทศวรรษ 2530 เป็นช่วงเวลาของการเกิดแนวคิดท้องถิ่นนิยม ล้านนานิยม⁴² กระแสดังกล่าวทำให้เรื่องราวและภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัยถูกชูให้เป็นส่วนหนึ่งของกระแสประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ดังนั้นในช่วงเวลานี้และต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน หากกล่าวถึงคำว่า “ครูบา” ผู้คนในสังคมมักจะเข้าใจถึงของครูบาศรีวิชัยเป็นสิ่งแรก⁴³

อีกทั้งในช่วงเวลานี้เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งเรื่องของการสื่อสาร การคมนาคม ปัจจัยเหล่านี้เริ่มทำให้กลุ่มชนชั้นกลางและชนชั้นนำจากศูนย์กลางกรุงเทพฯ เริ่มเข้ามามีความสัมพันธ์กับกลุ่มครูบาในภาคเหนือ โดยเริ่มในช่วงปลายชีวิตครูบาภิชัยขาวปี และช่วงของครูบาชัยวงศาพัฒนา เป็นต้น⁴⁴

⁴¹ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, บรรณาธิการ, *งานปริวรรตคัมภีร์โบราณล้านนา*, (เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ริโวว่า, 2553), 40.

⁴² จิรชาติ สันติยะศ, “ครูบาศรีวิชัย กับคตินิยมแบบ “ครูบา” (ใหม่) ช่วงทศวรรษ 2530-2550”, *ศิลปวัฒนธรรม* ปีที่ 31, ฉบับที่ 4 (กุมภาพันธ์ 2552), 80-95.

⁴³ ดู กระแสการผลิตซ้ำภาพลักษณ์และสร้างภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัย ทศวรรษ 2470-ปัจจุบันในบทที่ 3

⁴⁴ Kwanchewan Buadaeng, “Becoming Khuba Followers: Migrated Karan People in a Religious Community in Li District, Lamphun Province,” Paper presented at the workshop on “Communities of Becoming’ in Mainland South East Asia” at

ดังที่กล่าวมาข้างต้น จากกระแสท้องถิ่นนิยม ล้านนานิยม จึงทำให้คำว่า “ครูบา” เริ่มมีบทบาทและเป็นที่สนใจของผู้คนในสังคมล้านนามายิ่งขึ้น คำว่า “ครูบา” จึงเป็นคำที่ถูกนำไปใช้กันอย่างแพร่หลายในกลุ่มพระสงฆ์ในพื้นที่ล้านนาปัจจุบัน ลักษณะของคำว่า “ครูบา” จะมีนัยภาพลักษณะที่แสดงถึงการเชื่อมโยงเข้ากับภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยเป็นหลัก พระสงฆ์ที่ได้รับการเรียกขาน หรือเรียกขานตัวเองด้วยคำว่า “ครูบา” จะมีภาพลักษณ์ที่สัมพันธ์กับลักษณะการแต่งกายของครูบาศรีวิชัย นุ่งผ้าแบบบริดดอก ห้อยลูกประคำ ถือไม้เท้า และใช้ตาลปัตรที่ทำมาจากใบลาน หรือขนนกยูง เป็นต้น (ดูภาพที่ 2.1 และ 2.2)

ภาพที่ 2.1 และ 2.2 : แสดงลักษณะการนุ่งแบบครูบาศรีวิชัย ที่กลุ่มครูบาคติใหม่นำไปปฏิบัติ

ที่มา รวมภาพอิริยาบถต่างๆ ของครูบาศรีวิชัย , http://www.dharma-gateway.com/monk/monk_biography/kb-srivichai/kb-srivichai-hist-08.htm , (สืบค้นเมื่อ 21 กันยายน 2558)

อีกทั้งกลุ่มพระสงฆ์ที่นำคำว่า “ครูบา” มาใช้ในปัจจุบัน มักจะมีลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้วิเศษ หรือ ลักษณะของตถาคตด้วย ส่วนใหญ่มักมีลักษณะเด่นที่แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ที่มีความฝักใฝ่ในทางธรรม และมักปฏิเสธทางโลกตั้งแต่ยังเด็ก เช่น ความรู้สึกว่ายากบวชตั้งแต่เด็ก ปฏิเสธการเล่าเรียนที่เกี่ยวข้องกับทางโลก มีประวัติที่กล่าวถึงความมีเมตตากรุณาที่เกินกว่าผู้คนทั่วไปในสังคม (ดูภาพที่ 2.3,2.4) ซึ่งลักษณะดังกล่าวมีข้อแตกต่างจากครูบาศรีวิชัย เนื่องจากในอดีตศูนย์กลางของการศึกษาทั้งที่เป็นเรื่องทางโลกและทางธรรมมักมีศูนย์กลางอยู่ที่วัดเป็นหลัก จุดประสงค์การบวชของครูบาจึงเป็นการบวชเพื่อหวังศึกษาหาความรู้ทั้งที่เป็นความรู้ทางโลกและความรู้ทางธรรม⁴⁵

ภาพที่ 2.3 และ 2.4 : แสดงลักษณะการฝักใฝ่ธรรมตั้งแต่เยาว์วัยของครูบาในปัจจุบัน ที่มา, ประวัติครูบาริยชาติ อริยจิตโต , <http://www.amulets-city.com/b/1>, และ หนังสือประวัติครูบามนตรี , http://www.photoontour.com/Gall_SlideShow_HTML/watsuthone/photosBook.htm , (สืบค้นเมื่อ 21 กันยายน 2558)

ไม่เพียงแต่ภาพลักษณ์การนุ่งห่มของครูบาศรีวิชัยเท่านั้น ที่ครูบาคติใหม่เลือกที่จะเชื่อมโยงเพื่อให้ได้มาซึ่งคำว่า “ครูบา” ครูบาคติใหม่ยังเชื่อมโยงกับภาพลักษณ์อื่น ๆ ของครูบาศรีวิชัยด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น 1. การเชื่อมโยงกับการเป็นพระโพธิสัตว์ (ตถาคต) ในทำนองคล้ายกับการ

⁴⁵ สิงฆะ วรรณสัย, *สารประวัติครูบาศรีวิชัยนักบุญแห่งลานนาไทย*, (เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์ศูนย์หนังสือเชียงใหม่, 2522), 9.

ปรารภของครูบาศรีวิชัย พระครูบาบุญชุ่ม ญาณสวโร ได้กล่าวความปรารภว่าตัวของท่านเองจะได้เป็นพระโพธิสัตว์และจะได้เป็นพระพุทธเจ้าที่จะมาบังเกิดในอนาคต ในงานพิธีออกจากถ้ำภายหลังจากการเข้ากรรมฐานอยู่ในถ้ำเป็นเวลาสามปีสามเดือนสามวัน⁴⁶ 2. การเชื่อมโยงกับเรื่องราวการกลับชาติมาเกิดของครูบาศรีวิชัย เช่น ครูบาเจ้าเทือง นาถสีโล เจ้าอาวาสวัดบ้านเด่นสะหลีศรีเมืองแกน กล่าวว่า การที่ผู้คนในภาคเหนือเรียกท่านว่า “ครูบา” เนื่องจากเชื่อกันว่าท่านคือครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด⁴⁷ และ 3. การเชื่อมโยงผ่านภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนา หรือพระผู้มุ่งมั่นและให้ความสำคัญกับเรื่องของการการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์พุทธศาสนาจำนวนมาก รวมถึงสถานที่สาธารณประโยชน์ ซึ่งเป็นภาพลักษณ์สำคัญของครูบาศรีวิชัย โดยสังเกตได้ว่าครูบาคติใหม่นั้นจะให้ความสำคัญกับการสร้างถาวรวัตถุในวัดของท่าน โดยจะต้องสร้างให้มีความยิ่งใหญ่ สวยงาม และมีจำนวนถาวรวัตถุมงคลต่าง ๆ ในวัดของท่านจำนวนมาก เช่น วัดบ้านเด่นสะหลีศรีเมืองแกน อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ วัดของครูบาเทือง วัดแสงแก้วโพธิญาณ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย วัดของครูบาอริยชาติ วัดห้วยสักสะหลีศรีดอยหลวง อ.ดอยหลวง จ.เชียงราย วัดของครูบาเจษฎา และสถานธรรมดอยดวงแก้วสัพพัญญู อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย สถานธรรมของครูบาชัยยาปถพี (ซึ่งรายละเอียดเรื่องการเชื่อมโยงกับภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัย ผู้วิจัยจะกล่าวต่อไปในบทที่ 4)

กล่าวโดยสรุปพัฒนาการคำว่า “ครูบา” ในประวัติศาสตร์ล้านนา ที่มาของคำว่า “ครูบา” สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากคำว่า “ปา” เป็นภาษาบาลี มาจากคำว่า “ปาเทพ” หรือ “บาทเทพ” ถึงหมายถึง “ครูเทพ” พบในเอกสารจารึกเมืองพะเยา ในช่วง พ.ศ. 2037-2038 เป็นคำที่ไม่ได้ใช้ในการเรียกพระสงฆ์ และ คำเรียกพระสงฆ์ที่พบในเอกสารช่วงเวลานี้ จะเรียกด้วยคำว่า “พระ” หรือ “ธูเจ้า” หรือเรียกตามตำแหน่งเช่น “มหาสามี” “สามี” หรือ “สมเด็จพระราชครู” เป็นหลัก

หลังจากนั้นจากการตรวจสอบเอกสารไม่พบคำว่า “ครูบา” และมาพบคำว่า คำดังกล่าวอีกทั้งในเอกสารช่วงทศวรรษ 2270 ซึ่งพบคำว่า “ครูบา” “ครูบาเจ้า” ที่อยู่ในสถานะพระสงฆ์เป็นครั้งแรกในเอกสารพื้นเมือง ในเหตุการณ์จราชลกบฏตนบุญนายนาง เป็นคำที่ลูกศิษย์ใช้เรียกพระสงฆ์ผู้เป็นอาจารย์ของตนเอง หลังจากนั้นเริ่มพบคำว่า “ครูบา” ในเอกสารอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะครูบารูปสำคัญคือ “ครูบาราชครูเจ้าวัดสวนดอก” ราชครูของพระเจ้ากาวิละ

⁴⁶ “ครูบาบุญชุ่ม 05 (เทศน์ / ออกถ้ำ 3 ปี 3 เดือน 3 วัน),” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=zDZMqqDYcyM> , สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2558

⁴⁷ “ครูบาเทือง นาถสีโร วัดบ้านเด่น อแม่แตง เชียงใหม่ ตอน 1 รายการบันทึกกลับแดนสยาม (ให้สัมภาษณ์เพื่อทำบันทึกรายการ),” YouTube video , <https://www.youtube.com/watch?v=31nKy10sC20>, สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2558

คำว่า “ครุบา” เริ่มมาพบมากขึ้นและเริ่มมีอิทธิพลมากยิ่งขึ้นในช่วงระหว่างที่กรุงเทพฯ เริ่มเข้ามาปฏิรูปประเทศ ทำให้ล้านนากลายเป็นเพียงหัวเมืองหรือมณฑลหนึ่งของสยาม โดยพบว่า ในปี 2438 มีการแต่งตั้งตำแหน่งสังฆราชาขึ้น 7 รูป แต่ละรูปล้วนใช้คำว่า “ครุบา” ในการเรียกขานทั้งสิ้น ไม่เพียงเท่านั้นในลักษณะการปกครองสงฆ์ในล้านนาในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ พระสงฆ์ผู้ได้รับความศรัทธาให้เป็นหัวหน้าหมวดอุโบสถ มักจะได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครุบา” และครุบาศรีวิชัยเป็นหนึ่งในนั้น และด้วยอิทธิพลของกรุงเทพฯ เช่นกัน ทำให้ตำแหน่งปกครองสงฆ์แบบล้านนาถูกยกเลิกไป คำว่า “ครุบา” ซึ่งเป็นคำที่เกิดขึ้นจากความศรัทธาในระดับชาวบ้าน จึงขึ้นมามีบทบาทแทนคำอื่น ๆ กรณีความขัดแย้งของครุบาศรีวิชัยกับอำนาจกรุงเทพฯ เป็นอีกเหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้คำว่า “ครุบา” มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อประวัติศาสตร์ล้านนาจนถึงปัจจุบัน

ภายหลังที่การมรณภาพของครุบาศรีวิชัย (ปี 2481) ผนวกกับอิทธิพลของกระแสท้องถิ่นล้านนานิยมในทศวรรษ 2530 คำว่า “ครุบา” มีลักษณะที่สัมพันธ์กับภาพลักษณ์ของครุบาศรีวิชัยเป็นหลัก และถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในสังคมภาคเหนือปัจจุบัน ดังนั้นกล่าวได้ว่าลักษณะความเป็น “ครุบา” จึงเข้าใจกันว่าเป็นสิ่งเดียวกับ ลักษณะภาพลักษณ์ความเป็นครุบาศรีวิชัย

2.2 ความหมายและการรับรู้ความหมายของคำว่า “ครุบา” ในปัจจุบัน

การขยายตัวของกลุ่มพระสงฆ์ในภาคเหนือที่ได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครุบา” หรือเรียกตนเองว่า “ครุบา” นั้นเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความพยายามที่จะนิยามและถกเถียงกันถึงความหมายของความว่า “ครุบา” มากยิ่งขึ้น⁴⁸ ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการสร้างวาทกรรมเรื่อง “ครุบาอุกแก๊ส”⁴⁹ ขึ้นมาเพื่อโจมตีกลุ่มพระสงฆ์เหล่านี้ (ซึ่งจะกล่าวต่อไปภายหลัง)

ในกลุ่มพระสงฆ์ดังกล่าวได้สร้างวาทกรรมเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ตัวเองด้วยเช่นกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การโจมตีและการสร้างความชอบธรรมดังกล่าวเกิดขึ้นด้วยเพราะความไม่ชัดเจนของคำนิยามความหมายของคำว่า “ครุบา” เนื่องด้วยคำว่า “ครุบา” เป็นคำที่อยู่ภายใต้สิ่งที่เรียกว่า “ศรัทธา” ของผู้คนในสังคม การจะเรียกใครว่า “ครุบา” นั้นจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับหน่วยงานองค์กร บุคคลใด ๆ เป็นผู้บัญญัติ ดังนั้นในส่วนนี้จะกล่าวถึงข้อถกเถียงการนิยามความหมาย และการ

⁴⁸ พระนคร ปญญาวิโร, บรรณาธิการ, *เถรภิษก พิชัยกยอสมณศักดิ์พระสงฆ์ในล้านนา*, (เชียงใหม่: แม็กซ์พริ้นติ้ง (มรดกล้านนา), 2553).

⁴⁹ “อุกแก๊ส” หมายถึง การบ่มด้วยแก๊สเพื่อให้สุกก่อนกำหนด เช่น กล้วย เป็นต้น. ใน วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, *ประวัติครุบาศรีวิชัยฉบับอ่านม่วง*, (เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์, 2545), 29.

สร้างวาทกรรมทั้งเพื่อมาตอบโต้และสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนเองของเหล่าพระสงฆ์ที่ได้รับการเรียกขานว่า “ครูบา” รูปสำคัญ ๆ ในภาคเหนือ และด้วยความไม่ชัดเจนดังกล่าว การจะทำความเข้าใจความหมายของคำว่า “ครูบา” ได้อย่างแท้จริงนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาผ่านการรับรู้และความเข้าใจคำว่า “ครูบา” หรือความเป็นครูบาของผู้คนในปัจจุบันด้วยเป็นสำคัญ

หากดูความหมายของคำว่า “ครูบา” ที่ปรากฏในพจนานุกรมล้านนา – ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวงนั้น ได้ให้ความหมายของคำว่า “ครูบา” ไว้ 2 ความหมายใหญ่ ๆ ว่า 1. “ครูบา” หมายถึง ครูผู้สอนกุลบุตร หมายถึง สมภาร, คำใช้เรียกพระเถระผู้เป็นที่เคารพนับถือ ซึ่งมักจะมีอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไป 2. ตำแหน่งพระสงฆ์ชั้นสูงกว่าพระสวามี และรองจากอาชญาธัมม (ไทเงิน⁵⁰) ส่วนในพจนานุกรมศัพท์ล้านนาเฉพาะคำที่ปรากฏในใบลาน ของ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียวและคณะ ได้ให้ความหมายของคำว่า “ครูบา” หมายถึง พระสงฆ์ผู้ได้รับการยกย่องอย่างสูง หรือ “ครูบาเจ้า” หมายถึง พระสงฆ์ที่บวชมานานสูงอายุ⁵¹ หรือในพจนานุกรมภาษาถิ่นภาคเหนือ ของสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ได้ให้ความหมายคำว่า “ครูบา” ไว้สองความหมายเช่นกัน 1. คือ ครูบา หมายถึง เจ้าอาวาส คำใช้เรียกพระภิกษุผู้เป็นที่เคารพนับถือเป็นอย่างยิ่ง 2. ตำแหน่งพระภิกษุของไทเงิน ลำดับรองจากสังฆราช⁵² และหากมาดูในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานได้อธิบายคำว่า “ครูบา” ไว้ในส่วนของคำว่า “ครู” ซึ่งคำว่า “ครู” หมายถึง ผู้สั่งสอนศิษย์ , ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ และ อธิบายความหมายของคำว่า “ครูบา” ไว้ว่า หมายถึง ครูผู้สอน กุลบุตรหมายถึงสมภาร, คำใช้เรียกพระเถระผู้เป็นที่เคารพนับถือซึ่งมักจะมีอายุ 50 ปีขึ้นไป⁵³ ซึ่งการให้ความหมายของราชบัณฑิตยสถานเป็นการดึงเอาความหมายจากพจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวงมาเป็นคำอธิบายเพียงเท่านั้น

จากการรวบรวมความหมายของคำว่า “ครูบา” ที่ปรากฏในพจนานุกรมนั้น แสดงให้เห็นถึงการนิยามความหมายที่มีความแตกต่างกันไป โดยบางฉบับได้มีการกำหนดเกณฑ์ เช่น ต้องเป็นพระสงฆ์ที่มีอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไป บางฉบับให้คำอธิบายเพียงว่า เป็นพระสงฆ์ผู้ได้รับการยกย่อง

⁵⁰ อุดม รุ่งเรืองศรี, พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง, (กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2534), 221.

⁵¹ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ, พจนานุกรมศัพท์ล้านนาเฉพาะคำที่ปรากฏในใบลาน, พิมพ์ครั้งที่ 2. (เชียงใหม่: สุริยวงศ์บุ๊คเซเตอร์, 2539), 111.

⁵² สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, พจนานุกรมภาษาถิ่นเหนือ, (เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2539), 120.

⁵³ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2556), 235.

อย่างสูง หรือ หมายถึง เจ้าอาวาส หรือคำที่เรียกพระภิกษุผู้เป็นที่เคารพนับถือเป็นอย่างสูง หากสังเกตจากความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมจะทำให้เห็นว่า การนิยามความหมายมีความแตกต่างกันออกไป และด้วยความแตกต่างดังกล่าวจึงเป็นปัญหาอย่างยิ่งที่จะทำให้มีคำนิยามที่ชัดเจน

จากกระแสที่มีพระสงฆ์ในภาคเหนือ นำคำว่า “ครูบา” มาใช้เรียกกันอย่างกว้างขวางมากขึ้นเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้กลุ่มนักวิชาการในภาคเหนือพยายามนิยามความหมายของคำว่า “ครูบา” ให้มีความชัดเจน โดยคำนิยามส่วนใหญ่ของคำว่า “ครูบา” นั้นมักอ้างอิงการนิยามจากงานเขียนของสิงฆะ วรรณสัย โดยกล่าวถึงความหมายของคำว่า “ครูบา” ไว้ว่า

...พระสุนทรพจนกิจไม่ยกย่องว่าเป็น “ครูบา” ระยะเวลาที่ท่านแต่งประวัติครูบาศรีวิชัยฉบับนี้ เป็นระยะเวลาที่ท่านครูบามีอายุเพียง 42 ปี ในสมัยโบราณนั้น พระภิกษุที่จะได้รับการยกย่องว่า “เป็นครูบา” ได้ต้องมีอายุเกินกว่า 60 ปีขึ้นไป ต่ำกว่านั้นก็จะเรียกว่า “จู้” (มาจากคำว่า สวาธุ) หรือ “ทุ” (มาจากคำว่า ทุกกกาโร คือผู้ทำในสิ่งที่คนทั่วไปทำไต่ยาก) คำเหล่านี้เป็นคำที่ใช้เรียกพระภิกษุ ส่วนสามเณรนั้นคนล้านนาไทยเรียกว่า “พระ” ปัจจุบันก็ยังเรียกเช่นนี้อยู่ แต่ค่อยเลือนหายไปบ้างแล้ว ในคราวนี้ทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบ เราไม่พบคำว่า “ครูบา” นำหน้าชื่อของพระศรีวิชัย ฉะนั้นคร่าวประวัติเรื่องนี้ จึงเขียนด้วยความเป็นกลาง ส่วนบันทึกประวัติพระเจ้าท่งเอี้ยง ที่พระยาคำวิจิตรธรรมากรได้แต่งไว้ ท่านใช้คำนำหน้าชื่อ พระศรีวิชัยว่า “ครูบา” ตลอด แสดงให้เห็นถึงการแสดงความเคารพยกย่องเป็นพิเศษ...⁵⁴

...คำว่า “ครูบา” เป็นคำยกย่องที่ประชาชนทั่วไปมอบให้แก่พระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ไม่ใช่คำที่จะเอ่ยอ้างเรียกตัวเองขึ้นได้ ถึงจะไม่ใช้ตำแหน่งของทางราชการหรือบ้านเมือง แต่กลับเป็นเกียรติยิ่งใหญ่มากกว่า เพราะคำนำหน้าชื่อว่า “ครูบา” นี้ เกิดขึ้นเพราะคุณงามความดีของท่านผู้ปฏิบัติในสมณเพศเท่านั้น ถ้าการปฏิบัติของท่านใดด้านดี ไม่ปรากฏทั่วไปในหมู่ชุมชนแล้ว แม้จะมีอายุ 70-80 ปี ก็ไม่มีสิทธิจะได้รับนำหน้านามว่า “ครูบา” มีตัวอย่างให้เราเห็นทั่วไป คำว่า “ครูบา” มีหลายท่านสงสัยไม่ทราบความเป็นมาของคำนี้ เพราะถ้าแยกคำออกมาแล้ว จะเป็น 2 คำ คือ “ครู” กับ “บา” ครูพอทราบความหมาย แต่ “บา” ไม่ทราบว่าอะไรจะแปลว่าอะไร? [...] แต่คำว่า “บา”

⁵⁴ สิงฆะ วรรณสัย, *สารประวัติครูบาศรีวิชัย* นักบุญแห่งล้านนาไทย, (กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์, 2522), 4-5.

ต่อท้ายคำว่า “ครู” เป็น “ครูบา” นี้เป็นภาษาบาลี ไม่ใช่ภาษาไทยมาจากคำว่า “ครูปา อาจริโย เป็น ครูปาจริโย” แปลว่า “*เป็นทั้งครูและเป็นทั้งอาจารย์*” ตัดคำเอามาเฉพาะ ตันตันว่า “ครูปา” เพี้ยนเป็น “ครูบา” เพื่อสะดวกในการออกเสียงของคนไทย...⁵⁵

คำนิยามดังกล่าวเป็นต้นฉบับ คำนิยามที่ได้รับการอ้างอิงอย่างกว้างขวาง ในหนังสือ “คนเมือง” ประวัติศาสตร์ล้านนาสมัยใหม่ (พ.ศ.2317-2553) ของ ธเนศวร์ เจริญเมือง ได้อ้างอิงคำนิยามจากงานของสิงฆะ วรรณสัยเช่นกัน ให้ความหมายของคำว่า “ครูบา” ว่าจะต้องเป็นพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาเกินกว่า 60 ปีขึ้นไป แต่อย่างไรก็ตาม ธเนศวร์ กลับเพิ่มเติมคำอธิบายว่า “...การที่คนจำนวนมากเรียกพระศรีวิชัยว่า “ครูบา” ทั้ง ๆ ที่ขณะนั้นท่านมีอายุเพียง 40 ปีเศษย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความเคารพเลื่อมใสในพระสงฆ์รูปนี้เป็นอย่างสูง...”⁵⁶ คำอธิบายดังกล่าวจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดคำถามต่อมาในภายหลังว่า “เหตุใดต้องยกเว้นคำนิยามนี้ไว้เฉพาะพระศรีวิชัยเพียงรูปเดียว”

ส่วนในพื้นที่เชียงตุงซึ่งเคยรับอิทธิพลพุทธศาสนาแบบล้านนาพบคำว่า “ครูบา” เป็นส่วนหนึ่งของสมณศักดิ์ในโครงสร้างการปกครองสงฆ์ที่นั่นด้วย พุทธศาสนาในพื้นที่เชียงตุงพบว่ามีตำแหน่งพระสังฆราชาที่เรียกว่า สมเด็จจอาชญาธรรม และสมณศักดิ์อื่น ๆ ได้แก่ พระครูบา พระสวามี และสวาที⁵⁷ แต่ละตำแหน่งจะมีเกณฑ์กำหนดลักษณะของพระสงฆ์ผู้จะได้รับเลือกเข้ามาดำรงตำแหน่งนั้น ๆ อย่างชัดเจน ส่วนคำว่าตำแหน่งพระครูบานั้นมีเกณฑ์กำหนดคือ “... ‘พระครูบา’ เป็นตำแหน่งทางสงฆ์และเป็นคำเรียกพระภิกษุทรงวิญญู คีล สมาธิ ปัญญา และเป็นผู้ที่มีพรรษา 20 อายุ 40 ปีขึ้นไป จึงจะสามารถเรียกขานว่า “ครูบา” ได้ตามธรรมเนียมการปกครองคณะสงฆ์ล้านนาและเชียงตุง...”⁵⁸ จากการศึกษาของพระครูอดุลสีลกีตีพบว่าตำแหน่งดังกล่าว เป็นตำแหน่งที่เพิ่งเกิดขึ้นมาใหม่ และไม่ได้เป็นตำแหน่งในโครงสร้างการปกครองสงฆ์ทั้งล้านนาและเชียงตุงมาก่อน สมณศักดิ์

⁵⁵ สิงฆะ วรรณสัย, *สารประวัติครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย*, (กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์, 2522), 5.

⁵⁶ ธเนศวร์ เจริญเมือง, “คนเมือง” *ประวัติศาสตร์ล้านนาสมัยใหม่* (พ.ศ.2317-2553), พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554), 90.

⁵⁷ สราวุธ รูปิน, “สถาบันทางศาสนากับการธำรงอัตลักษณ์ของวัดไทเขินเมืองเชียงตุง รัฐฉาน สหภาพเมียนมาร์,” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551), 68.

⁵⁸ สราวุธ รูปิน, “สถาบันทางศาสนากับการธำรงอัตลักษณ์ของวัดไทเขินเมืองเชียงตุง รัฐฉาน สหภาพเมียนมาร์,” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551), 71.

เชียงใหม่ในอดีตกลับไม่พบตำแหน่งสงฆ์ที่เรียกว่า “ครูบา” สมณศักดิ์สงฆ์ในล้านนาที่ปรากฏในพับสาฉบับของวัดธาตุคำทั้ง 2 ฉบับมีตำแหน่งเพียงแค่ 1. มหาเถระ 2. สวามีหรือมหาสามี 3. สังฆราชา 4. ราชครู 5. สมเด็จ และ 6. สมเด็จจ้อคศิราชโมลี หรือ สมเด็จเสฐฐอัครราชครู หรือสมเด็จจราชครู ซึ่งเป็นสมณศักดิ์สูงสุด ซึ่งตรงกับการสำรวจเอกสารทางประวัติศาสตร์ล้านนาส่วนหนึ่งเช่นกัน อีกทั้งจากการสำรวจหลักฐานฉบับเก่าทั้งในล้านนา เมืองเชียงรุ่ง และเมืองเชียงตุง ปรากฏว่าเมืองเชียงตุงฉบับเก่าก็ไม่ปรากฏตำแหน่ง “ครูบา” เช่นกัน จึงเห็นว่าการสถาปนาสมณศักดิ์สมัยใหม่ของเมืองเชียงตุงได้มีการปรับสมณศักดิ์ใหม่คือเพิ่มตำแหน่งพระ “สวาที” และ “ครูบา” เข้ามา⁵⁹

หากดูตามคำนิยามของ สิงฆะ วรณสสัย พบว่ามีลักษณะที่มีความขัดแย้งกันอยู่พอสมควร กล่าวคือ พระสุนทรพจนกิจซึ่งเป็นผู้ประพันธ์ประวัติครูบาศรีวิชัยซึ่งเป็นต้นฉบับที่สิงฆะ วรณสสัย ได้นำมาปริวรรตตีพิมพ์เป็นภาษาไทยกลาง ไม่ยกย่องพระศรีวิชัยเป็น “ครูบา” เพราะช่วงที่แตงนั้น ครูบาอายุได้ 42 ปี เท่านั้น แต่กลับกล่าวต่อท้ายว่า ส่วนบันทึกประวัติพระเจ้าท่งเอี้ยง⁶⁰ ที่พระยาควาจิตรรุกรการแต่งใช้คำนำหน้าชื่อพระศรีวิชัยว่า “ครูบา” ตลอดเพราะให้เห็นถึงการแสดงความเคารพยกย่องเป็นพิเศษ⁶¹ หรือกล่าวว่า “ครูบา” คือคำยกย่องที่ประชาชนมอบให้แก่พระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ไม่ใช่คำที่จะเอ่ยอ้างเรียกตัวเองขึ้นได้ ต้องเป็นผู้มีความดีความงามของผู้อยู่ในสมณเพศเท่านั้น ถ้าการปฏิบัติความดีไม่ปรากฏอายุ 70-80 ปี ก็ไม่มีสิทธิได้รับคำนำหน้านามว่า “ครูบา”⁶²

ลักษณะหนึ่งที่เด่นชัดของการใช้คำว่า “ครูบา” ในการรับรู้ของผู้คนในอดีตคือ เป็นคำที่ยกย่องจากประชาชนผู้เคารพนับถือ ไม่สามารถเอ่ยอ้างเรียกตัวเองขึ้นได้ หากดูในหลักฐานครั้งเมื่อครูบาศรีวิชัยถูกเรียกตัวลงมากรุงเทพฯ และต้องลงนามเพื่อยินยอมรับการพิจารณาความผิดนั้น ในเอกสารการลงชื่อปรากฏว่าครูบาศรีวิชัยได้ลงชื่อตัวเองเป็นตัวอักษรธรรมล้านนาด้วยคำว่า “พระศรีวิชัย”⁶³ (ดูภาพที่ 2.5)

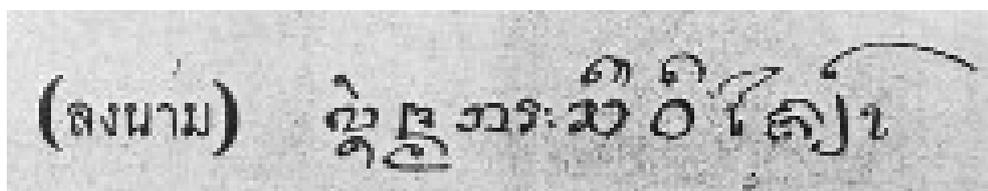
⁵⁹ พระนคร ปญญาวิชโร, บรรณาธิการ, *เถรภิษก พิชัยกยอลสมณศักดิ์พระสงฆ์ในล้านนา*, (เชียงใหม่: แม็กซ์พริ้นติ้ง (มรดกล้านนา), 2553), 54-55.

⁶⁰ พระเจ้าท่งเอี้ยง หรือ พระเจ้าตนหลวง วัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา

⁶¹ สิงฆะ วรณสสัย, *สารประวัติครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย*, (กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์, 2522), 4-5.

⁶² เรื่องเดียวกัน

⁶³ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.10/61 เรื่องพระศรีวิชัยไม่ปรองดองกับคณะสงฆ์ (พ.ศ.2478-2479).

ภาพที่ 2.5 : แสดงเอกสารการลงนามให้คำมั่นรับรองคำตัดสินต่อคณะสงฆ์ ณ วัดเบญจมบพิตร เมื่อ 21 เมษายน 2479 ที่มา , หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.10/61 เรื่องพระศรีวิชัยไม่ปรองดองกับคณะสงฆ์ (พ.ศ.2478-2479).

เอกสารสำคัญอีกฉบับหนึ่ง แสดงให้เห็นว่าครุบาศรีวิชัยไม่เคยเรียกชื่อตัวเองด้วยคำว่า “ครุบา” คือเอกสารจดหมายโต้ตอบระหว่างพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา เจ้าอาวาสวัดพระเจ้าตนหลวง (วัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา) กับ ครุบาศรีวิชัย เป็นเอกสารจดหมายที่พระครูศรีวิราชา ได้เขียนจดหมายนิมนต์ครุบาศรีวิชัยเพื่อมาเป็นประธานในการสร้างพระวิหารพระเจ้าตนหลวง ในบ้นที่กั้นครุบาศรีวิชัยเรียกตัวเองด้วยคำว่า “พระชัยยาภิขุ” หรือ ใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า “ข้าเจ้า” “...พระชัยยาภิขุขนมัสการกราบไหว้ทูลมายังเจ้าพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา เจ้าคณะแขวง อำเภอมืองพยาว...”⁶⁴ ส่วนพระครูศรีวิราชา เรียกครุบาศรีวิชัยด้วยคำว่า “ตุ้เจ้าศรีวิชัย “...บ้นที่กพระครูศรีวิราชวชิรปัญญาเรื่องไปนิมนต์ท่านตุ้เจ้าศรีวิชัย ท่านตุ้เจ้าศรีวิชัย ท่านได้สั่งมาใจความว่า ท่านได้ตั้งลัจจอธิฐานผายเบี้ย...”⁶⁵

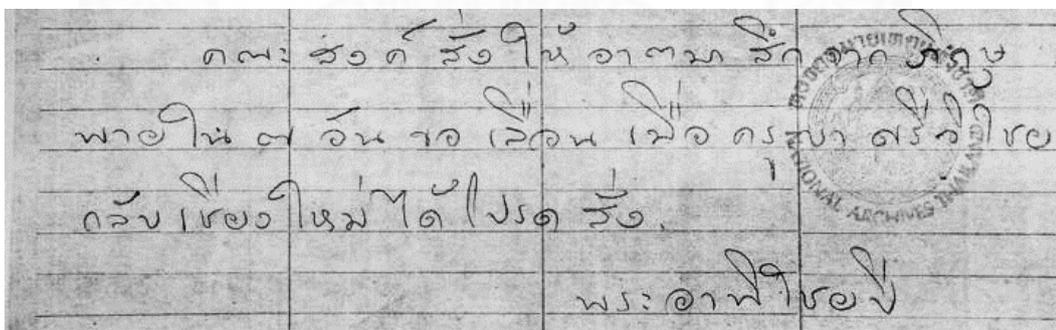
จากเอกสารดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามีลักษณะของความเข้าใจต่อการใช้ความหมายคำว่า “ครุบา” อยู่ 2 ลักษณะคือ 1. การรับรู้และเข้าใจความหมายในเชิงการใช้เกณฑ์วิวุฒิ โดยสังเกตจากการที่พระครูศรีวิราชา เรียกขานครุบาศรีวิชัย กับ พระสุนทรพจนกิจ เรียกครุบาศรีวิชัยด้วยคำว่า “พระศรีวิชัย” หรือ “ตุ้เจ้าศรีวิชัย” ซึ่งขณะนั้นครุบาศรีวิชัยมีอายุประมาณ 43 ปี พรรษา 22 แสดงให้เห็นว่าถึงแม้ครุบาศรีวิชัยจะมีผลงานในทางความดีมาน้อยเพียงใด แต่ด้วยเกณฑ์วิวุฒิที่ยังไม่ถึง

⁶⁴ พระราชวิสุทธิโสภณ (พวง), *เรื่องการสร้างวิหารพระเจ้าตนหลวง การเสวนาประวัติศาสตร์เมืองพะเยา: เอกสารทางประวัติศาสตร์ว่าด้วย จดหมายประวัติศาสตร์ของพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา*, พิมพ์เนื่องในวันบุญฉลองอายุครบรอบ 72 ปี 11 กรกฎาคม 2532 , (กรุงเทพฯ: พิษณุโลก, 2532), 65.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน , 51.

ชั้นที่สามารถได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครูบา” ได้ ก็ไม่สามารถเรียกขานด้วยคำว่า “ครูบา” ได้เช่นกัน

2. ผู้ที่จะสามารถได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครูบา” แต่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป แต่อย่างไรก็ตามเกณฑ์ดังกล่าวสามารถลดทอนลงได้หากพระสงฆ์รูปนั้นมีความดีความงามและเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในครรลองครองธรรมแห่งพระธรรมวินัย ความเข้าใจนี้เห็นได้จากบันทึกเอกสารโทรเลขของครูบาอภิชัยขาวปี ครั้งเมื่อครูบาศรีวิชัยถูกเรียกลงมากรุงเทพฯ เอกสารนั้นเรียกพระศรีวิชัยด้วยคำว่า “ครูบาศรีวิชัย” “...คณะสงฆ์สั่งให้อาตมาสึกจากภิกษุภายใน ๗ วันขอเลื่อนเมื่อครูบาศรีวิชัยกลับเชียงใหม่ได้โปรดสั่ง...”⁶⁶ (เขียนตามเอกสารต้นฉบับ) (ดูภาพที่ 2.6) หรือในส่วนที่สิงฆะ วรรณสัยกล่าวว่า ถึงแม้ว่าพระพจนกิจไม่เรียกครูบาศรีวิชัยว่า “ครูบา” แต่ส่วนบันทึกประวัติพระเจ้าท่งเอียง ที่พระยาคำวิจิตรธรรมาจารย์ได้แต่งไว้ ท่านใช้คำนำหน้าชื่อพระศรีวิชัยว่า “ครูบา” ตลอดแสดงให้เห็นถึงการแสดงความเคารพยกย่องเป็นพิเศษ หรือแม้แต่คำนิยามความหมายของคำว่า “ครูบา” ของ ธเนศวร์ เจริญเมือง ได้ทิ้งท้ายไว้ว่า “...การที่คนจำนวนมากเรียกพระศรีวิชัยว่า “ครูบา” ทั้งๆ ที่ขณะนั้นท่านมีอายุเพียง 40 ปีเศษย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความเคารพเลื่อมใสในพระสงฆ์รูปนี้เป็นอย่างสูง..”⁶⁷

ภาพที่ 2.6 : แสดงโทรเลขของครูบาอภิชัยขาวปี ที่มา , หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.10/61 เรื่องพระศรีวิชัยไม่ปรองดองกับคณะสงฆ์ (พ.ศ.2478-2479).

⁶⁶ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.10/61 เรื่องพระศรีวิชัยไม่ปรองดองกับคณะสงฆ์ (พ.ศ.2478-2479).

⁶⁷ ธเนศวร์ เจริญเมือง, “คนเมือง” ประวัติศาสตร์ล้านนาสมัยใหม่ (พ.ศ.2317-2553), พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554), 90.

สิ่งหนึ่งของพระสงฆ์ที่คนทั่วไปเรียกว่า “ครูบา” มีลักษณะการใช้คำดังกล่าวแตกต่างไปจากอดีต ในอดีตนั้นสังเกตได้ว่าครูบาศรีวิชัยไม่เคยเรียกตัวเองด้วยคำว่า “ครูบา” ส่วนใหญ่มักจะไม่ใช่คำว่า “ครูบา” เป็นสรรพนามแทนตัวเอง หากแทนตัวเองอย่างเป็นทางการ ครูบาศรีวิชัยจะแทนตัวเองด้วยชื่อ เช่น “พระศรีวิชัย” หรือ “พระชัยยาภิกขุ” หรือหากเรียกตัวเองแบบไม่เป็นทางการมากนักก็จะแทนตัวเองด้วยคำว่า “ข้าเจ้า” เป็นหลัก ส่วนครูบาคติใหม่ในปัจจุบันกลับใช้คำว่า “ครูบา” เป็นคำสรรพนามแทนตนเองแทบทุกคน การเขียนชื่อหรือการขึ้นป้ายชื่อของครูบาคติใหม่ในปัจจุบันส่วนใหญ่จะใช้คำว่า “ครูบา” ด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามในกรณีของครูบาบุญชุ่ม ญาณสวโร “...เราพระครูบาบุญชุ่ม ญาณสวโร ในฐานะที่เป็นพระโพธิสัตว์องค์หนึ่งในอนาคต พุทธรังสิมุนี ต่อจากพระศรีอริยเมตไตรย์เจ้า องค์ที่ 6...”⁶⁸ หรือ กรณีของครูบาเทือง นาสีโล ได้ติดป้ายชื่อของตัวเองด้วยคำว่า “พระครูบาเจ้าเทือง นาสีโล” สังเกตได้จากภาพที่ 2.7

ภาพที่ 2.7 : แสดงป้ายชื่อศาลาหลวงตามหน้าบุญ 20 ปี บารมี พระครูบาเจ้าเทือง นาสีโล
ที่มา , ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

จากหลักฐานข้างต้นเกี่ยวกับคำนิยามและลักษณะของการนำคำดังกล่าวมาใช้ แสดงให้เห็นว่า คำว่า “ครูบา” ไม่สามารถนำมาเอ่ยอ้างหรือกล่าวเรียกตัวเองได้ และคำดังกล่าวไม่สามารถนิยามความหมายด้วยการจำกัดเกณฑ์ด้วยอายุได้อย่างชัดเจน

⁶⁸ “ครูบาบุญชุ่ม 05 (เทศน์ / ออกถ้ำ 3 ปี 3 เดือน 3 วัน),” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=zDZMqqDYcyM> , สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2558

ดังนั้นจากหลักฐานและค่านิยมต่าง ๆ เกี่ยวกับคำว่า “ครูบา” หรือรวมไปถึงการนิยามคุณสมบัติของพระสงฆ์ผู้ที่จะสามารถได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครูบา” ได้นั้น มีอยู่จำนวนมาก และมีการพยายามอย่างยิ่งที่จะเสนอค่านิยมที่มีลักษณะชัดเจนตายตัวขึ้นมา แต่ด้วยความไม่ชัดเจนของค่านิยมต่าง ๆ เหล่านั้น เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการช่วงชิงการนิยามความหมาย การต่อต้าน และมีการสร้างค่านิยมใหม่ ๆ (ซึ่งจะกล่าวต่อไป) เพื่อสนับสนุนการนำคำว่า “ครูบา” มาใช้ในกลุ่มพระสงฆ์ในปัจจุบัน ลักษณะดังกล่าวแสดงถึงความสับสนโหลยของค่านิยม ดังนั้นการทำความเข้าใจค่านิยมของคำว่า “ครูบา” ที่ดีที่สุดจึงควรเป็นการศึกษาค่านิยมผ่านความรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคมแต่ละยุคสมัยเป็นสำคัญ

2.3 การรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในปัจจุบันต่อความหมายคำว่า “ครูบา”

ดังที่กล่าวไว้ในส่วนพัฒนาการของคำว่า “ครูบา” หลังทศวรรษ 2530 ว่า ลักษณะที่สำคัญที่สุดคือสัมพันธ์กับสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นครูบาศรีวิชัย พระสงฆ์กลุ่มนี้ขยายตัวอย่างมากในพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งปัจจัยหนึ่งเกิดจากความไม่ชัดเจนของความหมายคำว่า “ครูบา” และมีความหมายนั้นกลับสับสนโหลยไปตามการรับรู้และความเข้าใจของแต่ละบุคคล และแต่ละพื้นที่

การรับรู้และความเข้าใจความหมายของผู้คนในปัจจุบันมีลักษณะที่สำคัญอยู่ 2 ประการ

1. ลักษณะการรับรู้และความเข้าใจของบุคคลที่นิยมในตัวพระสงฆ์ที่เรียกว่า “ครูบาคติใหม่”
2. ลักษณะการรับรู้ของบุคคลร่วมสมัยและกลุ่มที่ปฏิเสธกลุ่มครูบาคติใหม่

ลักษณะแรกการรับรู้ความหมายของคำว่า “ครูบา” ในกลุ่มบุคคลผู้นิยมในตัวครูบาคติใหม่ได้อธิบายความหมายของคำว่า “ครูบา” ผูกติดอยู่กับเรื่องบารมี และการเป็นผู้วิเศษ หรือตบถ จากการสัมภาษณ์พ่อนายเป็ง ทายะติ⁶⁹ มัคทายกของวัดบ้านเด่นสะเหล็ศรีเมืองแก่น ได้กล่าวถึงความชอบธรรมในการเป็นครูบาของครูบาเจ้าเทือง นาดลีโล ซึ่งตรงกับการให้ความเห็นของแม่ศรีบุตร⁷⁰ คนขายดอกไม้หน้าพระวิหารหลวงวัดบ้านเด่น ให้ความเห็นว่า มีถาวรวัตถุเป็นประจักษ์ยิ่งใหญ่ขนาดนี้ แสดงว่าท่านมีบารมีสูง จึงไม่แปลกที่คนในปัจจุบันเรียกท่านว่าครูบา หรือกล่าวถึงความศักดิ์สิทธิ์ของท่านด้วยว่า เวลามีคนนิทาท่าน ท่านก็มักจะรู้และกล่าวต่อหน้าคนที่นิทาท่านให้รู้

⁶⁹ พ่อนายเป็ง ทายะติ, สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, บ้านเด่น ต.อินทขิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่, 7 กันยายน 2558.

⁷⁰ แม่ศรีบุตร, สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, บ้านเด่น ต.อินทขิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่, 7 กันยายน 2558.

ว่านินทาท่าน หรือรู้ได้ว่าวันที่หลวงปู่หล้าตาทิพย์จะมรณภาพ ครุบาเทืองได้กล่าวกับคณะญาติโยมไว้ว่า “...ไม่เป็นแล้วเนื้อหลวงปู่หล้า ไม่มีแล้ว...” แล้วหลวงปู่หล้าก็มรณภาพจริง ๆ อีกทั้งยังกล่าวไว้ว่า ท่านเคร่ง ฉันทเดียว สวดมนต์ไหว้พระตลอด สวดมนต์ที่หนึ่งตั้งแต่ 6 โมงเย็นเสร็จตอนประมาณ 4 ทุ่ม ความจำท่านเป็นเลิศ จำบทสวดมนต์ได้ทุกบท ไม่ต้องเปิดหนังสือเลย หรือคำสัมภาษณ์ในหนังสือชุดประวัติศาสตร์ล้านนาจากผู้ศึกษาทั่วไปเล่มที่ 1 ของ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว กล่าวว่า

...ครุบาบุญชุ่มนะตนน้อยอยู่อายุสามสิบปลายเหี้ยแท้ ปฏิบัติเคร่งครัดแล้ว ครุบาประเทืองนี่ล้อยังไปถึงสามสิบพรรษา เขาก็ว่าครุบา เพราะครุบานี้เป็นตำแหน่งที่ใช้ทางราชการ เราเรียกเอาตามที่เคารพนับถือยิ่งคนใดเป็นที่เคารพนับถือของเราก็มว่าครุบาได้หมดเป็นพรรษาน้อย ๆ นิด ๆ ได้หมดนะ [...] อย่างครุบาเทืองนี่ล่อ ไปไหนเพิ่นห้ามไปหนา ยังไปถึงสิบพรรษาที่เอนา เพิ่นต้องห้ามไปห้ามไปเพราะความเคารพนับถือความสัทธา ครุบาชุ่มก็เช่นกันแต่ไหนมาแล้วเป็นเณรอยู่ล่อ โปดโระะ ไปไหนก็ห้ามไปก็ เป็นครุบาได้ ครุบานั่นเป็นที่เคารพนับถือของปวงชนโดยที่ม่มีการบังคับด้วยจิตสัทธา เลื่อมใสอย่างแท้จริง...⁷¹

อีกทั้งคำนิยามความเป็นครุบาที่ปรากฏในหนังสือหน่อดวงแก้ว ของครุบาชัยยาปถพี ได้กล่าวไว้ เป็นหนึ่งที่แสดงให้เห็นได้ถึงการรับรู้และความเข้าใจต่อความหมายของคำว่า “ครุบา” ในตัวของท่านและผู้คนในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี โดยกล่าวไว้ว่า

... “ครุบา” คือผู้สั่งสอนวิชาความรู้ อบรมจรรยา มารยาทให้แก่ศิษย์ “บา” เป็นภาษาถิ่น (ทางเหนือ) หมายถึงพระภิกษุสงฆ์ ที่มีพรรษามาก เป็นที่เคารพเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนทั่วไป [...] ในทางภาคเหนือคำว่า “ครุบา” นั้นยังหมายถึงพระภิกษุผู้ทรงคุณความรู้ เป็นที่เคารพศรัทธาอย่างยิ่งสำหรับคนทั่วไป เป็นที่เคารพนับถือ กอปรด้วย บารมีคุณ พุทธคุณ ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ [...] ส่วนใหญ่มักจะมีอายุในทางโลกนั้นมาก ตั้งแต่อายุประมาณ 50-60 ปีขึ้นไปจึงมักจะได้รับการเรียกขานว่า “ครุบา” แต่สำหรับเรื่องราวต่อไปนี้จะนำเสนอให้สาธุชนได้รับทราบนั้นเป็นเรื่องราวของครุबारูปหนึ่ง ซึ่งเป็นที่น่าประหลาดอัศจรรย์ใจแก่สาธุชนยิ่งนัก เพราะท่านเพิ่งได้ก้าวผ่านพ้นจากวัยสามเณร แล้วได้รับการยอมรับขึ้นมาเป็น “ครุบา” ท่ามกลางการยอมรับจากสาธุชนได้

⁷¹ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, *สังคัมและวัฒนธรรมล้านนาจากคำบอกเล่า*, เล่มที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 2. ของ *หนังสือชุดประวัติศาสตร์ล้านนาจากผู้ศึกษาทั่วไป*, (เชียงใหม่: นครพิงค์การพิมพ์, 2557), 108.

อย่างทำทั้ง ทั้งๆ ที่ท่านมีวัยเพียง 22 ปีเท่านั้น แต่เหตุใดผู้คนทั้งหลายจึงให้การยอมรับ และเรียกขานท่านว่า “ครูบา” หรือเป็นเพราะว่าท่านเป็นพระหนุ่มรูปงามทั้ง กิริยามารยาททั้งภายนอกและภายใน หรือเป็นเพราะท่านมีชื่อแปลกอัศจรรย์ที่ได้รับ การตั้งชื่อนับตั้งแต่วันกำเนิด หรือเป็นเพราะได้รับการถ่ายทอดศาสตร์วิชาอาคมยันต์ อักษระ ทางล้านนาในแขนงต่างๆ ได้นำมาฝึกฝนจนมีความชำนาญ ชำนาญในวิชาที่ แดกฉาน หรือเป็นเพราะท่านมี ความทนอด และอดทน ต่อการถูกใส่ร้ายนินทาต่าง ๆ นานจนสามารถผ่านอุปสรรคนั้นมาได้ หรือเป็นเพราะท่านได้รับการยอมรับในพลัง อำนาจจิตที่มีความเชื่อถือตั้งแต่เป็นสามเณร จึงมีผู้เรียกขานท่านว่า “ครูบาเณร” หรือ เป็นเพราะท่านมีจิตใจเด็ดเดี่ยวในการบำเพ็ญภาวนานั่งสมาธิติดต่อกันทั้งกลางวันและ กลางคืนติดต่อกันนานถึง ๗ วันเป็นระยะเวลาติดต่อกัน ๕ ครั้ง หรือเป็นเพราะเหตุที่ ท่านมาทำนักร้างสถานธรรมดอยดวงแก้วลัทธิปัญญา แห่งนี้เพราะจิตเดิมแนบแต่อดีตชาติ ตั้งเจตจำนงที่จะมาปลดปล่อยดวงวิญญาณทวารที่ล้มตายจากการสู้รบจำนวนมากมาย ในสถานที่แห่งนี้ได้เสวยบุญ หรือเป็นเพราะท่านได้รับคำพยากรณ์จากครูบาบุญชุ่ม ญาณสัจจโร ผู้ที่ในอดีตชาตินั้นท่านเคยเกิดเป็นครูบาศรีวิชัยมาก่อน และเป็นผู้ที่จะได้มา ตรีสุ์เป็นพระพุทธรเจ้าแน่นอนในอนาคตได้กล่าวถึงท่านครูบารูปนี้ว่า “หน่อพุทธภูมิเก่า กำลังจะหมดไป (เพื่อจะไปเป็นพระพุทธรเจ้า) หน่อพุทธภูมิใหม่กำลังเกิดขึ้นมาแทน...”⁷²

จากคำสัมภาษณ์ต่าง ๆ และคำนิยามคำว่า “ครูบา” ที่ปรากฏในหนังสือหน่อดวงแก้ว นั้น แสดงให้เห็นว่าความหมายของคำว่า “ครูบา” ของผู้คนที่ศรัทธากลุ่มครูบาดังกล่าว มักอธิบายโดย เน้นให้ภาพของความมีบารมี ความยิ่งใหญ่ของศาสนาสถานของวัดครูบาองค์นั้น ๆ หรือเรื่องของ ความวิเศษที่แสดงผ่านการมิตีหรือที่เรียกกันว่า “การหยั่งรู้” และอีกประการหนึ่งคือ เรื่องของการ ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นส่วนหนึ่งของความเข้าใจต่อความหมายของคำว่า “ครูบา”

อีกลักษณะหนึ่งในการรับรู้ของบุคคลร่วมสมัยและกลุ่มที่ปฏิเสธกลุ่มครูบาคติใหม่ กลุ่มนี้ ยังคงมีความเข้าใจในต่อนิยามคำว่า “ครูบา” ด้วยหลักเกณฑ์ทางด้านวิยวุฒิ และคุณวุฒิเป็นสำคัญ จากการพูดคุยกับศิษย์ เจ้าอาวาสวัดพระพุทธรบาทผาหนาม รูปปัจจุบัน กล่าวถึงความหมายของคำว่า

⁷² ภัทรกานต์ กิมทอง, *หน่อดวงแก้ว เสือซ่อนเล็บ*, (กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองการพิมพ์, มปป.),

“ครูบา” ไว้ว่า “...ครูบาที่แท้จริงต้องเป็นพระสงฆ์ที่มีอายุมาก 50-60 ปีขึ้นไป...”⁷³ ส่วนจากการสัมภาษณ์แม่น้อย ยาวีละ อายุ 66 ปี แม่แดง อินตะขัด อายุ 67 ปี⁷⁴ ซึ่งเป็นบุคคลร่วมสมัยกับครูบาอภิชัยชาวปี และ ครูบาศัยวงษาพัฒนา กล่าวว่า “...จะอ้แม่ป่าฮ้องครูบาเนื้อ เป็นตุ๋บ่าตายเนี้ย ถ้าจะเป็นครูบาต้อง 60 ปุ่น...” ซึ่งคำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวตรงกับพ่อหนานแก้ว⁷⁵ บ้านหัวขัว ซึ่งเคยเป็นมัคนายกของครูบาอภิชัยชาวปีมาก่อน ยิ่งไปกว่านั้นพ่อหนานแก้วได้กล่าวว่า ครูบาคติใหม่หรือพระสงฆ์ที่เป็นครูบาตั้งแต่อายุยังน้อย ๆ ในปัจจุบันเป็นสิ่งที่เรียกว่า “หาณี” ซึ่งในเอกสารสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือได้อธิบายว่า “... ‘หาณีเมือง’ คือเหตุที่ทำให้เกิดความวิบัติแก่บ้านเมือง (หาณีหมายถึงความเสื่อม)...”⁷⁶ แต่สิ่งที่น่าสนใจคือท่านกล่าวต่อว่า “...ส่วนครูบาศรีวิชัยนี้ 30 ปีเรียก ‘ครูบา’ แต่ลูกหลานก็ไม่ได้ให้เหตุผลว่าเหตุใดจึงเรียกครูบาศรีวิชัยได้ตอนอายุเพียง 30 ปี...”⁷⁷

ด้วยความไม่ชัดเจนของคำนิยามความหมายและความแตกต่างของการรับรู้ และความเข้าใจต่อลักษณะความหมายของคำว่า “ครูบา” ในปัจจุบันจึงทำให้เกิดการช่วงชิงการนิยามความหมาย โดยมีการสร้างคำนิยามหรือสร้างวาทกรรมเพื่อสนับสนุนลักษณะของการเป็น “ครูบา” ของกลุ่มพระสงฆ์กลุ่มดังกล่าวด้วย และ การช่วงชิงการนิยามความหมาย และการสร้างคำเพื่อแสดงให้เห็นถึงการต่อต้านจากกลุ่มผู้ไม่นิยมอย่างชัดเจน เช่น คำว่า “ครูบาอุ๊กแก๊ส” คำดังกล่าวเกิดขึ้นจากการสร้างคำนิยามของ วิลักษณ์ ศรีป่าซาง โดยวิลักษณ์ได้พยายามนิยามความหมายของคำว่า “ครูบา” “...ว่าจะต้องเป็นพระสงฆ์ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป ไม่ใช่คำที่กำหนดขึ้นเพื่อเรียกขานตัวเอง ซึ่งการเรียกขานครูบานั้นมีเงื่อนไขอยู่ 3 ข้อ คือ 1.เป็นพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษามาก ทั้งอายุการบวช

⁷³ ตู๋ตร, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, วัดพระพุทธรบาทพนาหนาม อ.ลี จ.ลำพูน, 30 กรกฎาคม 2558.

⁷⁴ แม่น้อย ยาวีละ และ แม่แดง อินตะขัด, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, 30 กรกฎาคม 2558.

⁷⁵ พ่อหนานแก้ว, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, บ้านหัวขัว อ.ทุ่งหัวช้าง จ.ลำพูน, 31 กรกฎาคม 2558

⁷⁶ มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย, สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ เล่มที่ 14 (สุวัณณะจักกัคำ – เหตุที่อวินาสฉิบหาย), จัดพิมพ์ในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542), 7580.

⁷⁷ พ่อหนานแก้ว, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, บ้านหัวขัว อ.ทุ่งหัวช้าง จ.ลำพูน, 31 กรกฎาคม 2558

2. ต้องปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ตลอดอายุการบวช 3. สร้างสิ่งดีงามกับพระศาสนา ส่วนพระสงฆ์ที่มีได้มี พรรษาตามข้อ 1 นั้นก็ไม่นิยามเรียก ‘ครุบา’...”⁷⁸ คำนิยามดังกล่าวมีลักษณะคล้ายคลึงกับคำนิยาม ของสิ่งขะ วรรณสัย อีกทั้งยังได้สร้างคำขึ้นมาใหม่คือคำว่า “... ‘ครุบาอีกแก๊ส’ ซึ่งหมายถึงการบ่มด้วย แก๊สเพื่อให้ลูกก่อนกำหนด เช่น กล้วย...” ซึ่งกลุ่มครุบาอีกแก๊สเหล่านี้หมายถึงกลุ่มพระสงฆ์ที่พรรษา ยังน้อยหรือสามเณรที่เป็นครุบา⁷⁹

อย่างไรก็ตามกลับพบว่า ในกลุ่มของพระสงฆ์เป็นกลุ่ม “ครุบา” นั้น ได้สร้างวาทกรรม ขึ้นมาเพื่อสนับสนุนความชอบธรรมของการนำคำว่า “ครุบา” ให้แก่ตนเองดังเช่น

...อย่าประมาทในสิ่ง 4 ประการ โดยกล่าว ในสมัยหนึ่ง พระเจ้าปเสนทิโกศล ได้กราบ ทูลถามพระพุทธองค์ว่า “สมณพราหมณ์บางพวกเป็นคณาจารย์เป็นเจ้าลัทธิ มีเกียรติ มี ชื่อเสียง คนส่วนมากยกย่องว่าดี คือ ปุณณกัสสปะ มักขลิโคสาล อชิตเกสกะมพล ปุทฺธกัจ จายนะ สัตถุชัยเวลัฏฐบุตร และนครนถนาฏบุตรสมณพราหมณ์เหล่านั้นเมื่อถูกเข้า พระองค์ถามก็ยังมีกล้าปฏิญาณตนได้ว่าตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ส่วนพระ โคตรผู้เจริญยังชันษาอยู่ในวัยหนุ่ม และเป็นผู้ใหม่ในบรรพชิตโฉนจึงกล้าปฏิญาณได้เล่า พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้มีพระเมตตาตรัสให้ทราบเป็นปริศนาว่า “ดูก่อนมหาบพิตร สิ่ง 4 ประการเหล่านี้ไม่ควรดูหมิ่นว่าเล็กน้อย คือ 1. กษัตริย์ไม่ควรดูหมิ่นว่ายังทรงพระเยาว์ 2. งูไม่ควรดูหมิ่นว่าตัวเล็ก 3. ไฟไม่ควรดูหมิ่นว่ากองเล็ก 4. ฤๅษีไม่ควรดูหมิ่นว่ายังใหม่ ต่อเพศบรรพชิต [...] ผู้ใดดูหมิ่นฤๅษีผู้ยังใหม่ต่อเพศบรรพชิต แต่สูงด้วยคุณธรรมเดช แห่งศีลของฤๅษี ย่อมทำความพินาศแก่ผู้นั้น อีกทั้งทายาทจะไม่ได้รับทรัพย์มรดกบุคคล นั้นจะเป็นผู้ปราศจากเผ่าพันธุ์ เปรียบเสมือนตาลยอดด้วน เพราะฉะนั้น บุคคลผู้เป็น บัณฑิต พิจารณาเห็นกษัตริย์ผู้ทรงยศ งู ไฟ และฤๅษีผู้มีศีล พึงประพฤติต่อสิ่งเหล่านั้น โดยชอบทีเดียว...”⁸⁰

⁷⁸ วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, *ตนบุญแห่งล้านนาฉบับอ่านม่วน*, (เชียงใหม่ : นพบุรีการพิมพ์, 2545), 29.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน

⁸⁰ ภัณฑกานต์ กิมทอง, *หน่อดวงแก้ว เสือซ่อนเล็บ*, (กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองการพิมพ์ , มปป.), 16-17.

กล่าวโดยสรุป จากหลักฐานและข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคำว่า “ครุบา” เริ่มปรากฏครั้งแรกในเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ล้านนาเมื่อประมาณ 2270 เป็นต้นมา และคำว่า “ครุบา” เริ่มเข้ามามีบทบาทกับสังคมล้านนามากยิ่งขึ้นในช่วงทศวรรษ 2440 จากอิทธิพลการเข้ามาของรัฐบาลกรุงเทพฯ เพื่อปฏิบัติการปกครอง จัดการคณะสงฆ์ และรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง กรณีดังกล่าวจึงทำให้เกิดข้อขัดแย้งกรณีครุบาศรีวิชัยขึ้น ดังนั้นกรณีการต่อสู้ของครุบาศรีวิชัยรวมไปถึงลูกศิษย์อย่างครุบาอภิชัยชาวปี (ผ้าขาวปี) ทำให้คำว่า “ครุบา” มีบทบาทสำคัญสังคมล้านนาเพิ่มขึ้น คำว่า “ครุบา” จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของมิติความเชื่อเรื่อง “ตนบุญ” ไปโดยปริยาย ทั้ง ๆ ที่ในอดีตการจะเป็นครุบาไม่จำเป็นต้องเป็น “ตนบุญ” หรือ “ผู้วิเศษ” ก็ได้ ดังนั้นในปัจจุบันครุบาศรีวิชัยและลูกศิษย์ใกล้ชิดอย่างครุบาอภิชัยชาวปีครุบาชัยวงษาพัฒนา จึงกลายเป็นตัวแทนความหมายของคำว่า “ครุบา” และ กลายเป็นลักษณะต้นแบบของการเป็น “ครุบา” ของกลุ่มครุบาคติใหม่ในปัจจุบัน

ส่วนลักษณะของคำว่า “ครุบา” ในปัจจุบัน และ ความเป็น “ครุบาคติใหม่” คำทั้งสองมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกัน และมีลักษณะที่สัมพันธ์อยู่ลักษณะของความเป็นครุบาศรีวิชัยในการรับรู้และความเข้าใจของผู้คน ดังนั้น “ความเป็นครุบา” ในปัจจุบันจึงหมายถึง “ความเป็นครุบาศรีวิชัย” นั้นเอง โดยมีลักษณะสำคัญเช่น ประการที่ 1 คือ การแต่งกายและการใช้อุปกรณ์ประกอบที่มักจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับภาพถ่ายของครุบาศรีวิชัยที่สามารถพบเห็นกันได้ทั่วไปในสังคม หรือลักษณะของภาพลักษณ์ที่แสดงผ่านอนุสาวรีย์ครุบาศรีวิชัยที่อยู่เชิงดอยทางขึ้นวัดพระธาตุดอยสุเทพ ซึ่งถือว่าเป็นภาพจำของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม โดยมีลักษณะเช่น การนุ่งห่มแบบรัดอก ใส่จีวรสีกรักแดง กรักดำ ห้อยลูกประคำ ใช้ตาลปัตรที่ทำจากใบลานหรือขนนกยูง เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นภาพลักษณ์ที่ถือเป็นรูปธรรมที่สุดของความเป็นครุบาศรีวิชัย ประการที่ 2 คือการกล่าวถึงวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับครุบาศรีวิชัย เช่น การสร้างพิธีกรรมต่าง ๆ การสวดมนต์ และกล่าวว่าเป็นจารีตพระสงฆ์ล้านนาโบราณ ที่กล่าวว่าสืบทอดมาจากครุบาศรีวิชัยหรือเหล่าลูกศิษย์รุ่นหลัง ประการที่ 3 การกล่าวว่าเป็นส่วนหนึ่งของขวัญของครุบาศรีวิชัยที่กลับชาติมาเกิด ด้วยการผูกเรื่องเข้ากับประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นและมุขปาฐะเรื่องอมตะของครุบาศรีวิชัย เป็นต้น ประการที่ 4 ซึ่งเป็นอีกประการหนึ่งที่สำคัญไม่น้อยคือการกล่าวถึงการปรารถนาพุทธภูมิซึ่งเป็นความปรารถนาในกระบวนการสร้างบุญของครุบาศรีวิชัยในอดีต ประการที่ 4 คือการแสดงถึงลักษณะของผู้วิเศษ หรือตนบุญ ลักษณะสำคัญเช่น การปฏิเสธสิ่งที่เป็นทางโลก แสดงถึงการเป็นผู้ฝึกฝนทางธรรมตั้งแต่เยาว์วัย มีลักษณะที่มีความเมตตาเกินกว่าความเป็นปุถุชนผู้หาเช้ากินค่ำ และการแสดงบารมีผ่านการก่อสร้างถาวรวัตถุที่มีความยิ่งใหญ่ ลักษณะความเชื่อและสัญลักษณ์เหล่านี้ล้วนกลายเป็นส่วนหนึ่งของความหมายและความเป็น “ครุบา” ในปัจจุบัน ที่เริ่มเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 2530

ส่วนในแง่ของการรับรู้และความเข้าใจความหมายของคำว่า “ครูบา” ปัจจุบันยังมีความแตกต่างตามความศรัทธาของแต่ละบุคคล คนบางกลุ่มเข้าใจความหมายของคำว่า “ครูบา” ด้วยเกณฑ์วิยวุฒิ และคุณวุฒิเป็นหลัก ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเข้าใจความหมายในรูปแบบของความศรัทธา โดยความศรัทธาดังกล่าวมักจะผูกโยงกับเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ บารมี และภาพลักษณ์ เป็นที่ตั้ง ซึ่งคำว่า “ครูบา” สามารถจะใช้เรียกพระสงฆ์รูปใดก็ได้ที่บุคคลนั้น ๆ เคารพนับถือไม่จำเป็นต้องเป็นพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาสูง ดังนั้นด้วยลักษณะของการรับรู้และความเข้าใจต่อความหมายของคำว่า “ครูบา” ที่มีความแตกต่างกันจึงทำให้เกิดการช่วงชิงการอธิบายความหมายของคำดังกล่าวเกิดขึ้น และมีการสร้างคำศัพท์ใหม่เพื่อแสดงออกถึงลักษณะการต่อต้านกลุ่มครูบาคติใหม่อย่างชัดเจน อีกทั้งในกลุ่มพระสงฆ์ครูบาคติใหม่ยังมีการสร้างวาทกรรมต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนความเป็น “ครูบา” ของตนเองด้วย แต่สิ่งที่เห็นได้ชัด ซึ่งเป็นข้อแตกต่างระหว่างครูบาในอดีต แต่กลุ่มครูบาคติใหม่คือ คำว่า “ครูบา” ไม่ใช่คำที่จะสามารถนำมาเอ่ยอ้างตัวเองได้ ในทางกลับกันเหล่าครูบาคติใหม่ในพื้นที่ภาคเหนือในปัจจุบันกลับเรียกขานและมีการตีตราชื่อของตนเองด้วยคำว่า “ครูบา” อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันคำว่า “ครูบา” ยังคงเป็นคำที่ไม่มีค่านิยมความหมายที่ชัดเจน และมีลักษณะแตกต่างไปตามการรับรู้และความเข้าใจของแต่ละบุคคล ถึงแม้จะมีการพยายามนิยามความหมายโดยกลุ่มนักวิชาการก็ตาม แต่ลักษณะของค่านิยมก็ยังคงมีความไม่แน่นอนอยู่มาก และยังไม่ส่งผลต่อการรับรู้และความเข้าใจของคำว่า “ครูบา” ในปัจจุบัน ดังนั้นด้วยความสับสนและความไม่ชัดเจนของค่านิยมคำดังกล่าว เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ยังคงพบเห็นการใช้คำว่า “ครูบา” ในกลุ่มพระสงฆ์ในภาคเหนือและมีการเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นการเข้าใจความหมายของคำดังกล่าวจึงไม่มีคำว่า “ถูก หรือ ผิด” ด้วยเพราะความหมายของคำดังกล่าวขึ้นอยู่กับพื้นฐานของความ “ศรัทธา” และวิจรรณญาณของแต่ละบุคคล ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้ก็เชื่อในลักษณะเช่นนั้น ผลจากความสับสนของค่านิยมความหมายของคำว่า “ครูบา” จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญแรกที่ส่งผลต่อการเกิดขึ้นและการขยายตัวของกลุ่มครูบาคติใหม่

บทที่ 3

ครูบาศรีวิชัย: การผลิตซ้ำ การสร้างภาพลักษณ์ ทศวรรษ 2470-2550

ภายหลังทศวรรษ 2470 ในสังคมภาคเหนือ เริ่มเกิดกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัย กระแสดังกล่าวได้มีอิทธิพลต่อสังคมเพิ่มขึ้นจากกระแสล้านนาในทศวรรษ 2530 และต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างการรับรู้และความเข้าใจต่อเรื่องราวของครูบาศรีวิชัย และความเชื่อต่อความหมายของคำว่า “ครูบา” ของผู้คนในปัจจุบัน

เนื้อหาส่วนนี้จึงมุ่งหวังเพื่อศึกษาให้เห็นถึงกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัยในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่ทศวรรษ 2470 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เห็นถึงที่มาของการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในปัจจุบันต่อเรื่องราวเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยและการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยที่เกิดขึ้นจากกระแสการผลิตซ้ำและการสร้างภาพลักษณ์นี้ ถือเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดกระแสครูบาคติใหม่ ซึ่งครูบาคติใหม่ถือว่าเป็นกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ที่มีการรับรู้และความเข้าใจต่อเรื่องราวครูบาศรีวิชัยร่วมกับคนในสังคม ดังนั้นลักษณะของกระแสครูบาคติใหม่ในสังคมปัจจุบันจึงมักเชื่อมโยงตนเองกับภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัยเป็นหลัก โดยมักกล่าวว่าการปฏิบัติของตนเอง เป็นส่วนหนึ่งของวัตรปฏิบัติและปฏิบัติแบบครูบาศรีวิชัย สิ่งเหล่านี้ล้วนสร้างความชอบธรรมให้แก่กระแสการเป็น “ครูบา” กลุ่มครูบาคติใหม่ อีกทั้งการเชื่อมโยงดังกล่าวยังสามารถถึงพลังมวลชนและสามารถระดมทุนปัจจัย วัตถุประสงค์จากผู้ศรัทธาได้อย่างมหาศาลด้วยเช่นกัน

3.1 กระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยภายหลังทศวรรษ 2470

กระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยมีอยู่หลากหลายประเภท ประเภทที่สำคัญ ๆ เช่น 1. งานเขียนชีวประวัติ 2. อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย 3. เพลงขอและเพลงลูกทุ่งประวัติ 4. ภาพถ่ายครูบาศรีวิชัย 5. พระเครื่องและเครื่องรางครูบาศรีวิชัย และ 6. ตำนานและมุขปาฐะเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัย เป็นต้น

การผลิตซ้ำภาพลักษณ์เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการสร้างการรับรู้และความเข้าใจต่อเรื่องราวของครูบาศรีวิชัยของผู้คนในปัจจุบัน ไม่เพียงแต่ผู้คนที่เป็นฆราวาสเท่านั้นที่มีการ

รับรู้และความเข้าใจดังที่กล่าวมาต่อเรื่องราวของครุบาศรีวิชัย กลุ่มครุบาคติใหม่ก็เป็นส่วนหนึ่งของ กระแสสังคมดังกล่าวเช่นกัน

กลุ่มครุบาคติใหม่เป็นอีกกลุ่มคนหนึ่งในสังคมที่สะท้อนให้เห็นการรับรู้และความเข้าใจใน เรื่องราวของครุบาศรีวิชัยผ่านกระบวนการสร้างตัวตนของตนเอง ดังนั้นความเป็น “ครุบา” ของกลุ่ม ครุบาคติใหม่ย่อมเชื่อมโยงกับความเป็นครุบาศรีวิชัยผ่านการรับรู้ที่ถูกกระแสการผลิตซ้ำและสร้าง ภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยนี้ปลูกฝังมา ทั้งในแง่ของการแต่งกายซึ่งถือเป็นการรับรู้และความเข้าใจหลักที่ เป็นรูปธรรมที่สุดต่อลักษณะความเป็นครุบาศรีวิชัย การเชื่อมโยงผ่านพิธีกรรมที่กล่าวกันว่าสืบทอดมา จากครุบาศรีวิชัยจากรุ่นสู่รุ่น การเชื่อมโยงผ่านตำนานเรื่องเล่ามุขปาฐะที่เกี่ยวข้องกับครุบาศรีวิชัยที่ เล่าต่อกันมาจากอดีตสู่ปัจจุบัน หรือแม้แต่การสร้างประวัติของตนเอง การเชื่อมโยงผ่านการก่อสร้าง และบูรณะวัดหรือสาธารณประโยชน์ ซึ่งแน่นอนการก่อสร้างและการบูรณะ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นการ รับรู้และความเข้าใจหลักของผู้คนในสังคมปัจจุบันต่อเรื่องราวและภาพลักษณ์ของครุบาศรีวิชัย ซึ่งจะ ได้กล่าวอย่างละเอียดต่อไป (การเชื่อมโยงกับภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยของกลุ่มครุบาคติใหม่ ดูบทที่ 5)

3.1.1 หนังสือชีวประวัติ กับการผลิตซ้ำและการสร้างภาพลักษณ์ความเป็น ครุบาศรีวิชัย

ผู้คนในสังคมปัจจุบันรับรู้และเข้าใจต่อความเป็นครุบาศรีวิชัยในฐานะตนบุญแห่งล้านนา ผ่านการสื่อสารอยู่หลายช่องทาง หนึ่งในช่องทางนั้นคือ การสื่อสารความเข้าใจผ่านงานเขียนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องับเรื่องราวชีวประวัติของครุบาศรีวิชัย ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญประการหนึ่ง เพราะผู้คนใน สังคมปัจจุบันล้วนสามารถเข้าถึงการอ่านได้มากขึ้น ดังนั้นการเข้าถึงข้อมูลที่เป็นสิ่งพิมพ์เชิงชีวประวัติ ของครุบาศรีวิชัยจึงเป็นเรื่องสะดวกและง่ายมากขึ้น

แน่นอนว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครุบาศรีวิชัยเป็นที่รู้จักในสังคมไม่ใช่เพียงแค่ผลงานหรือ กิจกรรมสำคัญของท่านเพียงอย่างเดียว งานเขียนเกี่ยวกับชีวประวัติครุบาศรีวิชัยเป็นสิ่งที่ช่วยผลิต ซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ความเป็นครุบาศรีวิชัย ทำให้ครุบาศรีวิชัยเป็นที่รู้จักเพิ่มมากยิ่งขึ้นอีกด้วย ดังนั้นเนื้อหาส่วนนี้จึงจะเป็นการวิเคราะห์ส่วนของงานเขียนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องับ หนังสือชีวประวัติของครุบาศรีวิชัย เพื่อแสดงให้เห็นว่างานเขียนเหล่านี้ได้สร้างการรับรู้และความเข้าใจ ต่อความเป็นครุบาศรีวิชัยอย่างไร งานเขียนชีวประวัติเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยการสร้าง และผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของครุบาศรีวิชัย จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของการรับรู้และความเข้าใจต่อ เรื่องราว วัตรปฏิบัติ วิถีทางแห่งความเป็นครุบาศรีวิชัย ต่อเนื่องเชื่อมโยงมาจนถึงปัจจุบันเช่นกัน จน

ทำให้เกิดการหยิบยืมการรับรู้และความเข้าใจต่าง ๆ เหล่านั้นมาใช้และเชื่อมโยงในกลุ่มของครุบา คติใหม่ในปัจจุบัน

งานเขียนเกี่ยวกับชีวประวัติของครุบาศรีวิชัยมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม อาจจะมีเนื้อหาที่แตกต่างจากความเป็นจริง มีการแต่งเติมหรือดัดแปลงเนื้อหาเพื่อให้อ่าน น่าสนใจ ต่อผู้อ่าน ซึ่งในการศึกษาส่วนนี้ไม่หวังสืบหาความจริงเกี่ยวกับชีวประวัติของครุบาศรีวิชัยในงานเขียน แต่ละฉบับ แต่หวังเพื่อให้เห็นสิ่งที่ผู้เขียนแต่ละคนต้องการนำเสนอออกมาจากงานเขียนอัตชีวประวัติ ครุบาศรีวิชัย ซึ่งจะทำให้เห็นถึงต้นเหตุ สิ่งที่จะกลายมาเป็นการรับรู้และความเข้าใจต่อเรื่องราวของ ครุบาศรีวิชัยในกลุ่มคนปัจจุบัน

งานเขียนเกี่ยวกับครุบาศรีวิชัยผลิตออกมาอย่างต่อเนื่อง ภายหลังจากการมรณภาพของ ครุบาศรีวิชัย (2481) ซึ่งมีการตีพิมพ์ผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน¹ งานเขียนฉบับแรกที่เขียน ในลักษณะเนื้อหาแบบร้อยแก้ว คือ งานเขียนของ เจ้าสุริยวงศ์โรรส ในปี 2472 โดยเขียนเป็นอักษร ธรรม์ล้านนา ส่วนงานเขียนที่เป็นอักษรไทยภาคกลาง ฉบับแรกเขียนขึ้นในปี 2499 คืองานเขียนของ ส.สุภาภา ใช้ชื่อว่า “ชีวิตและผลงานของครุบาศรีวิชัย” ซึ่งงานเขียนฉบับนี้มีอิทธิพลต่องานเขียนฉบับ อื่น ๆ อีกมาก

เนื้อหาส่วนใหญ่มักมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่มักจะแตกต่างกันในเรื่องของ รายละเอียดในบางประเด็น โดยเนื้อหาส่วนใหญ่มักแสดงให้เห็นถึงเรื่องราวการกำเนิดครุบาศรีวิชัย ความสนใจต่อการเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ และการศึกษาวิปัสสนากรรมฐานของครุบาศรีวิชัย แต่ส่วนที่ น่าสนใจและเป็นส่วนเนื้อหาที่สำคัญที่สุดของงานเขียนทุกฉบับคือ เรื่องราวเกี่ยวกับกรณีความขัดแย้ง ของครุบาศรีวิชัยกับคณะสงฆ์ในพื้นที่ที่ได้รับอำนาจจากคณะสงฆ์ส่วนกลาง และเรื่องราวเกี่ยวกับการ บูรณะก่อสร้างพุทธสถานที่สำคัญในเขตพื้นที่ภาคเหนือ โดยเฉพาะการสร้างถนนทางขึ้นวัดพระธาตุดอยสุเทพ ซึ่งเป็นผลงานสำคัญที่สุดของครุบาศรีวิชัย (ดูตารางรายชื่องานเขียนที่เกี่ยวข้องกับครุบา ศรีวิชัยใน ภาคผนวก ข)

¹ ผู้เขียนได้สำรวจงานเขียนเชิงชีวประวัติครุบาศรีวิชัย พบว่ามี ตั้งแต่ทศวรรษ 2470- ปัจจุบัน มีงานเขียนที่เป็นการตีพิมพ์และพิมพ์ซ้ำถึง 45 ฉบับ ทั้ง 45 ฉบับเป็นงานเขียนร้อยแก้ว เป็น อักษรธรรมล้านนา 1 ฉบับ และ เป็นอักษรไทยกลาง 44 ฉบับ (ดูภาคผนวก ข)

3.1.1.1 ภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยที่สะท้อนจากงานเขียนชีวประวัติ

วัตถุประสงค์หลักของการตีพิมพ์เผยแพร่งานเขียนชีวประวัติของครูบาศรีวิชัยทุกฉบับ ล้วนมีวัตถุประสงค์หลัก ๆ ที่คล้ายคลึงกันคือ เพื่อแสดงเกียรติคุณ เพื่อแสดงให้เห็นถึงบุญบารมีของครูบาศรีวิชัย และเพื่อเป็นเกียรติประวัติแก่ตัวท่าน ผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็น “ตนบุญแห่งลานนาไทย หรือ ล้านนาไทย” ดังนั้นลักษณะการนำเสนอเนื้อหาส่วนใหญ่ จึงมักเป็นการนำเสนอประวัติส่วนที่สำคัญ ๆ เป็นหลัก โดยเนื้อหาส่วนใหญ่ในงานเขียนเกี่ยวกับชีวประวัติครูบาศรีวิชัย ล้วนมีเนื้อหาหลัก ๆ อยู่ 4 ประเภท และอีก 1 องค์ประกอบสำคัญด้วยกัน ได้แก่ 1. ประวัติในส่วนของการกำเนิด 2. การเข้าสู่เพศบรรพชิตและการศึกษา 3. ประวัติในส่วนของกรณีข้อขัดแย้งระหว่างครูบาศรีวิชัยและรูปแบบศาสนาใหม่ที่กำหนดโดยรัฐส่วนกลาง และ 4. ข้อมูลเกี่ยวกับผลงานการบูรณปฏิสังขรณ์พุทธสถานสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพ และองค์ประกอบสำคัญอีกหนึ่งประการคือ รูปภาพต่าง ๆ เกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยที่งานเขียนจะต้องนำเสนอ

รายละเอียดเนื้อหาแต่ละงานเขียน ถึงแม้จะมีเนื้อหาหลัก ๆ ที่คล้ายคลึงกัน แต่ก็มีรายละเอียดเนื้อหาบางส่วนแตกต่างกันออกไป ภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยที่อธิบายในมุมมองที่คล้ายคลึงกัน เช่น มองเป็นผู้วิเศษและการเป็นตนบุญกลับชาติมาเกิด แต่อาจจะมีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันไป งานเขียนที่สำคัญ ที่ได้รวบรวมมาเพื่อวิเคราะห์ในเนื้อหานี้ เช่น เจ้าสุริยวงศ์วรโรธ (2472) ส.สุภาภา (2499) สงวน โชติสุขรัตน์ (2506) สุวัฒน์ วรดิลก (2519) สิงฆะ วรรณสัย (2522) สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2537) สายธาร ศรีธรรมาธรรม (2538) หลวงศรีประกาศ (พิมพ์ครั้งที่ 5, 2538) วิทยา ประทุมธรรารัตน์ (2541) พระปลัด เชี่ยวชาญ สุวิษุโน (2557) สยามคมชาวลำพูน (2558) เป็นต้น

ประการที่ 1 เนื้อหาในส่วนของการกำเนิด ส่วนใหญ่อธิบายการกำเนิดของครูบาศรีวิชัยกับลักษณะความผิดปกติของปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น มีฝนตกฟ้าร้อง ฝนฟ้าคะนอง จึงเป็นที่มาของชื่อท่านที่ว่า “อ้ายฟ้าฮ้อง หรือ อินเพื่อน” หรือเนื้อหาในส่วนของการดำเนินชีวิตช่วงการเป็นฆราวาสและก่อนการเข้าสู่เพศบรรพชิต ในมุมมองที่ว่าครูบาศรีวิชัยเป็นผู้ที่มีความเมตตาสูง เช่น เวลาพ่อแม่ของท่านจับปลาหรือสัตว์มาขังไว้ ท่านก็จะแอบนำไปปล่อย² หรือแม้แต่เนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึงความฝักใฝ่ในทางธรรมของครูบาศรีวิชัย ในแง่ที่ว่าท่านสนใจและมีจิตใจใฝ่ธรรม มักมีนิสัยที่แตกต่างไปจากเด็กคนอื่นด้วยกัน เช่น ชอบเล่นปั้นพระ ปั้นพระธาตุ เจตีย์ และไม่เล่นสนุกสนานตามประสาเด็ก

² ส.สุภาภา, *ชีวิตและผลงานของครูบาศรีวิชัย*, (พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2499).

ทั่วไป เนื้อหาเหล่านี้ล้วนแต่เป็นการผลิตซ้ำและการสร้างภาพลักษณ์ลักษณะความเป็น “ตบบุญ” ของครุบาศรีวิชัย ให้แก่การรับรู้ของผู้คนในยุคหลัง ๆ ได้เป็นอย่างดี

ประการที่ 2 ในส่วนของเนื้อหาเกี่ยวกับการเข้าสู่เพศบรรพชิตและการเป็นพระของ ครุบาศรีวิชัย มักเขียนอธิบายในเนื้อหาที่ว่า ท่านเป็นพระที่มักน้อยสันโดษ ไม่มักมากในยศถาบรรดาศักดิ์ เป็นพระที่เน้นเรื่องวิปัสสนากรรมฐานเป็นวัตรอยู่ในป่าที่สงัด และภาพลักษณ์สำคัญของในเนื้อหาส่วนนี้คือท่านเป็นพระที่เคร่งครัด ฉ้นข้าวมือเดียว และไม่ฉ้นอาหารที่ประกอบด้วยเนื้อสัตว์ ในบางเอกสารได้อธิบายการไม่นิยมฉ้นเนื้อสัตว์ของครุบาศรีวิชัยไปในแง่ที่ว่า เพราะท่านฉ้น จิ้นส้ม³ แล้วทำให้ท่านป่วย ท้องเสียและอาเจียน แทบทำให้ท่านถึงกับมรณภาพ หลังจากหายจากอาการเหล่านั้น เมื่อท่านกลับมาฉ้นเนื้อสัตว์อีกก็มีอาการป่วยเหมือนที่เคยเป็นเมื่อครั้งแรกจึงทำให้ท่านปฏิเสธที่จะฉ้นอาหารที่ประกอบไปด้วยเนื้อสัตว์⁴

ประการที่ 3 เกี่ยวกับเนื้อหาความขัดแย้งระหว่างครุบาศรีวิชัยกับรัฐสยามและองค์กษัตริย์ส่วนกลาง ถือเป็นภาพลักษณ์สำคัญในชีวิตของครุบาศรีวิชัยไม่น้อยกว่าภาพลักษณ์ของการเป็นพระนักพัฒนา ภาพลักษณ์ของครุบาศรีวิชัยนี้ ถูกลดทอนความสำคัญลง และถูกตีความไปในทิศทางใหม่ จนทำให้ผู้คนในปัจจุบันแทบจะไม่รู้จักภาพลักษณ์และเรื่องราวความขัดแย้งนี้ โดยส่วนใหญ่จะอธิบายถึงกรณีความขัดแย้งระหว่างครุบาศรีวิชัยและคณะสงฆ์ส่วนกลาง เป็นเพียงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจกันระหว่างระบบใหม่และระบบเก่า ผู้ที่อยู่ในระบบเก่าจึงถูกมองว่าเป็นผู้ล่าหลังและไม่เจริญ แต่สุดท้ายข้อขัดแย้งดังกล่าวก็จบลงด้วยพระเมตตาของสมเด็จพระสังฆราชในยุคนั้น หรืองานเขียนบางฉบับอธิบายว่าข้อขัดแย้งดังกล่าวเป็นข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความไม่พอใจส่วนตัวของพระสงฆ์ในท้องถิ่นกับครุบาศรีวิชัยและใช้อำนาจที่ได้รับจากรัฐในการจัดการครุบา⁵ ข้อขัดแย้งดังกล่าวจบลงด้วยการที่พระสงฆ์กลุ่มที่มีข้อขัดแย้งกับครุบาศรีวิชัยได้ถึงแก่ภัยพิบัติเกือบทุกคน หรือลดทอนความสำคัญลงให้กลายเป็นเพียง “มารผจญ เพื่อทดสอบบารมีของครุบาศรีวิชัย” จนเป็นที่มาของวลีที่ว่า “มารบมี ป่ารมมี เกิด” หรืออธิบายการต่อสู้ของครุบาศรีวิชัยว่าเป็นเพียงการรักษาธรรมนิยมพุทธศาสนาแบบจารีตลัทธิอย่างเคร่งครัด ซึ่งในปัจจุบันพุทธศาสนาแบบครุบาศรีวิชัยนั้นกลายเป็น

³ “จิ้นส้ม” หมายถึง เนื้อหมูที่นำมาหมักกับกระเทียมและข้าวเหนียว ให้รสชาติเปรี้ยว มีลักษณะคล้ายกับ “แหนม”

⁴ สิงชะ วรรณสัย, *สารประวัติครุบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย*, (กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์, 2522).

⁵ ส.สุภาภา, *ชีวิตและผลงานของครุบาศรีวิชัย*, (พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2499).

มาเป็นสัญลักษณ์ของพุทธจารีตล้านนาและการอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนา ความเข้าใจดังกล่าวเป็นความเข้าใจในปัจจุบัน ซึ่งในความเป็นจริงยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า การปฏิบัติแบบครูบาศรีวิชัยเป็นสายปฏิบัติแบบไหน ในงานศึกษาของโสภา ชานะมูล อธิบายว่าเป็นนิกายยงและเชียงใหม่⁶ ภายหลังมีการตีความหลากหลายรูปแบบว่าลักษณะการครองผ้าและอุปกรณ์ต่าง ๆ ของครูบาศรีวิชัยเป็นนิกายสวนดอก แต่กลับพบหลักฐานในเอกสารของครูบาอภิชัยชาวปุกกล่าวว่าครูบาศรีวิชัยสืบสายมาจากนิกายป่าแดง⁷ แต่ในการศึกษาของสมหมาย เปรมจิตต์ พบว่าในช่วงเวลาร่วมสมัยกับครูบาศรีวิชัยในพื้นที่เชียงใหม่มีนิกายสงฆ์ถึง 18 นิกาย⁸ และในช่วงเวลานั้นพระสงฆ์ที่จำอยู่วัดป่าแดงเชียงใหม่กลับเป็นพระสงฆ์นิกายเชียงแสน ดังนั้นแสดงให้เห็นอิทธิพลของสายปฏิบัติแบบนิกายทั้งสวนดอกและป่าแดง ถูกผสมกลมกลืนกันและมีความไม่ชัดเจนแล้ว ดังนั้นจึงไม่สามารถสรุปได้ว่าวัตรปฏิบัติของครูบาศรีวิชัยเป็นสายปฏิบัติแบบไหน แต่การผลิตซ้ำและการสร้างภาพลักษณ์เหล่านี้เป็นเพียงการสร้างให้ครูบาศรีวิชัยกลายเป็นสัญลักษณ์ของการเป็นพระสงฆ์ที่มีวัตรปฏิบัติแบบจารีตล้านนาดั้งเดิมซึ่งเพียงความเข้าใจที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ในยุคหลังเท่านั้น

ประการที่ 4 งานก่อสร้างและการบูรณะถือว่าเป็นภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัยที่สำคัญที่ถูกนำเสนอมากเป็นพิเศษ จนกลายเป็นภาพลักษณ์หลักของครูบาศรีวิชัย คือ ภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนา ซึ่งพระนักพัฒนาในที่นี้ หมายถึง พระที่ให้ความสำคัญกับเรื่องการบูรณะ การก่อสร้างพุทธสถานสำคัญจำนวนมากเป็นหลัก โดยเอกสารทุกฉบับล้วนต้องนำเสนอเนื้อหาส่วนนี้ โดยจะแสดงรายละเอียดสถานที่ที่ครูบาศรีวิชัยได้เดินทางไปบูรณะหรือสร้าง แสดงถึงการไปนั่งหนัก⁹ ของครูบาศรีวิชัยหรือการเป็นองค์ประธานในการก่อสร้าง โดยส่วนใหญ่มักอธิบายว่าครูบาศรีวิชัยได้ไปสร้างที่ไหนมาบ้าง ใช้เวลาในการสร้างเท่าไร และใช้งบประมาณเท่าไรในการก่อสร้าง แต่ละเอกสารจะระบุจำนวนที่แตกต่างกันไป เนื้อหาส่วนนี้มักจะอิงอยู่กับเรื่องที่เหนือธรรมชาติอยู่บ้างเช่นกัน ดังเช่นก่อนจะไปก่อสร้างหรือบูรณะสถานที่แห่งไหนก็ตาม ครูบาจะต้องอธิฐานจิตนั่งสมาธิ ถ้าได้รับนิมิตอันดี

⁶ โสภา ชานะมูล, “ครูบาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้านนา (พ.ศ.2421-2481),” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2534).

⁷ พระคำป็น ธรรมเสน, *มูลศาสนา จากการบันทึกของพระอภิชัยชาวปี*, (เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์, มปป.).

⁸ สมหมาย เปรมจิตต์, *รายชื่อวัดและนิกายสงฆ์โบราณเชียงใหม่*, (เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2518).

⁹ นั่งหนัก หมายถึง ไปนั่งเป็นประธานในการก่อสร้าง

แสดงว่าจะสามารถสร้างได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี แต่ถ้าเกิดนิมิตในแง่ไม่ค่อยดี ครูปาจะเลื่อนการรับปากไป หรือเรื่องของการ “ผายเบื้อย” ซึ่งเป็นการเสี่ยงทายอย่างหนึ่ง ครูปาศรีวิชัยมักจะทำการเสี่ยงทายผายเบื้อย หากเบื้อยตกในตำแหน่งที่ดีท่านก็จะรับปากไปสร้างหรือบูรณะให้ หากเบื้อยตกในตำแหน่งที่ไม่ค่อยดีท่านก็จะเลื่อนระยะเวลานั้นไป ยกตัวอย่างเมื่อครั้งพระครูศรีวิชรราชวรปัญญาดำเนินมณฑลครูปาศรีวิชัยให้ไปสร้างวิหารพระเจ้าตนหลวง ครูปาศรีวิชัยได้ทำการผายเบื้อยด้วยเช่นกัน

“...ท่านตุ้เจ้าศรีวิชัย ท่านได้สั่งมาให้ใจความว่า ท่านได้ตั้งสัจจอธิษฐานผายเบื้อย ผายครั้งที่หนึ่งเบื้อยมุบตีตตำศาลาเก้าห้อง ผายครั้งที่สองเบื้อยมุบตีตตำหม้อหน้าอก ผายครั้งที่สามเบื้อยมุบตีตตำหม้ออวีจี บ่อเต้าแต่นั้นก็ได้หื้อหม้อโหราท่านวายตวยาคุดำคัมภีร์โหราก็บอกว่า หนตางไปตุ้เจ้าหากมี หนตางตั้งจักมาบมีว่าฉะนั้น...”¹⁰

ผลงานการก่อสร้างและบูรณะของครูปาศรีวิชัยที่สำคัญ ingtonเขียนทุกงานต้องนำเสนอ คือ ผลงานการสร้างถนนขึ้นพระธาตุดอยสุเทพ โดยทุกงานจะต้องพุดถึงระยะทางกว่า 11 กิโลเมตรของถนนที่สร้างและระยะเวลาที่ใช้ในการสร้าง โดยใช้เวลาเพียง 5 เดือนเศษ โดยใช้กำลังคนในการก่อสร้างและไม่ใช่เงินรัฐบาลแม้เพียงบาทเดียว¹¹ โดยเนื้อหาของส่วนนี้ของงานเขียนชีวประวัติพยายามจะชี้ให้เห็นว่าความรวดเร็วในการก่อสร้างและสิ่งความยิ่งใหญ่ของสิ่งปลูกสร้าง เป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่เกิดจากอำนาจบารมีของครูปาศรีวิชัยในฐานะ “ตนบุญ”

ดังนั้นความยิ่งใหญ่ของสถานที่ก่อสร้าง ทั้งในแง่ของตำนานและความสำคัญ รวมถึงระยะเวลาในการก่อสร้าง จำนวนสถานที่ที่ก่อสร้างในกระบวนการของครูปาศรีวิชัย จึงเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างภาพลักษณ์ ผู้มีบารมีสูง ความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์หรือกิจกรรมของการเป็น “ตนบุญ” ของครูปาศรีวิชัย และกลายมาเป็นการรับรู้และความเข้าใจต่อความเชื่อเรื่องการเป็น “ครูบา” การเป็น “ตนบุญ” ในโลกปัจจุบัน ดังนั้นลักษณะการเชื่อมโยงบนฐานความเชื่อนี้ในกลุ่มครูปาคติใหม่จึงเน้นการก่อสร้างวัดของตนเองให้มีความยิ่งใหญ่อลังการ เพื่อเป็นพื้นที่แสดงบารมี และการเป็นตนบุญของตนเอง

¹⁰ พระราชวิสุทธินิสัย (พวง), *เรื่องการสร้างวิหารพระเจ้าตนหลวง การเสวนาประวัติศาสตร์เมืองพะเยา: เอกสารทางประวัติศาสตร์ว่าด้วย จดหมายประวัติศาสตร์ของพระครูศรีวิชรราชวรปัญญา*, พิมพ์เนื่องในวันบุญฉลองอายุครบรอบ 72 ปี 11 กรกฎาคม 2532, (กรุงเทพฯ: พิมพ์, 2532), 65.

¹¹ ศรีประกาศ, หลวง., *ประวัติย่อและผลงานของครูปาศรีวิชัย*, พิมพ์ครั้งที่ 2. (เชียงใหม่: ฌนบรรณการพิมพ์, 2538).

ส่วนสุดท้ายคือองค์ประกอบสำคัญที่หนังสือชีวประวัติครูบาศรีวิชัยจะขาดไปไม่ได้เลยคือรูปภาพของครูบาศรีวิชัย (ดูภาพที่ 3.1) ทั้งที่เป็นภาพถ่ายครูบาศรีวิชัยในอิริยาบถต่าง ๆ และภาพถ่ายกิจกรรมต่าง ๆ ของครูบาศรีวิชัย ส่วนใหญ่มักจะเป็นรูปถ่ายที่เหมือน ๆ กัน เช่น รูปถ่ายถือบาตรและพัด รูปถ่ายที่วัดเบญจมบพิตรฯ รูปถ่ายที่วัดพระธาตุจอมทองเมืองพะเยา และภาพถ่ายกิจกรรมการก่อสร้างถนนขึ้นสูงพระธาตุดอยสุเทพ รูปภาพเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถสะท้อนและผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของความเป็นครูบาศรีวิชัย และเป็นสิ่งสำคัญในการปลูกฝังภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยให้แก่การรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคมปัจจุบัน

รูปภาพถือเป็นการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ที่สำคัญอย่างยิ่งและเป็นภาพลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดของภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัย โดยคนในปัจจุบันมักจะเข้าใจลักษณะเพียงการนั่งห่มและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ครูบาศรีวิชัยมักใช้สอยผ่านภาพถ่าย โดยมักจะเป็นการนั่งห่มแบบรัดอก มีผ้าคลุมไหล่ ห้อยลูกประคำ ถือตาลปัตรที่ทำจากใบลานหรือหางนกยูง รวมไปถึงลักษณะท่าทางต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความเข้าใจหลักต่อความเป็นครูบาศรีวิชัยในกลุ่มคนปัจจุบัน และด้วยอิทธิพลภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัยที่ผลิตซ้ำและสร้างขึ้นนี้ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้กลุ่มครูบาคติใหม่นำไปเชื่อมโยงและนำเสนอเป็นภาพลักษณ์สำคัญให้แก่ตนเอง (ซึ่งจะกล่าวในบทที่ 5)

กล่าวโดยสรุป หากวิเคราะห์จากเนื้อเรื่องชีวประวัติของครูบาศรีวิชัย ทำให้เห็นการนำเสนอภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัยที่ซ้ำ ๆ กันอยู่เกือบทุกฉบับ โดยสามารถแบ่งลักษณะภาพลักษณ์ที่สื่อสารจากงานเขียนสู่ผู้รับสารได้อยู่ 4 ประการ คือ 1. ภาพลักษณ์ของความเป็นตนบุญผู้วิเศษ 2. ภาพลักษณ์ลักษณะของความเป็นผู้เมตตาสูง 3. ภาพลักษณ์แนวทางและวัตรปฏิบัติแบบครูบาศรีวิชัย 4. ภาพลักษณ์ของการเป็นพระนักพัฒนา และอีกหนึ่งองค์ประกอบหลักคือ รูปภาพครูบาศรีวิชัยที่นำเสนอภาพลักษณ์เรื่องการแต่งกาย อิริยาบถ ต่าง ๆ โดยงานเขียนชีวประวัติของครูบาศรีวิชัยฉบับต่าง ๆ เหล่านี้เริ่มผลิตขึ้นในช่วง 2472 และเพิ่มจำนวนมากขึ้นและมีการตีพิมพ์ซ้ำอยู่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประกาศเกียรติคุณให้ครูบาศรีวิชัย ซึ่งงานเขียนเหล่านี้สามารถสื่อสารและมีอิทธิพลต่อการรับรู้และความเข้าใจต่อครูบาศรีวิชัยอยู่อย่างมหาศาล

ภาพที่ 3.1 : แสดงรูปปกหนังสือชีวประวัติครูบาศรีวิชัยฉบับต่าง ๆ บางส่วน
ที่มา , รวบรวมภาพโดยผู้วิจัย

3.1.2 อนุสาวรีย์ครุบาศรีวิชัยภาพสะท้อนภาพลักษณ์ความเป็นครุบาศรีวิชัย

การสร้างอนุสาวรีย์เป็นส่วนหนึ่งของการประกาศหรือแสดงให้เห็นถึงคุณงามความดีของบุคคลนั้น ๆ โดยการสร้างอนุสาวรีย์ในสังคมไทยมีปรากฏมาจำนวนไม่น้อยและมีลักษณะแตกต่างกันตามยุคสมัย แน่นนอนว่าการสร้างอนุสาวรีย์จะเป็นแบบไหน ยุคไหน หรือวิธีคิดอย่างไรย่อมต้องแฝงไปด้วยนัยยะของเรื่องราวหรือความหมายที่ต้องการแสดงให้เห็นผ่านตัวอนุสาวรีย์นั้น ดังนั้นการสร้างอนุสาวรีย์จึงสะท้อนนัยที่แฝงหรือความต้องการที่จะสื่อสารเรื่องราวต่อผู้พบเห็น เช่น ประวัติของบุคคลนั้น ประวัติศาสตร์ การเมือง ผ่านกระบวนการสร้าง และรูปแบบที่สะท้อนผ่านอนุสาวรีย์¹²

จากการศึกษาของ สายพิน แก้วงามประเสริฐ ในปี 2537 แสดงให้เห็นว่าการสร้างอนุสาวรีย์มีการเปลี่ยนแปลงคติการสร้างอนุสาวรีย์และมีผลต่อรูปแบบการสร้างอนุสาวรีย์อย่างชัดเจน ในสังคมไทยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี 2475 เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงคติการสร้างอนุสาวรีย์ที่สำคัญ ๆ ของชาติด้วยเช่นกัน โดยได้เปิดโอกาสให้บุคคลต่าง ๆ สามารถมีอนุสาวรีย์เป็นอนุสรณ์วีรกรรมได้มากขึ้น อีกทั้งรูปลักษณ์ของอนุสาวรีย์ยังขยายหลายรูปแบบอีกด้วย อีกทั้งในปี 2478 รัฐบาลได้มอบหมายให้กรมศิลปากรซึ่งสังกัดกระทรวงธรรมการ รับผิดชอบในการพิจารณาอนุมัติสร้างอนุสาวรีย์แทนที่พระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์ จากเดิมที่มักเป็นอนุสาวรีย์ของพระมหากษัตริย์ เปลี่ยนมาเป็น "สามัญชน" สามารถมีอนุสาวรีย์เป็นอนุสาวรีย์วีรกรรมได้ โดยอนุสาวรีย์สามัญชนคนแรกคืออนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2477¹³ และในพื้นที่ภาคเหนือได้รับอิทธิพลดังกล่าวด้วยเช่นกัน ในปี 2499 ได้มีการสร้างอนุสาวรีย์สำคัญ ๆ ในภาคเหนือถึง 3 แห่ง คือ อนุสาวรีย์พระนางจามเทวี ที่จังหวัดลำพูน¹⁴ อนุสาวรีย์พระเจ้าเม็งรายฯ ที่จังหวัดเชียงราย อนุสาวรีย์ครุบาศรีวิชัยที่เชิงดอยสุเทพ¹⁵ และอนุสาวรีย์พระเจ้าเม็งรายฯ ที่จังหวัดเชียงใหม่ในปี 2513¹⁶ อย่างไรก็ตามเนื้อหาในส่วนนี้จะอธิบายให้เห็นว่าภายใต้รูปแบบและเรื่องราว

¹² สายพิน แก้วงามประเสริฐ, “ภาพลักษณ์ท้าวสุรนารีในประวัติศาสตร์ไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), 13-15.

¹³ เรื่องเดียวกัน

¹⁴ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (4)ศธ.2.2.3.1/10 การสร้างอนุสาวรีย์พระนางเจ้าจามเทวี จังหวัดลำพูน (พ.ศ.2499).

¹⁵ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (4)ศธ.2.2.3.1/11 การสร้างอนุสาวรีย์พระศรีวิชัยเพื่อนำไปประดิษฐานบริเวณเส้นทางขึ้นสู่ดอยสุเทพจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ.2499-พ.ศ.2506).

¹⁶ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (4)ศธ.2.2.3.1/8 การสร้างอนุสาวรีย์พระเจ้าเม็งราย.

ของอนุสาวรีย์ไม่ได้เป็นเพียงการประกาศคุณงามความดีให้แก่เจ้าของอนุสาวรีย์นั้น ๆ แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ให้แก่บุคคลผู้เป็นเจ้าของอนุสาวรีย์รูปนั้นด้วย ซึ่งอนุสาวรีย์ยังสามารถสื่อสารเรื่องราว ภาพลักษณ์สำคัญต่าง ๆ มาสู่ผู้รับสารอย่างผู้คนในสังคม และสร้างการรับรู้และความเข้าใจเรื่องราวสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวกับกับอนุสาวรีย์นั้นด้วย โดยผ่านการศึกษาระวัตการสร้างเรื่องราว และมุขปาฐะที่ถูกผลิตซ้ำและสร้างขึ้นผ่านอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย ณ เชียงทางขึ้นพระธาตุดอยสุเทพ

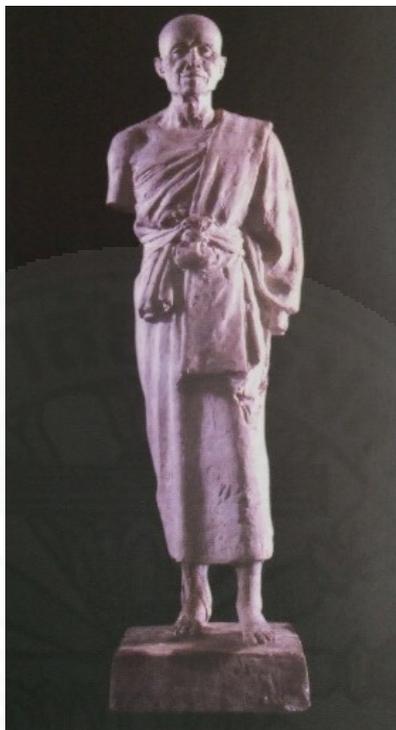
แนวคิดการสร้างอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยซึ่งกลายเป็นภาพจำและการรับรู้หลักของผู้คนในสังคมไทยปัจจุบันผูกติดกับสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่คือ วัดพระธาตุดอยสุเทพ ซึ่งถนนศรีวิชัยหรือทางขึ้นพระธาตุดอยสุเทพ เป็นผลงานการสร้างที่สำคัญที่สุดในกระบวนการครูบาศรีวิชัย

อนุสาวรีย์ของครูบาศรีวิชัยแสดงถึงนัยทางความหมายและเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับโยงกับครูบาศรีวิชัยได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์การสร้างถนนทางขึ้นพระธาตุดอยสุเทพที่มีระยะทางกว่า 11.530 กิโลเมตร โดยใช้ระยะเวลาในการก่อสร้างเพียง 5 เดือนกับ 22 วัน และถนนดังกล่าวได้มีพิธีเปิดใช้ในวันที่ 30 เมษายน 2478 ไม่เพียงถนนทางขึ้นดอยสุเทพเท่านั้นที่ครูบาศรีวิชัยได้สร้าง ในช่วงระยะเวลาในการสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพครูบาศรีวิชัยถือว่าเป็นเส้นทางแหล่งอริยมรรค จึงได้สร้างวัดหรือสำนักสงฆ์ขึ้นตามเส้นทางได้สร้างวัดสำคัญ ๆ ขึ้น เช่น วัดศรีโสดา วัดผาลาดสภิกาอนาคา และถือว่าวัดพระธาตุดอยสุเทพเป็นวัดอรหันต์¹⁷ การสร้างอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยไว้ที่เชิงทางขึ้นพระธาตุดอยสุเทพจึงเป็นสิ่งที่ต้องการแสดงให้เห็นถึงเรื่องราวแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่และความมีบารมีของครูบาศรีวิชัย

โดยอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยที่เชิงดอยสุเทพได้มีการก่อสร้างโดยทางจังหวัดเชียงใหม่ในปี 2499 โดยมีนายนิรันดร ชัยนาม ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ในขณะนั้น และหลวงศรีประกาศเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำริสร้าง โดยได้ทำเรื่องจากทางจังหวัดเชียงใหม่เสนอต่อกรมศิลปากร กองงานหัตถศิลป์ ซึ่งขณะนั้นมีนายธนิต อยู่โพธิ์เป็นอธิบดีกรมศิลปากร เพื่อดำเนินการปั้นหล่อรูปเหมือนครูบาศรีวิชัยสูง 2.10 เมตร โดยมีค่าใช้จ่ายอยู่ที่ 35,000 บาท พร้อมออกแบบผังฐานอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย แต่หากทางจังหวัดมีเนื้อทองแดงจำนวน 500 กิโลกรัม ค่าใช้จ่ายดังกล่าวจะคงเหลืออยู่เป็นเงิน 29,000 บาท โดยค่าใช้จ่ายดังกล่าวถูกแบ่งออกเป็น 2 งวด งวดละ 15,000 บาท และ 14,000

¹⁷ ศรีประกาศ, หลวง. , *ประวัติย่อและผลงานของครูบาศรีวิชัย*, พิมพ์ครั้งที่ 5, (เชียงใหม่: ธนบรรณการพิมพ์, 2499), 45-47.

บาท ซึ่งค่าใช้จ่ายในบางส่วน ครูบาอินตา สุขวฑฒโก เป็นผู้รับเป็นธุระและได้ร่วมบริจาคเงินร่วมสร้าง
กว่า 3,000 บาท¹⁸

ภาพที่ 3.2 : แสดงรูปหล่อปูนปลาสเตอร์ครูบาศรีวิชัย โดยอาจารย์ศิลป์ พีระศรี
ที่มา, พิริยะ ไกรฤกษ์, *รากเหง้าศิลปะไทย*, กรุงเทพฯ:ริเวอร์บุ๊ก, 2553.

รูปหล่อจำลองอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยและฐานได้รับการออกแบบโดยอาจารย์ศิลป์
พีระศรี แต่ในเอกสารกล่าวว่าได้นำแบบมาจากรูปปั้นครูบาศรีวิชัยบนดอยสุเทพ ซึ่งปั้นโดย นายอินตา
ศิษย์เก่าโรงเรียนเพาะช่าง และได้ขอรูปถ่ายด้านข้างของครูบาศรีวิชัยจากนายอินตา เพื่อนำมา
ออกแบบรูปหล่อด้วย แต่ในกระบวนการปั้นและหล่อรูปหล่อครูบาศรีวิชัยจริง ๆ ผู้ที่เป็นคนทำคือ
อาจารย์เชียน ยิ้มศิริ ซึ่งน่าจะเป็นทีมงานเดียวกันกับอาจารย์ศิลป์ในกองหัตถศิลป์ ด้วยกระบวนการ
ปั้นและหล่อรูปหล่อครูบาศรีวิชัยหล่อในปี 2506 ซึ่งอาจารย์ศิลป์ได้เสียชีวิตไปแล้วในปี 2505 แต่ได้มี
การส่งเรื่องและดำเนินการสร้างมาตั้งแต่ปี 2499 งานรูปหล่อรูปเหมือนครูบาศรีวิชัยที่เชิงดอยสุเทพ

¹⁸ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (4)ศธ.2.2.3.1/11 การสร้างอนุสาวรีย์พระศรีวิชัยเพื่อนำไป
ประดิษฐานบริเวณเส้นทางขึ้นสู่ดอยสุเทพจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ.2499-พ.ศ.2506).

จึงน่าจะถือได้ว่าเป็นงานออกแบบชิ้นสุดท้ายของอาจารย์ศิลป์ และเป็นงานที่ไม่ได้ลงมือทำเองจนเสร็จสมบูรณ์ โดยรูปหล่อครุบาศรีวิชัยหล่อเสร็จเดือน เมษายน 2506¹⁹

ความพยายามเพื่อที่จะสร้างอนุสาวรีย์ครุบาศรีวิชัยอาจมีเหตุและปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง จากความเชื่อเรื่องอมตะวาจาของครุบาศรีวิชัย โดยในช่วงเวลาที่ครุบาศรีวิชัยเป็นผู้นำในการสร้างถนน ขึ้นดอยสุเทพ ครุบาศรีวิชัยกลับถูกจับและถูกส่งตัวเพื่อลงมาสอบสวนที่กรุงเทพฯ ในปี 2478 จาก เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ครุบาศรีวิชัยรู้สึกโกรธเคืองเป็นอย่างมาก โดยได้เขียนจดหมายมาถึง พระยา พหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีในเวลานั้น มีเนื้อความที่ว่า

...อาตมาภาพ พระศรีวิไชย ถวายพรมายัง พระยาพหลพลพยุหเสนาพร้อมด้วยเจ้านาย แล ราชการบ้านเมืองเพื่อทราบ ด้วยเวลานี้ถนนที่ขึ้นไปนมัสการพระเจดีย์สุเทพ อาตมา ก็ได้ช่วยเหลือมามากแล้ว จนเป็นหนทางขึ้นไปนมัสการได้ แลเคยทำบุญมาแล้วครั้งหนึ่ง ฉะนั้นตั้งแต่บัดนี้ไป อาตมาขอมอบไว้กับท่านและพร้อมด้วยราชการบ้านเมือง เพื่อจะได้ ดำริสร้างต่อไป ส่วนอาตมาเวลานี้ก็ได้ลงบรรพตต่อคณะสงฆ์ไว้แล้วว่า จะไม่ปฏิสังขรณ์ ก่อสร้างไม่ว่าวัตถุใด ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่อีกแล้ว อาตมาขอยุติไม่ทำ อีกประการหนึ่ง ทายกทายิกาทั้งหลายที่มีศรัทธามารับจะซ่อมแซมหนทางตามที่ ๆ ตกลงไว้ หรือมารับทำ ท่อหนึ่งสำหรับห้วยหนึ่งๆ นั้นก็มีหลาย ๆ หมู่บ้านแลหลาย ๆ คนด้วยกัน เขาต่างก็ ท้อถอยไปหมด พร้อมกับสินค้าไม่รับทำเสียเลย เนื่องมาจากการเดือนร้อนคราวนี้ ครั้ง อาตมาจะทำต่อไปก็กลัวว่าจะได้รับความเดือดร้อนกับฝ่ายคณะสงฆ์ ดุจดั่งที่เป็นมาแล้วนี้ อีก เพราะฉะนั้นอาตมาจึงถวายพรมายังท่านเพื่อทราบตามที่กล่าวมาข้างบนนี้...²⁰

ภายหลังจากการถูกนำตัวลงมาสอบสวนที่กรุงเทพฯ ครุบาศรีวิชัยได้เขียนสัญญาให้คำมั่น ต่อคณะสงฆ์ และได้รับอนุญาตให้กลับในปี 2479 ใช้ระยะเวลาหนึ่งปีในการพิจารณาความและอบรม ชักซ้อมความเข้าใจต่อพระราชบัญญัติสงฆ์ต่าง ๆ อย่างไรก็ตามภายหลังจากการกลับมาของครุบาศรีวิชัย ท่านกลับปฏิเสธที่จะไม่ไปยุ่งเกี่ยวเรื่องราวใด ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่อีก โดยมีเรื่องเล่าต่อกันมาว่า ครุบาศรีวิชัยได้โกรธเคืองต่อพระสงฆ์ฝ่ายปกครองในเชียงใหม่อันเป็นเหตุให้ท่านต้องถูกเรียกตัวลง กรุงเทพฯ และกลุ่มชนชั้นนำในจังหวัดเชียงใหม่ทั้งกลุ่มเจ้านายฝ่ายเหนือ ผู้นำฝ่ายบริหารบ้านเมือง

¹⁹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (4)ศธ.2.2.3.1/11 การสร้างอนุสาวรีย์พระศรีวิชัยเพื่อนำไป ประดิษฐานบริเวณเส้นทางขึ้นสู่ดอยสุเทพจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ.2499-พ.ศ.2506).

²⁰ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.10/61 เรื่องพระศรีวิชัยไม่ปรองดองกับคณะสงฆ์ (พ.ศ.2478-2479).

ไม่ให้ความสนใจและใส่ใจท่านภายหลังจากการโดนเรียกตัวลงกรุงเทพฯ อาจจะช่วยเพราะข้อกล่าวหาของครูบาศรีวิชัยมีความร้ายแรงถึงขั้นกบฏต่อแผ่นดิน จึงทำให้กลุ่มชนชั้นนำดังกล่าวปฏิเสธการช่วยเหลือครูบาศรีวิชัยด้วย

จากความโกรธเคืองของครูบาศรีวิชัยที่มีต่อกลุ่มพระสงฆ์และชนชั้นนำในเชียงใหม่ ทำให้เกิดเรื่องเล่าต่อกันมาว่า เมื่อครั้งหลวงศรีประกาศได้ลงไปตรวจราชการที่อำเภอฝาง จังหวัดลำพูนและได้ขอร้องนิมนต์ครูบาศรีวิชัยให้กลับมาอยู่และช่วยงานพระศาสนาที่เชียงใหม่ ครูบาศรีวิชัยเลยปฏิเสธออกไปว่า “...หากน้ำปิงไม่ไหลย้อนขึ้นเหนือ จะไม่ขอไปเหยียบแผ่นดินเชียงใหม่อีก...”²¹ วลีดังกล่าวกลายเป็นเรื่องราวที่ตอกย้ำความรู้สึกผิดในกลุ่มชนชั้นนำในเชียงใหม่ ภายหลังจากการมรณภาพของครูบาศรีวิชัยในปี 2481 และได้มีการสร้างเขื่อนภูมิพลในปี 2507 มีการกั้นแม่น้ำปิงจึงทำให้แม่น้ำปิงเอ่อท่วมและไหลย้อนกลับขึ้นทางเหนือ กลุ่มชนชั้นนำจึงเชื่อว่าอมตะวาจาของครูบาศรีวิชัยได้คลายลงแล้วจึง ได้มีการริเริ่มที่จะสร้างอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย และได้จัดพิธีวางศิลาฤกษ์สมโภชอนุสาวรีย์ 3 วัน 3 คืนในปี 2508 เพื่อแสดงให้เห็นว่าครูบาศรีวิชัยได้หวนกลับมาเชียงใหม่แล้ว²²

ในกรณีของอาคารพณ้อมตะวาจาของครูบาศรีวิชัย เป็นสิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าครูบาศรีวิชัยได้กล่าวได้ไว้จริงหรือไม่ อีกทั้งยังไม่สามารถสืบรู้ได้จากบุคคลร่วมสมัยหรือมีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าครูบาศรีวิชัยได้มีการกล่าวอมตะวาจานี้ออกมา แต่อย่างไรก็ตามกลับเจอหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงข้อขัดแย้งระหว่างครูบาศรีวิชัยและชนชั้นนำในเชียงใหม่อย่างเจ้าแก้วนารัฐและหลวงศรีประกาศ โดยมีการโต้ตอบจดหมายภายหลังจากที่ครูบาศรีวิชัยถูกเรียกตัวลงกรุงเทพฯ

²¹ เพ็ญสุภา สุขะตะใจอินทร์, “ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี” “อนุสาวรีย์ครูบาเจ้าศรีวิชัย” กักับการสร้างอมตะวาจา?,” มติชนสุดสัปดาห์ปีที่ 34, ฉบับที่ 1792 (19-25 ธ.ค.2557). และ “อีกครั้งกับ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี อนุสาวรีย์ครูบาเจ้าศรีวิชัยกับการล้างอาถรรพณ์อมตะวาจา?”,” มติชนสุดสัปดาห์ปีที่ 35, ฉบับที่ 1793 (26 ธ.ค.2557-1 ม.ค. 2558). และ “เงื่อนงำแห่งอมตะวาจาของครูบาศรีวิชัย หากน้ำปิงไม่ไหลย้อน จักไม่ขอเหยียบนครเชียงใหม่ (1),” มติชนสุดสัปดาห์ปีที่ 35, ฉบับที่ 1795 (9-15 ธ.ค.2558). และ “เงื่อนงำแห่งอมตะวาจาของครูบาศรีวิชัย หากน้ำปิงไม่ไหลย้อน จักไม่ขอเหยียบนครเชียงใหม่ (2),” มติชนสุดสัปดาห์ปีที่ 35, ฉบับที่ 1796 (16-22 ธ.ค.2558). และ “เงื่อนงำแห่งอมตะวาจาของครูบาศรีวิชัย หากน้ำปิงไม่ไหลย้อน จักไม่ขอเหยียบนครเชียงใหม่ (จบ),” มติชนสุดสัปดาห์ปีที่ 35, ฉบับที่ 179 (23-29 ธ.ค.2558).

²² หอจดหมายเหตุเฉลิมพระเกียรติจังหวัดเชียงใหม่. ชม.1.2.22/12 เรื่องการก่อสร้างอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย 2506-2508.

ภายหลังการโดนอธิกรณ์ครุบาศรีวิชัยได้เขียนจดหมายมาถึงนายกรัฐมนตรี กล่าวว่าจะไม่ขอยุ่งเกี่ยวกับการสร้างทางถึงพระธาตุดอยสุเทพ ส่วนสะพานที่ข้ามห้วย เมื่อตนเองไม่ยุ่งเกี่ยวชาวบ้านก็หมดความตั้งใจไปด้วย²³ ในช่วงเวลาเดียวกันเจ้าแก้วนารัฐได้ส่งจดหมายมาขอพระราชทานเงินทุนเพื่อสร้างสะพานข้ามห้วยแก้วจำนวน 6,000 บาท จากสำนักราชเลขาณุกการในพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นอนุวัตน์จาตุรงค์ แต่สำนักราชเลขาณุกการและคณะรัฐบาลมีจดหมายตอบกลับมายังเจ้าแก้วนารัฐและหลวงศรีประกาศ โดยแจ้งข้อสงสัยที่ว่าหากพระศรีวิชัยไม่ยุ่งเกี่ยวแล้วผู้ใดจะเป็นผู้รับผิดชอบดูแล หลวงศรีประกาศได้ตอบจดหมายดังกล่าวไปยังคณะรัฐบาลว่า จดหมายที่ครุบาศรีวิชัยได้ส่งไปนั้นเกิดจากความโกรธเคืองพระในพื้นที่ที่กล่าวหาท่านจนถูกเรียกตัวลงมากรุงเทพฯ และท่านได้ลดความโกรธเคืองลงบ้างแล้วและยังมีใจต่อการสร้างถนนให้สำเร็จต่อไป แต่อย่างไรก็ตามภายหลังกลับพบว่า ผู้ที่รับหน้าที่ดูแลการสร้างสะพานต่อ ไม่ได้นำโดยครุบาศรีวิชัยแต่กลับเป็นคณะกรรมการจากจังหวัดเป็นผู้ดูแลการก่อสร้างต่อ²⁴ แสดงให้เห็นว่าในช่วงเวลาดังกล่าว ครุบาศรีวิชัยไม่เพียงแต่โกรธเคืองกลุ่มพระสงฆ์ในท้องถิ่นอย่างเดียว แต่มีผลไปถึงกลุ่มชนชั้นนำด้วย ผลดังกล่าวเชื่อกันว่าเกิดขึ้นจากการที่เจ้าแก้วนารัฐและหลวงศรีประกาศขอให้ครุบาศรีวิชัยอุปสมบทให้กำหนดานปี หรือครุบาภิชัยชาวปีอีกครั้งที่วัดพระสิงห์ ทั้งที่ครุบาศรีวิชัยตั้งใจที่จะกระทำการดังกล่าว โดยเกรงว่าจะโดนกล่าวหาเป็นอุปชฌาย์เถื่อนเหมือนครั้งก่อน แต่เจ้าแก้วนารัฐและหลวงศรีประกาศรับปากว่าจะไม่เกิดเหตุดังกล่าวเหมือนครั้งในอดีตแน่นอน ครุบาศรีวิชัยจึงรับอุปสมบทให้กำหนดานปี²⁵ จนนำไปสู่ข้อหาหนึ่งที่ทำให้ครุบาศรีวิชัยถูกเรียกตัวลงมากรุงเทพฯ และในช่วงเวลาที่ครุบาศรีวิชัยถูกกล่าวหา บุคคลสำคัญทั้งสองท่านกับไม่ให้ความสนใจและไม่ได้ช่วยเหลือใด ๆ ต่อครุบาศรีวิชัยตามที่ให้คำมั่นไว้ กรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า มีความขัดแย้งระหว่างครุบาศรีวิชัยและกลุ่มชนชั้นนำในท้องถิ่นจริง ดังนั้นการสร้างอนุสาวรีย์ของครุบาศรีวิชัยในปี 2499-2506 จึงพออนุมานได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการลบล้างปมความขัดแย้งและความรู้สึกผิดของกลุ่มชนชั้นนำเชียงใหม่ที่มีต่อครุบาศรีวิชัย หรืออาจจะเป็นการลบล้างอาถรรพณ์อมตะวาจาของครุบาศรีวิชัยไปด้วยหากครุบาได้กล่าวอมตะวาจาดังกล่าวจริง

²³ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.10/61 เรื่องพระศรีวิชัยไม่ปรองดองกับคณะสงฆ์ (พ.ศ.2478-2479).

²⁴ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2)สร. 0201.66.5.2/46 เรื่องพระศรีวิชัยสร้างทางขึ้นไปบนพระธาตุดอยสุเทพเชียงใหม่ (30 ม.ค. 2476 - 12 ก.พ. 2478).

²⁵ เพ็ญสุภา สุขะตะใจอินทร์, “ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี” “อนุสาวรีย์ครุบาเจ้าศรีวิชัย” กกับการสร้างอมตะวาจา?,” มติชนสุดสัปดาห์ปีที่ 34, ฉบับที่ 1792 (19-25 ธ.ค.2557).

ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีการตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2502 หรือในปัจจุบันเรียกว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เพื่อดึงดูดเงินตราพัฒนาเศรษฐกิจไทยให้ทันสมัยตามคำแนะนำของคณะผู้เชี่ยวชาญทางเศรษฐกิจของธนาคารโลก และได้มีแผนจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสาขาแรกที่จังหวัดเชียงใหม่ตั้งแต่ พ.ศ. 2508 ในปีเดียวกันจึงได้มีโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นเป็นจำนวนมากในจังหวัดเชียงใหม่ โครงการที่สำคัญที่มีผลกระทบและเกิดการต่อต้านกันอย่างรุนแรงได้แก่โครงการสร้างกระเช้าลอยฟ้าขึ้นสู่พระธาตุดอยสุเทพ และโครงการปรับปรุงบริเวณดอยสุเทพให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน โดยมีการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเช่าที่บริเวณสองข้างทางถนนจากเชิงดอยสุเทพขึ้นไป จนถึงบริเวณใกล้เคียงวัดพระธาตุ ส่งเสริมให้นักลงทุนลงทุนสร้างโรงแรมทันสมัย ส่งเสริมการสร้างอ่างเก็บน้ำขึ้นบนดอยสุเทพ และเปิดโอกาสให้เอกชนเข้าเช่าสถานที่ปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนในบริเวณที่กำหนด²⁶

จากกระแสการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่ยังตอกย้ำให้อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยเด่นชัดขึ้น ด้วยพระธาตุดอยสุเทพเป็นสถานที่ที่กลายเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดเชียงใหม่ตามคำขวัญจังหวัดที่ว่า “ดอยสุเทพเป็นศรี ประเพณีเป็นสง่า บุปผชาติล้วนงามตา นามล้ำค่านครพิงค์” จากคำขวัญแสดงให้เห็นว่าพระธาตุดอยสุเทพเป็นสถานที่ที่ทางจังหวัดนำเสนอให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ

โดยในอดีตนั้นพระธาตุดอยสุเทพเคยเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของล้านนา โดยพระธาตุดอยสุเทพมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องการเสด็จมาของพระพุทธองค์หรือเรียกกันว่าตำนานพระเจ้าเลียบโลก ณ ยอดดอยอุจจุ๊ปพตะ²⁷ อีกทั้งพระธาตุดอยสุเทพยังเป็นหนึ่งในพระธาตุประจำวันเกิดของคนเกิดปี เม็ด หรือ ปีมะแม (แพะ)²⁸ และการสร้างทางของครูบาศรีวิชัยยัง

²⁶ สมโภติ อ่องสกุล, การต่อสู้ระหว่างเจ้าถึงกระเช้าลอยฟ้าขึ้นดอยสุเทพ: หนึ่งศตวรรษแห่งความขัดแย้งระหว่าง “กรุงเทพฯ” กับ “ล้านนา”, (มปท: มปป), 23-24.

²⁷ อุดม รุ่งเรืองศรี เกริก อัครชินโรต และคณะ, ปวิวรรต, ตำนานพระมหาธาตุเจ้าสุเทพ เชียงใหม่ (ตำนานพระธาตุดอยสุเทพ), โครงการจัดทำเอกสารข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์ต้นฉบับและเป็นฐานในการสร้างนักวิชาการด้านล้านนารุ่นใหม่, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์อุบุโยคิน, 2551), 2-3.

²⁸ เขียรชาย อักษรดิษฐ์ กรกนก รัตนวราภรณ์ และคณะ, ล้านนา: จักรวาล ตัวตนอำนาจ, ชูชาติ ความเชื่อเรื่อง “พระธาตุประจำปีเกิดในล้านนา” ปรากฏการณ์ทางอำนาจ ศรัทธา มายาคติ, (กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), 20-21.

สร้างวัดสำคัญระหว่างทางขณะสร้างถนนขึ้นพระธาตุดอยสุเทพถึง 3 วัด โดยเชื่อกันว่าครูบาศรีวิชัยถือว่า เส้นทางดังกล่าวเปรียบเสมือนเส้นทางแห่งการบรรลุโพธิญาณ²⁹

ไม่เพียงแต่พื้นฐานความเชื่อทางพุทธศาสนาที่มีต่อองค์พระธาตุดอยสุเทพ ในเชิงภูมิศาสตร์บริเวณดอยสุเทพยังเป็นพื้นที่ตากอากาศ ด้วยเพราะเป็นพื้นที่ที่มีสภาพอากาศดี ดังคำแสดงความคิดเห็นของเจ้าแก้วนวรรฐที่ชี้แจงให้เห็นถึงความสำคัญของพระธาตุดอยสุเทพและพื้นที่บริเวณดังกล่าว เพื่อขอพระราชทานเงินทุนในการสร้างสะพานข้ามห้วยแก้ว

...ด้วยดอยสุเทพซึ่งประดิษฐานพระธาตุนั้นเป็นปูชนียวัตถุซึ่งมีผู้คนนิยมนับถือทั่วไปไปหนึ่ง มีผู้พากันขึ้นไปนมัสการเป็นอันมากยิ่งเป็นวันพระบางวันมีตั้ง 500 ถึง 1000 คน นอกจากดอยสุเทพมีพระธาตุสำหรับเป็นที่สักการบูชาแล้วยังเป็นสถานที่ตากอากาศในฤดูร้อนอีกด้วยซึ่งคนไทยแลคนต่างประเทศพากันไปพักตากอากาศตลอดฤดูร้อนทั้งเป็นที่นิยมกันโดยมากกว่าถ้าผู้ใดเป็นโรคเรื้อรังเช่นบรรณโรคเมื่อได้ขึ้นไปพักตากอากาศบนเขานี้มักจะค่อยยังชั่วหรือหายได้...³⁰

ดังนั้นเห็นได้ว่าการส่งเสริมกระแสนการท่องเที่ยวในประเทศไทยและจังหวัดเชียงใหม่ พร้อมทั้งความเชื่อของผู้คนที่มีต่อพระธาตุดอยสุเทพ ประกอบกับถนนทางขึ้นพระธาตุดอยสุเทพเป็นผลงานการก่อสร้างขึ้นสำคัญของครูบาศรีวิชัย และได้มีการสร้างอนุสาวรีย์ของครูบาศรีวิชัยขึ้นตั้งเด่นเป็นสง่าเป็นสัญลักษณ์สำคัญประจำพระธาตุดอยสุเทพไปด้วย หากจะขึ้นไปนมัสการพระธาตุดอยสุเทพทุกคนจะต้องผ่านไปกราบนมัสการอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยด้วย สิ่งเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยกลายเป็นพื้นที่ความทรงจำของผู้คนในปัจจุบัน อย่างคำกล่าวของคุณป้าสุภาพ อังศุกลีกร อายุ 72 ปี ชาวจังหวัดลพบุรี กล่าวว่าครูบาที่คุณป่าศรัทธามาก ๆ คือครูบาศรีวิชัยผู้สร้างทางขึ้นพระธาตุดอยสุเทพ³¹ เมื่ออนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยกับพระธาตุดอยสุเทพ กลายเป็นพื้นที่ในความทรงจำและการรับรู้ของผู้คนในสังคมแล้ว สิ่งหนึ่งที่สื่อสารผ่านออกมาจากอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย มาสู่การรับรู้ของผู้คนต่อภาพลักษณ์เรื่องราวอันยิ่งใหญ่ของครูบาศรีวิชัย ลักษณะการแต่งกายและท่วงท่าของครูบาศรีวิชัย และ เรื่องราวมุขปาฐะเกี่ยวกับการก่อสร้างอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยด้วย

²⁹ ศรีประกาศ, หลวง., *ประวัติย่อและผลงานของครูบาศรีวิชัย*, พิมพ์ครั้งที่ 5, (เชียงใหม่: ธนบรรณการพิมพ์, 2499), น.57-58.

³⁰ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2)สร. 0201.66.5.2/46 เรื่องพระศรีวิชัยสร้างทางขึ้นไปบนพระธาตุดอยสุเทพเชียงใหม่ (30 ม.ค. 2476 - 12 ก.พ. 2478).

³¹ ป้าสุภาพ อังศุกลีกร, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, 21 พฤศจิกายน 2558.

ในปัจจุบันอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยกลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยผู้คนในปัจจุบันมักจะมาอธิษฐานขอพรจากครูบาศรีวิชัย หากได้สำเร็จตามคำอธิษฐาน มักจะแก้บนด้วยการนำไข่ต้มและรูปปั้นเสื่อ ซึ่งถือว่าเป็นนักฆตรปีเกิดของครูบาศรีวิชัยมาแก้บน อีกทั้งจากการร่วมสังเวยการณทุกๆ วัน ผู้คนจะมาร่วมตักบาตรพระสงฆ์ สามเณรที่จะลงมาบิณฑบาตทุก ๆ ยิ่งวันพระคนจะมาใส่บาตรกันเป็นจำนวนมาก และในบริเวณใกล้เคียงพบร้านขายของไหว้ครูบาศรีวิชัย เช่น พวงดอกดาวเรือง ดอกไม้รูป เทียน และแผ่นทอง สำหรับคนที่จะมานมัสการอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยอยู่กว่าสิบล้าน³² สิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญและความเข้าใจของผู้คนในยุคปัจจุบันต่อความหมายของอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยและเรื่องราวที่เกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยที่สะท้อนผ่านรูปปั้นอนุสาวรีย์ที่เชิงดอยวัดพระธาตุดอยสุเทพ

ภาพที่ 3.3 : แสดงภาพถ่ายอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย ณ เชิงดอยทางขึ้นวัดพระธาตุดอยสุเทพ
ที่มา , ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

หากมองลักษณะรูปปั้นอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยจากภายนอกจะเห็นลักษณะการแต่งกาย เช่น แบบรัดอก ห้อยลูกประคำ และถือไม้เท้า ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นภาพลักษณ์ที่สำคัญของครูบาศรีวิชัยที่เป็นการรับรู้หลักของผู้คนในสังคม ลักษณะดังกล่าวเป็นภาพลักษณ์สำคัญที่สะท้อนผ่านตัวอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยออกมา ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมจึงมักเข้าใจว่านั่นคือการแต่งกายที่ถือเป็น

³² สังเวยการณร่วมใส่บาตรพระสงฆ์ สามเณร ณ ลานอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย,
18 พฤศจิกายน 2558

วัตรปฏิบัติประจำของครูบาศรีวิชัย ดังนั้นกลุ่มครูบาคติใหม่จึงได้เลือกที่จะปฏิบัติตามภาพลักษณ์ดังกล่าวอันเป็นส่วนหนึ่งของการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยที่สะท้อนผ่านอนุสาวรีย์

ไม่เพียงแต่ภาพลักษณ์ที่ปรากฏตามลักษณะภายนอกที่เห็นได้จากรูปปั้นอนุสาวรีย์ของครูบาศรีวิชัย เรื่องเล่ามุขปาฐะหรือตำนานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาการรพณ์ของอมตะวาจาของครูบาศรีวิชัยที่เกิดขึ้นพร้อมกับกระบวนการสร้างอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย ก็เป็นสิ่งที่ทำให้ครูบาคติใหม่บางองค์นำไปใช้เพื่อเชื่อมโยงตนเองเข้ากับความเป็นครูบาศรีวิชัย

การสร้างอนุสาวรีย์ของครูบาศรีวิชัยที่นำมาประดิษฐานไว้ ณ เชียงทางขึ้นพระธาตุดอยสุเทพ จึงไม่ได้เป็นเพียงการประกาศให้เห็นถึงเกียรติคุณและบารมีของครูบาศรีวิชัยในเรื่องของการก่อสร้างและการเป็นบุคคลสำคัญของล้านนาเท่านั้น แต่กลับเป็นสิ่งที่สามารถผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ความเป็นครูบาศรีวิชัยในการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคมไทยด้วย ทั้งในแง่ของลักษณะภาพลักษณ์การแต่งกายหรือเรื่องราวตำนานมุขปาฐะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยกับเรื่องราวอาการรพณ์อมตะวาจาของครูบาศรีวิชัย สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นความรู้และความเข้าใจพื้นฐานของผู้คนในสังคมที่มีต่อครูบาศรีวิชัย

3.1.3 “ขอ” และ “เพลงลูกทุ่ง” ประวัติครูบาศรีวิชัยกับการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัย

“เพลงขอ” ถือว่าเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านทางภาคเหนือ และเป็นสื่อพื้นบ้านประเภทหนึ่ง มีลักษณะเป็นเพลงกลอน คล้ายเพลงอีแซว เพลงฉ่อย หรือเพลงโคราช เพลงขอถือว่ามีบทบาทสำคัญต่อผู้คนในสังคมภาคเหนืออย่างยิ่ง ใช้ในการแสดงหรือขับร้องเพื่อความบันเทิง หรือเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง โดยมักแสดงในงานเทศกาลต่าง ๆ ของชาวบ้าน เช่น ตานก๋วยสลาก (สลากพัตร) ประเพณีปีใหม่เมือง (สงกรานต์)³³

ประวัติครูบาศรีวิชัยได้ถูกนำมาประพันธ์เป็นเพลงขอด้วยเช่นกัน ขอประวัติครูบาศรีวิชัยฉบับที่สำคัญ เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของผู้คนในภาคเหนือคือ ฉบับที่ แม่ครูบัวซอน ถนอมบุญ หรือ บัวซอน เมืองพร้าว (ป่า) ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงพื้นบ้าน (ขับขอ) ประจำปี 2555 ได้ประพันธ์และขับร้องคู่กับพ่อครูเรวัต พรหมรักษ์ ในปี 2520

³³ สมฤทธิ ลือชัย, “ความตระหนักของช่างขอในบทบาทนักสื่อสารเพื่อการพัฒนา,” (วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต(สื่อสารมวลชน), คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), 21.

ไม่เพียงเท่านั้นช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการผลิตซ้ำและนำประวัติครุบาศรีวิชัยมา ประพันธ์เป็นบทเพลง บทชออยู่อย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างเช่น ชอประวัติครุบาศรีวิชัย โดย ทิพวรรณ จันทรสวย ได้ประพันธ์และขับร้องไว้ 2 ลักษณะคือ “การนำดนตรีร่วมสมัย” มาประกอบจังหวะหรือที่ เรียกกันว่า “ชอชิง” และ ชอทำนองดั้งเดิมคือ ใช้ ปี่จุม และ ซิง ในการประกอบทำนอง อีกทั้ง ทิพวรรณ ยังได้ประพันธ์และขับร้องประวัติครุบาศรีวิชัยโดยใช้ทำนองเพลงลูกทุ่งด้วย ในปี 2545 ขวัญชัย พิพัฒน์พงษ์ หน่อขัด ได้แต่งเพลงประวัติครุบาศรีวิชัยชื่อโดยใช้ชื่อว่า “เพลงครุบาเจ้าศรีวิชัย” ด้วยเช่นกัน สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้เห็นว่า เพลงชอประวัติครุบาศรีวิชัยและบทเพลงประวัติครุบาศรีวิชัย ร่วมสมัย ยังคงมีบทบาทในการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยต่อสังคมอยู่อย่างต่อเนื่อง

ชอประวัติครุบาศรีวิชัยที่ประพันธ์โดยแม่ครุบัวซอน ถนอมบุญ อาจจะได้รับอิทธิพลจาก หนังสือชีวประวัติครุบาศรีวิชัยเล่มสำคัญคือ หนังสือชีวิตและผลงานของครุบาศรีวิชัย ของ ส.สุภาภา ซึ่งตีพิมพ์ในปี 2499³⁴ โดยมีโครงเรื่องและเนื้อหาคล้ายคลึงกับเพลงชอประวัติครุบาศรีวิชัย เช่น เรื่องความมหัศจรรย์ของวันกำเนิดครุบาศรีวิชัยที่มีลักษณะท้องฟ้าคะนอง แผ่นดินไหว เป็นผู้ ผักไผ่ในธรรมและมีเมตตาสูงว่าบุคคลทั่วไป เช่น ชอบเอาปลาไปปล่อย หรือ ชอบกินเจ พระธุดงค์เห็น เจ้าฉัตรกางบังหัวของเด็กชายฟ้าฮ้องและได้ทำนายจากพระธุดงค์ว่าจะเป็น “ตนบุญครุบา” ที่ยิ่งใหญ่ ในภายหน้า เมื่อถูกอธิกรณ์กล่าวถึงเรื่องราวที่แม่ของครุบาศรีวิชัยนิมนต์ให้ท่านสึกจากการเป็น พระสงฆ์เพราะเห็นว่าแม่แต่เป็นพระยังคงมีความทุกข์ร้อนใจอยู่ไม่ขาด หรือกล่าวถึงความเมตตาของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าวัชรญาณภิกขุ โดยกล่าวว่า ท่านให้อภัยและยังตำหนิพระสงฆ์ฝ่ายปกครองใน ท้องถิ่นว่ามีทิสสูงต่อพระศรีวิชัย ซึ่งเป็นพระที่มีความเรียบร้อยสงบเสงี่ยมและเล่าถึงเรื่องที่ว่า พระมหา สมณเจ้าฯ ได้พระราชทานเงินส่วนพระองค์แก่ครุบาศรีวิชัยเป็นจำนวน 60 บาทเพื่อใช้ในการเดินทาง กลับสู่ลำพูน ในบทเพลงครุบาเจ้าศรีวิชัยของ ขวัญชัย ในปี 2545 มีลักษณะเนื้อหาและโครงเรื่อง คล้ายคลึงกับบทชอประวัติครุบาศรีวิชัยที่ประพันธ์โดยแม่บัวซอน ด้วยเช่นกัน แสดงให้เห็นว่า หนังสือ ชิวประวัติครุบาศรีวิชัยฉบับ ส.สุภาภา นั้นมีบทบาทต่อผู้คนในวงกว้างทั้งผู้ที่เข้าถึงการอ่านได้และผู้ที่ ไม่สามารถเข้าถึงการอ่านได้

ส่วนบทเพลงครุบาเจ้าศรีวิชัยที่ประพันธ์โดย ทิพวรรณ เน้นเสนอเพียงผลงานการบูรณะ การก่อสร้างของครุบาศรีวิชัยเป็นหลัก และเน้นย้ำถึงผลงานชิ้นสำคัญของครุบาศรีวิชัยคือถนนทางขึ้น พระธาตุดอยสุเทพ ส่วนเรื่องความขัดแย้งกล่าวเพียงเป็น “มารผจญ” ในการสร้างบารมีของชีวิต ครุบาศรีวิชัยเพียงเท่านั้น³⁵

³⁴ ส.สุภาภา, *ชีวิตและผลงานของครุบาศรีวิชัย*, (คลังวิทยา : พระนคร , 2499),

³⁵ ภาคผนวก ข เพลงครุบาศรีวิชัย โดย ทิพวรรณ จันทรสวย

ยิ่งไปกว่านั้นมิวสิกวิดีโอ (Music Video) ยังเสนอภาพที่ ทิววรรณ เข้าไปกราบนมัสการ อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยเป็นหลัก และใช้อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยที่เชิงดอยสุเทพเป็นภาพหลักในการทำ มิวสิกวิดีโอของเพลงด้วย โดยภาพนำเสนอดังกล่าวจึงไม่ได้เป็นเพียงการนำเสนอคุณงามความดีของ ครูบาศรีวิชัยเท่านั้น แต่เป็นส่วนหนึ่งของการช่วยผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยในในปัจจุบันด้วย

เนื้อหาส่วนใหญ่ของเพลงขอและเพลงลูกทุ่งประวัติครูบาศรีวิชัย ส่วนใหญ่มีโครงเรื่องที่ คล้ายคลึงกัน โดยมีโครงเรื่องอยู่ประมาณ 6 โครงเรื่องหลัก ๆ ได้แก่ กำเนิดครูบาศรีวิชัย การเข้าสู่เพศ บรรพชิต ชื่อเสียงของครูบาศรีวิชัย การถูกอภิภรณ์ ผลงานการบูรณะพุทธสถานสำคัญ และการสร้าง ถนนวนั้นวัดพระธาตุดอยสุเทพ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่จะมีความผูกพันอยู่กับเรื่องของความมหัศจรรย์ ความศักดิ์สิทธิ์ของครูบาศรีวิชัย โดยเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการเป็น “ตนบุญ” ของครูบาศรีวิชัย ซึ่งเป็นการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยคล้ายคลึงกับหนังสือประวัติ

1. โครงเรื่องส่วนกำเนิดครูบาศรีวิชัย บทขอของแม่บัว โดยกล่าวถึงความมหัศจรรย์และความผิดปกติของธรรมชาติในวันที่ครูบาศรีวิชัยถือกำเนิด จนถึงที่มาของชื่อ “อินตาเพื่อน” หรือ “อ้ายฟ้าฮ้อง (ร้อง)”³⁶ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับบทเพลงครูบาเจ้าศรีวิชัย ของ ขวัญชัย³⁷

2. ในส่วนของการเข้าสู่เพศบรรพชิตของครูบาศรีวิชัยในเนื้อหาของแม่บัวซอน และ ขวัญชัย³⁸ ได้กล่าวถึงลักษณะความพิเศษในเรื่องความมีเมตตา และบุญบารมีเก่าของเด็กชายอินตา-เพื่อนหรือเด็กชายฟ้าฮ้อง โดยกล่าวว่าเด็กชายฟ้าฮ้องได้พบกับพระธุดงค์รูปหนึ่ง และพระธุดงค์ได้เห็นเงาที่ปรากฏบนหัวของเด็กชายฟ้าฮ้องเป็นเหมือนรูปฉัตรหรือสัปทน จึงได้ทำนายว่าเด็กชายผู้นี้จะได้ เป็น “ครูบาตนเอก” ในศาสนาต่อไป ในส่วนเนื้อหาภายหลังการเข้าสู่เพศบรรพชิตแล้วงานประพันธ์ ทั้งสองกล่าวถึงลักษณะการเป็นพระที่เคร่งครัดในทั้งทางธรรมวินัยและวิปัสสนากรรมฐานของครูบา ศรีวิชัยจนทำให้ผู้คนหลงใหลมา โดยกล่าวถึงลักษณะอุปนิสัยของเด็กชายฟ้าฮ้องที่มีลักษณะแตกต่าง จากคนทั่วไป³⁹ ในบทประพันธ์ของแม่ครูบัวซอน กล่าวถึงบุญบารมีเก่า ความมหัศจรรย์และการได้รับการ ทำนายจากพระธุดงค์.⁴⁰

³⁶ ภาคผนวก จ ขอประวัติครูบาศรีวิชัย บทที่ 1-6

³⁷ ภาคผนวก ข เพลงครูบาเจ้าศรีวิชัย โดย พิพัฒน์พงษ์ หนองขัต

³⁸ ภาคผนวก ข เพลงครูบาเจ้าศรีวิชัย โดย พิพัฒน์พงษ์ หนองขัต

³⁹ ภาคผนวก จ ขอประวัติครูบาศรีวิชัย บทที่ 7

⁴⁰ ภาคผนวก จ ขอประวัติครูบาศรีวิชัย บทที่ 11-12

3. ในด้านชื่อเสียงและความโด่งดังของครุบาศรีวิชัย ในบทประพันธ์ได้กล่าวไว้อยู่ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ 1. ชื่อเสียงของท่านที่เกิดขึ้นจากความเคร่งครัด ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นผู้มักน้อย สันโดษ หรือนักวิชาการหลายท่านในปัจจุบันกล่าวว่าเป็นการปฏิบัติแบบ “อริยวาสีภิกขุ” 2. ชื่อเสียงที่เกิดขึ้นภายหลังจากการพันโทษการอุกฉกรรจ์ และ หลังจากถูกเรียกลงกรุงเทพฯ ครั้งแรก ในปี 2462 โดยในงานประพันธ์ได้กล่าวถึงความเคร่งครัดของครุบาศรีวิชัยทำให้ผู้คนในบริเวณใกล้เคียงเรียกท่านว่า “ตุ้เจ้าศีลธรรม” หรือ “ตุ้เจ้าตนบุญ” ยิ่งไปกว่านั้นภายหลังจากการที่ท่านถูกอุกฉกรรจ์ใส่ร้าย และได้พันโทษมาทุกข้อกล่าวหา จึงเป็นที่เลื่องลือกันถึงความศักดิ์สิทธิ์ของท่านตามไปด้วย เหตุการณ์ทั้งสองจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้คนสนใจและเข้ามาศรัทธาในตัวครุบาศรีวิชัยเป็นจำนวนมาก⁴¹

4. เนื้อหาการประพันธ์ส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องข้อขัดแย้งของครุบาศรีวิชัย เป็นส่วนเนื้อหาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อครุบาศรีวิชัย แต่อย่างไรก็ตาม ในงานประพันธ์กับให้รายละเอียดของเนื้อหาส่วนนี้มีความแตกต่างกัน โดยงานของแม่บัวซอน เน้นให้ความสำคัญกับเนื้อหาส่วนนี้เป็นหลัก และกล่าวถึงข้อขัดแย้งในชีวิตของครุบาศรีวิชัยอย่างละเอียด แสดงให้เห็นถึงสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดข้อขัดแย้ง ให้ภาพรายละเอียดข้อกล่าวหาต่าง ๆ ที่ครุบาศรีวิชัยถูกกล่าวหา อีกทั้งยังกล่าวถึงการหลุดพ้นข้อกล่าวหาของครุบาศรีวิชัยจากความบริสุทธิ์ของท่าน โดยเนื้อหาการประพันธ์ส่วนนี้ของแม่บัวซอน เน้นอธิบายความขัดแย้งดังกล่าวเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความอิทธิฤทธิ์ของพระสงฆ์ฝ่ายปกครองในพื้นที่ที่มีต่อตัวครุบาศรีวิชัย โดยกล่าวต่อไปถึงการหลุดพ้นข้อกล่าวหาจากของครุบาศรีวิชัยเกิดจากพระเมตตาของสมเด็จพระสังฆราชฯ คือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณฯ⁴²

ส่วนในบทประพันธ์เพลงครุบาศรีวิชัยของขวัญชัย ไม่ได้ให้รายละเอียดชัดเจน เพียงกล่าวให้เห็นว่าครุบาศรีวิชัยถูกอุกฉกรรจ์จากคณะสงฆ์กรุงเทพฯ อาจจะเป็นเพราะด้วยบทประพันธ์เพลงของขวัญชัย มีขนาดสั้นจึงไม่ได้เน้นให้รายละเอียดชัดเจนถึงข้อขัดแย้งดังกล่าว ส่วนงานเพลงครุบาเจ้าศรีวิชัยของทิพวรรณ แทบไม่ได้กล่าวถึงข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิตของครุบาศรีวิชัย กล่าวเพียงว่าเป็น “มารผจญ” ในชีวิตของครุบาศรีวิชัยเท่านั้น ในงานประพันธ์ส่วนใหญ่เน้นไปที่งานบูรณะพุทธศาสนาของครุบาศรีวิชัยเป็นหลัก⁴³

⁴¹ ภาคผนวก จ ขอประวัติครุบาศรีวิชัย บทที่ 23-24 และ 29-30

⁴² ภาคผนวก จ ขอประวัติครุบาศรีวิชัย บทที่ 63-66 และ 68

⁴³ ภาคผนวก ข เพลงครุบาศรีวิชัย โดย ทิพวรรณ จันทร์สวย

5. งานบูรณะพุทธสถานสำคัญในพื้นที่ภาคเหนือ เป็นเนื้อหาหลักและขาดไม่ได้ในงาน ประพันธ์ โดยจะกล่าวถึงสถานที่ที่ครูบาศรีวิชัยได้เดินทางไปสร้างรวมถึงการแสดงให้เห็นว่าด้วยบุญ บารมีของท่านจึงทำให้การบูรณะก่อสร้างแต่ละแห่งนั้นสำเร็จภายในระยะเวลาที่รวดเร็ว ซึ่งเนื้อหา ส่วนนี้เป็นการรับรู้และความเข้าใจหลักของผู้คนในปัจจุบันที่มีต่อเรื่องราวความเป็นครูบาศรีวิชัย

ในงานประพันธ์ของแม่บัวซอน ได้กล่าวเนื้อหาส่วนนี้ไว้อย่างละเอียดโดยกล่าวว่า ภายหลังจากพ้นข้ออธิกรณ์ครั้งแรกเมื่อปี 2463 ครูบาศรีวิชัยได้เริ่มกลับมาพัฒนาก่อสร้างพุทธสถาน สำคัญ ๆ ในภาคเหนือหลายแห่ง⁴⁴ เช่น เดินทางไปสร้างวัดพระธาตุม่อนไก่แจ้ จังหวัดลำปาง ใช้เวลา ในการก่อสร้างสามเดือนสามวัน⁴⁵ ไปบูรณะพระธาตุหริภุญชัย⁴⁶ เดินทางไปสร้างวัดดอยเก็ง⁴⁷ เดินทางไปเผยแผ่พุทธศาสนาให้แก่กลุ่มกะเหรี่ยง และ สร้างพระธาตุให้ชาวกะเหรี่ยงที่บ้านแม่เตียม⁴⁸ เดินทางไปสร้างพระวิหารพระเจ้าตนหลวง ทุ่งเอี้ยง เมืองพะเยา⁴⁹ ชนชั้นนำเชียงใหม่รวมถึงกลุ่ม เจ้านายฝ่ายเหนือได้นิมนต์ครูบาไปสร้างวัดพระสิงห์และวัดสวนดอก⁵⁰

เนื้อหาการประพันธ์เหล่านี้ แสดงให้เห็นว่างานประพันธ์ให้ความสำคัญและให้ รายละเอียดเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยของสถานที่สำคัญ ๆ ที่ครูบาศรีวิชัยได้เดินทางไปบูรณะไว้ และยัง แสดงให้เห็นภาพลักษณะการเป็นพระนักพัฒนาของครูบาศรีวิชัยได้เป็นอย่างดี ยิ่งไปกว่านั้น ยังเน้นให้ เห็นถึงรายละเอียดระยะเวลาในการก่อสร้างบูรณะพุทธสถานแต่ละแห่งอย่างชัดเจนและการหลังไหล มาของผู้คนที่ให้ความสำคัญต่อการสร้างบุญร่วมกับครูบาศรีวิชัย เพื่อนำเสนอภาพลักษณะการเป็น “ตนบุญ” ผู้วิเศษของครูบาศรีวิชัยให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

6. ผลงานการสร้างทางขึ้นพระธาตุดอยสุเทพ การสร้างถนนขึ้นพระธาตุดอยสุเทพ เป็น ผลงานชิ้นสำคัญของครูบาศรีวิชัย โดยเป็นเหตุการณ์หลักในชีวิตและผลงานของครูบาศรีวิชัยที่จะขาด ไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็งานเขียนประวัติ งานประพันธ์ การศึกษาเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัย หรือแม้กระทั่งความ เข้าใจและการรับรู้ของผู้คนในปัจจุบันต่อตัวครูบาศรีวิชัยเอง โดยในงานประพันธ์ของทั้งสามบุคคล

⁴⁴ ภาคผนวก จ ขอประวัติครูบาศรีวิชัย บทที่ 71-72

⁴⁵ ภาคผนวก จ ขอประวัติครูบาศรีวิชัย บทที่ 72-73

⁴⁶ ภาคผนวก จ ขอประวัติครูบาศรีวิชัย บทที่ 74-75

⁴⁷ ภาคผนวก จ ขอประวัติครูบาศรีวิชัย บทที่ 77

⁴⁸ ภาคผนวก จ ขอประวัติครูบาศรีวิชัย บทที่ 80-81

⁴⁹ ภาคผนวก จ ขอประวัติครูบาศรีวิชัย บทที่ 82-84

⁵⁰ ภาคผนวก จ ขอประวัติครูบาศรีวิชัย บทที่ 85-88

สำคัญคือ แม่ครูบัวซอน ทิพวรรณ และ ขวัญชัย ได้ประพันธ์ไว้ชัดเจน ยิ่งไปกว่านั้นในมิวสิควิดีโอเพลง ประวัติครูบาศรีวิชัยของ ทิพวรรณ ยังนำเสนอภาพของอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยที่เชิงทางขึ้นพระธาตุ ดอยสุเทพด้วย เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเรื่องราวของอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย ส่วนในงานประพันธ์ขอประวัติครูบาศรีวิชัยของแม่ครูบัวซอน ได้กล่าวถึงที่มาที่ไปของการสร้างทางขึ้นดอยสุเทพไว้อย่างละเอียด โดยกล่าวถึงความต้องการของหลวงศรีประกาศที่ต้องการนำไฟฟ้าขึ้นสูงดอยสุเทพ จึงได้ไปนิมนต์ครูบาศรีวิชัยไปเป็นประธานในการก่อสร้าง แต่ครูบาศรีวิชัยก็คิดว่าให้สร้างถนนทางขึ้นจะดีกว่าเพราะหากสร้างถนนขึ้นได้ ไฟฟ้าก็จะตามมาด้วย

3.1.3.1 “เพลงขอ” : บทบาท ความสำคัญ และ อิทธิพลที่มีต่อผู้คนในสังคมภาคเหนือ

ภายหลังตั้งแต่ปี 2495 รัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้เล็งเห็นความสำคัญของสื่อพื้นบ้าน โดยเริ่มต้นจากการกำหนดนโยบายให้ลิเก ช่วยส่งเสริมการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ด้วยเห็นว่าลิเกเป็นสื่อพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมอย่างสูง⁵¹ ยิ่งไปกว่านั้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ในฝ่ายวางแผนพัฒนากำลังคนนั้นได้ระบุเอาไว้ว่า “...ให้ใช้สื่อพื้นบ้าน ช่วยการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน และนอกโรงเรียนโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับ การอบรมเลี้ยงดูเด็ก การพัฒนาเด็กเยาวชน สตรี ความรู้ทางโภชนาการ การศึกษา และความรู้ด้านอื่น ๆ...”⁵² ดังนั้นจะเห็นว่าสื่อพื้นบ้านมีประสิทธิภาพอย่างยิ่งต่อการสื่อสารข่าวสารหรือนโยบายต่าง ๆ ต่อประชาชนอย่างยิ่ง และ “เพลงขอ” เพลงขอถือว่าเป็นสื่อพื้นบ้านภาคเหนือที่ได้รับความนิยมอย่างยิ่งจากประชาชนมาตั้งแต่อดีต ก็เป็นหนึ่งในสื่อพื้นบ้านที่รัฐใช้เป็นเครื่องมือในการตอบสนองนโยบายนั้น

รัฐจึงสามารถใช้เพลงขอเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเกี่ยวกับการพัฒนาต่อประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยกตัวอย่างในกรณีของการต่อต้านการสร้างกระเช้าลอยฟ้าขึ้นดอยสุเทพ เพลงขอเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการต่อสู้ด้วยเช่นกัน⁵³ จากความสำคัญดังกล่าวของเพลงขอต่อการสื่อสารกับผู้คนในสังคมภาคเหนือ จึงสามารถยืนยันได้ว่า เพลงขอประวัติของครูบาศรีวิชัยมี

⁵¹ สมฤทธิ ลือชัย, “ความตระหนักของช่างขอในบทบาทนักสื่อสารเพื่อการพัฒนา,” (วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต(สื่อสารมวลชน), คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), 7.

⁵² เรื่องเดียวกัน, 35.

⁵³ เรื่องเดียวกัน, 8.

อิทธิพลต่อผู้คนในสังคมภาคเหนือด้วยเช่นกัน เพลงซอจึงเป็นสิ่งที่ช่วยผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์สำคัญ ๆ ให้แก่ครุบาศรีวิชัย ให้กลายเป็นการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในภาคเหนือปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

ช่วงเวลาก่อนทศวรรษ 2520 การเข้าถึงเพลงซอ ส่วนใหญ่จะเข้าถึงผ่านการแสดงสดตามงานบุญสำคัญ ๆ อย่างงานปอยหลวง เป็นหลัก หรือมักเป็นการบันทึกเสียงในรูปแบบของแผ่นเสียง โดยช่างซอจำนวนไม่น้อยมักถูกจ้างลงมาอัดเสียงที่กรุงเทพฯ โดยมี ห้าง ต.เง็กชวน เป็นผู้สนับสนุนรายใหญ่ ซึ่งมีสัญลักษณ์เป็นรูปกระต่ายบิน⁵⁴

การแสดงสดมักมีข้อจำกัดของการเข้าถึงอยู่ 2 ประการหลัก ๆ ได้แก่ 1. ข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่การแสดง โดยส่วนใหญ่จะแสดงในงานบุญหรืองานปอยสำคัญ ซึ่งในอดีตการจัดงานบุญหรือปอยแต่ละครั้งเป็นเรื่องที่ลำบาก และนาน ๆ ครั้ง ถึงจะสามารถจัดกันได้สักครั้งหนึ่ง เมื่อเทคโนโลยีแผ่นเสียงได้เข้ามา ทำให้ข้อจำกัดในเรื่องของพื้นที่การแสดงได้ถูกลดทอนลงไป ข้อจำกัดประการที่ 2 คือ ในเรื่องของราคา การจ้างช่างซอให้มาแสดงในงานบุญงานปอยสำคัญ ๆ นั้นมักจะมีราคาค่อนข้างสูง เจ้าภาพงานบุญบางแห่งจึงนิยมใช้การเปิดแผ่นเสียงเพลงซอสร้างความบันเทิงแทนการจ้างคณะซอมาแสดงสด แต่อย่างไรก็ตาม ในแง่ของแผ่นเสียง ยังคงมีข้อจำกัดอยู่เช่นกัน คือ เรื่องของราคาของแผ่นเสียง และเครื่องเล่นแผ่นเสียงที่สูง บวกกับเรื่องของขนาดที่ใหญ่ไม่สะดวกในการพกพา

ในช่วงทศวรรษ 2520 ได้เกิดเทคโนโลยีการสื่อสารชนิดใหม่ คือ การเกิดขึ้นของอุตสาหกรรมเทปคาสเซ็ท ซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเพลงลูกทุ่ง ถือเป็นกลุ่มเพลงประเภทแรกที่ได้รับอิทธิพลจากอุตสาหกรรมเทปคาสเซ็ท เพลงลูกทุ่งนั้นอดีตจะอยู่ในรูปแบบคอนเสิร์ตระดับจังหวัดและไนต์คลับ เมื่อเกิดอุตสาหกรรมเทปคาสเซ็ท เพลงลูกทุ่งจึงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย⁵⁵

อีกทั้ง เทปคาสเซ็ท เป็นเทคโนโลยีหนึ่ง ที่สามารถลดข้อจำกัดในการเข้าถึงเพลงซอของผู้คนในสังคมได้ เจ้าภาพผู้ไม่มีทุนทรัพย์ในการจ้างคณะซอมาแสดงสด หรือ ชาวบ้านทั่วไปที่ไม่สามารถเข้าถึงแผ่นเสียงได้ด้วยข้อจำกัดดังกล่าว สามารถซื้อเทปคาสเซ็ทมาฟังได้มากกว่า เนื่องจากมี

⁵⁴ สมฤทธิ ลือชัย, “ความตระหนักของช่างซอในบทบาทนักสื่อสารเพื่อการพัฒนา,” (วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต(สื่อสารมวลชน), คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), 8.

⁵⁵ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ คริส เบเกอร์, *เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ*, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, 2546), 556.

ราคาถูกกว่าแผ่นเสียง และสามารถพกพาได้อย่างสะดวกสบาย เมื่อมีเทปคาสเซ็ทซึ่งทำให้เพลงขอแพร่หลายมากไปอีกเพราะชาวบ้านทั่วไปสามารถซื้อเทปคาสเซ็ทมาฟังได้มากกว่า เนื่องจากราคาถูกกว่าแผ่นเสียง และในปัจจุบันมีแต่เทปเพลงขอเท่านั้นที่ยังผลิตออกมาจำหน่ายอยู่

เพลงขอ ได้รับอิทธิพลของอุตสาหกรรมเทปคาสเซ็ทด้วยเช่นกัน โดยขอประวัติครูบาศรีวิชัยได้ประพันธ์ขึ้นโดยแม่ครูบัวซอน ในปี 2520 และได้อัดให้อยู่ในรูปของเทปคาสเซ็ทวางจำหน่าย ซึ่งการขอประวัติครูบาศรีวิชัยในอดีตนั้นมีมาก่อนแล้ว โดยเป็นการขอแสดงสดในงานบุญงานปอยต่าง ๆ คณะที่มีชื่อเสียงคือ คณะแม่จันทร์สม ก็ถือว่าได้รับความนิยมพอสมควร แต่ประวัติครูบาศรีวิชัยที่ประพันธ์โดยบัวซอน ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากเพราะมีเทปคาสเซ็ทเข้ามา ยิ่งกว่านั้นได้นำมาเปิดในวิทยุกระจายเสียงให้คนฟังด้วย⁵⁶ จากคำสัมภาษณ์เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติครูบาศรีวิชัยจากพระเทพสิทธินายก เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย ท่านกล่าวว่า “...ฟังเอาโดยขอครูบา นั้นกะ ที่บัวซอนขอนะ ในนั้นเป็นแล้วไว้หมดแล้วหนาลูก...”⁵⁷ สะท้อนให้เห็นว่า เพลงขอประวัติครูบาศรีวิชัยของบัวซอน ถนอมบุญในรูปเทปคาสเซ็ท มีอิทธิพลต่อการรับรู้เรื่องราว และภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัยต่อผู้คนในสังคมภาคเหนือได้เป็นอย่างดี

เมื่อสถานีวิทยุเริ่มเปิดทำการในภาคเหนือแล้ว สถานีวิทยุต่าง ๆ ได้นำเอาเพลงขอมาแสดงออกทางวิทยุ ถือได้ว่าสื่อวิทยุได้เข้ามามีส่วนช่วยอนุรักษ์ และเผยแพร่เพลงขอให้เป็นที่แพร่หลายยิ่งขึ้น และยังสามารถทำให้ชาวบ้านรับฟังขอได้แทบทุกวัน การแสดงขอทางวิทยุส่วนใหญ่จะแสดงเป็นละครเรียกว่า “ละครขอทางอากาศ” ซึ่งได้รับความนิยมอย่างสูงจากผู้ฟัง แม้แต่ในปัจจุบันสถานีวิทยุแทบทุกสถานียังมีรายการละครขอทางอากาศอยู่⁵⁸

ในแง่ขอประวัติครูบาศรีวิชัย อยู่ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีทางการสื่อสารดังที่กล่าวมาแล้ว โดยขอประวัติครูบาศรีวิชัย ที่ได้รับการประพันธ์โดยแม่ครูบัวซอน ในปี 2520 เป็นการประพันธ์และบันทึกเสียงลงบนเทปคาสเซ็ท ซึ่งแน่นอนว่ามีราคาถูกและเป็นที่ยอมรับ

⁵⁶ พ่อหนานศรีเลา เกษพรหม, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ.2559.

⁵⁷ พระเทพสิทธินายก, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, วัดพระสิงห์พระอารามหลวง จังหวัดเชียงราย. เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2558.

⁵⁸ สมฤทธิ ลือชัย, “ความตระหนักของช่างขอในบทบาทนักสื่อสารเพื่อการพัฒนา,” (วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต(สื่อสารมวลชน), คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), 23.

จากการศึกษาของ จุมพล รอดคำดี โดยงานวิจัยดังกล่าวพบว่าพฤติกรรมและทัศนคติของประชาชนในภาคเหนือที่มีความนิยมต่อสื่อพื้นบ้าน ประเภท เพลงขอ สูงถึงร้อยละ 94.32 โดยเป็นงานศึกษาวิจัยที่เกิดขึ้นในปี 2521 ซึ่งถือว่างานวิจัยฉบับนี้เกิดขึ้นภายหลังการเกิดขึ้นของเพลงขอประวัติครุบาศรีวิชัยเพียงหนึ่งปี สามารถยืนยันให้เห็นได้ว่า เพลงพื้นบ้านประเภทเพลงขอ รวมถึงเพลงขอประวัติครุบาศรีวิชัยมีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคมภาคเหนืออย่างยิ่ง⁵⁹

อีกปัจจัยหนึ่ง ที่ทำให้เพลงขอประวัติครุบาศรีวิชัย ฉบับแม่ครูบัวซอน เป็นที่ยอมรับและได้รับความนิยมอย่างสูง คือ ความสามารถในการประพันธ์ ด้วยแม่ครูบัวซอนมีความเป็นนักวรรณกรรมสูง มีความโดดเด่นในการใช้ภาษาและวาทีศิลป์ ในการประพันธ์ และขับขอ ทั้งน้ำเสียง การลำดับเรื่องราว รวมถึงการใช้ฉันทลักษณ์ต่าง ๆ ในการประพันธ์และขับร้อง⁶⁰ ดังนั้นจึงได้รับความนิยมจากผู้คนอย่างมาก และถือว่างานประพันธ์ชิ้นนี้ เป็นผลงานชิ้นเอกของแม่ครูบัวซอน ด้วยเช่นกัน

โดยในปี 2521 ได้มีการสำรวจพบว่า กลุ่มคนที่นิยมฟังเพลงขอส่วนใหญ่มีอายุอยู่ช่วง 25-55 ปี และส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา⁶¹ เพลงขอจึงมีความสำคัญอีกประการหนึ่งคือ มีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบการเล่าให้ฟัง เพราะฉะนั้น ผู้คนกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงการอ่านได้ หรือไม่สามารถเข้าถึงเอกสารชีวประวัติครุบาศรีวิชัยในรูปแบบหนังสือชีวประวัติได้ สามารถที่จะรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติครุบาศรีวิชัยได้โดยการฟังขอ ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า เพลงขอซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้าน รวมถึงการประพันธ์ชีวประวัติครุบาศรีวิชัยที่นำเสนอในรูปแบบเพลงขอนั้น มีอิทธิพลและได้รับความนิยมจากผู้คนในสังคมภาคเหนือเป็นอย่างสูง แต่อย่างไรก็ตามอิทธิพลของเพลงขอดังกล่าวไม่จำเป็นจะต้องอยู่เพียงแค่กลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงการอ่านได้เพียงเท่านั้น ทว่ายังคงมีอิทธิพลต่อกลุ่มคนที่สามารถเข้าถึงการอ่านได้ด้วยเช่นกัน

⁵⁹ จุมพล รอดคำดี, *สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา*, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), อ้างถึงใน สมฤทธิ์ ลือชัย, “ความตระหนักของช่างขอในบทบาทนักสื่อสารเพื่อการพัฒนา,” (วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต(สื่อสารมวลชน), คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), 48.

⁶⁰ อาจารย์สมฤทธิ์ ลือชัย, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2559

⁶¹ จุมพล รอดคำดี, *สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา*, 48.

ในส่วนของเพลงลูกทุ่งประวัติครุบาศรีวิชัย ของทิพวรรณ เป็นการประยุกต์การแต่งเนื้อหาชีวประวัติครุบาศรีวิชัยให้เข้ากับทำนองดนตรีลูกทุ่ง ซึ่งเพลงในลักษณะทำนองเพลงลูกทุ่งกำลังเป็นที่นิยมของผู้คนในสังคมอย่างกว้างขวาง การประยุกต์โดยการนำชีวประวัติครุบาศรีวิชัยมาใช้กับลักษณะดนตรีในทำนองเพลงลูกทุ่ง จึงเป็นการนำเสนอชีวประวัติครุบาศรีวิชัยในลักษณะใหม่

เพลงลูกทุ่งมีเอกลักษณ์สำคัญและความนิยมของเพลงลูกทุ่ง มักมีเรื่องราวเกี่ยวกับการอพยพจากชนบทเข้าเมือง คิดถึงคนรักที่หมู่บ้าน ถวิลหาชีวิตที่บ้านเกิด ได้พัฒนาเป็นอุตสาหกรรมเพลงลูกทุ่งเพื่อตลาดมวลชน ยิ่งไปกว่านั้นได้ผนวกกับการเติบโตของอุตสาหกรรมเทปคาสเซ็ทและวิดีโอในช่วงทศวรรษ 2520

ภายหลังจากเสียชีวิตของพุ่มพวง ดวงจันทร์ในปี 2535 สามสัปดาห์หลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ โดยชีวิตและผลงานของพุ่มพวง ดวงจันทร์ ถือเป็นสัญลักษณ์ของจุดเปลี่ยนของกระแสวงการลูกทุ่งไทย เพลงลูกทุ่งจึงกลายมาเป็นที่นิยมมากขึ้น คนนับพันร่วมไว้อาลัย หลังจากนั้นไม่นาน ยิ่งยง ยอดบัวงามชายเทปเพลงลูกทุ่งเพลงใหม่ ได้ถึงสามล้านแผ่น ถือว่าเป็นสถิติใหม่ของวงการเพลงลูกทุ่ง เพลงลูกทุ่งได้กลับมาเป็นแฟชั่นของผู้คนในยุคหนึ่ง ในปี 2538 ภาพยนตร์ มนต์รักลูกทุ่ง ได้ถูกนำมาสร้างเป็นละครโทรทัศน์และได้รับความนิยมอย่างสูง ในปี 2539 มนต์สิทธิ์ คำสร้อย อดีตชาวนาอีสาน ร้องเพลง สักนาง ได้รับความนิยมมากเสียจนวงดนตรีบางกอกซิมโฟนีออเคสตราเลียนแบบและดิสโกเธคทั่วไปต้องเปิดเพลงนี้ตามคำขอ สถานีโทรทัศน์แย่งกันเป็นผู้อุปถัมภ์คอนเสิร์ตลูกทุ่งเพื่อถ่ายทอด⁶² สิ่งเหล่านี้สามารถยืนยันได้ว่า ดนตรีลูกทุ่งได้รับความนิยมอย่างล้นหลาม และกลายเป็นรสนิยมของผู้คนตั้งแต่ช่วงเวลานั้นมาจนถึงปัจจุบัน ผู้คนยังคงนิยมฟังเพลงลูกทุ่งกันอยู่จำนวนมากเช่นกัน

ดังนั้นประวัติครุบาศรีวิชัยในลักษณะทำนองดนตรีเพลงลูกทุ่ง สามารถตอบโจทย์ความนิยมของผู้คนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งในยุคปัจจุบัน (2560) ความนิยมเพลงซอเริ่มลดลง โดยมีวงจำกัดอยู่เพียงกลุ่มผู้ที่มีอายุเท่านั้น เพลงลูกทุ่งชีวประวัติครุบาศรีวิชัยจึงสามารถตอบโจทย์รสนิยมของผู้คนที่มีช่วงอายุวัยกลางคนเป็นส่วนใหญ่ รวมถึงกลุ่มวัยรุ่นจำนวนหนึ่งในสังคมด้วย

กล่าวโดยสรุป เพลงซอเป็นสื่อพื้นบ้านที่มีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคม และขอประวัติครุบาศรีวิชัยก็เป็นส่วนหนึ่งของอิทธิพลนั้น ผู้คนในยุคปัจจุบันส่วนใหญ่มักรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครุบาศรีวิชัยผ่านเพลงซอเป็นสำคัญ ยิ่งเมื่อมีการเกิดขึ้นของแผ่นเสียง และ เทปคาสเซ็ท จึงเป็นปัจจัย

⁶² ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ คริส เบเกอร์, *เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ*, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, 2546), 555-558.

สำคัญที่ทำให้เพลงขอเข้าถึงผู้คนในสังคมภาคเหนือได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ หรือผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงชีวประวัติครูบาศรีวิชัยในรูปแบบการอ่านได้ เพลงขอจึงเปรียบเสมือนการเล่าให้ฟัง ดังนั้นปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จึงถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของเพลงขอประวัติครูบาศรีวิชัยต่อการผลิตซ้ำและการสร้างภาพลักษณ์ในการรับรู้และความเข้าใจต่อเรื่องราวของครูบาศรีวิชัยในยุคหลังทศวรรษ 2500 และอิทธิพลของการผลิตซ้ำและการสร้างภาพลักษณ์เรื่องราวของครูบาศรีวิชัยดังกล่าว มีอิทธิพลต่อการนำเสนอภาพลักษณ์ของครูบาคติใหม่ ภายหลังทศวรรษ 2530 เช่นกัน

3.1.4 ภาพถ่ายเดี่ยวและภาพถ่ายกิจกรรมของครูบาศรีวิชัย

ภาพถ่ายถือเป็นการนำเสนอภาพลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมที่สุดที่แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่เรียกว่า “ความเป็นครูบาศรีวิชัย” เช่น การนั่งห่ม อุภกรณ์ และรูปแบบการจัดวางท่าทาง (position) ต่าง ๆ ภาพถ่ายจึงเป็นการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยประการหนึ่งที่มีบทบาทต่อการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคมปัจจุบัน ทั้งกลุ่มที่เป็นฆราวาสและกลุ่มพระสงฆ์ รวมถึงกลุ่มครูบาคติใหม่ด้วย

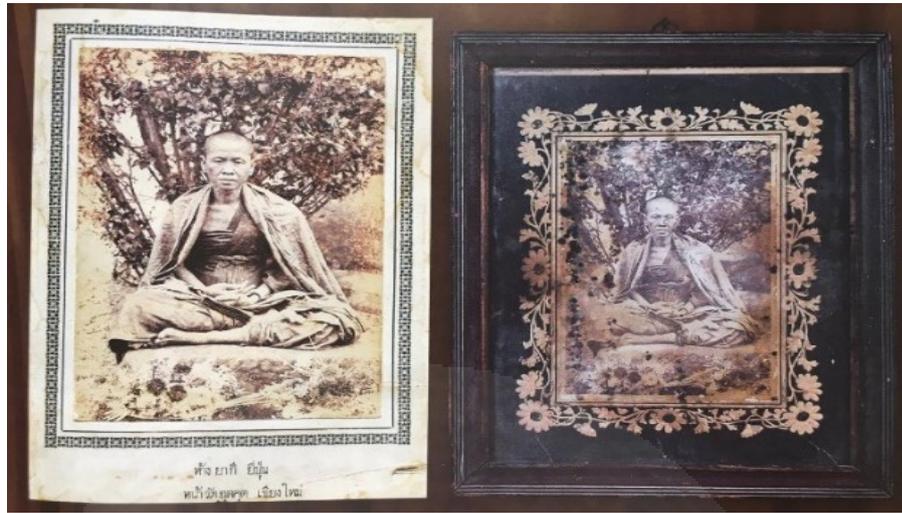
ภาพถ่ายสำคัญของครูบาศรีวิชัยที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปและได้รับการเผยแพร่ไปในช่องทางอื่นอีกจำนวนมาก เช่น การนำไปใช้เป็นต้นแบบการสร้างเครื่องรางครูบาศรีวิชัย รวมถึงการเป็นองค์ประกอบสำคัญในหนังสือประวัติครูบาศรีวิชัย คือ ภาพถ่ายที่วัดศรีดอนไชย จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อครั้งโดนกักบริเวณ ตอนถูกกล่าวหาครั้งที่ 3 ขณะอายุได้ 43 ปี เมื่อปี 2465 ภาพถ่ายได้ต้นชบาบนพระธาตุจอมทอง เมื่อคราวงานฉลองวัดพระเจ้าตนหลวง (วัดศรีโคมคำ) จังหวัดพะเยา ขณะอายุได้ 46 ปี เมื่อปี 2468 ภาพถ่ายได้ต้นชบาช่วงเวลาเดียวกันนั้น มีจำนวนหลายรูปและหลายรูปแบบการจัดวางท่าทาง เช่น นั่งขัดสมาธิมีผ้าห่มไหล่ทั้งสองข้างและไม่ห่มไหล่ ภาพนั่งเก้าอี้ไม้สานถือไม้เท้าและถือพัดใบลาน ภาพสพายบาตรถือไม้เท้าและพัดใบลาน ภาพถ่ายถ่ายที่วัดพระธาตุช่อแฮ เมื่อฉลองพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ เมื่อปี 2469 อายุได้ 47 ปี และภาพถ่ายที่วัดพระสิงห์ ถือลูกประคำนั่งคู่กับพัทธราสมอและรวงข้าว หรือพัดของสมาคมคณะราษฎร เป็นต้น ส่วนภาพหมู่ที่มีมักจะเห็นอยู่บ่อยครั้งจะเป็น ภาพถ่ายกิจกรรมการสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพและภาพถ่ายกับคณะพระลูกศิษย์ที่ ณ วัดพระสิงห์⁶³ รูปภาพเหล่านี้ถือว่าเป็นภาพจำหลักของผู้คนที่มาต่อครูบาศรีวิชัย กลุ่มครูบาคติใหม่

⁶³ พี่ระหงส์ เพชรทา, *ครูบาเจ้าศรีวิชัย วัดบ้านปาง จังหวัดลำพูน นักบุญอมตะแห่งล้านนา*, (เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, 2552).

ซึ่งเป็นกลุ่มคนหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์นั้น จึงนำภาพจำดังกล่าวนี้มา เป็นส่วนหนึ่งของการนำเสนอภาพลักษณ์ของตัวเอง เพื่อผูกโยงลักษณะให้สอดคล้องกับภาพลักษณ์ ของครูบาศรีวิชัยที่ถูกผลิตซ้ำโดยภาพถ่ายต่าง ๆ

ภาพที่ 3.4 : แสดงภาพถ่ายเดี่ยวครูบาศรีวิชัย นั่งขัดสมาธินั่งผ้ารัดอก ห้อยลูกประคำ มีผ้าห่มไหล่สองข้าง ถ่าย ณ วัดศรีดอนไชย จ.เชียงใหม่ เมื่อครั้งโดนกักบริเวณ ตอนถูกกล่าวหาครั้งที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2465 ขณะอายุได้ 43 ปี ที่มา, พีระพงศ์ เพชรทา, *ครูบาเจ้าศรีวิชัย วัดบ่าปาง จังหวัดลำพูน นักบุญอมตะแห่งล้านนา*, (เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, 2552), 313.

ภาพที่ 3.5 : แสดงภาพถ่ายเดี่ยวครูบาศรีวิชัยสองรูป นุ่งผ้ารัดอก นั่งขัดสมาธิมีผ้าห่มไหล่สองข้างได้
ต้นชบา ณ พระธาตุจอมทอง เมืองงานฉลองวัดพระเจ้าตนหลวง (ศรีโคมคำ) จังหวัดพะเยา เมื่อ พ.ศ.
2468 เมื่ออายุได้ 46 ปี ที่มา, พิระพงศ์ เพชรทา, *ครูบาเจ้าศรีวิชัย วัดบ้านปาง จังหวัดลำพูน นักบุญ
อมตะแห่งล้านนา*, (เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, 2552), 315.

ภาพที่ 3.6 : แสดงภาพถ่ายเดี่ยวครูบาศรีวิชัยสองรูป นุ่งเก้าอี้ไม้สานถือไม้เท้าและพัดใบลานห้อย
ลูกประคำใต้ต้นชบา ณ พระธาตุจอมทอง เมืองงานฉลองวัดพระเจ้าตนหลวง (ศรีโคมคำ) จังหวัด
พะเยา เมื่อ พ.ศ.2468 เมื่ออายุได้ 46 ปี ที่มา, พิระพงศ์ เพชรทา, *ครูบาเจ้าศรีวิชัย วัดบ้านปาง
จังหวัดลำพูน นักบุญอมตะแห่งล้านนา*, (เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์ , 2552), 316.

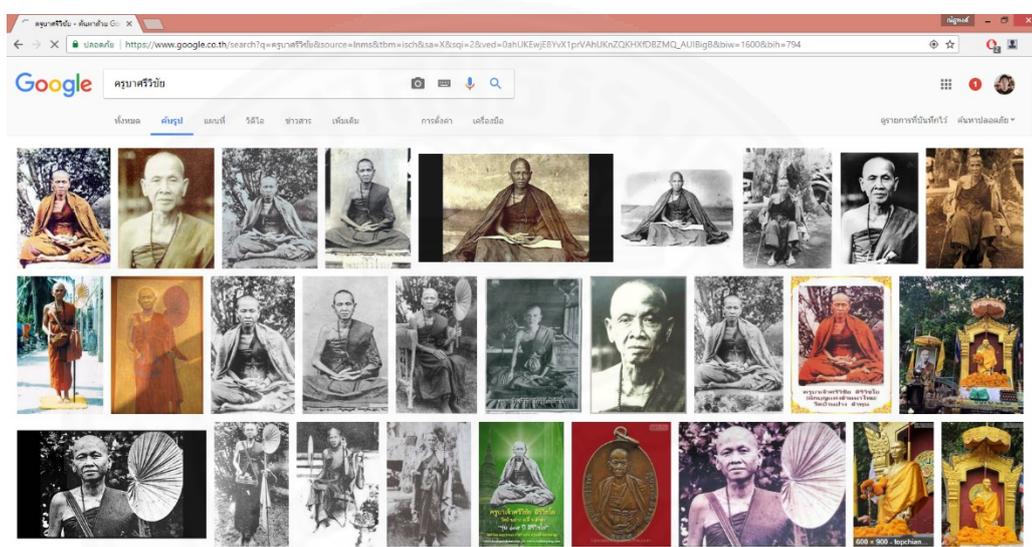

ภาพที่ 3.7 : แสดงภาพถ่ายเดี่ยวครูบาศรีวิชัยนั่งสมาธิไม่มีผ้าห่มไหล่ และ สะพายบาตรถือไม้เท้าและ พัดใบลานใต้ต้นชบา ณ พระธาตุจอมทอง เมืองงานฉลองวัดพระเจ้าตนหลวง (ศรีโคมคำ) จังหวัดพะเยา เมื่อ พ.ศ.2468 เมื่ออายุได้ 46 ปี ที่มา, พิระพงค์ เพชรทา, *ครูบาเจ้าศรีวิชัย วัดข้างปาง จังหวัดลำพูน นักบุญอมตะแห่งล้านนา*, (เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์ , 2552), 317.

ภาพที่ 3.8 : แสดงภาพถ่ายเดี่ยวครูบาศรีวิชัย ซ้ายมือถ่ายเมืองงานฉลองพระธาตุช่อแฮ จ.แพร่ เมื่อ พ.ศ.2469 ขณะอายุ 47 ปี ขวามือถ่าย ณ ศาลากว้านตาน (ศาลาบำเพ็ญบุญ) วัดพระสิงห์ จ.เชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ.2480 ขณะอายุ 59 ปี ที่มา, พิระพงค์ เพชรทา, *ครูบาเจ้าศรีวิชัย วัดข้างปาง จังหวัดลำพูน นักบุญอมตะแห่งล้านนา*, (เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์ , 2552), 318.

อีกหลักฐานหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า ภาพถ่ายต่าง ๆ ของครูบาศรีวิชัย ถูกเผยแพร่อย่างกว้างขวาง และมีอิทธิพลต่อการรับรู้และความเข้าใจต่อเรื่องราวของครูบาศรีวิชัย โดยหากค้นหาคำว่า “ครูบาศรีวิชัย” ในเว็บไซต์กูเกิ้ล (google) ซึ่งเป็นเว็บไซต์พื้นฐานในการหาข้อมูลออนไลน์ จะพบภาพต่าง ๆ เหล่านี้จำนวนมาก (ดูภาพที่ 3.9) ซึ่งสามารถยืนยันได้ว่า ภาพต่าง ๆ ของครูบาศรีวิชัยเหล่านี้เป็นที่รู้จักและได้รับผลิตซ้ำเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 3.9 : แสดงหน้าเว็บไซต์กูเกิ้ล เมื่อค้นหาข้อมูลพื้นฐานออนไลน์ด้วยคำว่า “ครูบาศรีวิชัย” ที่มา , https://www.google.com.vn/search?q=ครูบาศรีวิชัย&espv=2&biw=1600&bih=770&source=lnms&tbn=isch&sa=X&sqj=2&ved=0ahUKEwjE8Y1prV4hUKnZQKHMD6ZMQ_AUIBigB, (สืบค้นเมื่อ 24/9/2559)

3.1.4.1 ครุบาศรีวิชัย กับ การขยายตัวของเทคโนโลยีกล้องถ่ายรูป และ ธุรกิจห้องภาพในเชียงใหม่

ครุบาศรีวิชัยถือว่าเป็นพระสงฆ์รูปหนึ่งที่มีภาพถ่ายจำนวนมาก ซึ่งอาจจะมากที่สุดในกลุ่มพระสงฆ์ในภาคเหนือช่วงเวลาเดียวกัน ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ครุบาศรีวิชัยมีภาพถ่ายจำนวนมากเนื่องจากยุคที่ครุบาศรีวิชัยมีบทบาทในเชียงใหม่ เป็นช่วงเวลาเดียวกันกับยุคที่กล้องถ่ายรูปเริ่มเข้ามาและเกิดการขยายตัวของธุรกิจห้องภาพในเชียงใหม่

เทคโนโลยีการถ่ายภาพเริ่มเข้ามามีบทบาทในเชียงใหม่ตั้งแต่ยุคของพระยาเจริญราชไมตรี ข้าหลวงยุติธรรมประจำมณฑลพายัพ ในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นบุคคลแรกที่ได้นำกล้องถ่ายรูปเข้ามาใช้ในเชียงใหม่คนแรก บุคคลสำคัญอีกสองคนที่มีบทบาทสำคัญต่อวงการการถ่ายภาพและธุรกิจห้องภาพในเชียงใหม่คือ หลวงอนุสารสุนทร และ นายเอ็ม ทานากะ (Mr.Morinosuke Tanaka)

บุคคลแรกคือ หลวงอนุสารสุนทร (สุนธี ชูติมา) ต้นตระกูลนิมมานเหมินท์ ได้เรียนรู้การถ่ายภาพจากพระยาเจริญราชไมตรี (จำนง อมาตยกุล) ภายหลังจากผู้เป็นบิดาได้เสียชีวิตลงไปหลวงอนุสารสุนทรได้ขยายกิจการต่อจากผู้เป็นบิดา และเป็นช่างถ่ายภาพด้วย⁶⁴

ใน ปี 2425 หลวงอนุสารสุนทรได้เริ่มต้นกิจการ “ห้างชวียงเส็ง” บริเวณ ถนนวิชยานนท์ ต่อมาในปี 2443 ได้ปรับเป็นตึกคอนกรีตและเปิดแผนกถ่ายรูป ซึ่งได้รับความสนใจจากบรรดาข้าราชการ พ่อค้า คหบดี ต่างนิยมถ่ายรูปที่ร้าน⁶⁵

บุคคลที่สอง คือ นายเอ็ม ทานากะ ชาวญี่ปุ่น ที่เข้ามาเมืองไทยตั้งแต่ปี 2443 เป็นลูกจ้างร้านถ่ายภาพชื่อดัง ร้านโรเบิร์ต เลนส์ ย่านถนนเจริญกรุง ทำงานได้ 3 ปี ได้ย้ายมาเปิดกิจการที่จังหวัดลำปางจากคำชักชวนของเจ้าหลวงเมืองลำปางขณะนั้น กิจการของนายเอ็ม ที่จังหวัดลำปางเจริญรุ่งเรืองระดับหนึ่ง เห็นว่าลำปางเป็นเมืองเล็กจึงย้ายมาตั้งกิจการที่จังหวัดเชียงใหม่ จากคำชักชวนของนายแพทย์ชาวอเมริกาชื่อ ดร.คอร์ต ได้มาเปิดกิจการร้านถ่ายภาพบริเวณวัดเกตุ ย่านชุมชนการค้าเชียงใหม่ และขยายกิจการไปเปิดบริเวณข้างโบสถ์คริสตจักรที่ 1 ถนนเชียงใหม่-ลำพูน ริมฝั่งแม่น้ำปิง ชื่อร้าน “ร้านเชียงใหม่ถ่ายรูป” ภายหลังจากนายฮาตาโนะ ผู้เป็นลูกเขยได้สืบทอด

⁶⁴ ศักดา ศิริพันธ์, *กษัตริย์และกล้อง วิวัฒนาการการถ่ายภาพในประเทศไทย พ.ศ. 2388-2535*, (กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์, 2535), 186-189.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน

กิจการต่อ ซึ่งนายฮาตาโน ได้เรียนการถ่ายรูปจาก Oriental Photo School ที่เกียวโตและได้มาช่วยกิจการของนายทานากะที่เชียงใหม่⁶⁶

ในช่วงดังกล่าวความนิยมในการถ่ายภาพเริ่มแพร่หลายในเชียงใหม่ มีการเปิดกิจการถ่ายภาพจำนวนมากโดยเฉพาะร้านชาวญี่ปุ่นจากกรุงเทพฯ ได้เปิดร้านถ่ายรูปชื่อ “ยาเก้” ซึ่งได้เช่าที่ของห้างอนุสารสุนทร บริเวณหน้าวัดอุปกุศ ทำแพ และมีร้านถ่ายรูปของชาวจีนชื่อ “เต็กหมั่น” มาเปิดกิจการด้วยเช่นกัน⁶⁷

ในช่วงเวลาเดียวกันนั้นทศวรรษ 2450-2470 ครูบาศรีวิชัยเริ่มมีบทบาทต่อสังคมภายหลังโดนอภิภรณ์ระยะที่หนึ่ง พ.ศ. 2451-2453 และได้รับการปล่อยตัวทำให้ครูบาศรีวิชัยเป็นที่รู้จักของผู้คนในชนบท การถูกอภิภรณ์ระยะที่สอง พ.ศ. 2454-2464 ถูกกล่าวหารุนแรงมากขึ้น โดยพระครูญาณมงคล เจ้าคณะจังหวัดลำพูนขณะนั้น ได้ออกหนังสือฉบับหนึ่งลงวันที่ 12 มกราคม 2462 ให้ครูบาศรีวิชัยออกให้พ้นเขตลำพูนภายใน 15 วัน ผู้ที่มานิมนต์ครูบาศรีวิชัยหลังจากถูกจับกุมอยู่ ณ วัดปากกล้วย คือ หลวงอนุสารสุนทร พ่อค้าใหญ่ผู้รับเป็นอุปฐากพระศรีวิชัย⁶⁸

การถูกอภิภรณ์ระยะที่สอง ทำให้บทบาทของครูบาศรีวิชัยยิ่งโดดเด่นขึ้น เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในสังคมเมือง ด้วยชาวบ้านมองเห็นว่า กลุ่มพระและชาวบ้านที่ติดตามครูบาศรีวิชัยมีเป็นจำนวนมากและหลากหลายกลุ่มชนชาติด้วยกัน การที่คณะสงฆ์ยอมปล่อยครูบาศรีวิชัยกลับจากกรุงเทพฯ ในสายตาคอนในท้องถื่นเห็นว่า ไม่มีผู้ใดสามารถทำอันตรายต่อ “ตนบุญ” ของเขาได้ และภายหลังในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2463-2478 ครูบาศรีวิชัยได้เริ่มการบูรณปฏิสังขรณ์ เกิดขบวนการฟื้นฟูทางศาสนาทั่วเขตวัฒนธรรมล้านนา⁶⁹

การขยายตัวของเทคโนโลยีกล้องถ่ายรูปและกิจการห้องภาพกับอิทธิพลของครูบาศรีวิชัยที่มีต่อสังคมเมือง รวมถึงชนชั้นนำและกลุ่มคนในเชียงใหม่ เป็นช่วงเวลาที่คาบเกี่ยวกัน ดังนั้นครูบาศรีวิชัยจึงได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวเทคโนโลยีกล้องถ่ายรูปและกิจการห้องภาพเช่นกัน โดย

⁶⁶ ศักดา ศิริพันธ์, *กษัตริย์และกล้อง วิวัฒนาการการถ่ายภาพในประเทศไทย พ.ศ. 2388-2535*, (กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์, 2535), 195-198.

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, 198.

⁶⁸ โสภา ชานะมูล, “ครูบาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้านนา (พ.ศ.2421-2581),” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524), 81-82.

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, 83.

ภาพถ่ายของครุบาศรีวิชัยบางรูปจะมีชื่อร้านยาภิ ญี่ปุ่น หน้าวัดอุทิศติดอยู่กับรูป (ดูภาพ 3.5 ซ้ายมือ) อีกทั้งหลวงอนุสารสุนทร ผู้เป็นนักบุกเบิกการถ่ายภาพคนแรก ๆ ของเชียงใหม่ เป็นผู้อุปฐากครุบาศรีวิชัยตั้งแต่โดนอริกรรมครั้งที่สองเรื่อยมา รวมถึงบทบาทของกลุ่มชนชั้นนำในเชียงใหม่ที่มีต่อครุบาศรีวิชัย เช่น เจ้าแก้วนวรรฐ หลวงศรีประกาศ ปัจจัยเหล่านี้จึงอาจจะเป็นปัจจัยที่ทำให้ครุบาศรีวิชัยเป็นพระสงฆ์รูปสำคัญที่มีภาพถ่ายจำนวนมาก

ในแง่สถานภาพของการเป็น “ตนบุญ” ของครุบาศรีวิชัย เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ครุบาศรีวิชัยเปิดรับวัฒนธรรมการถ่ายภาพ โดยหลายคนอาจคิดว่าการยอมรับเทคโนโลยีการถ่ายภาพของครุบาศรีวิชัยคือ การเปลี่ยนแปลงวิธีคิดสู่การยอมรับวิธีคิดสมัยใหม่ ซึ่งขัดแย้งกับความเชื่อเดิมเรื่องคติการถ่ายรูปของคนในอดีต โดยเชื่อกันว่าการถ่ายรูปจะทำให้ผู้ที่ถูกถ่าย “อายุสั้น” แต่อย่างไรก็ตาม ความเชื่อเรื่อง “ตนบุญ” สะท้อนให้เห็นว่าตัวของครุบาศรีวิชัยเป็นผู้วิเศษที่อยู่เหนือ “ขีด” หรือ ความอัปมงคลต่าง ๆ หรือในภาษาเหนือเรียกว่า “แป้ขีด”⁷⁰ อิทธิพลดังกล่าวสะท้อนมายังตัวของครุบาภิชัยขาวปี ซึ่งเป็นลูกศิษย์คนสนิทและใกล้ชิดของครุบาศรีวิชัยที่ผู้คนเชื่อว่าเป็น “ตนบุญ” อีกรูปหนึ่งเช่นกัน เหตุการณ์ครั้งหนึ่งเมื่อครุบาภิชัยขาวปีได้เดินทางมาสร้างวิหารวัดหัวขัว อ.ทุ่งหัวช้าง จ.ลำพูน โดยความเชื่อของคนในท้องถิ่น การจะรื้อวิหารเดิมออกจะต้องทำการ “สวดถอน” ซึ่งเชื่อว่าหากไม่สวดถอนจะทำให้เกิด “ขีด” ทำให้เกิดความเป็นอัปมงคลแก่ตัวผู้สร้างและผู้ร่วมสร้าง เช่น อาจจะทำให้อายุสั้น ทำให้เจ็บไข้ไม่สบายต่าง ๆ แต่ครุบาภิชัยขาวปี กลับใช้เพียงไม้เท้าจิ้ม ๆ โดยรอบวิหารหลังเดิมแล้วกล่าวว่า “ถอนแล้ว” โดยไม่ต้องทำพิธี “สวดถอน” ตามหลักพิธีกรรมแต่อย่างใด จากนั้นชาวบ้านก็ลงมือรื้อวิหารจนเสร็จภายในวันเดียว ภายหลังชาวบ้านก็พูดต่อกันว่า “ก่อบ่าเป็นหยั่งป่าเก่าลู่” (ไม่เห็นเกิดอะไรขึ้น คือไม่ “ขีด”)

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยที่ทำให้ครุบาศรีวิชัยเป็นพระสงฆ์ที่มีภาพถ่ายจำนวนมากหากเทียบกับพระสงฆ์ร่วมสมัย มีอยู่หลายประการ ประการแรกคือ ช่วงยุคสมัยของครุบาศรีวิชัยเป็นช่วงที่มีการเติบโตของเทคโนโลยีกล้องถ่ายรูปและธุรกิจห้องภาพในเชียงใหม่ ช่วงทศวรรษ 2440 เป็นต้นมา ประการที่สองคือ ช่วงทศวรรษ 2450-2470 ครุบาศรีวิชัยเริ่มมีบทบาทและมีอิทธิพลต่อความศรัทธาของผู้คนทั้งชนชั้นนำและชนชั้นกลางในพื้นที่ภาคเหนือโดยเฉพาะเชียงใหม่ เช่น หลวงอนุสารสุนทร และ กลุ่มเจ้าของธุรกิจห้องภาพจำนวนหนึ่ง และประการสุดท้ายคือด้วยความเชื่อในแง่ของการเป็น “ตนบุญ” ของครุบาศรีวิชัย ทำให้เชื่อว่าตัวครุบาศรีวิชัยนั้น “แป้ขีด” หรืออยู่เหนือความเชื่อเรื่อง

⁷⁰ “แป้ขีด” “แป้” หรือ “แพ้” ในภาษาคำเมือง(ภาคเหนือ) หมายถึง “ชนะ” , “แพ้ขีด” จึงหมายถึง “ชนะขีด หรือความอัปมงคลที่จะเกิดจากการลดเลยพิธีกรรมตามความเชื่อโบราณ

“ซิด” ต่าง ๆ รวมถึง “ซิด” ที่จะเกิดจากการถ่ายภาพ จากความเชื่อที่ว่า “ตนบุญ” ครูบาศรีวิชัยจึงยอมรับและอาจจะมีชื่อเสียงขึ้นชอบในการถ่ายภาพด้วย ปัจจัยสำคัญสาม จึงถือเป็นเหตุผลสำคัญที่สามารถสะท้อนให้เห็นได้ว่า เหตุใดครูบาศรีวิชัยจึงเป็นพระสงฆ์ที่มีรูปภาพจำนวนมากและได้รับการเผยแพร่ จนกลายมาเป็นความทรงจำส่วนหนึ่งของผู้คนที่มีการรับรู้และความเข้าใจในเรื่องราวความเป็นครูบาศรีวิชัย

3.1.4.2 ภาพถ่ายครูบาศรีวิชัย อิทธิพลที่มีต่อกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ครูบาศรีวิชัยเป็นพระสงฆ์ที่มีภาพถ่ายจำนวนมาก ทำให้ภาพถ่ายของครูบาศรีวิชัยได้กับการเผยแพร่และแจกจ่าย เพื่อการนำไปบูชากันอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ยิ่งไปกว่านั้น รูปภาพของครูบาศรีวิชัยยังถือว่ามีอิทธิพลต่อบรรณการการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัยในแง่อื่น ๆ อีกด้วย

หนังสือชีวประวัติครูบาศรีวิชัย ไม่ใช่เพียงแค่เนื้อหาชีวประวัติของครูบาศรีวิชัยเพียงเท่านั้นที่ถูกนำเสนอ มีองค์ประกอบสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ถูกนำเสนอในพื้นที่ดังกล่าวคือ รูปภาพต่าง ๆ ของครูบาศรีวิชัย และถือเป็นองค์ประกอบที่ช่วยทำให้งานเขียนชิ้นนั้นมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น

หากดูจากปกหนังสือชีวประวัติครูบาศรีวิชัย (ดูภาพที่ 3.1) จะพบว่ารูปภาพครูบาศรีวิชัยที่ถูกนำเสนอหลัก ๆ เป็นภาพถ่ายที่คล้ายคลึงกัน โดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มภาพถ่ายที่ถ่ายขณะไปฉลองงานวัดพระเจ้าตนหลวง (วัดศรีโคมคำ) จังหวัดพะเยา เป็นหลัก แต่บางฉบับก็ต่างกันไป เช่น หนังสือประวัติฉบับสิงฆะ วรรณสัย⁷¹ ฉบับสายธาร ศรีทธธรรม⁷² และฉบับของสมาคมชาวลำพูน เรียบเรียงโดย พระอานันท์ พุทธธัมโม⁷³ เป็นรูปภาพที่เหมือนกันคือ ภาพครูบาศรีวิชัยขณะถือพัดใบลาน อุ้มบาตร ยืนใต้ต้นชบา ณ พระธาตุจอมทอง จังหวัดพะเยา ส่วนฉบับตำนานครูบาศรีวิชัยฉบับพิศดาร ของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ใช้ภาพ ครูบาศรีวิชัยนั่งสมาธิ ห่มไหล่ นั่งใต้ต้น

⁷¹ สิงฆะ วรรณสัย, *สารประวัติครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย*, (กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์, 2522).

⁷² สายธาร ศรีทธธรรม, *นักบุญแห่งล้านนาไทย ครูบาศรีวิชัยผู้ไต่เต้า*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้อยทอง, 2538).

⁷³ สมาคมชาวลำพูน, *ครูบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาศรีทธิบุญชัย*, (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์นันทพันธ์, 2558).

ชบา⁷⁴ ซึ่งเป็นภาพเดียวกันกับฉบับของวิลักษณ์ ศรีป่าซาง ครุบาศรีวิชัยฉบับอ่านม่วน 2 แตกต่างกันเพียงฉบับของวิลักษณ์เป็นภาพสี⁷⁵ เป็นต้น

เครื่องรางครุบาศรีวิชัย รวมไปถึงตัวอนุสาวรีย์ครุบาศรีวิชัย ได้รับอิทธิพลจากภาพถ่ายครุบาศรีวิชัยเช่นกัน โดยเครื่องรางครุบาศรีวิชัยส่วนใหญ่จะเป็นลือกเก็ตรูปครุบาศรีวิชัย โดยลือกเก็ที่ได้รับความนิยมจะเป็นลือกเก็ที่เป็นภาพถ่ายครุบาศรีวิชัยสำคัญ ๆ 1. ลือกเก็ที่เป็นภาพถ่ายขณะถูกกักบริเวณอยู่วัดศรีดอนไชย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นภาพที่ถ่ายโดยนายทานากะ ชาวญี่ปุ่น ลักษณะท่าทางจะเป็นภาพนั่งขัดสมาธิ ห้อยลูกประคำ และหม้อไห่ทั้งสองข้าง 2. ลือกเก็ที่เป็นภาพถ่ายวัดพระสิงห์ เป็นภาพอยู่บนธรรมาสน์ นั่งถือลูกประคำ ข้าง ๆ มีตาลปัตรตราสมาคมคณะราษฎร 3. ลือกเก็ภาพถ่ายที่ศาลากว้านตาน (ศาลาบำเพ็ญบุญ) วัดพระสิงห์ เป็นภาพนั่งท่าขัดสมาธิ ห้อยลูกประคำ⁷⁶

ส่วนเหรียญส่วนใหญ่จะเป็นเหรียญรูปเหมือนครุบาศรีวิชัย และส่วนใหญ่จะเป็นรูปที่คล้ายกัน แต่เหรียญที่เป็นที่นิยมที่สุดคือ เหรียญ 2482 เป็นรูปครุบาศรีวิชัยครึ่งตัวค้อมไห่สองข้างไม่ห้อยลูกประคำ⁷⁷ ซึ่งเหรียญเหล่านี้ต่างได้รับอิทธิพลจากภาพถ่ายครุบาศรีวิชัยเช่นเดียวกับ ลือกเก็ส่วนใหญ่จะใช้จากรูปภาพขณะอยู่วัดศรีดอนไชย นั่งขัดสมาธิหม้อไห่ทั้งสองข้างหรือเหรียญที่ถ่ายจากวัดพระสิงห์ โดยมีทั้งเหรียญครึ่งตัวอย่างเหรียญ 2482⁷⁸ เหรียญพุ่มข้าวบิณฑ์⁷⁹ เป็นต้น และ เหรียญเต็มตัวนั่งขัดสมาธิ เช่น เหรียญรุ่นสรรเสริญ 2481⁸⁰ และเหรียญพิมพ์บัว 11 ดอก⁸¹ เป็นต้น เหรียญเหล่านี้เป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่เป็นช่องทางในการผลิตซ้ำภาพถ่ายของครุบาศรีวิชัยไปด้วยพร้อม ๆ

⁷⁴ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, *ตำนานครุบาศรีวิชัยแบบพิสดารและตำนานวัดสวนดอก*, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง, 2537).

⁷⁵ วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, *ตนบุญแห่งล้านนา : ประวัติครุบาฉบับอ่านม่วน 2*, (เชียงใหม่: สีสันพรรณไม้, 2553).

⁷⁶ พิระพงษ์ เพชรทา (พงษ์ เชียงใหม่), *ครุบาเจ้าศรีวิไชย วัดบ้านปาง จังหวัดลำพูน นักบุญอมตะแห่งล้านนา*, (เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์ , 2552), 30-31.

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน, 66.

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, 56-65.

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน, 150.

⁸¹ เรื่องเดียวกัน, 162.

กับเรื่องราวการสร้างเหรียญ รวมถึงพุทธคุณของเหรียญที่ช่วยผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์
ครุบาศรีวิชัยมาจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้นด้วยชื่อเสียงของครุบาศรีวิชัยที่แพร่กระจายไปทั่วทุกสารทิศในพื้นที่ภาคเหนือ
โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ภาพถ่ายครุบาศรีวิชัยได้รับการเผยแพร่ไปพร้อม ๆ กับชื่อเสียง
ของครุบาด้วยเช่นกัน โดยคนส่วนใหญ่จะนำภาพถ่ายครุบาศรีวิชัยใส่กรอบและนำไปบูชาและสิ่งที่
สะท้อนให้เห็นว่าภาพถ่ายครุบาศรีวิชัยได้รับการเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง เช่น หนังสือประวัติ
ครุบาศรีวิชัย ที่ใช้ภาพถ่ายครุบาศรีวิชัย ทั้งที่เป็นภาพถ่ายเดี่ยวและภาพถ่ายกิจกรรม เป็นส่วนสำคัญ
ในการนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ และการสร้างเครื่องรางครุบาศรีวิชัย โดยส่วนใหญ่จะเป็นการนำเอา
ภาพถ่ายครุบาศรีวิชัยมาจำลองเพื่อสร้างเครื่องราง ทั้งที่เป็นลือกเกิดและเหรียญรุ่นต่าง ๆ ของครุบา
ศรีวิชัย กระแสเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ช่วยทำให้ภาพถ่ายครุบาศรีวิชัยได้รับการ
เผยแพร่และมีอิทธิพลต่อการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยจนถึงทุกวันนี้ จนทำให้
ภาพลักษณ์ของครุบาศรีวิชัยต่าง ๆ เหล่านั้น ได้กลายมาเป็นความทรงจำของคนในปัจจุบันต่อ
เรื่องราวและภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยด้วย

3.1.5 การสร้างพระเครื่องและวัตถุมงคล ครุบาศรีวิชัย

คติการสร้างพระพิมพ์ในอดีตนั้น มักจะสร้างเพื่อบรรจุไว้ในกรู เป็นสมบัติสาธารณะ
การสร้างพระเครื่องในสังคมไทยเพื่อแจกให้ผู้คนได้เก็บไว้ติดตัว เริ่มในยุคสมัยรัชกาลที่ 4 โดยเริ่มจาก
สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้นำพระพิมพ์ที่แตกจากกรูกรุงเก่าไปแจกเมื่อไปเยี่ยมญาติและจาริกแสวงบุญที่
กำแพงเพชร ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสถานะของพระพิมพ์ในสังคมไทย จากพระพิมพ์ในกรูมาเป็น
พระเครื่อง⁸²

การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับพระเครื่องในสังคมไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 เกิดจากปัจจัย
สำคัญอีก 2 ประการใหญ่ ๆ คือ 1. การเริ่มต้นของอุตสาหกรรมพระเครื่องในสังคมไทย เกิดจากนำ
เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการทำเหรียญกษาปณ์ ในสมัยรัชกาลที่ 5 มาประยุกต์ใช้ทำเหรียญที่ระลึกทาง
ศาสนาเพื่อแจกจ่าย เนื่องในวาระโอกาสอันสำคัญต่าง ๆ จากนั้นถูกนำมาทำเหรียญพระพุทธรูปที่ผ่าน

⁸² ฉลอง สุนทรวานิชย์, *นวัตกรรมพระเครื่องไทย : ก่อนจะเป็นอุตสาหกรรมพระ
เครื่องเมื่อพระเครื่องก้าวขึ้นมาเป็น “สุดยอด” ของเครื่องรางไทย*, เอกสารประกอบสัมมนาวิชาการ
เรื่อง “โลกของอิสลามและมุสลิมในอุษาคเนย์” 28-29 พฤศจิกายน 2551 โรงแรมทวิน โลตัส
นครศรีธรรมราช, 4-6.

พิธีปลุกเสกเสริมพุทธคุณกลายเป็น “เหรียญพระเครื่อง” 2. การเติบโตของเทคโนโลยีการถ่ายภาพ โดยนำเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 4 การถ่ายภาพได้รับความนิยมอย่างรวดเร็วในหมู่ชนชั้นนำ รวมถึง พระภิกษุ เริ่มถ่ายภาพและมีลูกศิษย์อัดภาพพระภิกษุไปบูชา ต่อมาได้มีการปลุกเสก เขียนคาถา และ ยันต์ เพื่อเพิ่มพุทธคุณลงภาพถ่าย กลายเป็นเครื่องรางประเภทหนึ่ง แต่สิ่งที่สำคัญที่เทคโนโลยีการ ถ่ายภาพมีต่อพระเครื่องคือ การถ่ายภาพพระภิกษุระดับเกจิอาจารย์เพื่อเป็นแบบในการทำเหรียญ เกิดเป็น “เหรียญเกจิ” ที่มีรูปเสมือนจริงของพระภิกษุรูปนั้น ๆ เป็นครั้งแรกสมัยปลายรัชกาลที่ 5

จากการศึกษาพัฒนาการของพระเครื่องในสังคมไทยกับอิทธิพลเทคโนโลยีสมัยใหม่ทั้ง เทคโนโลยีการทำเหรียญกษาปณ์และเทคโนโลยีการถ่ายภาพ พระเครื่องและวัตถุมงคลของครูบา ศรีวิชัย อยู่ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วยเช่นกัน จากการศึกษารวบรวมพระเครื่อง และ วัตถุมงคลครูบาศรีวิชัยจากหนังสือทั้งสามเล่ม⁸³ พบว่าพระเครื่องและวัตถุมงคลครูบาศรีวิชัยมีจำนวน มาก โดยสามารถแบ่งได้ 4 ประเภทหลัก ๆ คือ 1. รูปถ่ายและล๊อคเก็ต 2. เหรียญครูบาศรีวิชัย 3. พระเกศาครูบาศรีวิชัย 4. รูปหล่อโบราณ และ รูปเหมือนครูบาศรีวิชัย

วัตถุมงคลประเภท ภาพถ่าย และล๊อคเก็ตครูบาศรีวิชัย ได้รับอิทธิพลจากภาพถ่าย จำนวนมากของครูบาศรีวิชัยเช่นกัน โดยรูปถ่ายของครูบาศรีวิชัยมักมีผู้คนที่เคารพศรัทธาในผลงาน ของท่านต้องการมีไว้บูชา โดยบุคคลที่มีหลักฐานชัดเจนว่าได้เป็นผู้ถ่ายรูปครูบาศรีวิชัยมีอยู่ 3 คน คือ นายเอี่ยม ทานากะ นายห้างยาภิ สัญชาติญี่ปุ่น และ เต็กหมั่น เจ้าของร้านถ่ายภาพสัญชาติจีน โดยภาพถ่าย ครูบาศรีวิชัยที่ปรากฏหลายแห่งในภาคเหนือ ภาพแรกคือ ถ่ายที่ถ่ายโดยนายเอี่ยม ขณะ อยู่วัดศรีดอยไชย พ.ศ. 2464 และมีภาพถ่ายอื่น ๆ อีกจำนวนมาก เช่น ถ่ายคราวฉลองพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ เมื่ออายุได้ 47 ปี ถ่ายที่วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อมีอายุได้ 50 ถ่ายที่วัด ศรีไสดา จังหวัดเชียงใหม่ เมื่ออายุได้ 58 ปี ถ่ายที่วัดเบญจมบพิตรคราวถูกกล่าวหาครั้งที่ 4 เมื่ออายุ ได้ 59 ปี และถ่ายที่วัดจามเทวี จังหวัดลำพูน เมื่ออายุได้ 60 ปี เป็นต้น⁸⁴

⁸³ พิระพงศ์ เพชรทา (พงษ์ เชียงใหม่), *ครูบาเจ้าศรีวิชัย วัดบ้านปาง จังหวัดลำพูน* นักบุญอมตะแห่งล้านนา, (เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, 2552), วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, *ตนบุญแห่งล้านนา ฉบับอ่านม่วน*, (เชียงใหม่ : นพบุรีการพิมพ์, 2545), และ วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, *ตนบุญแห่งล้านนา: ประวัติครูบาฉบับอ่านม่วน 2*, (เชียงใหม่: สีสันพรรณไม้, 2553).

⁸⁴ พิระพงศ์ เพชรทา (พงษ์ เชียงใหม่), *ครูบาเจ้าศรีวิชัย วัดบ้านปาง จังหวัดลำพูน* นักบุญอมตะแห่งล้านนา, (เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, 2552).

ลือกเกิดของ ครุบาศรีวิชัยที่ปรากฏมีอยู่ 2 ประเภท คือ ลือกเกิดที่เป็นภาพถ่ายอัดกระจก⁸⁵ และลือกเกิดแบบเข็มกลัด โดยลือกเกิดมีอยู่ 2 รุ่น รุ่นแรกคือ รุ่นพิมพ์หน้าหนุ่ม ซึ่งเป็นภาพถ่ายที่ถ่ายที่วัดศรีดอนไชยตอนอายุได้ 43 ปี ถ่ายโดยนายเอ็ม ดังที่กล่าวไปข้างต้น โดยรุ่นนี้มีความนิยมกันที่หลักแสน และรุ่นที่สองคือ รุ่นเด็กหมั้น เนื่องจากทำจากภาพถ่ายครุบาศรีวิชัยที่ถ่ายโดยเด็กหมั้น⁸⁶ เชื่อกันว่าลือกเกิดเป็นเพียงวัตถุมงคลเดียวที่สร้างขึ้นขณะที่ครุบาศรีวิชัยยังคงมีชีวิตอยู่ โดยคุณธานี สุวรรณธนาทิพย์ บุตรชายของ เจ้าแกโหวง ยืนยันว่าคุณพ่อซึ่งเป็นโยมอุปฐากครุบาศรีวิชัย เป็นผู้สร้างลือกเกิดนั้น โดยสั่งทำจากกรุงเทพฯ สมัยที่ครุบายังมีชีวิตอยู่และคุณธานี บุนนาค หลานหลวงศรีประกาศ อดีตข้าหลวงประจำจังหวัดเชียงใหม่ เล่าให้ฟังว่าสมัยเป็นเด็กนักเรียน มัธยมต้น เมื่อประมาณ 30 กว่าปีก่อน คุณตาได้รับลือกเกิดจากมือครุบายา⁸⁷

การสร้างลือกเกิดเป็นสิ่งที่มาแทนการสร้างรูปปั้นหรืออนุสาวรีย์ในหมู่พระหรือบุคคลที่เคารพนับถือ ซึ่งง่ายต่อการพกติดกาย โดยการถ่ายภาพทำให้การจำลองรูปเคารพเป็นที่ยอมรับทั้งรูปคนที่ตายไปแล้ว หรือคนที่ยังมีชีวิตอยู่ เช่น การสร้างรูปปั้นและอนุสาวรีย์ในหมู่พระหรือบุคคลที่เคารพนับถือ เริ่มมีการถ่ายภาพทำเหรียญลือกเกิดไว้แทนติดกาย⁸⁸ ลือกเกิดครุบาศรีวิชัย เป็นอีกวัตถุมงคลหนึ่งที่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวเช่นกัน

การสร้างเหรียญครุบาศรีวิชัยจึงถือเป็นการสร้างเหรียญเกจิที่อยู่ภายใต้กระแสอิทธิพลดังกล่าว หากสังเกตเหรียญกลุ่มเหรียญโลหะที่เป็นที่นิยมคือ เหรียญปี 2482 เป็นเหรียญ ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ เช่น 1. เหรียญทรงรูปพุ่มข้าวบิณฑ์เนื้อลงยา 2. กลุ่มเหรียญทรงรูปไข่ใหญ่ ซึ่งเหรียญกลุ่มนี้ก็จะมึลักษณะที่แยกย่อยไปอีก ยกตัวอย่างเช่น พิมพ์สองชายบล็อกด้านหลังยันต์ห้ามีขีด (บล็อกไม่มีขีดกลาง) และ 3. พิมพ์สองชายบล็อคขีดกลางและ กลุ่มเหรียญพัฒนาหรือเหรียญสรรเสริญ เป็นต้น⁸⁹

⁸⁵ พระพงศ์ เพชรทา (พงษ์ เชียงใหม่), *ครุบาเจ้าศรีวิไชย วัดบ้านปาง จังหวัดลำพูน นักบุญอมตะแห่งล้านนา*, (เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, 2552), 310-311.

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน, 30-50.

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน, 31.

⁸⁸ ฉลอง สุนทราวาณิชย์ ได้อธิบายความดังกล่าวในเชิงอรรถที่ 6 , ดู ฉลอง สุนทราวาณิชย์, *นวัตกรรมพระเครื่องไทย : ก่อนจะเป็นอุตสาหกรรมพระเครื่องเมื่อพระเครื่องก้าวขึ้นมาเป็น "สุดยอด" ของเครื่องรางไทย*, เอกสารประกอบสัมมนาวิชาการเรื่อง "โลกของอิสลามและมุสลิมในอุษาคเนย์" 28-29 พฤศจิกายน 2551 โรงแรมทวิน โลตัส นครศรีธรรมราช, 9.

⁸⁹ พระพงศ์ เพชรทา, *ครุบาเจ้าศรีวิไชย วัดบ้านปาง*, 51-65.

การสร้างเหรียญเหล่านี้ สร้างขึ้นภายหลังการมรณภาพของครูบาศรีวิชัย (2481) โดยส่วนตัวครูบาศรีวิชัยไม่นิยมสร้างรูปเหมือนของตัวเองเพื่อแจกจ่ายให้แก่กลุ่มศิษย์ เหรียญต่าง ๆ จึงเป็นเหรียญที่สร้างและแจกจ่ายกันเองเพื่อนำไปบูชาในกลุ่มลูกศิษย์เอง

1. เหรียญทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ตามชื่อรุ่นกล่าวว่า เป็นเหรียญสร้างแจกเฉพาะกรรมการ แต่อย่างไรก็ตาม ไม่มีประวัติที่ชัดเจนว่า สร้างแจกคณะกรรมการในการจัดงานอะไร ในกลุ่มผู้สนใจสะสมเหรียญครูบาศรีวิชัย กล่าวว่าเหรียญนี้มีลักษณะคล้ายกับเหรียญหลวงพ่อกุหรือพระครูกบินจรรย์ธมฺม วัดพระยาท่า จังหวัดปราจีนบุรี สร้างปี 2482 และคิดว่าสร้างพร้อมกัน เพราะรูปทรงเหมือนกันลงยาสีแบบเดียวกัน แต่มีความแตกต่างกันที่ยันต์ด้านหลัง⁹⁰

2. กลุ่มเหรียญทรงรูปไข่ใหญ่สร้างขึ้นโดยมีหลวงศรีประกาศและกลุ่มพ่อค้าคหบดี เชียงใหม่เป็นผู้ดำเนินการ ประกอบกับขณะนั้นทางกรุงเทพฯ จะจัดให้มีงานใหญ่เกี่ยวกับการหล่อพระพุทธรูปพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงชินวรสิริวิวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าฯ จึงทำให้เหรียญครูบาศรีวิชัยมีการใช้พระยันต์ด้านหลังเหรียญเป็นยันต์พระเจ้าห้าพระองค์ พร้อมพระนิพนธ์เป็นคาถา อำนวยพร เหมือนกับเหรียญพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงชินวรสิริวิวัฒน์ ซึ่งฝีมือการแกะแม่พิมพ์และมีลักษณะงานช่างคล้ายกัน คือ ร้านอมรรากรณตักดิน โรงปั๊มเหรียญที่มีชื่อของกรุงเทพฯ โดยมีการทำพิธีพุทธาภิเษกที่วัดราชบพิธฯ วันที่ 16 ธันวาคม 2481 แต่สันนิษฐานว่า เหตุที่ใช้ปี 2482 เพราะคาดว่า จะมีการทำฉาบปกิฉศพครูบาศรีวิชัยในปี 2482⁹¹

3. เหรียญพัฒนา หรือ เหรียญสรรเสริญ ซึ่งมีลักษณะเป็นเหรียญรูปไข่ ด้านหน้าเป็นรูปครูบาศรีวิชัย นั่งขัดสมาธิบนอาสนะบนโต๊ะชาสิงห์ มีคำว่า ครูบาศรีวิชัย อยู่ใต้ฐาน ด้านหลังเป็นรูปพระธาตุดอยสุเทพ มีข้อความเขียนว่า ท่านผู้นำสร้างทางสุเทพและบูรณะวัดสวนดอก พระสิงห์จามเทวี บ้านปาง ฯลฯ เชียงใหม่-ลำพูน ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อยกย่องเกียรติคุณของครูบาศรีวิชัย โดยพระครูวิมลญาณประยุต เป็นชาวจังหวัดอ่างทอง ร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดลำพูนสร้างเพื่อนำเงินมาช่วยในการทำศพครูบาศรีวิชัย โดยมีนายคล้อย ทรงบัณฑิต เป็นผู้รับลงไปพิมพ์และปั๊มเหรียญที่กรุงเทพฯ ผู้ออกแบบคือ พระทองแก้ว นารถโร วัดมหาวัน จังหวัดลำพูน เป็นเหรียญที่หายากและพบไม่บ่อยนัก⁹²

⁹⁰ พระพงศ์ เพชรทา (พงษ์ เชียงใหม่), *ครูบาเจ้าศรีวิชัย วัดบ้านปาง จังหวัดลำพูน* นักบุญอมตะแห่งล้านนา, (เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, 2552), 51.

⁹¹ เรื่องเดียวกัน, 54-55.

⁹² เรื่องเดียวกัน, 149.

จากข้อมูลเกี่ยวกับประวัติและสถานที่ในการสร้างลือเก็ดครุบาศรีวิชัยและเหรียญโลหะครุบาศรีวิชัยรุ่นต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าการสร้างเหรียญโลหะครุบาศรีวิชัยแต่ละรุ่นนั้น ได้รับอิทธิพลกระแสนการเติบโตของการสร้างพระเหรียญโลหะจากกรุงเทพฯ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงคติการสร้างพระเครื่องวัตถุมงคลในสังคมไทย ดังที่กล่าวไว้แต่ข้างต้น

การสร้างพระเกศาครุบาศรีวิชัย วิลักษณะ ได้วิเคราะห์ไว้อย่างน่าสนใจว่า เกิดขึ้นจากความเชื่อเกี่ยวกับเกศาพระพุทธรูปเจ้าของคนล้านนา โดยปรากฏหลักฐานในตำนานต่างๆ ถึงการเสด็จมาของพระพุทธรูปเจ้า และทรงมอบเส้นผมให้แก่กลุ่มคนลัวะในพื้นที่บริเวณภาคเหนือในอดีต คนลัวะเหล่านี้ได้นำเส้นพระเกศาใส่ในกระบอกไม้ไผ่แล้วฝังไว้ ภายหลังได้มีการสร้างพระธาตุครอบไว้ ดังนั้นจึงเชื่อกันว่า พระธาตุหลายองค์ในล้านนามักมีตำนานว่าเป็นที่บรรจุเส้นพระเกศาของพระพุทธรูปเจ้าจากพื้นฐานความเชื่อดังกล่าวอาจจะเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้คนที่มีความเคารพและศรัทธาต่อตัวครุบาศรีวิชัย ได้เก็บเส้นเกศาของครุบาศรีวิชัยไว้เพื่อบูชา อย่างไรก็ตามกลับไม่พบหลักฐานแน่ชัดว่าการนำเกศาครุบาสร้างเป็นพระพิมพ์ได้แนวปฏิบัติมาจากไหน สร้างเมื่อใด และสร้างจำนวนเท่าไร ทราบเพียงว่าบรรดาศิษย์ที่นับถือครุบาศรีวิชัยจะเก็บเส้นเกศาที่ทอนปลง มาเก็บรักษาไว้ บางคนนำมาคลุกกับมุก (ผงขี้ไม้) ผสมรึกปั้นเป็นองค์พระ หรือเก็บรักษาไว้ในภาชนะ ภายหลังครุบาศรีวิชัยมรณภาพได้แบ่งให้บรรดาลูกหลานได้เก็บรักษากันสืบมาหรือนำมาสร้างพระเกศาในภายหลัง เป็นที่มาของพระเกศาครุบาศรีวิชัย⁹³

ดังที่กล่าวไปข้างต้น การนำเส้นเกศาครุบาศรีวิชัยมาทำเป็นพระพิมพ์เป็นส่วนหนึ่งของการเก็บรักษาเส้นเกศาไว้เพื่อนำบูชา โดยพระเกศาครุบาศรีวิชัยมีลักษณะหลายรูปแบบด้วยเช่นกัน ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มหนึ่งคือ พิมพ์พระสกุลลำพูน พระเกศาพิมพ์พระรอด พระเกศาพิมพ์พระคง พระเกศาพิมพ์พระเสี้ยว พระเกศาพิมพ์พระบาง กลุ่มที่สอง พิมพ์ทรงรูปเหมือนครุบาเจ้าศรีวิชัย และกลุ่มที่สามคือ พิมพ์ทรงพระพุทธรูป โดยกรรมวิธีการทำก็มีลักษณะคล้ายกันคือ การนำเกศาครุบาศรีวิชัยมาคลุกกับมวลสารต่าง ๆ เช่น ผงใบลาน ว่านเกสรดอกไม้ เนื้อครึ่งเนื้อดินผสม คลุกกับยางรักเพื่อใช้เป็นตัวประสาน บางองค์ชุบด้วยยางรักหรือปิดทองล่องชาดอย่างงดงาม⁹⁴

⁹³ พีระพงษ์ เพชรทา (พงษ์ เชียงใหม่), *ครุบาเจ้าศรีวิชัย วัดบ้านปาง จังหวัดลำพูน* นักบุญอมตะแห่งล้านนา, (เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์, 2552), 299.

⁹⁴ เรื่องเดียวกัน, 300.

3.1.5.1 เครื่องรางครูบาศรีวิชัยอิทธิพลต่อการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์

จากข้อมูลข้างต้นทำให้เห็นถึงประวัติการสร้าง และประเภทของพระเครื่องและวัตถุมงคลที่เกี่ยวข้องกับครูบาศรีวิชัย โดยพบว่าพระเครื่องและวัตถุมงคลเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยมีจำนวนหลายประเภท ทั้งที่เป็น รูปภาพ ล็อกเก็ตรูปภาพ พระพิมพ์ และเหรียญโลหะ เป็นต้น วัตถุมงคลต่าง ๆ เหล่านี้มีองค์ประกอบสำคัญที่สุดคือ ภาพถ่ายครูบาศรีวิชัย รวมถึงภาพเสมือนครูบาศรีวิชัยที่ถูกจำลองในการทำวัตถุมงคลประเภทเหรียญโลหะและพระพิมพ์บางรุ่น ดังนั้นภาพถ่ายครูบาศรีวิชัยและภาพเสมือนจริงของครูบาศรีวิชัยเหล่านี้ ไม่เพียงแต่จะถูกสร้างมาเพื่อกราบไหว้บูชา เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจหรือสร้างขวัญกำลังใจ ให้แก่เหล่าลูกศิษย์ผู้ที่มีความเคารพศรัทธาหรือมีไว้เพื่อระลึกถึงคุณงามความดีของครูบาศรีวิชัยเพียงเท่านั้น ความสำคัญอีกประการหนึ่งของวัตถุมงคลเหล่านี้คือเป็นพื้นที่ซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยด้วยเช่นกัน และไม่เพียงเท่านั้น การสร้างวัตถุมงคลต่าง ๆ ยังถูกผลิตซ้ำขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (ดูตาราง 3.1 ทำเนียบการสร้างเหรียญครูบาศรีวิชัย) โดยเหรียญครูบาศรีวิชัยรุ่นล่าสุด น่าจะเป็นเหรียญที่สร้างขึ้นโดยมูลนิธิสถาบันครูบาเจ้าศรีวิชัย ที่เชิงดอยพระธาตุดอยสุเทพ ใกล้กับอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย โดยใช้ชื่อว่า “กตัญญูครูบา” ซึ่งออกแบบโดย อ.เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ศิลปินแห่งชาติ และ อ.สุรศักดิ์ เสาร์คง ศิลปินอาวุโส วัตถุประสงค์ของการสร้างไม่เพียงแต่เหมือนแสดงความรักความศรัทธาที่มีต่อครูบาศรีวิชัย แต่ยังมีเพื่อหารายได้สมทบทุนซื้อที่ดินบริเวณเชิงดอยสุเทพคืนจากเจ้าของบริษัทเสริมความงามวุฒิสถาภัณฑ์คลินิก⁹⁵ ได้ยอดการเช่าบูชาทั้งสิ้นกว่า 200 ล้านบาท⁹⁶ ภายหลังจากเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น โดยความขัดแย้งดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่นายณกรณ์ กรณ์ศิริ หุ้นส่วนสถาบันเสริมความงามวุฒิสถาภัณฑ์คลินิกได้ซื้อที่ดินและดำเนินการสร้างบ้านพักใกล้เคียงบริเวณอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยเชิงดอยทางขึ้นพระธาตุดอยสุเทพ ก่อให้เกิดการต่อต้านจากกลุ่มผู้ต่อต้านในจังหวัดเชียงใหม่และชาวบ้านบริเวณใกล้เคียง ซึ่งมองว่าเป็นการลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน⁹⁷

⁹⁵ อาจารย์ ดร.เพ็ญสุภา สุคตะ ใจอินทร์, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2559

⁹⁶ อาจารย์วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2559

⁹⁷ “วุฒิสถาภัณฑ์คลินิก ยันจะสร้างคฤหาสน์ข้างอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย,” ไทยรัฐออนไลน์, <http://www.thairath.co.th/content/303605> สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2559.

ตารางที่ 3.1 ทำเนียบการสร้างเหรียญครุบาศรีวิชัย

ปีที่สร้าง	ชื่อรุ่น และ ผู้สร้าง
2497	เหรียญครุบาหลังพระเจ้าตนหลวง
2500	เหรียญครุบาวัดพระแก้วดอนเต้า (ที่ระลึกในงานผูกพัทธสีมาและฉลอง 25 พุทธศตวรรษ)
2511	เหรียญครุบาวัดจามเทวี
2511	เหรียญครุบาวัดป่าซางพาดิน
2512	เหรียญครุบาวัดขอนแก่นม่วง (ที่ระลึกในงานสงฆ์พระนอนขอนแก่นม่วง แมริม)
2515	เหรียญครุบาวัดสารภี
2517	เหรียญครุบา 17 (ไม่ทราบผู้สร้าง)
2518	เหรียญครุบาวัดจามเทวี 2
2518	เหรียญขุมพญานาค (ไม่ทราบผู้สร้าง)
2527	เหรียญครุบาหลัง ภปร. (ไม่ทราบผู้สร้าง)
2528	พระผงครุบาวัดสวนดอก
2536	เหรียญครุบาศาลจังหวัดเชียงใหม่
2537	เหรียญครุบาศรีวิชัย (ไม่ทราบชื่อรุ่นและผู้สร้าง)
2539	เหรียญครุบาสร้างอนุสาวรีย์ (วัดบ้านปาง)
2552	เหรียญครุบาวัดเจ็ดยอด
2552	เหรียญครุบาศรีวิชัยเทพเนรมิต วัดบ้านปาง
2556	เหรียญครุบา รุ่น 135 ปี สิริวิชัย วัดบ้านปาง
2559	เหรียญครุบา รุ่น เจ้าสัว (ล้านนา) วัดพระธาตุคอกยสุเทพ
2559	เหรียญครุบา รุ่น ศรีธาหน้าหมู่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน
2559	เหรียญครุบา รุ่น กตัญญูครุบา มูลนิธิสถาบันครุบาเจ้าศรีวิชัย

ที่มา: รวบรวมโดยผู้วิจัย, “รายการพระภาคเหนือ>ครุบาศรีวิชัย(ทุกวัด),” กาดพระ,
http://www.kadpra.com/shops/shopnp.php?bid=pra_n&fid=13&pnx=160, (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2559)
 และ, “ครุบาศรีวิชัย สิริวิชัย ทำเนียบรุ่น วัดบ้านปาง ต.ศรีวิชัย อ.ลำ
 จ.ลำพูน,” เว็บพระ , <http://www.web-pra.com/amulet/ครุบาเจ้าศรีวิชัย-วัดบ้านปาง/item> , (สืบค้นเมื่อวันที่ 5
 ตุลาคม 2559)

จากตารางแสดงให้เห็นว่าภายหลังทศวรรษ 2490 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งยังไม่รวมกับการสร้างวัดอุทุมมกลรุ่นแรก ๆ มีการผลิตวัตถุอุทุมมกลของครูบาศรีวิชัยต่อเนื่องโดยวัดหรือสถาบันต่างๆ ที่มีความศรัทธาต่อครูบาศรีวิชัยมาโดยตลอด การผลิตวัตถุอุทุมมกลดังกล่าวนี้ จึงเป็นภาพสะท้อนสำคัญอีกประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ครูบาศรีวิชัยตั้งแต่ทศวรรษ 2470 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ยิ่งไปกว่านั้นในช่วงประมาณทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา เริ่มเกิดกระแสความสนใจในพระเครื่องครูบาศรีวิชัยจำนวนมากขึ้น ในปี 2545 ได้เกิดหนังสือ “ตนบุญล้านนา ประวัติครูบาศรีวิชัยฉบับอ่านม่วน” ของ วิลักษณ์⁹⁸ เป็นหนังสือประวัติครูบาศรีวิชัยที่มีเนื้อหาหลัก ๆ อยู่ 2 อย่างคือ เรื่องเล่าต่าง ๆ เกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยและเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุอุทุมมกลของครูบาศรีวิชัย โดยเน้นเล่าถึงคติการสร้าง ถือว่าเป็นหนังสือเล่มแรกที่พยายามรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระเครื่องที่เป็นพระรูปเหมือนพระรอดรูปเหมือน รวมถึงวัตถุอุทุมมกล เช่น ลูกประคำของครูบาศรีวิชัย รวมถึงผ้าปาทะ (รอยเท้า) ครูบาศรีวิชัยด้วย แต่อย่างไรก็ตามหนังสือเล่มนี้ยังเน้นนำเสนอเนื้อหาที่พระเครื่องที่เป็นพระพิมพ์ที่เกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยเป็นหลัก ไม่ได้กล่าวถึงเหรียญโลหะต่าง ๆ ของครูบาศรีวิชัย

ในปี 2553 วิลักษณ์ ได้ผลิตหนังสือ “ตนบุญล้านนา ประวัติครูบาศรีวิชัยฉบับอ่านม่วน 2”⁹⁹ ออกมาอีกครั้ง หนังสือเล่มที่สองนี้ มีความน่าสนใจที่นำเสนอข้อมูลและรูปภาพด้วยภาพสีทั้งเล่ม โดยหนังสือเล่มนี้มีโครงเรื่องที่คล้ายคลึงกับเนื้อหาเล่มแรก โดยเน้นการเรื่องเล่าต่าง ๆ เกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยเป็นภาคแรก ส่วนภาคที่สอง ใช้ชื่อว่า “สืบศรัทธา : ครูบาศรีวิชัย” เป็นการเน้นนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุอุทุมมกลประเภทต่าง ๆ ที่ไม่แตกต่างจากหนังสือเล่มแรกเท่าไร แต่เพิ่มเติมในส่วนของเหรียญครูบาศรีวิชัยเข้ามา โดยกล่าวถึง เหรียญแพงค่าของครูบาศรีวิชัย เหรียญบ้านปาง เป็นต้น และกล่าวถึงประสบการณ์ ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับวัตถุอุทุมมกลของครูบาศรีวิชัย

⁹⁸ วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, *ตนบุญล้านนา ประวัติครูบาศรีวิชัยฉบับอ่านม่วน*, (เชียงใหม่: บริษัท นพบุรีการพิมพ์จำกัด, 2545).

⁹⁹ วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, *ตนบุญแห่งล้านนา ประวัติครูบาศรีวิชัยฉบับอ่านม่วน 2*, (เชียงใหม่: สีสันพรรณไม้, 2553).

ในปี 2552 ได้ปรากฏหนังสือเกี่ยวกับพระเครื่องและเหรียญครุบาศรีวิชัยเล่มหนึ่งชื่อหนังสือ “ครุบาเจ้าศรีวิไชย” วัดบ้านปาง จังหวัดลำพูน นักบุญอมตะแห่งล้านนา ผลิตโดยพีระพงศ์ เพชรทา หรือ พงศ์ เชียงใหม่¹⁰⁰ เขียนพระเครื่องที่ถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพระเครื่องและวัตถุมงคลของครุบาศรีวิชัยคนสำคัญคนหนึ่ง ถือว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ ความรู้ และความสามารถในเชิงศาสตร์และศิลป์แห่งวัตถุมงคลครุบาเจ้าศรีวิชัย เป็นนักนิยมพระเครื่องผู้นิยมหลงใหลในวัตถุมงคลครุบาศรีวิชัย ถือเป็นหนึ่งในงานน้อยคนที่ได้ศึกษา เรียนรู้และชำนาญอย่างรู้แจ้งในวัตถุมงคลทั้งหลายทั้งปวงของครุบาศรีวิชัย¹⁰¹ โดยหนังสือเล่มนี้เน้นหนักในการรวบรวมและนำเสนอวัตถุมงคลยอดนิยมของของครุบาศรีวิชัย เพื่อชี้ตำแหน่งจุดตายของเหรียญในแต่ละรุ่นของครุบาศรีวิชัย เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่กำลังศึกษาและค้นคว้าในวัตถุมงคลของครุบาศรีวิชัย ให้ได้รู้ว่าเหรียญแท้เป็นอย่างไร เพื่อไม่ให้เกิดการเข้าใจผิด และเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและสะสมพระเครื่อง และ วัตถุมงคลของครุบาศรีวิชัย

หนังสือเล่มดังกล่าวถือว่าเป็นหนังสือเล่มแรก ที่เน้นนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพระเครื่องรุ่นต่างๆ ของครุบาศรีวิชัย ทั้งแหล่งที่สร้าง ข้อถกเถียงเกี่ยวกับการสร้างพระเครื่องในแต่ละรุ่นและนำเสนอลักษณะและวิธีการดูตำหนิ พระเครื่องแต่ละรุ่นของครุบาศรีวิชัย รวมถึงตัวราคาวัตถุมงคลบางประเภท ดังนั้นการเกิดขึ้นของหนังสือทั้งสามเล่ม สะท้อนให้เห็นว่า พระเครื่องและวัตถุมงคลของครุบาศรีวิชัยเป็นที่สนใจของผู้คนในวงกว้างมากขึ้น และการเกิดขึ้นของหนังสือทั้งสามเล่ม รวมถึงอิทธิพลของพระเครื่องและวัตถุมงคลครุบาศรีวิชัย ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ครุบาศรีวิชัยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป ครุบาศรีวิชัยจึงเป็นพระเกจิรูปหนึ่งที่มีภาพถ่ายจำนวนมาก ไม่เพียงเท่านั้นภาพถ่ายครุบาศรีวิชัยถูกผลิตซ้ำอีก ผ่านกระบวนการสร้างวัตถุมงคลของครุบาศรีวิชัย โดยวัตถุมงคลของครุบาศรีวิชัยส่วนใหญ่ได้อิทธิพลจากภาพถ่าย เช่น ภาพถ่ายด้วยตัวของมันเองและลือกเกิด อีกทั้งยังมีวัตถุมงคลในกลุ่มที่เป็นภาพเหมือนจริงของครุบาศรีวิชัย เช่น พระเกศาครุบาศรีวิชัย พิมพ์หน้าครุบาศรีวิชัย และเหรียญโลหะต่าง ๆ ซึ่งได้รับอิทธิพลกระแสการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการสร้างเครื่องรางและวัตถุมงคลในสังคมพระเกจิในสังคมไทย รวมถึงการสร้างเหรียญโลหะภาพเหมือนจริงของครุบาศรีวิชัย ซึ่งได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยีการถ่ายภาพและเทคโนโลยีการทำ

¹⁰⁰ พีระพงศ์ เพชรทา, *ครุบาเจ้าศรีวิไชย วัดบ้านปาง จังหวัดลำพูน นักบุญอมตะแห่งล้านนา*, (เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์, 2552).

¹⁰¹ คำนิยมโดย เจริญฤทธิ์ อนุฤทธิ์ (แขกลำพูน), ใน พีระพงศ์ เพชรทา, *ครุบาเจ้าศรีวิไชย วัดบ้านปาง จังหวัดลำพูน นักบุญอมตะแห่งล้านนา*, (เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์, 2552), 4.

เหรียญกษาปณ์ เช่นกัน อีกทั้งภาพถ่ายและเหรียญวัตถุมงคลของครุบาศรีวิชัยยังถูกผลิตซ้ำและสร้างขึ้นอยู่อย่างต่อเนื่องในพื้นที่ภาคเหนือ สิ่งที่น่าสนใจให้เห็นถึงความสนใจต่อวัตถุมงคลของครุบาศรีวิชัย คือ การเกิดขึ้นของกลุ่มหนังสือพระเครื่องครุบาศรีวิชัย โดยเฉพาะหนังสือของพีระพงศ์ ซึ่งเน้นการบอกลักษณะและวิธีการตรวจสอบวัตถุมงคลของครุบาศรีวิชัย สิ่งเหล่านี้จึงเป็นภาพสะท้อนสำคัญให้เห็นถึงกระบวนการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยในช่วงตั้งแต่ทศวรรษ 2470 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

3.1.6 ตำนานมุขปาฐะกับการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัย

เรื่องราวมุขปาฐะ ตำนานที่เกี่ยวข้องกับครุบาศรีวิชัย ปรากฏอยู่จำนวนมากในการรับรู้ของผู้คนในปัจจุบัน ทั้งมุขปาฐะเรื่องอมตะวาจาครุบาศรีวิชัยกับการสร้างเขื่อนภูมิพลฯ ที่มาพร้อม ๆ กับการสร้างอนุสาวรีย์ครุบาศรีวิชัยหรือมุขปาฐะความเชื่อของชาวบ้านอีกจำนวนมาก สิ่งเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจของผู้คนในปัจจุบันต่อเรื่องราวครุบาศรีวิชัยได้เป็นอย่างดี และเป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ครุบาศรีวิชัยเช่นกัน

ในช่วงที่ครุบาศรีวิชัยยังคงมีชีวิต (พ.ศ. 2421-2481) มุขปาฐะ เรื่องเล่าต่างๆ เกี่ยวกับครุบาศรีวิชัยมีจำนวนมากและถูกกระจายโดยการเล่าสู่กันฟังในระดับชาวบ้าน เช่น การเล่าต่อกันว่าครุบาศรีวิชัยคือ “ตนบุญ” มาเกิด โดยพิจารณาจากความเคร่งในศีลจริยวัตร รวมถึงลักษณะการเป็นพระที่เน้นปลีกวิเวกของครุบาศรีวิชัย การไม่ฉันทัวของครุบาศรีวิชัย ยิ่งเหล่านี้ถูกมองว่าเป็นลักษณะของผู้มีบุญมาเกิด ซึ่งเป็นพื้นฐานความเชื่อเดิมของผู้คนในภาคเหนือ มุขปาฐะเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ครุบาศรีวิชัยมีชื่อเสียงขึ้นมา

ตำนานมุขปาฐะที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เกิดในช่วงชีวิตของครุบาศรีวิชัย คือตำนานพญาธรรมมิกกราช โดยปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของตำนานแม่ระมิงค์ ฉบับวัดป่าตันหลวง ต.ป่าตัน อ. แม่ทะ จ. ลำปาง ตำนานนี้ปรากฏในใบลานหน้าที่ 17 กล่าวว่าพุทธเจ้าและสาวกได้เสด็จโปรดสัตว์โลกในบริเวณที่ลุ่มแม่น้ำปิง โดยเสด็จเลียบบตามแม่น้ำระมิงค์ ทำนายถึงภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นภายหลังการเสด็จดับขันธปรินิพพาน โดยจะมีพระยาธรรมมิกกราชชื่อ “พระธัมมิเวชียยา” ลงมาเกิดเพื่อค้ำจุนศาสนาในภายหลัง จะทำให้ผู้คนมีความสุข ไม่มีโจรข้าศึก ฝนฟ้าจะตกถูกต้องตามฤดูกาล จะเป็นผู้มาคิดสร้างพระบาท พระธาตุต่างๆ ให้รุ่งเรือง และจะมาคิดสร้างยงหนทางเพื่อให้คนทั้งหลายได้ขึ้นไปนมัสการพระธาตุนบดอยอุปัพพตะ (ดอยสุเทพ) เมื่อดับเข้าสู่นิพพานจะได้กลับไปสู่สวรรค์ชั้นดุสิต

ดั้งเดิม¹⁰² ตำนานดังกล่าวไม่ได้กล่าวชัดเจนว่าครุบาศรีวิชัยเป็นพญารธรรมฯ มาเกิด แต่ลักษณะเนื้อหาบ่งบอกได้ชัดว่าหมายถึงครุบาศรีวิชัย

ตำนานมุขปาฐะเหล่านี้ทำให้ครุบาศรีวิชัยเริ่มมีชื่อเสียงในวงกว้างขึ้น แน่แน่นอนว่าตำนานมุขปาฐะที่เป็นความเชื่อเกี่ยวกับครุบาศรีวิชัย ไม่เพียงแต่ทำให้ชื่อเสียงของครุบาศรีวิชัยโด่งดังเป็นที่รู้จักเท่านั้น ความเชื่อเหล่านั้นยังเป็นผลในแง่ลบต่อตัวครุบาศรีวิชัยด้วยเช่นกัน หากดูจากข้อกล่าวหาการถูกอภินิหารของครุบาศรีวิชัย ไม่เพียงแต่เรื่องการตั้งตนเป็นอุปชฌาย์โดยไม่ได้รับใบอนุญาตเท่านั้น ยังมีข้อกล่าวหาที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับตำนานมุขปาฐะที่ผนวกกับตัวครุบาศรีวิชัยด้วย ซึ่งในการถูกอภินิหารและถูกส่งตัวไปรับการไต่สวนคดีที่กรุงเทพฯ ครั้งแรก โดนข้อกล่าวหาอยู่ 8 ข้อด้วยกัน โดยข้อที่ 8 กล่าวว่า “...คือกันว่าพระศรีวิชัยมีบุญ เช่นมีดาบฝักทองคำ 1 เล่มตกลงมาจากอากาศอยู่ที่แท่นบูชาพระ พระศรีวิชัยเก็บบูชาไว้ พระศรีวิชัยเดินได้บนน้ำ พระศรีวิชัยไม่เปียกฝน...”¹⁰³ ลักษณะดังกล่าวเป็นมุขปาฐะที่เป็นพื้นฐานความเชื่อที่เชื่อว่า ครุบาศรีวิชัยเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์เหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของ “ตนบุญ” ตามความเชื่อของคนในภาคเหนือ ดังนั้นจึงมีการผลิตซ้ำหรือสร้างเรื่องขึ้นมาตามความเชื่อนี้ เช่น เชื่อว่าวันที่ครุบาศรีวิชัยเกิดมีฝนตกฟ้าร้องฟ้าผ่าแผ่นดินไหว เชื่อว่าครุบาศรีวิชัยได้รับคำทำนายจากพระรูดงค์หรือพระรูดงค์เห็นเงารูปฉัตรบนหัวของครุบาศรีวิชัย เป็นต้น หรือภายหลังจากการพ้นข้ออภินิหารจากกรุงเทพฯ ครั้งแรก มีการเล่าต่อกันว่าแม้กระทั่งกรุงเทพฯ ยังไม่สามารถทำอะไรให้แก่ตนบุญของคนล้านนาได้ จึงทำให้ชื่อเสียงของครุบาศรีวิชัยโด่งดัง โดยกล่าวว่าผู้มีมาร่วมรับครุบาศรีวิชัยหลังจากกลับจากกรุงเทพฯ ที่สถานีรถไฟลำพูนจำนวนหลายหมื่นคน¹⁰⁴ ชื่อเสียงและกิจกรรมของครุบาศรีวิชัยจึงเริ่มมีบทบาทกับผู้คนในเชียงใหม่และเป็นจุดเริ่มต้นของขบวนการบูรณะวัดสำคัญต่าง ๆ ของครุบาศรีวิชัย

¹⁰² อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, บรรณาธิการ, *งานปริวรรตคัมภีร์โบราณล้านนา*, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิไล, 2553), 40.

¹⁰³ ส.สุภาภา, *ชีวิตและผลงานของครุบาศรีวิชัย*, (พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2499), 157.

¹⁰⁴ สิงฆะ วรรณสัย, *เรียบเรียงและปริวรรตเป็นอักษรไทยปัจจุบัน, สารประวัติครุบาศรีวิชัย นักบุญแห่งลานนาไทย*, (เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ศูนย์หนังสือเชียงใหม่, 2552), 77-78.

เมื่อครูบาศรีวิชัยมรณภาพ ในปี 2481 ณ วัดบ้านปาง อ. ลี้ จ. ลำพูน อายุได้ 60 ปี ภายหลังจากมรณภาพของครูบาศรีวิชัยได้มีดำริสร้างอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยขึ้น ในปี 2499¹⁰⁵ เพื่อนำมาประดิษฐานไว้ ณ เชิงทางขึ้นพระธาตุตอดยสุเทพ โดยสำเร็จเสร็จสิ้นและได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์ ฉลองสมโภชเป็นเวลา 3 วัน 3 คืน ในปี 2506¹⁰⁶ ได้เกิดเรื่องเล่ามูขปาฐะขึ้นมาพร้อมการสร้างอนุสาวรีย์และความเชื่อเรื่องอมตะวาจาของครูบาศรีวิชัยที่กล่าวว่า “...ตราบไตสายน้ำปิงไม่ไหลคืน จะไม่ไปเหยียบแผ่นดินเชียงใหม่...”

ภายหลังจากได้มีการสร้างอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยขึ้นและเล่าต่อกันว่าเมื่ออนุสาวรีย์ได้สร้างเสร็จแล้ว ได้ขนย้ายมาเพื่อเตรียมการทำพิธีวางศิลาฤกษ์ที่เชียงใหม่ อนุสาวรีย์ไม่สามารถยกลงจากรถได้ จำเป็นต้องย้ายกลับมาที่ลำพูน จนถึงปี 2507 รัฐบาลสมัยนั้นได้สร้างเขื่อนภูมิพลฯ เสร็จ และได้ปิดกั้นน้ำทำให้แม่น้ำปิงไหลย้อนคืนไปทางเหนือ อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยจึงสามารถนำกลับมาประดิษฐานได้ในปี 2508¹⁰⁷ มูขปาฐะดังกล่าวยังคงเชื่อและเล่าต่อกันมาจนทุกวันนี้

มูขปาฐะในกลุ่มของชาวบ้าน ในพื้นที่บริเวณ อ. ป่าซาง อ. บ้านโฮ้ง อ. ลี้ จ. ลำพูน มีความเชื่อว่าหากยกเด็กเล็กให้เป็นลูกครูบาศรีวิชัย จะช่วยให้เด็กหายจากอาการป่วยไข้ได้ วิถีชนกล่าวว่าตั้งแต่สมัยเด็ก ๆ คนในพื้นที่นี้ มีความศรัทธาต่อตัวครูบาศรีวิชัยมากซึ่งอาจจะมากกว่าพระพุทธเจ้าด้วยซ้ำไป โดยชาวบ้านส่วนใหญ่เชื่อกันว่า เด็กเล็ก ๆ ที่มักจะไม่สบายบ่อย ร้องไห้กลางคืน เชื่อว่าเป็นอิทธิพลของผีกะ ผู้เฒ่าผู้แก่มักจะยกลูกหลานให้เป็นลูกของครูบาศรีวิชัย โดยการ

¹⁰⁵ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (4) ศธ.2.2.3.1/11 การสร้างอนุสาวรีย์พระศรีวิชัย เพื่อนำไปประดิษฐานบริเวณเส้นทางขึ้นสู่ตอดยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ (2499-2506).

¹⁰⁶ หอจดหมายเหตุเฉลิมพระเกียรติจังหวัดเชียงใหม่. ชม.1.2.22/12 เรื่องการก่อสร้างอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย (2506-2508).

¹⁰⁷ เพ็ญสุภา สุขะตะใจอินทร์, “ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี” “อนุสาวรีย์ครูบาเจ้าศรีวิชัย” กกับการสร้างอมตะวาจา?,” มติชนสุดสัปดาห์ปีที่ 34, ฉบับที่ 1792 (19-25 ธ.ค.2557). และ “อีกครั้งกับ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี อนุสาวรีย์ครูบาเจ้าศรีวิชัยกับการล้างอาถรรพณ์อมตะวาจา?”,” มติชนสุดสัปดาห์ปีที่ 35, ฉบับที่ 1793 (26 ธ.ค.2557-1 ม.ค. 2558). และ “เงื่อนงำแห่งอมตะวาจาของครูบาศรีวิชัย หากน้ำปิงไม่ไหลย้อน จักไม่ขอเหยียบนครเชียงใหม่ (1),” มติชนสุดสัปดาห์ปีที่ 35, ฉบับที่ 1795 (9-15 ธ.ค.2558). และ “เงื่อนงำแห่งอมตะวาจาของครูบาศรีวิชัย หากน้ำปิงไม่ไหลย้อน จักไม่ขอเหยียบนครเชียงใหม่ (2),” มติชนสุดสัปดาห์ปีที่ 35, ฉบับที่ 1796 (16-22 ธ.ค.2558). และ “เงื่อนงำแห่งอมตะวาจาของครูบาศรีวิชัย หากน้ำปิงไม่ไหลย้อน จักไม่ขอเหยียบนครเชียงใหม่ (จบ),” มติชนสุดสัปดาห์ปีที่ 35, ฉบับที่ 179 (23-29 ธ.ค.2558).

ใช้ข้าวตอกดอกไม้รูปเทียนใส่ขัน แล้วอธิฐานของยกเด็กให้เป็นลูกของครูบาศรีวิชัย ให้หายจากอาการเจ็บไข้ได้ป่วยในสามวันเจ็ดวัน ผลปรากฏว่าพ่อแม่ของเด็กคนไหนได้ทำแบบนั้นเด็กก็จะหายจากการเจ็บไข้ได้ป่วยจริง ซึ่งน่าจะเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ได้ที่ผู้ใหญ่มักจะยกเด็กให้เป็นลูกของครูบาศรีวิชัย¹⁰⁸

ในปัจจุบันยังพบว่ามีการสร้างมุขปาฐะใหม่ ๆ เกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยขึ้นมาอีกจำนวนมาก เช่น มุขปาฐะเกี่ยวกับคำทำนายของครูบาศรีวิชัย ที่กล่าวถึงลักษณะของการเปลี่ยนแปลงของผู้คนและสังคมในโลกในอนาคต เช่น วัตวาอารามจะหม่นหมอง คนยากจนจะได้กินข้าว ผู้เฒ่าจะใส่ฟันขาว ผู้หญิงพากันนุ่งกางเกง ป่าช้าจะสนุกสนามเหมือนเทศกาล ดังคำทำนายที่ว่า

...ต่อไปเบื้องหน้า [...] วัตจะหมอง มองจะห่าง หนตางจะเลื่อน โสงเฮียนจะดี คนบ่มีจะได้อินข้าว คนเฒ่าใส่เขี้ยวขาว แม่ฮ้างนางสาวจะนุ่งเดี่ยว ป่าเฮ้ว่วนเหมือนปอย ภูตอยจะล้าน คนซี้คร้านจะได้กินดี คนบ่ดีหนีไปนอนสาด ตูบกาตเต็มบ้านเต็มเมือง น้ำเหมืองเอาน้ำแม่ จัวควายบ่แพร์ คนเฒ่าคนแก่บ่มีไผแอ้วหา ปูปล่าหนีน้ำ เอาน้ำตกับถ้ำเปนต์้อต้อจุ่ม คนจักชุมนุมกันเป้นกลุ่มเป้นก้อน บ้านเมืองจะเดือดฮ้อน ละอ่อนสอนบ่ฟังกำ คนใจดำมีทั้วประเทศ คนจักเหมือนผีเหมือนเผต ดิ่งแม่ญิงป้อจายผมมีบ่เกล้า ข้าวมีบ่ตำ หนตางดีบ่มีคนไต่ ฮอยคนเหมือนฮอยงู คนจักชานบนดินมา หนึ่งศอก น้ำบ่อออกอยู่บนเฮือน เครือเขาเลื่อนบนอากาศ คนฉลาดแบ่งควายเหล็กมาขาย คนมีหูตึบต่าตึบ ต่าดินบินบนได้ จักมีในเบื่องหน้าแต่แหล่ [...] ปีน้องตั้งหลายเหย...ฯ...¹⁰⁹

อีกมุขปาฐะหนึ่ง กล่าวว่ามาจากธรรมชาติของหลวงปู่จาม มหาบุญโญ ท่านได้กล่าวไว้ว่า หลวงปู่ตื้อ อจลธรมโม ได้กล่าวไว้ว่า ครูบาศรีวิชัยอดีตชาติเป็นช่างป่าเลไลย์ผู้คอยดูแลปฎิฐานากพระพุทธรเจ้าในช่วงเข้าพรรษาหนึ่งของพระพุทธรองค์ ภายหลังออกพรรษาได้หัวใจวายและมาเกิดเป็นเทพบุตรอยู่บนชั้นฟ้า ก่อนจุติลงไปเกิดเป็นครูบาศรีวิชัย¹¹⁰

¹⁰⁸ อาจารย์วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2559.

¹⁰⁹ “คำทำนายครูบาศรีวิชัย”, Oknation , <http://www.oknation.net/blog/yhakbok/2015/03/18/entry-1> (สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2559).

¹¹⁰ ลานธรรมเสวนา, “ครูบาศรีวิชัยในสมัยพุทธกาลนั้นใช้ชาติเป็นช่างป่าเลไลย์”, larndham , <http://larndham.org/index.php?/topic/44119-ครูบาศรีวิชัยสมัยพุทธกาลนี้>, (สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2559).

ข้อความเหล่านี้ได้รับการเผยแพร่กันอย่างแพร่หลาย ทั้งทางเว็บไซต์ (website) ต่าง ๆ รวมทั้งสื่อโซเชียลมีเดีย (social media) สำคัญอย่างเฟสบุ๊ก (facebook) เช่น คำทำนายของครูบาศรีวิชัย ได้รับการเผยแพร่โดยเพจ “ฮา”ลำพูน¹¹¹ โดยมีผู้กดถูกใจกว่าแปดพันสามร้อยกว่าคน และได้รับการกดเผยแพร่กว่าหนึ่งพันเก้าร้อยยี่สิบห้าครั้ง มีคนร่วมแสดงความคิดเห็นถึงสองร้อยสิบสองคน โดยส่วนใหญ่มักกล่าวคำว่า “สาธุ”

ส่วนมุขปาฐะที่ว่าครูบาศรีวิชัยอดีตชาติเป็นช่างปาเลไลย์ ได้รับการเผยแพร่ทางเฟสบุ๊กเช่นกัน โดยเพจกลุ่มเครือข่ายชาวพุทธชาวกันบาดร เผยแพร่เมื่อ 23 ธันวาคม 2557 มีคนกดถูกใจกว่าหนึ่งพันห้าร้อยคน กดเผยแพร่กว่าสี่ร้อยแปดสิบคน ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า มุขปาฐะความเชื่อเหล่านี้ยังคงมีผู้ให้ความสนใจ และเล่าต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้ เพียงแค่เพิ่มพื้นที่ของการเล่าจากการเล่าจากปากต่อปาก เป็นการเล่าผ่านสื่อโซเชียลมีเดียด้วย

ดังนั้นจากตำนานมุขปาฐะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับครูบาศรีวิชัย พบว่ามีตำนานมุขปาฐะเล่าต่อกันเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อครูบาศรีวิชัยยังคงดำรงชีวิตอยู่ จนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ครูบาศรีวิชัยมีชื่อเสียงโด่งดัง ได้รับการยกย่องว่าเป็นตนบุญแห่งล้านนา ไม่เพียงแค่นั้นในช่วงชีวิตของครูบาศรีวิชัยเท่านั้น หลังการมรณภาพของครูบาศรีวิชัยยังคงปรากฏมุขปาฐะต่าง ๆ เล่าต่อกันอยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งเรื่องมุขปาฐะที่เกี่ยวกับสัจจะวาจาของครูบาศรีวิชัย มุขปาฐะที่เป็นความเชื่อของชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงบ้านเกิดของครูบาศรีวิชัยอย่าง อ. ป่าซาง อ. บ้านโฮ่ง อ. ลี้ จนถึงการขยายพื้นที่มุขปาฐะไปสู่พื้นที่ออนไลน์อย่างเว็บไซต์ และสื่อโซเชียลมีเดียอย่างเฟสบุ๊ก ตำนาน มุขปาฐะเหล่านี้ เป็นอีกกระแสหนึ่งที่ช่วยผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ครูบาศรีวิชัย ทำให้ผู้คนรู้จักครูบาศรีวิชัยจำนวนมากขึ้น และไม่ได้จำกัดอยู่เพียงพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย และไม่เพียงแต่พื้นที่โลกความเป็นจริงเท่านั้น มุขปาฐะต่าง ๆ เหล่านี้ยังคงผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ครูบาศรีวิชัยผ่านโลกออนไลน์ด้วยเช่นกัน

กล่าวโดยสรุปถึงเนื้อหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับครูบาศรีวิชัยได้รับการเผยแพร่ และทำให้เป็นที่รู้จักของคนจำนวนมากในสังคม ผ่านกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ครูบาศรีวิชัยตั้งแต่ทศวรรษ 2470-2550 อยู่ 6 ประการ คือ หนังสือชีวประวัติครูบาศรีวิชัย การสร้างอนุสาวรีย์ ครูบาศรีวิชัย เพลงขอและเพลงลูกทุ่งประวัติครูบาศรีวิชัย ภาพถ่ายต่าง ๆ

¹¹¹ “คำทำนายครูบาศรีวิชัย”, Facebook , <https://www.facebook.com/halamphun/posts/840133569378112> (สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2559).

ของครูบาศรีวิชัย พระเครื่อง และวัตถุมงคล สุดท้ายคือ ตำนานมุขปาฐะต่าง ๆ กระแสเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการรับรู้และความเข้าใจต่อเรื่องราวของผู้คนในสังคมปัจจุบัน

กระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ครูบาศรีวิชัยต่าง ๆ เหล่านี้ ต่างทำหน้าที่นำเสนอภาพลักษณ์และสร้างภาพลักษณ์ด้วยตัวของมันเอง บางกระแสยังมีอิทธิพลต่อกระแสการผลิตซ้ำด้วยตัวเอง เช่น ภาพถ่ายครูบาศรีวิชัย ซึ่งถือว่าเป็นกระแสที่ทำให้เห็นภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยได้อย่างเป็นรูปธรรม กระแสภาพถ่ายนี้ได้ถูกนำไปใช้โดยกระแสอื่น ๆ ด้วย เช่น หนังสือชีวประวัติ หนังสือทุกฉบับจะต้องมีภาพถ่ายของครูบาศรีวิชัยจำนวนหนึ่ง เพื่อช่วยในการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติหรือเครื่องรางและวัตถุมงคล ได้รับอิทธิพลของกระแสภาพถ่ายของครูบาศรีวิชัยเช่นกัน เพราะวัตถุมงคลของครูบาศรีวิชัยเกือบทุกประเภทจะเป็นการนำทั้งภาพจริง อย่างวัตถุมงคลประเภทลือเกิดและภาพเหมือนจริงของครูบาศรีวิชัย อย่างเหรียญโลหะ ในการนำเสนอ ยิ่งไปกว่านั้นยังมีอิทธิพลต่อการสร้างภาพเหมือนอย่างรูปจำลองและอนุสาวรีย์ด้วย ส่วนเนื้อหาชีวประวัติที่ถูกสร้างขึ้นเหล่านี้ ไม่สามารถยืนยันได้ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าเป็นจริงตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตของครูบาศรีวิชัยมากนักเพียงใด ด้วยสถานะของครูบาศรีวิชัยถูกมองว่าเป็น “ตนบุญผู้พิเศษ” ดังนั้นประวัติของครูบาศรีวิชัยมักจะถูกนำเสนอด้วยสิ่งที่เรียกว่าประวัติศาสตร์บอกเล่า ตำนาน และมุขปาฐะต่าง ๆ ที่พยายามสะท้อนให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของครูบาศรีวิชัย หนังสือประวัติครูบาศรีวิชัยเหล่านี้ยังคงมีอิทธิพลต่อการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยในแง่อื่นด้วย เช่น เพลงขอประวัติครูบาศรีวิชัย เพลงลูกทุ่ง รวมถึงงานแสดงแสงสีเสียงต่าง ๆ เกี่ยวกับครูบาศรีวิชัย

กระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ทั้ง 6 ประเภทต่างทำหน้าที่ของตัวเองได้เป็นอย่างดี และมีอิทธิพลต่อกลุ่มคนที่แตกต่างกันไป เช่น หนังสือชีวประวัติ แน่แน่นอนว่าผู้ที่สามารถเข้าถึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่สามารถเข้าถึงการอ่านได้ ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มคนจำนวนน้อยในอดีต หรือถึงแม้ในปัจจุบัน ก็ยังคงมีน้อยคนที่จะเลือกศึกษาหรืออ่านเรื่องราวเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัย แต่อย่างไรก็ตามหนังสือชีวประวัติถูกทำให้เป็นกระบวนการพูด โดยการประพันธ์ประวัติครูบาศรีวิชัยเป็นเพลงขอและเพลงลูกทุ่งในปัจจุบัน กระบวนการเหล่านี้จึงมาทำหน้าที่แทนในส่วนที่หนังสือชีวประวัติไม่สามารถทำได้คือ ทำให้ผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงการอ่าน สามารถเข้าถึงเรื่องราวต่าง ๆ ของครูบาศรีวิชัยได้เช่นกัน ยิ่งกว่านั้นภาพถ่าย อนุสาวรีย์ และตำนานมุขปาฐะ ยังคงมีอิทธิพลอย่างยิ่งในการนำเสนอภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยต่อสังคมในรูปแบบของตัวเอง

กระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัย เป็นสิ่งที่ทำให้ชื่อเสียงครุบาศรีวิชัยเป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้นและกลายเป็นการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคม โดยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแต่กลุ่มคนในภาคเหนือเท่านั้น ยังพบว่า มีผู้คนจำนวนมากในต่าง ๆ จังหวัด และกรุงเทพฯ มีความศรัทธาต่อตัวครุบาศรีวิชัย

ยิ่งไปกว่านั้นกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัย ยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวครุบาศรีวิชัยของผู้คนในปัจจุบันด้วย โดยส่วนใหญ่ มักเข้าใจภาพลักษณ์ในแง่การเป็นตนบุญ และการเป็นพระนักพัฒนาของครุบาศรีวิชัยเท่านั้น คนต่างจังหวัดจำนวนมากไม่รู้ด้วยซ้ำว่าครุบาศรีวิชัยแท้จริงแล้วเป็นคนจังหวัดอะไร ส่วนใหญ่เข้าใจว่าครุบาศรีวิชัยเป็นคนเชียงใหม่ แต่ที่จริงครุบาศรีวิชัยเป็นคนที่เกิดและตายในจังหวัดลำพูน ความเข้าใจเหล่านี้จึงนำมาซึ่งความขัดแย้งในการแย่งชิงครุบาศรีวิชัยระหว่างจังหวัดลำพูนและจังหวัดเชียงใหม่ กรณีของการสร้างอนุสาวรีย์ครุบาศรีวิชัยที่ใหญ่ที่สุดที่ตอยติ หรือการสร้างหนังสือชีวประวัติเล่มล่าสุดของสมาคมชาวลำพูนที่ใช้ชื่อหนังสือว่า “ครุบาศรีวิชัย นักบุญแห่งลานนา ศรีหริภุญชัย” หรือแม้แต่ภาพลักษณ์ ผู้คนในสังคมเข้าใจภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยจากกระแสภาพถ่ายครุบาศรีวิชัย เช่น ใส่ผ้าสีกรัก การนุ่งห่มแบบรัดอก มีผ้าห่มไหล่ ห้อยลูกประคำ มีพัดที่ทำมาจากใบลานหรือขนนกยุง ภาพลักษณ์เหล่านี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อความเข้าใจต่อลักษณะความเป็นครุบาศรีวิชัย

กระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยจึงเป็นปัจจัยต่อการเกิดขึ้นของกระแสครุบาคติใหม่ในสังคมภาคเหนือ โดยพระสงฆ์กลุ่มดังกล่าวได้หยิบยืมเอาการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับครุบาศรีวิชัย ที่ถูกสร้างขึ้นจากกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ มาใช้เป็นภาพลักษณ์ในการนำเสนอตัวเองสู่สายตาของผู้คนในสังคมที่มีพื้นฐานความเข้าใจต่อเรื่องราวความเป็นครุบาศรีวิชัยเดียวกัน ภาพลักษณ์และการนำภาพลักษณ์เหล่านี้มาใช้ จึงเป็นสิ่งที่ทำให้กลุ่มครุบาคติใหม่ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากผู้คนในสังคมจำนวนมาก และเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบันด้วยเช่นกัน เช่นเดียวกับกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัย ก็ยังคงทำหน้าที่ในการนำเสนอภาพลักษณ์เหล่านั้นเพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับครุบาศรีวิชัยให้แก่ผู้คนในสังคมอยู่อย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน

บทที่ 4

ผู้ศรัทธา (Believers) การรับรู้ พื้นฐานความเชื่อทางศาสนา และ ความคาดหวังต่อการศรัทธาครุบาคติใหม่

ครุบาคติใหม่ถือเป็นกลุ่มพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งในภาคเหนือ ที่มีผู้คนหลังไหลมานับถือ ศรัทธากันอย่างมหาศาล กลุ่มคนที่นับถือศรัทธาครุบาคติใหม่ต่างมีความหลากหลายสูง ทั้งที่เป็นกลุ่มชนชั้นกลางทั้งในพื้นที่ภาคเหนือ (พื้นที่วัฒนธรรมล้านนาเดิม) และต่างพื้นที่ เช่น กรุงเทพฯ และอีกหลายจังหวัดที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่วัฒนธรรมล้านนาเดิม กลุ่มผู้ศรัทธาที่เป็นชาวบ้านทั่ว ๆ ไปในพื้นที่ภาคเหนือ และ กลุ่มผู้ศรัทธาที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในประเทศไทย และประเทศใกล้เคียงอย่าง ในเขตรัฐฉานประเทศพม่า สิบสองปันนาตอนใต้ของประเทศจีน กลุ่มไทลื้อในประเทศลาว รวมถึงชนกลุ่มน้อยจำนวนมากในพื้นที่ภาคเหนือ

กลุ่มผู้นับถือครุบาคติใหม่นั้นต่างมีโลกทัศน์ทางศาสนาที่คล้ายคลึงกัน แต่มีความลักษณะความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันออกไป อันเกิดจากภูมิหลังจากการเปลี่ยนแปลง บริบทเศรษฐกิจ สังคม และ การเมือง รวมถึงผลจากการเมืองหลายประการ ดังนั้นเมื่อแต่ละกลุ่มคนมีลักษณะความไม่มั่นคงที่แตกต่างกัน จึงทำให้ความคาดหวังในการเข้ามานับถือแตกต่างกันไปด้วย

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าความคาดหวังต่อการนับถือครุบาคติใหม่มีความแตกต่างกัน แต่กลับมีพื้นฐานความเชื่อ บางอย่างที่คล้ายคลึงกัน เช่น ความเชื่อในเรื่องโลกนี้-โลกหน้า ความเชื่อเรื่อง “ผู้มีบุญ” หรือ “ตนบุญ” ความเชื่อเรื่องศาสนา 5,000 ปี ความเชื่อเรื่องกึ่งพุทธกาลกับการเกิดกสิยุค ความเชื่อโลกพระศรีอารีย์ ความเชื่อเหล่านี้ล้วนเป็นพื้นฐานความเชื่อของผู้คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงความเชื่อที่เกิดจากการรับรู้และความเข้าใจใหม่ ๆ เช่น การรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นครุบาศรีวิชัยที่เป็นอิทธิพลของกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยตั้งแต่ทศวรรษ 2490 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (กล่าวแล้วในบทที่ 3) และ ครุบาศรีวิชัยกับการเป็นส่วนหนึ่งของความหมายของคำว่า “ครุบา” (กล่าวแล้วในบทที่ 2)

ดังนั้นเนื้อหาในส่วนนี้จึงมุ่งหวังเพื่อศึกษา 3 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ 1. บทบาทของผู้คนกับการเข้ามาเป็นผู้ศรัทธาครุบาคติใหม่ 2. ภูมิหลังความเชื่อทางศาสนาของผู้คนแต่ละกลุ่มคน และ 3. ลักษณะความไม่มั่นคงของกลุ่มผู้ศรัทธาครุบาคติใหม่ ที่เกิดขึ้นจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งทั้ง 3 ประเด็น จะทำให้เห็นถึงเหตุผลการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของผู้ศรัทธาครุบาคติใหม่ และ ผลดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กระแสครุบาคติใหม่เติบโตขึ้นในพื้นที่ภาคเหนือปัจจุบัน

4.1 บทบาท และ การเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่ศรัทธา “ครูบาคติใหม่”

กลุ่มผู้ศรัทธาครูบาตั้งแต่กลุ่มครูบาในอดีตจนถึงครูบาคติใหม่ในปัจจุบัน มีลักษณะที่แตกต่างหลากหลาย โดยแบ่งได้คร่าว ๆ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคนกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด กลุ่มคนในพื้นที่หรือชาวบ้านทั่วไปในพื้นที่ภาคเหนือ และ กลุ่มชาติพันธุ์ และ ชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ในภาคเหนือ เนื้อหาในส่วนนี้จะศึกษาให้เห็นถึงพัฒนาการของกลุ่มคนที่เข้ามามีบทบาทกับกลุ่มครูบาในอดีต คือ ครูบาศรีวิชัย และ ลูกศิษย์คนสำคัญ เช่น ครูบาอภิชัยชาวปี และครูบาชัยวงศาพัฒนา เพื่อให้เห็นถึงลักษณะของกลุ่มคนว่าเริ่มต้นเข้ามาศรัทธาครูบาได้อย่างไร และมีบทบาทอย่างไรต่อกลุ่มครูบาคติใหม่

ในยุคครูบาศรีวิชัยกลุ่มคนที่มีบทบาทและมีปฏิสัมพันธ์กับครูบาศรีวิชัย ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อยเป็นหลัก โดยเฉพาะกลุ่มกะเหรี่ยง เนื่องจากบ้านเกิดครูบาศรีวิชัยอยู่ที่ ต. แม่ตื่อ อ. ลี้ จ. ลำพูน ซึ่งเป็นเขตที่อยู่อาศัยของชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวกะเหรี่ยง (ปกากะญอ) โดยจะอยู่อาศัยกันในพื้นที่ชายแดนระหว่างพม่าและล้านนา¹ เช่น ตาก ลี้ เถิน โดยครูบาศรีวิชัยเริ่มมีอิทธิพลกับคนกลุ่มนี้ก่อนเป็นลำดับแรก อีกทั้งหลายคนเชื่อว่าครูบาศรีวิชัยมีเชื้อสายกะเหรี่ยงด้วย ดังนั้นกลุ่มกะเหรี่ยงจึงถือว่าเป็นกลุ่มคนกลุ่มแรกที่มีความศรัทธาต่อตัวครูบาศรีวิชัย

ภายหลังชื่อเสียงของครูบาศรีวิชัยได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้คนในพื้นที่ใกล้เคียงเกิดความศรัทธาต่อครูบาศรีวิชัย จึงได้นำลูกหลานมาบวชกับครูบาศรีวิชัย ผนวกกับในช่วงเวลาดังกล่าวได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับสังคมล้านนา คือสยามพยายามปฏิรูปการปกครองและมีผลต่อหัวเมืองล้านนา อีกทั้งรัฐใช้ศาสนาพุทธเป็นเครื่องมือหนึ่งในการปฏิรูป เกิด พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ร.ศ. 121 การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบต่อครูบาศรีวิชัย ทำให้เกิดกรณีความขัดแย้งเกิดขึ้น จึงทำให้ชื่อเสียงของครูบาศรีวิชัยเพิ่มมากขึ้นและเริ่มมีบทบาทกับกลุ่มชนชั้นนำเชียงใหม่ กลุ่มผู้คนในเชียงใหม่ และกลุ่มคนในภาคเหนือมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังทศวรรษ 2460 เมื่อครูบาศรีวิชัยพ้นข้อกล่าวหา หลังถูกเรียกตัวลงมาพิจารณาข้อกล่าวหาที่กรุงเทพฯ ถือเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการบูรณะสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาของครูบาศรีวิชัยด้วย²

¹ โสภา ชานะมูล, “ครูบาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้านนา (พ.ศ.2421-2481)”

(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2534), 25.

² เรื่องเดียวกัน

4.1.1 คนกรุงเทพฯ และ ต่างจังหวัดนอกพื้นที่ภาคเหนือตอนบน³

ภายหลังการมรณภาพของครูบาศรีวิชัยในปี 2481 ผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อคือ ครูบาอภิชัยชาวปี และ ครูบาชัยวงศาพัฒนา ซึ่งเป็นลูกศิษย์คนสำคัญของครูบาศรีวิชัยและถือเป็นครูบาต้นแบบของกลุ่มครูบาคติใหม่ด้วย ในระยะแรกกลุ่มคนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูบาทั้งสองรูป เป็นกลุ่มคนกลุ่มเดียวกันกับที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูบาศรีวิชัย โดยเฉพาะกลุ่มกะเหรี่ยง แต่อย่างไรก็ตาม ภายหลังการสร้างเขื่อนภูมิพลฯ ทำให้เกิดน้ำท่วมในพื้นที่ของชาวบ้าน ทำให้กลุ่มคนจำนวนหนึ่งทั้งที่เป็นกะเหรี่ยง และ กลุ่มคนเมือง (คนไทยวน) จำนวนมาก อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณใกล้เขื่อนวัดของครูบาอภิชัยชาวปี วัดพระพุทธบาทผาหนาม อ. ลี้ จ. ลำพูน⁴ และ วัดของครูบาชัยวงศาพัฒนา วัดพระพุทธบาทห้วยต้ม อ. ลี้ จ. ลำพูน กลุ่มคนเหล่านี้บางกลุ่มเข้ามาติดตามครูบาอภิชัยชาวปี เนื่องจากเป็นผู้ที่ครูบาศรีวิชัยได้ฝากไว้ และ ครูบาชัยวงศาพัฒนา ก็เป็นคนที่ครูบาอภิชัยชาวปีได้ฝากให้ดูแลกลุ่มกะเหรี่ยงต่อจากท่านด้วยเช่นกัน⁵

ช่วงเวลาก่อน 2510 กลุ่มคนที่มีบทบาทและมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มครูบาศรีวิชัยและลูกศิษย์ส่วนใหญ่จะเป็นผู้คนในอยู่ในภาคเหนือตอนบนของไทยเป็นหลัก โดยในช่วงปลายชีวิตของครูบาอภิชัยชาวปี และ ช่วงของครูบาชัยวงศาพัฒนาทศวรรษ 2510 กลุ่มชนชั้นกลางจากกรุงเทพฯ และ ชนชั้นสูงเริ่มเข้ามามีปฏิสัมพันธ์และมีบทบาทกับกลุ่มครูบาทางภาคเหนือ การเข้ามาของกลุ่มคนเหล่านี้ เกิดจากผลของการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การคมนาคมระหว่างภาคเหนือและกรุงเทพฯ และการขยายตัวของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ชื่อเสียงของครูบาเป็นที่สนใจของกลุ่มคนจากต่างถิ่น⁶

³ ภาคเหนือตอนบนในที่นี้หมายถึง 8 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ พะเยา แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง และ แม่ฮ่องสอน

⁴ Kwanchewan Buadaeng, “Becoming Khuba Followers: Migrated Karen Peoples in a Religious Community in Li District, Lamphun Province,” (Paper presented at the workshop on “ ‘Communities of Becoming’ in Mainland South East Asia” at Department of Sociology-Anthropology, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University, on 6-7 February 2010), 4-5.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

ยิ่งไปกว่านั้นอิทธิพลของกลุ่มหนังสือพระชื่อดัง เช่น หนังสือโลกกลับ หนังสือคนพันโลก และ หนังสือโลกทิพย์ เริ่มเข้ามามีบทบาทต่อพระเกจิในพื้นที่ภาคเหนือ หนังสือพระเหล่านี้ได้เข้ามาแสวงหากลุ่มพระเกจิทางภาคเหนือเพื่อนำไปเสนอในหนังสือแต่ละฉบับ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการนำเอาชีวิตประวัติของพระเกจิรูปนั้น ๆ ไปนำเสนอในเชิงสารคดี⁷ โดยเฉพาะพระสงฆ์กลุ่มครูบาในอดีต เช่น นิตยสารโลกทิพย์ฉบับที่ 40 ปี 3 เดือนกันยายน 2527 นำเสนอเรื่องราวของหลวงปู่ครูบาชัยวงศาพัฒนา⁸ ฉบับที่ 46 ปี 3 เดือนธันวาคม 2527 เสนอเรื่องหลวงปู่พระพุทธรบาทตากผ้า (ครูบาพรหมา)⁹ ฉบับที่ 107 ปีที่ 6 2530 เสนอเรื่องราวของครูบาพ่อเป็ง โปธิโก¹⁰ เป็นต้น โดยหนังสือพระเหล่านี้ถือว่าเป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ ดังนั้นการเข้ามาของกลุ่มหนังสือพระเหล่านี้ ทำให้ชื่อเสียงของกลุ่มครูบาในภาคเหนือเป็นที่รู้จักของผู้คนในสังคมไทยมากยิ่งขึ้น เกิดการไหลเข้ามาของคนกรุงเทพฯ และต่างพื้นที่ภาคเหนือ

หลังการเข้ามาของกลุ่มคนเหล่านี้ทำให้เกิดคำเรียกพระสงฆ์ใหม่ ๆ ขึ้นคือ คำว่า “หลวงปู่ครูบา” ยกตัวอย่างเช่น หลวงปู่ครูบาชัยวงศาพัฒนา หลวงปู่ครูบาชุ่ม หลวงปู่ครูบาคำแสน เป็นต้น ซึ่งคำว่า “หลวงปู่” เป็นคำที่มักจะใช้เรียกพระสงฆ์ที่มีอายุมากในเขตภาคกลาง¹¹

ในกลุ่มครูบาคติใหม่ ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา กลุ่มคนที่ถือว่ามีปฏิสัมพันธ์และถือเป็นผู้อุปถัมภ์หลักของกลุ่มครูบาคติใหม่ ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มีฐานะที่ไม่จำกัดอยู่เพียงแค่ผู้คนในภาคเหนือเหนือตอนบนเท่านั้น ทั้งนี้ชื่อเสียงของครูบาคติใหม่ เติบโตมาพร้อม ๆ กลุ่มการ

⁷ พระประกอบบุญ สิริญาโณ , สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2558.

⁸ พนิดา ขอบวณิชชา, “หลวงปู่ครูบาชัยวงศาพัฒนา,” *นิตยสารโลกทิพย์* ปี 3 , ฉบับที่ 40 เดือนกันยายน (2527) : 44-61.

⁹ พนิดา ขอบวณิชชา, “หลวงปู่พระพุทธรบาทตากผ้า,” *นิตยสารโลกทิพย์* ปี 3 , ฉบับที่ 46 เดือนธันวาคม (2527) : 8-43.

¹⁰ พนิดา ขอบวณิชชา, “หลวงปู่ครูบาพ่อเป็ง โปธิโก,” *นิตยสารโลกทิพย์* ปี 6 , ฉบับที่ 107 (2530). มปน.

¹¹ Kwanchewan Buadaeng, “Becoming Khuba Followers: Migrated Karen Peoples in a Religious Community in Li District, Lamphun Province,” (Paper presented at the workshop on “ ‘Communities of Becoming’ in Mainland South East Asia” at Department of Sociology-Anthropology, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University, on 6-7 February 2010), 4-5.

ขยายตัวของหนังสือพระต่าง ๆ เช่นกัน ทั้งนี้กลุ่มหนังสือเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะได้แสวงหากลุ่มครุบา รุ่นเก่าเพื่อไปนำเสนอให้ผู้คนที่รู้จักเท่านั้น กลุ่มครุบาคติใหม่เหล่านี้ก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่หนังสือพระ เหล่านี้ได้นำไปเสนอเช่นกัน เช่น ครุบาเทือง นาสีโล ครุบาน้อย เตชปัญญา¹²

ช่วงทศวรรษที่ 2530 ยังมีรายการ “เปิดบันทึกตำนาน” โดยออกอากาศทางสถานีวิทยุ โทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 รายการดังกล่าวเป็นที่จัดทำเพื่อเสนอเรื่องราวขอพระเกจิพระคณาจารย์ จากทั่วประเทศ โดยถือว่าเป็นรายการยอดนิยมรายการหนึ่ง ซึ่งได้รับรางวัลเมฆขลาถึง 3 ปีซ้อน ได้รับ รางวัลส่งเสริมพระพุทธศาสนาดีเด่น และรางวัลเทพทองพระราชทาน โดยได้รวบรวมพระเกจิทั่ว ประเทศกว่า 800 องค์ นำเสนอนานกว่า 16 ปี ตั้งแต่ปี 2531 จนถึง 2547 รายการดังกล่าวได้นำ พระเกจิทางภาคเหนือ รวมถึงกลุ่มครุบาในภาคเหนือไปนำเสนอในรายการด้วย เช่น ครุบาชัยวงศา- พัฒนา ครุบาผัด ครุบาดวงดี หลวงปู่หล้าตาทิพย์ และรวมถึงกลุ่มครุบาคติใหม่ เช่น ครุบาน้อย เตชปัญญา ครุบาเทือง นาสีโล ครุบากฤษดา สุเมธ ครุบามนตรี ธมเมธิ และ ครุบาจันทร์รังสี เป็นต้น ถึงแม้ว่าทุกวันนี้รายการดังกล่าวจะได้ปิดตัวลงไปแล้ว แต่ยังคงมีการรวบรวมเทปวิดีโอพระเกจิรูป ต่าง ๆ มานำเสนอผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์อย่างยูทูปอยู่เช่นกัน¹³ โดยมีผู้ติดตามในยูทูปกว่า เจ็ดพันเก้าร้อยเจ็ดสิบห้าคน (7,975) และมียอดผู้เข้าชมกว่าสองล้านสองแสนแปดหมื่นหกพันสอง- ร้อยกว่าคน (2,286,200) และ เฟสบุ๊กด้วยเช่นกัน มีผู้ติดตามมากถึง สี่หมื่นแปดพันหกร้อยสิบห้าคน ด้วยกัน (48,615)

จากกระแสหนังสือพระชั้นนำของเมืองไทย และ รายการทีวีที่นำเสนอเรื่องราวพระเกจิ ทั่วประเทศ รวมถึงกลุ่มครุบาคติใหม่ด้วย จึงเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ผู้คนสามารถรับรู้เรื่องราว และทำให้ครุบาคติใหม่เหล่านี้เป็นที่รู้จักของผู้คนในสังคมเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้กลุ่มคนทั้งกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดเริ่มให้ความสนใจและเข้ามามีบทบาทในฐานะผู้อุปถัมภ์กลุ่มครุบาคติใหม่

หากดูจากจากรายชื่อคณะโยมผู้อุปถัมภ์ครุบาเทือง นาสีโล ที่ได้รับเชิญจากพิธีกรให้ เป็นผู้จุดเทียนมงคลต่าง ๆ ในงานพิธีสมโภชยกช่อฟ้าพระวิหารไม้สัก และถวายผ้าป่าลอยฟ้า ช่วงเย็น วันแรกของงานฉลองอายุวัฒนมงคล 50 ปีพระครุบาเจ้าเทือง นาสีโล ในวันที่ 21-22 กุมภาพันธ์

¹² พระประกอบบุญ สิริญาโณ, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2558.

¹³ “เปิดบันทึกตำนาน (OFFICIAL),” YouTube video, <https://www.youtube.com/channel/UCgsdeCvATNfl4XPIDKVDTFQ> (สืบค้นเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2559).

2558 สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มคนที่ได้รับเชิญส่วนใหญ่เป็นคนที่ถือว่ามีฐานะ และส่วนใหญ่เป็นคนจาก กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด โดยมีรายชื่อดังต่อไปนี้

1. แม่เลี้ยงจันทร์หอม (แม่เลี้ยงผู้อุปถัมภ์ครูบาเทืองตอนที่ไปอยู่ท่าซำเหล็ก)
2. คุณสมเกียรติ วานิชพันธุ์ กรุงเทพฯ
3. คุณชัยวิทย์ คุณนพวรรณ ญาณประภา เชียงใหม่
4. รศ.นพ.ห้องสิน ตระกูลทิวากร (รศ.คณบดีคณะแพทยศาสตร์ มช.)
5. ว่าที่ร้อยตรี ศราวุฒิ เมืองอินทร์ (อาจารย์หลุย) อ.สารภี จ.เชียงใหม่
6. คุณสรรชชาย คุณพิสมัย วงศ์ศาสนกุล ชลบุรี
7. คุณชวน นิ่มกิติกุล รองกรรมการผู้จัดการอาวุโส สายงานการกระจายสินค้า บริษัท CPALL
8. ดร.อมร คุณสุนันทา บุญชัยนิชกุล เชียงใหม่ เจ้าของโครงการเดอะเนเจอร์โฮม
9. คุณสุระเดช คุณดรุณี ฉันทะอมรวงศ์ กรุงเทพฯ บริษัทดารพี (ประเทศไทย)
10. คุณอุทัย คุณศศิวรรณ อัครพัฒนากุล กรุงเทพฯ ผู้ถือหุ้นรายใหญ่บริษัท อินทรประกันภัย จำกัด (มหาชน)
11. คุณแม่ทิพย์ภาดา คุณอัศวิน อิศโรจน์กุล กรุงเทพฯ
12. คุณโสภณ วายุรพงษ์ กรุงเทพฯ
13. คุณจิตทิพย์ พ่วงดอกไม้ สุพรรณบุรี
14. คุณสถาพร ศรประสิทธิ์ กรุงเทพฯ ประธานกรรมการบริษัทแลนด์แอนด์เฮ้าส์
15. ดร.จิตสันติ ธนโสภณ กรุงเทพฯ
16. พ่อเลี้ยงบุญเลิศ ตุ่มอินมร เชียงใหม่ (บ้านถวาย)
17. คุณกิตติ จิตรวงศ์สุนทร คุณพรรณณี อัครวัฒน์ กรุงเทพฯ
18. คุณพิพัฒน์ คุณอัมพร เติณพิณิชธรรม กรุงเทพฯ

19. คุณสิทธิโชค จงจิตรัตติกาล คุณสมบัติ ธรรมฐิติพงษ์ และ คุณวิรัตการ
อุดมโรจน¹⁴

ไม่เพียงแต่ครูบาเทืองเท่านั้น ในครุบารูปอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน ในกรณีของครูบาบุญชุ่ม
ญาณส่วโร ถือว่าเป็นหนึ่งในกลุ่มพระครูบาคติใหม่ที่เป็นที่รู้จักของผู้คน ก็มีกลุ่มผู้อุปัชฌ์หลักเป็นคน
จากกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดด้วยเช่นกัน หากดูตามรายชื่อผู้ร่วมก่อตั้ง และคณะกรรมการมูลนิธิ
ครูบาบุญชุ่ม ก่อตั้งขึ้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2552 ปรากฏรายชื่อบุคคลสำคัญ ๆ เช่น

1. พลโท (ยศขณะนั้น) ชาตรี ทัดติ ประธานกรรมการ
2. ไพบงษ์ เตชะณรงค์ รองประธานกรรมการ
3. ชินวัตร ลีสมบูรณ์ รองประธานกรรมการ
4. ธวัชชัย ศุภผลศิริ เลขานุการ
5. นางสาวชลิต อิงสนันรตนา เภรัญญิก
6. นางพัชรภรณ์ รัตจิระกุล ผู้ช่วยเภรัญญิก¹⁵ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามกลุ่มคนที่มีบทบาทและมีปฏิสัมพันธ์กับครูบาบุญชุ่มในอดีต ส่วนใหญ่เป็น
กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ จ. เชียงราย และเริ่มขยายมาเป็นกลุ่มคนเชียงใหม่ด้วยชื่อเสียงของท่านที่เล่าลือ
กันว่าเป็น “ครูบาศรีวิชัย” มาเกิด¹⁶ แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูบาบุญชุ่ม มากที่สุดจะ
เป็นกลุ่มคนไทใหญ่ ไทลื้อ ในพื้นที่รัฐฉาน พม่า สิบสองปันนา และ ประเทศลาวบางส่วน ส่วนกลุ่มชน
ชั้นกลางกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด จากการศึกษาของ อัมพร จิรัฐติกร พบว่า กลุ่มคนเหล่านี้เริ่มรู้จัก
และเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับครูบาบุญชุ่ม ภายหลังจากที่ครูบาบุญชุ่ม กลับมาประเทศไทยในปี 2547
ซึ่งก่อนหน้านี้นั้นท่านจะประจำอยู่ที่เมืองพง ประเทศพม่า ได้มาตั้งมูลนิธครูบาบุญชุ่ม ญาณส่วโรขึ้นมาใน
ปี 2552 และ มาเข้าบำเพ็ญบารมีในถ้ำราชคฤห์ อ. งาว จ. ลำปาง เป็นเวลาสามปีสามเดือนสามวัน

¹⁴ สังเกตการณ์ งานอายุวัฒนมงคล 50 ปี พระครูบาเจ้าเทือง นาดสีโล ณ วัดบ้านเด่น
สะเหลีศรีเมืองแกน อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่, เมื่อวันที่ 21-22 กุมภาพันธ์ 2558.

¹⁵ *ประการนายทะเบียนมูลนิธิจังหวัดเชียงราย, เรื่องจดทะเบียนจัดตั้ง “มูลนิธิครูบาบุญ
ชุ่ม ญาณส่วโร, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 126 ตอนที่ 12.ง (4 กุมภาพันธ์ 2552): 94-95.*

¹⁶ เสมอชัย พลสุวรรณ, *รัฐฉาน (เมืองไต) พลวัตของชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์
และสังคมการเมืองร่วมสมัย*, (กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์มหาชน), 2552), 146-147.

สามยาม ตั้งแต่ปี 2553-2556¹⁷ ภายหลังจากจากถ้าบ่าเพ็ญบารมีได้เพียง 2 ปี ได้รับการนิมนต์จาก คณะผู้บริหารสถานีโทรทัศน์วิทยุ ไทยทีวีสีช่อง 3 เพื่อมาเทศนาให้แก่ญาติโยมและเยี่ยมชม สถานีโทรทัศน์ ณ ชั้น 8 อาคารมาลีนนท์ ทาวเวอร์ ถนนพระราม 4 คลองเตย กรุงเทพฯ ถึงสองครั้ง ครั้งแรกเมื่อ 16 ธันวาคม 2558 หลังเดินทางมาร่วมงานพระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระสังฆราช¹⁸ และครั้งที่สองเมื่อ 28 มิถุนายน 2559 โดยได้มีการบันทึกเทปแล้วนำมาขึ้นยูทูป (Youtube)¹⁹

กลุ่มคนกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดนอกเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่ค่อนข้างมีฐานะ หากพิจารณาตามรายชื่อของกลุ่มคณะลูกศิษย์ที่ร่วมบริจาคเงินในการสร้าง ศาลาหลวงมาตามหน้าบุญ 20 ปีบารมีพระครูบาเจ้าเทือง นาสีโล พ.ศ. 2548 สิ้นสุดงบประมาณ จำนวน 15,000,000 บาท โดยมีรายชื่อของผู้ร่วมบริจาคกว่า 28 คน โดย 16 คนเป็นผู้ศรัทธาจาก กรุงเทพฯ 7 คนเป็นคณะศรัทธาจากเชียงใหม่ อีก 3 คน เป็นคณะศรัทธาจากลำพูนหนึ่งคน นครปฐม 1 คน และ สุโขทัย 1 คน ในรายชื่อดังกล่าวปรากฏชื่อแต่ไม่ปรากฏที่อยู่อีก 2 คน หากสรุปตาม ภูมิภาคที่อยู่ของคณะศรัทธาจะเห็นว่า เป็นคนที่มาจากกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดนอกเขตพื้นที่ ภาคเหนือตอนบนจำนวน 18 คน และ ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนเพียง 8 คน²⁰

โดยมียอดบริจาคต่ำสุดจำนวนหนึ่งแสนบาทและสูงขึ้นไปตามเจตนาของผู้ศรัทธาถึง จำนวนสองล้านบาท ซึ่งจากยอดบริจาคสมทบทุนในการสร้างศาลาหลังนี้ สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มคนที่ เข้ามามีบทบาทกับกลุ่มครูบาคนใหม่ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่มาจากกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดนอกเขต พื้นที่ภาคเหนือตอนบน และ ประเมินจากยอดการบริจาคสมทบทุนถือว่า ยอดแต่ละยอดที่ได้บริจาค เป็นจำนวนที่สูง ผู้ร่วมสมทบทุนบริจาคทุกคนเป็นคนมีฐานะ ในรายชื่อคณะกรรมการมูลนิธิ

¹⁷ Amporn Jirattikorn, “Buddhist Holy Man Khruba Bunchum: The Shift in a Milenarian Movement at the Thailand-Myanmar Border,” *Journal of Social Issues in Southeast Asia* Vol. 31, no.2 (July 2016), 377-412.

¹⁸ “พระครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร เมตตาแสดงธรรม 16 ธันวาคม 2558”, พุทธร, <http://www.phuttha.com/สื่อธรรมะ/วิถีทัศน์ธรรม/พระครูบาบุญชุ่ม-ญาณสํวโร-เมตตาธรรม-๑๖-ธันวาคม-๕๘> (สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2559).

¹⁹ “ธรรมคือคุณากร พระครูบาบุญชุ่ม เมตตาแสดงธรรม 28 มิถุนายน 2559”, พุทธร, <http://www.phuttha.com/สื่อธรรมะ/วิถีทัศน์ธรรม/ธรรมะคือคุณากร-พระครูบาบุญชุ่ม-เมตตาแสดงธรรม-๒๘-มิ-ย-๕๙> (สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2559). และ สังเกตการณ์ งานอายุวัฒน มงคล ครูบาเทือง นาสีโล วัดบ้านเด่นสะหรีศรีเมืองแก่น, เมื่อวันที่ 21-22 กุมภาพันธ์ 2558.

ครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร เช่นกัน พลโท (ยศขณะนั้น) ชาตรี ทัดดี รองปลัดกระทรวงกลาโหม (ขณะนั้น) และ นายไพวงษ์ เตชะธรรรงค์ เจ้าของอาณาจักรโบราณช่า เขาใหญ่

กลุ่มลูกศิษย์ของครูบาอริยชาติ อริยจิตโต เช่นกัน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มข้าราชการและนักธุรกิจ โดยส่วนใหญ่มักจะรู้จักครูบาผ่านเครือข่ายเพื่อนที่เรียกว่า “เครือข่ายธรรม” นาวาอากาศเอก อีรัชช เกิดร่วม รู้จักครูบาเทือง นาสีโลก่อนมารู้จักครูบาอริยชาติ และมีโยมคนหนึ่งของครูบาอริยชาติ ได้ชักชวนให้มากราบนมัสการครูบาอริยชาติ เขาตัดสินใจไปชมบาร์มีของครูบาด้วยตัวเอง และก็เกิดความศรัทธาต่อครูบาอริยชาติตั้งแต่ตอนนั้นเป็นต้นมา

การสร้างเครือข่ายธรรมอีกลักษณะหนึ่ง คือการรวมตัวกันที่กรุงเทพฯ โดยครูบาหลายรูปมักจะรับนิมนต์ลงไปโปรดญาติโยมที่กรุงเทพฯ ซึ่งมีกำหนดการชัดเจน และ มีการเชิญชวนญาติโยมผู้ศรัทธาให้เข้าร่วม (ภาพที่ 4.1) กรณีดังกล่าวทำให้ผู้คนรู้จักครูบามากยิ่งขึ้นเช่น กรณีคุณอัน-วิทยา วสุไกรไพศาล ดารานักแสดงท่านหนึ่งรู้จักครูบาอริยชาติ และ เกิดความศรัทธาต่อครูบาเนื่องจากได้เข้านมัสการครูบาเมื่อครั้งครูบามาโปรดญาติโยมกรุงเทพฯ ที่บ้านของคุณเป็ด เขียวยิ้ม นักแสดงตลกและอดีตนายกสิณตลกแห่งประเทศไทย

ไม่เพียงการสร้างเครือข่ายธรรมเหล่านั้น ที่ทำให้คนกรุงเทพฯ รู้จักครูบาดีใหม่เพิ่มขึ้น การออกรายการทีวีต่าง ๆ เช่น รายการคุยเฟื่องเรื่องพระ โดยมีเขียนพระชื่อดังอย่างนายวันชัย สุพรรณ เป็นผู้ดำเนินรายการ โดยรายการดังกล่าวได้นำเรื่องราวครูบาอริยชาติ และ ครูบาชัยยาฯ ร่วมออกรายการ อีกรายการหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง และถือว่าคุณผู้บริโภครายการส่วนใหญ่เป็นกลุ่มใหญ่รุ่น คือรายการวัดดีเกิดมาคุย ได้มาทำรายการสัมภาษณ์ครูบาอริยชาติ ในงานฉลองเก้าปีเก้าเดือนเก้าวันการสร้างวัดแสงแก้วโพธิญาณของครูบาอริยชาติ ที่ อ. แม่สรวย จ. เชียงราย (การนำเสนอตัวเองของครูบาดีใหม่จะกล่าวต่อไปในบทที่ 5)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีปัจจัยหลายประการที่มีส่วนทำให้ชื่อเสียงของครูบาดีใหม่ขยายมาสู่คนกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดนอกพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ตั้งแต่การพัฒนาระบบคมนาคมในภาคเหนือตั้งแต่ทศวรรษ 2510 และเทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ ทั้งปัจจัยจากหนังสือพระหลายฉบับในช่วงทศวรรษ 2530 รายการทีวี ข่าวสารต่าง ๆ รวมถึงการลงมาโปรดญาติโยมที่กรุงเทพฯ ของกลุ่มครูบาดีใหม่ จนนำไปสู่เครือข่ายญาติธรรม มีการชักชวนบอกต่อถึงบาร์มีของครูบาดีใหม่แต่ละรูป ทำให้ผู้คนจากกรุงเทพฯ และต่างพื้นที่ภาคเหนือตอนบน สามารถรับรู้ถึงชื่อเสียงและบาร์มีของครูบาดีใหม่ จนทำให้เกิดความศรัทธาและได้เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มครูบาดีใหม่ในภาคเหนือ รวมถึงการเป็นกลุ่มทุนหลักของกลุ่มครูบาดีใหม่ด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 4.1: แสดงใบบอกกิจกรรมการลงไปพบปะญาติโยม ณ กรุงเทพฯ ของครูบาอริยชาติ อริยจิตฺโต ที่มา, วัดแสงแก้วโพธิญาณ, Facebook, <https://www.facebook.com/sangkaewphothiyan/photos/a.310020905745571.74877.11119790622164/1319844168096568/?type=3&theater>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2560)

4.1.2 กลุ่มชาวบ้านและคนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

กลุ่มชาวบ้านและคนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน กลุ่มคนเหล่านี้ถือเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทต่อกลุ่มครูบาตั้งแต่อดีต เช่น ครูบาศรีวิชัย และกลุ่มลูกศิษย์อื่นอยู่แล้ว บทบาทและปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนเหล่านี้ เกิดขึ้นเพราะเลื่อมใสศรัทธาครูบาศรีวิชัยในฐานะ “ตนบุญ” บทบาทของครูบาศรีวิชัยเริ่มเพิ่มมากขึ้นกับกลุ่มคนชาวบ้านและคนในภาคเหนือภายหลังการพ้นจากข้อกล่าวหาจากคณะสงฆ์กรุงเทพฯ ในปี 2460 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของขบวนการบูรณปฏิสังขรณ์พุทธสถานสำคัญต่าง ๆ ในภาคเหนือจำนวนมาก ดังนั้นกลุ่มคนในท้องถิ่นภาคเหนือในระยะแรกมีบทบาทและปฏิสัมพันธ์กับครูบาศรีวิชัยโดยหวังเพื่อได้ร่วมบุญกับครูบาศรีวิชัย ผ่านการเป็นแรงและกำลังหลักในการบูรณะสถานที่ต่าง ๆ จำนวนผู้คนจึงถือเป็นภาพสะท้อนบารมีของครูบาด้วยเช่นกัน

ด้วยกำลังพลจำนวนมากที่ครุบาศรีวิชัยมี ผู้ที่มีความศรัทธาต่อตัวครุบาศรีวิชัยจึงขอพึ่งบารมีครุบา ด้วยการขอนิมนต์ครุบาศรีวิชัยไปบูรณะสร้างที่สำคัญต่าง ๆ เช่น พระครูศรีวิราชา เจ้าอาวาสวัดพระเจ้าตนหลวง (ศรีโคมคำ) เมืองพะเยา พร้อมคณะศรัทธาชาวบ้าน นิมนต์ครุบาศรีวิชัยมาสร้างวิหารพระเจ้าตนหลวง หรือเจ้านายฝ่ายเหนือนิมนต์ครุบาศรีวิชัยเป็นประธานสร้างวัดสวนดอก และ กลุ่มชนชั้นนำในเชียงใหม่นิมนต์ครุบาศรีวิชัยเป็นประธานนำไฟฟ้าขึ้นพระธาตุดอยสุเทพ แต่ครุบาศรีวิชัยได้ดำริสร้างถนนทางขึ้นแทน หรือสถานที่สำคัญประจำจังหวัดในพื้นที่ภาคเหนืออีกมาก เช่น วิหารพระธาตุดอยหลวงหรือภูซำเมืองลำพูน พระธาตุดอยตุง เมืองเชียงราย หรือพระธาตุดอยฮ่อ เมืองแพร่²¹ เป็นต้น ดังนั้นกลุ่มคนชาวบ้านในภาคเหนือและกลุ่มชาติพันธุ์จึงถือว่าเป็นผู้มีปฏิสัมพันธ์กับครุบาศรีวิชัยตั้งแต่ต้น

กรณีครุบาอภิชัยชาวปีได้มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาวบ้านทั่วไปหรือกลุ่มคนเมือง²² โดยกระบวนการสร้างหรือบูรณะสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาของครุบาชาวปีมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนเหล่านั้น รวมถึงกลุ่มกะเหรี่ยงและอื่น ๆ ด้วย โดยกลุ่มคนเมืองเหล่านี้มีปฏิสัมพันธ์หรือมีความศรัทธาต่อครุบาชาวปีอยู่ 2 เหตุผลด้วยกันคือ กลุ่มที่เชื่อและปฏิบัติตามคำสอนของครุบา และ กลุ่มที่นับถือและปฏิบัติครุบาในฐานะพระสงฆ์สำคัญ ภายหลังการสร้างเขื่อนภูมิพลฯ ที่ จ. ตาก ในปี 2508 เกิดผลกระทบกับกลุ่มคนเมืองที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ราบระหว่างภูเขา กลุ่มคนเมืองที่มีความศรัทธาต่อครุบาชาวปีดังที่กล่าวไว้แล้ว จึงได้ย้ายที่อยู่อาศัยมาอยู่บริเวณใกล้เขื่อนวัดพระพุทธบาทผาหนามซึ่งเป็นวัดของครุบาชาวปี²³

²¹ Kwanchewan Buadaeng, “Khuba Movements and the Karen in Northern Thailand: Negotiating Sacred Space and Identity,” (Paper presented at the international workshop on the “Cultural Diversity and Conservation in the Making of Mainland Southeast Asia and Southwestern China: Regional Dynamics in the Past and Present”, Luang Prabang, Lao P.D.R., February 14-21, 2002), 23.

²² “คนเมือง” หมายถึง กลุ่มคนล้านนา หรือ ไทยวน กลุ่มคนที่อยู่บริเวณพื้นที่ราบในพื้นที่ภาคเหนือ และเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมากที่สุดในภาคเหนือ

²³ Kwanchewan Buadaeng, “Becoming Khuba Followers: Migrated Karen Peoples in a Religious Community in Li District, Lamphun Province,” (Paper presented at the workshop on “ ‘Communities of Becoming’ in Mainland South East Asia” at Department of Sociology-Anthropology, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University, on 6-7 February 2010), 4-5.

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบทบาทของกลุ่มคนในภาคเหนือกับอิทธิพลของครุบาทวีรวิชัยและลูกศิษย์รูปสำคัญอย่างครุบาทวปี มีปฏิสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันมาตั้งแต่อดีต และขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวอยู่ในรูปของความศรัทธาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการบูรณะและก่อสร้างของครุบาททั้งสองรูป

ในกลุ่มครุบาทใหม่ กลุ่มชาวบ้านที่เป็นคนในพื้นที่เข้ามาปฏิบัติสัมพันธ์กับครุบาทใหม่ มีลักษณะที่แตกต่างกันไป โดยส่วนใหญ่เข้ามาปฏิบัติสัมพันธ์โดยเข้ามาเพื่อพึ่งอำนาจบารมีของครุบาทใหม่ เพื่อตอบสนองความไม่มั่นคงของผู้คนในระดับชาวบ้าน (โดยจะกล่าวต่อไปในส่วนของความไม่มั่นคงของคนในสังคม) จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านทั่วไป หลายคนเข้ามาเพื่อขอความช่วยเหลือจากครุบาทใหม่ เช่น ในกรณีของครุบาทบุญชุ่ม ญาณสังวโร ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่เข้ามาเพื่อขอน้ำสัจจะ (น้ำมนต์) โดยครุบาทจะใช้วัตถุที่เรียกว่า “กวางตีนต๊ิบ²⁴” ซึ่งได้มาจากการไปเข้ากรรมฐานในถ้ำ ตั้งสัจจะอธิฐานแล้วจุ่มลงในน้ำ และเชื่อกันว่าเมื่ออธิฐานจิตแล้วกินน้ำนั้น จะทำให้หายจากโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ โดยทุกวันคนจะแห่มาตั้งแต่เช้ามีด นำน้ำใส่โถงมั่งกรมาเต็มคันรถ เพื่อมาขอให้ครุบาทอธิฐานจิตแล้วใช้กวางตีนต๊ิบจุ่มน้ำให้ โดยชื่อเสียงของครุบาทเมื่อแรกเริ่มส่วนใหญ่เริ่มรู้จักท่านในนาม “เณรน้อยหมอยาคอน”²⁵ กรณีเรื่องน้ำมนต์รักษาโรคไม่เพียงแต่ครุบาทบุญชุ่มเท่านั้น ครุบาทมนตรีครุบาทที่มีชื่อเสียงอีกท่านหนึ่งที่ อ. เด่นชัย จ. แพร่ ชื่อเสียงของท่านก็เกิดจากน้ำมนต์ของท่านช่วยรักษาชาวบ้านให้หายจากโรคร้ายได้เหมือนกัน โดยท่านเล่าผ่านรายการเปิดบันทึกตำนานตอน พระอาจารย์มนตรี ธรรมเมธี ไว้ว่า ตอนท่านอายุประมาณ 9-10 ขวบ ท่านเคยไปขึ้นพระพุทธรูปไว้ที่จอมปลวกกลางทุ่งนาเพื่อกราบไหว้บูชา ภายหลังมีชาวบ้านมาเห็น แล้วบริเวณนั้นเป็นที่ลุ่มทำให้มีน้ำขังอยู่ ชาวบ้านจึงนำน้ำดังกล่าวไปดื่มก็ปรากฏว่าหายจากโรคร้ายไข้เจ็บเหมือนกัน จนชื่อเสียงของท่านเลื่องลือไปทั่วภาคเหนือ²⁶

ในกรณีของครุบาทบุญชุ่ม ภายหลังชื่อเสียงท่านโด่งดังไปทั่วภาคเหนือทั้งเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน โดยเชื่อกันว่า ท่านคือ “หน่อเจ้าตนบุญ” มาเกิด ทำให้ผู้คน

²⁴ “กวางตีนต๊ิบ” เป็นวัตถุมงคลลักษณะคล้ายก้อนกรวดก้อนหิน รูปร่างคล้ายรองเท้า จึงเรียกว่า กวาง “ตีน” หรือ “เท้า” “ต๊ิบ” หมายถึง “ทิพย์” หมายถึงวิเศษหรือศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งคำว่า “ทิพย์” ในภาษาคำเมืองล้านนาออกเสียงว่า “ต๊ิบ”

²⁵ พ่ออ้อยใจ นันทะศักดิ์ , สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2559.

²⁶ “รายการเปิดบันทึกตำนาน ตอนพระอาจารย์มนตรี ธรรมเมธี วัดพระธาตุสุโทนมงคคีรี อ.เด่นชัย จ.แพร่,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=lwzL-fDKf0E> (สืบค้นเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2559).

หลังไหลพากันมาดู มาขอน้ำมนต์สัจจะและให้ท่านเป่าหัวให้²⁷ จากการสัมภาษณ์นางอำไพ สุदनัน เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

...เคยไปกับญาติตอนนั้นยังเป็นสาวอยู่ พอตีคนเล่าลือกันว่าเจ้าหน่อตนบุญมาเกิด และ บ้านของนางอำไพอยู่ใกล้ ๆ บ้านอยู่บ้านร่องกือ ไม่ไกลจากบ้านด้ายมากนักเลยพากัน ไปดู คนที่ไปจะต้องนั่งขึ้นใส่ผ้าเมืองไป คนแห่ไปกันดูเต็มวัด ไปดูเพราะอยากเห็นว่า เป็นอย่างไร ตอนไปถึงนางอำไพก็บอกว่า ได้เห็นอยู่ตอนนั้นเป็นเณร ก็ไม่ ทำอะไรไปดู เฉย ๆ ก็เห็นท่านนั่งนิ่งหลับตาตลอดเวลา...²⁸

ส่วนในกรณีของครูบาเทือง นาสีโล ชื่อเสียงของครูบาในช่วงเริ่มต้น คือเรื่องการทำนายทายทัก โดยเริ่มแรกที่ครูบาเทืองมาอยู่วัดบ้านเด่นสะหลีศรีเมืองแก่น ท่านฟังบวชได้ประมาณ 4-5 ปี ครูบาอายุน่าจะประมาณ 21 ปี คนลือกันว่า “เป็นตักแหนด” คือทำนายได้แม่นยำ ลือกันว่าครูบาสามารถหยั่งรู้ใจคนได้ ทำให้ชาวบ้านเริ่มเข้าหาท่าน เริ่มมีความศรัทธาต่อตัวครูบา ซึ่งคุณยายท่านหนึ่งเล่าให้ฟังว่า มีครั้งหนึ่งเป็นหลานชายไปส่งของที่กำแพงเพชร แล้วไม่ได้ปฏิบัติ (ไม่ทำบุญ) รมักจะมีอาการผิดปกติ เลยชวนไปถามเมื่อ (ดูดวง) กับครูบาไปถึงยังไม่ทันถามอะไรครูบากล่าวว่า ถ้าอยากให้มีชีวิตอยู่ต่อไปให้เอาพระขุนแผนนั้นออกจากกรณเสีย เอามาฝากที่ครูบา²⁹

ครูบาริยชาติ เช่นกัน ชื่อเสียงของท่านเกิดขึ้นจากการ “ตักแหนด” โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ นางสาวนิรมล ชันโท ตอนนั้นเธออายุ 21 ปีอยู่ในช่วงการเป็นนักศึกษา เล่าว่าได้ยินชื่อเสียงท่านว่า ดูดวงแม่นยำ เธอจึงไปกับเพื่อนประมาณ 4-5 คน เธอเล่าว่า

...ไปถึงครูบาก็ทักว่า นี่ฟังเกิดอุบัติเหตุหนักมาใช่ไหม ในอุบัติเหตุครั้งนี้มีคนเสียชีวิต ด้วย เธอกล่าวว่าเธอตกใจมาก เพราะยังไม่ได้เล่าอะไรให้ท่านฟังเลย และท่านยังทักอีกว่า ชีวิตนี้จะประสบอุบัติเหตุหนักแบบนี้ 3 ครั้ง แต่มีวิธีแก้อยู่พอนหนักให้เป็นเบาเธอกล่าวว่า จริงๆ เธอไม่ได้สนใจเรื่องการทำบุญอะไรมากนัก ไปเพียงเพราะว่าอยากดูดวง เรื่องความรัก เรื่องการงาน ตามประสาเด็กวัยรุ่นตอนนั้นเพียงแค่นั้นเอง...³⁰

²⁷ เสมอชัย พลุสุวรรณ, รัฐฉาน (เมืองไต) พลวัตของชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์ และสังคมการเมืองร่วมสมัย, (กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์มหาชน) , 2552), 145.

²⁸ นางอำไพ สุदनัน , สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2559.

²⁹ แม่ชีเตียมตา ชัยกัน , สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2558.

³⁰ นางสาวนิรมล ชันโท, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2559.

ยิ่งไปกว่านั้นชื่อเสียงครูบาอริยชาติ ไม่เพียงแค่เรื่องการ “ตักน้ำ” เพียงอย่างเดียว เธอกล่าวว่า “...เรื่องบอกเลขบอกห่วยท่านก็แม่นยำเหมือนกัน ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่เข้าหาท่านตอนแรก ๆ ก็เพราะเรื่องบอกห่วยแม่นยำ แต่เดี๋ยวนี้คงไม่บอกแล้ว...”³¹ ซึ่งจากคำบอกเล่าของเธอ สอดคล้องกับคำถามหลักในรายการวู้ดดีเกิดมาคุย ที่ตั้งคำถามกับครูบาอริยชาติเรื่องการบ๊วย³² ซึ่งแสดงให้เห็นว่า “การตักน้ำ” และ “การบ๊วย” เป็นเหตุให้ชาวบ้านและผู้คนเกิดความศรัทธาต่อตัวครูบาอริยชาติมากขึ้น

อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านและผู้คนในภาคเหนือเข้ามาปฏิบัติสัมพันธ์กับกลุ่มครูบาศติใหม่คือเชื่อว่าครูบาศติใหม่เหล่านี้ เป็นครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด ครูบาศติใหม่หลายรูปมีเสียงเล่าลือกันว่าเป็นครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด ทั้งครูบาเทือง ครูบาบุญชุ่ม รวมถึงครูบาอริยชาติด้วย โดยความเชื่อดังกล่าวเป็นสิ่งที่เล่าลือในกลุ่มในภาคเหนือ กรณีครูบาเทืองกล่าวว่าท่านมีลักษณะใบหน้าคล้ายคลึงกับครูบาศรีวิชัย และมีเหตุการณ์สำคัญในชีวิตท่านที่สอดคล้องกับเหตุการณ์สำคัญ และเรื่องเล่าตำนานเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัย³³ ส่วนครูบาบุญชุ่มก็เชื่อกันว่าท่านมีลักษณะจริยวัตรที่คล้ายกับครูบาศรีวิชัย ทั้งการแต่งกาย และหน้าตา เป็นต้น ทำให้ผู้คนในเชียงใหม่เคารพศรัทธาท่านเป็นอย่างมาก³⁴ ในกรณีของครูบาอริยชาติปรากฏในทำบอกเล่าจากลูกศิษย์ผู้ศรัทธาจำนวนหนึ่งว่า มีลูกศิษย์บางท่านเห็นท่านเป็นพระแก้ว และพอไปเห็นรูปปั้นครูบาศรีวิชัยจึงได้รู้ว่า พระแก้วที่เห็นนั้นคือครูบาศรีวิชัย จึงเชื่อกันว่าท่านคือครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด³⁵ ซึ่งสอดคล้องกับคำถามสำคัญ

³¹ นางสาวนิรมล ชันโท, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2559.

³² “วู้ดดีเกิดมาคุย พระครูบาอริยชาติ อริยจิตโต 4/4” , WOODYTALK , https://www.youtube.com/watch?v=tDBwAr15ITg&list=PLxKY4aRdnypcLv7GnaqXS_hkDwf5dGRXU&index=4 (สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มกราคม 2559).

³³ “ครูบาเทือง นาคสีโร วัดบ้านเด่น อ.แม่แตง เชียงใหม่ ตอน 1 รายการบันทึกกลับแดนสยาม (ให้สัมภาษณ์เพื่อทำบันทึกรายการ),” YouTube video , <https://www.youtube.com/watch?v=31nKy10sC20> (สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2558).

³⁴ เสมอชัย พูลสุวรรณ, รัฐฉาน(เมืองไต) พลวัตของชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์และสังคมการเมืองร่วมสมัย, (กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2552), 146-147.

³⁵ ส.สุทธิพันธ์, เรียบเรียง, ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ทิพย์ในธรรม แห่งวัดแสงแก้วโพธิญาณ จังหวัดเชียงราย, (กรุงเทพฯ: บริษัทสถาพรบุ๊คส์ จำกัด, 2554), 146-150.

ในรายการวู้ดดี้ ที่ตั้งคำถามว่า “... ‘ครูบา’ (แทนตัวครูบาอริยชาติ) คือครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิดจริงไหม...”³⁶ จากคำถามดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้คนรู้จักครูบาอริยชาติจากความเชื่อดังกล่าวนี้อย่างยิ่ง ดังนั้นความเชื่อที่ว่าครูบาชาติใหม่เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งในสามสิบสองขวัญของครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด เป็นปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทต่อการสร้างความศรัทธาในกลุ่มผู้คนในท้องถิ่น และทำให้ผู้คนในท้องถิ่นให้ความสนใจและเกิดความศรัทธาต่อตัวครูบาชาติใหม่เหล่านี้นั่นเอง (ซึ่งความเชื่อนี้จะกล่าวอย่างละเอียดในส่วนถัดไป)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้คนในท้องถิ่นเข้ามาศรัทธาและมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มครูบาชาติใหม่ เช่น การเชื่อว่าครูบาชาติใหม่เป็นครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด การเชื่อในเรื่องการทำนายทายทักที่แม่นยำ การรักษาโรคด้วยอำนาจศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงบอกใบ้เลขใบ้หวย แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่นระหว่างกลุ่มครูบาในอดีตและครูบาชาติใหม่มีความแตกต่างกัน ในอดีตปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูบากับคนในท้องถิ่นจะสัมพันธ์ในแง่การเป็นแรงงานในกระบวนการบูรณะก่อสร้างพุทธศาสนาสำคัญของครูบาเป็นหลัก ส่วนในปัจจุบันความสำคัญดังกล่าวนี้ได้ลดลงเหลือเพียงการเป็นผู้ร่วมบุญในวาระโอกาสสำคัญเป็นหลัก

4.1.3 กลุ่มชาติพันธุ์ และ ชนกลุ่มน้อย

กลุ่มชาติพันธุ์ และ ชนกลุ่มน้อย ถือว่าเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญกลุ่มหนึ่งต่อกลุ่มครูบาในอดีต รวมถึงครูบาชาติใหม่บางรูปด้วยเช่นกัน ในช่วงสมัยของครูบาศรีวิชัยกลุ่มชาติพันธุ์ถือว่ามีความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์กับครูบาอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกลุ่มกะเหรี่ยง กลุ่มชาวกะเหรี่ยงมีความนิยมต่อตัวครูบาอย่างมากจนมีคำกล่าวของกลุ่มคนเมืองชาวบ้านที่มักจะพูดว่า “...หมู่นี่มันหมู่นครูบา...”³⁷ ใช้คำว่า “หมู่น” หมายถึงเป็นที่ชื่นชอบ และ ศรัทธาของกะเหรี่ยง ส่วนหนึ่งเกิดจากพื้นที่การเติบโตของชื่อเสียงครูบาศรีวิชัยเกิดขึ้นในพื้นที่ของกลุ่มคนกะเหรี่ยง อีกทั้งความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องของการเป็นตนบุญของครูบาศรีวิชัย ยิ่งเป็นสิ่งที่ทำให้กลุ่มคนดังกล่าวเข้ามาศรัทธาต่อตัวครูบาศรีวิชัย

³⁶ “วู้ดดี้เกิดมาคุย พระครูบาอริยชาติ อริยจิตโต (พระผู้ให้) 2/4”, WOODYTALK, https://www.youtube.com/watch?v=p2McFOJ2KVg&index=2&list=PLxKY4aRdnypcLv7GnaqXS_hkDwf5dGRXU (สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มกราคม 2559).

³⁷ ขวัญชีวัน ศรีสวัสดิ์, “ความเชื่อครูบาชาวปื”, (เอกสารประกอบการเสวนาคความเชื่อครูบาชาวปื ณ ชมรมนักพัฒนาภาคเหนือ โดย โครงการศึกษาวัฒนธรรมชุมชนภาคเหนือเพื่อการพัฒนา), 1.

โดยกลุ่มกะเหรี่ยงมองว่าครูบาศรีวิชัยคือเทพเจ้าของพวกเขา ซึ่งจะช่วยคุ้มครองพวกเขาจากภัยอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดการผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลต่อกลุ่มกะเหรี่ยง ดังนั้นการพยายามรักษาความเป็นวัฒนธรรมตนเองของกลุ่มกะเหรี่ยง และแนวคิดเกี่ยวกับการรักษาขนบธรรมเนียมเดิมของกลุ่มครูบาศรีวิชัยรวมถึงลูกศิษย์คนสำคัญอย่างครูบาขาวปีจึงสอดคล้องกับแนวคิดของกลุ่มชาวกะเหรี่ยง จึงทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีความศรัทธาอย่างยิ่งต่อตัวครูบาศรีวิชัย³⁸

ยิ่งไปกว่านั้นผลจากการการสร้างเขื่อนภูมิพลฯ ในปี 2508 ทำให้พื้นที่ที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำมาหากินของกลุ่มคนเหล่านี้ถูกน้ำท่วม กลุ่มคนเหล่านี้จึงได้อพยพมาอยู่ใต้พื้นที่บริเวณใกล้เคียงกับวัดของครูบาขาวปี คือวัดพระพุทธรบาทผาหนาม โดยกะเหรี่ยงที่มาอยู่ผาหนามนี้อพยพจากหลายหมู่บ้าน มาจากแม่สะเรียง อมก๋อย แม่แจ่ม

ความศรัทธาของกลุ่มคนกะเหรี่ยงที่มีต่อครูบาขาวปี ไม่ได้เพียงเพราะว่ามีแนวคิดในการปกป้องขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมเดิมของตนเอง หรือ เกิดผลกระทบจากการสร้างเขื่อนภูมิพลฯ ที่เกิดต่อที่อยู่อาศัยและที่ทำกินเท่านั้น ความศรัทธาที่มีต่อครูบาศรีวิชัยเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากครูบาขาวปีเป็นลูกศิษย์คนสำคัญที่ครูบาศรีวิชัยได้บวชให้และฝากฝังไว้³⁹ ดังนั้นกลุ่มกะเหรี่ยงจึงมีความศรัทธาต่อกลุ่มครูบาเหล่านี้จนถึงทุกวันนี้ จะพบว่าแม้กระทั่งการครูบาขาวปี ได้มรณภาพไปกว่า 39 ปี โดยทุกปีจะมีการจัดงานสำคัญประจำปีคืองานเปลี่ยนผ้าสรีระสังขารครูบาอภิชัยขาวปี กลุ่มคนกะเหรี่ยงหลายพันคนจะต้องมาร่วมงาน เพื่อทำความระลึกถึงครูบาอภิชัยขาวปี ผู้ที่ถือว่าเป็นเหมือนเทพเจ้าของพวกเขา ยิ่งไปกว่านั้นในพิธีกรรมการเปลี่ยนผ้า เมื่อเปลี่ยนผ้าเสร็จจะต้องยกร่างของครูบาอภิชัยขาวปีขึ้นในลักษณะการยืนแล้วหมุนสรีระร่างนั้นหนึ่งรอบ โดยเชื่อกันว่าการทำเช่นนั้นเปรียบเสมือนว่าครูบายังคงมีชีวิตอยู่ และ เชื่อว่าหากครูบาหันไปทางทิศใดจะทำให้พินัยอันตรายที่จะเกิดขึ้น⁴⁰

³⁸ Kwanchewan Srisawat, "The Karen and The Khruba KHAO PI movement: A historical study of the response to the transformation in Northern Thailand," (Master of Arts's Thesis, The Faculty of the Graduate School Ateneo de Manila University, 1988), 123.

³⁹ Ibid , 127

⁴⁰ สังเกตการณ์งาน 39 ปี ครบรอบมรณกาลและเปลี่ยนผ้าสรีระครูบาอภิชัยขาวปี ณ วัดพระพุทธรบาทผาหนาม ต.ป่าไผ่ อ.ลี้ จ.ลำพูน, เมื่อวันที่ 2-3 มีนาคม 2559.

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ถือว่าเป็นกลุ่มคนที่มีปฏิสัมพันธ์และมีบทบาทสำคัญต่อกลุ่มครูบาในอดีตเป็นสำคัญด้วย โดยเฉพาะการเป็นแรงงานในกระบวนการบูรณะและก่อสร้างสถานที่สำคัญต่าง ๆ ทั้งของครูบาศรีวิชัยและครูบาขาวปีเอง โดยในขบวนการสร้างถนนขึ้นพระธาตุดอยสุเทพ มีผู้คนจำนวนมากช่วยกันอย่างจำนวนมาก ทั้งกลุ่มคนที่เป็นคนเมือง (คนท้องถิ่นทั่วไป) รวมถึงกลุ่มกะเหรี่ยง โดยครูบาขาวปีได้นำกลุ่มกะเหรี่ยงจำนวนมากมาช่วยครูบาศรีวิชัยในการสร้าง

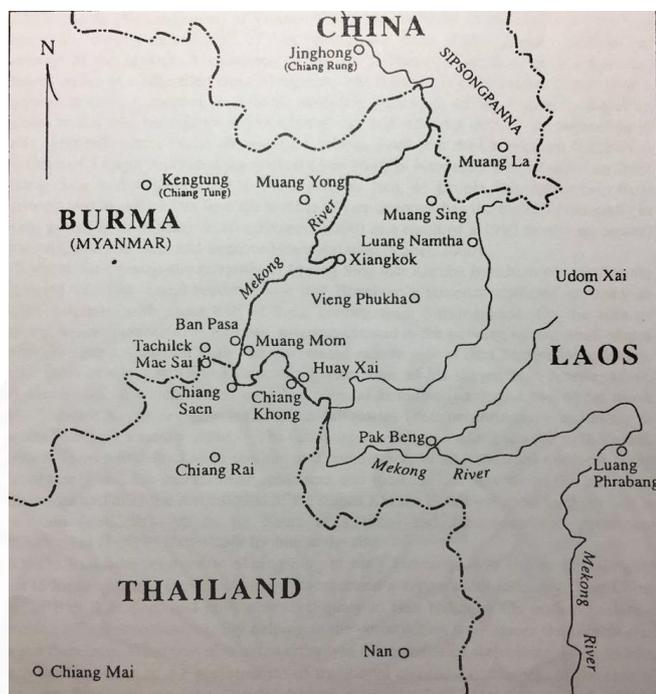
ในกลุ่มครูบาคติใหม่ปัจจุบันบางรูปยังคงมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อยอย่างเช่นกัน โดยจะกล่าวถึงครูบาคติใหม่รูปสำคัญที่มีบทบาทกับกลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อยหลัก ๆ 3 รูป คือ 1. ครูบาบุญชุ่ม ญาณสัวัโร มีบทบาทสำคัญกับกลุ่มคนในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำโขง บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ แต่ชื่อเสียงของครูบากลุ่มชาวไทใหญ่ ไทเขิน และไทลื้อ รวมถึงชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่มเช่น ปะห่อง (ดาราอั้ง) ลาหู่ มูเซอร์ เป็นต้น 2. ครูบาเทือง นาสีโลมีอิทธิพลต่อกลุ่มปะห่อง (ดาราอั้ง) ในพื้นที่แกวอำเภอดง เชียงดาว ไชยปราการ และ อำเภอมะฮาย และ 3. ครูบาเจษฎา จิริสีโล ครูบาคติใหม่ที่มีอายุเพียง 32 ปีที่มีกลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ เข้านับถือศรัทธาจำนวนมาก

1. ครูบาบุญชุ่ม ญาณสัวัโร มีบทบาทต่อกลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่วัฒนธรรมพุทธศาสนาแบบยวน และมีอิทธิพลต่อคนในตระกูลภาษาไต (Tai-Speaking)⁴¹ ในเขตพื้นที่ตั้งแต่ภาคเหนือของไทย พื้นที่บริเวณสามเหลี่ยมทองคำชายแดนไทย ลาว และพม่า เชียงตุง สิบสองปันนา เมืองยอง และพื้นที่ทางตอนเหนือประเทศลาวจำนวนหนึ่ง โดยกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีบทบาทกับครูบาบุญชุ่ม เช่น กลุ่มไทลื้อ กลุ่มไทใหญ่ กลุ่มไทเขิน และกลุ่มไทยวน เป็นต้น โดยกลุ่มคนเหล่านี้มีพื้นฐานความเชื่อเกี่ยวกับ “ตนบุญ” ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานความเชื่อพุทธศาสนาแบบยวน⁴² โดยบทบาทของครูบาบุญชุ่ม คือการเข้าไปร่วมบูรณะและสร้างศาสนสถานจำนวนมากในเขตพื้นที่ดังกล่าว เช่น วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง ประเทศพม่า พระธาตุและศาสนสถานจำนวนมากในพื้นที่ภาคเหนือของไทยและพม่า ในปี 2537 เดินทางไปสร้างพระธาตุที่สิบสองปันนา และ ทางภาคเหนือของลาว ในปี 2538 เดินทางโดยเรือ รถยนต์ และ เท้า จากเชียงของ จังหวัดเชียงรายไปเมืองสิงห์ ประเทศลาว และข้ามเขต

⁴¹ Paul T. Cohen, “A Buddha Kingdom in the Golden Triangle: Buddhist Revivalism and the Charismatic Monk Khruba Bunchum,” *The Australian Journal of Anthropology*, (December 2000), 141-145

⁴² Paul T. Cohen, “Buddhism Unshackled: The ‘Holy Man’ Tradition and the Nation-State in the Tai World,” *Journal of Southeast Asian Studies* Volume32, Issue02 (June 2001): 227-228.

ชายแดนเข้าสิบสองปันนา เขตยูนนานทางตอนใต้ของประเทศจีน เป็นต้น (ดูรูปแผนที่การเดินทางที่ 4.1) หลัง 2541 ได้ใช้เวลาหลายวันเพื่อท่องเที่ยวในเขตเมืองสิบสองปันนาประเทศลาว⁴³

ภาพที่ 4.2 : แสดงแผนที่เส้นทางการเดินทางในการสร้างศาสนาสถานต่าง ๆ ของครูบาบุญชุ่ม ญาณสังวโร ที่มา, Paul T. Cohen, “A Buddha Kingdom in the Golden Triangle: Buddhist Revivalism and the Charismatic Monk Khruba Bunchum,” *The Australian journal of Anthropology*, (December 2000), 145

ในงานพิธีกรรมสำคัญที่เกี่ยวกับครูบาบุญชุ่ม ไม่ว่าจะเป็งานฉลองวันคล้ายวันเกิดประจำปีที่มีมักจะจัดขึ้นในประมาณวันที่ 1-5 มกราคม ของทุกปี กลุ่มคนเหล่านี้จะเดินทางมาทั่วสารทิศเพื่อมาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น แห่งค์ครูบา ฟังเทศน์ของครูบา สวดมนต์ร่วมกับครูบา รวมถึงรดน้ำ (ฮตสรง) เพื่อสักการะครูบา โดยเมื่อครั้งที่ผู้วิจัยได้เดินทางไปร่วมสังเกตการณ์งานฉลองวันคล้ายวันเกิดครูบาบุญชุ่ม ที่เมืองพง ประเทศพม่า ในวันที่ 4-5 มกราคม 2559 ผู้วิจัยได้พูดคุยกับกลุ่มผู้ศรัทธากลุ่มหนึ่ง เขากล่าวว่า ใช้เวลาเดินทางจากเมืองตองจีมาเมืองพงกว่า 7 วันเพื่อมาร่วมบุญกับ

⁴³ Paul T. Cohen, “A Buddha Kingdom in the Golden Triangle: Buddhist Revivalism and the Charismatic Monk Khruba Bunchum,” *The Australian journal of Anthropology*, (December 2000), 144-145.

ครูบา โดยผู้ที่มาร่วมงานส่วนใหญ่จะมากับเป็นกลุ่มใหญ่ นำเต็นท์ที่นอนมานอน หรือสร้างเต็นท์นอน โดยการใช้ผืนผ้าใบนอนในพื้นที่ โดยไม่สนใจต่อเรื่องความสะดวกสบายใด ๆ ทั้งความสะดวกสบาย เรื่องที่พัก หรือห้องสุขา ถึงแม้ไม่สามารถรองรับจำนวนคนได้อย่างเพียงพอ จนต้องใช้พื้นที่ป่าเป็นที่ ปลอดภัย แต่ผู้คนจำนวนมากเหล่านี้ก็ไม่สนใจต่อความยากลำบากที่เกิดขึ้น เพียงหวังเพื่อจะได้เห็น ได้ยิน และได้เข้าใกล้ครูบา จึงถือได้ว่าครูบาบุญชุ่มถือว่าเป็นบุคคลที่เป็นผู้นำจิตวิญญาณของกลุ่มคน เหล่านี้⁴⁴

2. ครูบาเทือง นาสีโล มีบทบาทสำคัญกับ กลุ่มดารารอั้ง หรือชาวปะหรงในพื้นที่ ภาคเหนือแถบ อ. แม่ฮาด อ. ไชยปราการ และ อ. ผางเป็นต้น โดยครูบาเทืองได้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ กับกลุ่มชาวดารารอั้งครั้งแรกเมื่อปี 2537 ในช่วงเวลาที่ท่านได้เดินธุดงค์จาริกแสวงบุญ ครูบาเทืองได้ เข้าไปช่วยสร้างวิหารในหมู่บ้านทุ่งหลุก อ. เชียงดาว⁴⁵

ในช่วงเวลาดังกล่าวครูบาเทืองได้รับการบอกเล่าจากชาวบ้านในพื้นที่เกี่ยวกับเรื่องรอย พระพุทธรูปในหมู่บ้านดอยพระบาท ว่ามีรอยพระพุทธรูปอยู่บนยอดดอยหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งห่าง จากหมู่บ้านป่าแดงนอกและป่าแดงในเพียงครึ่งกิโลเมตร ครูบาเทืองได้เดินทางไปยังสถานที่แห่งนั้น และได้ไปดำเนินการสร้างพระธาตุที่ยอดดอยดังกล่าว โครงการสร้างพระธาตุนบนดอยพระธาตุของ ครูบาเทืองเป็นโครงการที่สร้างแรงดึงดูดให้กลุ่มดารารอั้งมาศรัทธาครูบาเทืองเพิ่มมากยิ่งขึ้น เพราะ พระธาตุดังกล่าวถือเป็นสถานที่สำคัญกับชาวดารารอั้งที่เป็นชาวพุทธ ทั้งที่เป็นกลุ่มดารารอั้งที่อพยพมาใน เมืองไทย และชาวดารารอั้งที่อยู่ในพื้นที่ประเทศพม่า พระธาตุดังกล่าวถือเป็นสถานที่แสวงบุญของชาว ดารารอั้ง และมีมากขอพรจากพระธาตุดังกล่าวเช่นขอฝน ขอลูก เป็นต้น⁴⁶

ขณะที่ครูบาเทืองอยู่ที่บนดอยพระบาท ชาวดารารอั้งจากบ้านป่าแดงในได้ยินว่ามี “ตนบุญ” มาอยู่ในพื้นที่ของตน ได้มาสร้างวัดอยู่ที่วัดทุ่งหลุก จึงต้องการเดินทางไปเป็นแรงงานใน การก่อสร้างบูรณะร่วมกับครูบาเทือง เมื่อเดินทางไปถึงวัดทุ่งหลุกกับพบว่าครูบาเทืองได้ย้ายออกไป

⁴⁴ สังเกตการณ์งานฉลองวันคล้ายวันเกิดประจำปี ครูบาบุญชุ่ม ญาณสังวร โณ วัดพระ ธาตุดอนเรือง เมืองพง ประเทศพม่า, เมื่อวันที่ 4-5 มกราคม 2559.

⁴⁵ Ashley Saen Matthew, “Late for Buddha: The Construction of Dara’ang (Silver Palaung) Religious and Ethnic Identity,” (PhD diss., Department of Sociology and Anthropology Simon Fraser University, 2011), 184-185.

⁴⁶ Ibid., 185-186.

จากวัดแล้ว และได้ยินว่าได้ย้ายไปอยู่บนดอยพระบาท พวกเขาจึงได้ตามไปและได้ไปพบครูบาเที่ยงกับผู้คนจำนวนมากบนยอดดอยตัวกล่าว⁴⁷

ไม่เพียงเท่านั้นปฏิสัมพันธ์อื่น ๆ ของครูบาเที่ยงที่มีต่อกลุ่มชาวदारार्อังกฤษ เช่น การสนับสนุนเงินจำนวนมากในการสร้างวัดที่มีขนาดใหญ่ที่บ้านป่าแดงใน ซึ่งวัดดังกล่าวได้ดำเนินการสร้างการบางส่วนแต่ถือเป็นปัญหากับกลุ่มชาวदारार्อังกฤษในฐานะผู้อพยพ ไม่มีทุนทรัพย์มากพอในการก่อสร้างครูบาเที่ยงจึงได้มาช่วยเหลือและสนับสนุนทุนทรัพย์ในการสร้างวัดให้แก่พวกเขา โดยในบันทึกของวัดกล่าวว่า ครูบาเที่ยงได้มองเงินกว่า 70,000 บาท และ 15,000 บาทในการสร้างวิหารและได้สร้างอะไรอีกมากมายในพื้นที่ของชาวदारार्อังกฤษ⁴⁸

ด้วยการเข้าไปมีบทบาทสำคัญต่าง ๆ ของครูบาเที่ยงกับกลุ่มชาวदारार्อังกฤษ จึงทำให้กลุ่มคนดังกล่าวเกิดความศรัทธาและมักจะเดินทางไปร่วมสร้างบุญกับครูบาเที่ยงอยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งในงานก่อสร้างสถานที่ต่าง ๆ หรือแม้แต่งานพิธีกรรมสำคัญ ๆ ที่จัดอยู่เป็นประจำทุกปี เช่น งานอายุวัฒนมงคล งานกฐินของครูบาเที่ยง กลุ่มคนเหล่านี้จะต้องมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรม โดยในงานอายุวัฒนมงคลครูบาเที่ยงในปี 2558 กลุ่มชาวदारार्อังกฤษได้เดินทางด้วยรถบัสบรรทุกผู้คนมาร่วมในงานดังกล่าวกว่า 70-80 คันคันรถ เพื่อมาร่วมงานดังกล่าว โดยครูบาเที่ยงได้กล่าวต้อนรับและแสดงความยินดีที่ชาวदारार्อังกฤษเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยทะนุบำรุงพุทธศาสนา และในช่วงค่ำของวันที่ 21 ช่วงเวลายกช่อฟ้าพระวิหารไม้สักครูบาเที่ยงได้แจกชุดเครื่องนอน ประกอบไปด้วยหมอนผ้าห่ม และเงินจำนวนหนึ่งให้กลุ่มชาวदारार्อังกฤษที่มาร่วมในงาน⁴⁹

3. ครูบาเจษฎา จิรสีโล มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้านับถือมากมาย โดยเชื่อว่าครูบาเจษฎา ถือเป็นครูบาลูกของครูบาบุญชุ่ม (การสร้างเชื่อมโยงกันและกัน) และถือว่าเป็นผู้ที่สืบทอดวัตรปฏิบัติแบบครูบาบุญชุ่ม ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ต่างให้ความศรัทธาต่อครูบาเจษฎาอย่างยิ่งไปกว่านั้นครูบาเจษฎายังได้มีบทบาทต่อกลุ่มคนในพื้นที่เมืองยอง และเชียงตุง โดยได้รับนิมนต์จากสมเด็จพระราชาธรรมแห่งเมืองยอง ให้เป็นประธานในการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำยองที่ซำรุต เพื่อให้

⁴⁷ Ashley Saen Matthew, "Late for Buddha: The Construction of Dara'ang (Silver Palaung) Religious and Ethnic Identity," (PhD diss., Department of Sociology and Anthropology Simon Fraser University, 2011), 185-187.

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, 187-188.

⁴⁹ สังเกตการณ์งานอายุวัฒนมงคลครูบาเที่ยง นาถสีโล ประจำปี 2558, เมื่อวันที่ 21-22 กุมภาพันธ์ 2558.

ผู้คนสามารถเข้าไปนมัสการพระธาตุจอมยอง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองยอง และครุบาเจษฏายังได้ร่วมสมทบทุนในการก่อสร้างสถานที่สำคัญในพื้นที่เมืองยอง เมืองเชียงตุง อีกหลายแห่ง ครุบาเจษฏาถือว่าเป็นครุबारูปหนึ่งที่มีบทบาทกับกลุ่มคนในเมืองยองอย่างยิ่ง โดยท่านได้รับนิมนต์ให้เป็นประธานฮตสรงเป็นรูปแรกในการฮตสรงยกย่องสมเด็จพระเจ้าแห่งเมืองยอง ในวันที่ 21-24 กุมภาพันธ์ 2559⁵⁰

ไม่เพียงกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ คนลื้อในเมืองยองประเทศพม่า และบางส่วนในประเทศลาวเท่านั้น กลุ่มดาราอั้งก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ศรัทธาครุบาเจษฏาด้วยเช่นกัน โดยในงานปอยหลวงประจำปี 2559 ของครุบาเจษฏา ผู้วิจัยได้พบเจอและพูดคุยกับกลุ่มชาวดาราอั้งจาก อ. เชียงดาว อ. ผาง อ. แม่อาย และ อ. ไชยปราการ จากจังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยได้พูดคุยกับลุงนาโม อายุ 87 ปี ลุงจะหรั่ง อายุ 67 ปี และ ลุงอ่องจะกะ อายุ 57 ปี และ ลุงปี่ หล่ายคำ ผู้นำชุมชนบ้านหน่อแลชาวดาราอั้งจากบ้านหน่อแล ต. ม่อนปิ่น อ. ผาง จ. เชียงใหม่ ได้พากันมาร่วมงานมากกว่า 60 คนรถกระบะหรือเก็บ 200 คน ซึ่งจำนวนดังกล่าวเป็นเพียงจำนวนของกลุ่มชาวดาราอั้งที่มาจาก อ. ผางเท่านั้น ยังไม่รวมกับอำเภออื่น ๆ โดยเขารู้จักครุบาเจษฏาด้วยเสียงเล่าลือว่าเป็น “ตนบุญ” มาเกิดซึ่งยังเด็กอยู่แต่มาด้วยบารมี จึงพากันมาราบไหว้และจึงเกิดความศรัทธาต่อตัวครุบาท่าน และได้เดินทางมาร่วมงานบุญเช่นนี้กว่า 5 ปีมาแล้ว⁵¹

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มครุบาตั้งแต่ในอดีตอย่างเช่น ครุบาศรีวิชัย ครุบาอภิชัยชาวปีครุบาชัยวงษาพัฒนา ผู้เป็นต้นแบบของครุบาคติใหม่ ต่างมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มชาวกะเหรี่ยง และในปัจจุบันกลุ่มครุบาคติใหม่ทั้งสามรูปดังที่กล่าวมา ก็ได้มีบทบาทสำคัญกับกลุ่มชาติพันธุ์ช่วยเช่นกัน แต่มีลักษณะแตกต่างกันไปตามครุบาคติใหม่แต่ละรูป โดยพื้นฐานความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำให้เกิดความศรัทธาต่อตัวครุบาทั้งสามรูป (อาจจะมีการบูชาอื่น ๆ หรือพระสงฆ์อื่น ๆ ด้วย) จะสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่อง “ตนบุญ” “พระโพธิสัตว์” พระผู้มากด้วยบุญญาบารมี เป็นต้น

⁵⁰ สังเกตการณ์งานยกย่องสังฆราชา เมืองยอง ประเทศพม่า เมื่อวันที่ 21-24 กุมภาพันธ์ 2559

⁵¹ พูดคุยกับชาวดาราอั้ง ลุงนาโม ลุงจะหรั่ง ลุงอ่องจะกะ และ ลุงปี่ ผู้นำชุมชนชาวดาราอั้งบ้านหน่อแล อ.ผาง จ.เชียงใหม่ ใน, การสังเกตการณ์งานปอยหลวงประจำปีวัดครุบาเจษฏา จิรสีโล อ.ดอยหลวง จ.เชียงราย, เมื่อวันที่ 11-13 มีนาคม 2559.

4.2 ภูมิหลังการรับรู้ พื้นฐานความเชื่อทางศาสนา และความไม่มั่นคงของแต่ละกลุ่มคน

การเข้ามามีปฏิสัมพันธ์หรือเข้ามาเลื่อมใสศรัทธาต่อกลุ่มครอบครัวใหม่ของกลุ่มผู้คนที่ทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวมาข้างต้นนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างผิวเผิน หากแต่มีปัจจัยอีกหลายประการที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้คนเหล่านี้เกิดความศรัทธาต่อกลุ่มครอบครัวใหม่ ในส่วนนี้จะศึกษาให้เห็นถึงภูมิหลังของกลุ่มคนต่าง ๆ โดยประกอบไปด้วย 3 ปัจจัยสำคัญ ๆ คือ 1. ภูมิหลังการรับรู้และความเข้าใจต่อเรื่องราวครอบครัววิชัย 2. ภูมิหลังพื้นฐานความเชื่อทางศาสนา และ 3. ภูมิหลังความไม่มั่นคงในชีวิตที่เกิดจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งนี้ถึงแม้ว่ากลุ่มคนเหล่านี้จะมีภูมิหลังสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันไป แต่กลับมีโลกทัศน์ทางศาสนาและความเชื่อบางอย่างที่ทั้งคล้ายคลึงกัน ยิ่งไปกว่านั้นปัจจัยด้านเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความไม่มั่นคงในชีวิตของแต่ละกลุ่มคน ดังนั้นการศึกษาให้เห็นถึงภูมิหลังเหล่านี้จึงจะทำให้เห็นถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้คนมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อครอบครัวใหม่

4.2.1 ความศรัทธาที่เกิดขึ้นจากการรับรู้และความเข้าใจจากภาพลักษณ์ครอบครัววิชัย

กระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครอบครัววิชัยที่เกิดขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 2470 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งประกอบไปด้วยช่องทางสำคัญ ๆ เช่น การผลิตหนังสือชีวประวัติ การสร้างอนุสาวรีย์ เครื่องราง วัตถุมงคลต่าง ๆ และ ภาพถ่ายของครอบครัววิชัย กระแสดังกล่าวทำให้ชื่อเสียงของครอบครัววิชัยเป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง และ กลายเป็นพระอรียสงฆ์รูปสำคัญ เป็นปูชนียบุคคลที่เป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชน ผู้สร้างคุณประโยชน์แก่สาธารณชน 1 ใน 17 พระอรียสงฆ์สำคัญที่ปรากฏในพิพิธภัณฑน์หุ่นขี้ผึ้งไทย⁵²

ดังนั้นเพื่อสร้างความเข้าใจในการวิเคราะห์ความศรัทธาของกลุ่มคนที่มีต่อกลุ่มครอบครัวใหม่ จึงจำเป็นต้องแยกความเข้าใจระหว่าง “เรื่องราวของครอบครัววิชัย” กับ “ภาพลักษณ์ครอบครัววิชัย” ออกจากกัน โดย เรื่องราวของครอบครัววิชัยหมายถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับรายละเอียดข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับชีวประวัติของครอบครัววิชัย เช่น เกิดที่ไหน ทำอะไร มรณภาพเมื่อไหร่ เป็นต้น ส่วนภาพลักษณ์ครอบครัววิชัยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการผลิตซ้ำและสร้างเรื่องราวของ

⁵² “ลุยกรุง&รอบกรุง , “พิพิธภัณฑน์หุ่นขี้ผึ้งไทย” หุ่นจำลอง สะท้อนชีวิตคน,” ผู้จัดการ Online, <http://www.manager.co.th/Food/ViewNews.aspx?NewsID=9590000058340> (สืบค้นเมื่อ 20/9/2559).

ครูบาศรีวิชัย (คูปที่ 3) ทำให้เกิดภาพลักษณ์สำคัญ เช่น ภาพลักษณ์การเป็นตนบุญ-ผู้วิเศษ ภาพลักษณ์การเป็นเกจิ ภาพลักษณ์การเป็นพระผู้เคร่งครัดในวัตรปฏิบัติ และภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนา ผู้ให้ความสำคัญกับการบูรณะก่อสร้างพุทธสถานสำคัญ ๆ จำนวนมากในภาคเหนือ พระผู้สร้างประโยชน์แก่พุทธศาสนาไทย ดังนั้นความศรัทธาของผู้คนในสังคมที่เกิดขึ้นกับตัวครูบา คติใหม่ จึงเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์จากการเชื่อมโยงเรื่องราวบางอย่างระหว่างครูบา คติใหม่กับ ครูบาศรีวิชัย จนนำมาซึ่งภาพลักษณ์สำคัญเดียวกันกับภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัย ซึ่งเป็น ภาพลักษณ์พระสงฆ์ที่ผู้คนต่างแสวงหา

“ภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัย” ภายใต้อารมณ์และความเข้าใจของผู้คน เป็นปัจจัย สำคัญหนึ่งที่ทำให้ผู้คนในสังคมเกิดความศรัทธาต่อครูบา คติใหม่ แต่ทว่า การรับรู้และความเข้าใจต่อ เรื่องราวของครูบาศรีวิชัยของแต่ละกลุ่มผู้ศรัทธาทั้งมีความแตกต่างกันออกไป บางกลุ่มรู้จักเรื่องราว ครูบาศรีวิชัยค่อนข้างดี ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนในพื้นที่ภาคเหนือ บางกลุ่มรู้จักเรื่องราวของ ครูบาศรีวิชัยเพียงแค่ว่าเป็นพระสงฆ์รูปสำคัญในภาคเหนือและเป็นตนบุญแห่งล้านนาไทย หรือบางราย พึ่งมารู้จักครูบาศรีวิชัยภายหลังการเป็นส่วนหนึ่งของผู้ศรัทธาครูบา คติใหม่ด้วยซ้ำไป ดังนั้นการ เชื่อมโยงเรื่องราวของครูบาศรีวิชัยอาจจะไม่ได้เป็นปัจจัยโดยตรงที่สร้างความศรัทธาให้แก่ครูบา คติใหม่ แต่ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงกับเรื่องราวของครูบาศรีวิชัย เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งกว่า ที่ทำให้ผู้คนในสังคมเกิดความศรัทธาต่อครูบา คติใหม่

ไม่เพียงแต่กลุ่มครูบา คติใหม่เท่านั้นที่ได้รับความศรัทธาจากผู้คนในสังคมจาก อิทธิพลของครูบาศรีวิชัย แม้กระทั่งในกลุ่มลูกศิษย์คนใกล้ชิดและร่วมสมัยกับครูบาศรีวิชัยรูปสำคัญ อย่าง ครูบาอภิชัยชาวปี ยังคงได้รับอิทธิพลนี้ด้วยเช่นกัน โดยกลุ่มชาวกะเหรี่ยงบางกลุ่มมีความศรัทธา ต่อตัวครูบาอภิชัยชาวปีไม่เพียงแต่เหตุผลจากวัตรปฏิบัติและผลงานของครูบาอภิชัยชาวปีเท่านั้น ความศรัทธาบางส่วนเกิดขึ้นจากการเชื่อว่า ครูบาอภิชัยชาวปีเป็นบุคคลที่ครูบาศรีวิชัยได้ฝากฝังและ สืบต่อไว้⁵³

⁵³ Kwanchewan Buadaeng, “Becoming Khuba Followers: Migrated Karen Peoples in a Religious Community in Li District, Lamphun Province,” (Paper presented at the workshop on “ ‘Communities of Becoming’ in Mainland South East Asia” at Department of Sociology-Anthropology, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University, on 6-7 February 2010), 3.

ความศรัทธาของกลุ่มผู้ที่ศรัทธาครุบาคติใหม่ ได้รับอิทธิพลของกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์นี้เช่นกัน โดยคนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่าการนุ่งหม้อของกลุ่มครุบาคติใหม่ เช่น การนุ่งผ้ารัดอก ห้อยลูกประคำ ถือตาลปัตรที่ทำจากใบลานหรือขนนกยูง ซึ่งเข้าใจกันว่าลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ครุบาศรีวิชัยทำ กลุ่มครุบาคติใหม่ซึ่งได้พยายามปฏิบัติตามภาพลักษณ์ตามความเข้าใจดังกล่าว จึงเป็นที่สนใจและศรัทธาของผู้คนในปัจจุบัน และได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครุบา” ตั้งแต่ยังเด็ก

ความศรัทธาต่อตัวครุบาคติใหม่ที่เกิดขึ้นจากพื้นฐานความเชื่อและความเข้าใจเกี่ยวกับครุบาศรีวิชัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความศรัทธาที่เกิดขึ้นจากการเชื่อว่าครุบาคติใหม่บางรูปเป็นครุบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด ผู้ศรัทธาครุบาคติใหม่หลายต่อหลายคนเชื่อกันว่าครุบาคติใหม่บางรูปเป็นหนึ่งใน 32 ขวัญของครุบาศรีวิชัยตามความเชื่อของคนล้านนากลับชาติมาเกิด หรือเชื่อโดยตรงเลยว่าเป็นครุบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด เช่น กรณีของครุบาบุญชุ่ม หลายคนเชื่อว่าท่านคือครุบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด เพราะมีความเหมือนทั้งการแต่งกาย ใบหน้า และใบหูเหมือนครุบาศรีวิชัย⁵⁴

ในกรณีของครุบาเทือง นาสีโล ความศรัทธาของท่านเกิดขึ้นจากความเชื่อที่ว่าเป็นหนึ่งใน 32 ขวัญของครุบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิดเช่นกัน⁵⁵ และยิ่งไปกว่านั้นครุบาเทืองได้กล่าวไว้ว่า ท่านมีลักษณะเหตุการณ์สำคัญในชีวิต ที่ทำให้คนในภาคเหนือเชื่อกันว่าท่านคือครุบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด เช่น วันเกิดของครุบาเทืองตรงกับวันมรณภาพของครุบาศรีวิชัย⁵⁶ ยิ่งกว่านั้นเชื่อว่าท่านมีลักษณะใบหน้าที่คล้ายคลึงกับครุบาศรีวิชัย คนจึงเชื่อกันว่าเป็นขวัญส่วนหัวของครุบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด ซึ่งปรากฏภาพถ่ายเปรียบเทียบระหว่างครุบาศรีวิชัยและครุบาเทืองคู่กัน เพื่อสะท้อนให้ความเหมือนคล้ายของลักษณะใบหน้าที่หลายคนเชื่อว่ามียุทธลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยรูปภาพดังกล่าวจะแขวนอยู่

⁵⁴ เสมอชัย พลุสุวรรณ, *รัฐฉาน(เมืองไต) พลวัตของชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์และสังคมการเมื่อร่วมสมัย*, (กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2552), 146-147.

⁵⁵ แม่ชีเตียมตา ชัยกัน , สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2558.

⁵⁶ “ครุบาเทือง นาสีโร วัดบ้านเด่น อแม่แตง เชียงใหม่ ตอน 1 รายการบันทึกกลับแดนสยาม (ให้สัมภาษณ์เพื่อทำบันทึกรายการ),” YouTube video , <https://www.youtube.com/watch?v=31nKy10sC20>, สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2558.

ฝาผนังภายในศาลาตามหน้าบุญ 20 ปีบารมี พระครูบาเทือง นาสีโล ณ วัดบ้านเด่นสะเหลีศรีเมือง
แกน อ. แม่แตง จ. เชียงใหม่⁵⁷

ภาพที่ 4.3 : แสดงรูปภาพในเชิงเปรียบเทียบใบหน้าระหว่างครูบาศรีวิชัยและครูบาเทือง ภาพ
ดังกล่าวแขวนอยู่ใน ศาลาหลวงตามหน้าบุญ 20 ปี บารมี พระครูบาเจ้าเทือง นาสีโล
ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ในกรณีของครูบาอริยชาติ อริยจิตโต มีเรื่องเล่าในทำนองนี้เช่นกัน โดยรายการวุดดีเกิด
มาคุย ตอน ครูบาอริยชาตินักบุญแห่งล้านนา ซึ่งออกอากาศเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2559 โดยได้
มาร่วมทำรายการในงานฉลองอายุวัฒนมงคลครบรอบ 35 ปีของครูบาอริยชาติ ในวันที่ 29 มกราคม
2559 เพื่อไปสนทนาธรรมกับครูบา ว่าจริงหรือไม่ที่คนเล่าลือกันว่าครูบาท่านนี้ คือครูบาศรีวิชัยกลับ
ชาติมาเกิด ซึ่งถือว่าเป็นคำถามที่คนในสังคมต้องการที่จะรู้ โดยครูบาอริยชาติได้ตอบคำถามประเด็น
ดังกล่าวว่า อาจจะเพราะตัวท่านมีลักษณะที่คล้าย และ ท่านได้สร้างอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยองค์ใหญ่
หรือบางครั้งการดำรงชีวิตแบบนักบุญซึ่งคล้ายกับครูบาศรีวิชัย คนทั่วไปจึงเชื่อกันว่า เป็นครูบาศรีวิชัย
มาเกิด⁵⁸

⁵⁷ สังเกตการณ์งานอายุวัฒนมงคล 51 ปี ครูบาเจ้าเทือง นาสีโล ประจำปี 2558,
เมื่อวันที่ 21-22 กุมภาพันธ์ 2558.

⁵⁸ “วุดดีเกิดมาคุย พระครูบาอริยชาติ อริยจิตโต (พระผู้ให้) 2/4,” WOODYTALK,
https://www.youtube.com/watch?v=p2McFOJ2KVg&index=2&list=PLxKY4aRdnypcLv7GnaqXS_hkDwf5dGRXU (สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มกราคม 2559).

นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวที่เป็นประสบการณ์จากกลุ่มลูกศิษย์ของครูบาอริยชาติ ที่มักเจอประสบการณ์ประหลาดที่เกิดขึ้น เช่น เห็นครูบาอริยชาติเป็นพระแก่สวมใส่จีวรและห้อยลูกประคำทุกอย่างเหมือนกันที่ท่านใส่ และเห็นรูปหล่อรูปเหมือนครูบาศรีวิชัยที่ครูบาอริยชาติสร้างขึ้นนั้นเป็นรูปเดียวกับพระแก่ที่เห็นอยู่ในตัวครูบาอริยชาติ ลูกศิษย์คนนั้นจึงเชื่อสนิทใจว่า ครูบาอริยชาติคือครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิดจริง ๆ⁵⁹ แต่อย่างไรก็ตาม ยังพบว่ามีประสบการณ์อื่น ๆ อีก เช่น ผู้ศรัทธาในตัวครูบาอริยชาติบางราย เชื่อว่าครูบาอริยชาติ ได้รับคำทำนายจากครูบาเถียงว่าเป็นครูบาอภิชัยขาวปีกกลับชาติมาเกิดเช่นกัน⁶⁰

ดังนั้นการเชื่อมโยงตนเองเข้ากับเรื่องราวของครูบาศรีวิชัยในกลุ่มครูบาคติใหม่จึงไม่ได้เป็นเพียงการสร้างความสัมพันธ์กับเรื่องราวของครูบาศรีวิชัยเท่านั้น แต่ยังเป็นการทำให้ครูบาคติใหม่รูปนั้น ได้รับภาพลักษณ์สำคัญของครูบาศรีวิชัยมาด้วย เช่น การเป็นนักบุญหรือตบถ การเป็นผู้มากด้วยบารมี การเป็นพระนักพัฒนา เป็นต้น ซึ่งภาพลักษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนที่มิต่อภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัย และสอดคล้องกับพื้นฐานความเชื่อในฐานะ “ตัวกลางที่ดี” ในการนำบุญและสร้างบุญ ซึ่งเป็นภาพลักษณ์พระสงฆ์ที่ผู้คนในสังคมต่างแสวงหา ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์กับเรื่องราวของครูบาศรีวิชัยจึงทำให้ผู้คนต่างเกิดความเลื่อมใสศรัทธากับกลุ่มครูบาคติใหม่

4.2.2. ภูมิหลังความเชื่อและโลกทัศน์ทางศาสนาของกลุ่มผู้ศรัทธา

ความเลื่อมใสศรัทธาของกลุ่มผู้ศรัทธาครูบาคติใหม่ เกิดขึ้นจากภูมิหลังพื้นฐานความเชื่อและโลกทัศน์ทางศาสนาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหลายประการ โดยเนื้อหาส่วนนี้จะกล่าวถึงภูมิหลังของพื้นฐานความเชื่อและโลกทัศน์ทางศาสนาของกลุ่มผู้ศรัทธาครูบาคติใหม่ เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าพื้นฐานความเชื่อดังกล่าวเหล่านี้ เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้ผู้คนจำนวนมากในสังคม เกิดเลื่อมใสและศรัทธาต่อตัวครูบาคติใหม่ โดยจะอธิบายถึงภูมิหลังความเชื่อและโลกทัศน์ทางศาสนาอยู่ 5 ประการ คือ 1. ภูมิหลังความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์และเรื่องเหนือธรรมชาติ 2. ความเชื่อเรื่อง “ศาสนาห้าพันปี” และ “โลกหลังกึ่งพุทธกาล” 3. ความเชื่อเรื่อง “ศาสนาห้าพันปี” กับการกำเนิด

⁵⁹ ส.สุทธิพันธ์, เรียบเรียง, *ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ทิพย์ในธรรม แห่งวัดแสงแก้วโพธิญาณ จังหวัดเชียงราย*, (กรุงเทพฯ: บริษัทสถาพรบุ๊คส์ จำกัด, 2554), 146-150.

⁶⁰ แม่ศิริกุล ณ นคร, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2559.

“ผู้มีบุญ และ ตนบุญ” 4. ความเชื่อเรื่อง “การสร้างบุญ” และ “ตัวกลางที่ดี” ซึ่งความเชื่อแต่ละอย่างจะมีความสัมพันธ์กันอยู่ในตัว

ประการที่ 1. ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเรื่องเหนือธรรมชาติ กลุ่มคนเหล่านี้เริ่มต้นศรัทธาครุภาคติใหม่จากเชื่อว่ามีพลังศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวเป็นโลกทัศน์ทางศาสนาเดิมของผู้คนในสังคม ถึงแม้ว่าในปัจจุบันสังคมไทยได้เริ่มเข้าสู่ยุควิทยาศาสตร์และยุคเหตุผลนิยม พุทธศาสนาไทยถูกพยายามตีความใหม่ให้มีลักษณะมีความเป็นเหตุเป็นผลและเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 แต่อย่างไรก็ตาม ความเชื่อและโลกทัศน์ดังกล่าวยังคงอยู่ภายใต้สำนักของชาวพุทธไทยจนถึงปัจจุบัน โดยนักสังคมวิทยา-มานุษยวิทยาส่วนใหญ่เรียกปรากฏการณ์เช่นนี้ว่า “วิกฤติการณ์ของความทันสมัยใหม่ (Modern Crisis) โดยอธิบายอย่างสรุปคือเป็นวิกฤติที่เกิดจากปัญหาในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของสังคม เกิดขึ้นเพราะความแปลกแยกระหว่างประเพณีและค่านิยมดั้งเดิมกับวัฒนธรรมต่างด้าวที่รับเข้ามาจากประเทศตะวันตก และเกิดขึ้นเพราะการปรับตัวของคนในสังคมให้เข้ากับความทันสมัยนั้นไม่ราบรื่น ทั้งนี้เพราะความทันสมัยในสังคมไทยไม่ได้เกิดขึ้นจากรากเหง้าของวัฒนธรรมไทยแต่เกิดขึ้นมาจากการนำเอาวัฒนธรรม “ต่างด้าว”⁶¹

จากข้อมูลในหนังสือท่องแดนพุทธธรรมกับครุบาอริยชาติ อริยจิตโต โดยกล่าวถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้ศรัทธาประสบกับตัวครุบาอริยชาติ โดยถือว่าเป็นเนื้อหาที่สำคัญส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ โดย 58 หน้าจากเนื้อหาทั้งหมด 280 หน้า แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ความศรัทธาของผู้คนที่มีต่อครุบาอริยชาติ เกิดขึ้นจากความเชื่อเรื่องพลังศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเป็นสำคัญ⁶²

โดยเนื้อหากล่าวถึงสิ่งที่คุณเดชา ชำนาญกิจจา หรือ คุณตัน กล่าวว่ครุบาอริยชาติสามารถใช้มนต์ที่ผ่านการร่วมพิธีกรรมเข้านิโรธของครุบาช่วยชีวิตแมวที่โดนรถทับ ทำให้แมวตัวดังกล่าวไม่ตาย หรือเรื่องเล่าจากคุณนริญญาภัทร์ เกิดร่วม หรือ คุณทราย กล่าวว่ครุบาสามารถนั่งหลับตาแล้วรู้ว่า สามีของเขามีเนื้องอกในลำไส้ และจะได้รับการผ่าตัด โดยคุณทรายกล่าวว่ ครุบาบอกว่าพาไป “ขึ้นเขียง” หรือผ่าตัด ซึ่งเมื่อไปตรวจกับแพทย์ปรากฏว่ามีเนื้องอกในลำไส้และจำเป็นต้องรับการผ่าตัดเนื้องอกออกจริง ซึ่งตรงกับสิ่งที่ครุบาอริยชาติกล่าวไว้ และด้วยเหตุผลนี้เองจึง

⁶¹ สุริยา สมุทคุปดี และคณะ , *ทรงเจ้าเข้าผี : วาทกรรมของลัทธิพิธีและวิกฤติการณ์ของความทันสมัยในสังคมไทย*, (กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2539), 59-79.

⁶² ส.สุทธิพันธ์ , *ท่องแดนพุทธธรรมกับครุบาอริยชาติ อริยจิตโต*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊ค, 2556),160-218.

ทำให้สามีของคุณทราย ซึ่งเป็นคนที่ไม่ค่อยเชื่อเรื่องปาฏิหาริย์ และไม่ค่อยเข้าวัดทำบุญ มีความศรัทธาต่อตัวครูบาอริยชาติในที่สุด ส่วนเรื่องของ สุต สีพสา หรือ คุณสุ กลับเป็นความศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดขึ้นกับปัญหาด้านการงาน โดยคุณสุกล่าวว่า เธอเครียดกับปัญหาเรื่องงานจนไม่รู้จะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไร จึงได้หยิบรูปภาพขนาดเล็ก ๆ ของครูบาอริยชาติมาไหว้และท่องคำบูชาครูบาอริยชาติ ขนาดสวดเสร็จ เธอกล่าวว่ามีลมเย็นวิ่งมาปะทะหน้า หลังจากนั้นปัญหาเรื่องงานเหล่านั้นก็ผ่านไปได้ด้วยดี และยิ่งเล่าต่อว่า เคยฝันเห็นครูบาอริยชาติมาพรมน้ำมนต์ให้ขณะจอดพักกับหลับในรถ โดยเธอสะดุ้งตื่นเมื่อฝันว่าน้ำมนต์ที่ครูบาพรมมาปะทะกับผิวน้ำ และเมื่อเธอหลับต่อก็ฝันต่อเช่นเดิม ประมาณสามรอบ จึงทำให้รู้สึกว่ามี ความมหัศจรรย์ อีกทั้งเธอยังกล่าวถึงประสบการณ์ที่เธอถูกลือตเตอร์ 24 ใบ โดยก่อนหน้านั้นเธอได้รับเป็นเจ้าของภพของภคินีครูบาอริยชาติจำนวน 50 ซอง แต่เธอไม่มีเงิน จึงได้อธิบายขอให้มิโชค และเธอก็ได้โชคนั้นจริง ๆ ทำให้เธอมีปัจจัยในการร่วมบุญกับครูบาอริยชาติ

ประการที่ 2 ความเรื่องเรื่องศาสนาห้าพันปี และโลกกึ่งพุทธกาล ถือว่าเป็นความเชื่อที่อยู่ภายใต้โลกทัศน์ทางศาสนาของผู้คนในสังคมทุกกลุ่มคือ โดยความเชื่อดังกล่าวเชื่อว่ายุคแห่งพระพุทธศาสนาของพระโคตมพุทธเจ้าจะดำรงอยู่ได้ถึงห้าพันปี และ ภายหลังกึ่งพุทธกาลจะเข้าสู่ยุคเสื่อม ซึ่งมักจะปรากฏคำพยากรณ์ต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมของสังคมหลังกึ่งพุทธกาลจำนวนมาก เมื่อเกิดความเสื่อมจึงเชื่อกันว่าจะบังเกิด “ตนบุญ” “ผู้มีบุญ” หรือ “พญารัตนมิถราช” ลงมาเกิดเพื่อช่วยบำบัดทุกข์ทำให้สังคมเกิดความสงบสุข และเป็นผู้นำคนในการสร้างบุญ เพื่อค้ำจุนศาสนาให้ถึงห้าพันปี

ในภาคเหนือจะพบว่ามียุคพื้นฐานความเชื่อดังกล่าวสืบเนื่องมาตลอด มักปรากฏให้เห็นจากคำพยากรณ์ต่าง ๆ จำนวนมาก โดยจะกล่าวถึงความเสื่อมของสังคมหลังกึ่งพุทธกาล หรือเรียกกันว่า “ยุคโลกาณา” พื้นฐานความเชื่อดังกล่าวเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้คนในภาคเหนือเกิดความศรัทธาที่มีต่อครูบาศรีวิชัยและลูกศิษย์รูปสำคัญคือครูบาอริชัยขาวปีเช่นกัน หากดูจากประวัติของครูบาศรีวิชัยและครูบาอริชัยขาวปี บทบาทของครูบาทั้งสองรูปเติบโตขึ้นในช่วงทศวรรษ 2450-2520 ซึ่งเป็นช่วงเวลาคาบเกี่ยวกับช่วงเวลากึ่งพุทธกาลในปี 2500 อีกทั้งในช่วงเวลาดังกล่าว เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับสังคมล้านนา เช่น การรวมล้านนาให้เป็นส่วนหนึ่งของสยามกับนโยบายการปฏิรูปประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 และ การเกิดขึ้นของสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2482-2488 โดยเรื่องเล่าว่าครูบาอริชัยขาวปีสามารถช่วยให้อาตมย์อยู่ใกล้เคียงวัดของครูบารอดพ้นจากระเบิดจากเครื่องบินญี่ปุ่น และสามารถช่วยกันไม่ให้ก้อนหินใหญ่ที่จะกลิ้งลงมาจากภูเขาที่วัดผาหามมาได้⁶³

⁶³ Kwanchewan Buadaeng, “Khuba Movements and the Karen in Northern Thailand: Negotiating Sacred Space and Identity,” (Paper presented at the

ในช่วงเวลาดังกล่าวที่ชื่อเสียงของครุบาศรีวิชัยและครุบาชาวปีเตบโตขึ้น ปรากฏตำนาน หรือ วรรณกรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับยุคกึ่งพุทธกาลจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับโลกหาณีหรือ กสิยุค เช่น คำว่าคำสอนเจ้าราช โดยคำว่าดังกล่าวไม่ปรากฏผู้แต่ง แต่ปรากฏเพียงวันเดือนปีที่ได้จาร หรือประพันธ์ไว้ในในลาน ว่า “...ข้าพเจ้าเขียนเมื่อ ภา.ศ. 2519 แล้ว (เสร็จ) วันเสา เดือนยี่เพง สมัย ยามก่อรเที่ยงแลนายนเอย...”⁶⁴ โดยกล่าวถึงสภาพสังคมหลังกึ่งพุทธกาลไว้ว่า

...ฝูงหมูผีโหลง ผีพงผตยักข์ จักลงลุ่มใต้เมืองคน
 จักกินเสี้ยงข้า้ แน่แจ้งปจัน จักละคนบุญ ไว้สามช่วงแก้ว
 คันพระญารัฒม์ ตนองค์ผ่านแล้ว มาเกิดเมืองคนมนุส
 แล้วหากจักหัน สีลธัมม์พระพุทธ เป็นลูกแก้วดวงดี
 ตำนานว่าไว้ ไต่ทวยตามปี กสิยุคหาณี จักเกิดยามอัน
 อายุสังขาร คนเราหมิ่นสั้น บ่เป็นนิรันดรเที่ยงทัด
 หื้อหมั่นกินทาน สร้างวาและวัด หื้อปัดกวาดแผ้วเจดีย์
 พระบาทแก้วไ้ ช่วงไม้สลิ หื้อหมั่นพาที พ่อแม่สองเ้า
 หื้อรักษาศีล คุณธัมม์พระเจ้า หื้อสลิบุญทันเที่ยงทัด...⁶⁵

หรือในเรื่อง “พระศรีอริยเมตตรัยจะปรากฏในกึ่งพุทธกาล หรือ 25 ศตวรรษหรือไม่” ของ ศักดิ์ ขจรศักดิ์ ที่แต่งเป็นทำนองคำวซอของภาคเหนือ กล่าวถึงที่มาของกึ่งพุทธกาลและพุทธ ทำนยามาจาก “แผ่นดินในประเทอินเดีย” โดย ศักดิ์ ขจรศักดิ์ ได้เขียนเรื่องนี้เมื่อ พ.ศ. 2499 ซึ่ง สะท้อนให้เห็นสภาพความเสื่อมของยุคกึ่งพุทธกาลไว้ว่า

international workshop on the “Cultural Diversity and Conservation in the Making of Mainland Southeast Asia and Southwestern China: Regional Dynamics in the Past and Present”, Luang Prabang, Lao P.D.R., February 14-21, 2002), 4

⁶⁴ พระครูสิริสุตาทิมนต์, เรียบเรียง, “คำว่าคำสอนเจ้าราช”, ใน พระครูสถิตจิตตสังขาร, หนังสือที่ระลึกเนื่องในงานสืบชาติา ฉลองสมณศักดิ์ สัณญาบัตร พัดยศ พระครูสถิตจิตตสังขาร (เสถียร ธิรจิตโต), (17 กุมภาพันธ์ 2549), 36.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, 59.

...ห้าพันวัสสา เต็งมาเก็งหัน ตัดปีสองพันห้าร้อย
 เหตุการณ์หลาย วุ่นวายบ่น้อย สับปะเกิดได้ตวยมา
 มีพรำพร้อม ค่าวก้อมเล่าจา ผู้วิเศษ บ่อยากเกิดขึ้น
 พระพิมพ์พระคง ผิงไว้บตัน ตามเจดีย์เกำร้าง
 กูเกำมีไหน ปากันไปม้าง พองอ้างเป็นผู้มีบุญ...⁶⁶

ไม่เพียงแค่นั้นในภาคเหนือเท่านั้นที่ปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับกึ่งพุทธกาลและวรรณกรรมเกี่ยวกับพุทธทำนาย ความเชื่อดังกล่าวถือเป็นพื้นฐานความเชื่อที่ปรากฏในสังคมไทยในพื้นที่อื่นด้วยเช่นกัน โดยในช่วงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2494-2501 ไม่ว่าจะเป็นสงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามเกาหลี กรณีพิพาทคลองสุเอซ ภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม โรคระบาด ภัยแล้ง ไฟไหม้ ปรากฏการณ์แปลกประหลาด เรื่องผู้วิเศษ ยาวีเศษ หรือแม้กระทั่งคอมมิวนิสต์ เหตุการณ์เหล่านี้ถูกตีความผ่านพื้นฐานความเชื่อดังกล่าวแทบทั้งสิ้น⁶⁷

ความเชื่อเรื่องศาสนา 5,000 ปี และ กึ่งพุทธกาลปรากฏวรรณกรรมในภาคกลางจำนวนมาก เช่น เพลงยาวพยากรณ์กรุงศรีอยุธยา โดยสันนิษฐานว่าแต่งขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ (ช่วง พ.ศ. 2199-2225) อันเป็นช่วงเวลาที่อยู่ในยุคเสื่อม มีใจความสำคัญกล่าวถึงการเสื่อมของกรุงศรีอยุธยาจากการไม่ดำรงอยู่ในธรรมของกษัตริย์ ทำให้เกิดเหตุอาเพศต่าง ๆ ซึ่งคล้ายกับเหตุทั้ง 16 ประการในเรื่องพุทธพยากรณ์ จนเมื่อครบเวลา 5,000 ปี จึงจะสิ้นสุดความวิบัติอาเพศนั้น⁶⁸ ดังที่กล่าวไว้

⁶⁶ ศักดิ์ ขจรศักดิ์, *พระศรีอริยมเด็จพระเมตตรัยจะปรากฏในกึ่งพุทธกาลหรือ 25 ศตวรรษหรือไม่*, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์เจริญเมือง, 2499), อ้างถึงใน พชรดา จุลเพชร, “แนวคิดเรื่องกึ่งพุทธกาลในสังคมไทย พ.ศ. 2475-2500”, (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), 33.

⁶⁷ พชรดา จุลเพชร, “แนวคิดเรื่องกึ่งพุทธกาลในสังคมไทย พ.ศ. 2475-2500,” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), 24.

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, 103-104.

...กรุงศรีอยุธยาจะสูญแล้ว จะลัทธิศรีแก้วเจ้าทั้งสาม
 ไปจนคำรบปีเดือนคีนยาม จะลั่นนามศักราชห้าพัน
 กรุงศรีอยุธยาเชชมสุข แสนสนุกนี้ยังล้ำเมืองสวรรค
 จะเป็นเมืองแพศยาอาทัน นับวันจะเสื่อมสูญเอยฯ...⁶⁹

การจัดงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูล-
 สงคราม เกิดขึ้นจากพื้นฐานความเชื่อดังกล่าวเช่นกัน ผู้คนเชื่อว่าเมื่อถึง พ.ศ. 2500 สังคมจะเข้าสู่ยุค
 แห่งความเสื่อม อย่างไรก็ตามวิธีคิดดังกล่าวมีผลต่อนโยบายการจัดการเลือกตั้งของจอมพล ป. ที่จะ
 จัดขึ้นในปี 2500 รัฐบาลจึงจัดสร้างพุทธสถานสำคัญอย่างพุทธมณฑล และจัดงานฉลอง 25 พุทธ-
 ศตวรรษให้ยิ่งใหญ่ถึง 7 วัน 7 คืน⁷⁰ เพื่อจะทำให้ประชาชนเห็นว่า พ.ศ. 2500 เป็นจุดเริ่มต้นของ
 ความเจริญรุ่งเรืองแทนที่จะเป็นจุดเริ่มต้นของความเสื่อม ไม่เพียงเท่านั้นในพื้นที่เชียงใหม่ได้จัด
 กิจกรรมฉลอง 25 ปี พุทธศตวรรษตามนโยบายรัฐเช่นกัน โดยมีโครงการอุปสมบทหมู่เพื่อร่วมฉลอง
 งานดังกล่าวในวันที่ 12 พฤษภาคม 2500 โดยให้อุปสมบท 90 วัน หรือหากข้าราชการพลเรือนท่าน
 ไตประสงค์จะอยู่ในสมณเพศต่อไปจน 120 วันเพื่อให้ครบพรรษาในวันที่ 8 ตุลาคม 2500 สามารถ
 ทำเรื่องลาอุปสมบทและมีสิทธิได้รับเงินเดือนด้วย ตามสิทธิในพระราชกฤษฎีกา มาตรา 11 ว่าด้วย
 การจ่ายเงินเดือนระหว่างลาของข้าราชการพลเรือนและตุลาการ⁷¹

อีกทั้งรัฐบาลยังให้ความสำคัญกับด้านศาสนาเป็นอันดับแรก โดยได้รวบรวมผลงานของ
 รัฐบาลแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2495 และ โครงการฉลอง

⁶⁹ ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระยา “วิจารณ์เพลงยาวพยากรณ์กรุงศรีอยุธยา” ,
ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 63 เรื่อง กรุงเก่า (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระยา
 ประสาทวิริยกิจ (เชย ชัยประภา) ณ เมรุวัดธาตุทอง พระโขนง วันที่ 6 พฤศจิกายน 2508),
 125-128. อ้างถึงใน พัชรดา จุลเพชร, “แนวคิดเรื่องกึ่งพุทธกาลในสังคมไทย พ.ศ. 2475-2500,”
 (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548),
 104.

⁷⁰ ถนอมจิต มีชี้น, “จอมพล ป. พิบูลสงครามกับงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ (พ.ศ.
 2495-2500),” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหา
 วิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), 105.

⁷¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติจังหวัดเชียงใหม่. ชม. 1.2.1/12
 เรื่องฉลอง 25 ปีพุทธศตวรรษของจังหวัดเชียงใหม่ ปีที่ 1/1.

25 พุทธศตวรรษ มารวมไว้ในนโยบายของพรรค เช่น 1. รัฐบาลจะสร้างและปฏิสังขรณ์วัดวาอารามในศาสนาของเราให้มีมากยิ่งขึ้นเพราะศาสนาย่อมเป็นหลักแห่งจิตใจอย่างประเสริฐที่จะนำเราไปสู่ความเจริญผาสุกที่สุดในโลก⁷² นโยบายดังกล่าวถือว่าเป็นหนึ่งในเจ็ดของนโยบายที่จะแถลงต่อแทนราษฎรดังที่กล่าวว่าข้างต้น

ไม่เพียงเท่านั้นในปัจจุบันยังพบว่ามีความเชื่อดังกล่าวในกลุ่มผู้คนในสังคมอยู่ โดยได้มีการเผยแพร่คำทำนายถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงสู่ยุคแห่งความเสื่อมของสังคมผ่านคำทำนายที่เชื่อว่าเป็นคำทำนายของครูบาศรีวิชัย คำทำนายดังกล่าวได้รับการเผยแพร่ในโลกอินเทอร์เน็ต⁷³ และโซเชียลมีเดียอย่างเฟสบุ๊ก⁷⁴ โดยกล่าวว่า

...ต่อไปเบื้องหน้า [...] วัดจะหมอง มองจะห่าง หนตางจะเลี่ยน โสงเฮียนจะตี คนบ่มีจะได่กินข้าว คนเฒ่าใส่เขี้ยวขาว แม่ฮ้างนางสาวจะนุ่งเดี่ยว ป่าเฮ่วม่วนเหมือนปอยภูตอยจะล้าน คนซี้คร้านจะ ได่กินตี คนบ่ดีหนีไปนอนสาด ตูบกาดเต็มบ้านเต็มเมือง น้ำเหมืองเอาน้ำแมงจ้วควายบ่แพร่ คนเฒ่าคนแก่บ่มีไผ่แอ้วหา ปู่ปล่าหนีน้ำ เอาน้ำตักกับถ้าเป็นตีแอ้วตีจุ่ม คนจักชุมนุมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน บ้านเมืองจะเดือดฮ้อน ละอ่อนสอนบ่ฟังกำ คนใจดำมีทั่วประเทศ คนจักเหมือนผีเหมือนเผต ตึงแม่ญิงป้อจายผมมีบ่เกล้าข้าวมีบ่ตำหนตางตีบ่มีคนไต่ ฮอยคนเหมือนฮอยงู คนจักขานบนดินมา หนึ่งศอกน้ำ บ่อออกอยู่บนเฮือน เครือเขาเลื่อนบนอากาศ คนฉลาดแบ่งควายเหล็กมาขาย คนมีหุตีบ่ตีบ่ตีบ่ ตำดินบินบนไต่ จักมีในเบื้องหน้าแต่แท้...ป็น้องตั้งหลายเหยฯ...⁷⁵

⁷² ถนอมจิต มีชีน, “จอมพล ป. พิบูลสงครามกับงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ (พ.ศ. 2495-2500)”, (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), 99.

⁷³ “คำทำนายของครูบาเจ้าศรีวิชัย”, Oknation, <http://www.oknation.net/blog/yhakbok/2015/03/18/entry-1> (สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2559).

⁷⁴ “คำทำนายครูบาศรีวิชัย”, Facebook, <https://www.facebook.com/halamphun/posts/840133569378112> (สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2559).

⁷⁵ “คำทำนายของครูบาเจ้าศรีวิชัย”, Oknation, <http://www.oknation.net/blog/yhakbok/2015/03/18/entry-1> (สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2559).

จากการศึกษาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าผู้คนในสังคมไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันนี้ ยังคงมีพื้นฐานความเชื่อเรื่องศาสนาห้าพันปี และ ยุคหลังกึ่งพุทธกาลอยู่ ดังนั้นการสร้างบุญของกลุ่มคนส่วนหนึ่งในสังคมปัจจุบัน รวมถึงกลุ่มผู้ศรัทธาครุบาคติใหม่ยังคงเป็นการสร้างบุญที่วางอยู่บนพื้นฐานความเชื่อดังกล่าวนี้ด้วยประการหนึ่ง การวิเคราะห์ปรากฏการณ์การศรัทธาครุบาคติใหม่ของผู้คนในปัจจุบันกับพื้นฐานความเชื่อเรื่องศาสนาห้าพันปี และ ยุคกึ่งพุทธกาล จะต้องวิเคราะห์ควบคู่กับพื้นฐานความเชื่อเรื่อง “ตนบุญ” “ผู้มีบุญ” “โพธิสัตว์” และ “ตัวกลางที่ดี” ด้วย ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

ประการที่ 3 อีกความเชื่อหนึ่งที่ผูกโยงกับพื้นฐานความเชื่อเรื่องศาสนาห้าพันปี และ กึ่งพุทธกาลคือความเชื่อเรื่องการกำเนิด “ตนบุญ” “ผู้มีบุญ” และ “โพธิสัตว์” พื้นฐานความเชื่อนี้ผู้ศรัทธาในกลุ่มครุบาคติใหม่มองว่าครุบาคติใหม่ที่ตนเองศรัทธานั้นเป็นหนึ่งใน “ตนบุญ” “ผู้มีบุญ” หรือ “โพธิสัตว์” ที่บังเกิดมาเพื่อนำพาผู้คนช่วยคำจูนพระพุทธรูปศาสนาให้ถึงห้าพันปี หรือเกิดมาเพื่อช่วยบำบัดทุกข์ภัยต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นหลังยุคกึ่งพุทธกาล

ในสังคมไทยถือว่าความเชื่อดังกล่าวนี้มีอิทธิพลต่อสังคมสูง ปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของ “ตนบุญ” หรือ “ผู้มีบุญ” ในประวัติศาสตร์ไทยจำนวนมาก เพื่อต่อสู้ ต่อรองกับการเปลี่ยนแปลงทางอำนาจทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในประวัติศาสตร์ไทย เช่น ฝิบุญในภาคอีสาน ฝิบุญในภาคเหนือ ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงยุคปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5⁷⁶ ปรากฏการณ์ดังกล่าวถือเป็นสิ่งที่รัฐในช่วงเวลานั้นให้ความระวังและถือว่าเป็นภัยความมั่นคงต่อรัฐ

ครุบาศรีวิชัยเป็นพระสงฆ์รูปสำคัญที่นักวิชาการจำนวนมากศึกษาผ่านแนวคิดการเป็น “ตนบุญ” ภายใต้แนวคิดศาสนาห้าพันปี (Millennarianism)⁷⁷ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวถูกมองว่าเป็น

⁷⁶ พรเพ็ญ อันตรระกุล และ อัจฉราพร กุมทพิสมัย, บรรณาธิการ, *ความเชื่อพระศรีอารีย์ และ กบฏฝิบุญในสังคมไทย*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ , 2527).

⁷⁷ ยกตัวอย่างเช่น โสภา ชานะมูล, “ครุบาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้านนา (พ.ศ.2421-2481),” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), ; Katherine A. Bowie, *The Saint with Indra’s Sword: Khruubaa Srivichai and Buddhist Millenarianism in Northern Thailand, Comparative Studies in Society and History* 2014; 56(3): 681-713. ; Katherine A. Bowie, “Of Buddhism and Militarism in Northern Thailand: Solving the Puzzle of the Saint Khruubaa Srivichai,” *The Journal of Asian Studies* Volume 73, Issue 03 (August 2014):

พื้นฐานความของพุทธศาสนาแบบไทยวน⁷⁸ ด้วยพื้นฐานความเชื่อดังกล่าวครูบาศรีวิชัยจึงถูกเพ่งเร้งจากรัฐบาลสยามในขณะนั้น จนกระทั่งถูกอริกรรมตั้งข้อกล่าวหาถึงสองครั้ง ทั้งในยุคสมบูรณาญาสิทธิราช และ ครั้งที่สองหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ในลักษณะของการพยายามทำตัวเป็นผีบุญ ช่องสุ่มผู้คน⁷⁹ จนสามารถดำเนินกระบวนการบูรณปฏิสังขรณ์พุทธศาสนาสำคัญในภาคเหนือได้จำนวนมาก โดยถูกตีความจากนักวิชาการว่า คือกระบวนการสร้าง “พุทธเทศา” หรือดินแดนพุทธเจ้า⁸⁰ หรือ การใช้อำนาจจากพื้นฐานความเชื่อดังกล่าวในการต่อรองต่ออำนาจในทางเศรษฐกิจ การเกณฑ์ทหาร และสิทธิการบวชของผู้คนในภาคเหนือ⁸¹ พื้นฐานความเชื่อดังกล่าวนี้ปรากฏผ่านงานวรรณกรรมที่เกี่ยวกับคำทำนายของพระพุทธรูปเจ้าจำนวนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับครูบาศรีวิชัย โดยกล่าวว่าครูบาศรีวิชัยเป็น “พญาธรรมมิกราช” ลงมาเกิดเพื่อช่วยบำบัดทุกข์ภัยให้แก่ผู้คนและสังคมในยุคหลังกึ่งพุทธกาล และ จะนำคนในฐานะ “โพธิสัตว์” สร้างบุญเพื่อชาติภพต่อไป ไม่เพียงแต่ตำนานที่สะท้อนความเชื่อพื้นฐานความศรัทธาดังกล่าว แม้แต่ตัวครูบาศรีวิชัยเองยังจารคำปรารถนาให้ถึงพุทธภูมิในทุก ๆ เล่มลานที่ครูบาศรีวิชัยได้คัดลอกขึ้น

ไม่เพียงแต่ครูบาศรีวิชัยเท่านั้นที่ผู้คนในสังคมให้ความศรัทธาครูบาศรีวิชัยในฐานะ “ตนบุญ” “ผู้มีบุญ” ลูกศิษย์คนสำคัญอย่างครูบาอภิชัยชาวปี ได้รับความศรัทธาจากกลุ่มคนทั้งกลุ่ม

711-732. ; Paul T. Cohen, “Buddhism Unshackled: The Yuan ‘Holy Man’ Tradition and the Nation-State in the Tai World,” *Journal of Southeast Asian Studies* Volume 32, Issue 02 (June 2001): 227-247. ; Paul T. Cohen, “A Buddha Kingdom in the Golden Triangle: Buddhist Revivalism and the Charismatic Monk Khruaba Bunchum,” *The Australian journal of Anthropology*, (December 2000): 142-143.

⁷⁸ Paul T. Cohen, “A Buddha Kingdom in the Golden Triangle: Buddhist Revivalism and the Charismatic Monk Khruaba Bunchum,” *The Australian journal of Anthropology*, (December 2000): 142-143.

⁷⁹ โสภกา ชานะมุล , “ครูบาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้านนา (พ.ศ.2421-2481) ,” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2534) , 76-82.

⁸⁰ Cohen, “A Buddha Kingdom in the Golden Triangle,” 227-247.

⁸¹ Katherine A. Bowie, “Of Buddhism and Militarism in Northern Thailand: Solving the Puzzle of the Saint Khruubaa Srivichai,” *The Journal of Asian Studies* Volume 73, Issue 03 (August 2014): 711-732.

ชาติพันธุ์โดยเฉพาะชาวกะเหรี่ยง และกลุ่มคนเมือง (ไทยวน) ว่าเป็น “ตนบุญ” ด้วยเช่นกัน ทำให้ผู้คนจำนวนมากหลังไหลเข้ามาศรัทธา รวมถึงย้ายถิ่นฐานมาอยู่อาศัยบริเวณใกล้เคียงกับวัดของครูบาขาวปีคือ บริเวณวัดพระพุทธรูปพาดานานามาก⁸² อีกทั้งยังพบตำนานที่เล่าต่อกันในกลุ่มผู้ศรัทธาครูบาขาวปีว่าในอดีตนั้นครูบาขาวปีเคยเป็นกษัตริย์มณฑลพิษณุโลกผู้จาริกพระไตรปิฎกลงแผ่นดิน⁸³ เคยเป็นพญาภิษโพนีสต์ผู้ที่ต้องคว้านนมตัวเองให้เติ้กกิน จึงทำให้ครูบากลายเป็นคนที่รักเด็กมาก⁸⁴ และเรื่องเล่าที่ว่าครูบาขาวปีเป็นพญาธรรมมิกราชามาเกิดด้วยเช่นกัน⁸⁵

ดังที่กล่าวมาข้างต้น พื้นฐานความเชื่อเรื่อง “ตนบุญ” “ผู้มีบุญ” หรือ “โพธิสัตว์” ถือเป็นพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาเดิมของคนในสังคมตระกูลไต-ไท ความเชื่อดังกล่าวมีผลต่อกระแสสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะในสังคมยุคกึ่งพุทธกาลและหลังกึ่งพุทธกาล จนถึงปัจจุบันความเชื่อดังกล่าวยังคงเป็นส่วนหนึ่งในโลกทัศน์ทางศาสนาของผู้คนในสังคมไทย และมีอิทธิพลต่อการเติบโตของกระแสครุบาคติใหม่ในภาคเหนือของไทยเช่นกัน

โดยเฉพาะครูบาบุญชุ่ม ญาณสวโร ผู้ศรัทธาและตัวท่านเชื่อว่า ในอนาคตชาติท่านจะได้อมาบังเกิดเป็นพระพุทธเจ้าองค์ที่ 6 ต่อจากพระศรีอริยเมตไตรย ชื่อว่า “พุทธรังสิมุนีพุทธเจ้า” หรือเหล่าคณะผู้ศรัทธาเรียกท่านว่า “อรัญวาสีภิกขุ รังสิมุนีศรีโพธิสัตว์” ซึ่งชื่อดังกล่าวปรากฏในรายชื่อลำดับการกำเนิดพระพุทธเจ้าในตำนานอนาคตวงศ์ด้วย⁸⁶

อีกทั้งผู้ศรัทธาครูบาบุญชุ่มยังเชื่อว่าท่านเป็น “ตนบุญ” มีผู้คนให้ความศรัทธาอย่างมหาศาล ไม่เพียงแต่กลุ่มชาติพันธุ์ที่เท่านั้น กลุ่มในภาคเหนือของไทย กลุ่มคนกรุงเทพฯ รวมถึง

⁸² Kwanchewan Buadaeng, “Khuba Movements and the Karen in Northern Thailand: Negotiating Sacred Space and Identity,” (Paper presented at the international workshop on the “Cultural Diversity and Conservation in the Making of Mainland Southeast Asia and Southwestern China: Regional Dynamics in the Past and Present”, Luang Prabang, Lao P.D.R., February 14-21, 2002): 1-23.

⁸³ พระประกอบบุญ สิริญาโณ, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว , เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2558.

⁸⁴ พระญาวิไชย, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2558.

⁸⁵ พ่อหนานแก้ว, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2558.

⁸⁶ บำเพ็ญ ระวิน, ผู้ชำระต้นฉบับ, *พระอนาคตวงศ์*, บรรณาธิการโดย นิธิ เอียวศรีวงศ์ (กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2542) , 57-59.

ชนกลุ่มน้อยจำนวนมาก ที่ให้ความศรัทธาต่อตัวครูบาบุญชุ่ม จากการศึกษาของ อัมพร จิรัฐติกร กล่าวถึงการลงเก็บข้อมูลภาคสนามในงานออกถ้ำหลังจากการเข้าบำเพ็ญบารมีของครูบาบุญชุ่ม เป็นเวลา 3 ปี 3 เดือน 3 วัน ณ ถ้ำราชคฤห์ อำเภอเงา จังหวัดลำปางได้อย่างน่าสนใจ โดยกล่าวว่า ถึงแม้ว่าในวันนั้นมีฝนตก และ เส้นทาง การเข้าถึงพื้นที่บริเวณดังกล่าวมีความยากลำบากอย่างยิ่ง แต่กลับมีผู้คนให้ความสนใจร่วมพิธีกรรมดังกล่าวกว่าหลายหมื่นคน⁸⁷

จากพื้นฐานความเชื่อดังกล่าวทำให้ผู้คนหลั่งไหลเข้ามาศรัทธาต่อตัวครูบาบุญชุ่ม และ ครูบาบุญชุ่มเองก็ใช้พลังศรัทธาจำนวนมากหาศาลนี้ ในการดำเนินกระบวนการฟื้นฟูและบำรุงศาสนาในเขตพื้นที่ภาคเหนือของไทยรวมถึงพื้นที่ตอนเหนือของพม่า ลาว และตอนใต้ของจีน โดย Paul Cohen อธิบายว่ากระบวนการดังกล่าวเป็นการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่อาณาจักรล้านนาเดิมและเป็นการท้าทายแนวคิดสมัยใหม่เรื่องรัฐชาติเขตแดนและความเป็นอธิปไตยของรัฐ⁸⁸

ในกลุ่มครูบาคติใหม่รูปอื่น ๆ มักเชื่อมโยงตัวเองกับภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัย จนได้รับการเรียกขานจากอยู่ศรัทธาด้วยคำว่า “ครูบา” จากการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการความหมายถึงคำว่า “ครูบา” ในบทที่ 2 จะเห็นว่าความเข้าใจของผู้คนในสังคมปัจจุบันต่อความหมายของคำว่า “ครูบา” หมายถึง “ครูบาศรีวิชัย” อีกทั้งยังผูกโยงกับลักษณะของการเป็น “ตนบุญ” ไปด้วยในตัว ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ครูบาคติใหม่ในภาคเหนือทุกรูปถูกมองด้วยฐานความเข้าใจว่าเป็น “ตนบุญ” ด้วยเช่นกัน

จากการศึกษาถึงพัฒนาการความหมายของคำว่า “ครูบา” ในบทที่ 2 ดังนั้นปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของกระแสครูบาคติใหม่ ตั้งแต่ทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา เกิดจากความศรัทธาตามความเข้าใจบนพื้นฐานความเชื่อเกี่ยวกับโลกกึ่งพุทธกาล และการกำเนิด “ตนบุญ” หรือ “ผู้มีบุญ” ด้วยเช่นกัน โดยถูกมองว่า ในปัจจุบันที่มีจำนวนครูบาคติใหม่เกิดขึ้นและเพิ่มจำนวนมากขึ้น

⁸⁷ สังเกตการณ์งานฉลองวันคล้ายวันเกิดประจำปี ครูบาบุญชุ่ม ญาณสัจจวิโร ณ วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง ประเทศพม่า, เมื่อวันที่ 4-5 มกราคม 2559. ; Amporn Jirattikorn, “Buddhist Holy Man Khruba Bunchum: The Shift in a Millenarian Movement at the Thailand-Myanmar Border,” *Journal of Social Issues in Southeast Asia* Vol.31, no.2 (July 2016): 378-396.

⁸⁸ Paul T. Cohen, “A Buddha Kingdom in the Golden Triangle: Buddhist Revivalism and the Charismatic Monk Khruba Bunchum,” *The Australian Journal of Anthropology*, (December 2000): 142-143

อย่างต่อเนื่องนั้น เข้าใจว่าเป็นการลงมาเกิดของ “เหล่าเทวดา” หรือ “ตนบุญ” เพื่อลงมาช่วยคำจุน และช่วยฟื้นฟูศาสนาของโคตมพุทธเจ้าภายหลังโลกกึ่งพุทธกาลอยู่ครบ 5,000 ปี

ประการที่ 4 ความเชื่อว่าด้วยเรื่อง “การสร้างบุญ” และ “ตัวกลางที่ดี” ถือเป็นพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาของผู้คนในสังคมไทยอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการเติบโตของกระแสศรัทธา คติใหม่ในภาคเหนือ

“บุญ” ถือเป็นพื้นฐานความเชื่อทางพุทธศาสนาของผู้คน และมีอิทธิพลต่อสถานภาพของคนในสังคม ภายใต้โครงสร้างสังคมที่เป็นชนชั้นจากบนลงล่าง ผู้ที่อยู่ในสถานะที่สูงสุดของโครงสร้างสังคมถูกมองว่าเป็นผู้คนมีบุญสูง หรือสั่งสมบุญในอดีตชาติมามาก ทำให้ได้อยู่ในสถานะที่สูงกว่า เช่น กษัตริย์ จะเป็นผู้ที่มีบุญและสั่งสมบุญมาเยอะกว่าผู้คนทั่วไป เขาถึงได้เกิดมาเป็นกษัตริย์ หรือ คนรวยก็เชื่อกันว่าเป็นผู้คนที่สั่งสมบุญด้วยการให้ทานบารมีในอดีตชาติมามากจึงทำให้เขาเป็นคนมีเงินมีทองในปัจจุบันชาติ⁸⁹

การได้มาซึ่ง “บุญ” จะต้องกระทำผ่าน “การสร้างบุญ” ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสั่งสมบารมีในการเลื่อนสถานภาพทางสังคมในอนาคต หรือ เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือเข้าสู่พระนิพพาน โดยพื้นฐานความเชื่อของคนพุทธเถรวาทเชื่อกันว่าการบรรลุจุดหมายสูงสุดหรือพระนิพพานเป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป การสั่งสมบุญจึงเป็นการค่อย ๆ สั่งสมบารมีซึ่งเป็นฐานสำคัญในการเลื่อนระดับคุณธรรมของผู้ปฏิบัติ⁹⁰ คำอธิบายดังกล่าวนี้ถูกนำมาอธิบายลักษณะการเป็น “ตนบุญ” ของกลุ่มศรัทธา คติใหม่ในภาคเหนือเช่นกัน โดยมองว่าในอดีตชาติกลุ่มศรัทธา คติใหม่เป็นผู้ที่เคยปฏิบัติ หรือสั่งสมบุญมาจำนวนมหาศาล จึงได้เป็นเกิดมาเป็น “ตนบุญ” เพื่อมาช่วยเหลือผู้คน เพื่อนำผู้คนในการสร้างสมบุญบารมี และ สร้างสมบุญบารมีสำหรับตัวเองต่อเพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดคือการเข้าสู่นิพพานหรือพุทธภูมิตามความปรารถนา

⁸⁹ ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวินวัฒน์, “พุทธศาสนากับสังคมไทยในปัจจุบัน,” ใน *พุทธศาสนากับวิกฤติโลก*, (หนังสือรวมบทความครบรอบ 31 ปีแห่งการพระราชทานนาม “มหาวิทยาลัยมหิดล” และครบรอบ 25 ปีการจัดตั้งหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล , 2543), 1-4.

⁹⁰ อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, “ศาสนาทัศน์ของชุมชนเมืองสมัยใหม่ ศึกษากรณีวัดพระธรรมกาย,” *วารสารพุทธศาสนศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* ปีที่ 5, ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2541): 36.

ด้วยสถานะของครุบาทติใหม่ในภาคเหนือของไทยมีลักษณะพิเศษตามความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับ “ตัวกลางที่ดี” อยู่ 2 ลักษณะด้วยกันคือ 1. ครุบาทติใหม่อยู่ในฐานะพระภิกษุสงฆ์ โดยในสังคมไทยเชื่อว่าความเป็นสงฆ์เป็นสถานภาพอันบริสุทธิ์ มีความศักดิ์สิทธิ์ในตัวเองเป็นเนื่อนาบุญอันวิเศษ ดังนั้น การสร้างบุญ หรือการทำบุญกับพระสงฆ์จึงถือได้ว่าได้กุศลยิ่งกว่าการทำบุญในวิธีอื่น ๆ⁹¹ 2. คือ “ครุบา” อยู่ในภาพลักษณ์ของ “ตนบุญ” ผู้วิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อเรื่องคุณภาพของเนื่อนาบุญ เนื่อนาบุญมีลักษณะที่ไม่เหมือนกันหมด ยังคงขึ้นอยู่กับคุณสมบัติส่วนตัวคือความเข้มแข็งของสมาธิจิต ความบริสุทธิ์แห่งภิกษุแต่ละองค์ด้วย ความเคร่งครัดอาจารย์วัตร หรือเชื่อกันว่าพระองค์นี้สำเร็จธรรมขั้นสูง ยิ่งทำให้คนแห่กันไปร่วมบุญและรอเก็บเกี่ยวผลบุญจากท่านมากยิ่งขึ้น⁹² ดังจะเห็นได้ว่าผู้ศรัทธาครุบาทติใหม่ส่วนใหญ่มักให้เหตุผลต่อการศรัทธาครุบาทติใหม่เพราะมองว่าท่านเป็นพระที่คนทั่วไปเรียกว่า “พระสุปฏิปันโน” มีศีลที่เคร่งครัด และมีบุญญาภินิหาร ที่จะสามารถช่วยให้ผู้ศรัทธาพ้นจากเคราะห์ภัย ที่เกิดขึ้นจากปัญหาความไม่มั่นคงต่าง ๆ ทั้งอาชีพการงาน ปัญหาครอบครัว รวมถึงความไม่ปลอดภัยในการดำรงชีวิตต่าง ๆ (จะกล่าวในตัวข้อถัดไป) ซึ่งภาพลักษณ์เหล่านี้ถือเป็นภาพลักษณ์สงฆ์ในอุดมคติของคนในสังคม และต่างแสวงหาเพื่อร่วมสร้างบุญกับพระสงฆ์รูปดังกล่าว

“การสร้างบุญ” ถือเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้วัดได้รับการอุปถัมภ์ด้วยปัจจัยสี่และวัตถุธรรมอื่น ๆ จากผู้ศรัทธา ซึ่งแตกต่างกับโอกาสในการสั่งสมบุญบารมีของตนและการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติธรรม⁹³ ในสังคมไทยการสร้างบุญที่เป็นที่นิยมมากที่สุดคือการให้ทาน (บริจาค) โดยมีความเชื่อเกี่ยวกับการถ่ายเทบุญ (merit transfer) หรือการอุทิศผลบุญที่สร้างนั้น ผ่านสื่อกลางและตัวกลางอย่างพระสงฆ์ผู้ถือว่าเป็นเนื่อนาบุญ⁹⁴ ยิ่งกว่านั้นหากได้สร้างบุญผ่านสื่อกลางที่ดี (พระสงฆ์ในอุดมคติ) ยิ่งเชื่อว่าจะทำให้ได้รับหรือผลบุญที่อุทิศไปหาคนตายนั้นได้มากมหาศาล กว่าการทำงานบุญกับพระสงฆ์ทั่วไป ดังนั้นจึงเชื่อว่าผลของการสร้างบุญ จะได้มากและดีแค่ไหนจำเป็นต้องพิจารณาคุณสมบัติของตัวกลางหรือพระสงฆ์รูปนั้น ๆ ด้วยเช่นกัน

⁹¹ อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, “ศาสนาทัศน์ของชุมชนเมืองสมัยใหม่ ศึกษากรณีวัดพระธรรมกาย,” *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* ปีที่ 5, ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2541): 37.

⁹² เรื่องเดียวกัน

⁹³ เรื่องเดียวกัน

⁹⁴ เรื่องเดียวกัน

การสร้างบุญสามารถทำได้หลายวิธีการ เช่น การสร้างบุญด้วยการปฏิบัติธรรม หรือ การสร้างบุญด้วยการให้ทาน แต่อย่างไรก็ตามสังคมไทยเน้นการสร้างบุญด้วยการให้ทาน (บริจาค) เป็นหลัก ซึ่งประกอบไปด้วยการบริจาค เงิน สิ่งของ และ เวลา ซึ่งเป็นพื้นฐานพฤติกรรมที่ได้รับ อิทธิพลจากคำสอนพุทธศาสนาแบบวัฒนธรรมไทย⁹⁵

พุทธศาสนาแบบวัฒนธรรมไทยมักเน้นสอนเกี่ยวกับการสร้างบุญ โดยการให้ทาน (บริจาค) เป็นหลัก ในพระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่มที่ 22 มุลทราชาวัตรที่ห้า ทิพยสูตร กล่าวถึงเทศน์ที่ พระพุทธองค์กล่าวแก่นาถบิณฑิกเศรษฐี เรื่องการใช้ทรัพย์ โดยกล่าวถึงการใช้ทรัพย์ควรใช้อย่างไร ซึ่งประการหนึ่งของการใช้ทรัพย์ที่พุทธองค์เทศน์แก่นาถบิณฑิกเศรษฐีคือ การจ่ายเพื่อบำรุง สมณพราหมณ์⁹⁶ หรือ โดยพื้นฐานพุทธวัฒนธรรมไทยพระเวสสันดรเป็นชาดกที่นิยมแพร่หลายที่สุด เน้นสอนเรื่อง “การให้” เพราะการให้ของพระเวสสันดรคือการให้อย่างสุดโต่งคือทิ้งบ้านทิ้งเมือง ทิ้งทรัพย์สมบัติไปอยู่ป่าประหนึ่งเป็นฤาษี โดยความหมายในเชิงศาสนาที่แท้ ชีวิตแบบพระเวสสันดร จึงเป็นชีวิตที่เป็นอุดมคติของการเป็นชาวพุทธ แต่หากมองในแง่ชาวบ้านทั่วไปที่เข้าใจพระเวสสันดรในแง่ของการให้มาก การให้มากนี้ถูกเข้าใจว่าเท่ากับมีบุญมาก และการให้มากได้นั้นเท่ากับการต้องมี มากถึงให้ได้ด้วยเช่นกัน⁹⁷ ในพุทธวัฒนธรรมไทยชาวพุทธที่เชิดชูเป็นแบบอย่างในอุดมคติคือคนที่มี มากแล้วให้มาก

จากการศึกษาของ อมรรัตน์ อภินันท์มหกุล ได้สำรวจทัศนคติเกี่ยวกับการบริจาคและ กิจกรรมทางศาสนาของคนไทย กว่า 2,557 คนทั่วประเทศไทย โดยแบ่งเป็น ประชากรในกรุงเทพฯ และ ภาคกลางร้อยละ 40 ภาคอื่น ๆ ร้อยละ 20 ต่อภาค พบกว่ากว่า 91 เปอร์เซ็นต์บริจาคมีความเชื่อ ทางศาสนาเป็นแรงจูงใจ โดยส่วนใหญ่เพศหญิงมักจะบริจาคมากกว่าผู้ชาย และผู้สูงอายุมักจะบริจาค มากกว่าวัยรุ่น โดยส่วนใหญ่นิยมบริจาคเงินแก้วัดมากกว่าการบริจาคเงินเพื่อสาธารณกุศลอื่น ๆ โดยผลสำรวจในปี พ.ศ. 2553 ผู้คนบริจาคเงินให้วัดถึง 2,884.5 บาทโดยเฉลี่ยต่อปี เมื่อเทียบกับ รายได้เฉลี่ยครัวเรือนอยู่ที่ 24,041 บาทต่อเดือน ค่าใช้จ่ายด้านการบริจาคคิดเป็นร้อยละ 1.4

⁹⁵ อมรรัตน์ อภินันท์มหกุล, “สังคมไทยกับการบริจาคและการประกอบกิจกรรมทาง ศาสนา,” (รายงานการวิจัยคณะกรรมการเศรษฐกิจ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ , 2555), 24-26.

⁹⁶ สุวรรณ สภาอนันท์, *ปาฐกถาชินแคลร์ ทอมป์สัน เทพพุทธแห่งยุคสมัย : เงินกับ ศาสนา*, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, 2541), 60.

⁹⁷ เรื่องเดียวกัน, 98-99.

ของรายได้ครัวเรือน แต่อย่างไรก็ตามจำนวนเงินในการบริจาคยังขึ้นอยู่กับรายได้ และฐานะของแต่ละคน⁹⁸

ดังนั้นจากการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่าพื้นฐานความเชื่อเรื่อง “การสร้างบุญ” ของชาวพุทธในสังคมไทยให้ความสำคัญกับการสร้างบุญโดยการให้ทาน การบริจาคเป็นเรื่องสำคัญ และยังเน้นเป็นการบริจาคด้วยเงินด้วย โดยพื้นฐานความเชื่อความเข้าใจในการสร้างบุญของคนไทยเชื่อกันว่า การสร้างบุญที่เข้าใจว่าได้บุญมากที่สุดคือ “สร้างวัด” และ น้อยที่สุดคือ “ถือศีล 5” เพราะฉะนั้นจากพื้นฐานความเชื่อเรื่องการสร้างบุญของคนไทยมีข้อสังเกตสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ 1. คนไทยนิยมสร้างบุญด้วยการให้ทาน (บริจาค) และ 2. คิดว่า “การสร้างวัด” เป็นการสร้างบุญที่ได้บุญมากที่สุด 3. การสร้างบุญกับพระสงฆ์ได้บุญมากที่สุด โดยเฉพาะเป็นพระสงฆ์ที่เคร่งครัดในศีลาจารวัตร บรรลุภูมิธรรม หรือมีสมบัติพิเศษเช่น เป็นต้นบุญ ผู้วิเศษ มีบุญญาภิหารจากการบรรลุภูมิธรรมต่าง ๆ เชื่อกันว่าจะทำให้ได้บุญมากกว่าการทำบุญกับพระสงฆ์โดยทั่วไป

ดังนั้นหากนำพื้นฐานความเชื่อของผู้คนในสังคมมาพิจารณาความศรัทธาของผู้คนที่ศรัทธาในตัวครูบาคติใหม่ จะเห็นว่าครูบาคติใหม่มีคุณลักษณะตามความเชื่อเรื่อง “การสร้างบุญ” คือ 1. ครูบาคติใหม่มีภาพลักษณ์สำคัญคือการเป็น “พระนักพัฒนา” โดยการนำเงินบริจาคจากผู้ศรัทธามาสร้างหรือบูรณะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนา รวมถึงการช่วยเหลือสาธารณชนกุศล สอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐานเรื่องการสร้างบุญของผู้คนที่เน้นการให้ทานเป็นหลัก และ เชื่อว่าการสร้างวัดเป็นการสร้างบุญที่ได้บุญสูงสุด และ 2. ครูบาคติใหม่ถือเป็น “ตัวกลางที่ดี” หรือเป็นพระสงฆ์ที่มีภาพลักษณ์การเป็น “ตนบุญ” “ผู้วิเศษ” และเชื่อกันว่ามีบุญญาภิหารต่าง ๆ หรือบรรลุภูมิธรรมบางอย่างในกรณีของครูบาคติใหม่บางรูป ดังนั้นลักษณะภาพลักษณ์นี้ก็สอดคล้องกับพื้นฐานความเชื่อของผู้คนที่เชื่อว่าการทำบุญกับพระสงฆ์ผู้ที่เรียกว่าเป็น “พระสุปฏิปันโน” พระสงฆ์ผู้เคร่งครัดในศีลาจารวัตร มีบุญญาภิหารทำให้ได้ผลบุญมหาศาลมากกว่าการทำบุญกับพระสงฆ์ทั่วไป จากความสอดคล้องกันระหว่างภาพลักษณ์ของครูบาคติใหม่ทั้งการเป็นพระนักพัฒนา และการเป็น “ตัวกลางที่ดี” จึงเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้ผู้คนในสังคมบางกลุ่ม เกิดความศรัทธาและหวังที่จะได้ร่วมบุญกับครูบาคติใหม่จำนวนมาก ความศรัทธาของผู้คนจำนวนมากเหล่านี้จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเติบโตของกระแสครูบาคติใหม่ในภาคเหนือด้วยเช่นกัน

⁹⁸ อมรรัตน์ อภินันท์มกุล, “สังคมไทยกับการบริจาคและการประกอบกิจกรรมทางศาสนา,” (รายงานการวิจัยคณะพัฒนาการเศรษฐกิจ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ , 2555), 20-26.

4.2.3 ความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิต

ความไม่มั่นคงในชีวิตของผู้ที่ศรัทธาครอบครัวใหม่แต่ละกลุ่มที่เกิดขึ้นจากเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ และ การเมือง เป็นหนึ่งผลกระทบหนึ่งที่มีผลต่อความคาดหวังของผู้คนในสังคม และความคาดหวังที่เกิดจากความไม่มั่นคงดังกล่าว เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อตัวครอบครัวใหม่

จากการศึกษาของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ทั้งลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร.5⁹⁹ และ ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม¹⁰⁰ สะท้อนให้เห็นลักษณะของกลุ่มคนผู้เป็นสาวกหรือผู้ศรัทธาต่อลัทธิพิธีดังกล่าวล้วนแต่เป็นกลุ่มชนชั้นกลางใหม่ กลุ่มคนเหล่านี้ล้วนแต่มีลักษณะของความไม่มั่นคงในชีวิต ทั้งในแง่อาชีพการงาน ที่อยู่ภายใต้การแข่งขันช่วงชิงเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ และความไม่มั่นคงที่เกิดขึ้นกับนโยบายของรัฐ ที่ไม่สามารถเป็นที่พึ่งพิงที่มั่นคงให้แก่กลุ่มคนเหล่านี้ได้ กลุ่มคนเหล่านี้จึงเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสาวกของลัทธิพิธีดังกล่าวเพื่อใช้อำนาจศักดิ์สิทธิ์ของลัทธิพิธีดังกล่าวสร้างความมั่นใจและสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้แก่ตนเอง

ในกรณีของครอบครัวใหม่เช่นกัน ลักษณะของกลุ่มคนที่เข้ามาเป็นสาวกหรือเข้ามาศรัทธาจำนวนมากหลายเหล่านั้น ปัจจัยสำคัญหนึ่งเกิดจากการแสวงหาอำนาจบางอย่างทางศาสนาเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความมั่นคงทางจิตใจ เพื่อตอบสนองหรือเติมเต็มช่องว่างของความไม่มั่นคงที่วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี หรือความสามารถส่วนบุคคลไม่สามารถเติมเต็มช่องว่างนั้นได้

แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะของผู้ศรัทธาหรือสาวกของกลุ่มครอบครัวใหม่ไม่ได้มีเพียงกลุ่มคนชนชั้นกลาง หรือชนชั้นกลางใหม่ ดังกรณีลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร.5 หรือ ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิมเท่านั้น ในกรณีของครอบครัวใหม่มีกลุ่มผู้ศรัทธาที่มีความหลากหลายสูง ทั้งกลุ่มคนกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด กลุ่มคนในท้องถิ่น รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ดังที่กล่าวไปแล้วในตอนต้น และสิ่งที่กลุ่มคนผู้ศรัทธาครอบครัวใหม่มีเหมือนกันคือลักษณะของความไม่มั่นคงในชีวิต อย่างไรก็ตาม พื้นฐานความไม่มั่นคงในชีวิตของแต่ละกลุ่มคนนั้นมีความแตกต่างกันไปตามบริบทสภาพสังคมและสถานภาพชีวิต

เนื้อหาในส่วนนี้จึงต้องการนำเสนอภูมิหลังความไม่มั่นคงในชีวิตของผู้คนแต่ละกลุ่มที่ศรัทธาต่อตัวครอบครัวใหม่ เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงความคาดหวังที่เกิดจากความไม่มั่นคงในชีวิตของผู้คนที่ละกลุ่มที่เข้ามาศรัทธาครอบครัวใหม่ โดยจะไม่วิเคราะห์ภูมิหลังความไม่มั่นคงแยกเป็นกลุ่ม

⁹⁹ นิธิ เอียวศรีวงศ์, *ลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร. 5*, (กรุงเทพฯ: มติชน, 2536).

¹⁰⁰ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม,” *วารสารศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ* ปีที่ 15, ฉบับที่ 10 (สิงหาคม 2537): 79-106.

แต่จะวิเคราะห์ลักษณะความไม่มั่นคงเป็นภาพรวมของทั้งสามกลุ่มคนไปพร้อม ๆ กันตามลักษณะความไม่มั่นคงเป็นหัวข้อ ๆ อยู่ 4 หัวข้อด้วยกัน อาทิ 1. ความไม่มั่นคงด้านอาชีพการงาน 2. ชีวิตครอบครัว 3. ความไม่มั่นคงในระบบสวัสดิการภาครัฐ และการรักษาพยาบาล 4. ความไม่มั่นคงจากความไม่เท่าเทียมทางสังคมและภัยการสู้รบทางการเมือง เป็นต้น

4.2.3.1 ความไม่มั่นคงในด้านอาชีพการงานและการเงิน

ความไม่มั่นคงด้านอาชีพการงานของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้ผู้คนเหล่านี้ หันเข้ามาพึ่งพิงศาสนาเพื่อช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและคอยเยียวยาทางจิตใจให้แก่ผู้คนจากความไม่มั่นคงในลักษณะต่าง ๆ กลุ่มครอบครัวใหม่เป็นอีกกลุ่มกระแสความเชื่อทางศาสนาหนึ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการดังกล่าวได้ โดยเนื้อหาส่วนนี้จะกล่าวถึงลักษณะความไม่มั่นคงทางด้านอาชีพการงานและชีวิตครอบครัวของผู้ที่ศรัทธาครอบครัวใหม่ เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าความมั่นคงกล่าวเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนเหล่านี้มีความศรัทธาต่อลักษณะของครอบครัวใหม่ ซึ่งจะตรงกับลักษณะของการปรับตัวของครอบครัวใหม่ (ดูบทที่ 5)

มนุษย์ยังคงต้องการการปกป้องคุ้มครองจากศาสนาทั้งในอดีตและปัจจุบัน แต่เพียงมีลักษณะความคาดหวังจากการปกป้องคุ้มครองที่แตกต่างกันออกไป ถึงแม้สังคมปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะเต็มโตขึ้นมาและสามารถบรรเทาภัยอันตรายที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติแล้ว แต่ก็เชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะหมดความสำคัญไป ทั้งนี้เพราะสิ่งที่คุกคามต่อความผาสุกในชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนยังคงมีช่องว่างที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่สามารถให้หลักประกันได้อย่างถึงที่สุด จึงเป็นหน้าที่ของศาสนาและความเชื่อที่จะมาช่วยเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวนี้แทน¹⁰¹

ในอดีตพุทธศาสนาดั้งเดิมไม่ว่าจะโดยหลักธรรมหรือประเพณี ไม่ได้แยก “โลก” กับ “ธรรม” ออกจากกันอย่างชัดเจน หลักธรรมในพุทธศาสนา ไม่ได้มีแต่เรื่องการทำให้พ้นทุกข์เพียงอย่างเดียว หากยังมีเรื่อง “ทางโลก” รวมอยู่ด้วย เช่น เรื่องการประกอบอาชีพ (สัมมาอาชีพะ) การใช้จ่าย (โภควิภาค 4) รวมถึง เรื่องของการปกครองเพื่อให้เกิดสังคมที่สงบสุข (จักรวรรดิวัตร และ ทศพิธราชธรรม) เป็นต้น¹⁰²

¹⁰¹ พระไพศาล วิสาโล , พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2552) , 437.

¹⁰² เรื่องเดียวกัน, 101.

ในแง่พระสงฆ์โดยประเพณี ไม่ได้สอนธรรมเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีบทบาทสำคัญในแง่ทางโลกด้วยเช่นกัน เช่น สอนวิชาช่าง สมุนไพร สร้างสรรค์ศิลปะวรรณคดี เป็นผู้นำชุมชน ขุดบ่อน้ำ ทำทาง สร้างสะพาน และเป็นผู้ไกลเกลี่ย ระวังความขัดแย้งในหมู่บ้าน เป็นต้น วัดจึงไม่ใช่สถานที่อบรมสั่งสอนศีลธรรม จรรยา และประกอบพิธีกรรมเพียงเท่านั้น แต่ยังเป็นสถาบันทางสังคมแบบเอนกประสงค์ด้วย ดังนั้นสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาไม่เพียงแต่สามารถตอบสนองความต้องการในทางธรรม (โลกุตธรรม) เพียงเท่านั้น แต่ยังสามารถตอบสนองความต้องการทางโลก (โลกียธรรม) ได้อีกด้วย¹⁰³

ดังนั้นจากพื้นฐานความสัมพันธ์ของกิจกรรมระหว่างเรื่องทางโลก และทางธรรม ที่อยู่ในคำสอนของพุทธศาสนา และ กิจกรรมของพระสงฆ์ในอดีตนั้น รวมถึงช่องว่างในชีวิตที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ไม่สามารถให้คำตอบแก่ผู้คนในสังคมได้ เป็นปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ทำให้คนให้ความสำคัญกับศาสนา และพระสงฆ์ ในฐานะผู้ช่วยบรรเทาทุกข์ หรือเป็นความหวังให้แก่สภาพชีวิตที่ไม่มั่นคง และล้มเหลวของผู้คนในปัจจุบันด้วยเช่นกัน

ตั้งแต่ทศวรรษ 2520 ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นการเกิดขึ้นของกลุ่มคนชนชั้นกลาง และยิ่งเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) – ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) เศรษฐกิจระดับประเทศ มีอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยสูงกว่าร้อยละ 10 และรัฐบาลมีนโยบายกระจายรายได้สู่ภูมิภาคอย่างจริงจัง มีการปรับปรุงระบบคมนาคมขนส่ง การสร้างถนน ระบบจราจร โทรศัพท์ น้ำประปา และการขยายเขตเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าว เป็นปัจจัยทำให้สังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมทุนนิยม และ การค้าแบบเสรีอย่างเต็มตัว ทำให้ผู้คนในสังคมจำเป็นต้องแข่งขันช่วงชิง ผลประโยชน์ทางธุรกิจและความสำเร็จทางธุรกิจของตนเอง ซึ่งการแข่งขันดังกล่าวเป็นความไม่มั่นคงในชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน¹⁰⁴

ไม่เพียงแต่เรื่องความไม่มั่นคงที่เกิดจากสังคมที่จะต้องคอยแข่งขันกันตลอดเวลาเท่านั้น วิฤติเศรษฐกิจเป็นอีกผลกระทบหนึ่ง ที่ทำให้คนในสังคมต่างมีความไม่มั่นคงในธุรกิจการงาน เช่น วิฤติเศรษฐกิจ 2540 เป็นอีกผลกระทบทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สร้างความไม่มั่นคงกับผลประโยชน์

¹⁰³ พระไพศาล วิสาโล , *พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิฤติ*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2552), 102.

¹⁰⁴ ภัทริยา คงธนะ , “ลัทธิพิธีและหนังสือธรรมะแนวใหม่กับวิฤติอัตลักษณ์ของผู้หญิงชนชั้นกลางตั้งแต่ทศวรรษ 2520 ถึงปัจจุบัน,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2558), 55-67.

ทางธุรกิจ บางคนล้มละลาย บางคนตกงาน ในแง่วิกฤติการณ์การเมืองที่เกิดขึ้นภายหลังทศวรรษ 2540 เช่น การทำรัฐประหาร 2549 ส่งผลให้ตั้งแต่ทศวรรษ 2550 ได้รับผลกระทบการเศรษฐกิจค่อนข้างสูง ความขัดแย้งทางการเมือง นำไปสู่การขาดความมั่นคงทางการเมืองของไทยและมีผลกระทบต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคมไทยในช่วงต้นทศวรรษ 2550 การขยายตัวของ GDP ในช่วงทศวรรษนี้อยู่ที่ 2.6 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งถือว่าเป็นการชะลอตัวลงค่อนข้างมาก¹⁰⁵

ปัญหาการเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมันในปี 2551 และการชะลอตัวของเศรษฐกิจโลกหลัง 2551 มีผลต่อเศรษฐกิจไทยสูง เนื่องมาจากการชุมนุมประท้วงของประชาชนและการขาดประสิทธิภาพในการจัดการแก้ไขปัญหา เกิดเหตุการณ์ความรุนแรง และการปิดสนามบิน ทำให้เกิดความเสียหายต่อภาพลักษณ์ของรัฐบาลในสายตาของนักลงทุน และนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ ซึ่งมีผลกระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยวและโรงแรมที่เป็นธุรกิจทำรายได้เข้าประเทศที่สำคัญธุรกิจหนึ่งของคนไทย¹⁰⁶

จากระบบเศรษฐกิจที่ต้องแข่งขันกันอยู่ตลอดเวลา ผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ และผลกระทบจากวิกฤติการณ์ทางการเมืองหลังทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา เป็นลักษณะความไม่มั่นคงในชีวิตของผู้คนในสังคมที่เกิดขึ้นจากการทำธุรกิจ และการแข่งขันเพื่อช่วงชิงผลประโยชน์ทางธุรกิจ ความไม่มั่นคงเหล่านี้บวกกับพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาที่สามารถตอบสนองหรือเสริมสร้างความมั่นใจ ความมั่นคงทางจิตใจได้ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ใช้ศาสนาและลัทธิพิธีต่าง ๆ เป็นที่พึ่งในการสร้างกำลังใจและแรงบันดาลใจในการต่อสู้ในระบบสังคมแห่งความไม่มั่นคงในปัจจุบัน¹⁰⁷

กลุ่มครุवादตีใหม่เป็นอีกปรากฏการณ์ทางศาสนาหนึ่งในสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นทางเลือกหนึ่งของปรากฏการณ์ศาสนาในโลกยุคปัจจุบันที่สามารถตอบสนองช่องว่างของความไม่มั่นคง ที่เกิดจากวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบันได้เช่นกัน ดังนั้นด้วยเหตุผลจากความไม่มั่นคง และลักษณะการปรับตัวของกลุ่มครุवादตีใหม่ จึงผสมผสานกันได้อย่างลงตัว การผสมผสานได้อย่างลงตัวนี้เป็นทั้งเหตุและปัจจัยที่ทำให้กระแสครุवादตีใหม่เติบโตได้อย่างรวดเร็วใจสังคมปัจจุบัน

¹⁰⁵ ภัทริยา คงธนะ , “ลัทธิพิธีและหนังสือธรรมะแนวใหม่กับวิกฤติอัตลักษณ์ของผู้หญิงชนชั้นกลางตั้งแต่ทศวรรษ 2520 ถึงปัจจุบัน,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2558), 55-67.

¹⁰⁶ เรื่องเดียวกัน

¹⁰⁷ เรื่องเดียวกัน

โดยในที่นี้จะยกหลักฐานจากลูกศิษย์ของครุบาทูใหม่รูปหนึ่ง เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาที่เกิดจากปัญหาทางด้านอาชีพการงาน คือ กรณีของ คุณณัฐนนท์ โอภาจิริภักดิ์ และคุณเอื้อการย์ พงษ์ไสว เป็นต้น

ในกรณีของ คุณณัฐนนท์ โอภาจิริภักดิ์ เธอกล่าวว่า เธอเป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมกระดาษเล็ก ๆ คู่แข่งเยอะมากเวลาไปเสนองานได้บ้างไม่ได้บ้างขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของลูกค้า แล้วยังไม่ใช้โรงงานใหญ่ โอกาสก็น้อยตามไป ทุกครั้งที่จะไปหากค้าเธอก็จะตั้งจิตอธิษฐานถึงท่าน (ครุบาทูอริยชาติ) ขอเมตตา ขอबारมี ให้ช่วยธุรกิจการงานที่เรากำลังจะไปติดต่อให้ผ่านไปได้สมดังปรารถนาแล้วไม่น่าเชื่อคือจากลูกค้าเดิมที่คุยยาก ๆ ก็กลับตกลงแบบง่าย ๆ หลังจากได้พบ หรือได้เข้ามาศรัทธาต่อครุบาทูเรากลับ ได้งานได้ลูกค้าเป็นเรื่องเหลือเชื่อ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2549 ได้เคยกราบท่านครั้งแรก ดิฉันมีโรงงานเล็ก ๆ อยู่โรงงานเดียว แต่หลังจากได้รู้จักท่านอะไรก็ดีไปทุกอย่าง ราบรื่น มั่นดีไปหมด จนสามารถขยายโรงงานสร้างธุรกิจขึ้นมาได้ไวมาก ตอนนี้เรามีโรงงานใหญ่ถึง 3 แห่งแล้ว จากความสำเร็จดังกล่าวและความศรัทธาในตัวครุบาทูเธอจึงรับเป็นเจ้าภาพสร้างอุโบสถให้ครุบาทู¹⁰⁸

คุณเอื้อการย์ พงษ์ไสว หรือ คุณน้ำฝน หมอดู และเจ้าของธุรกิจส่วนตัว กล่าวว่า เมื่อประมาณอายุได้ 35-36 หรือช่วง พ.ศ. 2549-2550 ตอนนั้นเธอประสบปัญหาชีวิตอย่างหนัก คนรักตีจาก ถูกโกงเงิน ล้มเหลวทางการงาน การเงิน ล้มเหลวทุก ๆ ด้าน จนรู้สึกท้อแท้ไม่ไหวแล้ว อยู่มาวันหนึ่งน้ำฝนได้จุดธูป คือคิดจะฆ่าตัวตายแล้ว แต่ก่อนจะทำร้ายตัวเอง น้ำฝนจุดธูปแล้วอธิษฐานว่า “ถ้าบุญกุศลยังมีเหลืออยู่ ก็ขอให้ได้พบกับพระอริยสงฆ์ที่เคยได้อุปถัมภ์คำชูในอดีตชาติทุกภพทุกชาติ จนได้พบกับครุบาทูในนิมิตมาตลอด จนในปี 2552” เธอได้เดินทางมาเจอครุบาทูอริยชาติที่วัดแสงแก้วฯ ครุบาทูได้ขอบิณฑบาตชีวิตได้ อย่าคิดฆ่าตัวตาย ไม่มีใครช่วย ครุบาทูจะช่วยเอง และเธอได้มีโอกาสไปกราบท่านอีกเมื่อเดือนเมษายนในปีเดียวกัน โดยได้ไปปฏิบัติธรรมกับท่าน 5 วัน หลังกลับจากปฏิบัติธรรมครั้งนั้นน้ำฝนก็โชคดีคือเหมือนหยิบจับอะไรก็เป็นเงินเป็นทองไปหมด ชีวิตเหมือนพลิกผันอย่างไม่น่าเชื่อ เพื่อนฝูงก็นำงานมาให้ มีเงินเข้า มีอะไรดี ๆ หลากอย่างเข้ามาในชีวิต จนวันนี้น้ำฝนเคลียร์หนี้ได้หมด น้ำฝนเป็นไทแก่ตัวน้ำฝนไม่ได้เป็นหนี้ใครแล้ว แต่น้ำฝนเป็นหนี้บุญคุณเป็นหนี้ชีวิตครุบาทูเจ้าอริยชาติท่านนั้น¹⁰⁹

¹⁰⁸ ส.สุทธิพันธ์, *ครุบาทูอริยชาติ อริยจิตโต ทิพย์ในธรรม*, (กรุงเทพฯ: บริษัทสถาพรบุ๊คส์ จำกัด, 2554), 147-159.

¹⁰⁹ เรื่องเดียวกัน, 208-220.

จากหลักฐานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มคนเหล่านี้ล้วนมีปัญหาที่เกิดจากสภาพความไม่มั่นคงทางอาชีพการงานที่ต้องแข่งขันกับคู่แข่งทางตลาด ดังนั้นความศรัทธาของกลุ่มคนเหล่านี้ที่มีต่อครุบาคติใหม่จึงเกิดขึ้นจากความคาดหวังที่ต้องการใช้การสร้างบุญหรือได้ร่วมบุญกับครุบาคติใหม่ สามารถลดบันดาลให้ชีวิตอันไม่มั่นคงหรือเติมเต็มช่องว่างของพวกเขาเหล่านี้ ให้มีความมั่นคงและสร้างกำลังใจเพิ่มมากขึ้น คนเหล่านี้เชื่อว่าความสำเร็จหรือชีวิตที่ดีภายหลังการเข้ามาเป็นผู้ศรัทธาหรือได้ร่วมสร้างบุญกับครุบาคติใหม่เกิดจากการที่พวกเขาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นอานิสงค์จากผลบุญที่ได้กระทำร่วมกับครุบาคติใหม่

4.2.3.2 ความไม่มั่นคงในชีวิตครอบครัว

ปัญหาความไม่มั่นคงในชีวิตครอบครัวถือเป็นอีกเป็นปัจจัยทำให้ผู้บางกลุ่มเข้ามาศรัทธาต่อตัวครุบาคติใหม่ด้วยเช่นกัน โดยความไม่มั่นคงดังกล่าวมีสาเหตุจากปัจจัยหลายประการ ซึ่งหลักฐานได้มาจากคำสัมภาษณ์ ทั้งที่ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถให้ข้อมูลได้ และหลักฐานจากข้อมูลจากคำบอกเล่าจากศิษย์ผู้อาจารย์ในหนังสือประวัติครุบาบางรูป ซึ่งข้อมูลบางอย่างเป็นข้อมูลที่มีความละเอียดอ่อน ผู้วิจัยจำเป็นต้องวิเคราะห์ผ่านข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลอนุญาต โดยสรุปได้ดังนี้

คุณแม่เพ็ญ กล่าวว่ามีปัญหาชีวิตครอบครัว เธอเลิกกับสามี ซึ่งสามีของเธอไปมีผู้หญิงคนใหม่ ทำให้เธอเกิดสภาวะเครียด บวกกับสภาวะความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ เธอกล่าวว่าโดนโกงเรื่องการค้าขายที่ดินในเชียงใหม่ และเธอเชื่อว่าเธอโดนทำคุณไสย หรือ ไสยศาสตร์ ทำให้ชีวิตของเธอพบเจอแต่ปัญหา อีกทั้งสามีของเธอยังคงมีปัญหาทางธุรกิจ ธุรกิจของสามีเธอล้มละลายในช่วงวิกฤติปี 40 ทำให้เธอยิ่งเพิ่มความเครียด จนถึงขั้นคิดจะฆ่าตัวตาย แต่อย่างไรก็ตาม เธอเชื่อว่าชีวิตของเธอดีขึ้น ผ่านสภาวะความเครียด และปัญหาต่าง ๆ มาได้จากบารมีของครุบาอริยชาติ เธอกล่าวว่าเมื่อครั้งที่ครุบาอริยชาติได้ทำพิธีเข้านิโรธกรรม เธอได้สั่งทำน้ำตัน (คนโท) ที่ทำจากเงินแท้ จากร้านแถวถนนวัวลาย ในเชียงใหม่ เพื่อให้ครุบาใช้กรวดน้ำอุทิศบารมีให้เธอผ่านพ้นความทุกข์ในชีวิตในช่วงนั้น เธอกล่าวต่อว่า หลังจากครุบาออกจากนิโรธกรรมและได้กรวดน้ำให้เธอแล้วเธอรู้สึกโล่งโปร่งและเบาสบาย และชีวิตเธอก็เปลี่ยนไปจากหน้ามือเป็นหลังมือ หน้าตาเธอแจ่มใสมากขึ้น และทำให้เธอเป็นคนใจเย็นมากขึ้น¹¹⁰

¹¹⁰ ป้าเพ็ญ, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2559.

ประสบการณ์ชีวิตของคุณเอื้อการย์ พงษ์ไสว หรือคุณน้ำฝน มีอาชีพหมอดู และธุรกิจส่วนตัว กล่าวว่ ตอนอายุ 35-36 ปี พ.ศ. 2549-2550 ตอนนั้นน้ำฝนประสบปัญหาชีวิตอย่างหนัก คนรักตีจาก ถูกโกงเงิน ล้มเหลวทางการงาน การเงิน ล้มเหลวทุก ๆ ด้าน จนรู้สึกว่ทนไม่ไหวแล้ว จนคิดจะฆ่าตัวตาย ตอนนั้นฝนเตรียมไปก่อนแล้ว คือไม่ยอกจะอยู่แล้ว หลายสิ่งหลายอย่างบีบคั้นมาก ๆ แต่เนื่องจากได้จุตรูปอธิษฐานไปก็เลยยังไม่ท่นจะทำอะไร ขอรอดูผลสักพัก หลังจากนั้นประมาณ 3 วัน น้ำฝนก็ฝันว่ท่น (ครูบาริยชาติ) มาหา ท่นมาในรูปแบบของท่นเลย ครองจีวร มีพัด ในฝันท่นมาสวดบังสุกุลให้เพื่อขอให้เราอยู่ต่อ และขอบิณฑบาตชีวิตไว้ จากวันนั้นทำให้ฝนมีกำลังใจ และไม่รู้ว่าพลังใจมาจากไหน แล้วก็ฮึดสู้ขึ้นมาว่จะขอเริ่มต้นชีวิตใหม่¹¹¹

กรณีของคุณชาญชัย อมรวนพัฒน์ หรือ เฮียฮุย เขียนพระชาวจังหวัดระยองกล่าวว่เมื่อก่อนผมชอบเล่น ชอบเที่ยว ได้เงินมาก็กินเที่ยวหมด ผมไม่ใช่คนที่จะมานั่งสวดมนต์ไหว้พระ ไม่ค่อยนับถือพระสงฆ์รูปไหนเป็นพิเศษ ถ้าจะไหว้พระก็จะไหว้พระธาตุซึ่งเป็นตัวแทนของพระพุทเจ้า เพิ่งมีครูบาริยชาตินี้แหละที่ผมเคารพนับถือมาก ๆ ซึ่งพอมารู้จักครูบา ได้มาฝากตัวเป็นลูกศิษย์ท่น เหมือนท่นมาช่วยชี้ทางให้ ก็ได้สำนึกว่เราเป็นผู้นำครอบครัว ตอนนั้นผมเลิกเล่นเลิกเที่ยว หันมาสวดมนต์นั่งสมาธิได้ ลูกเมียก็สบายใจ ตอนนั้นผมมาวัดแสงแก้วฯ บ่อยจนคนแถวนั้นคิดว่าผมเป็นคนเซียงราย ทั้ง ๆ ที่จริงผมเป็นคนระยอง ตอนที่ผมฝากตัวเป็นลูกศิษย์ท่น ผมบอกท่นว่ขอให้บารมีท่นช่วยให้ผมซึ่งเคยมีชีวิตลุ่ม ๆ ดอน ๆ ไม่มั่นคง ให้มีชีวิตที่มั่นคง มีสิ่งดี ๆ เข้ามาแล้วหลังจากนั้นชีวิตผมก็ดีขึ้นจริง ๆ¹¹²

จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความไม่มั่นคงในครอบครัวของผู้ศรัทธาครูบาคติใหม่ส่วนใหญ่มักมีปัจจัยหลายประการสามารถสรุปอย่างกว้าง ๆ แบ่งออกได้เป็น 2 ปัจจัยหลัก ๆ คือ 1. ปัจจัยที่เกิดจากสภาพความไม่มั่นคงจากอาชีพการงานและการเงินที่ส่งผลกระทบต่อสภาพความไม่มั่นคงในครอบครัว เช่น การหมุนเงินไม่ทัน โดนโกง ผลกระทบทางการเงินจากวิกฤติเศรษฐกิจ เป็นต้น และ 2. ปัจจัยที่เกิดขึ้นจากปัญหาภายในครอบครัวเองด้วยเช่นกัน เช่น คนรักตีจากหรือ ตัวผู้นำครอบครัวชอบกินชอบเที่ยวจนหมดตัว ทำให้เกิดปัญหาภายในครอบครัวขึ้น

¹¹¹ ส.สุทธิพันธ์, *ครูบาริยชาติ อริยจิตโต ทิพย์ในธรรม*, (กรุงเทพฯ: บริษัทสถาพรบุ๊คส์ จำกัด, 2554), 208-220.

¹¹² เรื่องเดียวกัน, 196-207.

จากปัจจัยสำคัญทั้ง 2 ประการทำให้สภาพครอบครัวของเขาเหล่านั้นไม่มั่นคง อีกทั้งยังส่งผลต่อความเครียดส่วนตัว บางท่านถึงขั้นจะฆ่าตัวตายอย่างในกรณีของ ป้าเพ็ญ และ คุณเอื้อการย์ แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนเหล่านี้เชื่อว่าปัญหาความไม่มั่นคงต่าง ๆ เหล่านี้คลี่คลายได้ด้วยบารมีของ ครุบาติใหม่ อีกทั้งผลของการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมสร้างบุญกับครุบาติใหม่ทำให้ชีวิตของเขาดีขึ้น สภาพจิตใจเข้มแข็งและแข็งแกร่งมากขึ้น ดังคำกล่าวของของป้าเพ็ญที่เชื่อว่า การที่ครุบา อริยชาติได้ช่วยกรวดน้ำอุทิศผลบุญที่หลังจากการออกจากนิโรธกรรมให้แก่ป้าเพ็ญ ทำให้ชีวิตโปร่งสบาย พลิกจากหน้ามือเป็นหลังมือ อีกทั้งยังทำให้เธอเป็นคนมีสติ คุณอารมณ์ และทำให้เธอเป็นคนใจเย็นขึ้น เช่นเดียวกับกรณีของคุณเอื้อการย์ เธอกล่าวว่าครุบาได้ขอขมาขานขอชีวิตเธอไว้ และการที่เธอได้ยื่นคำให้กำลังใจจากครุบาที่บอกว่าชีวิตเธอจะต้องผ่านไปได้ และ ชีวิตดี ๆ กำลังจะตามมา ทำให้เธอมีกำลังใจในการต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ รวมถึงคุณชาญชัย การเข้ามาศรัทธาครุบาอริยชาติ ทำให้ เขาเลิกกินเที่ยว และให้ความสำคัญกับครอบครัวมากยิ่งขึ้น ทำให้เขาผ่านชีวิตที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ จนพบกับสิ่งดี ๆ ที่เข้ามาได้

เห็นได้ว่าลักษณะความไม่มั่นคงในชีวิตครอบครัวของกลุ่มคนเหล่านี้ เป็นอีกความคาดหวังหนึ่งต่อการเข้ามาศรัทธาครุบาติใหม่ โดยคนเหล่านี้ต่างมีภูมิหลังความเชื่อทางศาสนาที่คล้ายคลึงกัน เชื่อมั่นในความศรัทธาและผลจากการสร้างบุญร่วมกับพระสงฆ์ที่ตนเองเชื่อว่ามีอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ โดยเชื่อว่ามีอำนาจและบารมีนั้นจะช่วยค้ำจุนให้ชีวิตของพวกเขาพ้นจากปัญหาและความไม่มั่นคงในปัญหาชีวิตครอบครัว ในทางจิตวิทยา การได้เข้ามาศรัทธาต่อครุบาติใหม่ การได้รับพร การได้รับคำพูดที่ให้กำลังใจ การได้สร้างบุญ สิ่งเหล่านี้อาจจะส่งผลทำให้สบายจิตใจของเขาเหล่านี้ดีขึ้น คลายความเครียดและคลายความกังวล ได้พบเจอหรือพูดคุยกับหาหรือแม้กระทั่งได้ระบายความรู้สึกจากปัญหาที่เกิดขึ้นกับเพื่อนผู้เป็นคณะศรัทธาครุบาติใหม่ด้วยตนเอง หรือได้ระบายความรู้สึกบางอย่างกับครุบาติใหม่ สิ่งเหล่านี้อาจจะปัจจัยที่ทำให้เกิดความสบายใจและลดภาวะความเครียดที่เกิดขึ้นในจิตใจได้ จึงทำให้เขาเหล่านี้รู้สึกสบาย และดีขึ้นภายหลังการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการศรัทธาต่อตัวครุบาติใหม่เช่นกัน

4.2.3.3 ความไม่มั่นคงในระบบสวัสดิการภาครัฐ ด้านการรักษาพยาบาลสมัยใหม่

ในช่วงทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา ผู้คนในท้องถิ่นเริ่มรู้จักชื่อเสียงของครุบาติใหม่บางรูป จากความศักดิ์สิทธิ์ด้านการรักษาโรค เช่น ในกรณีของครุบาบุญชุ่ม ผู้คนในท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย รวมถึงภาคเหนือบางส่วนเข้ามาศรัทธาครุบาบุญชุ่มตั้งแต่เมื่อท่านเป็นสามเณร ช่วงตั้งแต่ปี 2519 เป็นต้นมา โดยชื่อเสียงของท่านเกิดจากเชื่อกันว่าท่านเป็นตนบุญมาเกิด และอีกชื่อเสียงหนึ่ง

ที่ทำให้ท่านเป็นที่รู้จักของผู้คนจำนวนมากคือ น้ำมนต์รักษาโรค หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “น้ำสัจจะ” โดยมีเรื่องเล่าว่า มีเด็กเลี้ยงควายคนหนึ่งปวดหัวรักษาอย่างไรก็ไม่หาย ครุบาลยมนต์น้ำกิน ปรากฏว่าอาการปวดหัวนั้นหายไป จึงเป็นที่เลื่องลือของผู้คนในท้องถิ่น แห่กันมาเพื่อของน้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์จากท่าน โดยจากคำบอกเล่าของพ่ออ้อยใจ ผู้อุปฐากครุบาลบุญชุ่มตั้งแต่เป็นสามเณร กล่าวว่าคุณคนเริ่มมาตั้งแต่ฟ้ายังไม่สว่าง มากันเต็มวัดเอาโองมंत्र เอากล่องน้ำใส่กันมาเต็มหลังรถ เพื่อมาขอให้ครุบาลมนต์น้ำศักดิ์สิทธิ์ให้¹¹³

กรณีของครุบาลมนตรี ธรรมเมธี ครุบาลที่มีชื่อเสียงอีกท่านหนึ่งที่ อ. เด่นชัย จ. แพร่ ในช่วงทศวรรษ 2510 เป็นต้นมา กล่าวว่าชื่อเสียงของท่านเริ่มต้นจากมีคนนำเอาน้ำมนต์จากพระพุทธรูปที่ท่านได้ปั้นไว้กลางทุ่งนาตั้งแต่เด็ก ไปบริโภคทำให้หายอาการป่วยไข้จนท่านได้รับการขนานนามว่า “หมอน้อย” เป็นที่รู้จักของผู้คนในภาคเหนือ

ความไม่มั่นคงในระบบสวัสดิการภาครัฐ ด้านการรักษาพยาบาล เป็นอีกภูมิหลังหนึ่งของผู้คนที่ในชนบทที่ทำให้คนกลุ่มนี้ เลือกลงใช้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่พึ่งพาทางจิตใจ ในการรักษาเยียวยาอาการเจ็บป่วย การใช้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการรักษาพยาบาลของผู้คนในชนบทอยู่แล้ว โดยเชื่อกันว่าอาการเจ็บป่วยบางอย่าง เกิดขึ้นจากการกระทำของผีร้าย หรือ เกิดจากการกระทำของคนที่กำลังล่าช้าหรือพื้นที่ของผี จึงเข้ารับรักษาจากบุคคลที่เชื่อกันว่าสามารถแก้ไขการกระทำของผีด้วยการเสี่ยงทาย หรือใช้วิชาอาคมในการรักษาพยาบาล เช่น หมอเมือง ผียาหม้อหนึ่ง การดูเมื่อดูหมอจากคนทรง หรือ หมอเมื่อ ซึ่งในกรณีของหมอเมือง หมอเมื่อ เป็นได้ทั้งฆราวาสผู้ที่เคยร่ำเรียนวิชาเหล่านี้เมื่อครั้งบวชเป็นพระ หรือรวมถึงเป็นพระสงฆ์ได้เช่นกัน¹¹⁴ ทำให้ผู้คนในท้องถิ่นเลือกใช้ความศักดิ์สิทธิ์ของครุบาลดีใหม่หวังเพื่อช่วยในการรักษาโรค

อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้คนในท้องถิ่นยังคงให้ความสำคัญกับการรักษาโรคโดยใช้พื้นฐานความเชื่อดั้งเดิมนั้น เกิดจากการขาดโอกาสการเข้าถึงระบบการรักษาพยาบาลแบบสมัยใหม่ เนื้อหาส่วนนี้วิเคราะห์ให้เห็นว่า การขาดโอกาสดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้คน ยังคงให้ความสำคัญกับการรักษาโรคจากครุบาลดีใหม่

¹¹³ พ่ออ้อยใจ นันทะศักดิ์, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2559.

¹¹⁴ อานันท์ กาญจนพันธุ์, “การเปลี่ยนแปลงอำนาจและสถานะของหมอเมืองในพิธีรักษาโรคพื้นบ้านล้านนา,” ใน *เจ้าที่และผีป่วน พลวัตของความรู้ชาวบ้าน อำนาจและตัวตนของคนท้องถิ่น*, อานันท์ กาญจนพันธุ์ (เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555), 157-188.

ระบบประกันสุขภาพประชาชน ในประเทศไทยแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ 1. กลุ่มข้าราชการ พนักงาน และลูกจ้างประจำภาครัฐ (public formal sector) 2. กลุ่มลูกจ้างเอกชน (private formal sector) ซึ่งได้รับการคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติประกันสังคมในปี 2535 และ 3. กลุ่มประชาชน ที่อยู่ภายใต้การจ้างงานแบบไม่เป็นทางการ (informal sector) เช่น เกษตรกร ผู้ใช้แรงงานรับจ้าง ค่าขายส่วนตัว นอกจากนี้จากนั้นยังมีระบบประกันสุขภาพจากระบบประกันสุขภาพเอกชนด้วย¹¹⁵

ก่อนการเกิดขึ้นของพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าแห่งชาติ ในปี 2545 ผู้คนในชนบทไม่มีหลักประกันสุขภาพใด ๆ ทำให้ผู้คนในชนบท มีความเสี่ยงทางการเงินเมื่อเกิดปัญหา ด้านสุขภาพ ในปี 2535 ประชาชนกว่า 2 ใน 3 ของประชาชนทั่วประเทศ ไม่มีสิทธิหรือ สวัสดิการ การรักษาพยาบาลจากหลักประกันสุขภาพใด ๆ โดยปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากผู้ที่ไม่ได้อยู่ในระบบจ้างงานของรัฐ หรือเอกชนเป็นทางการ ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบทและมีฐานะยากจน¹¹⁶ (ดูตาราง 5.1 ประกอบ)

ในปี 2518 ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 3 เกิดโครงการสวัสดิการประชาชนด้านการรักษาพยาบาล (สปร.) แต่อย่างไรก็ตาม ยังครอบคลุมเพียงแค่ร้อยละ 13 ของประชาชนในประเทศ ซึ่งโครงการดังกล่าวจะประเมินผู้มีสิทธิ์ ในการร่วมโครงการจากรายได้และทรัพย์สินเป็นหลัก (means test) แต่ในปี 2536 โครงการดังกล่าวขยายตัวไปครอบคลุมกลุ่มการจ้างงานของรัฐ หรือเอกชน เมื่อกระทรวงสาธารณสุขได้เปลี่ยนแปลงการบริหาร โครงการบัตรสุขภาพเป็นรูปแบบใหม่ การประกันสุขภาพแบบสมัครใจ โดยมีเงินสมทบทุนจากรัฐบาล ต่อมาในปี 2537 ได้มีการขยาย เป้าหมายโครงการสวัสดิการประชาชนด้านการรักษาพยาบาล (สปร.) ให้ครอบคลุมผู้ที่สังคมควรให้

¹¹⁵ สัมฤทธิ์ ศรีธำรงสวัสดิ์, “ระบบประกันสุขภาพในประเทศไทย,” ใน *ระบบหลักประกันสุขภาพไทย*, บรรณาธิการรวมโดย สุรจิต สุนทรธรรม (กรุงเทพฯ: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2555), 73.

¹¹⁶ สุรพล ลิ้มวัฒนานนท์ และ ถาวร สกุลพาณิชย์, “สถานการณ์ก่อนมีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในประเทศไทย,” ใน *ระบบหลักประกันสุขภาพไทย*, บรรณาธิการรวมโดย สุรจิต สุนทรธรรม (กรุงเทพฯ: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2555), 56.

ความช่วยเหลือแก่อีกุศล เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก ผู้พิการ ภูมิปัญญาชน แต่อย่างไรก็ตาม ในปี 2539 โครงการดังกล่าวยังคงครอบคลุมประชาชนในประเทศเพียงร้อยละ 28 เท่านั้น¹¹⁷

ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันในปี 2535 เกิดพระราชบัญญัติประกันสังคม ในกลุ่มกิจการขนาดใหญ่ที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 20 คนขึ้นไป โดยครอบคลุมผู้คนเพียงร้อยละ 2 ของคนทั่วประเทศ และอีกสามปีต่อมาได้ขยายตัวไปยังกิจการที่มีลูกจ้าง 10 คน แต่อย่างไรก็ตาม ในการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี 2539 พบว่าผู้มีสิทธิ มีเพียงร้อยละ 5.6 ของคนในประเทศเท่านั้น

จากข้อมูลเกี่ยวกับระบบสวัสดิการรัฐด้านการรักษาพยาบาลข้างต้น เห็นได้ว่าระบบสวัสดิการรัฐด้านการรักษาพยาบาลนั้นครอบคลุมเพียงคนกลุ่มน้อยจำนวนของประเทศ ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำและการขาดโอกาสในการเข้าถึงการรักษาพยาบาลแบบสมัยใหม่ของประชาชนจากการสนับสนุนโดยรัฐ

ไม่เพียงเฉพาะการขาดโอกาสการเข้าถึงรัฐสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลของผู้คนในชนบทเท่านั้น จำนวนของสถานพยาบาลรวมถึงจำนวนบุคลากรทางการแพทย์รักษาพยาบาลก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญหนึ่ง ที่ทำให้ผู้คนขาดโอกาสดังกล่าวเช่นกัน โดยเริ่มต้นในปี 2485 ปีสถาปนากระทรวงสาธารณสุข มีโรงพยาบาลรัฐให้บริการรักษาพยาบาลในภูมิภาคเพียง 15 แห่ง มีสุขศาลาสถานบริการปฐมภูมิในระดับตำบลหรือสถานีอนามัยเพียง 300 แห่ง และมีอัตราเพิ่มขึ้นในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 3 ฉบับแรก พ.ศ.2505-2519 โรงพยาบาลในเขตเมืองและโรงพยาบาลขนาดใหญ่ได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 5.5 แห่ง และภายหลังได้มีการขยายตัวของสถานพยาบาลเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ พ.ศ. 2520-2524 , พ.ศ. 2525-2533 , พ.ศ. 2534-2539 เพิ่มเป็นเฉลี่ย 18.7 , 27.4 และ 18.8 ตามลำดับ¹¹⁸

ด้านบุคลากรในการรักษาพยาบาล เริ่มมีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยเป็นไปตามแนวโน้มการขยายตัวของโรงพยาบาล การผลิตพยาบาลหลักสูตร 2 ปี ของกระทรวงสาธารณสุข โดยเริ่มในปี 2525 เพื่อทดแทนหลักสูตรผู้ช่วยพยาบาล เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการเพิ่มจำนวนพยาบาลอย่าง

¹¹⁷ สุรพล ลิ้มวัฒนานนท์ และ ถาวร สกุกพาณิชย์, “สถานการณ์ก่อนมีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในประเทศไทย,” ใน *ระบบหลักประกันสุขภาพไทย*, บรรณาธิการรวมโดย สุรจิต สุนทรธรรม (กรุงเทพฯ: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2555), 56.

¹¹⁸ เรื่องเดียวกัน, 59-60.

รวดเร็วกว่าที่ผู้ป่วยโดยเฉพาอย่างยิ่งช่วงการขยายตัวของโรงพยาบาลระดับอำเภอ ภายใต้นโยบายพัฒนาสาธารณสุขชนบท¹¹⁹

กล่าวโดยสรุป จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้มีการขยายตัวทางด้านสวัสดิการรักษายาบาลให้แก่ประชาชนในประเทศ ทั้งการเกิดขึ้นของนโยบายประกันสุขภาพต่าง ๆ การขยายตัวของสถานบริการสาธารณสุข โรงพยาบาล สุขศาลาหรือสถานอนามัย รวมถึงการขยายตัวของบุคลากรทางการแพทย์ก็ตาม แต่กับพบว่าอัตราส่วนของการขยายตัวเหล่านั้น ยังคงความไม่เท่าเทียมและไม่ครอบคลุมประชากรทุกส่วนของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้คนที่มีความยากจนในชุมชนชนบท

ดังนั้นจากภูมิหลังของกลุ่มคนในท้องถิ่น หรือผู้คนที่เห็นได้ชัดว่าขาดโอกาสการเข้าถึงการรักษายาบาลในแบบระบบสาธารณสุขสมัยใหม่ ผสมกับพื้นฐานความเชื่อเรื่องโรครักษาโรคและการรักษาโรคแบบดั้งเดิมที่ผูกโยงกับความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่ยังคงมีอยู่ภายใต้ความเชื่อดังกล่าว จึงทำให้ผู้คนที่ขาดโอกาสเหล่านี้ เลือกที่จะหาช่องทางทางการแพทย์ที่ใช้เงินจากกลุ่มครอบครัวใหม่ โดยการเป่า การเสก น้ำมันศักดิ์สิทธิ์ หรือการทำพิธีกรรมการรักษาโรคอื่น ๆ เพื่อเยียวยาทั้งทางกาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเยียวยาทางด้านจิตใจไปพร้อม ๆ กัน การเข้าไม่ถึงหรือขาดโอกาสในการรักษายาบาลในระบบสาธารณสุขสมัยใหม่ และ ความเชื่อพื้นฐานการรักษาโรคแบบดั้งเดิมของคนในท้องถิ่น จึงอาจถือได้ว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้คนที่เกิดความศรัทธาต่อตัวครอบครัวใหม่ และเป็นปัจจัยต่อการเติบโตของชื่อเสียงของครอบครัวใหม่ด้วยเช่นกัน

¹¹⁹ สุรพล ลิ้มวัฒนานนท์ และ ถาวร สกฤตพาณิชย์, “สถานการณ์ก่อนมีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในประเทศไทย,” ใน *ระบบหลักประกันสุขภาพไทย*, บรรณาธิการรวมโดย สุรจิต สุนทรธรรม (กรุงเทพฯ: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2555), 60.

ตารางที่ 4.1 แสดงความแตกต่างของระบบหลักประกันสุขภาพทั้งสามของประเทศไทย

	ระบบสวัสดิการ รักษาพยาบาลข้าราชการ	ระบบประกันสังคม	ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วน หน้า
จำนวนผู้มี สิทธิ ¹	5 ล้านคน (8%)	9.84 ล้านคน (15.8%)	47 ล้านคน (75%)
แหล่งเงิน	งบประมาณรัฐ รายจ่ายในปี 2551 เท่ากับ 54,904.48 ล้านบาท ² (~11,000 บาท/ คน)	สมทบจากรัฐ นายจ้าง และ ลูกจ้างฝ่ายละเท่ากันร้อยละ 1.5 ของเงินเดือน อัตรา เหมาจ่ายรายหัวปี 2550 เท่ากับ 1,250 บาท และมี รายจ่ายรวม 2,133.5 บาท/ คน ³	งบประมาณรัฐ อัตราเหมาจ่าย รายหัวปี 2551 เท่ากับ 2,100 บาท ¹
สิทธิ ประโยชน์	รอบด้านทั้งบริการผู้ป่วย นอก/ ใน ทันตกรรม ค่ายา เวชภัณฑ์ ค่าอาหารและ ห้องพิเศษ ค่าคลอดบุตร	รอบด้านทั้งบริการผู้ป่วย นอก/ ใน ทันตกรรม ค่ายา เวชภัณฑ์ ค่าอาหารและห้อง สามัญชดเชยกรณีคลอดบุตร ตาย พิการ	รอบด้านทั้งบริการผู้ป่วยนอก/ ใน ทันตกรรม ค่ายาเวชภัณฑ์ ค่าอาหารและห้องสามัญ ค่า คลอดบุตร ชดเชยตาม ม.41
ผู้ให้บริการ	สถานพยาบาลรัฐเป็นหลัก ใช้ รพ.เอกชนได้กรณีฉุกเฉิน แบบผู้ป่วยใน แต่เบิกได้ไม่ เกิน 3,000 บาท	โรงพยาบาลรัฐและเอกชน คู่สัญญา และสถานพยาบาล ในเครือข่าย	สถานพยาบาลรัฐและเอกชน คู่สัญญาและสถานพยาบาลใน เครือข่าย
รูปแบบ วิธีการ จ่ายเงิน	ผู้ป่วยนอก ตามปริมาณ บริการและราคาที่เรียกเก็บ ย้อนหลัง สำหรับ บริการ ผู้ป่วยในตามรายป่วยใน อัตราที่กำหนด (DRG)	เหมาจ่ายรายหัวรวมสำหรับ บริการผู้ป่วยนอกและใน และจ่ายเพิ่มเป็นรายกรณี	เหมาจ่ายรายหัวสำหรับ บริการ ส่งเสริมป้องกัน และ ผู้ป่วยนอก สำหรับบริการผู้ป่วยในจัดสรร งบยอดรวมตามน้ำหนัก สัมพัทธ์ DRG

ที่มา: “กว่าจะเป็น ‘ระบบประกันภาพ’”,

TCIJ, <http://tcijthai.com/tcijthainews/view.php?ids=1420> (สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2560)

4.2.3.4 ความไม่มั่นคงที่เกิดขึ้นจากความไม่เท่าเทียมทางการเมือง

ผู้ศรัทธาครุบาคติใหม่จำนวนหนึ่งรู้สึกถึงความไม่มั่นคงจากความไม่เท่าเทียมในสังคม ภายใต้ระบบการเมืองแบบเส้นสายหรือการถูกทำให้เป็นชอบชอบของสังคมนั้น ๆ เช่น กลุ่มคนไทใหญ่ หรือ ชนกลุ่มน้อยในพื้นที่รัฐฉานที่เป็นผู้ศรัทธาครุบาบุญชุ่ม กลุ่มชาวอาราอังก์ที่อพยพจากประเทศพม่ามาอยู่ในพื้นที่บริเวณภาคเหนือของไทย หรือแม้แต่คนไทยบางคนก็เข้าใจว่า ไม่ได้ได้รับความยุติธรรมจากการใช้เส้นสายในการคัดเลือกเข้ารับราชการ เป็นต้น ลักษณะความไม่มั่นคงเช่นนี้ ทำให้เขาเหล่านั้น เลือกที่จะเข้ามาสร้างบุญ หรือพึ่งอำนาจบารมีของครุบาในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อหวังให้อำนาจศักดิ์สิทธิ์นั้นดลบันดาลให้เขาประสบความสำเร็จในสิ่งที่เขาหวัง

โดยความไม่มั่นคงลักษณะนี้จะกล่าวอยู่ 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ความไม่มั่นคงที่เกิดจากการขาดโอกาสในสังคมที่มีการใช้เส้นสายในการเข้าสู่ระบบราชการ และ ความไม่มั่นคงจากการถูกกดขี่และถูกทำให้เป็นชายขอบ โดยจะเป็นการสรุปคำสัมภาษณ์ของบุคคลที่ได้รับผลกระทบดังกล่าว

ในกรณีแรกความรู้สึกความไม่มั่นคงที่เกิดจากการขาดโอกาสในสังคม ที่เกิดจากการใช้เส้นสาย นางสาวพฤษภาเรียนจบจากหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอกประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ในปีการศึกษา 2557 เธอเลือกที่จะสอบบรรจุเป็นข้าราชการครูในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย โดยเลือกลงเขตพื้นที่การศึกษาเชียงรายเขต 3 โดยเธอสอบบรรจุข้าราชการครูรอบเดือนเมษายน 2558 มีผู้สมัครสอบทั้งสิ้น 596 คนโดยประมาณ และเธอติดเป็นลำดับที่ 60 จึงรอการเรียกตัวเพื่อเข้ารับราชการครูตามลำดับ แต่อย่างไรก็ตามระยะเวลาผ่านมาว่า 2 ปี ปรากฏว่ายังไม่มีหน่วยงานใดเรียกเธอเข้าบรรจุ เธอกล่าวว่าในการสอบบรรจุคนที่ถูกเรียกมักจะรู้จักหรือมีการฝากตัวโดยผู้มีอำนาจ หรือมีเงิน (ใช้เส้นสาย) เธอจึงคิดว่าความล่าช้าที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการถูกฉ้อโกงสิทธิในลำดับการเรียกตัว เพราะเธอไม่รู้จักผู้ใหญ่ ไม่มีเส้นสาย และไม่มีเงินพอสำหรับการผลักดันให้เธอได้รับการเรียกตัวโดยเร็ว หลังจากรอมากกว่า 2 ปี ในปี 2559 มีการเปิดสอบทุนครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นขึ้น ในเดือนกรกฎาคม โดยเกณฑ์คุณสมบัติของผู้ที่มีสิทธิในการสมัครสอบจะต้องมีผลการเรียนรวม (GPA) เฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3.00 และมีผลการเรียนวิชาพื้นฐานรวมไม่ต่ำกว่า 3.00 เช่นกัน เธอจึงตัดสินใจเข้าร่วมสอบครั้งเลือกและได้รับการเรียกตัวให้บรรจุภายหลังจากการประกาศผลสอบประมาณสองเดือนหลังจากการสอบ¹²⁰

¹²⁰ นางสาวพฤษภา, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2559.

จากข้อมูลข้างต้น เห็นได้ว่าเธอรู้สึกว่า เธอไม่ได้รับความเป็นธรรม และถูกทรอนสิทธิ การเรียกตามลำดับผู้สอบติดบรรจุข้าราชการครู ซึ่งจากความเป็นจริงไม่ปรากฏหลักฐานข้อเท็จจริงว่า มีการใช้เส้นสาย การฝากตัว หรือการใช้เงินในการเลื่อนลำดับการเรียกตัวตามที่เธอกกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม ภายใต้สังคมไทยที่ถือว่าเป็นสังคมแบบอุปถัมภ์ ที่มีการคอร์รัปชันเป็นเรื่องปกติธรรมดา จึงทำให้เธอมีความรู้สึกเช่นนั้น และเมื่อเธอต้องรอคอยการเรียกตัวโดยใช้เวลากว่า 2 ปี ทำให้เธอตกอยู่ในสภาวะแห่งความไม่มั่นคง สภาวะแห่งความไม่แน่นอน และสภาวะที่ต้องคอยแข็งขัน เธอจึงได้ใช้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ใช้การสร้างกำลังใจและสร้างความหวังให้ถูกเรียกเข้ารับข้าราชการครูโดยเร็ว ซึ่งหนึ่งในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นคือการไปทำบุญร่วมกับครอบครัวใหม่ ไปไหว้พระที่วัดครอบครัวใหม่ ไปขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นเทวรูปและพระพุทธรูปในวัดของครอบครัวใหม่ด้วย เช่น พระพิฆเนศองค์ใหญ่ ที่เชื่อว่าเป็นบรมครูแห่งการศึกษา พระเจ้าทันใจ เทพทันใจ และเทพกระซิบ ซึ่งเป็นเทวรูป และพุทธรูปที่มีชื่อเสียง ซึ่งถูกจำลองและสร้างขึ้นไว้ในวัดของครอบครัวใหม่ เพื่อให้ผู้คนเข้ามากราบไหว้บูชาและขอพร

เธอกล่าวว่าในช่วงเวลาแห่งการรอคอยกว่า 2 ปี เธอใช้สิ่งศักดิ์สิทธิ์จำนวนมากในการสร้างความหวังทั้งการดูเมื่อ (ดูดวง) และไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์หลายแห่ง แต่ภายหลังจากสอบทุนครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น เธอได้ยินคำเล่าลือว่าหากที่ไปขอพรจากพระพิฆเนศที่วัดแสงแก้วโพธิญาณหลายคนได้สมดังปรารถนา เธอจึงไปขอพรตามที่ได้ยินคำเล่าลือมา โดยการไปกระซิบที่รูปปั้นหนูที่ฐานพระพิฆเนศองค์ใหญ่ ขอให้ผ่านการคัดเลือกและได้รับการเรียกตัวโดยเร็ว หลังจากนั้นเพียงไม่ถึงสองอาทิตย์เธอถูกเรียกตัว ให้เข้ารับการบรรจุเป็นข้าราชการครูในทุนครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นที่ อ. เชียงของ จ. เชียงราย เธอจึงเชื่อว่าพระพิฆเนศของครอบครัวมีความศักดิ์สิทธิ์จริง จึงทำให้เธอเคารพและเชื่อมั่นในบารมีของครอบครัวใหม่รูปนั้นด้วย¹²¹

อีกกรณีหนึ่งเป็นลักษณะของความไม่มั่นคงที่เกิดขึ้นจากการสู้รบทางการเมืองระหว่างทหารพม่ากับทหารว่าแดงและไทใหญ่ และการทำให้เป็นชายขอบของสังคมของกลุ่มชาวไทใหญ่และชนกลุ่มน้อยที่เป็นผู้ศรัทธาต่อครอบครัวบุญชุ่ม ญาณสวโร จากคำสัมภาษณ์ลูกหนานสาม และ อ้ายหนาม¹²² ทั้งสามท่านเป็นชาวปะหล่องที่อพยพหนีมาจากเชียงตุง โดยอพยพมาอยู่เมืองไทยเมืองประมานยี่สิบกว่าปี เหตุผลที่อพยพมาอยู่เมืองไทยเนื่องจากภัยของการต่อสู้กันระหว่างทหารพม่า ทหารว่า และ ทหารไทใหญ่ ลูกหนานสามได้กล่าวว่า รบกันทุกวันรบกันวันละสามสี่รอบ ไม่เป็นอันทำ

¹²¹ นางสาวพฤษา, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2559.

¹²² ลูกหนานสาม แสงคำ และ อ้ายหนาม น้อยใสดี, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2559.

มาหากิน เลยกินนอพยพหนีมาอยู่เมืองไทย อีกเหตุผลหนึ่งที่อพยพมาคือ หากยังคงอยู่ที่ดังกล่าวจะ ลูกหลานจะถูกรับไปเป็นทาสทาส ซึ่งไม่มีใครอยากเป็น จึงพากันหนีจากเมืองเป็ง เชียงตุง เข้ามา ทำงานสวนยาง ทำสวนเกษตรกับพ่อเลี้ยงท่านหนึ่งที่บ้านป่าสักน้อย อ. เชียงแสน จ. เชียงราย และได้ หาซื้อที่ดินสร้างบ้านอยู่กับเป็นหมู่บ้านชาวปะห่องรวมกันกว่า 50 หลังคาเรือน

กลุ่มคนเหล่านี้นับถือพุทธศาสนาอยู่แล้ว และมีความศรัทธาต่อตัวครูบาบุญชุ่มเป็นอย่างมาก ซึ่งทั้งสามท่านถือว่าครูบาบุญชุ่มเปรียบเหมือนเทพเจ้าของเขา โดยเขาศรัทธาครูบาบุญชุ่ม เพื่อหวังพึ่งบุญบารมีของครูบา ได้ร่วมสร้างบุญกับครูบา โดยขอให้ชีวิตของเขาดีขึ้นในอนาคต หรือในชาติหน้า เขาเชื่อว่าการสร้างร่วมบุญและสร้างบุญกับครูบาทำให้ได้บุญมหาศาลเพราะครูบาเปรียบเหมือนตนบุญที่มาโปรดพวกเขา เขาเหล่านี้ศรัทธาครูบาตั้งแต่ยังอยู่ที่เชียงตุง ได้เดินทางมาร่วมงาน และมาช่วยงานครูบาอยู่อย่างตลอด¹²³ ทั้งการเป็นกำลังในการก่อสร้างวัดหรือพระธาตุหลายแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งลุงหนานสาม ครูบาให้ลุงหนานเป็นผู้คอยดูแลทำความสะอาด ซ่อมแซม วัดที่ครูบา เคยสร้างไว้ในเชียงรายหลายที่ เช่น วัดถ้ำปลา วัดบ้านด้าย รวมถึงดอยเวียงแก้ว¹²⁴ เช่นเดียวกันกับ กลุ่มชาวกะเหรี่ยง และไทใหญ่หลายคนที่มีส่วนร่วมงานอายุวัฒนมงคลครูบาบุญชุ่ม เขากล่าวว่ามา ศรัทธาครูบาเพราะอยากได้บุญ ทำให้ชาติหน้าได้เกิดมาเป็นคนกับเขาบ้าง คำว่า “เป็นคน” ในที่นี้ หมายถึงได้เกิดมาอยู่ในสถานะที่ดี เป็นคนมีเงินมีทอง เป็นเจ้าคนนายคน ไม่ใช่เกิดมาเป็นชาวเขา หรือ เกิดมาลำบาก เช่นนี้

กลุ่มคนเหล่านี้จึงหวังมาร่วมสร้างบุญกับครูบาในฐานะตนบุญ พระโพธิสัตว์ หรือเทพ เจ้าของเขา โดยการบริจาคเงินบ้างเล็กน้อย มาเป็นช่วยแรงงานในการก่อสร้างบูรณสถานที่สำคัญที่ ครูบาได้ไปสร้างหรือบูรณะ หรือมาร่วมสวดมนต์ นั่งฟังเทศนา นั่งสมาธิกับครูบา โดยหวังให้ผลบุญนั้น ทำให้พวกเขาได้เกิดมาอยู่ในสถานะที่ดีกว่านี้ ได้เกิดมาเป็นเจ้าคนนายคน เกิดมาเป็นคนมีเงินมีทอง และไม่ต้องถูกกดขี่หรือต้องเผชิญกับภัยอันตรายแบบที่เขากำลังเป็นอยู่เช่นนี้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความศรัทธาของกลุ่มชนชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ที่มีต่อครูบา คติใหม่ เกิดขึ้นจากลักษณะความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิตที่ต้องเผชิญกับภัยการสู้รบ และความรู้สึก ถึงความเป็นพลเมืองชั้นสองที่ขาดโอกาสที่ดีในการดำรงชีวิต จึงทำให้เขาเหล่านี้หวังพึ่งบุญบารมีของ

¹²³ ลุงหนานสาม แสงคำ และ อ้ายหนาม น้อยใสดี , สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2559.

¹²⁴ ลุงหนานสาม แสงคำ, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2559.

ครอบครัวใหม่ นำพาพวกเขาสร้างบุญ เพื่อหวังในอนาคตชาติของเล่าได้เกิดมาในโลกหรือชีวิตที่ดีกว่าชีวิตที่เป็นอยู่

กล่าวโดยสรุป กลุ่มผู้ศรัทธาครอบครัวใหม่มีลักษณะที่หลากหลาย เช่น 1. กลุ่มคนชนชั้นกลางจากกรุงเทพฯ และต่างพื้นที่ภาคเหนือ 2. กลุ่มคนชนชั้นในภาคเหนือและชาวบ้านทั่วไปในภาคเหนือ และ 3. กลุ่มชาติพันธุ์ และชนกลุ่มน้อยทั้งในพื้นที่ภาคเหนือ พื้นที่ทางตอนเหนือของพม่า ในเช่น รัฐฉาน ทางตอนเหนือของประเทศลาว เช่น ชาวไทลื้อเมืองสิง ทางตอนใต้ของประเทศจีน เช่น กลุ่มไทลื้อสิบสองปันนา เป็นต้น

กลุ่มคนเหล่านี้เข้ามามีบทบาทและมีความสัมพันธ์กับกลุ่มครอบครัวใหม่โดยการรู้จักครอบครัวใหม่ผ่านช่องทางการสื่อสารที่แตกต่างกัน กลุ่มชนชั้นกลางคนกรุงเทพฯ และต่างพื้นที่จังหวัดภาคเหนือต่างรู้จักครอบครัวผ่านสื่อ เช่น หนังสือพิมพ์ รายการโทรทัศน์ หนังสือพระ หนังสือประวัติ และสื่อโซเชียลมีเดีย เป็นต้น ส่วนกลุ่มคนในพื้นที่ภาคเหนือ รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์รู้จักครอบครัวใหม่ผ่านคำเล่าลือตามความเชื่อต่าง ๆ เช่น เป็นต้นบุญมาเกิด เป็นครอบครัววิชัยมาเกิด รักษาโรคได้ ทักแม่นเครื่องครัด วัตสวย รวมถึงช่องทางที่คล้ายคลึงกับกลุ่มคนชนชั้นกลางด้วย

ความเชื่อและความศรัทธาของกลุ่มคนเหล่านี้ที่มีต่อครอบครัวใหม่เกิดขึ้นจากภาพลักษณ์ของครอบครัวใหม่ที่สัมพันธ์กับภาพลักษณ์ของครอบครัววิชัยในการรับรู้และความเข้าใจ เช่น ความเชื่อที่เกี่ยวกับครอบครัววิชัยในแง่ต่าง ๆ ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งเหนือธรรมชาติ ศาสนาห้าพันปี ยุคกึ่งพุทธกาล การเกิดขึ้นของตนบุญ การสร้างบุญผ่านตัวกลางที่ดี เป็นต้น ซึ่งภาพลักษณ์เหล่านี้เป็นภาพลักษณ์พระสงฆ์ในอุดมคติที่ผู้คนในสังคมปรารถนาที่จะได้ร่วมบุญ ไม่เพียงเท่านั้น ความเชื่อทางศาสนาเหล่านี้ สัมพันธ์กับความคาดหวังที่เกิดจากภูมิหลังความไม่มั่นคงในรูปแบบต่าง ๆ ของผู้คนแต่ละกลุ่ม ทำให้การเข้ามาเลื่อมใสศรัทธาครอบครัวใหม่จึงมีลักษณะของความคาดหวังที่แตกต่างกันไป ภูมิหลังความไม่มั่นคงของกลุ่มคน สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้เขาเหล่านั้นเลือกที่จะเข้ามาเคารพเลื่อมใสและศรัทธาต่อครอบครัวใหม่ ดังนั้นการเข้ามาศรัทธาครอบครัวใหม่ จึงเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวในฐานะ “ตัวกลางที่ดีในการสร้างบุญ” โดยความคาดหวังต่อผลบุญต่าง ๆ มีทิศทางที่สัมพันธ์กับความคาดหวังของกลุ่มคนที่เกิดขึ้นจากภูมิหลังความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตของแต่ละกลุ่ม

5.1.1 การเชื่อมโยงและการหีบยืมภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยของกลุ่มครุบาคติใหม่

การเชื่อมโยงและหีบยืมภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยของครุบาคติใหม่ เพื่อให้นำเสนอตัวเองต่อการรับรู้ของผู้คนในสังคม เกิดขึ้นจากปัจจัย 2 ประการหลักได้แก่ 1. ความไม่ชัดเจนของค่านิยมความหมายของคำว่า “ครุบา” รวมถึง ค่านิยมตัวบุคคลที่จะสามารถได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครุบา” ในภาคเหนือปัจจุบัน 2. กระบวนการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยตั้งแต่ทศวรรษ 2470 จนถึงปัจจุบัน

ในประวัติศาสตร์ล้านนาจนถึงทศวรรษปัจจุบัน (ทศวรรษ 2550) คำว่า “ครุบา” เป็นคำที่ไม่สามารถกำหนดลักษณะหรือความหมายและการนิยามตัวบุคคลที่สามารถได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครุบา” ได้อย่างชัดเจน คำดังกล่าวถูกนำมาใช้บนพื้นฐานของ “ศรัทธา” กล่าวคือ หากศรัทธาใครก็สามารถเรียกขานด้วยคำว่า “ครุบา” ได้โดยไม่มีข้อจำกัดที่ตายตัว

อีกปัจจัยหนึ่งจากการศึกษาในบทที่ 3 พบว่าเกิดกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัย ซึ่งเริ่มต้นช่วงทศวรรษ 2470 และเพิ่มมากยิ่งขึ้นภายหลังครุบาศรีวิชัยได้มรณภาพ (พ.ศ. 2481) กระแสดังกล่าวทำให้ครุบาศรีวิชัยกลายเป็นที่รู้จักของผู้คนในสังคม ทำให้ครุบาศรีวิชัยกลายเป็นการรับรู้และความเข้าใจหลักต่อภาพลักษณ์ความเป็นสงฆ์แบบล้านนาและกลายเป็นความหมายของคำว่า “ครุบา” ดังนั้นเรื่องราวและสิ่งที่มีสัมพันธ์กับครุบาศรีวิชัยที่ถูกกระแสผลิตซ้ำและการสร้างภาพลักษณ์สร้างขึ้นมา จึงกลายมาเป็นการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคมต่อเรื่องราวของครุบาศรีวิชัย เพราะฉะนั้นการรับรู้และความเข้าใจต่อเรื่องราวของครุบาศรีวิชัยจึงเป็นเพียงความเข้าใจที่เกิดขึ้นจากกระแสดังกล่าว

ยิ่งกว่านั้น ทศวรรษ 2530 ภายใต้กระแสท้องถิ่นนิยมในภาคเหนือครุบาศรีวิชัยยังมีบทบาทสำคัญ ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ล้านนาร่วมสมัย และกลายมาเป็นตัวแทนความเป็นล้านนาหลายประการ ทั้งวัฒนธรรม จารีตสงฆ์ล้านนา และเป็นวีรบุรุษแห่งล้านนา กระแสดังกล่าวจึงเป็นอีกแรงผลักดันหนึ่งที่ทำให้มีการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยเพิ่มมากขึ้น และเกิดการเชื่อมโยงและหีบยืมของกลุ่มครุบาคติใหม่

ภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยที่ถูกผลิตซ้ำและสร้างขึ้นส่วนใหญ่จะเน้นเกี่ยวกับภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนาหรือพระผู้นำมวลชนบูรณะก่อสร้างพุทธสถานสำคัญจำนวนมากในภาคเหนือ ภาพลักษณ์การเป็นตนบุญ-ผู้วิเศษ ผู้ที่เชื่อว่ามีอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ และภาพลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมอย่าง การนุ่งห่ม รวมถึงอภิปิรียาที่ถูกผลิตซ้ำผ่านภาพถ่ายจำนวนมากของครุบาศรีวิชัย

ครุบาทติใหม่จึงพยายามเชื่อมโยงกับภาพลักษณ์ดังกล่าวนี้ 5 ประการหลัก ๆ ได้แก่

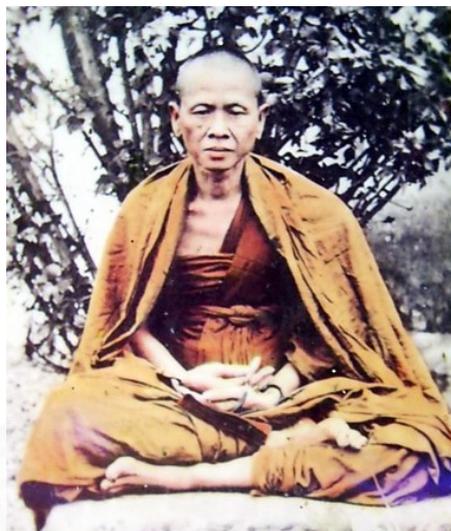
1. การเชื่อมโยงและการนำเสนอตนเองผ่านการแต่งกาย และ การแสดงอากัปกิริยาที่คล้ายคลึงกับภาพลักษณ์ครุบาตรีวิชัย
2. การเชื่อมโยงและการนำเสนอตนเองผ่านภาพลักษณ์การเป็น “พระนักพัฒนา”
3. การสร้างเรื่องราวเพื่อผูกโยงกับเรื่องราวของครุบาตรีวิชัย
4. การเชื่อมโยงผ่านวัตรปฏิบัติและพิธีกรรม
5. การใช้คำว่า “ครุบา” ในการนำเสนอตัวเอง

การเชื่อมโยงและการนำเสนอตนเองกับภาพลักษณ์ความเป็นครุบาตรีวิชัยของกลุ่มครุบาทติใหม่ ทำให้ครุบาทติใหม่ได้รับภาพลักษณ์สำคัญ ๆ ของครุบาตรีวิชัยมาด้วย เช่น การเป็นตบถ การเป็นผู้ที่เชื่อกันว่ามีอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ การเป็นพระเกจิอาจารย์ การเป็นพระนักพัฒนา ลักษณะเหล่านี้สัมพันธ์กับลักษณะของการเป็น “พระสงฆ์ที่ดี” ภายใต้ความเชื่อเรื่องตัวกลางที่ดีในการสร้างบุญ ที่ผู้คนในสังคมต่างแสวงหา (ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 4)

5.1.1.1 การเชื่อมโยงผ่านการแต่งกายและการแสดงอากัปกิริยา

กลุ่มครุบาทติใหม่ พยายาม แต่งกาย และ แสดงอากัปกิริยาที่คล้ายคลึงกับภาพลักษณ์ครุบาตรีวิชัย ส่วนใหญ่มักนุ่งห่มจีวรในลักษณะที่เรียกว่า “ห่มดอง” หรือการห่มผ้าแบบรัดอก โดยมีผ้าหนึ่งผืนไว้คลุมไหล่ ซึ่งอาจจะคลุมไหล่ทั้งสองข้าง หรือ ข้างเดียว แล้วแต่การห่มของแต่ละบุคคล และช่วงเวลา จีวรที่กลุ่มครุบาทติใหม่ห่มส่วนใหญ่มักจะทำจากผ้าฝ้ายย้อมด้วยสีที่แตกต่างจากพระสงฆ์ทั่วไป เช่น สีกรักแดง กรักน้ำตาล เป็นต้น และมักจะมีอุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้ประกอบ เช่น ห้อยลูกประคำ ถือบัวแก้ว ใช้ตาลปัตรที่ทำจากขนนกยูง หรือ ไบลาน เป็นต้น¹ ลักษณะการแต่งกายเช่นนี้ คล้ายคลึงกับลักษณะการแต่งกายของครุบาตรีวิชัยที่ปรากฏตามรูปภาพที่พบเห็นได้ทั่วไป ดูลักษณะการแต่งกายจากภาพที่ 5.1 และ 5.2 แสดงให้เห็นถึงความคล้ายคลึงกันของลักษณะการนุ่งห่มหรือการครองผ้าระหว่างกลุ่มครุบาทติใหม่และครุบาตรีวิชัย

¹ การใช้อุปกรณ์ที่แสดงถึงลักษณะความเป็นครุบาตรีวิชัยของกลุ่มครุบาทติใหม่ ไม่จำเป็นต้องมีอุปกรณ์พร้อมกันทั้งหมดก็ได้ ในบางกรณีก็ใช้เป็นบางอย่าง

ภาพที่ 5.1 : แสดงรูปภาพครูบาศรีวิชัยที่ถูกผลิตซ้ำอยู่อย่างต่อเนื่อง ที่มา, <https://yingbenjy.wordpress.com/บุคคลสำคัญแห่งเชียงใหม่/ครูบาศรีวิชัย/> , (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2559).

ภาพที่ 5.2: แสดงรูปภาพลักษณะการครองผ้า สีผ้าของกลุ่มครูบาตีใหม่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับรูปภาพของครูบาศรีวิชัย ที่มา, รวบรวมภาพโดยผู้วิจัย

ท่าทางหรืออากัปกิริยาที่ปรากฏผ่านภาพถ่ายของครูบาศรีวิชัย เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่กลุ่มครูบาคติใหม่พยายามนำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยง ส่วนใหญ่มักเป็นลักษณะของการยืนถือไม้เท้า การยืนอุ้มบาตร และการนั่งนับลูกประคำ เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะอยู่ในบริบทไหน ครูบาคติใหม่ มักจะแสดงลักษณะท่าทางดังกล่าวออกมา เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์นั้น ดังในกรณีของครูบาน้อย ในงานกฐินประจำปี 2558 ครูบาจะต้องถือไม้เท้าและพัดตลอดเวลา หรือแม้แต่ครูบาเทืองในงานกฐินประจำปี 2558 วัดพระธาตุดงสีมา เช่นกัน การวางท่าทางและการใช้อุปกรณ์เหล่านี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าครูบาคติใหม่เหล่านี้ พยายามดึงเอาลักษณะต่าง ๆ ของครูบาศรีวิชัยมานำเสนอตนเอง ต่อการรับรู้ของผู้คน ดังภาพที่ 5.3 และ 5.4

ภาพที่ 5.3 : แสดงลักษณะท่าทางและการใช้อุปกรณ์ที่สะท้อนลักษณะที่คล้ายคลึงกับภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัย, ที่มา , ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 5.4 : แสดงลักษณะท่าทางของกลุ่มครูบาคติใหม่ที่คล้ายคลึงกับภาพลักษณะของครูบาศรีวิชัย ,
ที่มา , รวบรวมภาพโดยผู้วิจัย

ดังที่กล่าวไปข้างต้น กลุ่มครูบาคติใหม่นิยมแต่งกายและแสดงท่าทางที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับภาพลักษณะของครูบาศรีวิชัย เพื่อสร้างความเข้าใจแก่คนในสังคมถึงความสัมพันธ์บางอย่าง ระหว่างตัวของครูบาคติใหม่กับความเป็นครูบาศรีวิชัย

การนำเสนอ มักจะถูกเสนออยู่อย่างต่อเนื่อง ดังเช่นที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ครูบาคติใหม่หลายรูป² ครูบาทุกรูปจะต้องแต่งกายในลักษณะดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ไม่เพียงแต่กิจกรรมหรือพิธีกรรมเท่านั้น ครูบาคติใหม่ยังนำเสนอภาพลักษณะเหล่านี้ไปในช่องทางอื่น ๆ อีกจำนวนมาก (จะกล่าวต่อไปในส่วนการผลิตซ้ำภาพลักษณะครูบาคติใหม่) การนำเสนอตัวตนดังกล่าวมีผลต่อความสนใจและความศรัทธาของผู้คนในสังคมด้วยเช่นกัน

การเชื่อมโยงลักษณะกับภาพลักษณะครูบาศรีวิชัย เป็นการเชื่อมโยงหนึ่งทีถือว่า เป็นรูปธรรมที่สุด ภาพลักษณะที่เชื่อมโยงนั้น เป็นลักษณะที่สอดคล้องกับการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคมที่มีต่อลักษณะความเป็นครูบาศรีวิชัย ที่ถูกกระแสนการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์สร้างขึ้น

² เข้ากราบนมัสการครูบาน้อยในวันปกติ เข้าร่วมงานกฐินประจำปีวัดศรีดอนมูล ซึ่งเป็นวัดที่ครูบาน้อยเป็นเจ้าของ อาวาส เข้าร่วมพิธีกรรมงานอายุวัฒนมงคลครูบาเจ้าเทือง งานกฐินประจำปีวัดบ้านเด่นสะเหลีศรีเมืองแก่น กฐินประจำปีวัดพระธาตุตุงสีมา ซึ่งเป็นวัดที่ครูบาเทืองเป็นเจ้าของ อาวาส ร่วมพิธีกรรมกฐินประจำปีวัดแสงแก้วโพธิญาณวัดของครูบาริษาชาติ งานปอยหลวงฉลองการสร้างวัดครบเก้าปีเก้าเดือนเก้าวันวัดแสงแก้วโพธิญาณ งานกฐินประจำปี และ งานเข้าบ่าเพ็ญสัจจะบารมีครูบาชัยยาปถพี รวมถึงงานอายุวัฒนมงคลฉลองวัดเกิดครูบาบุญชุ่มที่เมืองพงประเทศพม่า

ทำการบูรณะและปิดทองคำพระเจ้าตนหลวงทั้งองค์⁵ พร้อมกับครุบาบุญชุ่มได้ร่วมบูรณะซ่อมแซมพระวิหารพระเจ้าตนหลวงด้วย⁶ ไม่เพียงแต่สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับครุบาศรีวิชัยโดยตรงเท่านั้น สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับครุบาอภิชัยชาวปี ผู้เป็นลูกศิษย์ใกล้ชิดและถือว่าเป็นผู้ที่เป็นตัวแทนของครุบาศรีวิชัย ครุบาเทืองได้เข้าไปบูรณะด้วย โดยหากเข้าไปในหอเมรุครุบาชาวปีที่วัดพระพุทธรูปบาทผาหนามจะมีชื่อศรัทธาพระครุบาเจ้าเทืองติดอยู่ตรงประตูทางเข้าของหอเมรุด้วยเช่นกัน⁷

ไม่เพียงแต่การเข้าไปมีส่วนในการบูรณะซ่อมแซมสถานที่ที่มีความสัมพันธ์กับครุบาศรีวิชัยหรือครุบากลุ่มลูกศิษย์ที่ถือว่าเป็นตัวแทนครุบาศรีวิชัยเท่านั้น ยังมีกลุ่มครุบาคติใหม่หลายรูปที่ได้สร้างถาวรวัตถุหรือรูปเคารพที่เกี่ยวข้องกับครุบาศรีวิชัยด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างในกรณีครุบาอริยชาติ ได้สร้างรูปเหมือนครุบาศรีวิชัยที่หล่อด้วยโลหะใหญ่ที่สุดในโลก หน้าตัก 9 เมตร สูง 12 เมตร ไว้ที่วัดแสงแก้วโพธิญาณ⁸ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวไม่ได้มีความสัมพันธ์ใด ๆ กับครุบาศรีวิชัย

อีกกรณีหนึ่งคือครุบาชัยยะมวงคล หรือพระสมุห์นันทิเทพ จิรวฑฒโน เจ้าอาวาสวัดหนองปิง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ตั้งโครงการสร้างรูปเหมือนครุบาศรีวิชัย โดยโครงการจะสร้างรูปปั้นครุบาศรีวิชัยในท่านั่งสมาธิหน้าตัก 30 นิ้ว เพื่อแจกให้แก่ผู้ที่มีความเคารพและศรัทธาในตัวครุบาศรีวิชัย โดยปัจจุบันได้แจกไปกว่า 1,000 องค์ทั่วประเทศ โดยท่านเริ่มต้นกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งโครงการว่า “...ทุกวันนี้คนรู้จักครุบาศรีวิชัยเพียงแค่ว่า เป็นผู้สร้างทางขึ้นดอยสุเทพ แต่ไม่รู้อะไรมาเกินกว่านี้...” การก่อตั้งโครงการจึงมีจุดประสงค์เพื่อประกาศคุณงามความดี ความเห็นดีเห็นชอบในการอุทิศตนเพื่อศาสนาของครุบาศรีวิชัยที่มากกว่าเพียงการสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพให้ครุบาศรีวิชัย และ เรื่องราวของครุบาศรีวิชัยได้กระจายไปอยู่ในทุกพื้นที่ในประเทศไทย⁹ จุดเริ่มต้นของการก่อตั้งโครงการท่านกล่าวว่า ท่านได้ฝันถึงครุบาศรีวิชัย ในฝันท่านเล่า

⁵ “แห่ไหว้ ‘พระเจ้าตนหลวง’ 525 ปี ใหญ่สุด-ศักดิ์สิทธิ์สุด ของลูกได้ทุกราย,” ไทยรัฐออนไลน์, <http://www.thairath.co.th/content/676203>, (สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2560).

⁶ พระประกอบบุญ สุริยาโน, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2558.

⁷ สังเกตการณ์งานเปลี่ยนผ้าครุบาอภิชัยชาวปี อ.ลี จ.ลำพูน, เมื่อวันที่ 2-3 มีนาคม 2559.

⁸ ส.สุทธิพันธ์, 3 ครุบาศักดิ์สิทธิ์แห่งวัดแสงแก้วโพธิญาณ, (กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊คส์, 2558), 189.

⁹ ครุบาชัยยะมวงคล หรือ พระสมุห์นันทิเทพ จิรวฑฒโน, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2558.

ว่าครูบาศรีวิชัยมาพูดกับท่านว่า “...ตานูกู้อย่างแล้ว จะไต่ป่าตานเฮาฟอง...” (ให้ท่านทุกอย่างแล้ว ทำไมไม่ทานตัวท่านบ้าง) และได้ฝืนถึงครูบาศรีวิชัยอีก 2 ครั้ง โดยครั้งแรกฝืนเห็นครูบาศรีวิชัย ครั้งที่ สอง ฝืนเห็นครูบาอภิชัยชาวปี หลังจากนั้นท่านก็เริ่มมีผู้ศรัทธา เริ่มมีคนรู้จัก เลยตั้งโครงการ ดังกล่าวขึ้นมา ท่านเล่าว่าท่านเคยโดนโกงแล้วคิดจะล้มเลิกโครงการ ก็เกิดไม่สบายขึ้นมาเลย จำเป็นต้องมาทำโครงการจนถึงทุกวันนี้¹⁰

ดังที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่ากลุ่มครูบาคติใหม่หลายรูปได้พยายามเชื่อมโยงตนเองกับความเป็นครูบาศรีวิชัยผ่านการเข้าไปมีส่วนในการบูรณะหรือก่อสร้างในสถานที่ที่มีความสัมพันธ์กับครูบาศรีวิชัยโดยตรง ไม่เพียงเท่านั้นยังมีการสร้างถาวรวัตถุที่เกี่ยวข้องกับครูบาศรีวิชัย เช่น การสร้างอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย หรือ รูปปั้นครูบาศรีวิชัย ลักษณะดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงแค่การสร้างความสัมพันธ์บางอย่างระหว่างครูบาคติใหม่กับครูบาศรีวิชัย แต่ยังสะท้อนภาพลักษณ์ของการเป็นพระนักพัฒนาให้แก่ตัวครูบาคติใหม่ด้วย

การสร้างวัดของตนเองให้ยิ่งใหญ่และสวยงามอลังการ เป็นอีกสิ่งหนึ่งซึ่งช่วยผลิตภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนาให้แก่กลุ่มครูบาคติใหม่ และการสร้างวัดของตนเองเป็นการสะท้อนภาพลักษณ์ดังกล่าวได้ชัดเจนที่สุด ดังนั้นครูบาคติใหม่ส่วนใหญ่จะต้องสร้างวัดของตนเองให้มีลักษณะที่ยิ่งใหญ่และสวยงาม ทั้งนี้ด้วยพื้นฐานความเชื่อของผู้คนเชื่อว่าวัดหรือถาวรวัตถุในวัดเป็นสิ่งแสดงบารมีของพระภิกษุผู้เป็นเจ้าของวัดนั้น ๆ และเพื่อเป็นการนำเสนอภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนาให้ปรากฏกับสายตาผู้คนในสังคมด้วย

วัดของครูบาคติใหม่ส่วนใหญ่จะมีการก่อสร้างถาวรวัตถุอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยจะมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการขยายตัวของถาวรวัตถุในงานประจำปีที่เกี่ยวข้องกับครูบาทุกปี ทุกปี เช่น ยกช่อฟ้า ยกฉัตร พระวิหารหรือพระธาตุ ปั้นหรือหล่อพระพุทธรูป เบิกเนตรหรือไขตาพระเจ้า ปอยหลวงศาลา วิหาร เป็นต้น

ครูบาคติใหม่จะต้องสร้างอาคารสถานที่ต่าง ๆ จำนวนมาก การสร้างถาวรวัตถุเหล่านี้ไม่ได้เน้นหรือคำนึงถึงเรื่องประโยชน์การใช้สอยเป็นหลัก แต่จะเน้นเรื่องขนาด จำนวน และความสวยงามเป็นหลัก เพราะฉะนั้นวัดของครูบาคติใหม่จึงมีความแตกต่างไปจากวัดในระดับชาวบ้านทั่วไป โดยวัดในระดับชาวบ้าน ส่วนใหญ่จะมีอาคารอยู่เพียงไม่กี่ประเภท เช่น ศาลาเปรียญ กุฏิที่พักสงฆ์ พระอุโบสถ พระวิหาร หรือในวัดในบางชุมชนก็ใช้พระวิหารและพระอุโบสถร่วมกัน โดยถาวรวัตถุ

¹⁰ ครูบาชัยยะมวงคล หรือ พระสมุห์หน่ที่เทพ จีรวฑุโณ, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2558.

เหล่านี้มักเน้นการทำกิจกรรมทางศาสนาของชาวบ้านเป็นสำคัญ แต่ในกรณีวัดของครอบครัวใหม่ จะพบว่ามีอาคารหรือถาวรวัตถุที่มากเกินประโยชน์ใช้สอย เช่น รูปปั้นที่ใหญ่ที่สุดในโลก พระวิหาร เกือบ 10 หลัง เช่น พระวิหารพระเจ้าทองคำ พระวิหารพระเจ้าพระเงิน เป็นต้น หอไตรฯ พระอุโบสถ ศาลา 108 ห้อง ศาลาตามหน้าบุญ กุฏิสงฆ์ที่ยิ่งใหญ่อลังการ พระธาตุหรือเจดีย์ที่มีมากถึง 13 องค์ในวัดวัดเดียว หรือแม้แต่รูปเคารพที่ไม่ใช่เพียงพระพุทธรูปเช่น เจ้าแม่กวนอิมองค์ใหญ่ พระพิฆเนศวรองค์ใหญ่ พระพรหมองค์ใหญ่ หรือรูปปั้นเกจิชื่อดังในเมืองไทยเช่น หลวงปู่มั่น หลวงพ่อโต หลวงปู่ทวด ฯลฯ หรืออาคารที่พักเพื่อรับรองคณะผู้บิณฑบาตที่มีลักษณะคล้ายหอพักใหญ่ ๆ หรือมีลักษณะคล้ายห้องพักรีสอร์ท จำนวนมาก เป็นต้น ถาวรวัตถุเหล่านี้ไม่ได้เน้นในแง่ของประโยชน์การใช้สอยเป็นหลัก แต่กลับเน้นเพื่อแสดงบารมีของตัวครอบครัวที่เป็นเจ้าอาวาสวัดนั้น ๆ และเน้นเพื่อสร้างวัดให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว (ดูภาพมุมสูงวัดจากวิดีโอแนะนำเสนาอวัดของครอบครัว¹¹ และ ครอบครัว¹²)

การสร้างภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนาอีกลักษณะหนึ่งคือการเดินทางเพื่อไปบูรณะก่อสร้างวัดต่าง ๆ จำนวนมาก เช่นกรณีของครอบครัวบุญชุ่ม เป็นครอบครัวท่านหนึ่งที่มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับอาณาจักรล้านนาในอดีตก่อนการมีเส้นเขตแดนแบบรัฐสมัยใหม่ เช่น เมืองสิบสอง-ปันนา ทางตอนใต้ของจีน อีกหลายเมืองพื้นที่รัฐฉาน ทางตอนเหนือของประเทศพม่า รวมถึงหลายเมืองในพื้นที่ประเทศลาว และพื้นที่ในภาคเหนือของประเทศไทย โดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนไท-ไต เช่น ไทหลวง หรือ ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทเขิน ไทยวน (ล้านนา) ฯลฯ รวมถึงชนกลุ่มน้อยจำนวนมาก เช่น อาข่า ขมุ ปะหรง หรือ ดาราอั้ง เป็นต้น

จากการศึกษาของ Paul T. Cohen มองว่าครอบครัวบุญชุ่มเป็นผู้นำในการฟื้นฟูและบำรุงพุทธศาสนา โดยการก่อสร้างและบูรณะสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา การเป็นบุญนำทางจิตวิญญาณ หรือการเป็น “ตนบุญ” ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานในวัฒนธรรมพุทธศาสนาแบบไทยวน กิจกรรมการสร้างส่วนใหญ่ของครอบครัวบุญชุ่มส่วนใหญ่จึงเป็นการบูรณะพระธาตุในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ และพื้นที่ที่มี

¹¹ โปรดดูวิดีโอที่อาร์นำเสนอวัด, “วัดบ้านเด่นสะหลีศรีเมืองแกน,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=9JTP3Z2Spxw>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2559).

¹² โปรดดูวิดีโอที่อาร์นำเสนอวัด, “วิดีโอแนะนำสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัดแสงแก้วโพธิญาณ,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=qqEK3agP2B0>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 31 พฤศจิกายน 2559).

ความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ทางพุทธศาสนาเช่น ตำนานพระเจ้าเลียบโลก เพื่อสร้างจินตนาการถึงสิ่งที่เรียกว่าพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อการทำทาบกับแนวคิดเรื่องรัฐชาติสมัยใหม่¹³

โดยกิจกรรมการก่อสร้างและบูรณะของครูบาบุญชุ่มนั้น เริ่มต้นตั้งแต่ 2 ปีภายหลังจากบรรพชาเป็นสามเณร โดยเริ่มต้นด้วยการสร้างกุฏิ และวิหารวัดบ้านด้าย (ธรรมประสิทธิ์) ซึ่งเป็นวัดที่ท่านบรรพชาเป็นสามเณรอยู่ที่นั่น ภายหลังจากอุปสมบทเป็นพระภิกษุที่วัดสวนดอกจังหวัดเชียงใหม่ ในปี 2527 ครูบาได้กลับไปอยู่ที่เมืองพง จังหวัดท่าขี้เหล็ก รัฐฉานประเทศพม่า ท่านได้เริ่มก่อสร้างวัดพระธาตุตอดยี่ที่เมืองพง และได้สร้างวัดในพื้นที่ใกล้เคียงคือ วัดบ้านป่าสา ห่างจากด่านพรมแดนแม่สายเพียง 20 กิโลเมตร และ ห่างจากสามเหลี่ยมทองคำประมาณ 10 กิโลเมตร หลังจากการสร้างวัดพระธาตุตอดยี่ซึ่งเป็นวัดประจำของครูบาบุญชุ่มเสร็จสิ้น ครูบาได้เดินทางไปสร้างวัดอีกมาก โดยส่วนใหญ่เป็นพระธาตุ และอื่น ๆ ทั้งในภาคเหนือของประเทศไทย ในประเทศพม่า และตอนใต้ของจีน โดยเริ่มต้นจากการเมืองสิบสองปันนา ในปี 2537 และ เมืองสิง ทางตอนเหนือของประเทศลาว และอีกจำนวนมากในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ทางตอนเหนือของประเทศลาว พื้นที่ในแถบรัฐฉาน และสิบสองปันนา¹⁴

การดำเนินกิจกรรมการบูรณะ การฟื้นฟู สถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาจำนวนมากของครูบาบุญชุ่ม จึงเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตซ้ำและการสร้างภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนาให้แก่ตัวท่านด้วยเช่นกัน ดังนั้นกิจกรรมดังกล่าวจึงทำให้ ผู้คนในสังคมนิกถือและศรัทธาท่านในฐานะพระผู้เป็นพระนักพัฒนา ที่คอยช่วยค้ำจุนพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นภาพลักษณ์เดียวกันกับภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัยภายใต้การรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคม

การสร้างหรือบูรณะสถานที่สาธารณะประโยชน์เป็นอีกสิ่งหนึ่งซึ่งช่วยผลิตซ้ำภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนาให้แก่ครูบาชาติใหม่ได้เช่นกัน เช่น กรณีครูบาอริยชาติ ครูบาได้กล่าวในรายการวุดดีเกิดมาคุยว่า ได้นำเงินที่ได้จากการบริจาคจำนวนมากจากผู้ศรัทธา มาช่วยสังคมช่วยสาธารณประโยชน์ โรงเรียน โรงพยาบาล วัด บ้าน อำเภอ ชุมชน 9 ปีมาแล้วก็ร้อยกว่าที่แล้ว เมื่อผู้

¹³ Paul T. Cohen, “A Buddha Kingdom in the Golden Triangle: Buddhist Revivalism and the Charismatic Monk Khrua Bunchum,” *The Australian journal of Anthropology*, (December 2000), 141-154.

¹⁴ Ibid. , 144-145.

ที่ศรัทธาเห็นดังนั้นเขาก็มีใจที่จะบริจาคให้แก่ครูบา¹⁵ ในกรณีของครูบาเจษฎา ก็ได้สร้างหลายแห่ง เช่น ได้เดินทางไปเป็นประธานในการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำยอง ที่เมืองยอง ประเทศพม่า หลังจากสะพานเดิมเสียหายจากการถูกน้ำท่วม จากการนิมนต์ของสมเด็จพระราชาธิบดีจกษัตริย์เมืองยอง และได้สร้างโรงพยาบาลที่อำเภอตอยหลวง โดยใช้งบประมาณกว่า 70 ล้าน เพื่อตั้งระบบสาธารณสุขที่ดีมาสู่ผู้คนในพื้นที่ เนื่องด้วยเป็นพื้นที่มีประชากรฐานะค่อนข้างยากจนเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งยังเป็นการพยายามดึงดูดหลานชาวบ้านในพื้นที่ดังกล่าวที่มีความสามารถหรือได้รับการศึกษาทางด้านการแพทย์สมัยใหม่กลับมาช่วยเหลือผู้คนในพื้นที่ หรือแม้แต่ได้มีแนวคิดที่จะสร้างสถานรับเลี้ยงเด็กกำพร้า เด็กขาดแคลน และยากจน ที่อำเภอแม่สายด้วยเช่นกัน¹⁶ ครูบาน้อย เตชปัญโญ วัดศรีดอนมูล อำเภอสารภีเช่นกัน ครูบาได้เป็นประธานและเป็นผู้อุปถัมภ์ในการก่อสร้างสร้างโรงพยาบาลสารภีบรรพพัฒนาแห่งที่สอง¹⁷ โดยได้มอบที่ดินกว่า 8 ไร่เพื่อให้เป็นพื้นที่ในการดำเนินการก่อสร้างโรงพยาบาล โรงพยาบาลสารภีบรรพพัฒนาเป็นโรงพยาบาลชุมชนขนาด 60 เตียงมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นสถานที่พักฟื้นของผู้ป่วยในระยะช่วงระหว่างหลังออกจากโรงพยาบาลกับเตรียมพร้อมก่อนกลับบ้าน รวมทั้งเป็นสถานพยาบาลที่มีเป้าหมายในการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งฝึกด้านการฟื้นฟูสภาพร่างกายสำหรับผู้ป่วยและญาติ โดยได้เริ่มเปิดให้บริการในวันที่ 1 เมษายน 2558¹⁸

กล่าวโดยสรุป “การเป็นพระนักพัฒนา” เป็นภาพลักษณ์สำคัญหนึ่งของครูบาศรีวิชัยในการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในปัจจุบัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าครูบาคติใหม่หลายรูปจึงพยายามที่จะผลิตและนำเสนอภาพลักษณ์นั้นให้เกิดขึ้นกับตนเอง เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ให้สอดคล้องกับภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัย โดยการเป็นผู้นำในการพัฒนาถาวรวัตถุทางพุทธศาสนา ทั้งที่เกี่ยวข้องกับครูบาศรีวิชัยโดยตรง และไม่เกี่ยวข้องกับครูบาศรีวิชัย รวมถึง การสร้างวัดของตัวเองให้มีความยิ่งใหญ่อลังการ การก่อสร้างหรือบูรณะสถานที่สำคัญในตำนานที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา หรือ

¹⁵ “ผู้ดีเกิดมาคุย พระครูบาอริยชาติ อริยจิตโต (พระผู้ให้) 2/4”, WOODYTALK, https://www.youtube.com/watch?v=p2McFOJ2KVg&index=2&list=PLxKY4aRdnypcLv7GnaqXS_hkDwf5dGRXU (สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มกราคม 2559).

¹⁶ สนทนากับครูบาเจษฎา จิริสีโล ในการสังเกตการณ์งานปอยหลวงประจำปีวัดครูบาเจษฎา จิริสีโล วัดห้วยสัก อ.ตอยหลวง จ.เชียงราย, เมื่อวันที่ 11-13 มีนาคม 2559.

¹⁷ ครูบาน้อย เตชปัญโญ, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, วัดศรีดอนมูล อ. สารภี จ. เชียงใหม่, เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2559.

¹⁸ โรงพยาบาลสารภีบรรพพัฒนา, “ประวัติโรงพยาบาลสารภีบรรพพัฒนา,” <http://www.borvon.sarapeehealth.com/history> (สืบค้นเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2560).

วัดหรือสถานที่ที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ศรัทธา รวมถึงการก่อสร้างหรือการบูรณะสถานที่ที่เป็นสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ จำนวนมาก สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตและนำเสนอภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนาของกลุ่มศรัทธาใหม่สู่สายตาผู้คนในสังคม ผลจึงทำให้ผู้คนในสังคมที่มีการรับรู้และความเข้าใจว่า การเป็นครูบาศรีวิชัยคือการเป็นพระนักพัฒนาอยู่แล้ว มองหรือศรัทธากลุ่มศรัทธาใหม่ในฐานะ เป็นพระผู้ปฏิบัติตามวิธีแห่งตนบุญอย่างครูบาศรีวิชัย

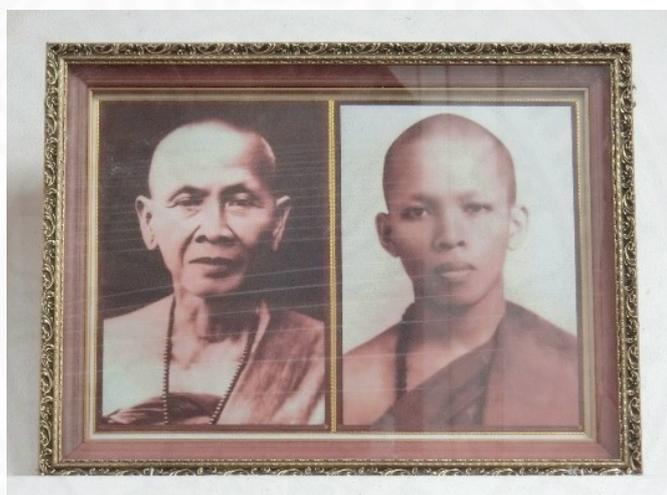
5.1.1.3 การเชื่อมโยงผ่านเรื่องเล่าการเป็นครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด

ครูบาคติใหม่หลายรูปมักมีเรื่องเล่าที่ผูกโยงกับเรื่องราวของครูบาศรีวิชัย โดยเรื่องเล่านี้เกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ เกิดขึ้นจากการเล่าที่สร้างขึ้นเอง และ เกิดขึ้นจากการเล่าของคนอื่น เช่น การบอกเล่ากันปากต่อปาก เป็นต้น การสร้างเรื่องเล่าในที่นี้เป็นการสร้างเรื่องเล่าเกี่ยวกับการกลับชาติมาเกิดเป็นหลัก โดยพื้นฐานความเชื่อของคนในภาคเหนือจะมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องของ “ขวัญ” โดยเชื่อกันว่าคนทุกคนจะมีขวัญ 32 ขวัญ เมื่อตายไป “ขวัญ” ก็จะกลับมาเกิดกับญาติที่ใกล้ชิด เช่น ลูก หลาน พี่ น้อง ของผู้ตายอีกครั้ง ดังนั้นเมื่อมีเด็กเกิดมา คนภาคเหนือจึงมักจะนำเด็ก ไปทำพิธีกรรมทำนายว่าเด็กคนนี้เป็นใครมาเกิด พิธีกรรมการทำนายส่วนใหญ่จะเป็นการทำนายจาก ผีปู่ย่า ผีหม้อหนึ่ง โดยมีสองรูปแบบคือ แบบแกว่งไหหม้อหนึ่ง กับการแกว่งข้าวเหนียว โดยพิธีกรรมดังกล่าวจะไม่สามารถทำได้โดยคนทั่วไป จะต้องสืบสายพิธีกรรมกันเป็นตระกูล หรือแม่แต่การไปทำนายผ่านหมอเมื่อ (หมอดู) เมื่อรู้ว่าเด็กคนนั้นเป็นใครกลับชาติมาเกิด มักนิยมให้ลูกหลานหรือญาติของผู้ตายคนนั้นมาผูกข้อมือและทำการรับขวัญด้วยสิ่งของที่ผู้ตายปรารถนาผ่านคำทำนาย ส่วนใหญ่มักจะเป็นเสื้อผ้า ของเล่น หรือของมีค่าเช่นสร้อย หรือแหวน เป็นต้น

จากพื้นฐานความเชื่อดังกล่าวทำให้ครูบาคติใหม่ หรือแม่แต่ผู้คนจำนวนมากในภาคเหนือ เชื่อว่าครูบาคติใหม่บางรูปคือครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด หรือเชื่อว่าเป็นหนึ่งในสามสิบขวัญของครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด เช่น ครูบาเทือง นาสีโล ได้เล่าให้ทีมงานที่สร้างแหล่งประวัติตัวท่านเองว่า ท่านมีเหตุการณ์อยู่ 3 เหตุการณ์ในชีวิตที่ทำให้ผู้คนในสังคมเชื่อว่า ท่านคือครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด ได้แก่ 1. ครูบาศรีวิชัยมรณภาพวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2481 และตรงกับวันเกิดของท่านคือวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2508 2. ท่านกล่าวถึงอาการพ่นอมตะวาจาของครูบาศรีวิชัยที่ว่า “ตราบไตน้ำแม่ปิงไม่ไหลย้อนขึ้น จะไม่กลับมาเหยียบแผ่นดินเชียงใหม่” และในปี 2508 รัฐบาลได้สร้างเขื่อนภูมิพลฯ ท่านกล่าวว่าครูบา (หมายถึงครูบาเทือง) มาเกิดปีนั้น ครูบาบุญชุ่มมาเกิดปีนั้น 3. รูปปั้นอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยท่านกล่าวว่าปั้นโดยอาจารย์ศิลป์ปั้นเสร็จแล้วสามารถแหกกลับมาเชียงใหม่ได้ใน

ปี 2508 ด้วยเช่นกัน ท่านจึงกล่าวว่าเหตุการณ์ทั้ง 3 จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้คนในเชียงใหม่เชื่อว่าท่านคือ
ครูบาศรีวิชัยกลับมาเกิดและกลับมาอยู่ที่เชียงใหม่ตามอมตะวาจาที่ให้ไว้¹⁹

ไม่เพียงเท่านั้นภายในศาลาหลวงตามหน้าบุญ 20 ปี บารมี พระครูบาเจ้าเทือง นาสีโล
จะพบรูปภาพที่แขวนอยู่ข้างฝาผนังในศาลา เป็นรูปภาพเปรียบเทียบรูปใบหน้าระหว่างครูบาศรีวิชัย
และครูบาเทือง โดยในกรอบรูปจะมีรูปใบหน้าของครูบาศรีวิชัยอยู่ด้านซ้าย และรูปใบหน้า
ครูบาเทืองอยู่ด้านขวา โดยเชื่อกันครูบาทั้งสองมีลักษณะใบหน้าที่คล้ายคลึง ความคล้ายคลึงดังกล่าว
เกิดจากการเชื่อกันว่าครูบาเทืองเป็นขวัญส่วนหัวของครูบาศรีวิชัยกลับมาเกิด จึงทำให้มีลักษณะ
ใบหน้าที่คล้ายคลึงกัน

ภาพที่ 5.5 : แสดงรูปภาพเปรียบเทียบใบหน้าระหว่างครูบาศรีวิชัยและครูบาเทือง ภาพดังกล่าวแขวน
อยู่ใน ศาลาหลวงตามหน้าบุญ 20 ปี บารมี พระครูบาเจ้าเทือง นาสีโล
ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

¹⁹ “ครูบาเทือง นาสีโร วัดบ้านเด่น อ.แม่แตง เชียงใหม่ ตอน 1 รายการบันทึกกลับแดน
สยาม (ให้สัมภาษณ์เพื่อทำบันทึกรายการ),” YouTube video , [https://
www.youtube.com/watch?v=31nKy10sC20](https://www.youtube.com/watch?v=31nKy10sC20) (สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2558).

ครูบาบุญชุ่ม เป็นครูบาอีกรูปหนึ่ง ที่เรื่องเล่าลือกันว่าเป็นครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด โดยเมื่อครั้งที่ท่านอายุได้ 13 ปี ท่านได้ดำริสร้างพระธาตุดอยเวียงแก้ว ในขณะที่เดียวกันกับที่ทางเมืองเชียงใหม่เกิดเสียงเล่าลือกันว่าสามเณรบุญชุ่มคือครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด คณะผู้ศรัทธาในตัวครูบาจึงได้นิมนต์ท่านมาโปรดคณะศรัทธาที่เชียงใหม่ แต่ท่านกับปฏิเสธการนิมนต์นั้น โดยกล่าวว่า “...เมืองเชียงใหม่หนามมาก เดี่ยวหนามจะตำเท้าเฮา...” แต่อย่างไรก็ตามคณะศรัทธาก็ทนอ้อนวอนนิมนต์ท่านมาอยู่ถึงสิบครั้ง ท่านจึงยอมเดินทางไปเชียงใหม่ เมื่อมาถึงวัดลอยเคราะห์ในตัวเมือง หลังจากนั้นก็มีผู้ถามปัญหาต่าง ๆ แก่ท่านครูบา รวมถึงถามว่าท่านเป็นครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิดใช่หรือไม่ ทำไมนุ่งห่มผ้าเหมือน ดูใบหน้าก็เหมือน ใบหูก็เหมือน²⁰ จะเห็นได้ว่าครูบาบุญชุ่มเป็นอีกท่านหนึ่งที่มีการเล่าขานกันปากต่อปากว่า เป็นครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิดเช่นกัน จึงทำให้มีผู้ศรัทธาและนับถือตัวครูบาท่านจำนวนมาก

กรณีครูบาอริยชาติก็เช่นกัน มีเรื่องเล่าที่เชื่อกันว่าท่านคือครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด ทั้งนี้ครูบาอริยชาติได้เล่าในรายการวู้ดดี้เกิดมาคุย หลังจากที่คุณวู้ดดี้เจ้าของรายการได้ตั้งคำถามกับครูบาว่า “...ครูบาอริยชาติคือครูบาศรีวิชัยที่กลับชาติมาเกิดใหม่ใช่ไหม...” ครูบาอริยชาติได้ตอบคุณวู้ดดี้ โดยกล่าวว่า เป็นสิ่งที่ผู้คนเล่าลือกันไป อาจจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน และตัวท่านได้สร้างรูปปั้นครูบาศรีวิชัยหล่อด้วยโลหะปิดทองที่ใหญ่ที่สุดในโลก และได้เดินตามรอยการเป็นนิกบญแบบครูบาศรีวิชัย ทำให้หลายคนเชื่อกันเช่นนั้น และไม่ได้มีเพียงตัวท่านคนเดียวที่มีเรื่องเล่าลือกันเช่นนั้น ในอดีตก็มีพระอีกหลายองค์ ที่มีลักษณะเรื่องเล่าลือที่คล้ายแบบนี้²¹

เรื่องเล่าลืออีกลักษณะหนึ่ง ที่ทำให้เชื่อกันว่าครูบาอริยชาติคือครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิดใหม่ คือ เรื่องเล่าจากลูกศิษย์ท่านหนึ่งของครูบาอริยชาติ โดยกล่าวว่าได้ยินเสียงเล่าลือว่าท่านเป็นครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด แม้แต่ตัวพี่ชายของเธอยังพูดเหมือนกันว่าท่านน่าจะเป็นครูบาศรีวิชัย เธอเล่าต่อว่าครั้งแรกก็ไม่ได้อะไรมาก จนกระทั่งได้เห็นท่านเป็นพระแก่ตั้งแต่วันแรกที่พบท่าน และได้เห็นถึง 3 ครั้ง ครั้งแรกคือตอนที่ไปกราบท่าน และได้นั่งสนทนากับท่านประมาณยี่สิบนาที ตลอดเวลาที่นั่งด้วยกัน ใบหน้าท่านไม่ใช่ใบหน้าของครูบาอริยชาติ แต่เป็นหน้าของพระที่มีอายุมาก

²⁰ เสมอชัย พลุสุวรรณ, *รัฐฉาน(เมืองไต) พลวัตของชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์ และสังคมการเมืองร่วมสมัย*, (กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2552), 146-147.

²¹ "ครูบาอริยชาติ" ตนบุญแห่งล้านนา (1/4)," WOODYTALK, https://youtu.be/tOmJYP-BcDI?list=PLxKY4aRdnhypcLv7GnaqXS_hkDwf5dGRXU (สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มกราคม 2559).

เป็นพระแก้ว และเริ่มมั่นใจว่าครุบาอริยชาติเป็นครุบาศรีวิชัยแน่ๆ ตอนที่ท่านได้ทำการประดิษฐานองค์ครุบาศรีวิชัย (ใหญ่ที่สุดในโลก) ที่วัดแสงแก้วฯ พอเธอเห็นรูปหล่อรูปเหมือนของครุบาศรีวิชัยที่สำเร็จแล้วเท่านั้น เธอตกใจมาก เพราะรูปหล่อนั้นคือรูปเดียวกับพระแก้วที่เธอเห็นในตัวครุบาอริยชาติ²²

อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ภาคเหนือยังมีเรื่องเล่าที่ขัดแย้งกับเรื่องราวดังกล่าว โดยมีพระสงฆ์รูปหนึ่งได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า การสร้างรูปเหมือนครุบาศรีวิชัยใหญ่ที่สุดในโลกที่วัดแสงแก้ว โพนธิญาณ มีเจตนาสร้างลักษณะใบหน้ารูปเหมือนครุบาศรีวิชัยให้มีลักษณะใบหน้าที่คล้ายคลึงกับลักษณะใบหน้าของครุบาอริยชาติ ด้วยเหตุนี้อาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ลูกศิษย์หลายท่าน หรือรวมถึงผู้คนส่วนใหญ่เข้าใจและเล่าลือกันว่าครุบาอริยชาติคือครุบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิดเนื่องจากมีลักษณะใบหน้าที่คล้ายคลึงกับรูปเหมือนครุบาศรีวิชัยที่ทางวัดแสงแก้วได้สร้างขึ้น²³

ไม่เพียงแต่ครุบาคติใหม่ทั้งสามรูปที่กล่าวมาเท่านั้น ในกลุ่มครุบาคติใหม่อีกหลายรูปในภาคเหนือยังคงมีเรื่องราวเล่าลือถึงการเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการครุบาศรีวิชัยกลับมาเกิดอีกจำนวนมาก หรือแม้กระทั่งไม่ใช่ครุบาศรีวิชัยเพียงเท่านั้น ครุบาคติใหม่บางรูปยังคงเชื่อว่าตนเองเป็นลูกศิษย์ผู้ใกล้ชิดกับครุบาศรีวิชัย เช่น ครุบาอภิชัยขาวปี ผู้เป็นที่รู้จักและเป็นที่เคารพนับถืออีกรูปหนึ่งในภาคเหนือด้วยเช่นกัน

ดังนั้นด้วยชื่อเสียงและเรื่องราวของครุบาศรีวิชัย รวมถึงลูกศิษย์ผู้ถือได้ว่าเป็นตัวแทนของครุบาศรีวิชัยอย่างครุบาอภิชัยขาวปี เป็นที่รับรู้และรู้จักกันอย่างกว้างขวางของผู้คนในสังคมภาคเหนือ และสังคมไทย จึงทำให้กลุ่มครุบาคติใหม่หลายรูปพยายามสร้างเรื่องราวหรือสร้างสถานที่หรือวัตถุสิ่งของที่ทำให้เกิดเรื่องราวเล่าลือต่อกันว่า ครุบาคติใหม่รูปนั้นๆ คือการกลับชาติมาเกิดใหม่ของครุบาศรีวิชัย หรือครุบาอภิชัยขาวปี เรื่องราวเล่าลือต่าง ๆ เหล่านี้ จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ครุบาคติใหม่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของผู้คนในสังคม

²² ส.สุทธิพันธ์, *ครุบาอริยชาติ อริยจิตโต ทิพย์ในธรรม*, (กรุงเทพฯ : บริษัทสถาพรบุ๊คส์ จำกัด, 2554), 146-149.

²³ พระบุญ , สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2558.

5.1.1.4 การเชื่อมโยงผ่านพิธีกรรมที่เชื่อกันว่าสืบทอดมาจากครูบาศรีวิชัย

วัตรปฏิบัติและพิธีกรรมที่เชื่อกันว่าสืบทอดมาจากครูบาศรีวิชัย เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ครูบาคติใหม่พยายามเชื่อมโยงและหยิบยืมมาใช้เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ให้แก่ตนเอง โดยพิธีกรรมที่จะกล่าวในที่นี้คือ พิธีกรรมเข้านิโรธกรรม หรือนิโรธสมาบัติ การเข้านิโรธกรรมเป็นการฝึกกายฝึกจิตเพื่อให้เห็นทุกข์ ให้อุบายดับทุกข์ และการทำเพื่อดับทุกข์²⁴ โดยปรากฏหลักฐานเป็นอักษรธัมม์ล้านนาถึงพิธีกรรมการเข้านิโรธกรรมของครูบาศรีวิชัยอยู่เช่นกัน จึงเชื่อกันว่า พิธีกรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่บูรพาจารย์ล้านนาในสายครูบาศรีวิชัยปฏิบัติสืบทอดกันมา ดังนั้นกลุ่มครูบาคติใหม่จึงพยายามจะเชื่อมโยงตนเองและนำเสนอตนเองกับภาพลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมการเข้านิโรธกรรม

ลักษณะของการเชื่อมโยงการสืบทอดพิธีกรรมนิโรธกรรมของครูบาคติใหม่เป็นการเชื่อมโยงโดยเล่าถึงการสืบทอดพิธีกรรมผ่านการเรียนรู้และสืบทอดจากครูบาอาจารย์ของครูบาคติใหม่รูปนั้น ๆ ที่ได้รับการสืบทอดผ่านครูบาศรีวิชัย ดังกรณีของครูบาน้อย เตชปัญโญ ครูบาน้อยถือเป็นลูกศิษย์ของครูบาผัด วัดศรีดอนมูล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยเล่าครูบาผัดเป็นลูกศิษย์ของครูบาศรีวิชัย ครูบาน้อย จึงกล่าวว่าได้นำข้อวัตรในการเข้านิโรธกรรมมาจากพบสาที่สืบทอดมาจากครูบาผัดซึ่งสืบทอดมาจากครูบาศรีวิชัยเช่นกันมาปฏิบัติ โดยครูบาน้อยได้เริ่มต้นเข้านิโรธกรรมในปี 2537²⁵

ส่วนกรณีของครูบาริษาชาติ กล่าวว่าครูบาเป็นลูกศิษย์ของครูบาจันต๊ะ (จันทร์ทิพย์) ผู้เป็นลูกศิษย์ของครูบาชุ่ม โพธิโก วัดวังมุย ซึ่งครูบาชุ่มเป็นลูกศิษย์ของครูบาศรีวิชัย ไม่เพียงเท่านั้นครูบาชุ่มยังได้รับการยอมรับจากพระราชพรหมยาน หรือหลวงปู่ฤาษีลิงดำ วัดท่าซุง จ.อุทัยธานีว่าเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการเข้านิโรธสมาบัติ และในช่วงเวลาที่ครูบาริษาชาติ ซึ่งขณะนั้นเป็นสามเณรจำพรรษาอยู่ที่วัดชัยมงคล (วัดวังมุย) ได้พบ “ตำราพบสา” ซึ่งเป็นบันทึกการเข้านิโรธกรรมของครูบาชุ่ม ที่คัดลอกมาจากครูบาศรีวิชัยอีกต่อหนึ่ง ครูบาริษาชาติจึงได้ถือปฏิบัติต่อ²⁶ และครูบาชัยยาปลัดซึ่งเป็นลูกศิษย์ของครูบาริษาชาติก็ได้นำพิธีกรรมดังกล่าวมาปฏิบัติต่อด้วยเช่นกัน

²⁴ พ่อหนานศรีเลา เกษพรหม , สัมภาษณ์โดยผู้วิจัย, เมื่อ 23 มิถุนายน 2559

²⁵ ครูบาน้อย เตชปัญโญ, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, วัดศรีดอนมูล อ.สารภี จ.เชียงใหม่, เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2559.

²⁶ ส.สุทธิพันธ์, *ครูบาริษาชาติ อริยจิตโต ทิพย์ในธรรม*, (กรุงเทพฯ : บริษัทสถาพรบุ๊คส์ จำกัด, 2554), 54-55.

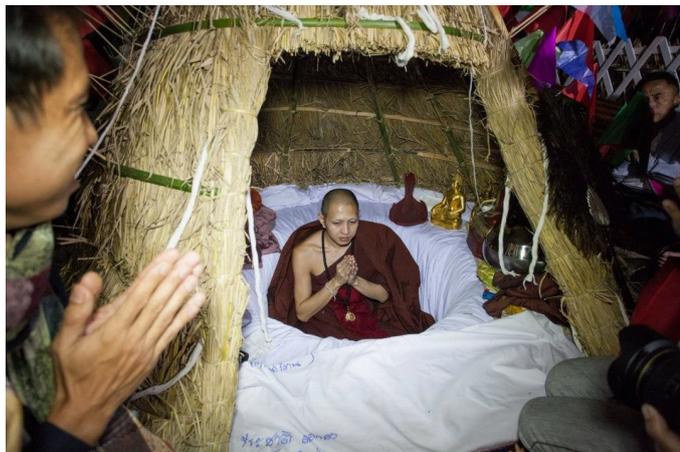
นอกจากกล่าวว่าพิธีกรรมดังกล่าวสืบทอดมาจากครุบาตรีวิชัยแล้ว ครุบาคติใหม่ยังต้องจัดพิธีกรรมการเข้านิโรธกรรมอย่างยิ่งใหญ่ มีการออกบัตร โฆษณา เชิญชวนผู้คนเข้าร่วมงานทั้งวันเช้าและวันออกจากนิโรธกรรม โดยการเข้านิโรธกรรมสิ่งที่จะต้องปฏิบัติหลัก ๆ คือ การเข้าอยู่ในพื้นที่อันจำกัด เช่น การอยู่ในหลุม หรือ กระท่อมที่สร้างขึ้น ฉันทน์น้ำเพียงบาตรเดียว ไม่ถ่ายหนัก ถ่ายเบา และอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวเป็นเวลา 3 วัน 7 วัน หรือ 9 วันแล้วแต่การอธิฐานจิตของแต่ละบุคคล

อย่างไรก็ตามพิธีกรรมการเข้านิโรธกรรมของครุบาคติใหม่แต่ละรูป กลับมีลักษณะแตกต่างกันออกไป โดยได้ประยุกต์สร้างและตีความองค์ประกอบของพิธีกรรมดังกล่าวแบบใหม่เพื่อให้โดดเด่นและเป็นที่สนใจของผู้คนมากยิ่งขึ้น เช่น กรณีของครุบาอริยชาติ จะเข้านิโรธกรรมในหลุม โดยจะต้องเตรียมสถานที่โดยขุดหลุมลึก 1 ศอก กว้าง 2 ศอก ให้พอดีเข้าแล้วสร้างซุ้มฟางครอบหลุมนั้น ซึ่งเมื่อนั่งแล้วซุ้มฟางจะมีความสูงเลยศีรษะเพียง 1 ศอก จากนั้นใช้ผ้าขาวปู 4 ผืนสำหรับรองนั่ง แทนความหมายของอริยสัจ 4 ที่ซุ้มมีเสา 8 ต้น แทนความหมาย มรรค 8 ยอดซุ้มปักธงฉัพพรรณรังสี อันมีความหมายถึงปัญญา ราชวัตรล้อมซุ้มมี 9 ชั้น แทนความหมายของโลกุตระธรรม 9 คือ มรรค 4 ผล 4 นิพพาน ²⁷ การให้ความหมายในลักษณะดังกล่าวเป็นสร้างความหมายใหม่ให้กับพิธีกรรม โดยการเข้านิโรธกรรมของครุบาต่าง ๆ ในอดีตจะไม่มีการจัดงานยิ่งใหญ่เหมือนทุกวันนี้ ส่วนใหญ่ครุบาที่จะเข้านิโรธกรรมจะสร้างกระท่อมมุงจากฟางในสถานที่สงบและไม่มีผู้คนรบกวน เช่น ป่าช้า หรือ บางครั้งก็เก็บตัวอยู่ในพระอุโบสถของวัดที่ท่านจำพรรษาอยู่ 3 วัน 7 ตามเจตนาที่ได้ตั้งจิตอธิฐานไว้²⁸ อีกกรณีหนึ่งที่น่าสนใจ คือการเข้าบำเพ็ญเพียรของครุบาบุญชุ่ม ญาณสวโร ฌ ถ้าราชคฤห์ จ.ลำปาง เป็นเวลา 3 ปี 3 เดือน 3 วันการเข้าถ้ำของครุบาไม่ได้เรียกว่า การเข้านิโรธกรรม แต่กลุ่มผู้ศรัทธาบางกลุ่มกลับมองว่าการเข้าถ้ำนั้นของท่านมีลักษณะคล้ายการเข้านิโรธกรรม²⁹ และเป็นที่สนใจของผู้คนในสังคมเช่นเดียวกันกับการเข้านิโรธกรรมของครุบาคติใหม่รูปอื่น ๆ

²⁷ ส.สุทธิพันธ์, *ครุบาอริยชาติ อริยจิตโต ทิพย์ในธรรม*, (กรุงเทพฯ : บริษัทสถาพรบุ๊คส์ จำกัด, 2554), 61.

²⁸ พ่อหนานศรีเลา เกษพรหม, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2559. และ พ่อหนานแก้ว บ้านทุ่งหัวช้าง, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อ 31 กรกฎาคม 2558.

²⁹ ส.สุทธิพันธ์, *ครุบาอริยชาติ*, 63.

ภาพที่ 5.6 : ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต อยู่ในหลุมดิน และซุ้มฟางกรอบ ในการเข้านิโรธกรรม ครั้งที่ 9
เมื่อ 4 มกราคม 2556 ที่มา ,
https://www.facebook.com/watsangkaew/media_set?set=a.412028625543058.95981.100002077735544&type=3

ภาพที่ 5.7 : แสดงภาพลักษณะซุ้ม และ ราชวัตร 9 ชั้น
ในพิธีกรรมเข้านิโรธกรรมครูบาชัยยาปลงพี ชัยรัตนจิตโต เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2559
ที่มา , ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

การเข้านิโรธกรรมเริ่มเป็นกระแสในสังคมภาคเหนือ เริ่มต้นจากครูบ้านน้อย เตชปญโญ เริ่มในปี 2537 อธิฐานเข้านิโรธกรรมครั้งแรกเพื่อตั้งอธิฐานให้ครูบาผัด ซึ่งป่วยจากเส้นเลือดในสมอง แตกมีอาการดีขึ้น เมื่ออธิฐานเข้านิโรธกรรมได้เพียง 2 วันอาการของครูบาผัดก็ดีขึ้นมา³⁰ การเข้านิโรธกรรมเริ่มเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น และเริ่มมีการนำไปปฏิบัติกันมากขึ้น และเป็นพิธีกรรมที่สร้างพลังศรัทธาจากผู้คนได้จำนวนมาก เมื่อเป็นที่รู้จักจึงเกิดการเลียนแบบกันในกลุ่มครูบาคติใหม่

เมื่อการเข้านิโรธกรรมเริ่มเป็นที่รู้จักของผู้คนในวงกว้าง จึงเริ่มเกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์ รวมถึงการตีความเกี่ยวกับการเข้านิโรธกรรมของกลุ่มครูบาคติใหม่ขึ้นในสังคมภาคเหนือ โดยนักวิชาการท้องถิ่นหลายท่านอธิบายว่าการเข้านิโรธกรรมว่า ผู้ที่สามารถจะทำได้ต้องเป็นพระสงฆ์ที่บรรลุนิพพานหรือได้ฌานสมาบัติ 8 แล้วเท่านั้น ซึ่งพระสงฆ์ทั่วไปไม่สามารถทำได้ แม้แต่ครูบาศรีวิชัยยังไม่เรียกการปฏิบัติในลักษณะดังกล่าวว่าการเข้านิโรธกรรม แต่ครูบาศรีวิชัยเรียกการปฏิบัติดังกล่าวว่า “การเข้ากรรม” คือการเข้าเพื่อปฏิบัติกรรมฐาน เพื่อหนีความวุ่นวายช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นหลายท่านจึงกล่าวว่าการเข้านิโรธกรรมของครูบาคติใหม่ในทุกวันนี้เป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นจากความไม่รู้ และถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดพระวินัย³¹ สอดคล้องการความเห็นของพ่ออาจารย์ศรีเลา เกษพรหม ที่กล่าวว่า “...การเข้านิโรธฯ เป็นการเข้าเพื่อรู้ทางดับทุกข์ แต่สมัยนี้ทำแปลก สมัยก่อนเขาก็เข้าแต่ไม่ได้ให้ใครรู้ สมัยนี้ประกาศยิ่งใหญ่ให้คนมาร่วมงาน วันออกก็ทำของแจก ทำอะไรมากมายให้คนมองว่าเป็นสิ่งพิเศษ..”³²

เมื่อเกิดกระแสวิพากษ์ถึงความหมายของคำว่า “นิโรธกรรม” จากสังคมภายนอก กลุ่มครูบาคติใหม่บางรูปจำเป็นต้องเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์ โดยการเปลี่ยนคำหรือเปลี่ยนชื่อพิธีกรรมนั้นแทน เช่นเปลี่ยนจาก “งานเข้านิโรธกรรม” เป็น “งานบำเพ็ญสัจจะบารมี” โดยถือว่าเป็นการเสริมสร้างบารมีให้แก่ตนเอง 7 วัน 7 คืน เพื่อฝึกจิตฝึกใจตัวเองไม่ให้ฟุ้งซ่าน ที่กล่าวว่าเป็นงานบำเพ็ญสัจจะ เพราะการเข้าทั้ง 7 วันจะต้องทำตามสัจจะที่ได้อธิบายไว้ เช่น นั่งอย่างเดียว

³⁰ ครูบ้านน้อย เตชปญโญ, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, วัดศรีดอนมูล อ.สารภี จ. เชียงใหม่, เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2559.

³¹ พระครูธีรสุตพจน์ ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขต เชียงใหม่, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2558.

³² พ่ออาจารย์ศรีเลา เกษพรหม, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2559.

ยืนอย่างเดียว ไม่ฉันท้าว เป็นระยะเวลา 3 วัน 5 วัน 7 วัน แล้วแต่การตั้งสัจจะอธิบายไว้³³ งานดังกล่าวจะจัดขึ้นปีละครั้ง อย่างไรก็ตามถึงแม้ชื่อของพิธีกรรมจะถูกเปลี่ยนไป แต่ลักษณะของพิธีกรรมยังคงคล้ายกับการเข้านิโรธกรรมของครูบาอริยชาติ คือ มีการขุดหลุม อยู่ในซุ้ม และ ฆัตราขวัตร ดังที่กล่าวไปแล้วเช่นกัน อีกทั้งพิธีกรรมดังกล่าวยังพยายามเชื่อมโยงกับครูบาศรีวิชัยด้วย โดยกล่าวว่าเป็นพิธีกรรม (ฮีต) ที่ได้รับมาจากครูบาหม่อง ซึ่งเป็นครูบาอาจารย์ที่ครูบาได้รับสืบทอดมาจากอีกที แต่ไม่แน่ใจว่าได้มาจากครูบาศรีวิชัยหรือไม่ แต่ท่านกล่าวว่า ครูบาหม่องเป็นบุคคลร่วมสมัยกับครูบาศรีวิชัย และตอนที่ครูบาหม่องเป็นเจ้าอาวาสอยู่วัดศรีถ้อย อ. แม่สรวย ครูบาศรีวิชัยได้มาแวะพักอยู่ที่วัดระหว่างการเดินทางไปบูรณะพระธาตุเจ้าดอยตุง จังหวัดเชียงราย³⁴

ดังที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าพิธีกรรมการเข้านิโรธกรรมของกลุ่มครูบาคติใหม่ เป็นอีกหนึ่งลักษณะ ในการพยายามเชื่อมโยงตนเองให้มีความสัมพันธ์เรื่องราวของครูบาศรีวิชัย ผ่านการกล่าวว่าพิธีกรรมดังกล่าวได้รับสืบทอดมาจากครูบาอาจารย์ของตนเองผู้เคยเป็นลูกศิษย์ของครูบาศรีวิชัยมาก่อน ถึงแม้จะเกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมพระสงฆ์ในภาคเหนือด้วยกันเองต่อความหมายและความแท้หรือไม่แท้ของการเข้าพิธีกรรม จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนชื่อและกิจกรรมของพิธีกรรมไปบ้างในครูบาคติใหม่บางรูป ทว่ากิจกรรมดังกล่าวยังคงสามารถผลิตภาพและเสนอภาพการพยายามเชื่อมโยงและสร้างความสัมพันธ์กับครูบาศรีวิชัยให้แก่ตัวครูบาคติใหม่ได้เช่นกัน พิธีกรรมดังกล่าวไม่เพียงแต่จะสร้างภาพลักษณ์ความสัมพันธ์ระหว่างครูบาศรีวิชัยและครูบาคติใหม่ได้แล้ว ยังสร้างชื่อเสียงให้แก่ครูบา สร้างความน่าสนใจและแรงดึงดูด ให้ผู้คนในสังคมเกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อตัวครูบาคติใหม่ได้เป็นอย่างดีเช่นกัน

³³ ครูบาชัยยาปลี พิ ชัยรัตนจิตโต, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2558.

³⁴ เรื่องเดียวกัน

5.1.1.5 การเชื่อมโยงผ่านการใช้สรรพนามเรียกขานตนเองด้วยคำว่า “ครูบา”

การเชื่อมโยงกับความเป็นครูบาศรีวิชัยประการสุดท้ายของกลุ่มครูบาคติใหม่คือการใช้คำว่า “ครูบา” ในการนำเสนอตัวเอง จากการศึกษาในบทที่ 2 เกี่ยวกับพัฒนาการความหมายของคำว่า “ครูบา” ในประวัติศาสตร์ล้านนาจนถึงการรับรู้และความเข้าใจความหมายของคำดังกล่าวในปัจจุบันนั้น พบว่าครูบาศรีวิชัยได้กลายมาเป็นตัวแทนความหมายของคำว่า “ครูบา” ภายใต้การรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคมไป เพราะฉะนั้นความหมายของคำว่า “ครูบา” จึงหมายถึง “ความเป็นครูบาศรีวิชัย”

เมื่อความหมายของคำว่า “ครูบา” หมายถึง “ครูบาศรีวิชัย” กลุ่มครูบาคติใหม่จึงพยายามเชื่อมโยงตนเองกับคำว่า “ครูบา” เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ตนเองให้สอดคล้องกับภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัยผ่านการรับรู้และความเข้าใจต่อคำนั้น และด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นที่มาของคำว่า “ครูบาคติใหม่” ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วย

คำว่า “ครูบา” ในประวัติศาสตร์ล้านนาเป็นคำที่ไม่ได้มีคำนิยามความหมายที่ชัดเจนตายตัว คำดังกล่าวเกิดขึ้นจากความศรัทธาของผู้คนในสังคม ที่มีต่อตัวพระสงฆ์รูปนั้น ๆ ความศรัทธาในที่นี่ เกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะ โดยส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นจากการเป็นลูกศิษย์เรียกอาจารย์ ไม่ว่าจะพระสงฆ์รูปนั้นจะเป็นอาจารย์ในศาสตร์วิชาแขนงไหน เช่น ทั้งภายใน คือองค์ความรู้ในทางศาสนา หรือ ภายนอก คือองค์ความรู้ทางโลก คำดังกล่าวจึงเป็นคำที่เกิดขึ้นจากความเคารพและศรัทธา และที่สำคัญ คำดังกล่าวเป็นคำที่ผู้คนเท่านั้นจะใช้เรียกขานตัวพระสงฆ์เป็นหลัก พระสงฆ์ไม่สามารถนำคำดังกล่าวไปเรียกขานตัวเอง หรือแทนตัวเองด้วยคำว่า “ครูบา” ได้ เพราะฉะนั้นคำว่า “ครูบา” จึงกล่าวได้ว่าเป็นคำที่ฆราวาสใช้เรียกพระสงฆ์เพื่อแสดงความศรัทธาและความเคารพที่มีต่อพระสงฆ์รูปนั้น ๆ

ในกลุ่มครูบาคติใหม่ปัจจุบัน มีลักษณะของการพยายามทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่า ตนเองคือ “ครูบา” โดยการเชื่อมโยงหรือนำเสนอภาพลักษณ์ตัวเองให้มีลักษณะสอดคล้องกับการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัย ดังกล่าว เช่น การแต่งกาย การสร้างเรื่องเล่า การสร้างพัฒนาลักษณ์ การเป็นพระนักพัฒนา ฯลฯ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ความเป็นครูบาศรีวิชัยในการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในปัจจุบัน ดังนั้นการพยายามเชื่อมโยงและการนำเสนอภาพลักษณ์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัย จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กลุ่มพระสงฆ์ดังกล่าวได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครูบา”

ไม่เพียงเท่านั้น ในกลุ่มครูบาคติใหม่บางรูปยังมีการพยายามนำคำว่า “ครูบา” มาเป็นสรพนามแทนตัวเอง ทั้งที่คำดังกล่าวเป็นคำที่ควรจะเกิดขึ้นจากการเรียกจากฝ่ายฆราวาส สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าครูบาคติใหม่ พยายามเรียกขานตัวเองหรือแทนตัวเองด้วยคำว่า “ครูบา” ปรากฏในหลายพื้นที่ เช่น ป้ายชื่อที่ติดตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งอาคาร รวมถึงป้ายเชิญชวนที่ติดตามรายทางถนนทั่วไป รูปภาพที่นิยมแจกให้แก่ญาติโยมที่มากราบไหว้มักจะเรียกขึ้นต้นด้วยคำว่า “พระครูบา” หรือ “ครูบา” หรือแม้แต่การเรียกแทนตัวเองด้วยสรพนามคำว่า “ครูบา” หรือ “พระครูบา” ด้วยเช่นกัน

ดังนั้นจากการแสดงตัวเองด้วยสรพนามคำว่า “ครูบา” หรือ “พระครูบา” ของกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียกว่าครูบาคติใหม่ไม่ว่าจะช่องทางใด ๆ จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ฆราวาสหรือผู้คนในสังคมไม่สามารถปฏิเสธการเรียกพระสงฆ์รูปนั้นด้วยคำว่า “ครูบา” ทั้งนี้เพราะหากไม่เรียกด้วยคำว่า “ครูบา” อาจจะหมายถึงการลดทอนเกียรติ และอาจจะถือได้ว่าเป็นการหมิ่นความรู้สึกของพระสงฆ์รูปนั้น ๆ ได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้นการใช้สรพนามแทนตัวเองด้วยคำว่า “ครูบา” ของกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียกว่าครูบาคติใหม่นี้ จึงเป็นลักษณะของอำนาจเชิงบังคับให้ตัวฆราวาสหรือผู้ศรัทธาให้เรียกพระสงฆ์รูปนั้นด้วยคำว่า “ครูบา” ตามไปด้วย

ความพยายามอีกประการหนึ่งที่ต้องการให้ผู้ที่ย้ำเข้ามานับถือเรียกตัวครูบาคติใหม่ด้วยคำว่า “ครูบา” คือการให้ลูกศิษย์ที่ใกล้ชิดเรียกเป็นแบบอย่างก่อน หรือที่เรียกว่า “หน้าม้า” โดยครูบาคติใหม่จะบอกนัดหมายกับโยมหรือเด็กวัดที่ใกล้ชิดแทนตัวครูบาคติใหม่ด้วยคำว่า “ครูบา” เพื่อต้องการใช้ผู้ที่เข้ามากราบนมัสการ เรียกท่านด้วยคำว่า “ครูบา” ดังนั้นเมื่อผู้ที่เข้ามากราบนมัสการได้ยินคนอื่นเรียกตัวครูบาคติใหม่ด้วยคำว่า “ครูบา” เขาเหล่านั้นจึงเรียกครูบาคติใหม่ด้วยคำว่า “ครูบา” ด้วยเช่นกัน³⁵ ซึ่งหลายคนที่มาร่วมในงานพิธีกรรมต่าง ๆ ของครูบาคติใหม่ ที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ต่างเรียกครูบาคติใหม่ด้วยคำว่า “ครูบา” เหตุผลส่วนหนึ่งเพราะว่า ได้ยินคนอื่นเรียกจึงเรียกตามคนอื่น โดยบางครั้งลูกศิษย์บางคนยังไม่ทราบชัดด้วยว่า คำดังกล่าวมีความหมายว่าอะไร โดยมีความเข้าใจหลัก ๆ เพียงว่า “ครูบา” ก็น่าจะหมายถึง “ครูบาศรีวิชัย”

ดังที่กล่าวไว้ว่า ความพยายามเพื่อต้องการให้ผู้ศรัทธาเรียกขานตัวครูบาคติใหม่ด้วยคำว่า “ครูบา” มีลักษณะความพยายามอยู่ 2 ลักษณะคือการเรียกขานตัวเองด้วยการใช้คำว่า “ครูบา” ในการนำเสนอตัวเองผ่านช่องทางต่าง ๆ หรือใช้คำว่า “ครูบา” เป็นคำสรพนามเรียกตัวเอง รวมถึงการนัดหมายให้ลูกศิษย์ที่ใกล้ชิดเรียกแทนตัวครูบาคติใหม่ด้วยคำว่า “ครูบา” ก่อน เพื่อเป็นการชี้แนะ

³⁵ พ่ออาจารย์ศรีเลา เกษพรหม, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2559.

ให้ผู้ศรัทธาคนอื่น ๆ เรียกตามด้วย ความพยายามดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากคำว่า “ครูบา” ภายใต้การรับรู้และเข้าใจของคนในสังคมหมายถึง “ความเป็นครูบาศรีวิชัย” เพราะฉะนั้นการเรียกตัวเองหรือให้ผู้ศรัทธาเรียกตัวท่านด้วยคำว่า “ครูบา” จึงเป็นลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งในการเชื่อมโยงตนเองเข้ากับภาพลักษณ์ความเป็นครูบาศรีวิชัยในความรู้สึกนึกคิดของผู้ศรัทธาด้วยเช่นกัน

กล่าวโดยสรุป หากดูตารางที่ 5.1 ในหน้า 208 จะเห็นภาพการเชื่อมโยงและการหยิบยืมภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยของกลุ่มครูบาคติใหม่ได้อย่างชัดเจน ซึ่งการเชื่อมโยงและการนำเสนอภาพลักษณ์ ประกอบไปด้วย 5 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ 1. การเชื่อมโยงตนเองผ่านการแต่งกายและแสดงท่าทางให้คล้ายกับภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยที่ถูกผลิตซ้ำ 2. การเชื่อมโยงโดยการสร้างภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนาให้แก่ตัวเอง ซึ่งภาพลักษณ์ดังกล่าวเป็นการรับรู้และความเข้าใจหลักของคนในปัจจุบันต่อภาพลักษณ์ความเป็นครูบาศรีวิชัย 3. การผลิตและนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการกลับชาติมาเกิด หรือการเป็นหนึ่งในสามสิบสองขั้วของครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด 4. การเชื่อมโยงและนำเสนอผ่านพิธีกรรมที่กล่าวกันว่า ได้รับสืบทอดมาจากครูบาศรีวิชัยผ่านครูบาอาจารย์ของตนเอง และ 5. การเรียกขานหรือใช้คำว่า “ครูบา” เป็นสรรพนามแทนตัวเอง ด้วยคนในปัจจุบันเข้าใจว่าคำว่า “ครูบา” หมายถึง “ครูบาศรีวิชัย”

ครูบาคติใหม่ส่วนใหญ่จะเน้นเชื่อมโยงและหยิบยืมภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัย 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ 1. การแต่งกายและการแสดงท่าทาง 2. การสร้างภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนา และ 3. การใช้คำว่า “ครูบา” เป็นสรรพนามแทนตัวเอง เป็นหลัก ซึ่งภาพลักษณ์ทั้งสามสิ่งนี้ ถือเป็นภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดและเป็นความเข้าใจหลักของผู้คนในสังคมปัจจุบันต่อภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัย แต่อย่างไรก็ตามลักษณะของการสร้างภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนานั้นมีความเหมือนและแตกต่างกันออกไป โดยส่วนใหญ่มักจะนำเสนอผ่านการสร้างวัดของตนเองเป็นหลัก แต่สำหรับครูบาคติใหม่บางรูปยังนำเสนอผ่านการสร้างและบูรณะสถานที่อื่น ๆ ด้วยเช่นกัน เช่น สถานที่ที่สัมพันธ์กับสถานที่ที่ครูบาศรีวิชัยเคยไปบูรณะในอดีต พุทธสถานอื่น ๆ รวมถึงสถานที่สาธารณประโยชน์ด้วยเช่นกัน ไม่เพียงเท่านั้นในกรณีของครูบาเทือง ครูบาบุญชุ่ม ครูบากฤษดา ครูบาริยชาติ และครูบาเจษฎา ยังปรากฏเรื่องเล่าว่าท่านเป็นครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด ซึ่งก็เป็นอีกลักษณะของการเชื่อมโยงกับภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยอีกประการสำคัญ ส่วนการเชื่อมโยงผ่านพิธีการเข้านิโรธกรรมที่เชื่อกันว่าสืบทอดมาจากครูบาศรีวิชัย ก็เป็นอีกลักษณะการเชื่อมโยงหนึ่งเช่นกัน เช่น ในกรณีของครูบาน้อย ครูบาริยชาติ และครูบาชัยยาปถพี เป็นต้น

การเชื่อมโยงกับภาพลักษณ์ของครุบาศรีวิชัยในลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งในการปรับตัวให้สอดคล้องกับพื้นฐานการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคมที่มีต่อภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยในปัจจุบัน โดยภาพลักษณ์ความเป็นครุบาศรีวิชัยในการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคมส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับ การเป็นตบถุแห่งล้านนา การเป็นพระนักพัฒนา การเป็นเกจิตั้ง รวมถึงเป็นพระผู้มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ดังนั้นการเชื่อมโยงกับภาพลักษณ์ความเป็นครุบาศรีวิชัยของกลุ่มครุบาศรีวิชัยใหม่ดังกล่าว จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มครุบาศรีวิชัยใหม่ได้รับภาพลักษณ์ดังกล่าวนี้ไปด้วย อีกทั้งหากดูเรื่องพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาของผู้คนในสังคม ในบทที่ 4 จะเห็นว่าภาพลักษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ที่ครุบาศรีวิชัยใหม่พยายามจะเชื่อมโยงและหีบยืม เป็นภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในอุดมคติ โดยมองว่าเป็นพระสงฆ์ที่ดี พระสงฆ์ผู้ทรงญาณบารมี และเป็นตัวกลางในการสร้างบุญที่ดี ผู้คนในสังคมจึงต่างพากันแสวงหา กลุ่มพระสงฆ์ที่มีลักษณะคล้ายกับสิ่งที่ผู้คนปรารถนา ดังนั้นภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยนี้ ที่ครุบาศรีวิชัยใหม่นำมาเชื่อมโยงและนำเสนอ จึงได้รับความสนใจจากผู้คนในสังคม ทำให้ผู้คนในสังคมเข้ามาเลื่อมใสศรัทธาต่อตัวครุบาศรีวิชัยใหม่จำนวนมากและเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบัน

ตารางที่ 5.1 แสดงสรุปลักษณะการเชื่อมโยงและการนำเสนอภาพลักษณ์ครุบาคติใหม่กับภาพลักษณ์ครุบาคติรัชย์ที่ถูกผลิตซ้ำและสร้าง

ครุบาคติใหม่	เชื่อมโยงผ่านการแต่งกาย และการแสดงอากัปกิริยา	เชื่อมโยงผ่านการเป็น “พระ นักพัฒนา”		เชื่อมโยงเรื่องเล่า การกลับชาติมาเกิด	การเชื่อมโยงผ่านวัตรปฏิบัติ และพิธีเข้าพิธีกรรม	เชื่อมโยงผ่านใช้คำว่า “ครุบา” เป็นสรรพนามแทน ตนเอง
		สร้างวัด ตัวเอง	สร้างวัด อื่น			
ครุบาบุญชุ่ม ญาณส่วโร	✓	✓	✓	✓		✓
ครุบาเทือง นาถสีโล	✓	✓	✓	✓		✓
ครุบาน้อย เดชบุญใหญ่	✓	✓			✓	✓
ครุบาภกฤษดา สุเมโว	✓	✓		✓		✓
ครุบาอริยชาติ อริยจิตโต	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ครุบาเกษม จิรสีโล	✓	✓	✓	✓		✓
ครุบาชัยกับถพี ชัยรัตนจิตโต	✓	✓			✓	✓

5.1.2 การเชื่อมโยงและหยาบยืมเอกลักษณ์ระหว่างครุภาคติใหม่กับครุภาคติใหม่

ครุภาคติใหม่ไม่เพียงแต่เชื่อมโยงและนำเสนอภาพลักษณ์ของตนเองให้สอดคล้องกับภาพลักษณ์ความเป็นครุภาคตริวิชัยเท่านั้น พ่ออาจารย์ศรีเลา เกษพรหม กล่าวว่า “...การจะเป็นครุภาคติใหม่ได้ ครุภาคติใหม่หลายรูปจะต้องไปเรียนรู้กระบวนการและวิธีการเป็นครุภาคตริวิชัยจากครุภาคติใหม่ที่มีชื่อเสียงก่อน...”³⁶ ดังนั้นการนำเสนอตนเองผ่านการเชื่อมโยงระหว่างครุภาคติใหม่ด้วยกันเองจึงเป็นอีกลักษณะของการสร้างเอกลักษณ์หนึ่งให้แก่ตนเอง ลักษณะการเชื่อมโยงส่วนใหญ่เป็นการหยาบยืมลักษณะพิเศษของกลุ่มครุภาคติใหม่ที่มีชื่อเสียงอยู่แล้ว ลักษณะพิเศษนั้นเป็นที่เข้าใจกันว่าเป็นลักษณะของการเป็น “ครุภาค” เช่น การสร้างพิธีกรรม ต้นเงิน การนั่งเสด็จ การโปรยทาน การสวดมนต์ รวมถึงการแต่งกายและลักษณะท่าทางต่าง ๆ ด้วย ทั้งนี้ อีกทั้งยังมีลักษณะของการเชื่อมโยงผ่าน การเป็นศิษย์ หรือเป็นสหธรรมิกของกันและกัน การหยาบยืมเอกลักษณ์และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ดังกล่าว จึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้ครุภาคติใหม่เหล่านี้กลายเป็นจุดสนใจของผู้คนในสังคม ทำให้ผู้คนในสังคมเกิดความศรัทธาต่อตัวครุภาคติใหม่ได้ด้วยเช่นกัน

ครุภาคติใหม่ที่ถูกหยาบยืมเอกลักษณ์จากครุภาคติใหม่อื่น ๆ ที่สำคัญมีอยู่ 2 รูป คือ ครุภาคเทือง นาถสีโล และ ครุภาคบุญชุ่ม ญาณสวโร โดยครุภาคทั้งสองรูปเป็นครุภาคติใหม่ที่มีชื่อเสียงรุ่นแรกๆ จึงถูกครุภาคติใหม่รุ่นหลังๆ นำเอกลักษณ์ไปเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตภาพลักษณ์ให้แก่ตนเอง โดยครุภาคทั้ง 2 รูปเริ่มเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงอย่างมากตั้งแต่ทศวรรษ 2520-2530 เป็นต้นมา³⁷ ชื่อเสียงของทั้งสองท่านต่างมีความเหมือนและแตกต่างกันไป ชื่อเสียงที่เหมือนคล้ายกันคือความเชื่อที่ว่าท่านสองรูปเป็นหนึ่งในสามสิบสองขวัญของครุภาคตริวิชัยกลับชาติมาเกิด ส่วนครุภาคบุญชุ่ม หลายคนเชื่อว่าเป็นเจ้าหน่อเนื้อตนบุญกลับชาติมาเกิดด้วย ผู้คนในสังคมที่รู้จักและมีความศรัทธาต่อตัวท่านจึงเรียกนามครุภาคบุญชุ่มว่า “เณรสีลมัน” “เจ้าตนบุญ” หรือ “ศีลธรรมเจ้าพ่อบุญชุ่ม” ส่วนครุภาคเทืองเป็นครุภาครุ่นแรกๆ ที่เน้นในด้านพิธีกรรมและสร้างวัด ท่านเป็นผู้ริเริ่มทำต้นเงินคือการนำเงินมาปักเป็นต้นที่มีลักษณะสูงและใหญ่ต้นละแสนบาทเป็นต้น โดยดัดแปลงมาจากต้นครวตานของพิธีกรรมตานสายตานแดน (แทน) ของครุภาคชัยวงศาพัฒนา วัดพระพุทธรบาทห้วยต้ม โดยการ

³⁶ พ่ออาจารย์ศรีเลา เกษพรหม, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2559.

³⁷ พระครูธีรสุตพจน์ ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2558.

นำธนบัตรมาปกแทนการใส่เครื่องครัวตามที่เครื่องอุปโภคบริโภคที่ชาวบ้านจะถวายให้พระสงฆ์³⁸ อีกทั้งยังบูรณะและสร้างวัดของตนเองให้มีลักษณะยิ่งใหญ่และสวยงามในลักษณะสถาปัตยกรรมแบบล้านนาประยุกต์ อีกทั้งเอกลักษณ์สำคัญของครุบาเทืองคือการนั่งเสถียรและไปรยทาน โดยใช้เงินธนบัตรในการไปรยทาน หรือหลายคนเรียกว่า “ตานผะตานผาย”³⁹ ลักษณะดังกล่าวเหล่านี้จึงกลายเป็นเอกลักษณ์สำคัญที่ครุบาคติใหม่รุ่นต่อมา ได้พยายามเรียนรู้และนำมาใช้เป็นแบบอย่างกันอย่างแพร่หลาย เพราะฉะนั้นเอกลักษณ์สำคัญของความเป็นครุบาคติใหม่อย่างหนึ่งคือ การนำลักษณะดังกล่าวมานี้มาประยุกต์ใช้

ลักษณะของครุบาคติใหม่รุ่นหลังจากครุบาเทืองและครุบาบุญชุ่มนั้น พยายามเชื่อมโยงและ นำเอกลักษณ์ของทั้งสองท่านมาใช้ในการนำเสนอภาพลักษณ์ให้แก่ตนเอง โดยการเชื่อมโยงมักจะเชื่อมโยงผ่านการทำนายน ตัวอย่างเช่นในกรณีของครุบาชัยยาปัดพิทกล่าวได้ว่า ได้ไปพบครุบาบุญชุ่มที่วัดข้าวแคร่ และด้วยญาณบารมีของครุบาบุญชุ่มที่ได้สั่งสมมา เมื่อท่านได้พบกับสามเณรน้อยปัดพิ ท่านจึงได้กล่าวต่อผู้คนที่ทั้งหลายให้ทราบที่ว่า “...เณรน้อยรูปนี้ ไม่ธรรมดา ท่านผู้นี้อีกหน่อยจะได้เป็นกำลังของพระศาสนา จะได้เป็นที่พึ่งของศรัทธาแน่นอนในอนาคต...”⁴⁰ หรือ ในกรณีของครุบาเจษฎาปรากฏคำทำนายในลักษณะดังกล่าวเช่นกัน โดยกล่าวว่า ตอนที่ท่านยังเป็นเด็กยังไม่ได้บรรพชาเป็นสามเณรท่านได้ปั่นจักรยานไปร่วมงานผ้าป่า งานยกช่อฟ้าวัดแห่งหนึ่งได้พบและได้เข้าไปกราบครุบาบุญชุ่ม ครุบาบุญชุ่มจึงได้ทำนายว่าเด็กคนนี้มีบุญเยอะ หากได้ออกบวชจะเจริญรุ่งเรืองในพุทธศาสนาเป็นที่เคารพชื่นชมของผู้คน⁴¹ การเชื่อมโยงนี้ถือว่าการเชื่อมโยงกับครุบาบุญชุ่มประการหนึ่งของครุบาคติใหม่รุ่นหลัง ๆ

การเชื่อมโยงกับครุบาบุญชุ่มของกลุ่มครุบาคติใหม่ และเป็นที่ยอมรับแพร่หลายกันอย่างมากคือการอ้างตนเป็นลูกศิษย์ใกล้ชิดของครุบาบุญชุ่ม ครุบาถาวรพระเลขาฯ ของครุบาบุญชุ่ม

³⁸ พระครูธีรสุตพจน์ ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2558.

³⁹ “ตานผะตานผาย” หมายถึง การให้ทานโดยไม่ระบุผู้รับ เชื่อว่าเป็นลักษณะการทำให้ทานอีกประเภทหนึ่ง , พระประกอบบุญ สิริญาโน, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2558.

⁴⁰ ภัณฑกานต์ กิมทอง, พระกริ่งสิวลีโภคทรัพย์ผู้มีชัยชนะแห่งแผ่นดิน, (กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองการพิมพ์จำกัด, มปป), 24.

⁴¹ เพลงขอประวัติครุบาเจ้าเจษฎา จิริสโร, พ่อสิงห์คำ ชัยศรี และ แม่ลำจวน ศรีกันชัย (ขับร้อง), (เทพบันทึกเสียง), มปป.

กล่าวว่าทุกวันนี้ใครก็กล่าวอ้างว่าเป็นลูกศิษย์ของครูบาบุญชุ่ม แต่ไม่รู้จักจริงๆ ว่าครูบาบุญชุ่มท่านปฏิบัติแบบไหน มีจริยวัตรเช่นใด ดังนั้นครูบาคติใหม่รุ่นหลังๆ ที่กำลังอยู่ในช่วงเริ่มสร้างชื่อเสียงของให้แก่ตนเอง จึงมักจะต้องเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับครูบาบุญชุ่มเพื่อจะกล่าวต่อไปได้ว่าตนเองเป็นผู้ใกล้ชิดและเป็นลูกศิษย์ของครูบาบุญชุ่ม เช่นในงานออกถ้ำสามปีสามเดือนสามวัน การบำเพ็ญบารมีของครูบาบุญชุ่ม จะเห็นว่ามีเหล่าครูบาคติใหม่เข้าร่วมในพิธีจำนวนมาก เช่น ครูบาอริยชาติ ครูบาญาณทิพย์ แพทย์ทุกคนพยายามจะนำตัวเองให้อยู่ใกล้ชิดครูบาบุญชุ่มให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และจะต้องพยายามถ่ายรูปรูปหรือให้ตัวเองติดอยู่ในรูปถ่ายที่ถูกนำเสนอ

การอ้างข้อวัตรปฏิบัติและการนำเอกลักษณ์บางประการของครูบาบุญชุ่มมาใช้ เช่น ครูบาชัยมงคล หรือพระครูสมุห์นทีเทพ ท่านกล่าวว่าเป็นผู้ที่ถือว่านำวัตรปฏิบัติและแบบแผนการปฏิบัติอย่างครูบาบุญชุ่มมาใช้ในการปฏิบัติท่านกล่าวว่าเป็น “ฮิตเจี้ยว” ท่านจะไม่โกนคิ้วเหมือนกับครูบาบุญชุ่มที่ไม่โกนคิ้วเช่นกัน ในกรณีครูบาเจษฎา ท่านได้กล่าวถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับครูบาบุญชุ่มว่า ครูบาบุญชุ่มคือ “พระครูบาพ่อ” และครูบาบุญชุ่มเรียกท่านว่า “ครูบาลูก” และได้มีปฏิสัมพันธ์กับครูบาบุญชุ่มอยู่บ่อยครั้งเมื่อครั้งที่ครูบาบุญชุ่มได้มาพำนักอยู่ที่บ้านบุญมหาลาภ อ. เชียงแสน ซึ่งปรากฏภาพถ่ายคู่ระหว่างครูบาเจษฎาและครูบาบุญชุ่มจำนวนมาก ไม่เพียงแค่นั้นครูบาชัยมงคล ครูบาเจษฎายังได้นำเอาบทสวดมนต์ ทำนองของบทสวดแบบภาษาไทยใหญ่ ซึ่งเป็นบทสวดและทำนองที่ครูบาบุญชุ่มใช้เป็นประจำมาเป็นส่วนหนึ่งของบทสวดและทำนองสวดที่ครูบาคติใหม่ทั้งสองใช้เป็นประจำด้วย⁴²

เอกลักษณ์สำคัญอีกประการหนึ่งของครูบาบุญชุ่มครูบาคติใหม่ที่มีชื่อเสียงอย่างครูบาอริยชาติและครูบาชัยยาปลื้ได้นำเอาไปใช้เป็นเอกลักษณ์ของตัวท่านเองคือ “การทำมูทรา” การทำมูทรา ครูบาบุญชุ่มได้รับอิทธิพลจากพุทธมหายานจากภูฏาน ทั้งนี้เนื่องจากครูบาบุญชุ่มเป็นที่เคารพนับถือของกษัตริย์และพระราชวงศ์ของกษัตริย์ประเทศภูฏาน รวมถึงผู้คนในประเทศภูฏาน ครูบาบุญชุ่มได้เดินทางไปประเทศภูฏานโดยการนิมนต์จากกษัตริย์ภูฏานบ่อยครั้ง ทั้งนี้เชื่อกันว่าครูบาบุญชุ่มยังได้รับพิธีเสีงทาย ตามความเชื่อของผู้คนในประเทศภูฏาน เชื่อกันว่าครูบาบุญชุ่มเป็นลามะ

⁴² สังเกตการณ์งานปอยหลวงประจำปีครูบาเจษฎา จิริลีโล, เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2559., และ วัดห้วยสัก ต.หนองป่าก่อ อ.ดอยหลวง จ.เชียงราย, *หนังสือสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น แบบล้านนา (ทำนองยอง) ครูบาเจ้าเจษฎา จิริลีโล*, หนังสือเนื่องในโอกาสงานประจำปี สืบชะตาหลวง ,(2554),

นักบวชรูปสำคัญในอดีตชาติของประเทศภูฏานกลับมาเกิด⁴³ การเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับพุทธศาสนาแบบมหายานในภูฏาน ทำให้ครูบาบุญชุ่มได้รับเอาวัฒนธรรม “การทำมูทรา” ซึ่งเป็นวัฒนธรรมพุทธศาสนาพื้นทีดังกล่าวมาใช้ และกลายเป็นเอกลักษณ์สำคัญประการหนึ่งของครูบาบุญชุ่ม และเอกลักษณ์นี้ได้ถูกครูบาคติใหม่รูปอื่น ๆ อย่างครูบาอริยชาติ และครูบาชัยยาปถพีนำไปใช้เป็นเอกลักษณ์ของครูบาทั้งสองด้วย

ภาพที่ 5.8 : แสดงภาพครูบาบุญชุ่มแสดงการทำมูทรา , ที่มา , “เฟสบุ๊กแฟนเพจลูกศิษย์พระครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร,” Facebook, <https://www.facebook.com/pg/ลูกศิษย์พระครูบาบุญชุ่ม-ญาณสํวโร-1674174156181922/photos/> (สืบค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2560)

ดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น ไม่ใช่เพียงครูบาบุญชุ่มเท่านั้นที่ครูบาคติใหม่ด้วยกันหิบบิยมเอกลักษณ์บางอย่างไปใช้ ครูบาเทือง นาถสีโลก็เป็นครูบาคติใหม่อีกรูปหนึ่งที่ครูบาคติใหม่หลายต่อหลายรูปนำเอกลักษณ์ต่างๆ ไปใช้เป็นจำนวนมากเช่นกัน ซึ่งลักษณะเอกลักษณ์ของครูบาเทืองที่ถูกครูบาคติใหม่รุ่นหลัง ๆ ยืมไปใช้นั้นก็มีลักษณะที่แตกต่างไปจากครูบาบุญชุ่ม โดยส่วนใหญ่ครูบาบุญชุ่มจะถูกยืมชื่อเสียงไปใช้ผ่านการกล่าวอ้างความเป็นศิษย์และอาจารย์กัน หรือการยืมบทสวดมนต์การทำมูทรา ลักษณะบางอย่างไปใช้ ส่วนครูบาเทืองจะถูกยืมในเรื่องของพิธีกรรมและการก่อสร้างวัดเป็นหลัก

⁴³ สัมภาษณ์ครูบาถาวร ยโสธโร, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2559.

เรื่องพิธีกรรมเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งอีกประการหนึ่งที่ครุบาคติใหม่ได้หยิบยืมกันและกัน โดยเฉพาะครุบาเทืองเป็นครุบาคติใหม่ที่ริเริ่มสร้างพิธีกรรมต่าง ๆ ให้กลายเป็นลักษณะของความเป็นครุบาคติใหม่ด้วย ลักษณะนั้นคือการสร้างต้นเงินที่สูงใหญ่ โดยจะเป็นการนำเงินธนบัตรมาใส่ก้านไม้ไผ่แล้วปักเป็นต้นสูงหลายเมตร และมีจำนวนหลายต้น โดยต้นเงินดังกล่าวได้ตัดแปลงมาจากต้นคริวदानที่สูงใหญ่ในงานพิธีदानสายदानแทนซึ่งเป็นพิธีกรรมประจำปีของครุบาชัวยวงษาพัฒนา วัดพระพุทธรบาทห้วยต้ม โดยต้นเงินครุบาเทืองจะมีการจัดทำขึ้นในงานสำคัญประจำปีของครุบาเทืองอยู่ 2 งานด้วยกัน คือ งานอายุวัฒนมงคลครุบาเทือง และ งานกฐินประจำปี ต้นเงินจะถูกปักด้วยธนบัตรใบละยี่สิบเป็นหลัก สูงหลายเมตร ยอดเงินต้นละประมาณหนึ่งแสนบาทเป็นต้น การทำต้นเงินจึงกลายเป็นเอกลักษณ์สำคัญของครุบาเทือง และถูกหยิบยืมไปใช้ในครุบาคติใหม่รูปอื่น ๆ เช่น ครุบาเจษฎา ครุบาอริยชาติ ครุบาชัวยายฯ หรืออีกหลายท่าน มักนิยมเอาเอกลักษณ์การทำต้นเงินที่สูงใหญ่เช่นนี้ไปเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมในงานบุญประจำปีของวัดตัวเอง เช่น งานปอยหลวง งานกฐินประจำปี งานอายุวัฒนมงคลฯ เป็นต้น

ภาพที่ 5.9 : แสดงรูปต้นเงินครุบาเทือง ในงานอายุวัฒนมงคลประจำปี 2558 ,
ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ขบวนแห่และการนั่งเสลี่ยงเป็นอีกเอกลักษณ์หนึ่งของกลุ่มครุบาคติใหม่ที่พยายามหยิบยืมซึ่งกันและกัน โดยขบวนแห่นี้เป็นการเลียนแบบตามลักษณะเรื่องราวเกี่ยวกับครุบาศรีวิชัย โดยครุบาศรีวิชัยและกลุ่มลูกศิษย์ที่ใกล้ชิดอย่างครุบาอภิชัยชาวปี และครุบาชัวยวงษาพัฒนา ผู้คนที่ศรัทธาในตัวครุบาทั้งสามท่านจะแห่ท่านด้วยการให้ท่านนั่งอยู่บนเสลี่ยงหรือล้อ (เกวียน) ในขบวนแห่ก็จะประกอบไปด้วยมหรสพมีการตีกลองร้องเป่าแห่กันไปตามถนน และกลุ่มครุบาคติใหม่อย่างครุบาเทืองก็ได้นำเอกลักษณ์นั้นมาประยุกต์ใช้

ในกลุ่มครูบาคติใหม่ครูบาเทืองได้นำเอาเอกลักษณ์ดังกล่าวมาใช้ด้วยเช่นกัน ขบวนแห่ครูบาเทืองมักจะปรากฏหลาย ๆ ที่ที่ครูบาได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของงานพิธีกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีกรรมที่จัดขึ้นในวัดของท่าน อย่างเช่นงานอายุวัฒนมงคล งานกฐิน เช่น ตอนเช้าของวันงานจะมีการแห่ครูบาให้นั่งเสลี่ยงรับบิณฑบาตจากญาติโยม โดยจะมีวงฆ้องกลอง อย่างกลองสะบัดชัย นำขบวน และช่วงแห่ครูบาจากกุฏิครูบาไปสู่ศาลาการเปรียญสำหรับร่วมพิธีสืบชะตาหลวง จะให้ผู้ที่มาร่วมงานทั้งกลุ่มคนในหมู่บ้านใกล้เคียงและกลุ่มชาติพันธุ์สวมชูดพื้นเมืองและชูดชาติพันธุ์ ถือธง ถือตุง นำขบวนครูบาเทือง ตามด้วยกลองสะบัดชัยและปิดท้ายด้วยเสลี่ยงครูบา ช่วงเวลาที่แห่เสลี่ยงครูบา ครูบาก็จะโปรยทานเป็นเงินธนบัตรประเภทต่าง ๆ และลูกอม ที่เรียกกันว่า “ตานผะตานผาย”

ภาพที่ 5.10 : แสดงภาพเสลี่ยงครูบาเทือง นาดสีโล รับบิณฑบาตในงานอายุวัฒนมงคลประจำปี 2558 , ที่มา , ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ครูบาบุญชุ่มก็เช่นกันในงานวันเกิดอายุวัฒนมงคลประจำปี ในเช้าของวันที่ 5 มกราคม ซึ่งเป็นวันเกิดครูบา จะต้องมีการแห่ครูบาจะต้องนำด้วยกลองด้วยแห่ ส่วนใหญ่จะเป็นกลองกันยาว ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มไทใหญ่ กลองมอชิง มีการเป่าหอยสังข์ ตีกังสดาล แห่ครูบาในเสลี่ยงรูปทรงปราสาท ในการทำพิธีกรรมกรรมช่วงเช้า ผู้คนที่ร่วมแห่ก็ต้องใส่ชุดพื้นเมืองหลากสี เป็นต้น

ภาพที่ 5.11 : แสดงภาพแห่เสลี่ยงครูบาบุญชุ่ม ในงานฉลองอายุวัฒนมงคลประจำปี 2560
ที่มา , ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ตั้งที่กล่าวมาครูบาทั้งสองรูปถือว่าเป็นต้นแบบของกลุ่มครูบาศรีวิชัยรุ่นหลัง ๆ ดังนั้นครูบาศรีวิชัยรุ่นหลัง ๆ จึงพยายามจะดึงเอกลักษณ์ของครูบาทั้งสองรูปมาใช้เป็นภาพลักษณ์ในการนำเสนอตัวเองด้วย กรณีครูบาอริยชาติก็ดึงเอกลักษณ์การแห่ การนั่งเสลี่ยง และการโปรยทานมาใช้เช่นกัน โดยครูบาอริยชาติได้นำขบวนแห่มาประยุกต์โดยให้ทีมออร์แกนไนเซอร์จากร้านเฮือนคำแก้ว ออแกนไนเซอร์ จัดขบวนแห่แบบล้านนาขึ้นอย่างสวยงาม โดยประกอบไปด้วย วงโยธวาทิต เสลี่ยงเครื่องสักการบูชาแบบล้านนา หมากสุม หมากเบ็ง สุ่มดอก สุ่มพลู ตุ้งผ้าบุญ ตุ้งต่าง ๆ เป็นต้น และปิดท้ายด้วยเสลี่ยงครูบาอริยชาติ⁴⁴ ซึ่งขบวนแต่ละปีจะถูกออกแบบแตกต่างกันไป เช่น ขบวนชุดไทเขิน ขบวนชุดพม่า-ไทใหญ่ เป็นต้น⁴⁵ ไม่เพียงแค่นั้นครูบาชัยยาปถพี ซึ่งเป็นครูบาศรีวิชัยรุ่นใหม่ที่เริ่มมีชื่อเสียงมาเพียงไม่ถึงหนึ่งทศวรรษ ท่านได้กล่าวว่าท่านก็ได้ยืมเอกลักษณ์การนั่งเสลี่ยงและการจัดขบวนแห่แบบของครูบาอริยชาติมาใช้เช่นกัน⁴⁶

⁴⁴ สังเกตการณ์งานกฐินประจำปี วัดแสงแก้วโพธิญาณ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย, เมื่อวันที่ 7-9 พฤศจิกายน 2559. และ งานปอยหลวงฉลองครบรอบเก้าปีเก้าเดือนเก้าวันการสร้างวัดแสงแก้วโพธิญาณ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย, เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2559.

⁴⁵ พี่แม็ค หัวหน้าทีมและเจ้าของเฮือนคำแก้วออแกนไนเซอร์, เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2558.

⁴⁶ ครูบาชัยยาปถพี ชัยรัตนจิตโต, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2558.

ภาพที่ 5.12 : ภาพแสดงขบวนแห่ครูบาอริยชาติ, ที่มา , “วัดแสงแก้วโพธิญาณ,” Facebook, <https://www.facebook.com/sangkaewphothiyan/?fref=ts> (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2560)

ภาพที่ 5.13 : แสดงภาพแห่เสลี่ยงครูบาชัยยาปถพี, ที่มา “สถานธรรมดอยดวงแก้วสัพพัญญู,” Facebook, <https://www.facebook.com/profile.php?id=100011726254232&fref=ts> (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2560).

การสร้างวัดให้สวยงามยิ่งใหญ่เป็นอีกเอกลักษณ์หนึ่งที่ครูบาคติใหม่มักจะหยิบยืมลักษณะของกันและกัน โดยส่วนใหญ่การก่อสร้างวัดของกลุ่มครูบาคติใหม่จะกล่าวกันว่าเป็นการสร้างวัดโดยการใช้ศิลปะแบบล้านนาประยุกต์ รวมถึงการนำเอาศิลปะของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถือว่าเป็นชาติพันธุ์ที่มีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับอาณาจักรล้านนาอย่างเช่น ศิลปะแบบไทเขิน ไทใหญ่ พม่า ลื้อ เป็นต้น มาประยุกต์ใช้และสร้างเอกลักษณ์ให้มีความแตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะร่วมของการสร้างวัดแบบครูบาคติใหม่มักจะเน้นเรื่องความยิ่งใหญ่ และความสวยงาม

เพื่อสร้างจุดดึงดูดจากผู้คนภายใต้ความเชื่อเรื่องวัดและบารมีเจ้าอาวาส รวมไปถึงการสร้างวัดให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

โดยวัดที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มครุบาคติใหม่คือวัดเด่นสะหลีศรีเมืองแกน หรือวัดของครุบาเทือง นาถสีโล วัดครุบาเทืองเป็นวัดที่ใหญ่และมีความสวยงามด้วยสถาปัตยกรรมศิลปะล้านนา ร่วมสมัย การสร้างวัดของครุบาเทืองเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่เสริมสร้างบารมีและลักษณะความเป็น “ครุบา” ให้แก่ท่าน เพราะความเจริญเติบโตของวัดเป็นสิ่งที่สะท้อนบารมีของตัวเจ้าอาวาสหรือครุบา รูปนั้น ๆ ดังนั้นครุบาหลายต่อหลายรูปจึงพยายามดึงเอกลักษณ์ดังกล่าวไปใช้กันอย่างกว้างขวาง เช่น ในกรณีวัดครุบาอริยชาติเป็นอีกวัดหนึ่งที่พยายามสร้างวัดของตนเองให้มีความยิ่งใหญ่ และกล่าวว่า สถาปัตยกรรมแต่ละอย่างในวัด ของท่านถือว่ามีคติธรรมแฝงอยู่ในสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ในวัดท่านยังเป็นการประยุกต์เอาศิลปะของหลายกลุ่มชาติพันธุ์ในการสร้างสรรค์ขึ้น อีกทั้งวัดของครุบาแต่ละรูปโดยเฉพาะครุบาเทือง และ ครุบาอริยชาติ ได้รับการโฆษณาให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดด้วย

ดังที่กล่าวมาข้างต้น การเชื่อมโยงผ่านการกล่าวถึงความสัมพันธ์ในลักษณะของการเป็นศิษย์และอาจารย์ หรือความสัมพันธ์ในเชิงการเป็นสหธรรมมิกัน การหิยบิรมเอกลักษณ์พิเศษบางอย่างระหว่างกันและกันของครุบาคติใหม่ เช่น วัตรปฏิบัติ ลักษณะท่าทางการนุ่งห่ม การสวดมนต์ การสร้างต้นเงินที่สูงใหญ่ ขบวนแห่ การนั่งเสด็จและการโปรยทาน รวมถึงลักษณะการสร้างวัดของตนเองให้มีลักษณะยิ่งใหญ่และสวยงามด้วยศิลปะที่กล่าวว่าเป็นศิลปะแบบล้านนาประยุกต์ เป็นลักษณะของการสร้างจุดขายหนึ่งให้แก่ตัวครุบาคติใหม่รูปนั้น ๆ จุดขายดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการสะท้อนภาพลักษณ์และบารมีให้แก่ตัวครุบาคติใหม่ อีกทั้งยังถือเป็นจุดขายและจุดสนใจที่ดีต่อผู้คนในสังคม สามารถสร้างแรงดึงดูดให้ผู้คนเกิดความศรัทธาและหลงใหลกันมาร่วมสร้างบุญกับกลุ่มครุบาคติใหม่เป็นจำนวนมาก

5.1.3 การปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการจากความไม่มั่นคงของผู้คนในสังคม

การจากศึกษาของพระไพศาล วิสาโล กล่าวว่าพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมตามยุคสมัย เพื่อความอยู่รอดของสถาบันพุทธศาสนาของไทย⁴⁷ ดังนั้นการปรับตัวเพื่อตอบสนองความไม่มั่นคงในชีวิตผู้คนจึงเป็นหนึ่งในการ

⁴⁷ พระไพศาล วิสาโล, *พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2546), 140.

ปรับตัวนั้น และ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้คนในสังคมเกิดความศรัทธาต่อตัวครูบาคติใหม่ได้เป็นอย่างดีด้วย โดยการปรับตัวในลักษณะนี้จะสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ต่าง ๆ ของครูบาคติใหม่ที่เชื่อมโยงกับภาพลักษณ์ของครูบาตรีวิชัยอย่างแยกไม่ออก ด้วยภาพลักษณ์ดังกล่าวนี้เป็นภาพลักษณ์พระสงฆ์ในอุดมคติที่ผู้คนในสังคมต่างแสวงหา เนื่องจากมีลักษณะที่สัมพันธ์กับพื้นฐานความเชื่อเรื่องพระสงฆ์ที่ดี ตัวกลางที่ดีของผู้คนในสังคม อีกทั้งยังเชื่อว่าผลบุญที่เกิดจากการได้ร่วมสร้างกับครูบาคติใหม่ในฐานะตัวกลางที่ดีนั้น ไม่เพียงแค่เป็นการสร้างบุญเพื่อโลกหน้าเพียงอย่างเดียว แต่ยังคงเชื่อว่ายังสามารถช่วย และ อำนวยให้การดำเนินชีวิตในโลกนี้ราบรื่น มีความสุข และหลุดพ้นจากอุปสรรคต่าง ๆ ได้ ภาพลักษณ์นั้นจึงถูกดึงมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อตอบสนองต่อการแสวงหานั้นของผู้คน

จากการศึกษาในบทที่ 4 ทำให้เห็นว่าผู้คนที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้ศรัทธาครูบาคติใหม่ต่างมีลักษณะของความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิต เช่น ความไม่มั่นคงในทางธุรกิจการงาน ความไม่มั่นคงในชีวิตครอบครัว ความไม่มั่นคงที่เกิดจากความเหลื่อมล้ำ เช่น ด้านสวัสดิการรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการรักษาพยาบาล การถูกทำให้กลายเป็นพลเมืองชายขอบ และผลจากการสู้รบจากการเมือง

จากความไม่มั่นคงดังกล่าว จึงทำให้ผู้คนเหล่านี้เลือกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นผู้ศรัทธากลุ่มครูบาคติใหม่ ดังนั้นความศรัทธาดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากกลุ่มครูบาคติใหม่ผลิตและนำเสนอภาพลักษณ์ของตนเองในลักษณะที่ตอบสนองความไม่มั่นคงต่าง ๆ ได้ ดังนั้นครูบาคติใหม่จึงเป็นตัวกลางหนึ่งของผู้คนต่างแสวงหาเพื่อใช้เป็นที่พักพิงใจ เพื่อช่วยเยียวยาหรือเสริมสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต

เนื้อหาในส่วนนี้จึงเป็นการศึกษาลักษณะการปรับตัวของครูบาคติใหม่ที่สามารถตอบสนองและสามารถสร้างแรงจูงใจให้กับผู้คนในสังคมได้ โดยมีลักษณะสำคัญอยู่ 3 ลักษณะด้วยกัน

1. การปรับประยุกต์พิธีกรรมเพื่อตอบสนองความไม่มั่นคงของคน
2. การสร้างพุทธรูป สร้างวัตถุมงคล และเทวรูปที่มีความหมายที่ตอบสนองความไม่มั่นคง และ
3. การประยุกต์คำสอนที่สามารถตอบสนองหรือสร้างกำลังใจให้กับผู้คนในสังคม

ลักษณะที่ 1 คือการปรับประยุกต์พิธีกรรมเพื่อตอบสนองความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม โดยพิธีกรรมสำคัญที่ครูบาคติใหม่ได้ปรับประยุกต์เป็นพิธีกรรมที่มีความหมายในเชิงการตอบสนองชีวิตในโลกเป็นสำคัญ

พิธีกรรมที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ในงานพิธีกรรมสำคัญ ๆ ประจำปีของครูบาคติใหม่ เช่น พิธีกรรมสืบทอดตาลวง โดยเชื่อว่าพิธีกรรมดังกล่าวจะเป็นการสร้างเสริมสิริมงคลให้แก่ผู้ที่ได้มาร่วมในงาน ให้ผู้ที่ได้เข้าร่วมพ้นจากเคราะห์หรืออันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในการ

ดำเนินชีวิต พิธีกรรมดังกล่าวครุบาคติใหม่ทุกรูปจะต้องจัดขึ้นในงานพิธีกรรมสำคัญ ๆ ของตนเอง เช่น งานบอยหลวงประจำปี งานกฐินประจำปี หรือฉลองอายุวัฒนมงคลประจำปีของครุबारูปนั้น ๆ อีก พิธีกรรมหนึ่งทีถือว่ามีลักษณะความหมายคล้ายคลึงกับการสืบทอดหลวง หรืออาจจะเป็นพิธีกรรมที่ต้องทำต่อเนื่องกันกับพิธีกรรมสืบทอดหลวงคือพิธีกรรมบูชาพระเคราะห์ พิธีกรรมดังกล่าวช่วยในด้านของการปิดเป่าเคราะห์ร้ายต่าง ๆ ทำให้ผู้ที่มิเคราะห์พ้นจากเคราะห์ภัย ส่วนผู้ที่ไม่มีเคราะห์ก็ถือว่าเป็นการเสริมดวงเสริมชะตาไปด้วยในตัว

ส่วนครุบาน้อย เตชปณโณ จะมีพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวครุบาคือพิธีกรรมการเสกน้ำมนต์ธรรมสารจะทำในพิธีกรรมสำคัญ ๆ ประจำปีของตัวครุบา โดยเชื่อกันว่าเป็นน้ำมนต์ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ช่วยในด้านเสน่ห์เมตตามหานิยม ป้องกันอันตรายทั้งจากคนและผี รวมถึงคุณไสย

พิธีกรรมเข้านิโรธกรรมหรือบ่าเพ็ญสัจจะบารมี ในกรณีของครุบาชยยาปถพิครุบาอริยชาติ และครุบาน้อย การเข้านิโรธกรรมหรือบ่าเพ็ญสัจจะบารมีเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่ใช้แนะนำเสนอตัวตนของครุบาคติใหม่ได้เป็นอย่างดี โดยพิธีกรรมดังกล่าวจะต้องจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี จะมีการจัดกิจกรรมอย่างยิ่งใหญ่ทั้งวันที่เข้านิโรธกรรมและสำคัญที่สุดคือวันที่ออกนิโรธกรรม ผู้คนจะมาร่วมพิธีกรรมกันจำนวนมาก

การเข้านิโรธกรรมหรือการเข้าบ่าเพ็ญสัจจะบารมีมีความหมายที่สำคัญอยู่ 2 ลักษณะด้วยกันคือ 1. คือเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างตัวครุบาคติใหม่กับความเป็นครุบาศรีวิชัยผ่านการใช้พิธีกรรมดังกล่าวเป็นตัวกลาง 2. พิธีกรรมดังกล่าวเป็นนำเสนอภาพลักษณ์ของการเป็นพระผู้มากด้วยบารมี โดยเชื่อกันว่าพระที่ทำได้จะเป็นพระผู้มีบารมีสูง ถึงจะสามารถถอดข้าวและฉันทน้ำเพียงบาตรเดียว อยู่ในพื้นที่อันจำกัดเป็นระยะเวลาหลายวัดได้ ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐานทางศาสนาของผู้คนในเรื่องการเป็น “ตัวกลางที่ดี”

ดังนั้นเมื่อถึงกำหนดวันออกนิโรธกรรมผู้คนที่มีความเชื่อดังกล่าวจะพากันมาร่วมบุญ เพราะเชื่อกันว่าการเข้านิโรธกรรมจะทำให้บารมีของท่านสูงและบริสุทธิ์มาก ถ้าใครได้ร่วมบุญหลังจากที่ท่านได้ออกนิโรธกรรมใหม่ ๆ จะทำให้ได้รับอานิสงค์บุญที่แรงกล้า อีกทั้งยังดีความและเชื่อกันว่า ผู้ที่ได้ร่วมบุญเชื่อว่าจะทำให้มีเงินมีทอง หรือ “รวย” เพราะเชื่อว่ามีตำนานหนึ่งที่เล่ากันว่า มีมาจากคนหนึ่งได้ร่วมทำบุญกับพระที่ออกนิโรธกรรมใหม่ ๆ เพียงแต่ใส่บาตรท่านด้วยน้ำต้มผักเพียงทัพพีเดียว อานิสงค์บุญดังกล่าวทำให้ยากคนนั้นกลายเป็นเศรษฐีในอนาคตอันใกล้ คนจึงอยากจะทำบุญกับครุบาหลังจากออกนิโรธกรรม⁴⁸

⁴⁸ แม่ศิริกุล ณ นคร, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2559.

จากการสัมภาษณ์คุณแมศิริกุล กล่าวว่าเมื่อตอนที่มีความเครียดกับปัญหาครอบครัวอย่างหนัก คุณแม่ได้ร่วมทำบุญกับครูบาโดยได้ใส่บาตรเป็นคนแรก และครูบาก็ได้อธิฐานจิตกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลช่วยให้แม่หลุดพ้นจากปัญหา หลังจากนั้นไม่นานก็รู้สึกได้ว่าชีวิตโล่งขึ้นทันที ชีวิตกลับพลิกผันหมด จากคนที่อารมณ์รุนแรง ซึมโหม ก็กลายเป็นคนที่ใจเย็นขึ้นมาได้⁴⁹

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการประยุกต์พิธีกรรมเข้าในโรครวมขึ้นมาจัดเป็นกิจกรรมหลักเพื่อนำเสนอตัวตนของครูบาดีใหม่เองนั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานทั้งทางความเชื่อทางศาสนา เกี่ยวกับเรื่องการสร้างบุญ การแสวงหาตัวกลางที่ดี และอานิสงค์การทำบุญ อีกทั้งยังมีการตีความพิธีกรรมดังกล่าวขึ้นมาใหม่สร้างความหมายของอานิสงค์ผลบุญจากการได้ร่วมบุญกับครูบาดีใหม่ที่ออกจากนิโรครวมให้มีลักษณะสอดคล้องและตอบสนองต่อความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิต สามารถช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในทางโลกได้

พิธีกรรมอื่น ๆ เช่น การจุดอ่างประทีปดินกาอธิฐานขอพร การมนต์หรือเสกโฉนดที่ดิน พิธีกรรมลงหน้าทองมหาเสน่ห์ เป็นต้น พิธีกรรมดังกล่าวเป็นพิธีกรรมที่ครูบาจะประกอบขึ้นเป็นประจำทุกวัน โดยเชื่อว่าจะทำให้ผู้ที่มาขอความช่วยเหลือให้ครูบาทำพิธีกรรมดังกล่าวประสบความสำเร็จ

การจุดอ่างประทีปดินกา เป็นเครื่องบูชาที่เกิดจากความเชื่อตำนานแม่กาเผือกกับพระพุทธเจ้าทั้ง 5 องค์ในความเชื่อภาคเหนือ โดยจะมีพระกัปสยะ พระกุกสันธะ พระโกนาคมนะ พระโคตม และพระอริยมตตริย โดยครูบาจะต้องพันด้ายสายสิญจน์ให้เป็นรูปคล้ายดินกา แล้วครูบาจะเขียนชื่อของลูกศิษย์คนนั้นลงในแผ่นยันต์พื้นเล็ก ๆ วางไว้ในประทีป และนำด้ายดังกล่าววางลงยันต์แผ่นนั้น แล้วเทน้ำมันลงในประทีปแล้วครูบาจะอธิฐานจิตจุดประทีปนั้น โดยเชื่อว่าจะทำให้เจ้าของชื่อที่ครูบาทำพิธีให้ นั้นจะประสบความสำเร็จในการอธิฐานขอพรต่าง ๆ ทั้งหน้าที่การงาน การเงินด้วย⁵⁰

⁴⁹ แมศิริกุล ณ นคร, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2559.

⁵⁰ ครูบาชัยยาปถพี ชัยรัตนจิตโต, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่

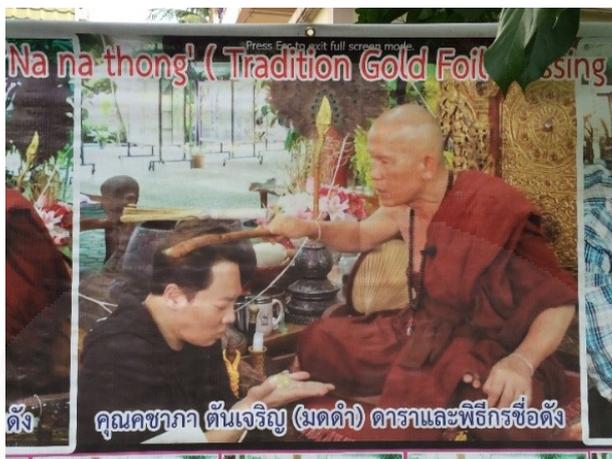
ภาพที่ 5.14 : แสดงภาพ อ่างหรือประทีปตีนกา ของครูบาชัยยาปถพี, ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 5.15 : แสดงภาพ ครูบาชัยยาปถพีแสดงการจุดอ่างประทีปตีนกาอธิฐาน ,
ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

การลงหน้าทองมหาเสน่ห์ถือเป็นหนึ่งในจุดขายสำคัญของครูบาน้อย ส่วนพิธีกรรมการลงหน้าทองสามารถทำได้ในวันปกติ ในวันที่ธรรมดาหรือวันที่ไม่ได้จัดพิธีกรรมใหญ่โต ๆ ผู้คนจำนวนมากจะมากราบไหว้ครูบาที่วัดและร่วมทำพิธีกรรมลงหน้าทองโดยจะลงปิดทองพร้อมทั้งเจมน้ำมนต์ที่เรียกว่า “ว่านพญาไก่แดง” โดยเชื่อว่าเป็นการเสริมเสน่ห์ให้คนรักคนหลงและช่วยให้เจริญเติบโตและประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน การเรียน พิธีกรรมดังกล่าวเป็นที่นิยมของคน

จำนวนมาก รวมถึงกลุ่มดารามนักแสดงถึงแม้แต่นักการเมือง ตำรวจทหารคนสำคัญของประเทศ โดยในวัดของครุบาน้อยจะติดรูปภาพบุคคลสำคัญเหล่านี้ไว้ในบริเวณวัดของท่านด้วยเช่นกัน⁵¹

ภาพที่ 5.16 : แสดงภาพ ครุบาน้อยกำลังลงหน้าทองให้คุณคชาภา ตันเจริญ (คุณมดดำ) ดาราและพิธีกรชื่อดัง, ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ไม่เพียงเท่านั้น การมนต์หรือเสกโฉนดที่ดินก็เป็นอีกพิธีกรรมหนึ่งที่เป็นที่นิยม โดยจะมีกลุ่มลูกศิษย์จำนวนหนึ่งที่เป็นนักธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ หรือบางคนต้องการขายที่ดิน แล้วขายไม่ได้ ลูกศิษย์เหล่านั้นทำสำเนาโฉนดที่ดินมาให้ครุบาช่วยมนต์ โดยครุบาช่วยยาได้กล่าวกับผู้วิจัยว่า ท่านก็ไม่ได้มนต์อะไรมาก เพียงแต่นำไปวางไว้ในพื้นที่ที่ครุบาใช้สำหรับสวดมนต์เช้าและเย็นเป็นประจำ เพียงเท่านั้น ทำให้เขาสบายใจ แต่ก็น่าประหลาดใจว่าบางคนก็ขายที่ได้จริง ๆ ตามที่ได้อธิบายจิตไว้⁵²

⁵¹ สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมโดยการเข้าไปกราบนมัสการครุบาน้อย เทศปัญญา ใน วันเวลาปกติ, เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2558.

⁵² ครุบาช่วยยาปฎิ ชัยรัตน์จิตโต, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2558.

ลักษณะที่ 2 คือ การสร้างพระพุทธรูป เทวรูป และวัตถุมงคลที่มีความหมายที่ตอบสนองความไม่มั่นคงของผู้คน

การสร้างพระพุทธรูป เช่น พิธีปั้นพระเจ้าโคตรทันใจ หรือ พิธีสร้างพระเจ้ารวยมหาศาล จัดขึ้นเป็นพิธีกรรมพิเศษส่วนหนึ่งในงานกฐินประจำปีวัดครูบาอริยชาติ ในวันที่ 6-8 พฤศจิกายน 2558 โดยได้ปั้นพระเจ้าโคตรทันใจจำนวน 9 องค์ สร้างพระเจ้ารวยมหาศาล 1 องค์ โดยแต่ละองค์จะมีเจ้าภาพซึ่งเป็นกลุ่มลูกศิษย์ของครูบาเป็นผู้รับเป็นเจ้าภาพ โดยพิธีกรรมจะมีการบรรจุหัวใจ โดยเจ้าภาพก็จะเป็นผู้บรรจุองค์ที่ตนเองรับเป็นเจ้าภาพสร้าง และจะต้องวัดด้ายสายสิญจน์เท่ากับอายุของผู้เป็นเจ้าภาพบรรจุลงไปพร้อมหัวใจพระด้วย และพระพุทธรูปทุกองค์จะต้องปั้นและสานให้เสร็จภายในเวลา 1 วัน 1 คืน หรือ 24 ชั่วโมง และต้องมีพิธีเปิดเนตรภายในคืนต่อไป ยิ่งไปกว่านั้น พระพุทธรูปสำคัญในพระวิหารวัดแสงแก้วโพธิญาณหรือวัดของครูบาอริยชาติ ยังมีชื่อที่เป็นมงคลที่มีความหมายที่ตอบสนองความต้องการทางโลกของผู้คนได้เช่น พระดับภัย พระชัยชนะมาร พระดับทุกข์ และพระบันดาลทรัพย์ เป็นต้น⁵³

ภาพที่ 5.17 : แสดงภาพ ครูบาอริยชาติทำพิธีปั้นพระเจ้า (พระพุทธรูป) โคตรทันใจ งานกฐินประจำปี 2559 , ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

⁵³ สังเกตการณ์พิธีปั้นพระเจ้าโคตรทันใจ และ สานพระเจ้ารวยมหาศาลทันใจ ในงานกฐินประจำปีวัดแสงแก้วโพธิญาณ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย, เมื่อวันที่ 6-5 พฤศจิกายน 2558.

ส่วนพิธีกรรมใส่ขันดอกไหว้พระขอพรองค์อินทร์ทันใจ ของครูบาบุญหลวง ในวันที่ 26 ธันวาคม 2558 โดยรูปปั้นองค์อินทร์จะมีลักษณะคล้ายกับเทพทันใจของพม่าที่ผู้คนนิยมไปกราบไหว้ขอพร ในพิธีกรรมจะมีการกล่าวโองการอันเชิญองค์อินทร์มาประทับในรูปปั้น และเมื่อกล่าวโองการอันเชิญเรียบร้อยแล้วจะมีการแต่งตัวให้กับรูปปั้นนั้น โดยมีผ้าถุง และเครื่องประดับต่าง ๆ พร้อมทั้งล้างหน้า ทาแป้งให้กับรูปปั้น ความน่าสนใจของพิธีกรรมดังกล่าวคือจะมีการบรรยายขั้นตอนต่าง ๆ ของพิธีกรรมทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน เพื่อให้ผู้ร่วมงานและผู้ที่เป็นลูกศิษย์ของครูบาที่เป็นคนมาไทยจากต่างจังหวัดนอกพื้นที่ภาคเหนือ คนจีน เข้าใจขั้นตอนและความหมายของพิธีกรรม

ภาพที่ 5.18 : แสดงภาพ พิธีใส่ขันดอกไหว้พระขอพรองค์อินทร์ทันใจ ครูบาบุญหลวง ประจำปี 2558, ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

พิธีกรรมทั้งสองที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ หยิบยืม และ ดัดแปลง พิธีกรรมและความหมายของพิธีกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้คนในสังคมได้เป็นอย่างดี โดยจะเห็นจากชื่อของพุทธรูปหรือเทวรูปที่สร้างจะมีชื่อที่เป็นมงคลและมีความหมายในทางโลก ไม่เพียงเท่านั้นครูบาอรียชาติยังหยิบยืมสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างพื้นที่เช่น “เทพทันใจ และ เทพกระซิบ” ของประเทศพม่า ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนไทยนิยมไปกราบไหว้ขอพร มาประดิษฐานไว้ในวัดของครูบาด้วยเช่นกัน

ยิ่งกว่านั้นขณะประกอบพิธีกรรมบ้นพระเจ้าโคตรทันใจ ครูบาอรียชาติได้กล่าวว่า อานิสงค์การสร้างพระเจ้าโคตรทันใจไว้ว่า “...ความปรารถนาของเราจะได้สำเร็จเสร็จทันอกทันใจ สำเร็จทันที่ฉับพลัน ปุ๊บปั๊บทันทีโยมเอ๋ย ขอเงินได้เงิน ขอทองได้ทอง สมปรารถนา...”⁵⁴ ซึ่งถือเป็น

⁵⁴ สังเกตการณ์พิธีบ้นพระเจ้าโคตรทันใจ และ สานพระเจ้ารวมมหาศาลทันใจ ในงาน กฐินประจำปีวัดแสงแก้วโพธิญาณ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย, เมื่อวันที่ 6-5 พฤศจิกายน 2558.

ลักษณะของการให้ความหมายของการสร้างพระพุทธรูปที่สร้างแรงดึงดูดจากผู้คนได้จำนวนมาก เนื่องจากการให้ความหมายดังกล่าวเป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการทางโลก และสามารถตอบสนองไม่มั่นคงในแง่อาชีพการงาน การเงิน และการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบันได้

การสร้างพระเครื่องและวัตถุมงคลที่มีชื่อรุ่น และพุทธคุณในทางเสน่ห์เมตตามหานิยม หรือ แคล้วคลาด เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สร้างความนิยมให้ความความตัวครุบาคติใหม่ได้ดี ยกตัวอย่างเช่น ครุบา อริยชาติได้ผลิตเครื่องรางออกมามากหลายประเภท เช่น “ตะกรุดไชยยะปราบชมพู” มีพุทธคุณด้านแคล้วคลาดจากอันตรายทั้งปวง ใช้ได้ร้อยแปดประการตามคำอธิฐาน “ดาบสะทริภักุไชย” มีอานุภาพด้านการปกป้อง คำจันดวงชะตา ป้องกันคุณไสยมนต์ดำ ฟันเงิน ฟันทอง ฟันโชค ฟันลาภได้ดี “ผ้ายันต์ ซุปเปอร์รวย ผ้ายันต์เศรษฐีนาโกฎิ ยันต์หนีบมหาเสน่ห์” “กุมารเศรษฐี” ช่วยสร้างเสริมด้านการงาน การเงิน ส่งเสริมธุรกิจการค้าขาย เช่นเดียวกันกับ “แม่นางกวักรุ่นกวักทรัพย์แสนล้าน” สามารถช่วยเหลือกิจการค้าขายให้เจริญรุ่งเรือง โดยมีลักษณะพิเศษคือ ไม่เพียงมีหน้าตาจิ้มลิ้มน่ารักและมีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสเท่านั้น เธอยังมีรูปร่างอ้วนท้วมดูน่ารักน่าเอ็นดู ซึ่งบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์และมีกินมีใช้ไม่ขาดแคลนนั่นเอง “แม่นางรับ” สำหรับรับเงินรับทองที่จะเข้ามา “เทียนเก้าจันทร” เชื่อว่าจะช่วยพลิกสิ่งร้ายให้เป็นดี สะเดาะเคราะห์ สืบชะตา รับโชค เรียกทรัพย์ เป็นต้น⁵⁵

ส่วนครุबारูปอื่น ๆ เช่น ครุบาชัชยาปถพี “เทียนพลิกชะตา” ช่วยทำให้ค้าขายร่ำรวย พลิกสิ่งร้ายให้เป็นสิ่งดี มีเสน่ห์เมตตามหานิยม⁵⁶ “ยันต์นกยูงทอง” ช่วยเรื่องเสน่ห์เมตตา คำขาย “พระกริ่งสิวลีโภคทรัพย์ผู้มีชัยชนะแห่งแผ่นดิน” มีอานุภาพด้านการป้องกันภัย แคล้วคลาด และค้าขายร่ำรวยเงินทอง อีกทั้งตามความเชื่อเกี่ยวกับพระสิวลี ถือว่าเลิศทางโชคลาภมากที่สุดในบรรดาพระอรหันต์สาวกทุกรูปของพระพุทธเจ้า หากใครได้บูชาจะช่วยทำให้เกิดความสุขทำมาหากินมีโชคมีลาภ เป็นต้น⁵⁷

ดังนั้นการสร้างพระพุทธรูป เทวรูป หรือวัตถุมงคลต่าง ๆ ของครุบาคติใหม่ จะต้องมึลักษณะการตั้งชื่อ และมีอานุภาพพุทธคุณในด้านโชคลาภ เรียกเงินเรียกทอง เสริมธุรกิจการงาน ให้มี

⁵⁵ ส.สุทธิพันธ์, *ท่องแดนพุทธธรรมกับครุบาอริยชาติ อริยจิตโต*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊ค, 2556), 112-158.

⁵⁶ ครุบาชัชยาปถพี ชัยรัตน์จิตโต, *สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว*, เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2558.

⁵⁷ ภัณฑกานต์ กิมทอง, *พระกริ่งสิวลีโภคทรัพย์ ผู้มีชัยชนะแห่งแผ่นดิน*, (นครราชสีมา: รุ่งเรืองการพิมพ์, มปป).

เสน่ห์คนรักคนหลง หรือแคล้วคลาดการอันตรายต่าง ๆ เป็นหลัก ทั้งนี้เพราะความคาดหวังของคนที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของผู้ศรัทธาครูบาคติใหม่ มีลักษณะของความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับอานุภาพพุทธคุณของวัตถุมงคลต่าง ๆ ของครูบาคติใหม่ ดังนั้นการสร้างพระพุทธรูป เทวรูป วัตถุมงคลต่าง ๆ เหล่านี้จึงถูกผลิตออกมาภายใต้พื้นฐานจากความต้องการและความคาดหวังของผู้คนในสังคมปัจจุบันเป็นหลัก อีกทั้งเมื่อสร้างวัตถุมงคล สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ อานุภาพพุทธคุณ ยังสร้างค่านิยมให้แก่ตัวครูบาคติใหม่ สามารถดึงดูดแรงศรัทธาจากผู้คนในสังคมให้เกิดขึ้นได้เช่นกัน วิธีการเหล่านี้จึงถือว่าเป็นอีกวิธีการหนึ่งในการปรับตัวของครูบาคติใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการความคาดหวังที่สัมพันธ์กับความสำเร็จในทางโลกของผู้คนในสังคม

ลักษณะที่ 3 การปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้คนในสังคม ด้วยการปรับคำสอน ในแง่คำสอนเป็นสิ่งที่พบไม่มากนัก เนื่องจากภาพลักษณ์ของครูบาแต่ละท่านที่ปรากฏไม่ได้เน้นการให้ธรรมสั่งสอนเป็นหลัก ส่วนใหญ่ภาพลักษณ์จะเน้นไปแง่ของการเป็นเกจิ เป็นตนบุญ ผู้วิเศษมากกว่า แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงปรากฏคำสอนอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่จะเน้นการสอนเรื่อง “การสร้างบุญ” ช่องทางต่างๆ เช่น การสวดมนต์ การปฏิบัติธรรม แต่การสร้างบุญที่ครูบาเน้นสอนมากที่สุดคือการสร้างบุญโดยการให้ทานในการสร้างบุญ อีกทั้งพยายามใช้ความสำเร็จในทางโลกเป็นตัวชักจูงให้ผู้คนร่วมสร้างบุญ เช่น จะได้รวย รวย รวย เฮง เฮง เฮง เป็นต้น เช่น กรณีครูบาวริยชาติได้กล่าวตอมนั่งคุยกับลูกศิษย์ โดยบอกกับลูกศิษย์ให้ไปกราบพระประธานคือพระแสงแก้วโพธิญาณว่า “...ใครไหว้ก่อนรวยก่อน ใครไม่ไหว้ไม่รวยนะโยม...”⁵⁸ หรือแม้แต่กล่าวถึงอานิสงค์การสร้างพระเจ้าโคตรทันใจ และ พระเจ้ารวยมหาศาล(सान) ว่า “...ความปรารถนาของเราจะได้สำเร็จเสร็จทันอกทันใจ สำเร็จทันที่ฉับพลัน ปูบปั๊บทันทีโยมเอ๋ย ขอเงินได้เงิน ขอทองได้ทอง สมปรารถนา...”⁵⁹ เป็นต้น หรือในกรณีของครูบาชัยยาปถพี ได้สอนญาติโยมในงานพิธีออกนิโรธกรรมประจำปี โดยกล่าวว่า เงินทุกบาททุกสตางค์ที่ญาติโยมได้ร่วมสร้างบุญกับครูบาเปรียบเสมือนการนำเงินมาฝากธนาคาร แต่เป็นธนาคารบุญ ครูบาจะได้นำเงินเหล่านี้ที่ทุกคนฝากกับครูบาไปทะนุบำรุงและค้ำจุนพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป⁶⁰

⁵⁸ สังเกตการณ์พิธีขึ้นพระเจ้าโคตรทันใจ และ สานพระเจ้ารวยมหาศาลทันใจ ในงานกฐินประจำปีวัดแสงแก้วโพธิญาณ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย, เมื่อวันที่ 6-5 พฤศจิกายน 2558.

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน

⁶⁰ สังเกตการณ์งานออกนิโรธกรรมครูบาชัยยาปถพี ชัยรัตนจิตโต, เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2559.

ส่วนครอบครัวชุมชน ญาณสังวร กลุ่มผู้ศรัทธาของครอบครัวชุมชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ไทยใหญ่ ไทลื้อทั้งในพื้นที่สิบสองปันนา ในพม่า และ ในประเทศลาว รวมถึงชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ อย่างไรก็ตามคำสอนของครอบครัวชุมชนยังเน้นในเรื่องของ “การสร้างบุญ” โดยการสร้างบุญร่วมกับตัว ครุบาในฐานะที่ผู้คนเหล่านั้นเชื่อว่าเป็นตนบุญ เป็นพระโพธิสัตว์ เป็นเทพเจ้าของคนเหล่านั้น ดังนั้น แรงจูงใจที่หวังให้ผู้คนร่วมสร้างบุญกับตัวท่านจึงมีลักษณะที่แตกต่างไปจากครอบครัวรูปแรกที่กล่าว ไป คำสอนของครอบครัวชุมชนเน้นสอนให้ผู้คนสร้างบุญด้วยการ สวดมนต์ นั่งสมาธิ ให้ทาน โดยกล่าวถึง อานิสงค์การสร้างบุญนั้นจะช่วยให้ทุกคนได้ “เกิดมาเป็นคนเหมือนเขา” คำว่า “เกิดมาเป็นคน” ในที่นี้แสดงให้เห็นถึงนัยของการเป็นพลเมืองชั้นสองหรือเป็นคนที่ถูกทำให้เป็นชายขอบของสังคม ต้องทนทุกข์ยากลำบากกับสภาพชีวิตที่ถูกกดขี่จากความเหลื่อมล้ำ ถูกเหยียดจากกลุ่มคนอื่น ๆ ใน สังคม ดังนั้นการสร้างบุญและผลของการสร้างบุญที่ครอบครัวชุมชนกล่าว จึงหมายถึงการสร้างบุญเพื่อ ความเจริญในอนาคตหรือภพชาติถัดไปนั่นเอง

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่าการปรับตัวทั้งด้านการปรับประยุกต์พิธีกรรม การให้ ความหมายต่าง ๆ ทั้งพิธีกรรม วัตถุมงคล รวมถึงคำสอนของครอบครัวใหม่ การปรับตัวดังกล่าวเป็น การปรับตัวเพื่อให้สิ่งต่าง ๆ สามารถตอบสนองความต้องการในแง่ความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิต ประจำวันของผู้คนในสังคม การปรับตัวจึงเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้คนในสังคมเกิดความสนใจต่อตัว ครุบาคนใหม่ อีกทั้งยังเป็นการสร้างความนิยมกับตัวครุบาคนใหม่ได้ด้วยเช่นกัน สร้างแรงดึงดูดและ ความสนใจทำให้ผู้คนในสังคมการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างบุญร่วมกับครุบาในฐานะลูกศิษย์ หรือผู้ศรัทธาจำนวนมากมาย

ตารางที่ 5.2 แสดงการสร้างเอกลักษณ์ของครุบาคติใหม่รูปสำคัญ ๆ

ครุบาคติใหม่	ภาพลักษณ์ ครุบาศรีวิชัย	การสร้างวัด			ต้นเงิน	นั่งเสด็จ	ไปรยทาน	พิธีกรรม			วัดอุโมงค์		
		ศิลปะ ล้านนา	รูปเคารพ อื่นๆ	มหายาน				เข้าถ้ำ	เป่าเสก อื่นๆ	นิโรธกรรม	ธรร	ธรร	ธรร
ครุบาบุญชุ่ม ญาณสัวโร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ครุบาเทือง นาถสีโล	✓	✓			✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓
ครุบาน้อย เดชปญโญ	✓	✓				✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
ครุบาทกษดา สุนโธ	✓	✓								✓	✓	✓	✓
ครุบาอริยชาติ อริยจิตโต	✓	✓				✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
ครุบาเจษฎา จิรสีโล	✓	✓				✓	✓	✓	✓			✓	✓
ครุบาชัยยาปถพี ชัยรัตนจิตโต	✓	✓				✓	✓	✓			✓	✓	✓

กล่าวโดยสรุป การปรับตัวและการเสนอตัวเองใน 3 ลักษณะใหญ่ที่กล่าวมาข้างต้น

1. การปรับตัวเพื่อเชื่อมโยงและหยิบยืมภาพลักษณ์ความเป็นครูบาศรีวิชัย
2. การปรับตัวเพื่อเชื่อมโยงและหยิบยืมเอกลักษณ์ซึ่งกันและกันของกลุ่มครูบาคติใหม่
- และ 3. การปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความไม่มั่นคงของผู้คนในสังคม การปรับตัวไม่ได้เป็นเพียงการปรับตัวเพื่อสนองต่อพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาและความคาดหวังของผู้คนในสังคมนั้น การปรับตัวดังกล่าวยังเป็น การสร้างเอกลักษณ์เพื่อสร้างความแตกต่าง และ สร้างความน่าสนใจให้แก่ภาพลักษณ์ครูบาคติใหม่แต่ ละรูปด้วยเช่นกัน ในส่วนนี้จึงจะวิเคราะห์โดยสรุปให้เห็นถึงลักษณะผลของการปรับตัวของครูบา คติใหม่อยู่ 2 ประเด็นใหญ่คือ

1. การปรับตัวเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะให้กับ ภาพลักษณ์ของตนเอง
- และ 2. ประโยชน์ที่ได้จากการปรับตัวและการสร้างเอกลักษณ์พิเศษ

ประเด็นที่ 1 การปรับตัวเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะตัวให้กับครูบา คติใหม่ หากดูในตารางที่ 5.2 แสดงลักษณะการสร้างเอกลักษณ์ของครูบาคติใหม่แต่ละรูป จะเห็นว่า มี ลักษณะการสร้างเอกลักษณ์ที่สำคัญอยู่ 5 ประเภท ซึ่งมีทั้งเอกลักษณ์ที่เหมือนและเอกลักษณ์ที่ แตกต่างกันไป

เอกลักษณ์ที่เหมือนกัน คือ การเชื่อมโยงและหยิบยืมภาพลักษณ์ความเป็นครูบาศรีวิชัย มาใช้ในการนำเสนอตนเอง เอกลักษณ์ดังกล่าวนี้ถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญของการเป็นครูบา คติใหม่ ด้วยภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยกลายเป็นที่รู้จักและรับรู้กับโดยทั่วไปของผู้คนในสังคม ไม่เพียง เท่านั้น ภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยยังเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ครูบาคติใหม่ได้รับการยอมรับจากผู้คนใน สังคมในอีกหลาย ๆ ภาพลักษณ์ เช่น ภาพลักษณ์การเป็นตนบุญ ภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนา ภาพลักษณ์การเป็นอริยสงฆ์ เป็นเกจิอาจารย์ เป็นต้น ภาพลักษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ถือเป็นความเข้าใจ หลัของผู้คนในสังคมที่มีต่อภาพลักษณ์สำคัญของครูบาศรีวิชัย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่สร้างความนิยม ให้แก่ครูบาคติใหม่ได้เป็นอย่างดี

ถึงแม้ว่าครูบาคติใหม่มีการหยิบยืมหรือเชื่อมโยงกับเอกลักษณ์ครูบาศรีวิชัยเหมือนกัน แต่ก็มี การสร้างเอกลักษณ์บางอย่างที่แตกต่างกันไป ความแตกต่างนี้เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างเอกลักษณ์ เฉพาะให้กับครูบาคติใหม่รูปนั้น ๆ เพิ่มมากขึ้น และเอกลักษณ์เฉพาะตัวนั้นจะสร้างความน่าสนใจและ สร้างแรงดึงดูดความสนใจจากผู้คนต่อตัวครูบาคติใหม่ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งมีอยู่ 4 ลักษณะใหญ่ ๆ

1. การสร้างเอกลักษณ์ผ่านการสร้างวัด
2. การสร้างเอกลักษณ์ผ่านการสร้างพิธีกรรม
3. การสร้าง เอกลักษณ์ผ่านวัดมุงคผลต่าง ๆ
4. การสร้างเอกลักษณ์ด้วยการสร้างต้นเงิน นิ่งเสลี่ยง และโปรยทาน

การสร้างเอกลักษณ์ในลักษณะที่ 1 คือการสร้างวัด ถึงแม้ว่าภาพลักษณ์หลักที่ครุภาคคติใหม่จะต้องนำเสนอคือการเป็นพระนักพัฒนา พระผู้ให้ความสำคัญกับการบูรณะ และ สร้างพุทธสถาน ซึ่งเป็นภาพลักษณ์หลักของความเป็นครุภาคศรีวิชัยในความเข้าใจของผู้คน แต่ลักษณะการสร้างวัดของครุภาคแต่ละครุภในปัจจุบัน รวมถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นถาวรวัตถุในวัด มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญให้กับตัวครุภาคได้เช่นกัน เช่น ในกรณีวัดของครุภาคเทือง และครุภาคาริยชาติ มีลักษณะการสร้างวัดที่มีความยิ่งใหญ่ ในรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เรียกว่า “ล้านนาประยุกต์” ถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญที่ทำให้ครุภาคทั้งสองรูปมีชื่อเสียง ไม่เพียงเท่านั้น ในปัจจุบันยังมีการหยิบยืมเอาศิลปะจากพื้นที่อื่นมาช่วยในการสร้างเอกลักษณ์นั้นด้วย เช่น พุทธศิลป์แบบพุทธมหายาน ในกรณีของครุภาคบุญชุ่ม และครุภาคชัยยาปถพี และ องค์ประกอบที่สำคัญของวัดครุภาคคติใหม่ ที่สร้างเอกลักษณ์และสร้างคามนิยมจากผู้คนในสังคมได้เป็นอย่างดี ไม่น้อยกว่าองค์ประกอบอื่น ๆ คือ การสร้างรูปเคารพอื่น ๆ ที่ใหญ่ที่สุดในโลก หรือ มีแห่งเดียวในโลก เช่น วัดของครุภาคาริยชาติ จะปรากฏรูปเคารพอื่น ๆ จำนวนมาก ซึ่งเป็นรูปเคารพที่ผู้คนในสังคมเคารพนับถือ เช่น อนุสาวรีย์ 3 ครุภาคที่ใหญ่ที่สุดในโลก ประกอบไปด้วย ครุภาคศรีวิชัย ครุภาคภิชัยขาวปี และ ครุภาคชัยวงศาพัฒนา รูปปั้นเจ้าแม่กวนอิม พระพรหม พระพิฆเนศ และวัดครุภาคเจษฎาก็มีรูปปั้นเจ้าแม่กวนอิมขนาดใหญ่ด้วยเช่นกัน

ลักษณะที่ 2 คือการสร้างเอกลักษณ์ผ่านการสร้างพิธีกรรม ส่วนใหญ่จะเป็นการเข้านิโรธกรรม หรือ การเข้าบำเพ็ญบารมีในถ้ำ โดยการเข้านิโรธกรรมจะต้องเข้าอยู่ในพื้นที่อันจำกัด เช่น อยู่ในหลุมดินชุด อยู่ในราชวัตรล้อมรอบหลายชั้น เป็นเวลากว่า 7 วัน 7 คือ และฉันทน้ำเปล่าเพียงบาตรเดียวเท่านั้น หรือครุภาคคติใหม่บางรูปก็เลือกที่จะเข้าบำเพ็ญบารมีในถ้ำกว่า 3 ปี 3 เดือน 3 วัน โดยไม่พูดจาหรือยุ่งเกี่ยวกับใคร ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ที่สร้างความตื่นตะลึงให้กับผู้คนในสังคมเป็นอย่างมาก ไม่เพียงเท่านั้นครุภาคคติใหม่ยังสร้างเอกลักษณ์ในการสร้างพิธีกรรมอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น พิธีปั้นพระเจ้าโคตรทันใจ หรือ พระเจ้ารวยมहाศาล โดยพิธีกรรมดังกล่าวจะสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างพิธีกรรมกับผู้ศรัทธา โดยผู้ที่เจ้าภาพและเป็นผู้ร่วมงานจะได้ช่วยกันผสมปูน ทราบ ช่วยกันใช้อัฐ ก่อและปั้นพระพุทธรูป ได้บรรจุหัวใจที่หล่อขึ้นมาด้วยเงินแท้มีลักษณะคล้ายอวัยวะจริง ๆ ได้วัดสายสิญจ์ด้วยวาแขนของตนเอง เพื่อบรรจุไว้ในหัวใจของพระเจ้าโคตรทันใจนั้น การเสกเป่าก็เป็นอีกพิธีกรรมหนึ่งที่สร้างเอกลักษณ์ให้กับครุภาคคติใหม่ได้เป็นอย่างดี เช่น การเสกน้ำมนต์ธรรมนิสาร การลงนะหน้าทองเสริมเสน่ห์ เป็นต้น ไม่เพียงเท่านั้นคำสวดมนต์ ทำนองสวดมนต์ยังเป็นการสร้างเอกลักษณ์หนึ่งให้กับครุภาคคติใหม่ เช่น การสวดแบบทำนองล้านนา ทำนองยอง เป็นต้น

ลักษณะที่ 3 คือการสร้างเอกลักษณ์ผ่านการเป็นเกจิ และสร้างวัตถุมงคล เครื่องรางของขลัง ภาพลักษณ์การเป็นเกจิอาจารย์ด้านการสร้างวัตถุมงคลต่าง ๆ เป็นภาพลักษณ์สำคัญหนึ่งของกลุ่มครูบาคติใหม่ ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ใหม่ที่นอกเหนือจากความเป็นครูบาศรีวิชัย เพราะฉะนั้นภาพลักษณ์การเป็นเกจิจึงเป็นการสร้างเอกลักษณ์หนึ่งของครูบาคติใหม่ ไม่เพียงเท่านั้นตัวของเครื่องรางและวัตถุมงคลยังถือเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างเอกลักษณ์ให้กับครูบาคติใหม่ได้เป็นอย่างดี เช่นในกรณีของครูบาอริยชาติ ได้สร้างและออกแบบนางกวัก และนางรับในรูปแบบใหม่ โดยมีรูปร่างที่อ้วนท้วมสมบูรณ์แตกต่างไปจากนางกวักในแบบเก่าที่จะมีรูปร่างผอมบาง ไม่เพียงเท่านั้นนางกวักนางรับอ้วนนี้ยังมีเพียงที่เดียวในโลก ซึ่งถือเป็นวัตถุมงคลที่สร้างเอกลักษณ์ให้กับครูบาอริยชาติได้เป็นอย่างดี ในกรณีของครูบาน้อย วัตถุที่เป็นเอกลักษณ์และสร้างชื่อเสียงให้กับครูบาอย่างยิ่งคือ “ตะกรุดกาสะท่อน” ซึ่งมีพุทธคุณในการปกป้องภัยอันตรายต่าง ๆ ทั้งภัยที่เกิดจากคน ผี และคุณไสย โดยกล่าวว่า สืบทอดวิธีการสร้างมาจากครูบาผู้เป็นอาจารย์ของท่าน ในส่วนของครูบาชัยยาปลัดพิ้ววัตถุมงคลที่ได้รับความนิยมอย่างยิ่งคือ เทียนพลิกชะตา และ ยันต์นกยูงทอง ซึ่งมีพุทธคุณด้านเมตตามหานิยม และการค้าขาย พลิกชะตาชีวิตจากร้ายให้เป็นที่ จากดีให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นไม่ใช่เพียงภาพลักษณ์การเป็นเกจิเท่านั้นที่สร้างเอกลักษณ์ให้กับครูบาคติใหม่ การสร้างเอกลักษณ์พิเศษให้แก่เครื่องรางและวัตถุมงคลที่มีเพียงหนึ่งเดียว ยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างเอกลักษณ์ให้กับครูบาด้วยเช่นกัน

ลักษณะที่ 4 การสร้างต้นเงิน การนั่งเสลี่ยง และการโปรยทาน ถือเป็น การสร้างเอกลักษณ์สำคัญของการเป็นครูบาคติใหม่เช่นกัน จะเห็นได้จากตารางครูบาคติใหม่หลายรูปเลือกที่จะสร้างเอกลักษณ์ให้กับตนเองในลักษณะเช่นนี้ โดยเฉพาะการทำต้นเงิน โดยนำธนบัตรมาเสียบเป็นต้นให้มีขนาดสูงและใหญ่ ซึ่งหากประมาณด้วยสายตาอาจจะสูงกว่า 5-6 เมตร มียอดเงินต้นละกว่าแสนบาท ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนบารมีให้กับครูบาคติใหม่ได้เป็นอย่างดี เพราะคนเชื่อว่า ท่านมีบารมีที่สูงจึงทำให้ผู้คนต่างพากันมาร่วมสร้างบุญกับครูบาอย่างมหาศาลเช่นนี้ ซึ่งสร้างเอกลักษณ์และสร้างแรงศรัทธาให้กับครูบาคติใหม่ได้ดียิ่งยิ่ง ไม่เพียงเท่านั้น ขบวนแห่โดยการนั่งเสลี่ยงและการโปรยทานถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งขบวนแห่จะจัดขึ้นอย่างอลังการ ให้ชาวบ้านหรือผู้มาร่วมงาน ถือตุ่ง หรือ ธง แต่งกายแบบพื้นเมืองล้านนาเดินนำขบวนแห่ หรือ ครูบาคติใหม่จะให้ทีมงานมืออาชีพ จัดแต่งขบวนให้ออกมาในรูปแบบล้านนาที่สวยงามอลังการ และในขบวนครูบาคติใหม่จะนั่งเสลี่ยงและโปรยทานด้วยธนบัตรหลายชนิด ลักษณะดังกล่าวนี้ถือเป็นเอกลักษณ์ที่สร้างความตื่นเต้นให้กับผู้ศรัทธา โดยเฉพาะผู้ศรัทธาจากต่างพื้นที่วัฒนธรรม หลายคนรู้สึกดีใจและตื่นเต้นกับการได้แต่งกายแบบล้านนา ได้ร่วมขบวนแห่แบบล้านนา

ประเด็นที่ 2 จะเห็นภาพของประโยชน์จากการปรับตัวและการสร้างเอกลักษณ์ของ คุรุบาคติใหม่ได้เป็นอย่างดี โดยลักษณะการปรับตัวในรูปแบบต่าง ๆ ถือเป็นส่วนหนึ่งในการสร้าง เอกลักษณ์คุรุบาคติใหม่ ไม่เพียงเท่านั้นคุรุบาคติใหม่ยังมีการสร้างเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะตัวขึ้นอีก จำนวนหนึ่ง ดังได้กล่าวแล้วในตารางสรุปการสร้างเอกลักษณ์ 5.1 ในส่วนนี้จะวิเคราะห์สรุปให้เห็นว่า การปรับตัวและการสร้างเอกลักษณ์พิเศษของคุรุบาคติใหม่สามารถสร้างประโยชน์อย่างไรให้กับตัว คุรุบาคติใหม่และสำนักของคุรุบาคติใหม่อย่างไร

การปรับตัวและการสร้างเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะตัวของคุรุบาคติใหม่เป็นส่วนหนึ่งในการ สร้างความน่าตื่นต้น ความแปลกใหม่ กับความตัวของคุรุบาและสำนักของคุรุบาคติใหม่เอง เพื่อสร้างความน่าสนใจ สร้างแรงดึงดูด และสร้างแรงจูงใจให้ผู้คนในสังคมจำนวนมากให้เข้ามา เลื่อมใสศรัทธาต่อตัวคุรุบาคติใหม่อย่างมหาศาล ทั้งกลุ่มคนที่อยู่ทั้งในและนอกพื้นที่ภาคเหนือ รวมถึง กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มชนกลุ่มน้อยจำนวนมาก และจำนวนคนถือเป็นภาพสะท้อนบารมีของคุรุบาคติใหม่ ด้วยเช่นกัน เนื่องจากผู้คนเชื่อว่าเพราะด้วยบารมีของคุรุบาสูงจึงทำให้เป็นที่รู้จักของผู้คน และต่างพากันหลงใหลมาศรัทธา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า จำนวนคนคือสิ่งที่แสดงบารมีได้เช่นกัน

ประโยชน์อย่างหนึ่งที่ตามมาพร้อมจำนวนคนคือ จำนวนของ “ทุนปัจจัย” ด้วยเพราะ กลุ่มคุรุบาคติใหม่เน้นสอนผู้คนในเรื่องการสร้างบุญด้วยการให้ทานเป็นหลัก ทั้งการให้ “แรงเป็น ทาน” และการให้ “เงินเป็นทาน” ซึ่งสัมพันธ์กับวิถีคิดและความเชื่อพื้นฐานทางศาสนาของคนจำนวนมากในสังคมปัจจุบัน ไม่เพียงเท่านั้นในปัจจุบัน “แรง” ได้เปลี่ยนสถานะมาอยู่ในรูปแบบของ “เงิน” เนื่องจากเงินเป็นสิ่งที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงจากการใช้แรงกายในการทำงาน ดังนั้นผู้คนในสังคมกลุ่ม หนึ่งที่นิยมสร้างบุญด้วยการให้ทาน จึงเชื่อว่าการบริจาคเงินเป็นทานนั้น เท่ากันกับการบริจาคแรงเป็น ทานเช่นกัน ดังนั้นลักษณะคำสอนของคุรุบาคติใหม่จึงตอบโจทยวิถีชีวิตของคนกลุ่มนี้ได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตามในกลุ่มผู้ศรัทธาคุรุบาคติใหม่บางกลุ่มก็ยังคงสร้างบุญด้วย “แรง” ที่ไม่ใช่เพียง “แรง” ในรูปของ “เงิน” ทั้งหมด

เมื่อคุรุบาคติใหม่มีผู้ศรัทธาจำนวนมาก และ จำนวนผู้คนจึงทำให้คุรุบาคติใหม่ได้มา ซึ่ง ทุนปัจจัย จำนวนมหาศาลด้วยเช่นกัน เงินปัจจัยเหล่านี้จึงถูกนำมาบริหารจัดการโดยนำมาสร้างวัด บุรณะสถานที่ต่าง ๆ สร้างเครื่องรางและวัตถุมงคล รวมถึงจัดพิธีกรรม จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สร้าง ต้นเงินสูงใหญ่ พิธีสืบชะตา พิธีสะเดาะเคราะห์ จัดขบวนแห่แบบล้านนา นั่งเสลี่ยงโปรยทาน อย่างไรก็ตามการบริหารจัดการทุนปัจจัยและการจัดซื้อจัดจ้างในกระบวนการก่อสร้างหรือการสร้างบารมีของ คุรุบาคติใหม่นั้น อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของคุรุบาคติใหม่และทีมงานของคุรุบาคติใหม่เอง ทั้งหมด จึงถือเป็นข้อจำกัดหนึ่งของข้อมูลและหลักฐานที่จะสามารถวิเคราะห์หรือชี้ให้เห็นว่าทุนปัจจัย

เหล่านั้นมีจำนวนมากน้อยแค่ไหน หรือ ถูกบริหารจัดการไปในทิศทางใดบ้างที่อาจจะไม่ใช่เพียงแค่การสร้างหรือบูรณะวัดอย่างเดียว

ดังนั้นเมื่อครูบาบริหารจัดการทุนปัจจัยต่าง ๆ ที่ได้มาด้วยการนำมาสร้างวัด บูรณะจัดพิธีกรรม จัดกิจกรรมต่าง ๆ การบริหารจัดการในรูปแบบดังกล่าว จึงถือเป็นการนำทุนปัจจัยมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการผลิตซ้ำและนำเสนอภาพลักษณ์ การปรับตัว การสร้างเอกลักษณ์ของครูบาคติใหม่ อีกครั้งหนึ่ง เพื่อสร้างบารมีของครูบาคติใหม่ให้เป็นรูปธรรม ให้ประจักษ์ต่อสายตาผู้คน ซึ่งจะเห็นได้ว่า สิ่งที่สะท้อนภาพภาพลักษณ์บารมีของครูบาคติใหม่จะมีอยู่ 3 ประการหลักๆ ด้วยกัน คือ จำนวนคน จำนวนทุนปัจจัย และ จำนวน ขนาด รวมถึงความสวยงามของถาวรวัตถุในวัดของครูบาคติใหม่ บารมีในลักษณะที่ถูกทำให้เป็นรูปธรรมเช่นนี้ จึงวนกลับมาทำให้ผู้คนในสังคมเกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อครูบาคติใหม่อีกครั้งวนอยู่เป็นวงกลม

กล่าวโดยสรุปการปรับตัวในลักษณะต่าง ๆ ของครูบาคติใหม่ไม่ได้เป็นเพียงเพื่อสนองความต้องการของผู้คนที่เกิดจากความเชื่อพื้นฐานทางศาสนาและความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิตเท่านั้น ทว่าการปรับตัวดังที่กล่าวมายังเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างเอกลักษณ์ให้แก่ครูบาคติใหม่ ไม่เพียงเท่านั้น ครูบาคติใหม่แต่ละรูปยังสร้างเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะตัวให้กับตนเองด้วยเช่นกัน ดังนั้นสิ่งเหล่านี้ จึงเป็นส่วนหนึ่งของการทำให้ภาพลักษณ์ของครูบาคติใหม่และสำนักเป็นที่น่าสนใจ เป็นที่น่าตื่นต้น มีความแปลกใหม่ เพื่อสร้างแรงดึงดูด และสร้างแรงจูงใจ ให้ผู้คนในสังคมให้เข้ามาเลื่อมใสศรัทธา ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อผู้คนจำนวนมากเข้ามาเลื่อมใสศรัทธาในตัวครูบาคติใหม่ จึงทำมาซึ่งทุนปัจจัยจำนวนมากด้วยเช่นกัน ซึ่งถือเป็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการปรับตัวและการสร้างเอกลักษณ์ที่สัมพันธ์กับความต้องการของผู้คน ครูบาคติใหม่จึงนำทุนปัจจัยจำนวนมากที่ได้มาจากการสร้างบุญของกลุ่มผู้ศรัทธา ไปใช้ในการบริหารจัดการในการสร้างหรือบูรณะวัดของตนเอง จัดพิธีกรรม จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์พระผู้มีบารมีให้เป็นรูปธรรมเป็นประจักษ์ต่อสายตาของผู้คนในสังคมต่อไป

5.2 การผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของกลุ่มครุบาคติใหม่ การทำภาพลักษณ์ให้เป็นสินค้า (commodification)

ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นถึงกระบวนการสร้างเอกลักษณ์และสร้างจุดขายให้แก่ภาพลักษณ์ของกลุ่มครุบาคติใหม่ เช่น การสร้างเชื่อมโยงและการหีบห่อภาพลักษณ์ของครุบาตริวิชัย และการเชื่อมโยง การหีบห่อเอกลักษณ์ของกลุ่มครุบาคติใหม่ด้วยตนเอง รวมถึงการปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานโลกทัศน์ทางศาสนาของผู้คน และความไม่มั่นคงในชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน เอกลักษณ์และจุดขายดังกล่าวเป็นจุดดึงดูดความสนใจจากผู้คนในสังคมได้เป็นอย่างดี เป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดให้ผู้คนจำนวนมากหลงใหลมาศรัทธาและเคารพนับถือครุบาคติใหม่

การปรับตัวอีกลักษณะหนึ่งของกลุ่มครุบาคติใหม่คือ การทำภาพลักษณ์ตัวเองให้เปรียบเหมือนสินค้า และการใช้สื่อสมัยใหม่ต่าง ๆ เป็นช่องทางในการนำเสนอและการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ต่าง ๆ ดังนั้นเนื้อหาในส่วนนี้จึงเป็นการศึกษาถึงกระบวนการผลิตซ้ำและการนำเสนอภาพลักษณ์ครุบาคติใหม่ โดยมีประเด็นสำคัญอยู่ 2 ประเด็นด้วยกันคือ 1. กลุ่มครุบาคติใหม่ใช้ช่องทางใดในการนำเสนอจุดขายให้แก่ภาพลักษณ์ของตนเอง และ 2. ครุบาคติใหม่ต้องการนำเสนออะไรต่อสายตาผู้คนในสังคม

โดยช่องทางในการผลิตซ้ำและนำเสนอภาพลักษณ์ครุบาคติใหม่ เช่น การผลิตหนังสือ การผลิตรูปภาพ การผลิตเพลงประวัติ การผลิตเครื่องราง วัตถุ สื่อสังคมออนไลน์ (social media) อย่างเฟซบุ๊ก (facebook) และ ยูทูบ (youtube) เป็นต้น ช่องทางต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นช่องทางที่ทำให้ผู้คนในสังคมรู้จักครุบาคติใหม่เพิ่มมากขึ้น และเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้ผู้คนเลือกเสพหรือบริโภคภาพลักษณ์ครุบาคติใหม่ในฐานะสินค้าทางความเชื่อหนึ่งในพุทธศาสนาปัจจุบัน ที่เชื่อว่าสามารถช่วยบรรเทาความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ ได้

5.2.1 หนังสือสวดมนต์ หนังสือประวัติและหนังสือกิจกรรม

การผลิตหนังสือถือเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่ถูกนำมาเป็นช่องทางสำคัญหนึ่งในการนำเสนอจุดขายและนำเสนอภาพลักษณ์ของกลุ่มครุบาคติใหม่ต่อสายตาผู้คนในสังคม จากการศึกษาของภัทธริยา คงธนะ เกี่ยวกับการบริโภคหนังสือธรรมะของผู้หญิงชนชั้นกลาง โดยกล่าวว่าในปัจจุบันร้านหนังสือชั้นนำ แผงหนังสือที่กลุ่มผู้หญิงชนชั้นกลางมักเลือกซื้อเต็มไปด้วยหนังสือธรรมะ

หลากหลายรูปแบบโดยเฉพาะหนังสือธรรมประเภทสาวทุ (how to) ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างยิ่ง⁶¹ เช่นเดียวกับคุณพัชรนันท์ อังกูรภัคธรรม กล่าวว่าเธอรู้จักครูบาอริยชาติจากการได้เปิดอ่านหนังสือพระเล่มหนึ่งที่สามีเธอนำมาให้ซึ่งเป็นหนังสือที่ซื้อมาจากแผงหนังสือพระที่ร้านตามชายหนังสือ ขณะนั้นเธอไม่รู้ว่าพระในหนังสือเป็นใคร แต่พอเธอเห็นภาพพระในหนังสือนั้นเธอเชื่อว่าเป็นพระรูปเดียวกันกับพระที่ปรากฏในความฝันของเธอ เธอจึงได้รู้ว่าพระรูปนั้นคือพระครูบาอริยชาติ จึงทำให้เธอเกิดความศรัทธาและอยากมาร่วมบุญกับท่านตั้งแต่ได้เจอและดูหนังสือเล่มนั้น⁶²

หนังสือที่กลุ่มครูบาตีพิมพ์ผลิตออกมามีหลายประเภท เช่นหนังสือสวดมนต์ หนังสือธรรมะ และที่สำคัญที่สุดคือหนังสือที่เน้นนำเสนอชีวประวัติบุคคล หนังสือแต่ละประเภทนั้นมีนัยความหมายและความต้องการ ในการนำเสนอตัวเองสู่ผู้บริโภคทั้งเหมือนและแตกต่างกันไป

หนังสือสวดมนต์ถือเป็นหนังสือประเภทแรกที่กลุ่มครูบาตีพิมพ์ได้ผลิตออกมา หนังสือดังกล่าวนำมาใช้ประกอบพิธีกรรมการทำวัตรสวดมนต์ทั้งเช้าและเย็น โดยส่วนใหญ่ครูบาตีพิมพ์สร้างผลิตหนังสือออกมาโดยการขอร่วมบริจาคจากกลุ่มผู้ศรัทธา และผลิตออกมาเพื่อแจกให้แก่ผู้คนที่ศรัทธาและผู้คนที่สนใจเช่นกัน หนังสือดังกล่าวส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยบทสวดมนต์ ประวัติโดยย่อ และรูปภาพประกอบ

บทสวดมนต์เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงวัตรปฏิบัติที่เป็นภาพสะท้อนภาพลักษณ์และเอกลักษณ์เฉพาะตัวของการเป็นครูบาตีพิมพ์ได้อย่างดี ทั้งนี้ด้วยภาพลักษณ์ของการเป็นครูบาตีพิมพ์จะต้องเป็นพระสงฆ์ผู้ที่จะต้องยึดมั่นวัตรปฏิบัติแบบล้านนา บทสวดมนต์ในหนังสือสวดมนต์ของกลุ่มครูบาตีพิมพ์จะถูกเรียกว่า “บทสวดมนต์ล้านนา” เช่นในคำนำของหนังสือสวดมนต์ครูบาเจ้าเทือง นาดลีโล ได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการทำหนังสือไว้ว่า “...ผู้ข้า พระครูบาเจ้าเทือง นาดลีโล ได้เขียนขึ้นมา เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และเพื่อรักษาสืบไว้ยังบทไหว้พระสวดมนต์แบบเก่าโบราณ ที่ได้เรียนรู้มา และได้ถือเป็นข้อวัตรปฏิบัติ ตั้งแต่เป็นเด็กจนถึง

⁶¹ ภัทริยา คงธนะ, “ลัทธิพิธีและหนังสือธรรมะแนวใหม่กับวิกฤติอัตลักษณ์ของผู้หญิงชนชั้นกลาง ตั้งแต่ทศวรรษ 2520 ถึง ปัจจุบัน,” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2558), 197-198.

⁶² ส.สุทธิพันธ์, *ท่องแดนพุทธธรรมกับครูบาอริยชาติ อริยจิตโต*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: บริษัทสถาพรบุ๊ค จำกัด, 2556), 192-193.

ปัจจุบัน...”⁶³ และ ชื่อหนังสือสวดมนต์ของครูบาเจษฎา จิริสีโล ที่ผลิตออกมาแจกให้แก่ผู้ศรัทธา พร้อมกับซีดีบันทึกเสียงการสวด เพื่อให้ผู้ศรัทธาได้ฝึกสวดตาม โดยกล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการทำหนังสือสวดมนต์ขึ้นมาว่า

...ตามมีครูบาเจ้าเจษฎา [...] ได้สวดมนต์ทำวัตร เข้า-เย็น แบบล้านนา (ทำนองยอง) [...] ซึ่งปัจจุบันการสวดมนต์แบบล้านนาหาฟังได้ไม่ถ้อยนัก ประกอบกับเป็นบทสวดมนต์อันสืบทอดมาจาก ครูบาเจ้าศรีวิชัย สิริวิชัย วัดบ้านปาง [...] ซึ่งเป็นครูบาหลวง (องค์เป็นแก้วเป็นประธานฝ่ายล้านนา) ที่ผ่านมาก็ได้มีการพิมพ์หลายครั้งหลายท ส่วนนมากผู้ที่รับหนังสือไปแล้วไม่สามารถสวดได้เนื่องจากไม่รู้จังหวะและทำนอง อันจะยังประโยชน์ให้ลดลง ดังนั้นเนื่องในโอกาสงานสืบชะตาหลวงประจำปี 2554 ผู้จัดทำจึงได้จัดพิมพ์ [...] เป็นรูปเล่มขนาดครึ่งหนึ่งของกระดาษเอ 4 และได้จัดทำซีดีบทสวดทั้งเช้า-เย็น...⁶⁴

ภายในตัวหนังสือจะประกอบไปด้วยบทสวดมนต์ต่าง ๆ ที่กล่าวว่า เป็นแบบล้านนา และ ขั้นตอนต่าง ๆ ในการประกอบพิธีกรรมการสวดมนต์เช้า และ เย็น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ รูปภาพ โดยหนังสือสวดมนต์จะประกอบไปด้วยรูปภาพครูบาคติใหม่เอง และรูปวัด ทั้งนี้การนำเสนอรูปภาพในหนังสือสวดมนต์จึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการนำเสนอเอกลักษณ์ และรูปร่างลักษณะของครูบาคติใหม่ด้วย เพื่อนำเสนอต่อสายต่อผู้ศรัทธา ไม่เพียงเท่านั้นการทำหนังสือสวดมนต์ที่ประกอบด้วยรูปภาพ หนังสือสวดมนต์จึงไม่ได้เป็นเพียงหนังสือที่มีวัตถุประสงค์เพียงการนำไปใช้งาน แต่ยังมีคามหมายถึงการเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประการหนึ่ง ดังกรณีของคุณป่าแม่คำท่านหนึ่งเป็นชาวไทใหญ่ที่ย้ายมาอยู่เมืองไทย ได้มาเปิดร้านขายอาหารตามสั่งแถวลาดพร้าว ซอย 44 ป้าเป็นผู้ที่มีความศรัทธาต่อตัวครูบาบุญชุ่มเป็นอย่างมากและได้รับแจกหนังสือสวดมนต์เช้าและเย็นของครูบาบุญชุ่มมา ทั้งนี้ด้วยหน้าปกของหนังสือเป็นรูปครูบาบุญชุ่มนั่งขัดสมาธิ และงานของป่าจึงทำให้ป่าไม่มีเวลาสวดมนต์ ป้าจึงได้นำหนังสือขนาดครึ่งเอสี่ของครูบาบุญชุ่มเล่มนั้น วางไว้เพื่อสักการะบูชาบนหิ้งพระในร้านอาหารตามสั่งของป่าเอง⁶⁵ (ดูภาพที่ 5.19)

⁶³ ครูบาเจ้าเทือง นาดสีโล, *บทสวดมนต์ ครูบาเจ้าเทือง นาดสีโล วัดเด่นสะเหลีศรีเมืองแกน ต.อินทขิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่*, (มทพ, มปป),

⁶⁴ วัดห้วยสัก ต.หนองป่าก่อ อ.ดอยหลวง จ.เชียงราย, “หนังสือสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น แบบล้านนา(ทำนองยอง) ครูบาเจ้าเจษฎา จิริสีโล,” คำนำ, เนื่องในงานประจำปี สืบชะตาหลวงประจำปี 2554.

⁶⁵ ป้าสุข ศรีใจ, สัมภาษณ์ณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2559.

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหนังสือสวดมนต์ไม่ได้เป็นเพียงหนังสือที่ช่วยในการประกอบพิธีกรรม การสวดมนต์เข้าและเย็น แต่หนังสือสวดมนต์ยังสามารถแสดงภาพลักษณ์สำคัญต่าง ๆ ออกมาสู่สาย ผู้คนในสังคมได้ ทั้งภาพลักษณ์ของการเป็นพระผู้ที่ธำรงวัฒนธรรมล้านนาโบราณ หรือภาพลักษณ์ของ การเชื่อมโยงกับความเป็นครูบาศรีวิชัย หรือแม้แต่เป็นส่วนหนึ่งของวัตถุมงคลหรือเครื่องรางที่สามารถ ใช้เคารพบูชาได้

ภาพที่ 5.19 : แสดงหนังสือสวดมนต์ครูบาบงหิงบุชา , ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

นอกจากหนังสือสวดมนต์ หนังสืออีกประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการนำเสนอตัวตน ของครูบาคติใหม่คือหนังสือประเภทชีวประวัติและกิจกรรม ครูบาคติใหม่หลายรูปผลิตหนังสือ ประเภทนี้วางจำหน่ายไปพร้อม ๆ กับการแจกจ่ายให้แก่กลุ่มลูกศิษย์ด้วยบางส่วน เพราะฉะนั้นเนื้อหา ส่วนใหญ่จึงสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ครูบาคติต้องการนำเสนอออกมาได้อย่างชัดเจน เนื้อหาภายในเล่ม หนังสือจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงจุดขายสำคัญที่กลุ่มครูบาคติใหม่ต้องการนำเสนอได้เช่นกัน ว่าผู้ผลิตต้องการนำเสนอเอกลักษณ์ หรือคุณลักษณะพิเศษในแง่ไหน ในลักษณะใดเป็นพิเศษต่อ สายตาประชาชนในสังคม ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวให้เห็นอย่างละเอียด

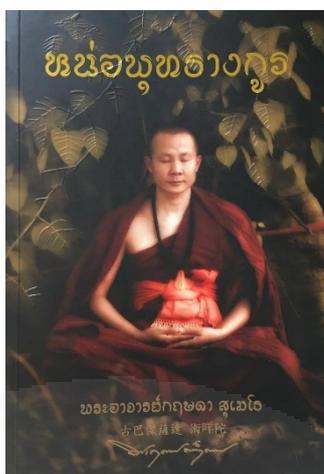
หนังสือประเภทชีวประวัติและกิจกรรมของกลุ่มครูบาคติใหม่ที่ผู้วิจัยสามารถค้นหาเจอตามร้านหนังสือทั่วไปมีอยู่ 3 ท่านซึ่งแต่ละท่านถือเป็นครูบาคติใหม่ที่สำคัญในงานศึกษาวิจัยฉบับนี้ทั้งสิ้นคือ ครูบาริษาชาติ อริยจิตโต ครูบาชัยยาปถพี ชัยรัตนจิตโต และ ครูบาหรือพระอาจารย์กฤษดาสุเมโธ (ดูภาพที่ 5.18- 5.20)

ภาพที่ 5.20 : แสดงปกหนังสือแนวชีวประวัติและกิจกรรมที่ผลิตโดยครูบาริษาชาติ อริยจิตโต, ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 5.21 : แสดงปกหนังสือแนวชีวประวัติและกิจกรรมที่ผลิตโดยครูบาชัยยาปถพี ชัยรัตนจิตโต, ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 5.22 : แสดงปกหนังสือแนวชีวประวัติและกิจกรรมที่ผลิตโดย
ครูบาหรือพระอาจารย์กฤษดา สุเมโธ, ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

โครงสร้างของเนื้อหาในหนังสือของครูบาคติใหม่ต่างมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันโดย
ประเด็นส่วนใหญ่ที่ถูกนำเสนอ เช่น ประวัติของตัวครูบาคติใหม่เอง ประวัติที่มาของวัดของครูบา
คติใหม่ ประสบการณ์จากลูกศิษย์ เครื่องราง-วัตถุมงคล และธรรมะรวมถึงประวัติเกจิสำคัญ
โดยเค้าโครงเรื่องจะมีสิ่งที่มีลักษณะคล้ายกันคือลักษณะความอัศจรรย์ของตัวครูบารูปต่าง ๆ

หากพิจารณาเนื้อหาในหนังสือดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้ผลิตต้องการนำเสนออะไรต่อผู้คน
ในสังคม เช่นหนังสือของครูบาอริยชาติเล่มแรก ชื่อ “ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ทิพย์ในธรรม” หนังสือ
ทั้งหมดมี 275 หน้า เนื้อหาแบ่งเป็น 5 ภาคใหญ่ ๆ ประกอบไปด้วยภาคแรกกล่าวถึงประวัติโดยสังเขป
40 หน้า ภาคสองกล่าวถึงการสร้างและพุทธธรรมในพุทธศิลป์วัดแสงแก้วโพธิญาณ 40 หน้า ภาคสาม
วัตถุมงคลและเครื่องรางของขลัง 12 หน้า ภาคที่ 4 ประสบการณ์อัศจรรย์จากลูกศิษย์ 85 หน้า
ภาคที่ 5 และภาคผนวกกล่าวถึงพรจากครูบาอริยชาติและประวัติโดยย่อของพระศรีอาริยมุตไตรย
พระอุปคุตและครูบาศรีวิชัย 50 หน้า

ส่วนในหนังสือเล่มที่สองคือหนังสือท่องแดนพุทธธรรมกับครูบาอริยชาติจะเป็น
การนำเสนอถึงสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาที่ครูบาได้เดินทางไป เช่น อินเดีย ทิเบต จีน พม่า
 เป็นต้น เนื้อหาส่วนใหญ่จะสอดแทรกประสบการณ์ความอัศจรรย์ที่เกิดขึ้นในช่วงการเดินทาง
แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งที่หนังสือเล่มนี้ให้ความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเรื่องราวในการท่องดินแดนต่าง ๆ คือ
เรื่องเกี่ยวกับวัตถุมงคลและประสบการณ์ของศิษย์ โดยใช้พื้นที่ในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องราง

และวัตถุมงคลถึง 44 หน้า และ ประสบการณ์ของศิษย์กว่า 58 หน้า รวมกว่า 102 หน้าซึ่งถือว่าเป็นเกือบหนึ่งในสามของเนื้อหาทั้งหมด 254 หน้า

ส่วนหนังสือของครูบาชัยยาปถพีเป็นหนังสือที่เน้นให้ความสำคัญกับวัตถุมงคลเป็นหลัก โดยใช้ชื่อหนังสือเล่มแรกว่า พระกริ่งสิวลีโภคทรัพย์ผู้มีชัยชนะแห่งแผ่นดิน และเล่มที่สอง พระยอดธงพุทธโสธร แต่อย่างไรก็ตามในเนื้อหาทั้งสองเล่มแรกเรื่องราวชีวิตประวัติของครูบาไปพร้อม ๆ กับเรื่องราวเกี่ยวกับการสร้างและประสบการณ์ที่เกิดจากวัตถุมงคลของซินดังกล่าว

ในหนังสือหน้าพุทธางกูร พระอาจารย์กฤษดา เน้นให้ความสำคัญกับเรื่องวัตถุมงคลของครูบาและประสบการณ์จากศิษย์อย่างมากโดยใช้พื้นที่ของหนังสือกว่า 140 หน้า และ 42 หน้าตามลำดับ รวมกว่า 182 หน้าจากจำนวนหน้าหนังสือทั้งหมด 299 หน้าในการนำเสนอ ส่วนเนื้อหาอื่น ๆ จะเป็นการนำเสนอประวัติวัดและประวัติตัวครูบาเพียง 24 หน้าเท่านั้น

ดังนั้นจากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าครูบาคติใหม่ต้องการใช้หนังสือในการนำเสนอภาพลักษณ์ในเรื่องของการเป็นเกจกับการสร้างเครื่องรางวัตถุมงคล และประสบการณ์จากลูกศิษย์เป็นหลัก เนื่องจากจุดขายในส่วนนี้เป็นสิ่งที่ผู้คนในสังคมแสวงหาภายใต้โลกทัศน์และความเชื่อดังที่กล่าวไว้แล้วในบทที่ 4

ภาพลักษณ์ที่หนังสือต้องการนำเสนอเพื่อสร้างจุดขายให้แก่ครูบาคติใหม่ส่วนใหญ่จะเน้นภาพลักษณ์ของความอัศจรรย์ โดยความอัศจรรย์นี้เกิดขึ้นจากตัวครูบาคติใหม่เอง และเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่กลุ่มลูกศิษย์ประสบกับตัวเอง และภาพลักษณ์ของการเป็นเกจที่สร้างเครื่องรางและวัตถุมงคล

ความอัศจรรย์ถูกนำเสนอตั้งแต่ประวัติของตัวครูบา ในวันที่ครูบาติกำเนิด เพื่อสร้างจุดขายภายลักษณะของการตนบุญผู้วิเศษ ซึ่งลักษณะเค้าโครงดังกล่าวมีลักษณะคล้ายคลึงกับเค้าโครงประวัติการกำเนิดครูบาศรีวิชัยด้วย เช่น ก่อนการตั้งครรภ์แม่ฝันได้รับผ้าสีขาวผืนใหญ่ หรือเปิดเข้า

ห้องที่มีแต่สี่เหลี่ยมอร่าม⁶⁶ หรือ ในวันที่เกิดมีฝนฟ้าคะนอง แผ่นดินไหวอย่างมหัศจรรย์⁶⁷ เมื่อคลอດเสร็จฝนฟ้านั้นก็กลับอันตรธานหายไป⁶⁸ หรือแม้แต่มีลายฝ่าเท้าที่เป็นรูปกรงจักรและดอกบัว⁶⁹ เป็นต้น

ไม่เพียงแต่ความอัศจรรย์ที่เกิดขึ้นจากการกำเนิดเท่านั้น ความอัศจรรย์อื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากพลังบารมี หรือฉานสมบัติต่าง ๆ ยังปรากฏอยู่อย่างต่อเนื่องในเนื้อหาของหนังสือเล่มต่าง ๆ เช่น ลักษณะของเส้นผมที่จับกันเป็นก้อนกลม ๆ เหมือนมีพลังแม่เหล็ก โดยเชื่อว่าเป็นลักษณะถึงอำนาจสมาธิที่บรรลุนาน⁷⁰ หรือลักษณะของการหยั่งรู้อนาคตสามารถป้องกันเหตุการณ์อันตรายที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น เหตุการณ์การปิดผนึกกลางแม่น้ำอิรวดีของครูบาอริยชาติที่ช่วยทำให้ญาติโยมที่เดินทางไปด้วยปลอดภัยจากอันตราย ฝ่ายหลังทราบข่าวว่ามีฝนพายุกระหน่ำทำให้เรือล่มและจมนลกลางแม่น้ำหลายลำ⁷¹ หรือแม้แต่ความอัศจรรย์ที่เกิดจากการอัญเชิญให้พระธาตุเสด็จ⁷² เป็นต้น

ประสบการณ์ของลูกศิษย์เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ถือว่าเป็นจุดขายสำคัญอย่างยิ่ง โดยใช้เรื่องเล่าประสบการณ์ของลูกศิษย์ผู้ที่เป็นคนที่มีชื่อเสียงในการนำเสนออย่างเช่น คุณเป็ด เชิญยิ้ม นักแสดงตลกชื่อดัง⁷³ และ คุณอ้น วิทยา วสุไกรไพศาล ดารานักแสดง⁷⁴ ความอัศจรรย์ดังกล่าวเป็นการเล่าผ่านประสบการณ์ความสำเร็จในทางอาชีพการงานของลูกศิษย์ภายหลังการได้มาเป็นส่วนหนึ่งของผู้ศรัทธาครูบาคติใหม่ ซึ่งความสำเร็จในอาชีพการงานเป็นจุดขายหลังที่ทำให้ผู้คนในสังคมที่ได้บริโภคเนื้อหาส่วนนี้เกิดความสนใจและเกิดความศรัทธาต่อครูบาคติใหม่ด้วย

⁶⁶ ส.สุทธิพันธ์, *ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ทิพย์ในธรรม*, (กรุงเทพฯ: บริษัทสถาพรบุ๊ค จำกัด, 2554), 18-19.

⁶⁷ ภัณฑกานต์ กิมทอง, *พระกริ่งสิวลีโลกทรัพย์ผู้มีชัยชนะแห่งแผ่นดิน*, (นครราชสีมา: สำนักพิมพ์ธัญญพัทธ์, มปป), 11-13.

⁶⁸ คณะศิษย์พระอาจารย์ฤชดา สุเมโธ, *หน่อพุทธางกูร พระอาจารย์ฤชดา สุเมโธ*, (กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), มปป), 19-20.

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน

⁷⁰ ภัณฑกานต์ กิมทอง, *พระยอดธงพุทธโสธร*, (นครราชสีมา: สำนักพิมพ์ธัญญพัทธ์, มปป), 53-55.

⁷¹ ส.สุทธิพันธ์, *ท่องแดนพุทธธรรมกับครูบาอริยชาติ อริยจิตโต*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์ จำกัด, 2556), 87-91.

⁷² เรื่องเดียวกัน, 202-203.

⁷³ ส.สุทธิพันธ์, *ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ทิพย์ในธรรม*, 180-189.

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, 190-195.

ความสำเร็จที่เกิดด้วยความอัศจรรย์ของบารมีครูบา ภายหลังเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ ผู้ศรัทธา เช่น ทำให้เรื่องเกี่ยวกับธุรกิจการงานคล่องตัว โดยกล่าวว่าโดยเล่าผ่านประสบการณ์ของคุณ ตุน ณัฐนันท์ โอภาจิรัฐ “...ทุกครั้งทำงานเจอเจออุปสรรคเราก็จะอธิษฐานถึงท่าน มันจะผ่านไปได้ และด้วยบารมีของครูบาทำให้กิจการโรงกระดาษเล็กๆ ตอนนี่ขยายกิจการที่ใหญ่ขึ้นจากโรงงานเล็ก ๆ เพียงโรงงานเดียว ตอนนี้มีโรงงานใหญ่ถึง 3 แห่งแล้ว ...”⁷⁵ เป็นต้น ไม่เพียงแต่ความอัศจรรย์ที่ทำให้ เกิดความสำเร็จทางอาชีพการงานเท่านั้น ความอัศจรรย์ที่ลูกศิษย์ประสบที่เกิดกับตัวครูบาคติใหม่ จนทำให้เกิดความศรัทธาต่อตัวครูบาคติใหม่เช่น ความอัศจรรย์ที่เกิดขึ้นจากการถ่ายภาพครูบาเช่น ลูกศิษย์ครูบากฤษดาที่เป็นช่างถ่ายภาพได้ถ่ายภาพครูบามีลักษณะซ้อนกันเป็นทางยาวโดยกล่าวกันว่า มีลักษณะคล้ายมังกร ลูกศิษย์จึงเชื่อว่าเป็นอภินิหารที่เกิดขึ้นจากตัวครูบาจึงได้ตั้งชื่อภาพภาพนี้ว่า “ภาพมังกรแห่งถ้ำมหาหุยนก”⁷⁶ หรือแม้แต่การเจอประสบการณ์พิเศษด้วยการหยั่งรู้ของครูบา เช่น ไปขึ้นเขียง เล่าโดยคุณทราย นริญญาภัทร์ เกิดร่วม เล่าว่าครูบาสามารถรู้ว่าสามีของเธอป่วยเป็นเนื้องอกในลำไส้ต้องได้รับการผ่าตัดหรือที่เรียกว่าขึ้นเขียง⁷⁷ เป็นต้น

การเป็นเกจิที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครื่องรางและวัตถุมงคลเป็นอีกภาพลักษณ์หนึ่งที่ หนังสือของกลุ่มครูบาคติใหม่ต้องการนำเสนอ โดนเริ่มต้นจากการกล่าวถึงประวัติที่สะท้อนเห็นถึง ลักษณะพิเศษของครูบาคติใหม่ที่มีความสนใจเกี่ยวกับการสร้างวัตถุมงคล การสืบทอดวิชาเกี่ยวกับการสร้างวัตถุมงคลต่าง ๆ รวมถึงประสบการณ์อัศจรรย์ที่เกิดขึ้นการอำนาจพิเศษของวัตถุมงคลที่ผลิต ออกมาโดยกลุ่มครูบาคติใหม่

ในหนังสือของครูบาอริยชาติได้กล่าวถึงประวัติครูบาอริยชาติว่าเป็นผู้มีปัญญาเลิศ ครูบาจันทร์ดีบึงท่มุ่เมกายใจถ่ายทอดศาสตร์วิชาทั้งปวงที่ร่ำเรียนมา ทั้งวิชาอักษรล้านนา คาถาอาคม และวิทยาคุณต่าง ๆ ให้ และด้วยความตั้งใจทำให้ครูบาเข้าใจในศาสตร์วิชาต่าง ๆ ได้ อย่างรวดเร็ว และสามารถลงอักขระเลขยันต์ต่าง ๆ ได้อย่างชำนาญ จนกระทั่งครูบาจันทร์ดีบึง ซึ่งชรา ภาพมาในขณะนั้นได้วางใจให้ศิษย์เอกผู้นี้ทำหน้าที่ลงอักขระเลขยันต์ในวัตถุมงคลและเครื่องรางของ ขลังต่าง ๆ แทนท่านมาโดยตลอดตั้งแต่ยังไม่ได้บวชเป็นสามเณร และกล่าวว่า เด็กชายเก่ง

⁷⁵ ส.สุทธิพันธ์, *ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ทิพย์ในธรรม*, (กรุงเทพฯ: บริษัทสถาพรบุ๊ค จำกัด, 2554), 146-159.

⁷⁶ คณะศิษย์พระอาจารย์กฤษดา สุขเมโธ, *หน่อพุทธางกูร พระอาจารย์กฤษดา สุขเมโธ*, (กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), มปร), 124-125.

⁷⁷ ส.สุทธิพันธ์, *ท่องแดนพุทธธรรมกับครูบาอริยชาติ อริยจิตโต*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์ จำกัด, 2556), 171-176.

(ครูบาอริยชาติ) ไม่เพียงทำหน้าที่แทนครูบาผู้เป็นอาจารย์ได้อย่างเชี่ยวชาญโดยไม่ขาดตกบกพร่อง แต่ยังปรากฏเป็นประจักษ์ของผู้เข้าบูชาจำนวนมากว่าวัดดงมุงคล อาทิ ตะกรุด และเครื่องราง ๆ ต่าง ๆ ที่ลงอักขระเลขยันต์โดยเด็กชายเก่งนั้นเปี่ยมด้วยพุทธคุณอันเข้มขลังไม่แพ้วัดดงมุงคลที่ครูบาผู้เป็นอาจารย์ทำขึ้น⁷⁸ จะเห็นได้ว่าหนังสือต้องการนำเสนอคุณสมบัติพิเศษด้านการเป็นเกจิของครูบาอริยชาติ โดยมีคุณสมบัติพิเศษนี้ตั้งแต่ความสนใจและปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นกับเครื่องรางที่สร้างโดยเด็กชายเก่งตั้งแต่ยังไม่ได้บวชเป็นสามเณร เช่นเดียวกันในกรณีของครูบาชัยยาปถพี กล่าวว่าสนใจร่ำเรียนวิชาการสร้างวัตถุมงคลต่าง ๆ มาตั้งแต่เด็กมากับครูบาหม่อม วัดศรีถ้อย อ. แม่สรวย จ. เชียงราย ตั้งแต่การสร้างเทียนมงคล รวมถึงวัตถุมงคลแลเครื่องรางต่าง ๆ อีกจำนวนมาก⁷⁹

ไม่เพียงแค่ว่าเรื่องเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของครูบาคติใหม่ที่สนใจศึกษาและฝึกฝนวิชาจากครูบาอาจารย์ อภินิหารที่เกิดกับเครื่องรางวัตถุมงคลเหล่านั้น ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ถูกนำเสนอในหนังสือ เช่น ยันต์นกงูของครูบาที่ช่วยให้พ่อค้าในตลาดเชียงใหม่ได้บูชา แล้วปรากฏว่าสินค้าที่นำมาวางขายได้ระยะเวลาไม่นานก็มีผู้มาเหมาซื้อไปจนหมด หรือสายสิญจน์แดงของครูบาอริยชาติ ถือว่าเป็นวัตถุมงคลที่แถมมาพร้อมกับหนังสือ มีพุทธานุภาพช่วยให้แคล้วคลาดปลอดภัย กรณีข้างนี้คนหนึ่งในวัดแสงแก้วตกลงจากหลังศาลาวัด ทะลุหลังคาลงมาแบบไม่เป็นอะไรอาการที่พบเพียงแค่ฟกช้ำเล็กน้อยเท่านั้น นี่เป็นเพียงหนึ่งในไม่กี่ตัวอย่างของวัตถุมงคลและอานุภาพพุทธคุณของวัตถุมงคลที่ถูกนำเสนอผ่านในหนังสือของกลุ่มครูบาคติใหม่

ไม่เพียงเท่านั้นในหนังสือยังมีส่วนหนึ่งที่กล่าวถึงวัตถุมงคลและเครื่องรางของขลัง โดยเฉพาะ เป็นส่วนที่กล่าวถึงประวัติต่าง ๆ ของวัตถุมงคลแต่ละชิ้นของครูบาคติใหม่ เช่น ปีที่สร้างและลักษณะของวัตถุมงคลต่าง ๆ รวมถึงพุทธคุณของวัตถุแต่ละชนิด เช่นในกรณีหนังสือของครูบาอริยชาติ เล่มแรกครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ทิพย์ในธรรมในภาคที่สามตั้งแต่หน้าที่ 109 จนถึงหน้า 121 รวมกว่า 12 หน้า ส่วนหนังสือครูบาชัยยาปถพีทั้งสองเล่มใช้พระเครื่องอย่างพระกริ่งสิวลี โภคทรัพย์และพระยอดธงพุทธโสธร ที่สร้างโดยครูบาชัยยาเป็นตัวดำเนินเรื่องหลักเช่นกัน และหนังสือหน่อพุทธางกูรของครูบากฤษดา ใช้พื้นที่กว่า 140 หน้าในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุมงคลและเครื่องรางต่าง ๆ ที่ผลิตโดยครูบา

⁷⁸ ส.สุทธิพันธ์, *ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ทิพย์ในธรรม*, (กรุงเทพฯ: บริษัทสถาพรบุ๊ค จำกัด, 2554), 33-35.

⁷⁹ ครูบาชัยยาปถพี ชัยรัตนจิตโต, สัมภาษณ์โดยณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, 24 ธันวาคม 2558.

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าภาพลักษณ์สำคัญที่ครุบาคติใหม่ต้องการนำเสนอเพื่อเป็นจุดขายผ่านการใช้การผลิตหนังสือ เช่น ลักษณะภาพลักษณ์ของความคิดดีสิทธิ์ ลักษณะภาพลักษณ์การเป็นต้นบุญ-ผู้วิเศษ ความวิเศษอัศจรรย์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่กำเนิดจนถึงอำนาจบารมีของครุบาที่ประทับใจกลุ่มลูกศิษย์ ภาพลักษณ์ของการเป็นเกจิที่สนใจในการสร้างวัตถุมงคลและเครื่องรางของขลัง สิ่งเหล่านี้เป็นถือเป็นความเชื่อที่เป็นโลกทัศน์ความเชื่อของผู้คนในสังคม ผู้คนในสังคมปรารถนาแสวงหาพระสงฆ์ผู้มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้เพื่อหวังได้ร่วมสร้างบุญเสริมบารมีด้วยในฐานะตัวกลางที่ดี ดังที่ได้ศึกษาไว้แล้วในบทที่ 4

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่าหนังสือทั้งหนังสือสวดมนต์ที่เน้นการแจกฟรีเป็นธรรมทานหรือหนังสือประเภทประวัติและกิจกรรมของกลุ่มครุบาคติใหม่ เป็นอีกหนึ่งช่องทางของการปรับตัวของกลุ่มครุบาคติใหม่ ในการใช้สื่อร่วมสมัยอย่างหนังสือในการช่วยนำเสนอภาพลักษณ์และเอกลักษณ์ของตัวเอง ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ตามเจตนาของการสร้างแต่ละคน แต่สิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ การนำเสนอภาพถ่ายที่แสดงรูปลักษณะของครุบาคติใหม่ ภาพถ่ายวัด ภาพกิจกรรม และพิธีกรรมในวัดเพื่อเป็นจุดขายในการท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ของครุบาคติใหม่ เช่น ภาพลักษณ์ของการเป็นต้นบุญผู้วิเศษที่มีบุญบารมี ตั้งแต่การกำเนิดจนถึงเรื่องอัศจรรย์ที่เกิดขึ้นกับจากอำนาจบารมีของครุบาคติใหม่ และเรื่องอัศจรรย์ที่ประสบโดยกลุ่มลูกศิษย์ ภาพลักษณ์ของการเป็นเกจิผู้สนใจในการสร้างวัตถุมงคล อาณาภาพหรือพุทธคุณของวัตถุมงคลต่าง ๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ถูกนำเสนอเพื่อสร้างจุดขายและสามารถสร้างแรงดึงดูดทำให้ผู้คนในสังคมเกิดการแสวงหาและศรัทธาต่อตัวครุบาคติใหม่ได้เป็นอย่างดี

5.2.2 เทปคาสเซ็ท แผ่นคอมแพ็กดิสก์ (แผ่นซีดี) กับการนำเสนอตัวเอง

เทปคาสเซ็ท และ แผ่นคอมแพ็กดิสก์ หรือแผ่นซีดี เป็นเทคโนโลยีอีกประเภทหนึ่งที่กลุ่มครุบาคติใหม่ได้เลือกมาใช้ในการนำเสนอตัวเอง เทปคาสเซ็ท และ แผ่นซีดี เป็นของเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคม โดยมีลักษณะที่เล็กกะทัดรัดง่ายต่อการพกพา อีกทั้งยังมีราคาที่ไม่เกินความสามารถของผู้คนทั่วไป และสะดวกในการเล่นและบันทึกเสียง ประกอบกับเครื่องเล่นเทปคาสเซ็ทได้พัฒนาคุณภาพไปอย่างมากและมีราคาไม่แพงนัก หลังทศวรรษ 2510 เพลงสากลและเพลงไทยสากลเป็นที่นิยมแพร่หลายในปี 2516 จึงเกิดการลอกเลียนแบบเทปเสียงขึ้น หรือที่เรียกว่า “เทปผี” จึงได้เกิดการแก้ไขและประกาศพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ขึ้นในปี 2521 ยิ่งกว่าอิทธิพลของ

เทปคาสเซ็ทในสังคมไทยนั้นทำให้ช่วง พ.ศ. 2522-2524 ได้มีการผลิตเครื่องเล่นเทปและวิทยุที่มีหูฟังที่เรียกกันว่า “SOUND ABOUT” หรือ “WALKMAN”⁸⁰

ในช่วงทศวรรษ 2540 แผ่นคอมแพ็คดิสก์หรือแผ่นซีดีได้เข้ามามีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคมไทยเป็นอย่างมาก ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีจากเทปคาสเซ็ทมาสู่แผ่นซีดี อิทธิพลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นจากการขยายตัวของการผลิตแผ่นซีดีละเมิดลิขสิทธิ์ในสังคมไทย และการออกกฎหมายพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ในปี 2537⁸¹ ดังนั้นแสดงให้เห็นว่า เทปคาสเซ็ท และแผ่นคอมแพ็คดิสก์หรือแผ่นซีดี มีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคมเป็นอย่างมาก

ความสำคัญของเทปคาสเซ็ทและแผ่นซีดีที่มีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคมส่งผลทำให้ครูปาคติใหม่จึงเลือกช่องทางดังกล่าวช่วยในการนำเสนอตัวตนต่อผู้คนในสังคม เพราะฉะนั้นจึงพบว่ามีการแต่งประวัติครูปาคติใหม่ในรูปแบบเพลงซอ และเพลงแหล่ เพื่อแจกและวางให้เข้าบูชาสำหรับลูกศิษย์หรือผู้ที่สนใจต่อตัวครูปาคติใหม่รุ่นนั้น ๆ เช่น ประวัติครูปาเจ้าเทือง นาดสีโล ปราบภูเป็นเพลงซอ ประพันธ์แม่ครูบัวซอน ถนอมบุญ ศิลปินแห่งชาติ ประพันธ์ขึ้นในปี 2545⁸² และ แต่งในทำนองเพลงแหล่ โดยอาจารย์ชินกร ไกรลาส ศิลปินแห่งชาติ ในรูปแบบซีดี โดย ประวัติครูปาเจษฎาโดยได้ให้พ่อครูสิงห์คำ และแม่ครูลำจวน ประพันธ์และขับร้องเป็นเพลงซอบันที่กลงเทปคาสเซ็ท ประวัติครูปาริชาติ ประพันธ์เป็นเพลงแหล่ประพันธ์ โดยนายกร ชันทอง ในรูปแบบแผ่นซีดี อีกทั้งเพลงประวัติในรูปแบบซอและเพลงแหล่ยังถูกนำไปเผยแพร่ในช่องทางโซเชียลมีเดีย เช่น ยูทูบ และ เฟสบุ๊กอีกด้วย ซึ่งจะกล่าวต่อไปในหัวข้อ โซเชียลมีเดียกับการนำเสนอตัวตนของครูปาคติใหม่

⁸⁰ สมกมล ลิ้มปิชัย, “บทบาทระบบธุรกิจเทปเพลงไทย สากลต่อการสร้างสรรค์ผลงานเพลง,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), 88-89.

⁸¹ รสมนต์ ชมาจิต, “มุมมองเชิงประวัติศาสตร์และสังคมของตลาดซีดีละเมิดลิขสิทธิ์,” (วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), 298.

⁸² พระจรินทร์ อินศวร, “การสร้างสรรคัวรรณกรรมเพลงซอประวัติพระสงฆ์ในล้านนา,” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2557), 154.

จากการศึกษาของพระจรินทร์ เกี่ยวกับการสร้างสรรค์บทวรรณกรรมเพลงขอประวัตินพระสงฆ์ในล้านนา โดยมีกรณีศึกษาพระสงฆ์ 14 รูป⁸³ อีกทั้งกลุ่มพระสงฆ์ที่ศึกษาเป็นพระสงฆ์ที่ได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครูบา” ถึง 11 รูป และใน 11 รูปมีครูบารูปสำคัญ ๆ ด้วย เช่น ครูบาศรีวิชัย ครูบาอภิชัยชาวปี และครูบาชัยวงศาพัฒนา เป็นต้น ซึ่งถือว่าต้นแบบเค้าโครงการแต่งประวัติของครูบาคติใหม่รุ่นหลัง ไม่เพียงเท่านั้น ใน 11 รูปที่เป็นกรณีศึกษาในงานศึกษาวิจัยนี้ยังปรากฏเพลงขอของกลุ่มครูบาคติใหม่เข้าไปด้วยเช่น ครูบาเจ้าเทือง นาสีโล อ. แม่แดง จ. เชียงใหม่ และ ครูบาน้ำมนต์ พระศศิพงษ์ สีลสังวโร วัดสุพรรณรังสี ต. แม่กุง อ. สันป่าตอง จ. เชียงใหม่

เค้าโครงประวัติที่ถูกนำเสนอออกมาสู่ผู้คนในสังคม มักมีลักษณะเค้าโครงเรื่องที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งลักษณะเค้าโครงประวัตินี้มีลักษณะเหมือนคล้ายกันตั้งแต่ประวัติครูบาศรีวิชัย ครูบาอภิชัยชาวปี ครูบาชัยวงศาพัฒนา ผู้ที่ถือว่าเป็นต้นแบบให้แก่ครูบาคติใหม่

เค้าโครงประวัติส่วนใหญ่จะนำเสนอส่วนสำคัญออกมาอยู่ 4 หลัก ๆ ได้แก่ ตอนกำเนิดตอนวัยเด็ก ตอนออกบรรพชาออกบวช และ ตอนปัจฉิมวัย แต่ในกลุ่มครูบาคติใหม่มีเพียง 3 ส่วน โดยตัดส่วนที่เป็นปัจฉิมวัยออก ลักษณะเนื้อหาที่มีลักษณะที่เหมือนคล้ายกันด้วยเช่นกัน เช่น ตอนกำเนิด จะมีลักษณะเนื้อหาเช่น เกิดเหตุมหัศจรรย์ หรือ เกิดในฤกษ์ดี ตอนวัยเด็ก เช่น มีแนวโน้มใฝ่หาทางธรรม เป็นผู้มีความสามารถด้านศิลปะ เป็นผู้มีความใฝ่หาคุณธรรม มักเจ็บไข้ได้ป่วยบ่อย ๆ หรือเกือบเอาชีวิตไม่รอดในบางเหตุการณ์ เป็นเด็กหัวดื้อมาก่อน และ บางกรณีเป็นเด็กกำพร้า ชีวิตในวัยออกบรรพชาเป็นพระสงฆ์ เช่น มีความมุ่งมั่นในการศึกษาพระธรรมกรรมฐาน เป็นนักพัฒนา สร้างวัด โรงเรียน ถนน และงานด้านวรรณกรรม หรือได้รับยกย่องจากทางคณะสงฆ์ คณะศรัทธาเป็นต้น⁸⁴

จุดขายในลักษณะดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นภาพสะท้อนลักษณะภาพลักษณ์ของผู้มีบุญที่ต้องเข้าสู่ศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นจุดขายสำคัญประการหนึ่งของกลุ่มครูบาคติใหม่ อีกทั้งสังคมไทยนิยมเสพเรื่องราวที่สะท้อนถึงความเห็นอกเห็นใจในความทุกข์ยากความลำบากของผู้คน ประวัติของกลุ่มครูบาถูกจึงนำเสนอเรื่องราวสภาพชีวิตในวัยเด็กที่สะท้อนภาพความทุกข์ยากลำบากเช่น ฐานะทางบ้านยากจน บางรายเป็นลูกกำพร้า เป็นต้น

⁸³ พระจรินทร์ อินสม, “การสร้างสรรคัวรรณกรรมบทขอประวัติพระสงฆ์ในล้านนา,” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2557), 8-9.

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, 44-61.

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าด้วยอิทธิพลของเทปคลาสและแผ่นคอมแพ็คดีสก์ หรือแผ่นซีดี เป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคมไทยตั้งแต่ช่วยทศวรรษ 2520 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ครูปาคติใหม่จึงเลือกที่จะใช้ช่องทางดังกล่าวเป็นตัวช่วยในการนำเสนอตัวตนของตนเอง โดยการผลิตหรือประพันธ์ประวัติดังกล่าวออกมาในรูปแบบเพลงซอ และ เพลงแหล่ ซึ่งลักษณะของเพลงทั้งสองประเภทเป็นที่นิยมของกลุ่มคนแทบทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีอายุ โดยจะมีเค้าโครงเนื้อหาประวัติที่คล้ายคลึงกัน และเค้าโครงเนื้อหาดังกล่าวจะถูกนำเสนอภาพลักษณ์ที่สะท้อนลักษณะพิเศษที่เป็นจุดสนใจและเป็นเห็นใจของผู้คนในสังคมคือ ลักษณะภาพลักษณ์ของการเป็นตนบุญ และ เนื้อหาที่มีลักษณะสะท้อนทุกข์ยากลำบาก ซึ่งสอดคล้องกับรสนิยมการบริโภคของผู้คนในสังคมได้เป็นอย่างดี

5.2.3 รูปถ่าย และ วิดีโอคลิป กับการนำเสนอตัวตนของครูปาคติใหม่

รูปถ่าย และ วิดีโอคลิป เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่กลุ่มครูปาคติใหม่เลือกจะนำเสนอตัวเองเพื่อสื่อสารภาพลักษณ์ของตนเองไปสู่สายตาผู้คนในสังคม การถ่ายภาพในปัจจุบันถือเป็นเรื่องที่สะดวกกว่าการถ่ายรูปในอดีต ด้วยวิวัฒนาการของกล้องถ่ายภาพจากกล้องฟิล์มสู่กล้องแบบดิจิทัลซึ่งง่ายต่อการถ่ายและรูปภาพที่ได้จากการถ่ายมีคุณภาพที่สูงและง่ายต่อการเก็บรักษา ไม่เพียงเท่านั้นเทคโนโลยีโทรศัพท์สมาร์ทโฟน ยังมีการพัฒนาการกล้องถ่ายภาพในตัวของสมาร์ทโฟน ที่สามารถถ่ายภาพและวิดีโอคลิปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สะดวกต่อการถ่าย อีกทั้งยังง่ายต่อการเผยแพร่

การถ่ายภาพและวิดีโอคลิปของกลุ่มครูปาคติใหม่เกิดขึ้นได้อยู่ 2 ช่องทาง

1. คือภาพถ่ายที่ถ่ายโดยกลุ่มลูกศิษย์โดยใช้กล้องถ่ายภาพดิจิทัลและกล้องถ่ายภาพในโทรศัพท์สมาร์ทโฟนของตนเอง และ สองคือภาพถ่ายที่ถ่ายโดยทีมงานมืออาชีพทั้งที่เป็นทีมงานของวัด และ
2. ทีมงานมืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการถ่ายภาพที่กลุ่มครูปาคติใหม่ได้ว่าจ้างให้มาเก็บภาพและคลิปวิดีโอในงานกิจกรรมหรือพิธีกรรมสำคัญ ๆ ที่จัดขึ้นในวัดของตนเอง ดังนั้นกรณีของครูปา อริยชาติ อริยจิตโต ได้มีการจ้างกลุ่มช่างถ่ายภาพจากทีมงานอินฟินิตี้ (infinity) และจัดทำวิดีโอ โดยทีมงานทั้งการใช้โดรนในการถ่ายภาพมุมสูง และ ถ่ายภาพทั่วไปเพื่อเก็บภาพกิจกรรมในงานพิธีกรรม⁸⁵

⁸⁵ สังเกตการณ์งานกฐินประจำปีวัดแสงแก้วโพธิญาณ หรือวัดครูปาอริยชาติ อริยจิตโต อ.แม่สรวย จ.เชียงราย, เมื่อวันที่ 7-9 พฤศจิกายน 2559.

ภาพที่ 5.23 : แสดงรูปถ่ายที่ทีมงานอินฟินิตี้กำลังเตรียมโดรนในการเก็บภาพมุมสูงในงานงานกฐินประจำปีวัดแสงแก้วโพธิญาณ หรือวัดครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

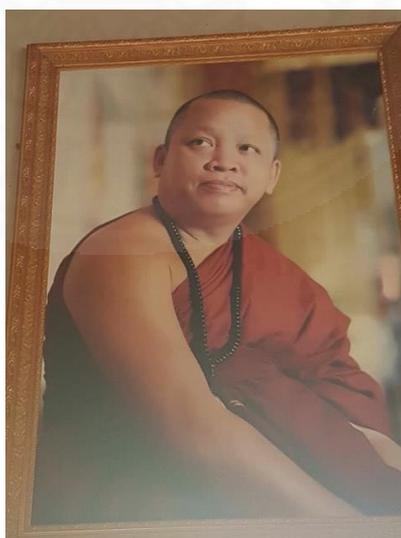
ภาพถ่ายตัวครูบาคติใหม่ หรือที่เรียกว่าการถ่ายรูปตัวบุคคล (portrait) จะมีลักษณะการถ่ายอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะภาพถ่ายอย่างเป็นทางการ และการถ่ายรูปในลักษณะอย่างไม่เป็นทางการ (ทีเปลอ) การถ่ายรูปอย่างเป็นทางการจะเป็นการถ่ายรูปที่มีการจัดวางองค์ประกอบทั้งการแต่งกาย อุปกรณ์ และการจัดวางท่าทาง ส่วนการถ่ายรูปอย่างไม่เป็นทางการ เช่นการถ่ายภาพโดยที่ครูบาไม่รู้ตัว ในช่วงการทำกิจกรรม หรือ พิธีกรรมที่เกิดขึ้นในวัด ซึ่งจะเป็นภาพถ่ายที่สะท้อนอารมณ์ความรู้สึกของความเป็นธรรมชาติ ความมีเมตตา และความเข้ม ขำม ไปพร้อม ๆ กัน

ภาพลักษณ์ที่ปรากฏจากภาพถ่ายของกลุ่มครูบาคติใหม่ 1. คือภาพลักษณ์แสดงลักษณะคล้ายคลึงกับภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัยในความรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคม 2. ลักษณะภาพลักษณ์ที่สะท้อนภาพลักษณ์อุปนิสัยของครูบาเช่น ความมีเมตตา ความเป็นกันเอง และความใกล้ชิด ทว่ายังคงสะท้อนภาพความเข้ม ขำม มากด้วยบารมีไปพร้อมกัน สร้างอารมณ์ความรู้สึกสุขและประทับใจให้เกิดแก่กลุ่มลูกศิษย์เช่น รูปยิ้มสู้ของครูบาเทือง และ รูปจับมือ หรือโอบกอดกับคณะลูกศิษย์อย่างใกล้ชิดของครูบาอริยชาติกับกลุ่มลูกศิษย์ ภาพลักษณ์เหล่านี้สร้างอารมณ์ความรู้สึกศรัทธาของผู้คนในสังคมให้เกิดแก่ครูบาคติใหม่ได้เป็นอย่างดี ส่วนวิดีโอนำเสนอจะเน้นการเก็บภาพมุมสูงเพื่อทำวิดีโอไฮไลท์นำเสนอกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในวัดของครูบาคติใหม่ เช่น วิดีโอไฮไลท์งานกฐินประจำปี วิดีโอไฮไลท์งานปอยหลวงครบรอบ 9 ปี 9 เดือน 9 วันการสร้างวัดแสงแก้วโพธิญาณของครูบาอริยชาติหรือภาพถ่ายมุมสูงเพื่อนำเสนอวัดของครูบาของครูบาเทือง

ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในนำเสนอจุดขายให้แก่กิจกรรมหรือพิธีกรรมของวัดและวัดในฐานะสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญแห่งใหม่แห่งหนึ่ง

ภาพที่ 5.24 : แสดงรูปถ่ายของครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ที่มีลักษณะการจัดวางท่าทางอย่างเป็นทางการ รูปดังกล่าวตั้งโชว์ไว้ในงานพิธีกรรมต่างๆ ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 5.25 : แสดงภาพถ่ายที่ถ่ายอย่างไม่เป็นทางการ ของครูบาเทือง นาคสีโล ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ช่องทางในการนำเสนอหรือการสื่อสารภาพลักษณ์ผ่านการถ่ายรูป และการทำคลิปวิดีโอ จะมีความสัมพันธ์กับช่องทางการสื่อสารอื่น ๆ อีกจำนวนมากเช่น หนังสือ วัตถุประสงค์ ของที่ระลึก ป้ายโฆษณา และที่สำคัญที่สุดคือช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ (social media) อย่างเช่น เฟสบุ๊ก และ ยูทูบ เป็นต้น ซึ่งช่องทางเหล่านี้เป็นช่องทางการสื่อสารที่ผู้คนในสังคมเข้าถึงได้สะดวกและง่าย อีกทั้งยังไม่มีค่าใช้จ่ายในการเผยแพร่ จากการสำรวจของอีริคสัน ได้เปิดเผยรายงาน Ericsson Mobility Report แสดงแนวโน้มการพัฒนาของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของไทย ว่าตัวเลขการใช้งานสมาร์ทโฟนในประเทศไทยจะยังคงสูงขึ้นเรื่อยๆ และคาดว่าจะแซงหน้าโทรศัพท์พื้นฐานในปีนี้ (2559) และเมื่อถึงปี 2564 ตัวเลขสมาร์ทโฟนจะเพิ่มขึ้นกว่าสองเท่าหรือประมาณ 80 ล้านการใช้งานจากเกือบ 40 ล้านในปี 2558 และเกือบครึ่งของจำนวนผู้บริโภคที่มีเครื่องมือสมาร์ตโฟนนั้นต้องการเข้าถึงโซเชียลเน็ตเวิร์ค ใช้บริการส่งข้อความและรับชมวิดีโอทางออนไลน์เป็นกิจวัตรประจำวัน⁸⁶ จากรายงานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของช่องทางต่าง ๆ เหล่านี้เป็นพื้นที่หรือช่องทางสำคัญในการนำเสนอตัวตนและจุดขายของกลุ่มครูปาคติใหม่ด้วยภาพถ่ายและคลิปวิดีโอเป็นอย่างยิ่ง ไม่เพียงเท่านั้น ในบริเวณวัดครูปาอริยชาติ ได้มีการจัดเตรียมทีวีไว้บริเวณหน้ากุฏิครูบาและเปิดวิดีโอ และภาพถ่ายนำเสนอกิจกรรมพิธีกรรมต่าง ๆ ของวัดให้ผู้คนที่มาเที่ยวชมวัดได้ชมกันด้วยเช่นกัน⁸⁷

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ด้วยความสำคัญของภาพถ่ายและวิดีโอคลิป เป็นช่องทางการสื่อสารสำคัญประการหนึ่งที่ครูปาคติใหม่เลือกที่จะปรับตัวและใช้ช่องทางการดังกล่าวในการนำเสนอภาพลักษณ์และจุดขายให้แก่ตนเอง และวัดของตนเอง ซึ่งช่องทางการนำเสนอตัวด้วยภาพถ่ายและวิดีโอคลิปเป็นช่องทางการนำเสนอตัวตนที่สัมพันธ์กับการเติบโตธุรกิจหรือเทคโนโลยีอื่น ๆ อีกจำนวนมาก เช่น ธุรกิจการถ่ายภาพ เทคโนโลยีกล้องถ่ายภาพ เทคโนโลยีเกี่ยวข้องกับโทรศัพท์สมาร์ทโฟนในสังคมไทย รวมถึงสื่อออนไลน์อย่างโซเชียลมีเดีย เช่น เฟสบุ๊ก ยูทูบ หรือเว็บไซต์เป็นสำคัญ ดังนั้นภาพลักษณ์ที่ถูกนำเสนอผ่านภาพถ่ายและคลิปวิดีโอที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ภาพลักษณ์ของครูปาคติใหม่กับภาพลักษณ์ความเป็นครูปาศรีวิชัยในความรู้และความสำเร็จของผู้คนในสังคม

⁸⁶ “Ericsson Mobility Report ซี่ปี ’59 ตลาดสมาร์ทโฟนในไทยทะลุ 50 ล้านเครื่อง”, Positioning, <http://positioningmag.com/1095557> , (สืบค้นเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2559).

⁸⁷ สังเกตการณ์งานปอยหลวง 9 ปี 9 เดือน 9 วัน การสร้างวัดแสงแก้วโพธิญาณ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2558

5.2.4 ข่าว และ รายการทีวี กกับการนำเสนอตัวตนของครอบครัวใหม่

ข่าว และ รายการทีวี เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ช่วยในการนำเสนอจุดขาย ภาพลักษณ์และชื่อเสียงให้แก่ครอบครัวใหม่ อีกทั้งข่าวและรายการทีวีเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคของผู้คนในสังคม ดังนั้นครอบครัวใหม่จึงเลือกที่จะไม่ปฏิเสธสื่อช่องทางนี้ในการนำเสนอภาพลักษณ์ และจุดขายของตัวครอบครัวใหม่ต่อการรับรู้ของผู้คนในสังคมปัจจุบัน โดยข่าวและรายการทีวีที่ได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวใหม่ ส่วนใหญ่จะเป็นสื่อที่เป็นที่รู้จักทั่วไป โดยสามารถแยกช่องทางออกเป็น รายการทีวี และ สื่อที่เป็นข่าว เป็นต้น ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดต่อไป

สื่อที่เป็นข่าว จะแยกออกเป็น 2 ประเภทได้แก่ ข่าวหนังสือพิมพ์ และ รายการข่าว ข่าวหนังสือพิมพ์ที่เป็นสำคัญพิมพ์สำคัญ ๆ เช่น ไทยรัฐ เดลินิวส์ คมชัดลึก ข่าวสด โอเคเนชั่น ประชาไท กรุงเทพธุรกิจ เป็นต้น

ประเภทแรกคือข่าวจากสื่อหนังสือพิมพ์ เช่น ข่าวจากไทยรัฐออนไลน์ โดยมีหัวข้อข่าว ดังนี้ 53 ปีครอบครัวบุญชุ่ม อัจฉริยะชาวพุทธ 4 ชาตินับแสน แห่แห่นร่วมสืบชะตา⁸⁸, พระครอบครัวบุญชุ่ม นำลูกศิษย์ - ญาติโยม สวดมนต์ถวายเป็นพระราชกุศล⁸⁹, ลูกศิษย์นับพันร่วมส่ง “ครอบครัวบุญชุ่ม” เถลิงเข้าสู่ปฏิบัติธรรม⁹⁰, ครอบครัว เกจิเชียงใหม่ให้พร “พันภัยไกลสุข เงินไหลทอง ทองไหลมา”⁹¹, ศิษยานุศิษย์ร่วมถวายปัจจัยครอบครัวบุญชุ่มออกนิโรธกรรมแน่นวัด⁹² และ ฉลอง 8ปี...วัดแสงแก้วฯ ...สวดอิติปิโสฯ...บวชชีพราหมณ์⁹³, เป็นต้น

⁸⁸ “53ปี ครอบครัวบุญชุ่ม อัจฉริยะชาวพุทธ4ชาตินับแสน แห่แห่นร่วมสืบชะตา,” ไทยรัฐออนไลน์, <http://www.thairath.co.th/content/828897>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

⁸⁹ “พระครอบครัวบุญชุ่ม' นำลูกศิษย์-ญาติโยม สวดมนต์ถวายเป็นพระราชกุศล,” ไทยรัฐออนไลน์, <http://www.thairath.co.th/content/757936>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

⁹⁰ “ลูกศิษย์นับพัน ร่วมส่ง 'ครอบครัวบุญชุ่ม' เถลิง เข้าสู่ปฏิบัติธรรม,” ไทยรัฐออนไลน์, <http://www.thairath.co.th/content/668367>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

⁹¹ “ครอบครัวบุญชุ่ม เกจิเชียงใหม่ให้พร 'พันภัยไกลทุกข์ เงินไหลทอง ทองไหลมา,’”ไทยรัฐออนไลน์, <http://www.thairath.co.th/content/825537>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560)

⁹² “ศิษยานุศิษย์ รอถวายปัจจัย 'ครอบครัวบุญชุ่ม' ออกนิโรธกรรม แน่นวัด,” ไทยรัฐออนไลน์ , <http://www.thairath.co.th/content/580476>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

⁹³ “ฉลอง 8 ปี...วัดแสงแก้วฯ สวดอิติปิโสฯ..บวชชีพราหมณ์,” ไทยรัฐออนไลน์, <http://www.thairath.co.th/content/472509>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

สำนักข่าวเดลินิวส์ออนไลน์ โดยมีหัวข้อข่าว ฉลอง 1 ทศวรรษเปิดประตูวัดแสงแก้วโพธิญาณ⁹⁴, อิมบัพุญกุศลแรง เชิญร่วมทอดกฐินประจำปี 58 สร้างระฆังใหญ่-กุฏิใหม่ วัดแสงแก้วโพธิญาณ⁹⁵, สมโภชวัดแสงแก้วโพธิญาณ 9 ปี 9 เดือน 9 วัน ทำบุญอายุวัฒนธรรมมงคลครูบาอริยชาติรับปีใหม่⁹⁶, 2 เกจิตั้ง “หลวงพ่อวราห์-ครูบาอริยชาติ ปลุกเสกครุฑ-ราหู นำรายได้ช่วยเด็กนักเรียนกลางป่าลึก⁹⁷, พระกริ่งแสงแก้วโพธิญาณรุ่น 1 (กรรมการ 888) ครูบาอริยชาติเกจิอาจารย์สายเหนือปลุกเสกคลัง⁹⁸

สำนักข่าวอื่น ๆ เช่น คมชัดลึก เสนอหัวข้อข่าว ทิพย์ในธรรมรับปีงูเล็กพระครูบาอริยชาติ⁹⁹, ข่าวสด เสนอหัวข้อ ไหว้พระวัดแสงแก้ว ชมธรรมชาติแม่สรวย¹⁰⁰, โอเคเนชั่น ไหว้สา

⁹⁴ “ฉลอง1ทศวรรษเปิดประตูวัดแสงแก้วโพธิญาณ ทำบุญอายุวัฒนธรรมมงคล-ฉลองสมณศักดิ์ครูบาตั้ง,” เดลินิวส์ออนไลน์, <https://www.dailynews.co.th/article/547079>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

⁹⁵ “อิมบัพุญกุศลแรง เชิญร่วมทอดกฐินประจำปี๕๘ สร้างระฆังใหญ่-กุฏิใหม่ วัดแสงแก้วโพธิญาณ,”เดลินิวส์ออนไลน์, <http://www.dailynews.co.th/article/351809>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

⁹⁶ “สมโภชวัดแสงแก้วโพธิญาณ 9 ปี 9 เดือน 9 วัน ทำบุญอายุวัฒนธรรมมงคลครูบาอริยชาติ รับปีใหม่,” เดลินิวส์ออนไลน์, <http://www.dailynews.co.th/article/370484>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560)

⁹⁷ “2เกจิตั้ง 'ลพ.วราห์-ครูบาอริยชาติ' ปลุกเสก 'ครุฑ-ราหู'นำรายได้ช่วยเด็กนร.กลางป่าลึก,” เดลินิวส์ออนไลน์, <https://www.dailynews.co.th/article/512196>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

⁹⁸ “พระกริ่งแสงแก้วโพธิญาณ รุ่น ๑ (กรรมการ ๘๘๘) ครูบาอริยชาติ-เกจิอาจารย์สายเหนือปลุกเสกคลัง,” เดลินิวส์ออนไลน์, <http://www.dailynews.co.th/article/367834>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

⁹⁹ “ทิพย์ในธรรม'รับปีงูเล็กพระครูบาอริยชาติ,” คมชัดลึกออนไลน์, <http://www.komchadluek.net/news/lifestyle/148909>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹⁰⁰ “ไหว้พระวัดแสงแก้วฯ ชมธรรมชาติแม่สรวย,” ข่าวสดออนไลน์, http://daily.khaosod.co.th/view_news.php?newsid=TUROamlyd3dNVEEWTURFMU9RPT0=§ionid=TURNd013PT0=&day=TWpBeE5pMHdNUzB3TkE9PQ==, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

ครูบาน้อย วัดศรีดอนมูล¹⁰¹ และ ครูบากฤษดา สุเมธ วัดสันพระเจ้าแดง¹⁰², ประชาไท เสนอหัวข้อ พุทธชนนับหมื่นแห่ร่วมงานบุญวันเกิด “ครูบาเทือง” สหายเกจิ “บุญชุ่ม”¹⁰³, กรุงเทพธุรกิจ เสนอ วิจิตรตระการ “วัดบ้านเด่น”¹⁰⁴ สยามดารา เสนอ ดร.เป็ด เขิญยิ้ม ยกทัพดาราศิลปินตลกมาร่วมพิธี ฉลองสมโภชวัดแสงแก้วโพธิญาณ 9 ปี 9 เดือน 9 วัน¹⁰⁵ และ สำนักข่าวท้องถิ่นอย่าง เชียงใหม่นิวส์ เสนอหัวข้อ ร่วมพิธีสืบชะตาหลวง ครูบาเจ้าเทือง นาสีโล¹⁰⁶

ประเภทที่สองคือข่าวที่นำเสนอผ่านรายการข่าว เช่น เรื่องเล่าชาวบ้าน ชองฟ้า สก๊อปข่าวรายงานกฐินสามัคคีวัดแสงแก้วโพธิญาณ ประจำปี 2558¹⁰⁷, ทีเอ็นไนฟ์นิวส์ รายงานข่าว

¹⁰¹ “ไหว้สาครูบาน้อย วัดศรีดอนมูล,” โอเคเนชั่น, <http://www.oknation.net/blog/dhammayos/2011/09/01/entry-1>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2559).

¹⁰² “ครูบากฤษดา สุเมธ วัดสันพระเจ้าแดง,” โอเคเนชั่น, <http://www.oknation.net/blog/sitthi/2008/01/25/entry-1>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2559).

¹⁰³ “พุทธชนนับหมื่นแห่ร่วมงานบุญวันเกิดครูบาเทือง” สหายเกจิ “บุญชุ่ม”, ประชาไทออนไลน์, <https://prachatai.com/journal/2007/02/11750>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹⁰⁴ “วิจิตรตระการ “วัดบ้านเด่น””, กรุงเทพธุรกิจ, <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/708290>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹⁰⁵ “ดร.เป็ด เขิญยิ้ม” ยกทัพดาราศิลปินตลกมาร่วมพิธีฉลองสมโภชวัดแสงแก้วโพธิญาณ 9 ปี 9 เดือน 9 วัน,” สยามดารา, <http://www.siamdara.com/organize-pr/promote-news/1072685/album/201601140115760>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹⁰⁶ “ร่วมพิธีสืบชะตาหลวง ครูบาเจ้าเทือง นาสีโล,” เชียงใหม่นิวส์, <http://www.chiangmainews.co.th/page/archives/577359>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹⁰⁷ “คลิปข่าววัดแสงแก้วโพธิญาณ , เรื่องเล่าชาวบ้าน,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=NUr7L3muhRA>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

ศิษยานุศิษย์วัดแสงแก้วโพธิญาณร่วมพิธี 1 ทศวรรษเปิดประตูวัดแสงแก้ว¹⁰⁸, รายการสัมเปรี้ยว ช่องทีเอ็นเอ็นอีลีบีสี่ นำเสนอสภูป่าผู้บริหารรายการข่าวร่วมทำบุญถวายภัตตาหารเพลแด่พระครูบาอริยชาติ¹⁰⁹ และ รายงานข่าวศิษยานุศิษย์เททองหล่อถวายเป็นพระราชกุศล¹¹⁰ รายการเกาะติดข่าวทีเอ็นเอ็นอีลีบีสี่ รายงานข่าวพิธีไหว้ครูบูรพาจารย์ครอบเศียรวัดแสงแก้วโพธิญาณ¹¹¹, รายการคุยข่าวทีวี ช่องวีทีวี รายงานข่าวประชาชนแห่กราบครูบาน้อยทำบุญถว้หน้า วัดศรีดอนมูล¹¹², รายการเก็บตกข่าวเช้า ช่องเนชั่นทีวี นำเสนอข่าวร่วมสมทบทุนกับครูบาน้อยสร้างโรงพยาบาลสารภี จ. เชียงใหม่¹¹³และ ช่องนิวส์คอนเนค (News Connect) รายงานข่าว อือฮา! เด็กวัดหล่อขึ้นเทพค้ายหนังตามจีบ¹¹⁴

¹⁰⁸ TNN Life News, “ศิษยานุศิษย์วัดแสงแก้วโพธิญาณร่วมพิธี 1 ทศวรรษเปิดประตูวัดแสงแก้วโพธิญาณ,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=bPEexcbE2Y8>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹⁰⁹ TNN24, “รายการสัมเปรี้ยว, ร่วมทำบุญถวายภัตตาหารเพลแด่พระครูบาอริยชาติ,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=82ddyiwFcP0>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹¹⁰ TNN24, “ชาวเชียงใหม่ร่วมเททองหล่อพระ ณ วัดแสงแก้วโพธิญาณ,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=lFOLwrzGfRY>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹¹¹ TNN24, “พิธีไหว้ครู บูรพาจารย์ ครอบเศียร วัดแสงแก้วโพธิญาณ ช่วงบ่าย,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=1GeRaRzsy48>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹¹² วีทีวี, “คุยข่าววีทีวี ปชช แห่กราบครูบาน้อย ทำบุญถว้หน้าวัดศรีดอนมูล,” YouTube video, https://www.youtube.com/watch?v=sWusv6M__yY, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹¹³ เนชั่นทีวี, “เก็บตกเช้า : ร่วมสมทบทุนกับครูบาน้อย สร้างโรงพยาบาลสารภี จ. เชียงใหม่,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=ljmut2g7UFA&t=1s>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹¹⁴ นิวส์คอนเนคชาแนล, “อือฮา! เด็กวัดหล่อขึ้นเทพค้ายหนังตามจีบ,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=tYU8WFncwVs>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

รายการทีวี แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ รายการทีวีทั่วไป ที่นำเสนอคุณลักษณะพิเศษของครุบา เช่น ประวัติ หรือ การเสริมดวงเสริมบารมี และนำเสนอวัดของครุบาคติใหม่เชิญชวนให้ผู้คนมาเยี่ยมชม และรายการประเภทพระเครื่อง-วัตถุมงคล รายการต่าง ๆ เหล่านี้สามารถรับชมย้อนหลังได้ทางยูทูปได้ทุกรายการ และการหาข้อมูลหลักฐานของผู้วิจัยได้มาจากแหล่งข้อมูลดังกล่าวด้วยเช่นกัน

ประเภทแรกเช่น รายการ วัตถุดิบเกิดมาคุย ตอน ครุบาอริยชาติ ช่องเก้า¹¹⁵ รายการวันดีดีกับเจี๊ยบอ้อม พาเยี่ยมชมวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตอนที่ 1 และ 2¹¹⁶ เข้าเม้าท์ใหญ่ มหาอารยธรรมแห่งชีวิต¹¹⁷ สกู๊ปเต็ดกีฬาไทย 1 ทศวรรษ เปิดประตูสู่วัดแสงแก้วโพธิญาณ¹¹⁸ รายการทอล์คทะเลดวงเสริมดวงทุกราศีกับครุบาในเชียงใหม่ ช่องไทยรัฐทีวี¹¹⁹, รายการพุทธปัญญาภิรมย์ : วาสนาบารมีโดย

¹¹⁵ “วัตถุดิบเกิดมาคุย , "ครุบาอริยชาติ" ตอนบุญแห่งล้านนา (1/4),” WOODTALK, https://www.youtube.com/watch?v=tOmJYPBCDI&index=1&list=PLxKY4aRdnypcLv7GnaqXS_hkDwf5dGRXU, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹¹⁶ One31, “รายการวันดีดีกับเจี๊ยบอ้อม, วัดแสงแก้วโพธิญาณ ตอน 1 23 ม.ค.59,” ช่อง one, <https://www.youtube.com/watch?v=tLGdNTigMDw>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹¹⁷ “วัดแสงแก้วโพธิญาณ , 5 เข้าเม้าท์ใหญ่ มหาอารยธรรม แห่งชีวิตจริง 1,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=ToUJoFEYHMw>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹¹⁸ Tsports Chanal, “สกู๊ปเต็ดกีฬาไทย 1 ทศวรรษ เปิดประตูสู่วัดแสงแก้วโพธิญาณ ,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=JABQ3R9imoY>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹¹⁹ ไทยรัฐทีวี, “ทอล์คทะเลดวง1-01-58@เสริมดวงทุกราศี..กับพระครุบา..วัดจังหวัดเชียงใหม่ (2/2),” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=UqRay9waxbM>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ช่องที่เอ็นเอ็น¹²⁰, รายการชลรัศมีปี 6 กับวีไอพีครูบาอริยชาติ อริยจิตโต¹²¹, รายการสบายสบายไทยแลนด์ตอนครูบาอริยชาติ¹²² รายการคนคนข่าว, รายการล้านนามหานคร ช่อง 11, สุดยอดพินรง โดย อ.ลักษณะ เรขานิเทศ ในรายการคุยโขม่งข่าวเช้า, รายการประเภทนำเสนอเกี่ยวกับพระเครื่องและวัตถุมงคล รายการเจาะใจเขียน อ.รัช ศรีเกต¹²³ คุยเฟื่องเรื่องพระ โดยได้ผลิตออกมาถึง 5 ตอน¹²⁴, พระเมืองเหนือ¹²⁵

หากพิจารณาหัวข้อและเนื้อหาของกรนำเสนอข่าว รวมถึงรายการทีวีต่าง ๆ ที่นำเสนอครูบาคติใหม่ สามารถแยกประเด็นการนำเสนอข่าวออกได้เป็น 5 ประเด็นหลัก ๆ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงภาพลักษณ์ที่เป็นจุดขายของครูบาคติใหม่ที่สื่อนำเสนอต่อสายผู้บริโภคในสังคมได้ คือ 1. นำเสนอเกี่ยวกับประเด็นกิจกรรมหรือพิธีกรรมสำคัญของครูบาตั้งกล่าว 2. นำเสนอเกี่ยวกับตัวครูบาคติใหม่เอง 3. นำเสนอวัดและความสวยงามของวัดครูบาคติใหม่ในฐานะสถานที่ท่องเที่ยว และ 4. นำเสนอข่าวเพื่อชักชวนผู้คนในสังคมร่วมสร้างบุญกับครูบาคติใหม่ และ 5. นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพระเครื่องและวัตถุมงคลของครูบาคติใหม่ ซึ่งจะยกตัวอย่างเนื้อข่าวและรายการการทีวีบางรายการมานำเสนอให้เห็นถึง ในแต่ละประเด็นข่าวนำเสนอเช่นไร

¹²⁰ TNN24, “พุทธปัญญาภิรมย์: วาสนาบาร์มี โดย ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=VR2MoAoo1hk>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹²¹ ชลรัศมีปี8 กับวีไอพี, “ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต วัดแสงแก้วโพธิญาณ จ.เชียงราย,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=W6lrfEJWn6M>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹²² ททบ.5, “รายการสบายสบายไทยแลนด์ตอนครูบาอริยชาติ,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=YYeZ4QV8yXM>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹²³ แม็กซาโก้ทีวี, “สัมภาษณ์คนใกล้ชิด ครูบาอริยชาติ เฮียสุบ (เกษตรแม็กซาโก้) เจาะใจเขียน 1/3อ.รัช ศรีเกต,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=TxDzG41C9Rw>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

¹²⁴ รายการคุยเฟื่องเรื่องพระ, “คุยเฟื่องเรื่องพระ ครูบาอริยชาติ วัดแสงแก้วโพธิญาณ 1/4,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=L48zkgsijN8>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 11/2/2559).

¹²⁵ “รายการพระเมืองเหนือ 23/07/2555 ตอนที่ 1,” YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=vnvHu4Om-OI>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2559).

ประเด็นการนำเสนอประเด็นแรก เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมหรือพิธีกรรมสำคัญประจำปีของกลุ่มครอบครัวใหม่ ถือเป็นประเด็นการนำเสนอที่สำคัญประเด็นหนึ่ง โดยการนำเสนอภาพลักษณ์พิเศษของกิจกรรมหรือพิธีกรรมเกี่ยวกับครอบครัวใหม่ อีกทั้งยังสะท้อนภาพของจำนวนผู้คนที่ให้ความสนใจ เช่น อัจฉรย์ชาวพุทธ 4 ชาตินับแสนแห่งร่วมสืบชะตาครอบครัวบุญชุ่ม หรือพุทธชนนับหมื่นแห่งร่วมงานบุญวันเกิด “ครอบครัวทอง” สหายเกจิ “บุญชุ่ม” หรือลูกศิษย์นับพันร่วมส่ง “ครอบครัวบุญชุ่ม” เกจิตั้งเข้าถ้าปฏิบัติธรรม เป็นต้น ไม่เพียงเท่านั้นรายการทีวีดังอย่าง ภูตดีเกิดมาคุยยังได้นำเสนอภาพกิจกรรมงาน 9 ปี 9 เดือน 9 วันปอยการสร้างวัดแสงแก้วโพธิญาณและงานอายุวัฒนมงคลครอบครัวชาติ ในรายการจะนำเสนอภาพกิจกรรมสำคัญในการจัดงานเช่น การประมุขวัดมุนจล การปล่อยตุ๊กขึ้นบนฟ้า เป็นต้น ประเด็นดังกล่าวเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่สามารถจูงใจผู้คนให้เกิดความศรัทธาต่อครอบครัวใหม่กับเป็นอย่างดี

ประเด็นที่สอง คือ การนำเสนอ เป็นการนำเสนอตัวของครอบครัวใหม่เอง โดยจะเป็นการนำเสนอประวัติของครอบครัว หรือลักษณะความพิเศษของตัวครอบครัวใหม่ เช่น รายการภูตดีเกิดมาคุย ซึ่งเป็นรายการที่ได้รับความนิยมรายการหนึ่ง ได้สัมภาษณ์ครอบครัวชาติเกี่ยวกับประเด็นที่เป็นกระแสในสังคมที่มีต่อครอบครัวชาติ เช่น ประเด็นคำถามที่ว่าครอบครัวชาติคือครอบครัววัยชากับชาติมาเกิดใช่หรือไม่ ครอบครัวชาติรู้วันตายของตนเองใช่หรือไม่ และ ครอบครัวไปห่วยใช่หรือไม่ เป็นต้น การชักชวนผู้คนมาร่วมสะเคราะห์ทำพิธีเสริมดวงกับครอบครัว เช่น รายการทอล์คทะเลดวง เสริมดวงทุกราศีกับครอบครัวในเชียงใหม่ ช่องไทยรัฐทีวี หรือเป็นรายการที่นำเสนอประวัติเกจิดังอย่างเช่นรายการเปิดบ้านที่กต๋านาน ซึ่งเป็นรายการที่ได้รวบรวมเกจิดังทั่วประเทศมานำเสนอชีวประวัติ โดยกลุ่มครอบครัวใหม่ที่ถูกนำเสนอผ่านรายการเช่น ครอบครัวทอง ครอบครัวกฤษดา และครอบครัวมนตรี เป็นต้น

ประเด็นที่สาม การนำเสนอวัด หรือการชักชวนให้มาเยี่ยมชมวัด โดยการนำเสนอประเด็นนี้จะนำเสนอถึงความสวยงาม รูปแบบพุทธสถานและสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ของวัด และชวนเชิญให้ผู้คนมาท่องเที่ยว ซึ่งวัดและสถาปัตยกรรมต่างๆ เช่น สกุ๊ปข้าวของ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจนำเสนอหัวข้อข่าวเช่น “วิจิตรตระการ วัดบ้านเด่น” โดยเป็นการนำเสนอพุทธศาสนาสำคัญของวัดบ้านเด่น ซึ่งเป็นวัดของครอบครัวทอง เช่น มีพระธาตุ 12 ราศี สถาปัตยกรรมสวยงามด้วยศิลปะแบบล้านนาประยุกต์ เป็นต้น หรือรายการทีวีก็เช่นกัน เป็นการนำเสนอภาพความสวยงามของวัดของครอบครัว ความหมายหรือปริศนาธรรมในงานพุทธศิลป์ต่าง ๆ เชื้อเชิญและชักจูงให้ผู้คนในสังคมเดินทางมาเที่ยวชมวัดนั้น ๆ ภาพลักษณ์ดังกล่าวนี้ถือเป็นจุดเด่นหนึ่งของภาพลักษณ์ความเป็นครอบครัวใหม่ที่สามารถดึงดูดความสนใจจากผู้คนในสังคมได้ไม่น้อยไปกว่าภาพลักษณ์และคุณสมบัติพิเศษของตัวครอบครัวใหม่เช่น

ประเด็นที่สี่ เป็นการชักชวนให้ประชาชนร่วมทำบุญกับครุบา เช่น อิ่มบุญกุศลแรง เชิญร่วมทอดกฐินประจำปี๕๘ สร้างระฆังใหญ่-กุฏิใหม่ วัดแสงแก้วโพธิญาณ โดยหนังสือเดลินิวส์ โดยจะเป็นการเชิญเชื่อให้ผู้คนเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการสร้างบุญของครุบา เช่นในข่าว ดังกล่าว เชื่อเชิญให้ผู้คนในสังคมร่วมบุญทอดกฐินประจำปี สร้างระฆังใหญ่ และกุฏิหลังใหม่ของวัด แสงแก้วโพธิญาณ วัดของครุบาอริยชาติ ส่วนท้ายข่าวก็จะนำเสนอและแนะนำช่องทางในการทำบุญ ร่วมกับทางวัด เช่น เลขบัญชีของวัด เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ เว็บไซต์ของวัด และ อีเมล เป็นต้น

ประเด็นสุดท้ายเกี่ยวกับการนำเสนอพระเครื่องและวัตถุมงคลต่าง ๆ ของครุภาคติใหม่ เช่น รายการคุยเฟื่องเรื่องพระ โดยนำเสนอทั้งครุบาอริยชาติ และครุบาชัยยาปถพี หรือรายการเจาะใจเขียน โดย อ.รักรัศ ศรีเกตต์ สัมภาษณ์เขียนพระที่ใกล้ชิดครุบาอริยชาติ หรือข่าวบอกประการ การสร้างพระเครื่องหรือวัตถุมงคลของครุบาอริยชาติ อย่างเช่น สำนักข่าวเดลินิวส์ นำเสนอข่าว 2 เภกิจตั้ง 'ลพ.วราห์-ครุบาอริยชาติ' ปลุกเสก 'ครุฑ-ราหู' นำรายได้ช่วยเด็ก นร. กลางป่าลึก หรือ พระกริ่งแสง-แก้วโพธิญาณ รุ่น ๑ (กรรมการ ๘๘๘) ครุบาอริยชาติ-เกจิอาจารย์สายเหนือปลุกเสกคลัง โดยเนื้อหาของกรนำเสนอจะเป็นการนำเสนอพระเครื่อง รวมถึงวัตถุมงคลประเภทต่าง ๆ ของครุบา รวมถึงการกล่าวถึงพุทธคุณและประสบการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์และความสำเร็จ ของพระเครื่องหรือวัตถุมงคลชิ้นนั้น ๆ ส่วนท้ายของการนำเสนอก็จะแนะนำช่องทางในการสั่งซื้อหรือ สอบถามรายละเอียดแก่ผู้สนใจ

อิทธิพลของสื่อเป็นอิทธิพลหนึ่งต่อการบริโภคของผู้คน สังเกตได้จากข้อมูลสำนักข่าว ข้างต้นที่นำเสนอข่าวเกี่ยวกับครุภาคติใหม่ ส่วนใหญ่จะเป็นสำคัญข่าวที่ถือว่ามีผู้บริโภคจำนวนมาก เช่นสำนักข่าวที่มีผู้บริโภคอันหนึ่งอย่างไทยรัฐ และลองลงมาคือสำนักข่าวเดลินิวส์ ส่วนรายการทีวี ก็จะมีทั้งรายการทีวีที่เป็นช่องทีวีสาธารณะ รวมถึงช่องเคเบิลทีวีด้วย แต่อย่างไรก็ตามการเข้าถึงช่อง หรือรายการทีวีต่างๆ ของผู้คนในปัจจุบัน สามารถเข้าถึงรายการทีวีต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกและง่าย ทั้งทีวีสาธารณะและช่องเคเบิลทีวี เช่น รายการวัดดีเกิดมาคุย นำเสนอรายการในช่องแก้ว ถือเป็น รายการที่มีอิทธิพลและมียอดผู้ชมสูงรายการหนึ่ง เป็นต้น

เพราะฉะนั้นการสื่อสารจุดขายของครุภาคติใหม่ช่องทางดังกล่าวนี้ ถือว่ามีอิทธิพลต่อ การรับรู้ของผู้คนในสังคมสูง ดังกรณีของผู้ศรัทธาครุบาอริยชาติท่านหนึ่ง ผู้วิจัยได้พูดคุยกับผู้ศรัทธา ท่านนั้นในการกฐินประจำปี 2559 วัดแสงแก้วโพธิญาณ โดยผู้ศรัทธาคอนนี้เป็นผู้ศรัทธาที่มาจาก จ. สิงบุรี เขากล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการรับรู้และรู้จักครุบาอริยชาติ เกิดจากการที่เขาได้อ่าน หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง นำเสนอสฎูปข่าวเกี่ยวกับครุบาอริยชาติ เขาจึงเกิดความศรัทธาและมีความ ต้องการที่จะมาชมบารมีของครุบาอริยชาติด้วยตัวของเขาเอง หลังจากเมื่อเขาได้เข้ามากราบครุบา

อริยชาติ เขาจึงเกิดความศรัทธาต่อตัวครูบาเพิ่มสูงมากยิ่งขึ้น และทุกปีเขาจะนำญาติและครอบครัวกว่าสิบคนนั่งรถจากสิงห์บุรีมาร่วมงานกับครูบาแทบทุกปี¹²⁶ จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสื่อต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นช่องทางที่ทำให้ผู้คนในสังคมรับรู้และรู้จักต่อครูบาคติใหม่ได้เป็นอย่างดี และสามารถสร้างแรงดึงดูดความศรัทธาจากผู้คนให้เกิดขึ้นกับตัวครูบาคติใหม่อย่างมากเช่นกัน

5.2.5 ของที่ระลึกและของเช่าบูชา

ของที่ระลึกเป็นอีกช่องทางหนึ่งของกลุ่มครูบาคติใหม่ที่ใช้เป็นช่องทางในการนำเสนอตัวตนและจุดขายของตัวเอง โดยของที่ระลึกจะขึ้นเพื่อแจกกันในงานพิธีมงคลต่าง ๆ หรือ แม้แต่การเข้าไปกราบนมัสการประจำวัน โดยของที่ระลึกเหล่านี้ไม่เพียงแต่ให้ความหมายในแง่ของการเป็นวัตถุที่มอบให้เป็นของที่ระลึกเท่านั้น แต่ยังคงความหมายอื่น ๆ ที่แฝงอยู่วัตถุตัวกลางดังกล่าวด้วยเช่นกัน ดังนั้นของที่ระลึกจึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สามารถช่วยนำเสนอภาพลักษณ์ของครูบาคติใหม่สู่การรับรู้ของผู้คนในสังคมได้เป็นอย่างดีเช่นกัน โดย ของที่ระลึกนั้นมีหลายประเภท เช่น รูปภาพ นาฬิกา ปฏิทิน เครื่องราง-พระเครื่อง รวมถึงเสื้อและร่ม เป็นต้น

ของที่ระลึกที่แจกโดยครูบาคติใหม่จะมีเกณฑ์การแจกอยู่ 2 ลักษณะ คือ เกณฑ์จากยอดบริจาค และ เกณฑ์ระดับของผู้ศรัทธา ประการแรก เกณฑ์จากยอดการบริจาค ในกรณีของครูบาน้อย หากเข้ากราบนมัสการครูบาในวันเวลาธรรมดาที่ไม่ใช่วันที่มีพิธีกรรมพิเศษ จะมีป้ายติดไว้หน้าที่นั่งที่ครูบาใช้ในการรับแขก โดยจะระบุยอดเงินกับของที่ระลึกที่จะได้รับจากยอดนั้น ๆ อย่างชัดเจน บริจาค 100 บาทจะได้รับวัตถุมงคล บริจาค 300 บาทรับพระผงกาสะทอน 1 องค์ และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามยอดเงิน โดยในป้ายดังกล่าวจะมีการระบุหมายเหตุชัดเจนว่า “...ถวายปัจจุบันครูบาน้อย กรุณาระบุจำนวนเงินหน้าซองและแจ้งให้ลูกศิษย์เพื่อรับวัตถุมงคล...”¹²⁷ (ดูภาพที่ 5.24) ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นลักษณะการชักจูง และการบังคับโดยทางอ้อมเพื่อให้ลูกศิษย์บริจาคเงินในจำนวนมากขึ้น

อีกกรณีหนึ่งไม่ชัดเจนว่าเป็นลักษณะของการกำหนดด้วยยอดเงินบริจาค แต่เป็นลักษณะการกำหนดจากตัวบุคคลที่จะได้รับของที่ระลึกในระดับที่ดีกว่า เช่น “ลูกประจำสิ่งข้าง” “ลูกประจำข้อมือหยก” “ประจำข้อมือหอม” และ “เงินขวัญถุง” โดยจากการสังเกตการณ์ในงานพิธี

¹²⁶ สังเกตการณ์งานกฐินประจำปี 2559 วัดแสงแก้วโพธิญาณ อ. แม่สรวย จ. เชียงราย, เมื่อวันที่ 7-9 พฤศจิกายน 2559.

¹²⁷ สังเกตการณ์งานกฐินประจำปีครูบาน้อย เทศปัญญาญ วัดศรีดอนมูล อ.สารภี จ.เชียงใหม่, เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2558.

สำคัญ ๆ อย่างเช่น งานกฐินประจำปีวัดพระธาตุคงสีมาครุบาเทือง ครุบาจะแจกลูกประจำห้อยข้อมือ
 สิ่งงานช่างและประจำข้อมือหยกให้แก่ลูกศิษย์ที่เป็นเจ้าภาพใหญ่ของงาน หรือกลุ่มลูกศิษย์ที่เป็นที่
 ไม่ใช่ชาวบ้านทั่วไป โดยผู้วิจัยได้รับข้อมือหยกด้วยเช่นกัน¹²⁸ และ ครุบาบุญชุ่มก็ได้แจกประจำข้อมือ
 ที่ทำจากไม้หอม ให้เฉพาะกลุ่มลูกศิษย์ที่ใกล้ชิดด้วยเช่นกัน และผู้วิจัยก็ได้รับมาประจำข้อมือนั้นมา
 ด้วย เนื่องจากรู้จักกับลูกศิษย์ท่านหนึ่งของครุบาบุญชุ่ม¹²⁹ ส่วนเงินขวัญถุงที่แจกเป็นของที่ระลึกก็
 เช่นกัน หากลูกศิษย์กลุ่มใดที่เป็นกลุ่มจากกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด หรือกลุ่มที่เป็นลูกศิษย์ที่เป็น
 เจ้าภาพงาน ครุบาจะมอบธนบัตรใบละ 500 บาท หรือ 100 บาทให้เป็นขวัญถุง ส่วนผู้วิจัยได้รับเป็น
 ธนบัตรแบงค์ละ 100 บาท ส่วนในระดับชาวบ้านทั่วไปที่ไปในงาน ของที่ระลึกที่จะได้รับก็จะเป็นของ
 ทั่ว ๆ ไป เช่น ด้ายสายสิญจน์ข้อมือ รูปภาพของครุบาที่แจกกัน ส่วนถ้าเป็นลูกประจำก็จะ
 เป็นลูกประจำไม้ที่ทำซื้อได้ตามตลาด หรือหากเป็นเงินขวัญถุงก็จะเป็นเงินที่จะต้องเก็บได้จากการ
 ไปรยทานของครุบาตอนที่มิชชวณแห่งครุบา โดยส่วนใหญ่จะเป็นธนบัตรใบละ 20 และ 50 บาท
 เป็นต้น¹³⁰

¹²⁸ สังเกตการณ์งานกฐินประจำปีครุบาเทือง นาถสีโล วัดพระธาตุคงสีมา อ.แม่สรวย
 จ.เชียงราย, เมื่อวันที่ 29-30 ตุลาคม 2558.

¹²⁹ สังเกตการณ์งานอายุวัฒนมงคลประจำปี 2560 ครุบาบุญชุ่ม ญาณสังวร
 วัดพระธาตุดอนเมือง เมืองพง ประเทศพม่า, เมื่อวันที่ 4-5 มกราคม 2560.

¹³⁰ สังเกตการณ์งานอายุวัฒนมงคลประจำปี 2558 ครุบาเทือง นาถสีโล
 วัดบ้านเด่นสะทลีสรีเมืองแกน อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่, เมื่อวันที่ 20-21 กุมภาพันธ์ 2558.

ภาพที่ 5.26 : แสดงป้ายแสดงระดับเงินบริจาคและวัตถุมงคลในฐานะของที่ระลึกของครูบาน้อย เตชปัญญา, ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ดังที่กล่าวไปแล้วของที่ระลึกจะได้รับในหลายโอกาส ทั้งการเข้าไปกราบนมัสการครูบาในวันและเวลาปกติ หรือในวันที่มีการจัดกิจกรรมพิธีกรรมต่าง ๆ ของที่ระลึกบางประเภททำขึ้นมาเพื่อแจกให้แก่ผู้คนกลุ่มลูกศิษย์ในวาระสำคัญเช่น วันปีใหม่ เช่น ปฏิทิน ในพิธีกรรมส่วนใหญ่จะมีของที่ระลึกที่แจกกันทั่วไป คือ รูปภาพของครูบารูปนั้น ๆ เช่น กรณีครูบาเทือง ครูบาบุญชุ่ม แจกรูปภาพของตนเอง รวมถึงมีกลุ่มลูกศิษย์ร่วมทำรูปภาพของท่านมาแจกให้แก่ผู้มาร่วมงานด้วยเช่นกัน ไม่เพียงแค่นั้นของที่ระลึกที่แจกฟรี ในงานพิธีกรรมยังมีการทำของที่ระลึก เพื่อให้กลุ่มลูกศิษย์เช่าบูชาด้วยเช่นกัน เช่น ร่มกางแล้วรวบ กับ เสื่อ โดยเสื่อจะมีทั้งที่เป็นรูปภาพครูบาแบบตัวจริง เป็นชื่อวัดและยันต์ของครูบา รวมถึงการทำการ์ตูนรูปเหมือนครูบารูปนั้น ๆ เพื่อให้ผู้คนที่มาร่วมในงานได้เช่าบูชาไว้เป็นที่ระลึกด้วยเช่นกัน

ของที่ระลึกส่วนใหญ่จะมีนัยสำคัญของความหมายที่มากกว่าเป็นเพียงวัตถุที่แจกหรือเช่าบูชาเพื่อเก็บไว้เท่านั้น ของที่ระลึกส่วนใหญ่จะมีรูปภาพเป็นองค์ประกอบหลัก ซึ่งจะมีทั้งรูปภาพของครูบาครูบาคติใหม่ รูปภาพวัดศาสนวัตถุต่าง ๆ ในวัด เช่น รูปภาพที่แจก ปฏิทิน นาฬิกา เสื่อ รวมถึงเครื่องรางที่เป็นรูปเหมือนของครูบาคติใหม่รูปนั้น ๆ ซึ่งแน่นอนว่ารูปภาพต่าง ๆ มีลักษณะที่สะท้อนให้เป็นถึงภาพลักษณ์ความเป็นครูบาตรีวิชัยที่กลุ่มครูบาคติใหม่ได้พยายามเชื่อมโยงและอ้างอิงแล้ว การนำเสนอรูปภาพของวัดและศาสนวัตถุในวัดยังคงเป็นการเชื่อเชิญและสร้างแรงดึงดูดให้ผู้คนมาเที่ยวและเยี่ยมชมวัดของครูบาคติใหม่ด้วย

ไม่เพียงเท่านั้นของที่ระลึกทั้งหมดที่แจกจ่ายหรือให้เข้าบูชา ยังคงมีความหมายของ ความศักดิ์สิทธิ์ผนวกอยู่ด้วย ดังนั้นเมื่อลูกศิษย์ได้รับหรือได้เข้าบูชาไปแล้ว หลายท่านนำส่งของ เหล่านั้นไว้บนที่สูงเพื่อบูชา เช่นกรณีป่าร้านอาหารตามสั่งนำหนังสือที่มีปกหน้าเป็นรูปถ่ายครูบา บุญชุ่มบูชาไว้บนหิ้งพระ อีกทั้งยังมีของที่ระลึกอีกจำนวนหนึ่งที่สร้างมาเพื่อให้วางไว้ในพื้นที่ที่ผู้คน พบเห็นได้ง่ายหรือจำเป็นจะต้องดูอยู่เป็นประจำเช่น รูปภาพ นาฬิกาแขวน ปฏิทิน หรือเสื้อ

ดังที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าการทำของที่ระลึกขึ้นมา ทั้งที่ครูบาคติใหม่เป็นผู้ทำขึ้น หรือลูกศิษย์เป็นผู้ทำเพื่อแจกจ่ายหรือให้เข้าบูชา ซึ่งของที่ระลึกบางประเภทมีลักษณะความจงใจใน การสร้างขึ้นเพื่อให้ผู้คนพบเห็นได้ง่าย หรือ สร้างเพื่อยอดการบริจาค ดังนั้นของที่ระลึกจึงไม่ได้เป็น เพียงวัตถุที่ใช้เพียงเพื่อเป็นของที่ระลึกเท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญในการช่วยนำเสนอภาพลักษณ์และ ผลิตซ้ำภาพลักษณ์ให้แก่ครูบาคติใหม่ด้วย

5.2.6 เครื่องรางและวัตถุมงคล

เครื่องรางและวัตถุมงคลเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการนำเสนอตัวตนและผลิตซ้ำ ภาพลักษณ์ของครูบาคติใหม่ ทำให้ผู้คนในสังคมรู้จักและรับรู้เกี่ยวกับครูบาคติใหม่ได้ดีมากยิ่งขึ้น ยิ่งกว่านั้น เครื่องรางและวัตถุมงคลถือว่าเป็นภาพลักษณ์สำคัญของครูบาคติใหม่รูปนั้น ๆ ด้วยเช่นกัน

ครูบาคติใหม่จำนวนหนึ่งมีชื่อเสียงขึ้นมาไม่เพียงแต่เพียงการอ้างอิงกับภาพลักษณ์ ครูบาศรีวิชัย และการเข้านิโรธกรรมเท่านั้น เรื่องราวเกี่ยวกับเครื่องรางของขลังและวัตถุมงคลเป็นอีก เรื่องราวหนึ่งที่ช่วยสร้างชื่อเสียงและทำให้ผู้คนในสังคมรู้จักครูบาคติใหม่เพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง ครูบาน้อย ที่มีชื่อเสียงมาพร้อมกับวัตถุมงคลที่มีชื่อเสียงอย่าง “ตะกรุดกาสะทอน” ที่สืบทอด วิชาการทำมาจากครูบาผัดผู้เป็นครูบาอาจารย์ของครูบาน้อยเอง ครูบาริยชาติเป็นอีกครูบารูปหนึ่งที่มี การนำเสนอตัวเองกับภาพลักษณ์การเป็นพระสงฆ์ผู้สนใจและวิชาความรู้เกี่ยวกับการสร้างวัตถุมงคล โดยได้เรียนรู้และได้รับการฝึกฝนวิชาดังกล่าวจากครูบาจันทิ๊บ ซึ่งเป็นพระสหธรรมิกกับ ครูบาชุ่ม โพธิโก อีกท่านหนึ่งที่มีชื่อเสียงด้านการสร้างเครื่องรางและวัตถุมงคลคือครูบาชัยยาปลั พิ ยันต์นกงูทอง และการทำเทียนพลิกชะตา ซึ่งกล่าวว่าได้รับการถ่ายทอดวิชามาจากตำราของ ครูบาหม่อง วัดศรีถอย อ.แม่สรวย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเครื่องรางและวัตถุมงคลเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ครูบา คติใหม่ให้ความสำคัญและพยายามนำเสนอภาพลักษณ์ตนเองกับเครื่องรางและวัตถุมงคลด้วยเช่นกัน

เครื่องรางและวัตถุมงคลของครูบาคติใหม่มีหลากหลายประเภท เช่น ประเภทที่ เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของครูบาคติใหม่โดยตรงเช่น และประเภทที่ไม่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ครูบา คติใหม่โดยตรง ประเภทที่มีความสัมพันธ์โดยตรงเช่น เหรียญโลหะประเภทต่าง ๆ ที่เป็นรูปเหมือน

ครุบาคติใหม่ พระผงรูปเหมือนครุบาคติใหม่ ล็อกเก็ตรูปภาพ รูปภาพครุบาคติใหม่โดยตรง ผ้ายันต์ เช่น ผ้ายันต์ที่เรียกว่า “ปาต๊ะ หรือ บาทะ” ที่เป็นรูปพรอยเท้าหรือรอยมือของครุबारูปนั้น ๆ ประเภทที่สองคือ ประเภทที่ไม่เกี่ยวข้องกับโดยตรง เช่น พระเครื่อง อย่างพระกริ่งสิวลีโภคทรัพย์ พระยอดธงพุทธโสธร เหรียญโลหะ หรือ พระผงที่เป็นรูปเหมือนครุบาคติวิชัย เครื่องรางเช่น ตะกรุด กาสะท่อน ผ้ายันต์นกยูงทอง ยันต์พระสิวลี นางกวักแม่ทองพันชั่ง แม่นางรับทรัพย์แสนล้าน กุมาร เศรษฐี สีผึ้งแก้จันท์ เทียนแก้จันท์ เทียนพลิกชะตา เป็นต้น

เครื่องรางและวัตถุมงคลแต่ประเภทของครุบาคติใหม่ต่างมีพุทธคุณที่แตกต่างกันออกไป เช่น พุทธคุณด้านปกป้องคุ้มครองอันตรายต่าง ๆ ทั้งอันตรายที่เกิดการคุณไสย ผี อุบัติเหตุต่าง ๆ หรือ อยู่ยงคงกระพัน เช่น ตะกรุดกาสะท่อน ปาต๊ะ สายสิญจน์แดง เทียนพลิกชะตา ดาบสะหรีกัญไชย เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่จะมีพุทธคุณด้านเสน่ห์เมตตามหานิยม โชคลาภ เรียกทรัพย์เงินทอง เช่น เหรียญต่าง ๆ ที่เป็นรูปเหมือนครุบา ผ้ายันต์นกยูงทอง ยันต์พระสิวลี เหรียญพระสิวลี สีผึ้ง กุมารเศรษฐี นางกวักแม่ทองพันชั่ง แม่นางรับทรัพย์แสนล้าน เป็นต้น ดังนั้นพระเครื่อง เครื่องรางและวัตถุมงคลต่าง ๆ รวมถึง พุทธคุณของเครื่องรางต่าง ๆ เหล่านี้เป็นอีกช่องทางสำคัญหนึ่งที่ครุบาคติใหม่ต้องการ นำเสนอและผลิตซ้ำ

ไม่เพียงแต่พุทธคุณของวัตถุมงคลและเครื่องรางเหล่านั้น ครุบาคติใหม่ยังพยายามสร้างเอกลักษณ์พิเศษให้แก่วัตถุมงคล และหยิบยืมสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของประเทศเพื่อนบ้านมาอย่างพามาสร้างเป็นวัตถุมงคลของตนเองด้วย การสร้างเอกลักษณ์พิเศษให้แก่วัตถุมงคลของครุบาคติใหม่ที่โดดเด่นและมีชื่อเสียงคือ แม่นางกวักทองพันชั่ง และแม่นางรับทรัพย์แสนล้าน โดยทั่วไปแล้วในสังคมไทย มักจะเห็นนางกวักที่มีรูปร่างลักษณะที่ผอมสวย แต่ในวัดของครุบาอริยชาติกลับสร้างเอกลักษณ์ในนางกวักของตนเองโดยการสร้างแม่นางกวักอ้วนซึ่งมีร่างกายอ้วนท้วนสมบูรณ์ มีสง่าราศี ซึ่งกล่าวว่าเป็นเพียงนางกวักอ้วนที่มีที่เดียวในโลก (ดูภาพที่ 5.25) สร้างความแปลกตาและความชื่นชมจากผู้คนในสังคมได้เป็นอย่างดี ลูกศิษย์หลายท่านมักกล่าวว่านางกวักอ้วน ๆ แบบนี้ดี เพราะแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ ไม่เหมือนนางกวักที่ผอมแห้งแรงน้อยเหมือนที่อื่น เป็นต้น การหยิบยืมสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของประเทศเพื่อนมาสร้างวัตถุมงคล เช่น เทพทันใจ และ เทพกระซิบ ซึ่งเทพขององค์นี้ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญที่คนไทยที่ได้ไปเที่ยวประเทศพม่านิยมไปกราบไหว้ขอพร และเชื่อว่าหากได้ขอพร จะทำให้ได้ตั้งใจปราถนาและมีความรวดเร็วทันใจ¹³¹

¹³¹ ส.สุทธิพันธ์, “ท่องแดนพุทธธรรมกับครุบาอริยชาติ อริยจิตโต,” พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์ จำกัด, 2556), 129-130.

ภาพที่ 5.27 : แสดงแม่ นางแก้วอ้วน วัดตุมงคลที่เป็นเอกลักษณ์พิเศษของครอบครัวชาติ

ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

พระเครื่อง วัดตุมงคลและเครื่องรางของครอบครัวใหม่ส่วนใหญ่จะวางนำเสนออยู่ในพื้นที่ส่วนหนึ่งในวัดและบางส่วนจะถูกนำมาแจกให้เป็นของที่ระลึกแก่กลุ่มลูกศิษย์ (ดังที่กล่าวไปแล้วในส่วนของการที่ระลึก) การนำเสนอจะมีพื้นที่จำหน่าย 2 ลักษณะด้วยกันซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปในกลุ่มของครอบครัวชาติ ครอบครัวชาติ พื้นที่วางนำเสนอจะเป็นส่วนที่เรียกว่า “ศาลาวัดตุมงคล” ซึ่งเป็นอาคารที่จัดสร้างไว้เพื่อจำหน่ายพระเครื่องและวัดตุมงคลโดยเฉพาะ โดยมีการจัดการระบบอย่างดี เช่น มีตู้วางโชว์พระเครื่อง มีแคตตาล็อกวัดตุมงคลต่าง ๆ ปิดป้ายราคาของวัดตุมงคลแต่ละชนิดอย่างชัดเจน รวมถึงลูกศิษย์ที่เป็นพนักงานคอยดูแล เพื่อคอยแนะนำคุณสมบัติพระเครื่องและวัดตุมงคล ลักษณะที่สองคือ มีเพียงตู้วางนำเสนอวัดตุมงคลเพียงเล็ก ๆ และปิดราคาวัดตุมงคลไว้เพียงเท่านั้น เช่น ครอบครัวทอง ครอบครัวเกษมชาติ แต่ในกรณีของครอบครัวเกษมชาติ ในวันที่วัดจัดกิจกรรมประจำปีของวัด วัดตุมงคลจะถูกนำมาจัดอยู่ในพื้นที่พิเศษที่มีสะดวกมากขึ้น ซึ่งพื้นที่ต่าง ๆ ดังกล่าวถือเป็นพื้นที่ในการนำเสนอและจำหน่ายวัดตุมงคลประเภทต่าง ๆ ของครอบครัวใหม่

ภาพที่ 5.28 : แสดง ศาลาวัตถุมงคลในพื้นที่วัดของครูบาอริยชาติ อริยจิตโต
ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 5.29 : แสดง ศาลาวัตถุมงคลวัดครูบาน้อย เตชปญโญ
ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 5.30 : แสดงซุ้มจำหน่ายวัตถุมงคลจัดขึ้นพิเศษในงานปอยหลวงประจำปีวัดครุบาเจษฎา
ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 5.31 : แสดงแคตตาล็อกวัตถุมงคลฉบับภาษาอังกฤษประจำศาลาวัดถุมงคลวัดครุบาน้อย
ที่มา, ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

การนำเสนอและการโฆษณาเครื่องรางและวัตถุมงคลต่าง ๆ ของกลุ่มครุบาคติใหม่มีอยู่หลากหลายช่องทาง ไม่เพียงแต่ศาลาวัดถุมงคลหรือตู้วัตถุมงคลที่ประจำอยู่ที่วัดเท่านั้น การนำเสนอวัตถุมงคลยังมีช่องทางที่หลากหลายเช่น รายการทีวี ป้ายไว้นิลโฆษณา หนังสือ นิตยสารพระเครื่อง

รวมถึงโซเชียลมีเดียด้วย ซึ่งการโฆษณาจะเป็นการนำเสนอรูปลักษณ์ ปีของการสร้าง เนื้อมวลสาร มงคลต่าง ๆ ที่นำมาสร้างวัตถุมงคลขึ้นนั้น ๆ รวมถึงการกล่าวถึงพุทธคุณของวัตถุมงคลแต่ประเภท และสิ่งสำคัญที่ต้องนำเสนอคือ ประสบการณ์ความศักดิ์สิทธิ์ของวัตถุมงคลแต่ละชั้นที่เกิดขึ้นกับกลุ่ม ลูกศิษย์ผู้ที่เคยเข้าบูชาไป เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างแรงดึงดูดต่อผู้คนที่มีความรักในการสะสมหรือ ต้องการบูชาเครื่องรางประเภทต่าง ๆ

เครื่องรางและวัตถุมงคลต่าง ๆ ของครูบาคติใหม่ได้ไม่เพียงวัตถุมงคลที่มีเพียง พุทธคุณศักดิ์สิทธิ์เท่านั้นที่ต้องการนำเสนอสู่การรับรู้ของผู้คน แต่เครื่องรางและวัตถุมงคลยังคงมี นัยความหมายที่สะท้อนภาพลักษณ์ต่าง ๆ อีกมากมาย เช่น ลักษณะภาพลักษณ์ของการเป็นเกจิ ผู้วิเศษ ลักษณะภาพลักษณ์ความเป็นครูบาศรีวิชัย และรวมถึงภาพลักษณ์ที่พุทธคุณที่สามารถ ตอบสนองความต้องการของผู้คนในสังคมได้

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า เครื่องรางและวัตถุมงคลส่วนใหญ่ของครูบาคติใหม่จะมี ลักษณะที่มีความสัมพันธ์กับรูปลักษณ์ของตัวครูบาเอง เช่น รูปเหมือนที่ถูกนำไปทำเป็นเครื่องราง ประเภทเหรียญโลหะ เหรียญที่เป็นผง ล็อกเก็ต และ ผ้ายันต์ทั้งที่เป็นรอยมีรอยเท้าครูบาหรือที่ เรียกว่า “ปาต๊ะ” ไม่เพียงเท่านั้นรูปภาพของครูบาคติใหม่ยังถือว่าเป็นวัตถุมงคลประเภทหนึ่งด้วย เช่นกัน มีการเปิดบูชาและแจกจ่ายกันออกไปจำนวนมาก และถือว่าเป็นวัตถุมงคลที่มีราคา ย่อมเยาว์เข้าถึงได้ง่ายกว่าวัตถุมงคลประเภทอื่น ๆ ซึ่งมีราคาที่ค่อนข้างสูง อีกทั้งวัตถุมงคลทุกประเภท จะต้องได้รับการปลุกเสกด้วยตัวของครูบาเอง ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดจากการปลุกเสกด้วยตัวครูบา เป็นภาพสะท้อนการนำเสนอภาพลักษณ์ของการเป็นเกจิผู้วิเศษของตัวครูบาคติใหม่ อีกทั้งด้วยวัตถุ มงคลส่วนใหญ่จะเป็นรูปลักษณ์ของครูบาคติใหม่ จึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการนำเสนอภาพลักษณ์ที่ สะท้อนลักษณะภาพลักษณ์ความเป็นครูบาศรีวิชัยไปด้วยในตัว และภาพลักษณ์เหล่านี้ถูกนำเสนอ ถูกโฆษณาไปในช่องทางต่าง ๆ อีกมากมายเพื่อสะท้อนภาพลักษณ์เหล่านี้ไปสู่การรับรู้ของผู้คนใน สังคม ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเครื่องรางและวัตถุมงคลเป็นช่องทางสำคัญหนึ่งที่สามารถช่วยนำเสนอ ภาพลักษณ์สำคัญ ๆ ของครูบาคติใหม่ไปสู่การรับรู้ของผู้ได้เป็นอย่างดี และยังถือว่าเป็นช่องทางสำคัญ ในการระดมทุนให้แก่วัดและตัวครูบาคติใหม่ได้เป็นอย่างดีด้วยเช่นกัน

5.2.7 เว็บไซต์ และ สื่อสังคมออนไลน์ (social media)

เว็บไซต์ และ สื่อโซเชียลมีเดีย โดยเฉพาะเฟสบุ๊ก ถือเป็นอีกพื้นที่สำคัญกับการนำเสนอ ตัวตนของครูบาคติใหม่ รวมถึงการสร้างชุมชนลูกศิษย์ครูบาในโลกออนไลน์ อินเทอร์เน็ตถือเป็น นวัตกรรมสื่อสารหนึ่งที่น่าเจริญเติบโตและได้รับความนิยมอย่างรวดเร็วในสังคมปัจจุบัน ด้วย

ความสามารถในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ สามารถสื่อสารผ่านรูปแบบข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวและเสียงไปพร้อมกัน ทำให้ผู้ใช้สามารถรับข่าวสารได้อย่างสะดวกและรวดเร็วผ่านบริการต่าง ๆ ของอินเทอร์เน็ต การบริการอย่างหนึ่งที่ว่ามิมบทบาทโดดเด่นบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตคือ เครือข่ายสังคมออนไลน์ (social network)¹³²

เครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นเว็บพื้นฐานในการบริการที่ทำให้แต่ละคนสามารถสร้างเครือข่ายได้อย่างเป็นระดับตั้งแต่เล็กจนใหญ่ได้ในสังคม มีการสร้างบัญชีรายชื่อผู้ติดต่อที่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือสิ่งที่สนใจเหมือนกันได้โดยผ่านการติดต่อกันเป็นเครือข่าย สามารถพูดคุย นำเสนอ บอกเล่าเรื่องราวส่วนตัวและเรื่องราวต่าง ๆ ที่สนใจหรือแม้แต่การทำรายงานของเราและกลุ่มเราได้ และเมื่อเฟซบุ๊กได้เข้ามามิมบทบาทต่อสังคม อีกทั้งยังสามารถเข้าถึงได้ง่ายและไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ¹³³

เฟซบุ๊กได้เข้ามามิมบทบาทสำคัญกับสื่อสังคมออนไลน์ครั้งตั้งแต่ พ.ศ. 2548 ต่อมาได้ขยายตัวออกไปในมหาวิทยาลัยทั่วสหรัฐอเมริกา และได้เริ่มปรับฟังก์ชันใหม่โดยสามารถให้สมาชิกสามารถนำรูปภาพมาแบ่งปันกัน ซึ่งฟังก์ชันนี้ได้รับความนิยมอย่างมาก และสุดท้ายในปี 2550 เฟซบุ๊กได้เปิดให้ผู้ใช้ที่มีอีเมลสามารถเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเฟซบุ๊กได้¹³⁴

ในสังคมไทยมีผู้ใช้บริการเฟซบุ๊กจำนวนมาก โดยมีจำนวนสมาชิกสำรวจเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2553 จำนวนกว่า 4,216,680 คน และอัตราการเติบโตของผู้ใช้เฟซบุ๊กในประเทศไทยมีอันดับสูงเป็นอันดับ 2 ของโลกสูงถึงร้อยละ 10.96 มีจำนวนสมาชิกใหม่กว่า 161,300 สมาชิกที่เพิ่มในในหนึ่งสัปดาห์หรือคิดเฉลี่ยคือ 23,000 คนต่อหนึ่งวัน¹³⁵ ยิ่งไปกว่านั้นจากการสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ในปี 2556 พบว่าเครือข่ายสังคมที่เป็นที่นิยมมากที่สุดอันดับแรกคือ

¹³² ภาณุวัฒน์ กองราช, “การศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นในประเทศไทย : กรณีศึกษา Facebook,” (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารเทคโนโลยี วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), 2.

¹³³ เรื่องเดียวกัน, 2-3.

¹³⁴ เรื่องเดียวกัน

¹³⁵ เรื่องเดียวกัน

เฟซบุ๊ก (Facebook) ร้อยละ 92.2 รองลงมาคือ กูเกิลพลัส ร้อยละ 63.7 และ ไลน์ (Line) ร้อยละ 61.1¹³⁶

ไม่เพียงเท่านั้นเฟซบุ๊กยังเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมไทย โดยทำให้เกิดชุมชนที่เรียกว่าการค้าแบบเครือข่ายสังคม (social commerce) ที่เปลี่ยนวิธีการซื้อสินค้าทางออนไลน์ด้วยแพลตฟอร์มแบบใหม่ที่รวมเอาการซื้อขายสินค้าออนไลน์กับการสนับสนุนจากกลุ่มเครือข่ายทางสังคมที่ช่วยกันให้ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการ¹³⁷

ดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าเฟซบุ๊กหรือสื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทสำคัญกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยเป็นอย่างมาก ในกลุ่มครอบครัวใหม่ก็ถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลหนึ่งในสังคมที่ได้รับผลจากอิทธิพลของการขยายตัวของเฟซบุ๊กและโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน

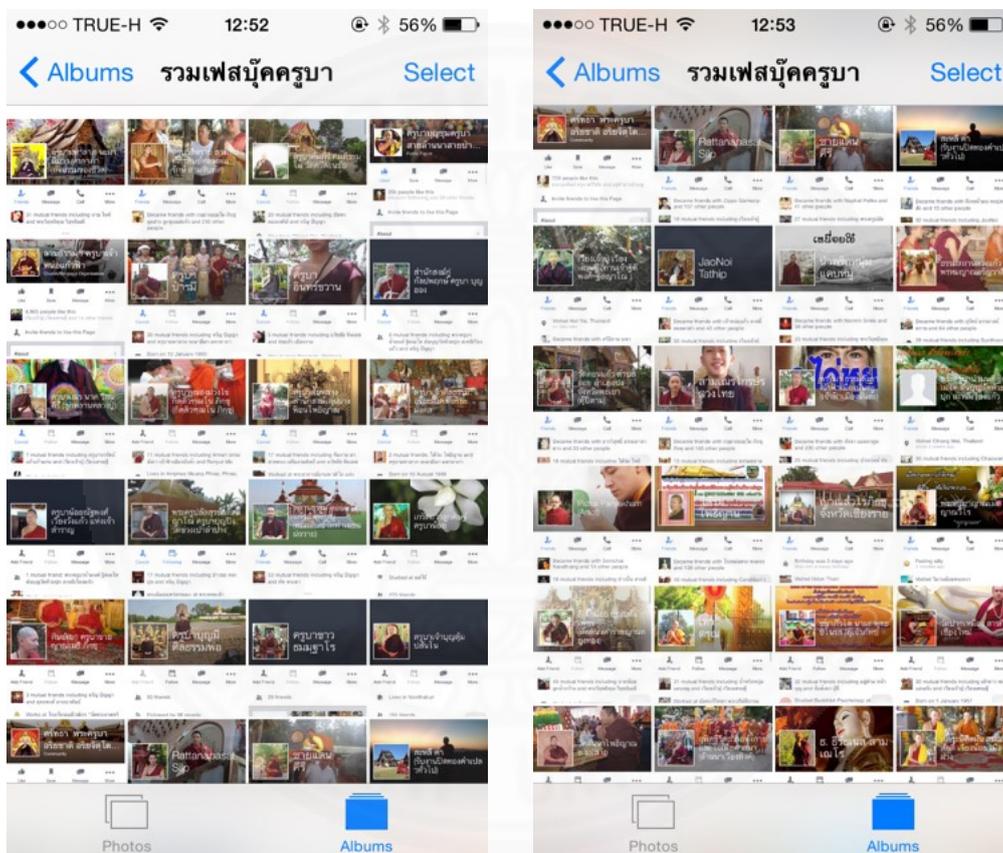
จากการศึกษาของ อัมพร จิรัฐติกร ได้ศึกษาครอบครัวบุญชุ่มกับการขยายตัวของเทคโนโลยีสื่อโทรศัพท์เคลื่อนที่และโซเชียลมีเดียที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวของชื่อเสียงของตนบุญชุ่ม บุญชุ่ม โดยงานศึกษาได้กล่าวถึงข้อมูลภาคสนามที่น่าสนใจ กล่าวว่่าภายหลังจากการเข้าถ้ำบำเพ็ญบารมีเป็นเวลา 3 ปี 3 เดือน 3 วัน ของครอบครัวบุญชุ่มที่ถ้ำราชคฤห์ อ. จาว จ. ลำปาง ได้มีการจัดงานการออกถ้ำของครอบครัวบุญชุ่มในวันที่ 20 กรกฎาคม 2556 มีผู้คนกว่าสองหมื่นคนเข้าร่วมในงานหนึ่งในนั้นเป็นกลุ่มคนชนชั้นกลางไทย โดยชนชั้นกลางเหล่านี้รู้จักครอบครัวบุญชุ่มและรู้ถึงเรื่องราวเกี่ยวกับการเข้าถ้ำของครอบครัว และการจัดกิจกรรมออกถ้ำบำเพ็ญบารมี อื่นกิจกรรมอื่น ๆ ผ่านทางโลกโซเชียลมีเดีย จึงทำให้เกิดความสนใจ และ ศรัทธาในการบำเพ็ญบารมีของครอบครัวบุญชุ่ม จึงพากันมาเพื่อร่วม

¹³⁶ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, “รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปี 2556,” (กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์), อ้างถึงใน อูษา กิตติพันธ์โสภณ, “อิทธิพลของการรับรู้ตัวตนบนเครือข่ายสังคมที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าเครือข่ายสังคมออนไลน์,” (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557), 1.

¹³⁷ อูษา กิตติพันธ์โสภณ, “อิทธิพลของการรับรู้ตัวตนบนเครือข่ายสังคมที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าเครือข่ายสังคมออนไลน์,” (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557), 1.

ชมบาร์มีของครูบาในงานกิจกรรมดังกล่าว¹³⁸ ไม่เพียงเท่านั้นขณะที่ครูบาบุญชุ่มออกจากถ้ำ ผู้คนที่มาร่วมในงานต่างพากันถ่ายรูป ถ่ายวิดีโอแล้วได้โพสต์ลงในบัญชีเฟสบุ๊กและยูทูปของตนเองด้วย¹³⁹

การขยายตัวของเฟสบุ๊กในสังคมไทยทำให้ครูบาคติใหม่จำนวนมากเลือกที่จะใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ในการนำเสนอตัว จึงจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันมีเฟสบุ๊กของกลุ่มพระสงฆ์ที่มีลักษณะภาพลักษณ์ครูบาคติใหม่จำนวนมาก สังเกตภาพที่ 5.30

ภาพที่ 5.32 : แสดงภาพรวมหน้าโปรไฟล์เฟสบุ๊กครูบาคติใหม่ , ที่มา , รวบรวมภาพโดยผู้วิจัย

¹³⁸ Amporn Jirattikorn, “Buddhist Holy Man Khruba Bunchum: The Shift in a Milenarian Movement at the Thailand-Myanmar Border,” *Journal of Social Issues in Southeast Asia* Vol. 31, no.2 (July 2016), 389-392.

¹³⁹ Ibid, 393-396.

จากภาพที่ 5.32 จะเห็นได้ว่าครุบาคติใหม่จำนวนมากมีบัญชีเฟสบุ๊กเป็นของตนเอง โดยเฟสบุ๊กของครุบาคติใหม่มีอยู่ 2 ลักษณะคือ ดูแลและจัดการเฟสบุ๊กด้วยตัวเอง และ ใช้ชื่อว่า “คณะลูกศิษย์ของพระครุบา” เป็นต้น สิ่งที่น่าสนใจคือครุบาคติใหม่ใช้พื้นที่ดังกล่าวในการแชร์กิจกรรมต่าง ๆ ทั้งรูปภาพ และ วิดีโอ รวมถึงข้อความเพื่อประกาศชักชวนให้ผู้คนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของครุบาคติใหม่ ดังในภาพที่ 5.31 เป็นภาพเชิญชวนผู้ศรัทธาครุบาร่วมทำบุญเป็นเจ้าภาพผ้าป่าในการสร้างฉัตรทองคำหนัก 7 กิโลกรัมเพื่อประดิษฐาน ณ พระธาตุจอมยอง ประเทศพม่า โดยในภาพจะระบุชื่อและเลขบัญชีเพื่อร่วมสร้างบุญกับครุบาด้วย

ภาพที่ 5.33 : แสดงภาพโปสเตอร์เชิญชวนทำบุญในเฟสบุ๊กวัดแสงแก้วโพธิญาณ
วัดครุบาอริยชาติ , ที่มา , “วัดแสงแก้วโพธิญาณ” , Facebook,

<https://www.facebook.com/sangkaewphothiyan/photos/a.310020905745571.74877.111979062216424/1328172073930444/?type=3&theater> (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2560).

เฟซบุ๊กไม่ได้เป็นเพียงแค่พื้นที่นำเสนอตัวตนของกลุ่มครุบาคติใหม่เท่านั้น เฟซบุ๊กยังเกิดพื้นที่ชุมชนออนไลน์ของกลุ่มลูกศิษย์ครุบาคติใหม่แต่ละรูปด้วย โดยมีการตั้งกลุ่มหรือที่เรียกว่า “แฟนเพจ” ขึ้น เช่น เพจศิษย์ครุบากฤษดา สุเมโธ วัดสันพระเจ้าแดง โดยมีกลุ่มลูกศิษย์เป็นสมาชิกกว่า 12,909 คน¹⁴⁰ เพจลูกศิษย์พระครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร มีสมาชิก 7,690 คน¹⁴¹ และ ศรัทธาพระครูบาริชาติ อริยจิตโต วัดแสงแก้วโพธิญาณ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย มีสมาชิก 2,106 คน¹⁴² เป็นต้น

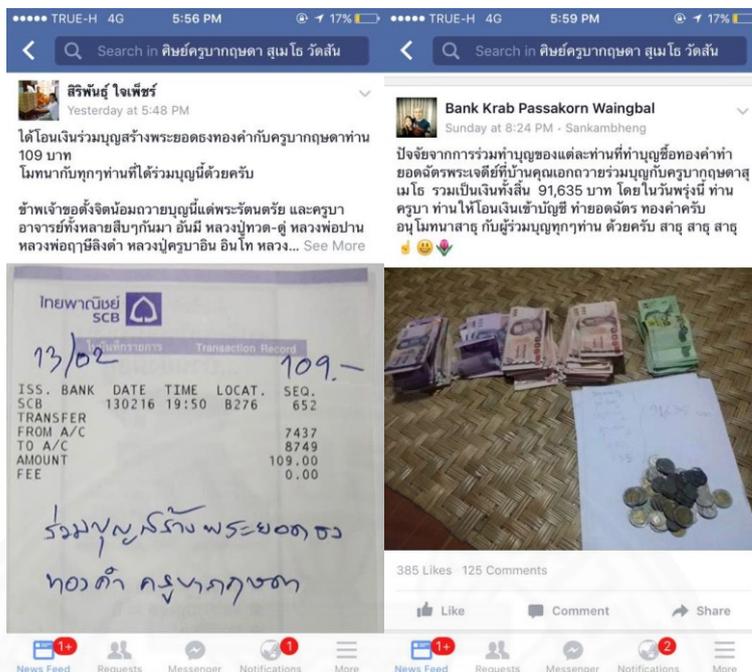
ในชุมชนดังกล่าวกลุ่มลูกศิษย์จะแชร์ประสบการณ์ต่าง ๆ หลายลักษณะ เช่น แชร์รูปภาพหรือวิดีโอตนเองกับกิจกรรมต่าง ๆ ของครุบาคติใหม่ แชร์ของสะสมที่ได้รับจากครุบาคติใหม่ แชร์พระเครื่องวัตถุมงคลของครุบาคติใหม่ที่ได้ร่วมบูชา หรือที่สำคัญที่สุดคือการแชร์หรือชักชวนให้ร่วมทำบุญกับครุบาคติใหม่รูปนั้น ๆ ในกรณีการแชร์เพื่อชักชวนให้กลุ่มลูกศิษย์ผู้เป็นสมาชิกเพจต่าง ๆ ร่วมทำบุญกับครุบาคติใหม่ ลูกศิษย์ผู้ที่ได้ร่วมทำบุญมักจะนำรูปสลิปการโอนเงินที่ตนเองได้ร่วมทำบุญมาแจ้งในเพจเพื่อให้คนอื่น ๆ ที่เป็นสมาชิกร่วมอนุโมทนากับการสร้างบุญครั้งนั้นด้วย (ดูภาพที่ 5.35)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการขยายตัวของสื่อโซเชียลมีเดียโดยเฉพาะเฟซบุ๊ก เป็นพื้นที่สำคัญในการนำเสนอตัวตนของครุบาคติใหม่ ด้วยการนำเสนอภาพลักษณ์ วัด และกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยระบบภาพและวิดีโอ ไม่เพียงเท่านั้นพื้นที่ดังกล่าวยังเป็นพื้นที่ชุมชนออนไลน์ของกลุ่มลูกศิษย์ได้เข้ามา มีปฏิสัมพันธ์กันโดยการแชร์ประสบการณ์การเป็นส่วนหนึ่งของลูกศิษย์ครุบาคติใหม่ อีกทั้งยังเป็นช่องในการชักชวนกลุ่มลูกศิษย์และคนอื่น ๆ ให้ร่วมสร้างบุญ และแชร์ประสบการณ์การสร้างบุญร่วมกับครุบาคติใหม่ด้วย ดังนั้นสื่อโซเชียลมีเดียจึงมีความสำคัญต่อกลุ่มครุบาคติใหม่เป็นอย่างยิ่ง

¹⁴⁰ "ลูกศิษย์ครุบากฤษดา สุเมโธ วัดสันพระเจ้าแดง," Facebook, <https://www.facebook.com/groups/206233019560655/>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2560).

¹⁴¹ "ลูกศิษย์พระครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร," Facebook, <https://www.facebook.com/ลูกศิษย์พระครูบาบุญชุ่ม-ญาณสํวโร-1674174156181922/?ref=ts&fref=ts>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2560).

¹⁴² ศรัทธาพระครูบาริชาติ อริยจิตโต วัดแสงแก้วโพธิญาณ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย, <https://www.facebook.com/ศรัทธา-พระครูบาริชาติ-อริยจิตโต-วัดแสงแก้วโพธิญาณ-อแม่สรวย-จเชียงราย-628918940535730/?ref=ts&fref=ts>, สืบค้นเมื่อ 10/4/2560

ภาพที่ 5.35 : แสดงภาพการแชร์สลิปโอนเงิน และ เงินที่จะร่วมสร้างบุญกับครูบากฤษดา , ที่มา “ลูกศิษย์ครูบากฤษดา สุเมโธ วัดสันพระเจ้าแดง,” Facebook, <https://www.facebook.com/groups/206233019560655/> (สื่อบันทึกเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2560).

กล่าวโดยสรุปในเรื่องการปรับตัวของกลุ่มครูบาคติใหม่มีลักษณะใหญ่ๆ อยู่ 2 ประเด็นใหญ่ๆ คือ 1. การปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้คนในสังคม ทั้งในแง่ของพื้นฐานความเชื่อและการรับรู้ทางศาสนา และความต้องการทางศาสนาของกลุ่มคนในสังคม และ 2. การผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของตัวเองหรือการนำเสนอภาพลักษณ์ให้กลายเป็นสินค้า ซึ่งทั้งสองประเด็นเป็นปัจจัยที่ทำให้กระแสครูบาคติใหม่ขยายตัวเพิ่มขึ้น

ประเด็นแรก เป็นการศึกษาการปรับตัวของครูบาคติใหม่โดยมีลักษณะสำคัญอยู่ 3 ประการ เช่น 1. การปรับตัวเพื่อเชื่อมโยงและการหยิบยืมภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ เช่น การแต่งกาย การนำเสนอภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนา การสร้างเรื่องราวต่าง ๆ และ การเชื่อมโยงผ่านวัตรปฏิบัติและพิธีกรรมเป็นต้น 2. การเชื่อมโยงและหยิบยืมเอกลักษณ์ระหว่างครูบาคติใหม่กับครูบาคติใหม่ด้วยตัวเอง เป็นสร้างเอกลักษณ์และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูบาคติใหม่ในฐานะลูกศิษย์เช่น การสวดมนต์ การแห่ การนั่งเสถียร การโปรยทาน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเอกลักษณ์ของการเป็นครูบาในปัจจุบัน และ 3. การปรับตัวเพื่อตอบสนอง

ความต้องการที่เกิดจากความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม เช่นการประยุกต์พิธีกรรม การสร้างพระพุทธรูป เทวรูป เครื่องรางของขลัง และการประยุกต์คำสอน เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้คนในสังคม ในการนำความเชื่อ นำศาสนา เป็นกำลังใจและความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิต ทั้งในแง่ของการดำเนินชีวิตครอบครัว ชีวิตธุรกิจการงาน เป็นต้น ซึ่งการปรับตัวทั้งสามประเด็นถือเป็น ภาพลักษณ์และเอกลักษณ์สำคัญของกลุ่มครุภาคตีใหม่ การปรับตัวดังที่กล่าวมานี้ยังเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างเอกลักษณ์ให้กับตัวครุภาคตีใหม่ ไม่เพียงเท่านั้นครุภาคตีใหม่ยังพยายามสร้างเอกลักษณ์ พิเศษเฉพาะตนขึ้นมาอีกเพื่อสร้างความตื่นเต้น ความแปลกตา เพื่อสร้างความน่าสนใจและสร้าง แรงดึงดูดให้ผู้คนในสังคมเกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อตัวครุภาคตีใหม่ด้วย

ประเด็นที่สอง การผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของครุภาคตีใหม่ หรือการนำเสนอภาพลักษณ์ตัวเองผ่านช่องทางต่าง ๆ สู่สายตาผู้คนในสังคม โดยประกอบด้วยช่องทางสำคัญ ๆ อยู่ 7 ช่องทางคือ 1. การผลิตหนังสือประวัติ และหนังสือสวดมนต์เพื่อจำหน่ายในร้านหนังสือ และแจกจ่ายหนังสือสวดมนต์ให้แก่กลุ่มลูกศิษย์ 2. การใช้เทคโนโลยีเทปคาสเซ็ทและแผ่นคอมแพ็กดิสก์ในการนำเสนอชีวประวัติตัวเองในรูปแบบของเพลงซอหรือเพลงแหล่ 3. การใช้เทคโนโลยีการถ่ายภาพ การถ่ายทำวิดีโอที่สัมพันธ์กับการขยายตัวของกลุ่มธุรกิจภาพถ่ายในปัจจุบันในการนำเสนอภาพลักษณ์ 4. การใช้สำนักข่าว และรายการทีวีในการนำเสนอภาพลักษณ์ต่าง ๆ ของตนเอง 5. การใช้ของที่ระลึกและของเซ้าบูชา ในการนำเสนอภาพลักษณ์ 6. การผลิตเครื่องรางและวัตถุมงคลเพื่อการเซ้าบูชา และ 7. การใช้ช่องการสื่อออนไลน์ในการนำเสนอตัวเอง ช่องทางต่าง ๆ เหล่านี้เป็นช่องทางการนำเสนอภาพลักษณ์และเอกลักษณ์ของครุภาคตีใหม่ที่ได้ศึกษาไปแล้วในประเด็นแรก(การปรับตัว) สู่การรับรู้ และสายตาของผู้คน เพื่อสร้างดึงดูดและความสนใจจากผู้คนในสังคม

ดังนั้นทั้งการปรับตัว การสร้างเอกลักษณ์ การผลิตซ้ำ และการนำเสนอตัวเองของครุภาคตีใหม่ที่ได้ศึกษามา เป็นส่วนหนึ่งของการทำให้ภาพลักษณ์ตนเองเปรียบเสมือนสินค้าทางความเชื่อประเภทหนึ่ง ให้ผู้คนในสังคมเลือกที่จะบริโภคตามรสนิยม และความชื่นชอบของคนในสังคม ยิ่งไปกว่านั้น การปรับตัวในลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ ยังสามารถดึงดูดความสนใจจากผู้คนในสังคมได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้คนจำนวนมากหลั่งไหลเข้ามาเลื่อมใสศรัทธา และ นำมาซึ่งผลประโยชน์ในแง่ทุนปัจจัยจำนวนมาก เพื่อนำมาใช้ในการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ของตนเองต่อไป

บทที่ 6

บทสรุป

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาอยู่ 2 ประการหลัก คือ 1. เพื่อศึกษาการเกิดขึ้นและการขยายตัวของกระแสครุवादิใหม่ และ 2. เพื่อศึกษาการปรับตัวของกลุ่มครุवादิใหม่เพื่อตอบสนองความคาดหวังของผู้คนในสังคมต่อศาสนาในโลกปัจจุบัน

ประการที่ 1. การศึกษาการเกิดขึ้นและการขยายตัวของกลุ่มครุवादิใหม่ จากพบว่ากระแสครุवादิใหม่ในภาคเหนือเกิดขึ้นจาก 2 ปัจจัยหลักคือ 1. ความไม่ชัดเจนของความหมายและคำนิยามตัวบุคคลที่จะได้รับเรียกขานด้วยคำว่า “ครุบา” และ 2. อิทธิพลของกระแสการผลิตซ้ำและภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยตั้งแต่ทศวรรษ 2470 และต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้

1.1 จากการศึกษาพบว่าคำว่า “ครุบา” ถูกนำมาใช้เพิ่มมากขึ้นในกลุ่มพระสงฆ์ในภาคเหนือ โดยกลุ่มพระสงฆ์ที่ถูกเรียกขานด้วยคำว่า “ครุบา” ในปัจจุบัน มักมีลักษณะภาพลักษณ์ที่คล้ายคลึงกับภาพลักษณ์ของครุบาศรีวิชัย โดยเฉพาะการนุ่งห่มเป็นหลัก เช่น นุ่งห่มผ้าจีวรสีกรักแดง หรือสีที่มีความแตกต่างจากพระสงฆ์ทั่วไป ห้อยลูกประคำ และใช้ตาลปัตรที่ทำมาจากขนนกยูงหรือไบลานเป็นต้น และ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เรียกพระสงฆ์กลุ่มดังกล่าวว่า “ครุवादิใหม่” การเพิ่มขึ้นของการใช้คำว่า “ครุบา” ในปัจจุบันนำไปสู่การถกเถียงและการนิยามความหมายของคำว่า “ครุบา” ในวงวิชาการและกลุ่มคณะสงฆ์ในภาคเหนือ แต่อย่างไรก็ตามกลับพบว่าคำนิยามก็ยังคงไม่ชัดเจน การกำหนดกรอบอายุพระสงฆ์ที่สามารถเรียกขานด้วยคำว่า “ครุบา” ได้ เช่น ต้องเป็นพระที่มีความรู้ และมีพรรษาสูง เช่น 40 พรรษา หรือมีอายุ 60 ปีขึ้นไป แต่อย่างไรก็ตามคำนิยามดังกล่าวมีข้อยกเว้นให้แก่ครุบาศรีวิชัย เพราะครุบาศรีวิชัยมีพรรษาไม่ถึง 40 และอายุยังไม่ถึง 60 ปีตามกรอบที่กำหนด โดยการกล่าวว่าครุบาศรีวิชัยได้รับการเรียกขานความคำว่า “ครุบา” เนื่องจากเป็นพระผู้ที่ได้รับความศรัทธาต่อผู้คนจำนวนมาก

จากความไม่ชัดเจนดังกล่าวผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาประวัติศาสตร์และพัฒนาการของความหมายคำว่า “ครุบา” ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ล้านนา โดยได้ข้อสรุป 3 ประเด็นคือ 1. จากการศึกษาถึงที่มาของคำว่า “ครุบา” ในประวัติศาสตร์ล้านนาโดยการศึกษาผ่านเอกสารสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ล้านนา เช่น ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ตำนานพื้นเมืองเชียงแสน ชินกาลมาลีปกรณ์ และเอกสารอื่น ๆ อีกจำนวนหนึ่ง พบว่าคำว่า “ครุบา” ปรากฏครั้งแรกในประวัติศาสตร์ล้านนาในช่วงทศวรรษ 2270 และเริ่มขยายตัวมาเรื่อย ๆ ภายหลัง 2. การเข้ามามีบทบาทของสยามในการปกครองล้านนาทำให้ตำแหน่งสงฆ์ในล้านนาถูกยกเลิก และด้วยคำว่า

“ครุบา” เป็นคำที่เกิดขึ้นจากความศรัทธาของชาวบ้านและไม่ได้เป็นตำแหน่งในการปกครองสงฆ์ ล้านนาจึงทำให้คำว่า “ครุบา” ขยายตัวมากยิ่งขึ้น 3. การเกิดขึ้นของกรณีความขัดแย้งระหว่างครุบา ศรีวิชัยกับอำนาจสยามทำให้คำว่า “ครุบา” เป็นที่รู้จักและมีอิทธิพลเพิ่มมากขึ้น

ในแง่พัฒนาการของความหมายของคำว่า “ครุบา” จากการศึกษาพบว่าคำดังกล่าวเป็น คำที่ไม่มีค่านิยมที่ชัดเจนมาตั้งแต่อดีต โดยส่วนใหญ่กำหนดความหมายในลักษณะกว้าง ๆ เช่น เป็นผู้ ที่มีคุณวุฒิ และวัยวุฒิ เพียงเท่านั้น ไม่เพียงเท่านั้นบทบาทของครุบาศรีวิชัยกับการต่อสู้กับอำนาจ สยาม และ อิทธิพลของกระบวนการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยตั้งแต่ทศวรรษ 2470 จนถึง ปัจจุบัน (โดยจะกล่าวต่อไป) ทำให้ครุบาศรีวิชัยกลายเป็นส่วนหนึ่งของความหมายคำว่า “ครุบา” ไปพร้อมกัน ดังนั้นพระสงฆ์ในภาคเหนือปัจจุบันที่นำภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยมาใช้จึงมักถูกมองและ เข้าใจว่าเป็น “ครุบา” ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ความไม่ชัดเจนของความหมายและค่านิยมตัวบุคคลที่จะ สามารถได้รับเรียกขานด้วยคำว่า “ครุบา” จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดกระแสการนำคำว่า “ครุบา” มาใช้กันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน

1.2. อิทธิพลของกระแสการผลิตซ้ำและการสร้างภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัย เป็นอีกปัจจัย สำคัญหนึ่งที่ทำให้ครุบาศรีวิชัยกลายมาเป็นการรับรู้และความเข้าใจหลักของผู้คนในสังคม ทั้งกลุ่ม พระสงฆ์ และ ข้าราชการ ต่อลักษณะความหมายของคำว่า “ครุบา” ในปัจจุบัน และเป็นวิถีการเป็น “ครุบา” ของกลุ่มครุบาคติใหม่ในภาคเหนือ

จากการศึกษาพบว่ากระแสการผลิตซ้ำและการสร้างภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยเริ่ม ปรากฏตั้งแต่ทศวรรษ 2470 เป็นต้นมาและดำเนินต่อมาเรื่อย ๆ จนได้รับอิทธิพลจากกระแสท้องถิ่น นิยมและล้านนานิยมในช่วงทศวรรษ 2530 อิทธิพลดังกล่าวทำให้กระแสการผลิตซ้ำและการสร้าง ภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยมีอิทธิพลมากยิ่งขึ้นในภาคเหนือ

กระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยนั้นพบว่ามีหลากหลายช่องทาง เช่น การผลิตผ่านหนังสือชีวประวัติ อนุสาวรีย์ครุบาศรีวิชัย รูปภาพและภาพถ่ายกิจกรรมของครุบา ศรีวิชัย วรรณกรรมเพลงขอและเพลงลูกทุ่ง ประวัติครุบาศรีวิชัย เครื่องรางและวัตถุมงคลเกี่ยวกับ ครุบาศรีวิชัย รวมถึงเรื่องราวมุขปาฐะต่าง ๆ จำนวนมากที่สัมพันธ์กับครุบาศรีวิชัย

การผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครุบาศรีวิชัยยังเป็นส่วนหนึ่งในการนำเสนอภาพลักษณ์ สำคัญของครุบาศรีวิชัยเช่น 1. ภาพลักษณ์เกี่ยวกับลักษณะการนุ่งห่ม อุปกรณ์ และ อากัปภิกิริยาของ ครุบาศรีวิชัย 2. ภาพลักษณ์การเป็นตนบุญผู้วิเศษ 3. ภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนา และ 4.ภาพลักษณ์การเป็นพระผู้อนุรักษ์จารีตและวัฒนธรรมประเพณีล้านนา

กระแสการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยผ่านช่องทางต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลอยู่ 3 ประการด้วยกัน เช่น 1. ทำให้ครูบาศรีวิชัยเป็นที่รู้จักของผู้คนในวงกว้าง 2. ทำให้ครูบาศรีวิชัยกลายเป็นการรับรู้และความเข้าใจหลักต่อภาพลักษณ์และลักษณะของการเป็นครูบาในปัจจุบัน และ 3. ทำให้ครูบาศรีวิชัยกลายเป็นตัวแทนความหมายของคำว่า “ครูบา” ในการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนในสังคมด้วย ดังนั้นจากอิทธิพลดังกล่าวจึงทำให้กลุ่มพระสงฆ์ส่วนหนึ่งในภาคเหนือเลือกที่จะนำภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยจากการรับรู้และความเข้าใจของตนเองที่ถูกผลิตซ้ำและสร้างโดยกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยมาใช้เป็นภาพลักษณ์ในการนำเสนอตนเองต่อผู้คนในสังคม และวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เรียกพระสงฆ์กลุ่มนี้ว่า “ครูบาคติใหม่”

ดังนั้นการเกิดขึ้นของกระแส “ครูบาคติใหม่” ในภาคเหนือเกิดขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 2530 เกิดขึ้นจากปัจจัยสำคัญ 2 อย่างคือ 1. ปัจจัยจากอิทธิพลของกระแสกระบวนการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อสังคมในช่วงทศวรรษ 2530 เนื่องจากอิทธิพลของกระแสท้องถิ่นนิยมลัทธิชาตินิยมทำให้กระแสดังกล่าวมีบทบาทและส่งอิทธิพลต่อการรับรู้และความเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยของคนในสังคม 2. ปัจจัยจากความไม่ชัดเจนของคำนิยามความหมายและคำนิยามตัวบุคคลที่จะสามารถเรียกขานด้วยคำว่า “ครูบา” ได้” ซึ่งจากการศึกษาพบว่าคำดังกล่าวเกิดขึ้นกับพระสงฆ์รูปใดก็ได้จากพื้นฐานจากความศรัทธาของฆราวาสต่อพระสงฆ์รูปนั้น ๆ อีกทั้งจากอิทธิพลของกระแสการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัย จึงทำให้ภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัยกลายมาเป็นตัวแทนความหมายของคำว่า “ครูบา” ดังนั้นเมื่อสองปัจจัยดังกล่าวได้ผนวกรวมกันจึงทำให้ จึงเกิดกลุ่มพระสงฆ์ที่นำภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยมาใช้หรือพยายามเชื่อมโยงกับเรื่องราวบางอย่างเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยทั้งการเป็นครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด การสืบสานจารีตแบบครูบาศรีวิชัย หรือการสืบทอดพิธีกรรมจากครูบาศรีวิชัยเพิ่มมากขึ้น และยังทำให้กลุ่มพระสงฆ์กลุ่มเหล่านี้ได้รับการเรียกขานด้วยคำว่า “ครูบา” หรือวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เรียกว่ากลุ่ม “ครูบาคติใหม่”

ประการที่ 2 การศึกษาการปรับตัวของกลุ่มครูบาคติใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้คนในสังคมต่อศาสนาในโลกปัจจุบันพบว่ากลุ่มครูบาคติใหม่มีลักษณะการปรับตัวที่สอดคล้องกับกับการรับรู้และความเข้าใจ รวมถึงพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาและความคาดหวังต่อศาสนากับลักษณะความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นเนื้อหาในการศึกษาของบทที่ 4 และ 5

ในบทที่ 4 เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่ศรัทธาครูบาคติใหม่ โดยมีประเด็นสำคัญอยู่ 3 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ 1. ลักษณะของกลุ่มคนและบทบาทการเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ศรัทธาครูบาคติใหม่ 2. ภูมิหลังพื้นฐานความเชื่อ และพื้นฐานศาสนาของกลุ่มคนที่เข้ามาศรัทธาครูบาคติใหม่ และ 3. ภูมิหลังความไม่มั่นในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันของกลุ่มผู้ศรัทธาครูบาคติใหม่

จากการศึกษาพบว่าลักษณะของกลุ่มคนที่เข้ามาศรัทธาครูบาคติใหม่มีลักษณะที่หลากหลาย โดยสามารถแบ่งกลุ่มออกได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ๆ คือ กลุ่มคนจากกรุงเทพฯ และต่างพื้นที่ภาคเหนือตอนบน กลุ่มคนในพื้นที่ภาคเหนือเอง และ กลุ่มชาติพันธุ์ โดยกลุ่มคนเหล่านี้มีพื้นฐานความเชื่อและการรับรู้ที่ใกล้เคียงกัน แต่มีลักษณะความคาดหวังต่อการเข้ามาเป็นผู้ศรัทธาครูบาที่แตกต่างและเหมือนกันไป โดยจะกล่าวต่อไป

ในแง่ของภูมิหลังทางศาสนาและความไม่มั่นคงของแต่ละกลุ่มคน พบว่าคนในสังคมส่วนหนึ่งโดยเฉพาะผู้คนในภาคเหนือต่างมีพื้นฐานการรับรู้ต่อเรื่องราวเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัย ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยพบว่าอิทธิพลของการผลิตซ้ำและการสร้างภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยดังที่กล่าวมาข้างต้น มีอิทธิพลต่อการรับรู้และความเข้าใจของผู้คนต่อเรื่องราวเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัย ผู้คนในสังคมมีลักษณะการรับรู้และความเข้าใจต่อเรื่องราวของครูบาศรีวิชัยอยู่ 5 ลักษณะ 1. รับรู้และเข้าใจต่อภาพลักษณ์ครูบาศรีวิชัยในแง่ของการเป็นเกจิดังรูปหนึ่งในพุทธศาสนาไทย 2. รับรู้และเข้าใจว่าครูบาศรีวิชัยเป็นตนบุญแห่งล้านนาไทยที่สัมพันธ์กับเรื่องความศักดิ์สิทธิ์และเรื่องเหนือธรรมชาติ 3. รับรู้และเข้าใจว่าครูบาศรีวิชัยเป็นตนบุญผู้เป็นพระนักพัฒนา ได้นำมวลชนจำนวนมากการบูรณปฏิสังขรณ์สถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาในภาคเหนือจำนวนมาก โดยเฉพาะถนนทางขึ้นวัดพระธาตุดอยสุเทพ 4. รับรู้และเข้าใจว่าวัตรปฏิบัติของครูบาศรีวิชัยมีลักษณะคล้ายกับสิ่งที่กระบวนการผลิตซ้ำและสร้างภาพลักษณ์นำเสนอออกมา และ 5. รับรู้และเข้าใจว่า “ครูบา” หมายถึง “ครูบาศรีวิชัย” ไม่เพียงเท่านั้นยังพบว่า การรับรู้และความเข้าใจดังกล่าวไม่ได้เป็นการรับรู้และความเข้าใจที่เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มฆราวาสเท่านั้น การรับรู้และความเข้าใจนี้ยังเป็นการรับรู้และเข้าใจในกลุ่มพระสงฆ์และกลุ่มครูบาคติใหม่ด้วย พื้นฐานการรับรู้และความเข้าใจดังกล่าวนี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้คนในสังคมให้สนใจและให้เลื่อมใสศรัทธาต่อตัวครูบาคติใหม่เนื่องจากครูบาคติใหม่ปรับตัวโดยการนำเสนอภาพลักษณ์ของตนเองโดยการเชื่อมโยงกับภาพลักษณ์และเรื่องราวเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยจากพื้นฐานการรับรู้ดังกล่าวจึงทำให้ผู้คนในสังคมเชื่อว่า ลักษณะของครูบาคติใหม่ หรือตัวครูบาคติใหม่เองนั้น สัมพันธ์กับครูบาศรีวิชัย หลายท่านจึงเชื่อว่าครูบาคติใหม่เป็นครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด หรือเชื่อว่าพิธีกรรมหรือวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ของครูบาคติใหม่เป็นส่วนหนึ่งในสิ่งที่ครูบาศรีวิชัยเคยทำมาก่อน

ในแง่ของพื้นฐานความเชื่อและพื้นฐานทางศาสนาเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้คนยังคงศรัทธาต่อตัวครุบาคติใหม่ เพราะพื้นฐานความเชื่อเหล่านี้มีลักษณะที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ของครุบาคติใหม่ที่น่าเสนอออกมาสู่การรับรู้ของผู้คนในสังคม โดยผู้คนที่มีความเลื่อมใสศรัทธาครุบาคติใหม่มีความเชื่อที่เป็นพื้นฐานความเชื่ออยู่ 4 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ 1. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งเหนือธรรมชาติ 2. ความเชื่อเรื่องศาสนาห้าพันปีกับโลกกึ่งพุทธกาลกับความเสื่อมของศาสนา 3. ความเชื่อเรื่องศาสนาห้าพันปีกับการเกิดขึ้นของตนบุญผู้มาค้ำจุนศาสนา และ 4. ความเชื่อเรื่องการ “สร้างบุญ” และ “ตัวกลางที่ดี”

1. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งเหนือธรรมชาติ พื้นฐานความเชื่อดังกล่าวนี้ยังคงดำรงอยู่ในสำนึกของกลุ่มผู้ศรัทธาครุบาคติใหม่ โดยส่วนใหญ่ยังเชื่อว่าครุบาคติใหม่มีอำนาจบางอย่างเหนือธรรมชาติ ที่เกิดขึ้นจากบารมีสามารถช่วยเหลือพวกเขาให้หลุดการอันตรายหรือความตกต่ำในช่วงขณะหนึ่งของการดำเนินชีวิตของพวกเขาได้

2. ความเชื่อเรื่องศาสนาห้าพันปี เป็นพื้นฐานความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในพื้นฐานความเชื่อของกลุ่มคนทุกกลุ่ม จากพื้นฐานความเชื่อดังกล่าวยังเป็นส่วนหนึ่งทำให้เชื่อว่าศาสนาอยู่ในช่วงเวลาแห่งความเสื่อมหรือที่เรียกว่า “กาลียุค” ซึ่งเชื่อว่าเหตุการณ์ความเลวร้ายหลายประการที่เกิดขึ้นในสังคม การเมือง เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อดังกล่าวนี้

3. สัมพันธ์กับความเชื่อในข้อที่ 2 ความเชื่อเรื่องศาสนาห้าพันปี โลกหลังกึ่งพุทธกาล จึงเชื่อว่าจะมี “ตนบุญ” เกิดขึ้นจำนวนมาก เพื่อมาช่วยค้ำจุนพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ครบห้าพันปี ไม่เพียงเท่านั้นยังเชื่อว่า “ตนบุญ” กำเนิดมานั้นจะมาช่วยให้พวกเขาพ้นจากภัยต่าง ๆ นำพวกเขาสร้างบุญเพื่อช่วยทะนุบำรุงศาสนาต่อไป

4. ความเชื่อเรื่อง “การสร้างบุญ” และ “ตัวกลางที่ดี” พื้นฐานความเชื่อดังกล่าวสามารถตอบคำถามได้ว่าเหตุใดผู้คนเหล่านี้จึงมุ่งแสวงหาพระสงฆ์ที่มีลักษณะพิเศษเช่น เป็นตนบุญหรือเป็นเกจิ เนื่องจากเขาเชื่อว่า การสร้างบุญกับตัวกลางที่ดีนั้นจะทำให้ได้ผลบุญที่มหาศาลกว่าการทำบุญกับพระทั่วไป ซึ่งภาพลักษณ์ตัวกลางที่ดีนี้สอดคล้องกับภาพลักษณ์ของครุบาคติใหม่สอดคล้องกับภาพลักษณ์ครุบาตริวิชัยที่ครุบาคติใหม่เชื่อมโยงและนำมาใช้

จากพื้นฐานความเชื่อที่กล่าวมา จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ศรัทธาเกิดความศรัทธากับตัวครุบาคติใหม่ ไม่เพียงเท่านั้นพื้นฐานความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ยังเป็นส่วนหนึ่งที่สัมพันธ์กับความคาดหวังที่เกิดการความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิตของผู้คน การเข้ามาศรัทธาครุบาคติใหม่กับพื้นฐานความเชื่อจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้คนกลุ่มต่าง ๆ เชื่อว่าจะช่วยสร้างความหวังและสร้างความมั่นคงให้การดำเนินชีวิตของพวกเขาได้

ภูมิหลังในแง่ของความคาดหวังที่เกิดจากความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้คนคาดหวังต่อการเลื่อนไสศรัทธาต่อตัวครุบาคติใหม่ และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กลุ่มครุบาคติใหม่ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความคาดหวังเหล่านี้ โดยพบว่ากลุ่มผู้ศรัทธาครุบาคติใหม่มีลักษณะความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิตอยู่ 4 ลักษณะใหญ่ๆ จากหลักฐานที่ผู้วิจัยสามารถรวบรวมมาได้ คือ 1. ความไม่มั่นคงในการทำงานและการเงิน 2. ความไม่มั่นคงในชีวิตครอบครัว 3. ความไม่มั่นคงที่เกิดจากสวัสดิการรัฐด้านการรักษาพยาบาลสมัยใหม่ และ 4. ความไม่มั่นคงที่เกิดจากความไม่เท่าเทียมทางสังคม เป็นต้น

1. ความไม่มั่นคงในการทำงานและการเงิน เป็นความไม่มั่นคงที่เกิดจากการแข่งขันทางธุรกิจ ในสังคมยุคทุนนิยมเสรีหรือที่ในงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เรียกว่า “สังคมแห่งการแข่งขันและช่วงชิง” ไม่เพียงเท่านั้นผลจากวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงประมาณ 4-5 ทศวรรษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงวิกฤติเศรษฐกิจปี 40 เป็นปัจจัยที่ทำให้พวกเขาขาดความมั่นคงในทางการเงินในการใช้ในการดำเนินธุรกิจ และใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

2. ความไม่มั่นคงในชีวิตครอบครัว เป็นความไม่มั่นคงอีกลักษณะหนึ่งที่ทำให้การดำเนินชีวิตของผู้ศรัทธาครุบาคติใหม่บางรายขาดความมั่นคงและความมั่นใจ จากการศึกษาพบว่าหลายท่านมีปัญหาครอบครัวเช่น หย่าร้างกับคู่ชีวิตทำให้สภาพจิตใจตกต่ำและไม่พร้อมที่จะเผชิญกับการดำเนินชีวิตต่อไป มาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้ศรัทธาครุบาคติใหม่เขาจึงเชื่อว่าอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดจากบุญบารมีของครุบาจึงสามารถช่วยให้เขาผ่านพ้นความเลวร้ายต่าง ๆ เหล่านั้นมาได้

3. ความไม่มั่นคงจากสวัสดิการรัฐด้านการรักษาพยาบาลเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พวกเขาเข้ามาเลื่อนไสศรัทธาต่อตัวครุบาคติใหม่ เนื่องด้วยสถานะหนึ่งที่เขาเชื่อว่าเกิดขึ้นจากอำนาจบารมีของครุบาคติใหม่จากผลบุญที่สั่งสมมาในอดีตนั้น ทำให้ครุบาคติใหม่สามารถรักษาความเจ็บป่วยเหล่านั้นได้ โดยอาการเจ็บป่วยเหล่านั้น เกิดขึ้นจากสุขภาพร่างกายเอง หรือเกิดขึ้นจากอำนาจของผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ กลุ่มคนเหล่านี้จึงเลือกที่จะใช้ความเชื่อเหล่านี้ในการรักษาเยียวยาในการเจ็บป่วยทางกาย รวมถึงเพื่อเป็นกำลังใจเพื่อเยียวยาในการเจ็บป่วยบางอย่างที่การรักษาพยาบาลสมัยใหม่ไม่สามารถให้คำตอบแก่เขาได้ ทั้งโรคร้าย และอำนาจที่เชื่อจากผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ

4. ความไม่มั่นคงที่เกิดจากความไม่เท่าเทียมทางสังคม เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้คนเลือกที่จะมาเป็นส่วนหนึ่งของผู้ศรัทธาครุบา เนื่องจากเชื่อว่าหากได้ร่วมบุญกับครุบาคติใหม่จะช่วยดลบันดาลให้เขาเหล่านั้นได้รับชัยชนะเหนือความไม่เท่าเทียมนั้น หรือแม้แต่เชื่อว่าผลบุญดังกล่าวจะช่วยทำให้พวกเขามีสถานะที่ดีขึ้นในอนาคตหรือชาติหน้า โดยความไม่เท่าเทียมที่สร้างไม่มั่นคงให้แก่เขาเหล่านั้นเช่น การใช้เส้นใช้สายในการสอบครั้งเลือกต่าง ๆ หรือแม้แต่กลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกทำให้เป็น

ชายขอบ ที่ต้องตกอยู่ในสภาพชีวิตที่สั่นคลอนและไม่มั่นคงทั้งอาจจะโดนไล่ที่อยู่อาศัย ถูกเกณฑ์ไปเป็นทหาร และต้องเผชิญกับภัยการสู้รบระหว่างทหารกับชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ บริเวณชายแดน เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์กับพื้นฐานความเชื่อทางศาสนา และ พื้นฐานความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิต มีลักษณะความสัมพันธ์ที่เป็นปัจจัยทำให้ผู้คนในสังคมส่วนหนึ่งเกิดความเลื่อมใสที่มีต่อครุบาคติใหม่ และความลักษณะความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตต่าง ๆ เหล่านี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครุบาคติใหม่ต้องปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังดังกล่าว

บทที่ 5 เป็นการศึกษา 2 ประเด็นใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับตัวครุบาคติใหม่ เช่น 1. การปรับตัวและการนำเสนอตัวเองของกลุ่มครุบาคติใหม่ และ 2. การผลิตซ้ำภาพลักษณ์การทำให้ภาพลักษณ์ของตัวเองให้เป็นสินค้า โดยพบว่า การปรับตัวและการนำเสนอตัวเองของกลุ่มครุบาคติใหม่กับการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของกลุ่มครุบาคติใหม่เอง เป็นปัจจัยที่สอดคล้องกับการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับครุบาตริวิชัย สอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐานทางศาสนา และ สอดคล้องกับความคาดหวังที่เกิดจากความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้คน และการผลิตซ้ำภาพลักษณ์และการทำตัวเองให้เป็นสินค้าทางความเชื่อเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้คนในสังคมรู้จักครุบาคติใหม่เพิ่มมากยิ่งขึ้น

ประเด็นที่ 1 การเชื่อมโยงและนำเสนอตนเองกับภาพลักษณ์ครุบาตริวิชัย เช่น 1. การนุ่งห่ม และการแสดงออกปฏิกิริยาที่คล้ายคลึงกับภาพถ่ายของครุบาตริวิชัยที่ถูกผลิตซ้ำ 2. การเชื่อมโยงกับเรื่องเล่าการเป็นครุบาตริวิชัยกลับชาติมาเกิด 3. การเชื่อมโยงผ่านการสร้างภาพลักษณ์ตนเองให้เป็น “พระนักพัฒนา” ซึ่งเป็นภาพลักษณ์สำคัญของครุบาตริวิชัย 4. การเชื่อมโยงผ่านการกล่าวว่าได้รับการสืบทอดพิธีกรรมและวัตรปฏิบัติที่เป็นสิ่งที่ครุบาตริวิชัยเคยปฏิบัติมา 5. การใช้คำว่า “ครุบา” เป็นคำเรียกขานตนเอง ซึ่งคำว่า “ครุบา” มีความหมายที่สัมพันธ์กับความเป็นครุบาตริวิชัย ดังนั้น เมื่อลักษณะของการปรับตัวและการนำเสนอตัวเองให้มีลักษณะที่สัมพันธ์กับภาพลักษณ์และเรื่องราวเกี่ยวกับครุบาตริวิชัยจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถสร้างแรงดึงดูดความสนใจจากผู้คนได้เป็นอย่างดี

ประเด็นที่ 2 การเชื่อมโยงและหยิบยืมเอกลักษณ์ระหว่างครุบาคติใหม่ด้วยตัวเอง การเชื่อมโยงดังกล่าวเป็นการเชื่อมโยงในลักษณะของการเป็นศิษย์และอาจารย์ อีกทั้งลักษณะเหล่านี้จะถูกนำไปผสมผสานกับภาพลักษณ์และลักษณะของความเป็นครุบาตริวิชัยด้วย โดยลักษณะที่มีการหยิบยืมซึ่งกันในกลุ่มครุบาคติใหม่ เช่น ลักษณะท่าทาง การทำมูทธา ไม่เพียงเท่านั้นยังมีการหยิบยืมในแง่พิธีกรรม เช่น การสร้างต้นเงินขนาดใหญ่ การโปรยทานด้วยธนบัตรต่าง ๆ การแห่ด้วยการนั่งเสลี่ยง และ การสร้างวัดให้มีลักษณะเป็นศิลปะล้านนาประยุกต์ที่มีขนาดที่ยิ่งใหญ่ โดยลักษณะเหล่านี้กลายเป็นเอกลักษณ์สำคัญของกลุ่มครุบาคติใหม่ในทุกวันนี้ ซึ่งการผลิตภาพลักษณ์เหล่านี้ออกมาเป็น

ส่วนหนึ่งในการสร้างเอกลักษณ์เพื่อสร้างแรงดึงดูดและความสนใจจากผู้คนในสังคม ทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อตัวครูปาคติใหม่

ประเด็นที่ 3 การปรับตัวเพื่อตอบสนองความคาดหวังจากความไม่มั่นคงในชีวิตของผู้คนในสังคม การปรับตัวลักษณะนี้เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ผู้คนในสังคมให้ความสนใจและเลื่อมใสศรัทธาในตัวครูปาคติใหม่ โดยประกอบไปด้วย 3 ลักษณะใหญ่ ๆ เช่น 1. การปรับประยุกต์พิธีกรรมเพื่อตอบสนองความคาดหวัง เช่น พิธีกรรมสืบชะตา พิธีกรรมบูชานพเคราะห์ การจุดธูปบูชาพิธีกรรมเหล่าถูกปรับประยุกต์และตีความหมายให้สอดคล้องกับความคาดหวังต่อความไม่มั่นคงของผู้คนในสังคม ส่วนการทำหน้าทอน เพื่อการเสริมเสน่ห์ให้คนรักคนหลงเพื่อให้ง่ายในการเจรจาติดต่อเรื่องการทำงาน และการเสกหรือมนต์โดนตที่ตื่นเชื่อว่าจะทำให้ที่ดินที่ขายไม่ออกขายได้ง่ายและสะดวก 2. การสร้างพระพุทธรูป เทวรูป และวัตถุมงคล เช่น การสร้างพระเจ้าโคตรทันใจ พระเจ้ารวมมหาศาล (सान) พระเจ้าแสนโชค พระเจ้าดับภัย ส่วนการสร้างเทวรูปเป็นการสร้างเทวรูปที่สัมพันธ์กับเรื่องของความอุดมสมบูรณ์เช่น พระพิฆเนศ พระพรหม เจ้าแม่กวนอิม เนื่องด้วยเทวรูปเหล่านี้ต่างเป็นที่นิยมของผู้คนในสังคม ไม่เพียงเท่านั้นยังมีการหยิบยืมเทวรูปที่สำคัญจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นเทวรูปที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวไปเวลาไปเที่ยวประเทศพม่า เช่น เทพทันใจ เทพกระซิบ เป็นต้น 3. การประยุกต์คำสอน โดยส่วนใหญ่จะเน้นสอนเรื่อง “การสร้างบุญ” ผ่านการใช้เงินในการสร้างบุญ และการใช้แรงในการสร้างบุญ โดยเน้นอธิบายอานิสงค์ของการสร้างบุญให้มีลักษณะตอบสนองความคาดหวังที่เกิดจากความไม่มั่นคงของแต่ละกลุ่มผู้ศรัทธา เช่น ทำบุญเยอะทำให้รวย หรือทำให้เกิดมาในสถานะที่ดีขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นลักษณะการปรับตัวเหล่านี้ของกลุ่มครูปาคติใหม่จึงถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ผู้คนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อตัวครูปาคติใหม่เพิ่มมากยิ่งขึ้น

การปรับตัวใน 3 ประเด็นแรกที่กล่าวมานั้นยังเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเอกลักษณ์ให้กับกลุ่มครูปาคติใหม่ และสร้างเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะตัวของครูปาคติใหม่แต่ละรูปอีกด้วย ซึ่งเอกลักษณ์เหล่านี้เป็นการสร้างความตื่นเต้น แปลกตาให้กับสำนักและตัวครูปาคติใหม่ เพื่อสร้างแรงดึงดูดจากผู้คนให้เข้ามาศรัทธาในตัวครูปาคติใหม่

ประเด็น 4 เป็นประเด็นสุดท้ายเป็นการศึกษาการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของครูปาคติใหม่สู่การรับรู้ของผู้คนในสังคม โดยประกอบไปด้วย 7 ช่องทางด้วยกัน เช่น 1. การนำเสนอตนเองผ่านการผลิตหนังสือสวดมนต์ หนังสือประวัติ โดยพบว่ากลุ่มครูปาคติใหม่ได้ผลิตหนังสือสวดมนต์และหนังสือประวัติตนเองเพื่อแจกและจำหน่ายให้แก่ผู้คนในสังคม โดยเนื้อหาจะนำเสนอประวัติของตนเองและกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงวัดของครูปาคติใหม่ด้วย 2. การนำเสนอตนเองผ่านการผลิตเพลงประวัติ

โดยพบว่าครุบาคติใหม่ได้ผลิตเพลงประวัติตนเองออกมาทั้งเป็น วรรณกรรมเพลงขอ และเพลงแปลประวัติ เพื่อแจกและจำหน่ายแก่ผู้คนในสังคม โดยการผลิตประวัติของตนเองจะเป็นการนำเสนอภาพลักษณ์ของการเป็นนักบุญ โดยเนื้อหาประวัติจะผนวกเข้ากับลักษณะเรื่องราวศักดิ์สิทธิ์และสิ่งเหนือธรรมชาติ เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์การเป็น “ตนบุญ” ของครุบาคติใหม่ 3. การนำเสนอตัวเองผ่านการผลิตรูปภาพ โดยรูปภาพที่นำเสนอออกมาจะเป็นภาพลักษณ์ที่สัมพันธ์กับภาพลักษณ์การนุ่งห่มที่คล้ายคลึงกับครุบาตรีวิชัย อีกทั้งยังนำเสนอภาพกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น ต้นเงิน และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วย 4. การนำเสนอตนเองผ่านช่องทางข่าวและรายการทีวี เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการนำเสนอตัวเอง ส่วนใหญ่จะเป็นข่าวและรายการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงนำเสนอวัด และเครื่องรางของครุบาคติใหม่ 5. การนำเสนอตนเองผ่านการผลิตของที่ระลึกและของชำร่วย ส่วนใหญ่จะเป็นการทำเสื้อที่มีรูปภาพของครุบาคติใหม่ ยันต์ของครุบาคติใหม่ รวมถึงของใช้เช่น นาฬิกาแขวน รวมถึงปฏิทิน 6. การนำเสนอตนเองผ่านการผลิตเครื่องรางและวัตถุมงคล โดยจะมีการนำเสนอโดยการสร้างศาลาวัตถุมงคล และการช่องทางอื่น ๆ เช่น ข่าว หนังสือ และ สื่อสังคมออนไลน์ด้วย และ 7. การนำเสนอตนเองผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย ถือเป็นพื้นที่การนำเสนอตนเองช่องทางใหม่ของกลุ่มครุบาคติใหม่ โดยครุบาคติใหม่จะมีเพจ หรือบัญชีเฟสบุ๊คของตนเอง และพยายามนำเสนอรูปภาพและวิดีโอต่าง ๆ ของครุบาคติใหม่ รวมถึงเครื่องรางของครุบาคติใหม่

ช่องทางในการนำเสนอภาพลักษณ์เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งในการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ครุบาคติใหม่ที่สัมพันธ์กับแนวคิดที่วิทยานิพนธ์นี้ใช้เป็นแนวคิดหลักในการศึกษาครุบาคติใหม่คือ การนำเสนอภาพลักษณ์ตัวเองให้เป็นสินค้าทางความเชื่อทางศาสนาประเภทหนึ่ง เพื่อให้ผู้คนในสังคมเลือกที่จะบริโภคตามความเชื่อและความคาดหวังที่เกิดจากความไม่มั่นคงของแต่ละคน อีกทั้งช่องทางต่าง ๆ เหล่านี้ยังเป็นการนำเสนอภาพลักษณ์ของตนเองไปสู่การรับรู้ของผู้คนในสังคม ผู้คนจำนวนมากหลังไหลมาเลื่อมใสศรัทธาครุบาคติใหม่ นำมาซึ่งผลประโยชน์หลายด้าน โดยเฉพาะด้านทุนปัจจัยจำนวนมากมหาศาล

อย่างไรก็ตามงานวิจัยฉบับนี้พบว่าข้อจำกัดของประเด็นในการศึกษาอยู่หลายประเด็น ซึ่งเกิดจากปัญหาสำคัญของ 2 ประการคือ 1. เรื่องข้อจำกัดในแง่ของหลักฐาน และ 2. ระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษา โดยเฉพาะเรื่องจริยธรรมการวิจัยในคน ซึ่งทั้งสองประเด็นต่างเป็นปัญหาที่สัมพันธ์กัน

ประเด็นแรกในแง่ของเรื่องหลักฐาน หลักฐานส่วนใหญ่ที่ใช้ในการศึกษากลุ่มครุบาคติใหม่เป็นหลักฐานจากการสัมภาษณ์ ซึ่งมีทั้งหลักฐานที่เป็นข้อเท็จจริง และเป็นทัศนคติของผู้คน แต่ยังไม่ปรากฏหลักฐานอีกกลุ่มหนึ่ง ที่เป็นหลักฐานในลักษณะของเรื่องเล่าแบบไม่เป็นทางการ หรือการ

ซุบซิบนินทา (gossip) ซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานหรือข้อมูลอื่นที่ยืนยันข้อเท็จจริงดังกล่าวได้ อีกทั้งประเด็นในการศึกษาในบางประเด็นมีความละเอียดอ่อนต่อความศรัทธาและอาจจะก่อปัญหาให้แก่ผู้ให้สัมภาษณ์ หลักฐานดังกล่าวจึงไม่สามารถนำมาใช้ในการศึกษาได้

ประเด็นที่สอง คือข้อจำกัดในแง่ของระเบียบวิธีวิจัยโดยเฉพาะจริยธรรมการวิจัยในคน ดังที่กล่าวมาแล้วถึงหลักฐานที่ใช้ในงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นหลักฐานจากการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นหลักฐานที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ โดยหลักฐานที่ไม่เป็นทางการที่ได้จากการเก็บข้อมูลไม่สามารถกล่าวถึงได้อย่างตรงไปตรงมา เป็นต้นว่าการปิดบังข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ ไม่เพียงเท่านั้นการให้สัมภาษณ์ในลักษณะดังกล่าวบางครั้งเป็นหลักฐานที่สะท้อนภาพลักษณ์ในเชิงลบหรืออาจจะกระทบต่อความศรัทธาที่มีต่อตัวครูปาคติใหม่ ซึ่งถือเป็นเรื่องละเอียดอ่อนอาจก่อให้เกิดปัญหาต่อตัวผู้ให้สัมภาษณ์ และตัวผู้วิจัยเองได้ ดังนั้นข้อจำกัดทั้งสองประเด็นจึงเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้งานวิจัยฉบับนี้ไม่สามารถวิเคราะห์หรือศึกษาได้ในบางประเด็น

จากปัญหาและข้อจำกัดในแง่ของหลักฐานและระเบียบวิธีวิจัยที่กล่าวไว้ข้างต้นจึงทำให้งานวิจัยฉบับนี้ ศึกษาประเด็นบางประเด็นได้เพียงภาพกว้าง และไม่ได้วิเคราะห์ในเชิงลึก หรือแม้แต่ว่าการศึกษาในบางประเด็นที่มีความสำคัญไป ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจสำหรับผู้ที่ต้องการนำไปศึกษาต่อ โดยมีประเด็นที่น่าสนใจอยู่ 3 ประเด็นใหญ่ เช่น 1. ประเด็นการบริหารจัดการภายในองค์กร (organization) 2. ประเด็นเรื่องผลประโยชน์และการจัดการผลประโยชน์จากทุนปัจจัยจำนวนมาก และ 3. ประเด็นเรื่องการเกาะเกี่ยวกับอำนาจรัฐ คณะสงฆ์ และผลประโยชน์ร่วมระหว่างคณะสงฆ์กับกลุ่มครูปาคติใหม่

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าจากข้อจำกัดที่เกิดจากหลักฐานและระเบียบวิธีวิจัย จึงทำให้ประเด็นทั้ง 3 ที่กล่าวมา ซึ่งถือเป็นประเด็นงานที่มีความละเอียดอ่อนต่อความศรัทธาของผู้คนต่อตัวครูปาคติใหม่ และอาจจะก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา แต่ทว่าประเด็นทั้งสามยังถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจ และท้าทายอย่างยิ่ง ที่อาจจะสะท้อนให้เป็นภาพความเป็นจริงในวงการสงฆ์และการเปลี่ยนแปลงในพุทธศาสนาไทยในปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น จึงเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำไปศึกษาต่อยอดในโอกาสต่อไป

รายการอ้างอิง

เอกสารหอจดหมายเหตุ

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.10/61 เรื่องพระศรีวิชัยไม่ปรองดองกับคณะสงฆ์ (พ.ศ.2478-2479).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2) สร. 0201.66.5.2/46 เรื่องพระศรีวิชัยสร้างทางขึ้นไปบนพระธาตุดอยสุเทพเชียงใหม่ (30 ม.ค. 2476 - 12 ก.พ. 2478).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (4) ศธ.2.2.3.1/8 การสร้างอนุสาวรีย์พระเจ้าเม็งราย.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (4) ศธ.2.2.3.1/10 การสร้างอนุสาวรีย์พระนางเจ้าจามเทวี จังหวัดลำพูน (พ.ศ.2499).

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (4) ศธ.2.2.3.1/11 การสร้างอนุสาวรีย์พระศรีวิชัย เพื่อนำไปประดิษฐานบริเวณเส้นทางขึ้นสู่ดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ (2499-2506).

เอกสารหอจดหมายเหตุเฉลิมพระเกียรติจังหวัดเชียงใหม่

หอจดหมายเหตุเฉลิมพระเกียรติจังหวัดเชียงใหม่. ชม.1.2.22/12 เรื่องการก่อสร้างอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย 2506-2508.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติจังหวัดเชียงใหม่. ชม. 1.2.1/12 เรื่องฉลอง 25 ปีพุทธศตวรรษของจังหวัดเชียงใหม่ ปีที่ 1/1.

ราชกิจจานุเบกษา

ประกาศนายทะเบียนมูลนิธิจังหวัดเชียงใหม่. เรื่องจดทะเบียนจัดตั้ง “มูลนิธิครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 126 ตอนที่ 12.ง (4 กุมภาพันธ์ 2552): 94-95.

หนังสือและบทความในหนังสือ

คณะศิษย์พระอาจารย์ภุชชดา สุเมโธ. *หน่อพุทธางกูร พระอาจารย์ภุชชดา สุเมโธ*. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), มปร.

คำแถลงการณ์ของคณะสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน เรื่อง หนังสือองค์ศาสนา 2 ห้อง. เชียงใหม่: พุทธนิคม, 2494.

จุมพล รอดคำดี. *สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

ชมรมพุทธศาสน์การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. *พระครูบาเจ้าศรีวิชัยนักบุญแห่งลานนาไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คลังวิทยา, 2542.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จฯ กรมพระยา.. “วิจารณ์เพลงยาวพยากรณ์กรุงศรีอยุธยา.” *ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 63 เรื่อง กรุงเก่า* พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระยาประสาธวิริยกิจ (เชย ชัยประภา) ณ เมรุวัดธาตุทอง พระโขนง วันที่ 6 พฤศจิกายน 2508.

ตุลาการณ์ แสนปรน. ปรีวรรต. “ตำนานแม่ระมิงค์ ต้นฉบับวัดป่าต้นหลวง ตำบลป่าตัน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง.” ใน *งานปรีวรรตคัมภีร์โบราณล้านนา*, บรรณาธิการโดย อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, 26-50. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ริโวว่า, 2553.

ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์. “พุทธศาสนากับสังคมไทยในปัจจุบัน.” ใน *พุทธศาสนากับวิกฤติโลก*. หนังสือรวมบทความครบรอบ 31 ปีแห่งการพระราชทานนาม “มหาวิทยาลัยมหิดล” และครบรอบ 25 ปีการจัดตั้งหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล 2543.

ธเนศวร์ เจริญเมือง. “คนเมือง” *ประวัติศาสตร์ล้านนามัยใหม่ (พ.ศ.2317-2553)*. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

เถียรชาย อักษรดิษฐ์ กรกนก รัตนวราภรณ์ และคณะ. *ล้านนา: จักรวาล ตัวตน อำนาจ , ชูชาติ ความเชื่อเรื่อง “พระธาตุประจำปีเกิดในล้านนา” ปราบฏุกการณ์ทางอำนาจ ศรัทธา มายาคติ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. *ลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร. 5*. กรุงเทพฯ: มติชน, 2536.

บำเพ็ญ ระวิน, ผู้ชำระต้นฉบับ. *พระอนาคตวงศ์*. บรรณาธิการโดย นิธิ เอียวศรีวงศ์ กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2542.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ คริส เบเคอร์. *เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, 2546.

พริยะ ไกรฤกษ์. รากเหง้าศิลปะไทย. กรุงเทพฯ:ริเวอร์บุ๊ค, 2553.

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, ชำระและอธิบาย. *ประชุมจารึกเมืองพะเยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2538.

พระพงศ์ เพชรทา. *ครุบาเจ้าศรีวิไชย วัดบ่างปาง จังหวัดลำพูน นักบุญอมตะแห่งล้านนา*. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์, 2552.

พรเพ็ญ อ้นตระกูล และ อัจฉราพร กมฺพพิสมัย, บรรณาธิการ. *ความเชื่อพระศรีอารีย์ และ กบฏผีบุญในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2527.

พระคำป็น ธรรมเสน. *มูลศาสนา จากการบินที่กของพระอภิชัยขาวปี*. เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์, มปป.

พระครูสิริสุตาภิรมณ์, เรียบเรียง. “คำว้าคำสอนเจ้าราช.” ใน *พระครูสถิตจิตตสังขาร*. หนังสือที่ระลึกเนื่องในงานสืบชาติา ฉลองสมณศักดิ์ สัญญาบัตร พัดยศ พระครูสถิตจิตตสังขาร (เสถียร ธีรจิตโต), 17 กุมภาพันธ์ 2549.

พระนคร ปัญญาชีโร, บรรณาธิการ. *เถราภิเษก พิธิยกยอสมณศักดิ์พระสงฆ์ในล้านนา*. เชียงใหม่: แม็กซ์พริ้นติ้ง (มรดกล้านนา), 2553.

พระไพศาล วิสาโล. *พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2552.

พระราชวิสุทธิโสภณ (พวง). *เรื่องการสร้างวิหารพระเจ้าตนหลวง การเสวนาประวัติศาสตร์เมืองพะเยา: เอกสารทางประวัติศาสตร์ว่าด้วย จดหมายเหตุประวัติศาสตร์ของพระครูศรีวิราชชริปัญญา*. พิมพ์เนื่องในวันบุญฉลองอายุครบรอบ 72 ปี 11 กรกฎาคม 2532. กรุงเทพฯ: พิมพ์, 2532.

พระอภิชัย ขาวปี. *หนังสือองค์ศาสนา 2 ห่อง*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์อุปะติพงษ์, 2494.

พระอนันท์ พุทธธมโม. *ครุบาเจ้าศรีวิไชย นักบุญแห่งลานนาศรีทริภุญชัย*. บรรณาธิการโดย สมาคมชาวลำพูน. พิมพ์ครั้งที่9. เชียงใหม่: โรงพิมพ์นันทพันธ์, 2558.

ภันธกานต์ กิมทอง. *พระกริ่งสิวลีโภคทรัพย์ผู้มีชัยชนะแห่งแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองการพิมพ์ จำกัด, มปป.

ภันธกานต์ กิมทอง. *พระยอดธงพุทธโสธร*. นครราชสีมา: สำนักพิมพ์ธัญญพัทธ์, มปป.

ภันธกานต์ กิมทอง. *หน่อดวงแก้ว เสือซ่อนเล็บ*. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองการพิมพ์, มปป.

มณี พยอมยงค์. *พิธีกรรมล้านนาไทย*. หนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูโอภาสคณาภิบาล. เชียงใหม่: ทรัพย์การพิมพ์, 2529.

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย. *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ เล่มที่ 14 (สุ่วณะจ๊กก่าคำ – เหตุที่อวินาสฉิบหาย)*. จัดพิมพ์ในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542.

ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2556.

ลานนาสีโห ภิกขุ (บุญเลิศ พริงพราวลี). *ประวัติปฐมสังฆนายก “โสภา” หรือ พระอภัยสารทษา วัดฝายหิน เชียงใหม่*. เชียงใหม่: วัดฝายหิน, 2536.

วสันต์ ปัญญาแก้ว. “ครุบาอวตารตนบุญ.” ใน *ตัวตนคนเมือง 100 ปี ชาตกาลไกรศรี นิมมานเหมินท์*, บรรณาธิการโดย วสันต์ ปัญญาแก้ว, 27-37. เชียงใหม่ : วนิตการพิมพ์, 2555.

วิทยา ประทุมธารรัตน์,บรรณาธิการ. *ครูบาศรีวิชัย: นักบุญแห่งล้านนาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฉัตรแก้ว, 2541.

วิลักษณ์ ศรีป่าซาง. *ตนบุญแห่งล้านนาฉบับอ่านม่วง*. เชียงใหม่ : นพบุรีการพิมพ์, 2545.

วิลักษณ์ ศรีป่าซาง. *ตนบุญแห่งล้านนา: ประวัติครูบาฉบับอ่านม่วง 2*. เชียงใหม่: สีสันพรรณไม้, 2553.

วัดท่าพระดาศ อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่. *เขมรรัฐนครเชียงตุง*. พิมพ์ครั้งที่ 2, ที่ระลึกงานมุขิตา สักการะฉลองสมณศักดิ์สมเด็จพระเจ้าสุทนต์มณีนครเชียงตุง 3-5 กุมภาพันธ์ 2541. เชียงใหม่: ดาวคอมพิวกราฟิก, 2548.

ศักดิ์ ศิริพันธุ์. *กษัตริย์และกลอง วิวัฒนาการการถ่ายภาพในประเทศไทย พ.ศ. 2388-2535*. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธการพิมพ์, 2535.

ศักดิ์ ขจรศักดิ์. *พระศรีอริยเมตตรัยจะปรากฏในกึ่งพุทธกาลหรือ 25 ศตวรรษหรือไม่*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์เจริญเมือง, 2499.

ศิวะ รณชิต [นามแฝง]. *พระของประชาชน*. กรุงเทพฯ: ปิยสารัน, 2521.

ศรีประกาศ, หลวง.. *ประวัติย่อและผลงานของครูบาศรีวิชัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: ธนบรรณการพิมพ์, 2538.

ศรีประกาศ. หลวง.. *ประวัติย่อและผลงานของครูบาศรีวิชัย*. พิมพ์ครั้งที่ 5. เชียงใหม่: ธนบรรณการพิมพ์, 2499.

ศรีเลา เกษตรพรหม. “พิธีรดน้ำมูรธาภิเษก.” ใน *เถราภิเษก พิธียกยอสมณศักดิ์พระสงฆ์ในล้านนา*. บรรณาธิการโดย พระนคร ปลูกาวชิโร, 165-166. เชียงใหม่: แม็กซ์พริ้นติ้ง (มรดกล้านนา), 2553.

- ส.สุทธิพันธ์, เรียบเรียง. *ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ทิพย์ในธรรม แห่งวัดแสงแก้วโพธิญาณ จังหวัด เชียงราย*, กรุงเทพฯ: บริษัทสถาพรบุ๊คส์ จำกัด, 2554.
- ส.สุทธิพันธ์. *ท่องแดนพุทธธรรมกับครูบาอริยชาติ อริยจิตโต*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊ค, 2556.
- ส.สุทธิพันธ์. *3 ครูบาศักดิ์สิทธิ์แห่งวัดแสงแก้วโพธิญาณ*. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์, 2558.
- ส.สุภาภา. *ชีวิตและผลงานของครูบาศรีวิชัย*. พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2499.
- สงวน โชติสุขรัตน์. *ประวัติครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งลานนาไทย*. เชียงใหม่: สงวนการพิมพ์, 2506.
- สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. *พจนานุกรมภาษาถิ่นเหนือ*. เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2539.
- สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. *ตำนานครูบาศรีวิชัยแบบพิสดารและตำนานวัดสวนดอก*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์เมือง, 2537.
- สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. *ปริวรรต ตรวจสอบ และวิเคราะห์. ประชุมพงศาวดารฉบับราษฎร์ พื้นเมืองเชียงแสน*. บรรณาธิการโดย นิธิ เอียวศรีวงศ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อัมรินทร์, 2546.
- สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. *ปริวรรตและจัดทำ. หลักฐานประวัติศาสตร์ล้านนาจากเอกสารคัมภีร์ใบลานและพับหนังสือ: โครงการปริวรรตคัมภีร์ใบลานและพับหนังสือจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทยกลาง*. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2534.
- สัมฤทธิ์ ศรีธำรงสวัสดิ์. “ระบบประกันสุขภาพในประเทศไทย.” ใน *ระบบหลักประกันสุขภาพไทย*. บรรณาธิการรวมโดย สุรจิต สุนทรธรรม กรุงเทพฯ: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2555.
- สายธาร ศรีทธาธรรม. *นักบุญแห่งลานนาไทย ครูบาศรีวิชัยผู้ใดเด็ด*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้อยทอง, 2538.
- สิงฆะ วรรณสัย. *สารประวัติครูบาศรีวิชัยนักบุญแห่งลานนาไทย*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ศูนย์หนังสือเชียงใหม่, 2522.
- สิงฆะ วรรณสัย. *สารประวัติครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งลานนาไทย*. กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์, 2522.
- สุรพล ลิ้มวัฒนานนท์ และ ถาวร สกุกพาณิชย์. “สถานการณ์ก่อนมีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในประเทศไทย.” ใน *ระบบหลักประกันสุขภาพไทย*. บรรณาธิการรวมโดย สุรจิต สุนทรธรรม กรุงเทพฯ: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2555.
- สุรียา สมุทคุปต์ และคณะ. *ทรงเจ้าเข้าผี: วาทกรรมของลัทธิผีและวิฤติการณ์ของความทันสมัยในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2539.

สุวรรณา สถาอานันท์. *ปาฐกถาชินแคลร์ ทอมป์สัน เทพยุทธ์แห่งยุคสมัย: เงินกับศาสนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, 2541.

เสมอชัย พูลสุวรรณ *รัฐฉาน (เมืองไต) พลวัตของชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์และสังคมการเมืองร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์มหาชน), 2552.

แสง มนวิฑูร. *ชินกาลมาลีปกรณ์*. อนุสรณ์แด่นายกี นิมมานเหมินท์ เนื่องในวโรกาสครบ ๕๐ ปี พิเศษ “นิมมานเหมินท์-ชุติมา”. เชียงใหม่: โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2510.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. “รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปี 2556.” กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์.

สมโชติ อ่องสกุล. *การต่อสู้ระหว่างเจ้าถึงกระเข้าลอยฟ้าขึ้นดอยสุเทพ: หนึ่งศตวรรษแห่งความขัดแย้งระหว่าง “กรุงเทพฯ” กับ “ล้านนา”*. มปท: มปป.

สมหมาย เปรมจิตต์. *ตำนานสิบห้าราชวงศ์ ฉบับสอบชำระ*. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มิ่งเมือง, 2540.

สมหมาย เปรมจิตต์. *รายชื่อวัดและนิกายสงฆ์โบราณในเชียงใหม่ ภาคปริวรรต ลำดับที่ 7*. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2518.

อมรรัตน์ อภินันท์มหกุล. “สังคมไทยกับการบริจาดและการประกอบกิจกรรมทางศาสนา.” รายงานการวิจัยคณะพัฒนาการเศรษฐกิจ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ , 2555.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และ เดวิด เค. ้วยอาจ. *ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่*. เชียงใหม่ : สุริยวงศ์บุ๊คเซนเตอร์, 2543.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, บรรณาธิการ. *งานปริวรรตคัมภีร์โบราณล้านนา*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์รีโวว่า, 2553.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ. *พจนานุกรมศัพท์ล้านนาเฉพาะคำที่ปรากฏในโบราณ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: สุริยวงศ์บุ๊คเซนเตอร์, 2539.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. *สังคมและวัฒนธรรมล้านนาจากคำบอกเล่า เล่มที่ 1*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ของ *หนังสือชุดประวัติศาสตร์ล้านนาจากผู้ศึกษาทั่วไป*. เชียงใหม่: นครพิงค์การพิมพ์, 2557.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. “การเปลี่ยนแปลงอำนาจและสถานะของหมอเมืองในพิธีรักษาโรคพื้นบ้านล้านนา.” ใน *เจ้าที่และผีปู่ย่า พลวัตของความรู้ชาวบ้าน อำนาจและตัวตนของคนท้องถิ่น*. บรรณาธิการโดย อานันท์ กาญจนพันธุ์ เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555.

อาสา คำภา. “เครือข่ายประชาสังคมเมืองเชียงใหม่กับการฟื้นฟู-สืบสานวัฒนธรรมล้านนา กรณีศึกษา เครือข่าย ใน “สืบสานล้านนา”.” ใน *ศักยภาพและการพัฒนาองค์กรเครือข่ายทาง วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน*, 44-155. รายงานวิจัยฉบับ สมบูรณ์, สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.

อุดม รุ่งเรืองศรี เกริก อัครชิโนเรศ และคณะ. *ปริวรรต. ตำนานพระมหาธาตุเจ้า สุเทพ เชียงใหม่ (ตำนานพระธาตุดอยสุเทพ)*. โครงการจัดทำเอกสารข้อมูลเพื่อการ อนุรักษ์ต้นฉบับและเป็นฐานในการสร้างนักวิชาการด้านล้านนารุ่นใหม่. เชียงใหม่: โรง พิมพ์อุปโยคิน, 2551.

อุดม รุ่งเรืองศรี. *พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2534.

บทความวารสาร

จิราชาติ สันติยะศ. “ครุบาศรีวิชัย กับคตินิยมแบบ “ครุบา” (ใหม่) ช่วงทศวรรษ 2530-2550.” *ศิลปวัฒนธรรม* ปีที่ 31, ฉบับที่ 4 (กุมภาพันธ์ 2552): 80-95.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. “ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม.” *วารสารศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ* ปีที่ 15, ฉบับที่ 10 (สิงหาคม 2537): 79-106.

พนิดา ขอบวณิชชา. “หลวงปู่ครุบาชัยวงศาพัฒนา.” *นิตยสารโลกทิพย์* ปี 3, ฉบับที่ 40 เดือน (กันยายน 2527): 44-61.

พนิดา ขอบวณิชชา. “หลวงปู่พระพุทธรูปทาดากผ้า.” *นิตยสารโลกทิพย์* ปี 3, ฉบับที่ 46 เดือน (ธันวาคม 2527): 8-43.

พนิดา ขอบวณิชชา. “หลวงปู่ครุบาพ่อเป็ง โปธิโก.” *นิตยสารโลกทิพย์* ปี 6, ฉบับที่ 107 (2530). มปน.

เพ็ญสุภา สุขะตะใจอินทร์. “ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี” “อนุสาวรีย์ครุบาเจ้าศรีวิชัย” กับการสร้าง อมตะวาจา?.” *มติชนสุดสัปดาห์* ปีที่ 34, ฉบับที่ 1792 19-25 ธ.ค. 2557: 84.

เพ็ญสุภา สุขะตะใจอินทร์. “อีกครั้งกับ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี อนุสาวรีย์ครุบาเจ้าศรีวิชัยกับการ ล้างอาถรรพณ์อมตะวาจา?.” *มติชนสุดสัปดาห์* ปีที่ 35, ฉบับที่ 1793 26 ธ.ค.2557-1 ม.ค. 2558: 84.

เพ็ญสุภา สุขะตะใจอินทร์. “เจื่อนำแห่งอมตะวาจาของครุบาศรีวิชัย หากน้ำปิงไม่ไหลย้อน จักไม่ขอ เหยียบนครเชียงใหม่ (1).” *มติชนสุดสัปดาห์* ปีที่ 35, ฉบับที่ 1795 9-15 ธ.ค.2558: 84.

เพ็ญสุภา สุขะตะใจอินทร์. “เงื่อนไขแห่งอมตะวาจาของครูบาศรีวิชัย หากน้ำปิงไม่ไหลย้อน จักไม่ขอเหยียบนครเชียงใหม่ (2).” *มติชนสุดสัปดาห์* ปีที่ 35, ฉบับที่ 1796 16-22 ธ.ค.2558: 84.

เพ็ญสุภา สุขะตะใจอินทร์. “เงื่อนไขแห่งอมตะวาจาของครูบาศรีวิชัย หากน้ำปิงไม่ไหลย้อน จักไม่ขอเหยียบนครเชียงใหม่ (จบ).” *มติชนสุดสัปดาห์* ปีที่ 35, ฉบับที่ 179 23-29 ธ.ค.2558: 84.

อภิญา เพ็ญฟูสกุล. “ศาสนาทัศน์ของชุมชนเมืองสมัยใหม่ ศึกษากรณีวัดพระธรรมกาย.” *วารสารพุทธศาสน์ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* ปีที่ 5, ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2541): 1-88.

วิทยานิพนธ์

ไข่มุก อุทยานลี. “การเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ในเมืองเชียงใหม่ในระยะครึ่งหลัง ของพุทธศตวรรษที่ 25.” วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2537.

คณิต นาคเสนห์. “งานบูรณปฏิสังขรณ์เจดีย์โดยครูบาศรีวิชัยในจังหวัดเชียงใหม่.” การค้นคว้าอิสระระดับศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2555.

ชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ. “การศึกษาวิหารที่สร้างในกระบวนการครูบาศรีวิชัย พ.ศ.2447-2481.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม ภาควิชาศิลปะสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร). 2540.

ถนอมจิต มีชื่น. “จอมพล ป. พิบูลสงครามกับงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ (พ.ศ.2495-2500).” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.

พัชรดา จุลเพชร. “แนวคิดเรื่องกึ่งพุทธกาลในสังคมไทย พ.ศ. 2475-2500.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

พระจรินทร์ อินศวร. “การสร้างสรรคัวรรณกรรมบทขอประวัติพระสงฆ์ในล้านนา.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2557.

- ภัทรียา คงธนะ. “ลัทธิพีธีและหนังสือธรรมะแนวใหม่กับวิกฤติอัตลักษณ์ของผู้หญิงชนชั้นกลาง ตั้งแต่ทศวรรษ 2520 ถึง ปัจจุบัน.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2558.
- ภาณุวัฒน์ กองราช. “การศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นในประเทศไทย : กรณีศึกษา Facebook.” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารเทคโนโลยี วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.
- ยุพิน เข้มมุกด์. “สถาบันสงฆ์กับการเมืองและสังคมล้านนา พ.ศ.1954-2101.” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2531.
- รสมนต์ ชมาจิต. “มุมมองเชิงประวัติศาสตร์และสังคมของตลาดซีต๊ะละเม็ดลือลือ.” วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.
- ศมกมล ลิ้มปิชัย. “บทบาทระบบธุรกิจเทพเพลงไทย สากลต่อการสร้างสรรค์ผลงานเพลง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- สรารุช รูปิน. “สถาบันทางศาสนากับการธำรงอัตลักษณ์ของวัดไทเงินเมืองเชียงตุง รัฐฉานสหภาพเมียนมาร์.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551.
- สมฤทธิ ลือชัย. “ความตระหนักของช่างขอในบทบาทนักสื่อสารเพื่อการพัฒนา.” วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต(สื่อสารมวลชน), คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.
- สายพิน แก้วงามประเสริฐ. “ภาพลักษณ์ท้าวสุรนารีในประวัติศาสตร์ไทย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.
- โสภา ชานะมูล. “ครูบาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้านนา (พ.ศ.2421-2481).” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.
- อุษา กิตติพันธ์โสภณ, “อิทธิพลของการรับรู้ตัวตนบนเครือข่ายสังคมที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าเครือข่ายสังคมออนไลน์,” (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2557,”

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรุงเทพธุรกิจ. “วิถีตรตระการ “วัดบ้านเด่น”.” กรุงเทพธุรกิจ.

<http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/708290> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

กาดพระ. “รายการพระภาคเหนือ>ครูบาศรีวิชัย(ทุกวัด).” กาดพระ.

http://www.kadpra.com/shops/shopnp.php?bid=pra_n&fid=13&pnx=160 (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2559).

ข่าวสดออนไลน์. “ไหว้พระวัดแสงแก้วฯ ชมธรรมชาติแม่สรวย.” ข่าวสดออนไลน์.

http://daily.khaosod.co.th/view_news.php?newsid=TUROamlyd3dNVEEwTURFMU9RPT0=§ionid=TURNd013PT0=&day=TWpBeE5pMHdNUzB3TKE9PQ== (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

คมชัดลึกออนไลน์. “‘ทิพย์ในธรรม’รับปฐ์เล็กพระครูบาอริยชาติ.” คมชัดลึกออนไลน์.

<http://www.komchadluek.net/news/lifestyle/148909> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

“ครูบาบุญชุ่ม 05 (เทศน์ / ออกถ้ำ 3 ปี 3 เดือน 3 วัน).” YouTube video.

<https://www.youtube.com/watch?v=zDZMqqDYcyM> (สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2558).

“ครูบาเทือง นาสีโร วัดบ้านเด่น อ.แม่แตง เชียงใหม่ ตอน 1 รายการบันทึกกลับแดนสยาม (ให้สัมภาษณ์เพื่อทำบันทึกรายการ).” YouTube video.

<https://www.youtube.com/watch?v=31nKy10sC20> (สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2558).

“ครูบาศรีวิชัย.” Google. <https://www.google.com.vn/search?q=ครูบาศรี>

[viชัย&espv=2&biw=1600&bih=770&source=lnms&tbm=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwj8iJbJlafPAhXGnZQKHeckC5cQ_AUIBigB](https://www.google.com.vn/search?q=ครูบาศรีวิชัย&espv=2&biw=1600&bih=770&source=lnms&tbm=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwj8iJbJlafPAhXGnZQKHeckC5cQ_AUIBigB) (สืบค้นเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2559).

"ครูบาอริยชาติ" ตถุญแห่งล้านนา (1/4)." WOODYTALK. [https://youtu.be/tOmJYP-](https://youtu.be/tOmJYP-BcDI?list=PLxKY4aRdnypcLv7GnaqXS_hkDwf5dGRXU)

[BcDI?list=PLxKY4aRdnypcLv7GnaqXS_hkDwf5dGRXU](https://youtu.be/tOmJYP-BcDI?list=PLxKY4aRdnypcLv7GnaqXS_hkDwf5dGRXU) (สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มกราคม 2559).

“คลิปข่าววัดแสงแก้วโพธิญาณ เรื่องเล่าชาวบ้าน.” YouTube video.

<https://www.youtube.com/watch?v=NUr7L3muhRA> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

“คำทำนายนครบาตรวิชัย.” Facebook.

<https://www.facebook.com/halamphun/posts/840133569378112> (สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2559).

ชลรัศมีปี8 กับวีไอพี. “ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต วัดแสงแก้วโพธิญาณ จ.เชียงราย.” YouTube video. <https://www.youtube.com/watch?v=W6lrfEJWn6M> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

เชียงใหม่นิวส์. “ร่วมพิธีสืบชะตาหลวง ครูบาเจ้าเทือง นาสีโล.” เชียงใหม่นิวส์.

<http://www.chiangmainews.co.th/page/archives/577359> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

เดลินิวออนไลน์. “ฉลอง1ทศวรรษเปิดประตูสู่วัดแสงแก้วโพธิญาณ ทำบุญอายุวัฒนมังคล-ฉลองสมณศักดิ์ครูบาตั้ง.” เดลินิวส์ออนไลน์.

<https://www.dailynews.co.th/article/547079> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

เดลินิวออนไลน์. “พระกริ่งแสงแก้วโพธิญาณ รุ่น ๑ (กรรมการ ๘๘๘) ครูบาอริยชาติ-เกจิอาจารย์สายเหนือปลุกเสกขลัง.” เดลินิวส์ออนไลน์.

<http://www.dailynews.co.th/article/367834> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

เดลินิวส์ออนไลน์. “อิมบงกุศลแรง เชิญร่วมทอดกฐินประจำปี๕๘ สร้างระฆังใหญ่-กุฏิใหม่ วัดแสงแก้วโพธิญาณ.” เดลินิวส์ออนไลน์. <http://www.dailynews.co.th/article/351809> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

เดลินิวส์ออนไลน์. “สมโภชวัดแสงแก้วโพธิญาณ 9 ปี 9 เดือน 9 วัน ทำบุญอายุวัฒนมังคลครูบาอริยชาติ รับปีใหม่.” เดลินิวส์ออนไลน์.

<http://www.dailynews.co.th/article/370484> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

เดลินิวส์ออนไลน์. “2เกจิตั้ง 'ลพ.วราห์-ครูบาอริยชาติ' ปลุกเสก 'ครุฑ-ราหู' นำรายได้ช่วยเด็กนร.กลางป่าลึก.” เดลินิวส์ออนไลน์. <https://www.dailynews.co.th/article/512196> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

ทิพย์วรรณ จันทร์สวย. “เพลงครุบาตรีวิชัย.” You Tube video.

https://youtu.be/4_gpmkr9qVQ (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2559).

ทีซีไอเจ. “กว่าจะเป็น ‘ระบบประกันภาพ’.”

TCIJ. <http://tcijthai.com/tcijthainews/view.php?ids=1420> (สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2560).

ททบ.5. “รายการสบายสบายไทยแลนด์ตอนครุบาอริยชาติ.” YouTube video.

<https://www.youtube.com/watch?v=YYeZ4QV8yXM> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

ไทยรัฐออนไลน์. “ครุบาน้อย เกจิตั้งเชียงใหม่ให้พร ‘พันภัยไกลทุกข์ เงินไหลกอง ทองไหลมา.’”

ไทยรัฐออนไลน์. <http://www.thairath.co.th/content/825537> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

ไทยรัฐออนไลน์. “ฉลอง 8 ปี...วัดแสงแก้วฯ สวดอธิปโปสา..บวชชีพรามณ์.” ไทยรัฐออนไลน์.

<http://www.thairath.co.th/content/472509> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

ไทยรัฐทีวี. “ทอล์คทะเลดิวา1-01-58@เสริมดวงทุกราตี..กับพระครูบา..วัดจังหวัดเชียงใหม่ (2/2).”

YouTube video.<https://www.youtube.com/watch?v=UqRay9waxbM> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

ไทยรัฐออนไลน์. “แห่ไหว้ ‘พระเจ้าตนหลวง’ 525 ปี ไหว้สูงสุด-ศักดิ์สิทธิ์สุด ขอลูกได้ทุกราย.” ไทยรัฐ

ออนไลน์. <http://www.thairath.co.th/content/676203> (สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2560).

ไทยรัฐออนไลน์. “‘พระครูบาบุญชุ่ม’ นำลูกศิษย์-ญาติโยม สวดมนต์ถวายเป็นพระราชกุศล.” ไทยรัฐ

ออนไลน์. <http://www.thairath.co.th/content/757936> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

ไทยรัฐออนไลน์. “ลูกศิษย์นับพัน ร่วมส่ง ‘ครูบาบุญชุ่ม’ เกจิตั้ง เข้าถ้ำปฏิบัติธรรม.” ไทยรัฐออนไลน์.

<http://www.thairath.co.th/content/668367> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

ไทยรัฐออนไลน์. “ศิษยานุศิษย์ รอถวายปัจจัย ‘ครุบาน้อย’ ออกนิโรธกรรม แน่นวัด.” ไทยรัฐออนไลน์.

<http://www.thairath.co.th/content/580476> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

ไทยรัฐออนไลน์. “53ปี ครูบาบุญชุ่ม อัจฉริยะชาวพุทธ4ชาตินับแสน แห่แห่นร่วมสืบชะตา.” ไทยรัฐ

ออนไลน์. <http://www.thairath.co.th/content/828897> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

ประชาไทออนไลน์. “พุทธชนนับหมื่นแห่ร่วมงานบุญวันเกิด"ครูบาเทือง" สหายเกจิ "บุญชุ่ม".” ประชาไทออนไลน์. <https://prachatai.com/journal/2007/02/11750> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

ไทยรัฐออนไลน์. “วุฒิศักดิ์คลินิก ยันจะสร้างคฤหาสน์ข้างอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย.” ไทยรัฐออนไลน์. <http://www.thairath.co.th/content/303605> (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2559).

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. “ประวัติศาสตร์ที่ไม่ถูกจำ ‘ครูบาศรีวิชัยกับการปกครองรวมศูนย์ของกรุงเทพฯ’.” <http://blogazine.in.th/blogs/thanet-a/post/4717> (สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2557).

นิวส์คอนเนคชานแนล. “ฮือฮา!ได้กวัดหล่อขึ้นเทพคายนั่งตามจีบ.” YouTube video. <https://www.youtube.com/watch?v=tYU8WFncwVs> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

เนชั่นทีวี. “เก็บตกเข้า : ร่วมสมทบทุนกับครูบาน้อย สร้างโรงพยาบาลสารภี จ.เชียงใหม่.” YouTube video. <https://www.youtube.com/watch?v=ljmut2g7UFA&t=1s> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

“เปิดบันทึกตำนาน (OFFICIAL).” YouTube video. <https://www.youtube.com/channel/UCgsdeCvATNfl4XPIDKVDTFQ> (สืบค้นเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2559).

ผู้จัดการออนไลน์. “ลุยกรุง&รอบกรุง. “พิพิธภัณฑท์หุ่นขี้ผึ้งไทย” หุ่นจำลอง สะท้อนชีวิตคน.” ผู้จัดการออนไลน์. <http://www.manager.co.th/Food/ViewNews.aspx?NewsID=9590000058340> (สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2559).

พิพัฒน์พงษ์ หน่อซัด. “เพลงครูบาเจ้าศรีวิชัย.” You Tube video. <https://youtu.be/hxbSpd1xWsc> (สืบค้นวันที่ 22 กันยายน 2559).

พุทธะ. “ธรรมคือคุณากร พระครูบาบุญชุ่ม เมตตาแสดงธรรม 28 มิถุนายน 2559.” พุทธะ. <http://www.phuttha.com/สื่อธรรมะ/วิดิทัศน์ธรรม/ธรรมะคือคุณากร-พระครูบาบุญชุ่ม-เมตตาแสดงธรรม-๒๘-มิ-ย-๕๙> (สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2559).

พุทธะ. “พระครูบาบุญชุ่ม ญาณสัโร เมตตาแสดงธรรม 16 ธันวาคม 2558.” พุทธะ. <http://www.phuttha.com/สื่อธรรมะ/วิดิทัศน์ธรรม/พระครูบาบุญชุ่ม-ญาณสัโร-เมตตาธรรม-๑๖-ธันวาคม-๕๘> (สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2559).

แม่กษาโกว่าทิวี. “สัมภาษณ์คนใกล้ชิด ครูบาอริยชาติ เขียวฮูป (เกษตรแม่กษาโกว่า)เจาะใจเขียน 1/3อ.รักษัศรีเกตุ.” YouTube video.

<https://www.youtube.com/watch?v=TxDzG41C9Rw> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

รายการเปิดบ้นทีกตำนาน. “รายการเปิดบ้นทีกตำนาน ตอนพระอาจารย์มนตรี ธรรมเมธี วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรี อ.เด่นชัย จ. แพร่.” YouTube video.

<https://www.youtube.com/watch?v=lwzl-fDKf0E> (สืบค้นเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2559).

รายการคุยเฟื่องเรื่องพระ. “คุยเฟื่องเรื่องพระ ครูบาอริยชาติ วัดแสงแก้วโพธิญาณ ¼.” YouTube video. <https://www.youtube.com/watch?v=L48zksijN8> (สืบค้นเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2559).

“รายการพระเมืองเหนือ 23/07/2555 ตอนที่ 1.” YouTube video.

<https://www.youtube.com/watch?v=vnvHu4Om-OI> (สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2559).

โรงพยาบาลสารภีบรรพพัฒนา. “ประวัติโรงพยาบาลสารภีบรรพพัฒนา.”

<http://www.borvon.sarapeehealth.com/history> (สืบค้นเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2560).

ลานธรรมเสวนา. “ครูบาศรีวิชัยในสมัยพุทธกาลนั้นใช้ชาติเป็นข้างป่าเลไลย์,” larndham.

<http://larndham.org/index.php?/topic/44119-ครูบาศรีวิชัยสมัยพุทธกาลนั้น> (สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2559).

"ลูกศิษย์ครูบากฤษดา สุเมโธ วัดสันพระเจ้าแดง." Facebook.

<https://www.facebook.com/groups/206233019560655/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2560).

“ลูกศิษย์พระครูบาบุญชุ่ม ญาณส่วโร.” Facebook. <https://www.facebook.com/ลูกศิษย์พระครูบาบุญชุ่ม-ญาณส่วโร-1674174156181922/?ref=ts&fref=ts> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2560).

วัดแสงแก้วโพธิญาณ . 5 เข้าเม้าท์ใหญ่ มหาอารยธรรม แห่งชีวิตจริง 1.” YouTube video.

<https://www.youtube.com/watch?v=ToUJoFEYHMw> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560). มีนาคม 2560).

“วัดแสงแก้วโพธิญาณ.” Facebook.

<https://www.facebook.com/sangkaewphothiyian/photos/a.310020905745571.74877.111979062216424/1328172073930444/?type=3&theater> (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2560).

“วัดบ้านเด่นสะหลีศรีเมืองแกน.” YouTube video.

<https://www.youtube.com/watch?v=9jTP3Z2Spxw> (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2559).

“วิดีโอแนะนำสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัดแสงแก้วโพธิญาณ.” YouTube video.

<https://www.youtube.com/watch?v=qqEK3agP2B0> (สืบค้นเมื่อวันที่ 31 พฤศจิกายน 2559).

วิทิวี. “คุยข่าววิทิวี ปชช. แห่งกราบครูบ้านน้อย ทำบุญล่องหน้าวัดศรีดอนมูล.” YouTube video.

https://www.youtube.com/watch?v=sWusv6M__yY (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

เว็บพระ. “ครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย ทำเนียบรุ่น วัดบ้านปาง ต.ศรีวิชัย อ.ลี้

จ.ลำพูน.” เว็บพระ. <http://www.web-pra.com/amulet/ครูบาเจ้าศรีวิชัย-วัดบ้านปาง/item> (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2559).

“ศรัทธาพระครูบาอริยชาติ อริยจิตโต วัดแสงแก้วโพธิญาณ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย.”

<https://www.facebook.com/ศรัทธา-พระครูบาอริยชาติ-อริยจิตโต-วัดแสงแก้วโพธิญาณ-อแม่สรวย-จเชียงราย-628918940535730/?ref=ts&fref=ts>. (สืบค้นเมื่อ 10/4/2560).

“สถานธรรมดอยดวงแก้วสัพพัญญู.” Facebook.

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100011726254232&fref=ts> (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2560).

สยามดารา. “ดร.เป็ด เขิญยิ้ม” ยกทัพดารา-ศิลปินตลกร่วมพิธีฉลองสมโภชวัดแสงแก้วโพธิญาณ 9 ปี 9 เดือน 9 วัน.” สยามดารา. <http://www.siamdara.com/organize-pr/promote-news/1072685/album/201601140115760> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

โอเคเนชั่น. “คำทำนายครูบาศรีวิชัย.” Oknation. [http://](http://www.oknation.net/blog/yhakhok/2015/03/18/entry-1)

www.oknation.net/blog/yhakhok/2015/03/18/entry-1 (สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2559).

- โอเคนะชั่น. “ครูบากฤษดา สุเมธ วัดสันพระเจ้าแดง.” โอเคนะชั่น.
<http://www.oknation.net/blog/sitthi/2008/01/25/entry-1> (สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2559).
- โอเคนะชั่น. “ไหว้สาครูบ้าน้อย วัดศรีดอนมูล .” โอเคนะชั่น .
<http://www.oknation.net/blog/dhammayos/2011/09/01/entry-1> (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2559).
- One31. “รายการวันดีดีกับเจ๊บบ้อม วัดแสงแก้วโพธิญาณ ตอน 1 23 ม.ค.59.” ช่อง one.
<https://www.youtube.com/watch?v=tLGdNTigMDw> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).
- “Ericsson Mobility Report ซี่ปี ’59 ตลาดสมาร์ทโฟนในไทยทะลุ 50 ล้านเครื่อง.” Positioning.
<http://positioningmag.com/1095557> (สืบค้นเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2559).
- TNN Life News. “ศิษยานุศิษย์วัดแสงแก้วโพธิญาณร่วมพิธี 1 ทศวรรษเปิดประตูสู่วัดแสงแก้วโพธิญาณ.” YouTube video.
<https://www.youtube.com/watch?v=bPEexcbE2Y8> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).
- TNN24. “ชาวเชียงใหม่ร่วมเททองหล่อพระ ณ วัดแสงแก้วโพธิญาณ.” YouTube video.
<https://www.youtube.com/watch?v=lFOLwrzGfRY> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).
- TNN24, “พิธีไหว้ครู บูรพาจารย์ ครอบเศียร วัดแสงแก้วโพธิญาณ ช่วงบ่าย,” YouTube video,
<https://www.youtube.com/watch?v=1GeRaRzsy48> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).
- TNN24. “พุทธปัญญาภิรมย์: วาสนาบารมี โดย ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต.” YouTube video.
<https://www.youtube.com/watch?v=VR2MoAoo1hk> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).
- TNN24. “รายการสัมเปรี้ยว ร่วมทำบุญถวายภัตตาหารเพลแด่พระครูบาอริยชาติ.” YouTube video. <https://www.youtube.com/watch?v=82ddyiWfcP0> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).
- Tsports Chanal. “สัปดาห์เด็กกีฬาไทย 1 ทศวรรษ เปิดประตูสู่วัดแสงแก้วโพธิญาณ.” YouTube video. <https://www.youtube.com/watch?v=JABQ3R9imoY> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560).

WOODYTALK. “จุดดีเกิดมาคุย พระครูบาอริยชาติ อริยจิตโต (พระผู้ให้) 2/4.” WOODYTALK.

https://www.youtube.com/watch?v=p2McFOJ2KVg&index=2&list=PLxKY4aRdnypcLv7GnaqXS_hkDwf5dGRXU (สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มกราคม 2559).

WOODYTALK. “จุดดีเกิดมาคุย พระครูบาอริยชาติ อริยจิตโต 4/4.” WOODYTALK.

https://www.youtube.com/watch?v=tDBwAr15ITg&list=PLxKY4aRdnypcLv7GnaqXS_hkDwf5dGRXU&index=4 (สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มกราคม 2559).

ข้อมูลสัมภาษณ์

ครูบาชัยยาปถพี ชัยรัตนจิตโต. สัมภาษณ์โดย ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2558.

ครูบาถาวร ยโสธโร. สัมภาษณ์โดย ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2559.

ครูบาน้อย เตชปัญโญ. สัมภาษณ์โดย ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, วัดศรีดอนมูล อ.สารภี จ.เชียงใหม่, เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2559.

ตุ้ตร. สัมภาษณ์โดย ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, วัดพระพุทธรูปพาทพพาทนาม อ.ลี้ จ.ลำพูน, 30 กรกฎาคม 2558.

นางสาวนิรมล ชันโท. สัมภาษณ์โดย ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2559.

นางสาวพฤษา. สัมภาษณ์โดย ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2559.

นางอำไพ สุเตนน. สัมภาษณ์โดย ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2559.

ป่าปรีดา ชูรส. สัมภาษณ์โดย ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2558.

ป่าเพ็ญ. สัมภาษณ์โดย ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2559.

ป่าสุภาพ อังศุกสิกร. สัมภาษณ์ โดย ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, 21 พฤศจิกายน 2558.

ป่าสุข ศรีใจ. สัมภาษณ์ ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2559.

พีแม่ค. สัมภาษณ์โดย ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2558.

พระครูธีรสุตพจน์. สัมภาษณ์โดย ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2558.

พระญาวิไชย. สัมภาษณ์โดย ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2558.

พระเทพปริยัติ. สัมภาษณ์โดย ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, วัดเจ็ดยอดพระอารามหลวงจังหวัด เชียงใหม่, เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2558.

พระเทพสิทธินายก. สัมภาษณ์โดย ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, วัดพระสิงห์พระอารามหลวงจังหวัด เชียงราย, เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2558.

พระบุญ. สัมภาษณ์โดย ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2558.

พระประกอบบุญ สิริญาโณ . สัมภาษณ์โดย ณ์ฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2558.

พระสมุห์หน้ที่เทพ จีรวทโณ. สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2558.

พ่อหนานแก้ว. สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, บ้านหัวขัว อ. พุงหัวช้าง จ. ลำพูน,
31 กรกฎาคม 2558.

พ่อหนานเป็ง ทายะติ. สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, บ้านเด่น ต.อินทขิล อ.แม่แตง
จ.เชียงใหม่, 7 กันยายน 2558.

พ่ออ้อยใจ นันทะศักดิ์. สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2559.

แม่แดง อินต๊ะซัด. สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, 30 กรกฎาคม 2558.

แม่ซีเตียมตา ชัยกัน. สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2558.

แม่น้อย ยาวิลละ. สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, 30 กรกฎาคม 2558.

แม่ศิริกุล ณ นคร. สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2559.

แม่ศรีบุตร. สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, บ้านเด่น ต.อินทขิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่,
7 กันยายน 2558.

ลุงจะหรีง. สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2559.

ลุงนาโม. สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2559.

ลุงปี. สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2559.

ลุงสาม แสงคำ. สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2559.

ลุงอ่องจะกะ. สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2559.

อาจารย์ ดร.เพ็ญสุภา สุขตะใจอินทร์. สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2559.

อาจารย์ วิลักษณ์ ศรีป่าซาง สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2559.

อาจารย์สมฤทธิ์ ลือชัย. สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2559.

อ้ายหนาม สัมภาษณ์โดย ญัฐพงศ์ ดวงแก้ว, เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2559.

ข้อมูลสังเกตการณ์

สังเกตการณ์งานอายุวัฒนมงคล 50 ปีประจำปี 2558 ครุบาเจ้าเทือง นาสีโล ประจำปี 2558,
เมื่อวันที่ 21-22 กุมภาพันธ์ 2558.

สังเกตการณ์งานกฐินประจำปีครุบาเจ้าเทือง นาสีโล วัดพระธาตุดงสีมา อ.แม่สรวย
จ.เชียงราย, เมื่อวันที่ 29-30 ตุลาคม 2558.

สังเกตการณ์งานกฐินประจำปีครุบาน้อย เตชปัญญา วัดศรีดอนมูล อ.สารภี
จ.เชียงใหม่, เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2558.

สังเตการณ์งานกฐินประจำปีวัดแสงแก้วโพธิญาณ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย, เมื่อวันที่ 6-5 พฤศจิกายน 2558.

สังเตการณ์ร่วมใส่บาตรพระสงฆ์ สามเณร ณ ลานอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย, 18 พฤศจิกายน 2558.

สังเตการณ์งานฉลองอายุวัฒนมงคลครูบาบุญชุ่ม ญาณสังวโร ณ วัดพระธาตุดอนเมือง ฝีม อ ง พง ประเทศพม่า ประจำปี 2559, เมื่อวันที่ 4-5 มกราคม 2559.

สังเตการณ์งาน 39 ปี ครบรอบมรณกาลและเปลี่ยนผ้าสรีระครูบาภิชัยขาวปี ณ วัดพระพุทบาท ผาหนาม ต.ป่าไผ่ อ.ลี้ จ.ลำพูน, เมื่อวันที่ 2-3 มีนาคม 2559.

สังเตการณ์งานปอยหลวงประจำปีวัดครูบาเจษฎา จิริสโล วัดห้วยสัก อ.ดอยหลวง จ.เชียงราย, เมื่อวันที่ 11-13 มีนาคม 2559.

สังเตการณ์งานออกนิโรชกรรมครูบาชัยยาปลัฟิ ชัยรัตนจิตโต, เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2559.

สังเตการณ์งานปอยหลวงฉลองครบรอบเก้าปีเก้าเดือนเก้าวันการสร้างวัดแสงแก้วโพธิญาณ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย, เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2559.

สังเตการณ์งานกฐินประจำปีวัดแสงแก้วโพธิญาณ หรือวัดครูบาอริยชาติ อริยจิตโต อ.แม่สรวย จ.เชียงราย, เมื่อวันที่ 7-9 พฤศจิกายน 2559.

สังเตการณ์งานอายุวัฒนมงคลครูบาบุญชุ่ม ญาณสังวโร วัดพระธาตุดอนเมือง เมืองพง ประเทศพม่า, เมื่อวันที่ 4-5 มกราคม 2560.

อื่นๆ

ครูบาเจ้าเทือง นาสีโล. *บทสวดมนต์ ครูบาเจ้าเทือง นาสีโล วัดเด่นสะเหลีศรีเมืองแกน ต.อินทิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่.* (มทพ, มปป).

ขวัญชีวัน ศรีสวัสดิ์. “ความเชื่อครูบาขาวปี.” เอกสารประกอบการเสวนาคความเชื่อครูบาขาวปี ณ ชมรมนักพัฒนาภาคเหนือ โดย โครงการศึกษาวัฒนธรรมชุมชนภาคเหนือเพื่อการ พัฒนา, 1.

ฉลอง สุนทราวาณิชย์. “นวัตกรรมพระเครื่องไทย : ก่อนจะเป็นอุตสาหกรรมพระเครื่องเมื่อพระเครื่อง ก้าวขึ้นมาเป็น “สุดยอด” ของเครื่องรางไทย.” เอกสารประกอบสัมมนาวิชาการเรื่อง “โลกของอิสลามและมุสลิมในอุษาคเนย์”, โรงแรมทวิน โลตัส นครศรีธรรมราช, 28-29 พฤศจิกายน 2551.

หนังสือสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น แบบล้านนา (ทำนองยอง) ครูบาเจ้าเจษฎา จิริสโล. หนังสือเนื่องใน โอกาสงานประจำปี สืบชะตาหลวง. 2554.

Book and Book Chapters

- Bartholomew, Craig. "Consuming God's Work: Biblical Interpretation and Consumerism." in *Christ and Consumerism Critical reflections on the Spirit of our age*, Craig Bartholomew and Thorstem Moritz, eds. Cumlria: Paternoster, 2000.
- Bartholomew, Craig and Thorstem Moritz, eds. *Christ and Consumerism Critical reflections on the Spirit of our age*, Cumlria: Paternoster, 2000.
- Kumer, Vikas. *A Critical Review of Economic Analyses of Religion*. Mumbai: Indira Gandhi Institute of Development Research, 2008.
- Miller, Vincent J. . *Consuming Religion: Christian Faith and Practice in a Consumer Culture*. New York: Continuum, 2004
- Pattana Kitiarsa. "Buddha Phanit: Thailand's prosperity religion and its commodifying tactice." in *Religious Commodifications in Asia Marketing Gods*. ed. Pattana Kitiarsa, London; New York: Routledge, 2008.

Articles

- Amporn Jirattikorn. "Buddhist Holy Man Khruaba Bunchum: The Shift in a Milenarian Movement at the Thailand-Myanmar Border." *Journal of Social Issues in Southeast Asia* Vol. 31, no.2 (July 2016), 377-412.
- Bowie, Katherine A.. "Of Buddhism and Militarism in Northern Thailand: Solving the Puzzle of the Sain Khruubaa Srivichai." *The Journal of Asian Studies* Volume73, lssus03 (August 2014): 711-732.
- Bowie, Katherine A.. "The Saint with Indra's Sword: Khruubaa Srivichai and Buddhist Millenarianism in Northern Thailand." *Comparative Studies in Society and History* 2014; 56(3): 681-713.
- Cohen, Paul T.. "A Buddha Kingdom in the Golden Triangle: Buddhist Revivalism and the Charismatic Monk Khruaba Bunchum." *The Australian journal of Anthropology*. (December 2000), 141-154.

- Cohen, Paul T..“Buddhism Unshackled: The ‘Holy Man’ Tradition and the Nation-State in the Tai World.” *Journal of Southeast Asian Studies* Volume32, Issue02 (June 2001): 227-247.
- Delener, Nejdet. “The Effects of Religious Factors on Perceived Risk in Durable Goods Purchase Decisions.” *Journal of Consumer Marketing* Vol. 7, Issue: 3 (1990), 27-38.
- Delener, Nejdet. “Religious Contrasts in Consumer Desion Behaviour Patterns: Their Dimensions and Marketing Implications.” *European Journal of Marketing* Vol.28, Issue 5 (1994), 36-53.
- Suwana Satha-Anand. “Religious Movements in Contemporary Thailand: Buddhist Struggles for Modern Relevance.” *Asian Surver*. Vol. 30, No. 4 (1990), 395-408.
- Taylor, J.L. . “New Buddhist Movement in Thailand: An ‘Individualistic Revolution; Reform and Political Dissonance.” *Journal of Southeast Asian Studies National University of Singapore* Volume 21, Issue. 1 (March 1990) , 135-154.
- Thomas, Lyn, ed. *Religion, Consumerism and Sustainability*. London: Palgrave Macmillan, 2011.
- Varul, Matthias Zick. “After Heroism: Religion Versus Consumerism Preliminaries for an Investigation of Protestantism and Islam under Consumer Culture.” *Islan and Christian Muslim Relations* Vol.19, no.2 (2000), 237-255.

Thesis

- Apinya Feungfusakul. “Buddhist Reform Movement in Contemporary Thai Urban Context: Thammakai and Santi Asok.” Ph. D diss of Social Science, University of Bielefeld. 1992.

Isra Threesahakiat. “The significance of Kruba Sriwichai’s role in Northern Thai Buddhism: His sacred biography, Meditation practice and influence.” Thesis submitted for the degree of Master of Arts in Religious Studies, University of Otago, Dunedin. New Zealand. 2011.

Kwanchewan Srisawat. “The Karen and The Khruba KHAO PI movement: A historical study of the response to the transformation in Northern Thailand.” Master of Arts’ s Thesis, The Faculty of the Graduate School Ateneo de Manila University, 1988.

Matthew, Ashley Saen. “Late for Buddha: The Construction of Dara’ang (Silver Palaung) Religious and Ethnic Identity.” PhD diss., Department of Sociology and Anthropology Simon Fraser University, 2011.

Etc.

Kwanchewan Buadaeng. “Becoming Khuba Followers: Migrated Karan People in a Religious Community in Li District, Lamphun Province,” Paper presented at the workshop on “Communities of Becoming’ in Mainland South East Asia.” at Department of Sociology-Anthropology Faculty of Social Sciences Chiang Mai University, on 6-7 February 2010.

Kwanchewan Buadaeng. “Khuba Movements and the Karen in Northern Thailand: Negotiating Sacred Space and Identity.” Paper presented at the international workshop on the “Cultural Diversity and Conservation in the Making of Mainland Southeast Asia and Southwestern China: Regional Dynamics in the Past and Present”. Luang Prabang Lao P.D.R., February 14-21, 2002.

Kwanchewan Buadaeng. “The Mountain Owner Has Come”: Religious Assemblage across Thai- Burma Border.” Paper presented at the 12th International Conference on Thai Studies University of Sydney. April, 20-24, 2014.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ประวัติครูบารูปสำคัญในงานวิจัยฉบับนี้

ประวัติ : พระครูบาบุญชุ่ม ญาณสํวโร

นามเดิม : บุญชุ่ม ทาแกง

เกิดเมื่อ : วันอังคาร ที่ 5 เดือน มกราคม พ.ศ. 2508 เวลา 9.00 น. ชั้น 3 คํา เดือน 4 (เหนือ)

ที่อยู่เดิม : บ้านแม่คําหนองบัว ต.แม่คํา อ.แม่จัน จ.เชียงราย

เจ้าอาวาสวัด : วัดพระธาตุดอนเรือง เมืองพง จ.ท่าขี้เหล็ก รัฐฉาน ประเทศพม่า

บรรพชาเป็นสามเณร : เมื่อวัน พุธหส์บดี ที่ 9 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2519 ตรงกับ
ชั้น 10 คํา เดือน 8 (เหนือ) เวลา 9.39 น.

อุปสมบทเป็นพระภิกษุ : เมื่อวันที่ 9 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2529 ตรงกับ ชั้น 11 คํา
เดือน 9 (เหนือ) เวลา 9.19 น. ณ พัทธสีมาวิหารพระเจ้าเก้า
ตื้อ วัดสวนดอก ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

ปัจจุบันอายุ (พ.ศ. 2560) : 52 ปี 31 พรรษา

ประวัติ : พระครูบาเจ้าเทือง นาคสีโล (พระครูไพศาลพัฒนโกวิท)

นามเดิม : เทือง หน่อเรือง

เกิดเมื่อ : วันเสาร์ ที่ 20 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2508 ตรงกับวันแรม 4 ค่ำ เดือน 5 (เหนือ)

ที่อยู่เดิม : บ้านหัวดง ต.ขัวมุง อ.สารภี จ.เชียงใหม่

เจ้าอาวาสวัด : วัดบ้านเด่นสะเหลีศรีเมืองแกน ต.อินทขิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

บรรพชาเป็นสามเณร : เมื่อวันที่ 28 เดือน เมษายน พ.ศ. 2528 ณ วัดหัวดง ต.ขัวมุง อ.สารภี จ.เชียงใหม่ โดยมี พระครูบาชัยสีลวิมล เป็นพระอุปัชฌาย์

อุปสมบทเป็นพระภิกษุ : เมื่อวันที่ 25 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2529 ณ พัทธสีมาวัดหัวดง ต.ขัวมุง อ.สารภี จ.เชียงใหม่

ปัจจุบันอายุ (พ.ศ. 2560) : 52 ปี 31 พรรษา

ประวัติ : พระครูบาน้อย เตชปณฺโญ (พระครูสิริศีลสังวร)

นามเดิม : ประสิทธิ์ กองคำ

เกิดเมื่อ : วันที่ 6 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2494

ที่อยู่เดิม : บ้านศรีดอนมูล ต.ชมภู อ.สารภี จ.เชียงใหม่

เจ้าอาวาสวัด : วัดศรีดอนมูล ต.ชมภู อ.สารภี จ.เชียงใหม่

บรรพชาเป็นสามเณร : เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2507 โดยมี ครูบาอินแก้ว วัดกู่เสือ จ.เชียงใหม่ เป็นพระอุปัชฌาย์

อุปสมบทเป็นพระภิกษุ : เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2514 ณ พัทธสีมา วัดพญาชมพู ต.ชมพู อ.สารภี จ.เชียงใหม่ โดยมี ครูบาอุ้นเรื่อน วัดป่าแคโยง จ.เชียงใหม่ เป็นพระอุปัชฌาย์

ปัจจุบันอายุ (พ.ศ. 2560) : 66 ปี 46 พรรษา

ประวัติ : พระครูบาอริยชาติ อริยจิตโต (พระภิกษุภิกษุวิ.)

นามเดิม : สุขชาติ อุ๋นต๊ะ

เกิดเมื่อ : วัน ศุกร์ ที่ 9 เดือน มกราคม พ.ศ.2524 ณ โรงพยาบาลสวนดอก จ.เชียงใหม่

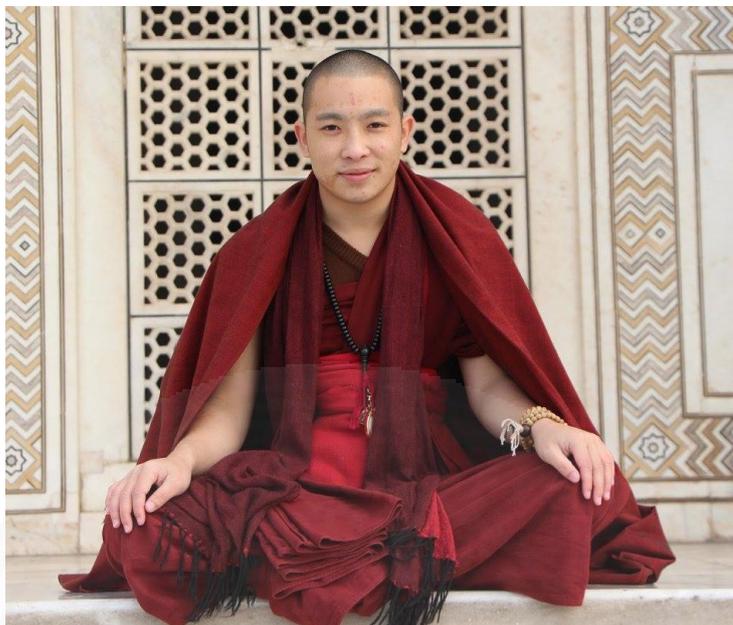
ที่อยู่เดิม : บ้านปิงน้อย ต.สันทราย อ.สารภี จ.เชียงใหม่

เจ้าอาวาสวัด : วัดแสงแก้วโพธิญาณ ต.แม่พริก อ.แม่สรวย จ.เชียงราย

บรรพชาเป็นสามเณร : เมื่อวันที่ 6 เดือน เมษายน พ.ศ. 2541 (ตอนอายุ 17 ปี)
ณ วัดชัยมงคล (วัดวังมุย) ต.ประตูป่า อ.เมือง จ.ลำพูน โดยมี
พระครูภัทรปัญญาธร เป็นอุปัชฌาย์

อุปสมบทเป็นพระภิกษุ : เมื่อวันที่ 28 เดือน เมษายน พ.ศ. 2544 เวลา 10.45 น. ณ
พัทธสีมาวัดชัยมงคล ต.ประตูป่า อ.เมือง จ.ลำพูน โดยมีพระ
ครูวิสิฐปัญญากร เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูภัทรกิตติ-คุณ
เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และ พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ เป็น
พระอนุสาวนาจารย์

ปัจจุบันอายุ (พ.ศ. 2560) : 36 ปี พรรษา 16 พรรษา

ประวัติ : พระครูบาชัยยาปถพี ชัยรัตน์จิตโต

นามเดิม : ปถพี อินต๊ะมา

เกิดเมื่อ : วันศุกร์ ที่ 15 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2534

ที่อยู่เดิม : บ้านห้วยส้ม ต.เจดีย์หลวง อ.แม่สรวย จ.เชียงราย

เจ้าอาวาสวัด : สถานธรรมดอยดวงแก้วสีฟ้าพญานาค ต.เวียงกาหลง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย

บรรพชาเป็นสามเณร : เมื่อวันที่ 18 เดือน เมษายน พ.ศ. 2547 (อายุ 13 ปี) ณ วัดห้วยส้ม ต.เจดีย์หลวง อ.แม่สรวย จ.เชียงราย มีพระมหาสุบรรณ มหาคัมภีร์โร เป็นพระอุปัชฌาย์

อุปสมบทเป็นพระภิกษุ : เมื่อวันที่ 15 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2554 ณ พัทธสีมา วัดเจดีย์หลวง ต.เจดีย์หลวง อ.แม่สรวย จ.เชียงราย มีพระมหาสุบรรณ มหาคัมภีร์โร เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูปลัดทวีวัฒน์ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และ พระวินัยธรมานพ เป็นพระอนุสาวนาจารย์

ปัจจุบันอายุ (พ.ศ. 2560) : 26 ปี พรรษา 6 พรรษา

ภาคผนวก ข

แสดงตารางรายชื่อหนังสือชีวประวัติครูบาศรีวิชัยในช่วงเวลา พ.ศ.2472-2558

ลำดับที่	ปีที่พิมพ์	ชื่อผู้แต่ง	ชื่อผลงาน
1	2472	เจ้าสุริยวงศ์ วัชรอส	ประวัติครูบาศรีวิชัยวัดบ้านปาง (เป็นอักษร ธัมม์ล้านนา ยังไม่ได้ปริวรรต)
2	2481	สุวัฒน์ วรดิลก	พระของประชาชน (พิมพ์ครั้งที่ 1)
3	2499	ส.สุภาภา	ชีวิตและงานของครูบาศรีวิชัย
4	2506	สงวน โชติสุขรัตน์	ประวัติครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งลานนาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 1)
5	2515	สงวน โชติสุขรัตน์	ประวัติครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งลานนาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2)
6	2517	นพคุณ ตันติกุล (ครูภูมิ ปัญญาชาวบ้าน)	ชีวิตและการต่อสู้ของพระอริยเจ้า ครูบาศรี วิชัย (วิชาความรู้ท้องถิ่นล้านนา สำหรับ นักศึกษาประถมปลายขึ้นไปถึงอุดมศึกษา ตามหลักสูตรใหม่ที่เน้นเรื่องท้องถิ่นและ ประชาชนที่สนใจใฝ่รู้)
7	2518	ส.สุภาภา	ประวัติครูบาศรีวิชัยร่วมกับหลวงศรี ประกาศ ตอน สร้างทางขึ้นดอยสุเทพ
8	2519	ศิวัช รัตนจิต(นามแฝง) สุวัฒน์ วรดิลก	พระของประชาชน(พิมพ์ครั้งที่แรก)

ลำดับที่	ปีที่พิมพ์	ชื่อผู้แต่ง	ชื่อผลงาน
9	2521	ศิระ รณชิต (นามแฝง) สุวัฒน์ วรดิลก	พระของประชาชน(พิมพ์ครั้งที่ 2)
10	2522	สิงฆะ วรรณสัย (เรียบ เรียงและปริวรรต)	สารประวัติครุบาศรีวิชัย นักบุญแห่งลานนา ไทย (งานแสดงหนังสือและนิทรรศการ หนังสือพิมพ์ไทย ที่เชียงใหม่ 30 พ.ย. – 4 ธ.ค. 2522)
11	2525	หลวงศรีประกาศ	ประวัติย่อและผลงานของครุบาศรีวิชัย (แจกเป็นธรรมทาน) (พิมพ์ครั้งแรก จำนวน 1,000 เล่ม)
12	2526	หลวงศรีประกาศ	ประวัติย่อและผลงานของครุบาศรีวิชัย(แจก เป็นธรรมทาน) (พิมพ์ครั้งที่ 2 จำนวน 10,000 เล่ม)
13	2530	หลวงศรีประกาศ	ประวัติย่อและผลงานของครุบาศรีวิชัย(แจก เป็นธรรมทาน) (พิมพ์ครั้งที่ 3 จำนวน 10,000 เล่ม)
14	2532	ส.สุภาภา	ที่ระลึกครบรอบ 111 ปีกำเนิดครุบาศรีวิชัย และในโอกาสก่อตั้งมูลนิธิครุบาศรีวิชัย 11 มิถุนายน 2532 (คัดลอกจากหนังสือประวัติ ครุบาศรีวิชัย15ร่วมกับหลวงศรีประกาศ ตอนสร้างทางขึ้นดอยสุเทพ โดย ส.สุภาภา)
15	2533	หลวงศรีประกาศ	ประวัติย่อและผลงานของครุบาศรีวิชัย(แจก เป็นธรรมทาน) (พิมพ์ครั้งที่ 4 จำนวน 10,000 เล่ม)
16	2533	สำนักงานเลขานุการ คณะกรรมการบริหารงาน ส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา เชียงใหม่	ประวัติและผลงานของครุบาศรีวิชัย ประวัติ วัดศรีโสดา

ลำดับที่	ปีที่พิมพ์	ชื่อผู้แต่ง	ชื่อผลงาน
17	2537	สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	ตำนานครุบาศรีวิชัยแบบพิสดาร และ ตำนานวัดสวนดอก (เอกสารร่วมสมโภช 700 ปี เชียงใหม่ลำดับที่ 4)
18	2537	พระอานันท์ พุทธิมโฆ	มหัศจรรย์พระครุบาเจ้าศรีวิชัย (พิมพ์ใน งานฉลองพิพิธภัณฑ์ครุบาศรีวิชัย วัดบ้าน ปาง) (พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 10,000 เล่ม)
19	2538	พระอานันท์ พุทธิมโฆ	มหัศจรรย์พระครุบาเจ้าศรีวิชัย (พิมพ์ใน งานฝังลูกนิมิตวัดพระธาตุแสงแก้วมงคล) (พิมพ์ครั้งที่ 2 จำนวน 5,000 เล่ม)
20	2538	ชัชวาล บุญธรรมสามิส	ครุบาศรีวิชัยนักบุญแห่งล้านนา
21	2538	หลวงปีประกาศ	ประวัติย่อและผลงานของครุบาศรีวิชัย(แจก เป็นธรรมทาน) (พิมพ์ครั้งที่ 5 จำนวน 10,000 เล่ม)
22	2538	ศิวัะ รณชิต(นามแฝง) สุวัฒน์ วรดิลก	พระครุบาศรีวิชัย (พิมพ์ครั้งที่ 4)
23	2538	สายธาร ศรัทธาธรรม	นักบุญแห่งล้านนาไทย ครุบาศรีวิชัยผู้ใจเด็ด
24	2541	วิทยา ประทุมธารรัตน์ (บรรณาธิการ)	ครุบาศรีวิชัย
25	2542	พระอานันท์ พุทธิมโฆ	มหัศจรรย์พระครุบาเจ้าศรีวิชัย (พิมพ์ ณ วัดบ้านปาง) (พิมพ์ครั้งที่ 3 จำนวน 1,500 เล่ม)

ลำดับที่	ปีที่พิมพ์	ชื่อผู้แต่ง	ชื่อผลงาน
26	2542	พระอานันท์ พุทธิมโฆ	มหัศจรรย์พระครูบาเจ้าศรีวิชัย (พิมพ์ ณ วัดบึงปาง) (พิมพ์ครั้งที่ 4 จำนวน 1,500 เล่ม)
27	2542	ชมรมพุทธศาสน์การ ไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่ง ประเทศไทย	พระครูบาเจ้าศรีวิชัยนักบุญแห่งลานนาไทย (ฉบับพระอานันท์ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 5 จำนวน 15,000 เล่ม)
28	2545	วิลักษณ์ ศรีป่าซาง	ตนบุญล้านนา ประวัติครูบาฉบับอ่านม่วน
29	2545	สมหมาย เปรมจิตต์	ครูบาศรีวิชัยนักบุญแห่งล้านนา
30	2546	พระอานันท์ พุทธิมโฆ (รวบรวม)	ประวัติพระครูบาเจ้าศรีวิชัย สิริวิชัย นักบุญแห่งลานนาไทย (ที่ระลึกงานพิธีน้อม รำลึกครบรอบวันเกิด 125 ปี) (พิมพ์ครั้งที่ 5 จำนวน 5,000 เล่ม)
31	2546	พระอานันท์ พุทธิมโฆ (รวบรวม)	ประวัติพระครูบาเจ้าศรีวิชัย สิริวิชัย นักบุญแห่งลานนาไทย (ที่ระลึกงาน ทอดกฐินวัดพระธาตุแสงแก้วมงคล) (พิมพ์ ครั้งที่ 7 จำนวน 10,000 เล่ม)
32	2547	นพคุณ ตันติกุล	ชีวิตและการต่อสู้ของพระอริยเจ้าครูบาศรี วิชัย
33	2550	อุดม รุ่งเรืองศรี , เกริก อัครชิโนเรศ และคณะ (ปริวรรต)	ประวัติท่านพระสีวิไชย วัดบ้านปาง (ปริวรรตจากงานเขียนของ เจ้าสุริยวงศ์ วั โรรส)
34	2551	ธรรมบันดาล	ครูบาศรีวิชัยนักบุญแห่งล้านนาไทย (รวม ประวัติ เรื่องราวน่าสนใจและบทความคำสั่ง สอน

ลำดับที่	ปีที่พิมพ์	ชื่อผู้แต่ง	ชื่อผลงาน
35	2551	เทศบาลสุเทพและ โครงการอนุรักษ์และ เผยแพร่พุทธศิลป์ล้านนา สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	ตามรอยจอบแรกครูบาศรีวิชัย
36	2552	ธ.ธรรมรักษ์	ตามรอยธรรม นำทางบุญ ครูบาศรีวิชัย นักบุญผู้ยิ่งใหญ่แห่งแผ่นดิน (อภินันทนาการภาพมงคลครูบาศรีวิชัย พร้อมคำไหว้ เพื่อเป็นศิริมงคลในชีวิตแต่ ผู้อ่านทุกท่าน)
37	2552	ดวงจันทร์ อภาวัชรุตม์ เจริญเมือง	ประวัติครูบาศรีวิชัยฉบับการ์ตูน
38	2553	สิงขะ วรรณสัย (ตีพิมพ์ ใหม่โดย สภาวัฒนธรรม จังหวัดลำพูนร่วมกับสภา วัฒนธรรมอำเภอเมือง ลำพูน)	สารประวัติครูบาศรีวิชัยนักบุญแห่งล้านนา (พิมพ์เนื่องในโอกาสงาน 11 รอบครูบา 11 มิถุนายน 2553 ไหว้สาปารมี 132 ปี ครู บาศรีวิชัย
39	2553	วิลักษณ์ ศรีป่าซาง	ตนบุญแห่งล้านนา ประวัติครูบาฉบับอ่าน ม่วน 2 (จัดพิมพ์ปีที่พ่อครูนคร พงษ์น้อย ครบ 70 ปี 2553
40	2554	พระอานันท์ พุทธธัมโม (รวบรวม)	ประวัติพระครูบาเจ้าศรีวิชัย สิริวิชัย นักบุญแห่งลานนาไทย (เพื่อเป็นอนุสรณ์ รำลึกถึงจอมจักรพรรดิอโศกมหาราช องค์ ศาสนูปถัมภกที่ยิ่งใหญ่ที่สุดผู้ประกาศธรรม ทั่วอินเดี๋ย และสู่นานาอารยประเทศ) (พิมพ์ ครั้งที่ 8 จำนวน 10,000 เล่ม)

ลำดับที่	ปีที่พิมพ์	ชื่อผู้แต่ง	ชื่อผลงาน
41	2554	จิตนา (สร้อยเพชร) สงค์ ประเสริฐ	ประวัติครุบาศรีวิชัย
42	2554	ดามภ์-เหม	เทพเจ้าแห่งล้านนาครุบาศรีวิชัย
43	2556	นเรนทร์ ปัญญาภู	หมายเหตุครุบาศรีวิชัย (พิมพ์เป็นที่ระลึกใน วาระครบรอบ 135 ปี ครุบาศรีวิชัย 11 มิถุนายน 2556 ณ วัดจามเทวี)
44	2557	พระปลัดเชี่ยวชาญ สุวิช โน	42 พรรษาได้ร่มกาสาวพัตร์ครุบาเจ้าศรีวิชัย เรื่องจริงไม่อิงปาฏิหาริย์
45	2558	รุ่งวิทย์ สุวรรณอภิชน (ค้นคว้าเรียบเรียง)	ครุบาศรีวิชัย พระอริยสงฆ์แห่งความสำเร็จ (ครบรอบ 80 ปีสร้างทางขึ้นดอยสุเทพ)
46	2558	สมคมชาวลำพูน	ครุบาศรีวิชัยนักบุญแห่งลานนา ศรีทริภุญ ชัย (คัดลอกจากฉบับ พระอานันท์ พิมพ์ครั้งที่ ที่ 9 จำนวน 20,000 เล่ม)

ที่มา : รวบรวมและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย

ภาคผนวก ค

รายชื่อคณะกรรมการบริจาคร่วมสร้าง ศาลาหลวงมาตามหน้าบุญ 20 ปี บารมี
พระครูบาเจ้าเทือง นาถสีโล พ.ศ. 2548 สิ้นสุดงบประมาณ 15,000,000 บาท

ลำดับ	ชื่อศรัทธา	ที่อยู่	จำนวนเงิน
1	อาจารย์ชนอนงค์ (แอน) – ชยุตม์ วันเกิด พร้อมคณะศิษย์ และครอบครัว	กรุงเทพฯ	ไม่ระบุจำนวน
2	คุณนเรศ คุณวิภา หอมศิริกมล พร้อม ครอบครัว	กรุงเทพฯ	2,000,000 บาท
3	คุณเผด็จ เผือกพ่อง และครอบครัว	กรุงเทพฯ	1,000,000 บาท
4	คุณอานนท์ สุวรรณपाल ร.ร.พาณิชย์การ จำนง	กรุงเทพฯ	1,000,000 บาท
5	คุณจรรยา คุณชาติชาย จันทร์จำรัสแสง พร้อมด้วยตระกูลจันทร์จำรัสแสง	กรุงเทพฯ	1,000,000 บาท
6	คุณขจิต คณะพินิตา หิมนานนท์ และ ครอบครัว	กรุงเทพฯ	500,000 บาท
7	คุณไพศาล คุณศิริลักษณ์ ภูเจริญ และ ครอบครัว	เชียงใหม่	500,000 บาท
8	คุณประเสริฐ คุณสุนันท์ ภูวิสิฐ และ ครอบครัว	ลำพูน	500,000 บาท
9	คุณศิริเทพ เกரியประภากิจ คุณคมทัต ตรงจิตการุณย์	กรุงเทพฯ	500,000 บาท
10	คุณวิชิต องค์กรงคำ และครอบครัว	กรุงเทพฯ	500,000 บาท
11	พล.ต.อ. โกวิท คุณดวงใจ ภักดีภูมิ และ ครอบครัว	กรุงเทพฯ	500,000 บาท

ลำดับ	ชื่อศรัทธา	ที่อยู่	จำนวนเงิน
12	คุณถาวร คุณนาคศิริ และครอบครัว	สุโขทัย	500,000 บาท
13	คุณพีรชัย วรคุณธาดา และครอบครัว	กรุงเทพฯ	500,000 บาท
14	คุณถวัลย์ คุณชัชฎา บุญรอด และครอบครัว	กรุงเทพฯ	500,000 บาท
15	คุณพ่อประพันธ์ คุณแม่สุวิมล ธรรมวัฒน์ วิมล	กรุงเทพฯ	500,000 บาท
16	นายเสรินทร์ แก้วพิจิตร และครอบครัว	นครปฐม	500,000 บาท
17	คุณอตุลย์ คุณสุดชีวัน เอี่ยมแพร์ และครอบครัว	เชียงใหม่	500,000 บาท
18	คุณกิตติ คุณนิภาพร ชมเชย	เชียงใหม่	500,000 บาท
19	คุณแม่จินดา คล้ายอินทร์ และ ครอบครัว	กรุงเทพฯ	500,000 บาท
20	คุณชัยฤทธิ์ คณนพวรรณ นายธวัชวีร์ น.ส. สุธิตา วรรณประภา	เชียงใหม่	300,000 บาท
21	คุณจตุรงค์ คุณศรีนวล ชัยษากาญจนกุล และครอบครัว	กรุงเทพฯ	300,000 บาท
22	นายแพทย์ห้องสิน แพทย์หญิงมุกจิตา ตระกูลทิวากร และครอบครัว	เชียงใหม่	200,000 บาท
23	พ่อเลี้ยงนอง แม่เลี้ยงบัวจันทร์ นันตะพงษ์ และครอบครัว	เชียงใหม่	200,000 บาท
24	คุณสถาพร คุณสุกัญญา ศรประสิทธิ์ และครอบครัว	เชียงใหม่	100,000 บาท
25	คุณอนันต์ วิเศษสินธพ และครอบครัว	กรุงเทพฯ	500,000 บาท
26	คณะศิษย์ อาจารย์แอน รุ่ง ไฟ่ประทาน ร่มเย็น	กรุงเทพฯ	250,000 บาท

ลำดับ	ชื่อศรัทธา	ที่อยู่	จำนวนเงิน
27	คุณแม่พุดตาล ปรงวนิชศิริ และครอบครัว		250,000 บาท
28	ครอบครัวเชื้อสำราญ		250,000 บาท

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้ร่วมทำบุญเป็นเจ้าภาพ สร้างพระประธาน หน้าตัก 49 นิ้ว
หล่อทองสำริด ปิดทองคำแท้ จำนวน 15 องค์ องค์ละ 290,000 บาท

1. คุณชัยฤทธิ์ คุณนพวรรณ คุณฤชวัชร คุณสุฐิตา วรรณประภา	1 องค์
2. คุณอภิไธ้ คุณสุนีย์ วั่งไฉ พร้อมครอบครัว	1 องค์
3. คุณพิพัฒน์ คุณอัมพร เต็มพินิจธรรม พร้อมครอบครัว	1 องค์
4. คุณกิตติ คุณพรรณี จิตรวงศ์สุนทร พร้อมครอบครัว	1 องค์
5. คุณอานนท์ ว่องวานิช	1 องค์
6. คุณแม่อุดม อุณสุวรรณ และคณะ	1 องค์
7. คุณบุญเลี้ยง สิรินพร นาทธราดล	1 องค์
8. พล.ต. ทองอินทร์ นางศิริกัญญา น.ส.นันทนัช หาญพจนาศึก	1 องค์
9. คุณประสัทธิ ตั้งกิจเจริญชัย	1 องค์
10. คุณไพบูลย์ คุณศาซีโก๊ะ ภูเจริญ พร้อมครอบครัว	1 องค์

ภาคผนวก จ

ขอประวัติพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย วัดบ้านปาง ต.ศรีวิชัย อ.ลี้ จ.ลำพูน

ประพันธ์บทขอโดยนางบัวซอน ถนอมบุญ พ.ศ.2520

ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (การขับขอ) ประจำปี พ.ศ. 2555

๑. สิบนิ้วขอกราบไหว้วอน	ก่อนที่บัวซอนจะขอเล่าอู้(พูด)
ประวัติครูบาศีลธรรมที่อู้	เมื่อก่อนเกิดออกจากครรภ์
วันที่สิบเอ็ดเป็นเดือนเจ็ดใต้	ซ้ามาตรงได้ปีขาล
วันนั้นเป็น วันอังคาร	เดือนเก้าออกสิบเอ็ดค่ำ
๒. เป็นวันเกิดอัศจรรย์	ฟ้าฝนอุทกกระหน่ำ
มันเกิดอะหยังปะล้า(เกิดเหตุมากมาย)	มาเป็นละวุ่นละวาย
เหมือนกับวันวิปโยค	เหมือนโลกนี้จะสลาย
ครอบครัวแม่สาวพ่อควาย	จับต้นจนปลายบ่ถูก
๓. มาแปง(ทำ)ตูปน้อยปลายนา	หาปูหาปลาเลี้ยงลูก
ไผ่ไผ่คี่มาตุถูก	หากินหะแมะแลงหะมาะงาย
หากินตามส้อนตามสะะ	บ่ได้ไผ่แปะ(เชื่อเงิน)ของไผ่
แม่อุสาอยู่ด้วยพ่อควาย	โดยมีน้ำใจประเสริฐ
๔. ครานั้นท้องแม่อุสา	จะมีบุตรมาเกิด
ลูกจะมาเอากำเนิด	ปฏิสนธิอยู่ในครรภ์
แสงพระอาทิตย์อยู่ฟ้า	เปรียบเหมือนดวงตาสวรรค์
มีแต่ก้อนเมฆกลุ่มควัน	เมื่อวันพ่อเหมือนเมื่อค่ำ
๕. ฝนตกลงมาเป็นสาย	แผ่นดินคี่ไหวกระหน่ำ

เป็นที่น่ากลัวเช่นล้า
 ตูบน้อยก่อไหวโยกเยก
 ใจแม่กระวายเป็นระวน
 ๖. เป็นนิมิตรหมายอันดี
 แม่อุสาได้หื้อกำเนิด
 เมฆฝนก่อเริ่มสงบหมด
 เป็นที่น่าประหลาดใจ
 ๗. ตั้งแต่อายุยังเยาว์
 จิตใจซำ้ประเสริฐ
 ชอบกินมังสวิรัต
 พ่อเจ้าไฟจ่อมแปดมา
 ๘. แม่ไฟแหว่บ้านใต้บ้านเหนือ
 ว่าจะเอาปลาหลิม(ปลาช่อน)ตัวน้อย
 ส่วนปลาตัวใหญ่เน้นเล่า
 อ้ายฟ้าร้องยกหม้อหื้อแยง
 ๙. พ่อแม่ไปได้กินปลาแกง
 กับทิ้งน้ำพริกถั่วเน่า
 ส่วนพ่อควายไฟจ่อมแปด
 นึกว่าเมียเอาไฟขาย
 ๑๐. พ่อแม่ได้ยืมพ่อถาม
 เพราะกลัวลูกน้อยโดนฟาด
 ถึงพ่อจะเดือดจะดำ
 ก้มหน้าหลับตาทำงาน
 ๑๑. อายุได้สิบขวบปลาย
 เสียงฟ้าก็ก้องคำรณ
 ไฟตามก้อนเมฆสายฝน
 เจ็บท้องตื่นรนจะเกิด
 เป็นวินาทีประเสริฐ
 เกิดมาเป็นลูกผู้ชาย
 ท้องฟ้าคีสดแจ่มใส
 พระอินทร์ส่งเจ้ามาเกิด
 บ่ได้มัวเมาเลยเถิด
 ผิดกว่าคนธรรมดา
 บ่กินชิ้นสัตว์ปูลา
 ลูกเป็นคนเอาไฟปล่อย
 ไฟเค็บบ่าเชื่อบ่าห้อย
 ดำน้ำพริกกินยามแลง
 วันพຼ່งเมื่อเช้าค้อยแกง
 แม่เห็นมีค่าหม้อเปล่า
 กินน้ำพริกแดงเหมือนเก่า
 บ่าว่าคาบเข้าคาบงาย(เมื่อเช้า)
 ได้ปลาสะเต็ด(ปลาหมอ)มาหลาย
 ถามว่าวันนี้ได้กั้บาท
 ไอโงจามจามกลัวกลัวหวาดหวาด
 ปากเป็นชุ่มช่านอุณอัน
 ลูกหล้าคี่รู้เหมือนกัน
 ทำใจเบิกบานแจ่มจ่ง
 ไฟเลี้ยงควายอยู่กลางโถ้ง(กลางทุ่งนา)

ชี้หัวควายเผือกเขาไฉ่	ออกไทรงตามวันเวลา
กินข้าวางยงควายออกบ้าน	ยามนั้นได้ฟังสายตา
เห็นพระรุดงค์เดินมา	เลยยกมือส้าน้อมหลัง
๑๒. ครานั้นเงาจรดคีผุดขึ้นบนหัว	เป็นที่น่ากลัวอย่างยิ่ง
พระรุดงค์ก็เลยยืนหยุดนิ่ง	หัน(เห็น)ว่าคนนี้มีบุญ
ถ้าเจ้าได้บวชเป็นพระ	จะได้สืบพุทธะสกุล
เจ้าจะได้เป็นตนบุญ	เป็นที่เทิดทูลอ้างอวด
๑๓. นับตั้งแต่นั้นมา	อ้ายฟ้าร้องเลยขอลาไปบวช
พ่อแม่เข้ามาเข้มงวด	ว่ามีใครช่วยงาน
ลูกก็หลบเล้าหลายเพื่อ	เพราะว่าเจ้าเบื่อสงสาร
พ่อแม่สองคนถามความต้องการ	บวชแล้วจะสึกมาคี่
๑๔. แม้ว่าลูกเหยบต้องไปบวชเมิน	มันจะห่างเหินจากแม่จากพ่อ
แถมอย่างหนึ่งคี่บมีใครผ่อ(ดู)	ช่วยพ่อเลี้ยงควายเลี้ยงจัว
อายุสิบแปดอย่างเข้า	เจ้าคี่เป็นบ่าวเต็มตัว
เพื่อกลัวชีวิตหมองมัว	แล้วกลัวครอบครัวลำบาก
๑๕. ครานั้นพ่อแม่สองคน	คี่ยอมจำนนเอาเจ้าไปฝาก
ได้ไปเรียนรู้จาก	ทู่เจ้า(พระ)ที่วัดบ้านปาง
ชื่อทู่เจ้าชัตติยะ	เป็นพระมาก่อนนอนหลัง
เรียนสัพพะวจนัง	จนรู้ลู่ทางถามตอบ
๑๖. เมื่อเรียนจบวินัยศึกษา	ทู่หลวง(เจ้าอาวาส)คี่พาไปสอบ
วิพากษ์วินัยข้อใดถามตอบ	ท่านคี่สอบได้สบาย
หนังสือนวโกวาท	บได้ผิดพลาดข้อไหน
เริ่มต้นชีวิตต่อไฟ	เป็นตนภายในนักบวช
๑๗. พระสูตรพระธรรมหลักกรรมฐาน	พรหมวิหารท่องสวด

เป็นกิจการนักบวช	มุ่งสร้างคุณงามความดี
ศึกษาในด้านธรรมะ	ตามอักขระอัถฐิ
ที่เป็นภาษาบาลี	ตัวขอมตัวเมืองมีหลายอย่าง
๑๘. ตอนท่านเป็นสามเณร	ทำวัตรเช้าเย็นไม่เคยติดค้าง
ทุหลงทิงอวดทิงอ้าง	สมองสว่างจำดี
เรียนอันใดค้ทิงได้สัพพะ	เป็นพระมาได้สามปี
อายุชาวเอ็ด(ยี่สิบเอ็ด)พอดี	เลยทำพิธีเพ็กบ่บวช
๑๙. เป็นทู่เจ้าที่มีใจถวิล	เทศน์ธรรมวันศีลฟังทิงบ่เบื่อ
ศรัทธานั้นคือความเชื่อ	เลื่อมใสธรรมะธรรมโม
เป็นคนมีไสร้สจะ	บ่มีโมหะโมโห
ชื่อว่าสิริวิชัย	นั่นคือฉายาของท่าน
๒๐. เมื่อได้ตำแหน่งพระสงฆ์	เริ่มขยายวงทุกด้าน
จิตใจของท่านตั้งมั่น	บ่ใช่ไหวหวั่นอ่อนแอ
ทู่พระตนไหนทำและ	ท่านยังช่วยเทะ ช่วยแทน(ช่วยชี้แนะ)
ศรัทธาชาวบ้านดอนแด	ขอไฟเป็นเจ้าของอาวาส
๒๑. ท่านเลยไปอยู่เสียหนึ่งพรรษา	เพื่อบ่หื้อศรัทธาฟื้นขาด
ขอลาออกจากเจ้าอาวาส	ว่าเราอยู่ได้บ่เมิน
เพราะเป็นห้วงท้ทู่เจ้าเค้า(พระอาวุโส)	ท่านค้ทิงเผ่าเหลือเกิน
ถ้าจะไปอยู่วัดดอยแต่พุ้นเมิน(นาน)	เพิ่นบ่มีใครอุปฐาก
๒๒. พิก(กลับ)มาบ่เมินบ่่าน	คี้ได้ยินเหตุการณ์ที่มรณาจาก
เป็นวันโศกกาลาพราก	ดับขันธลาจากศรัทธา
ชื่อทู่เจ้าชัตติยะ	เป็นพระมาหลายวัสสา
ครานั้นภาระวัตวา	ท่านต้องอาสาหน้าที่
๒๓. ท่านอยู่ในกรรมฐาน	พรหมวิหารท้ทู่

เห็นว่าหนทางเส้นนี้	เปรียบเหมือนซูปเปอร์ทางยาว
ท่านเดินตรงค้วงกต	จนได้จรดสีขา
ฝันเห็นว่ามิดวงดาว	ลอยเข้ามาหาตัวท่าน
๒๔. อันนี้เป็นนิมิตหมาย	หัวในบ่เคยฟุ้งซ่าน
ท่านทำสำเร็จคู่ด้าน	บุญท่านครุบาศีลธรรม
คำนั้นหม่อมงามหม่อมแก้ว	มาขอบวชอย่างล้นหลาม
ช่วยสร้างวัดวาอาราม	เรียบบร้อยดั่งงามทุกส่วน
๒๕. แปะ(ทำ)พอยหลวงได้เจ็ดวันเจ็ดคืน	ดำบลแม่ตีนเมื่อนั้นยังมีมาม่วง
จัดงานกินทางคู่ส่วน	จนมีชื่อเสียงโด่งดัง
บอกว่าบ้านโห่งเมืองลี	ผดแผว(ถึง)ทำลี้วังผาง
บอกว่าลำพูนป่าซาง	ชื่อเสียงโด่งดังไพทั่ว
๒๖. การบวชลูกหาลูกศิษย์	บ่ใช่ความผิดความชั่ว
เจ้าคณะแขวงยู่ยั่ว	ว่าผิดจากการปกครอง
กับนายอำเภอเมืองลี	คนตะก่อนนี้จงหอง
ว่าครุบาเจ้าผยอง	รับรองเป็นอุปชฌาย์เถื่อน
๒๗. เพราะเขาเป็นคนอิจฉา	เลยตั้งข้อหาใส่เพื่อน
ตำรวจเอาบุญแจเถื่อน	มาใส่ครุบาศีลธรรม
ท่านบ่เคยได้ทำผิด	ทิ้งบ่หงุดหงิดผลิผลาม
เขาไล่ออกจากเขตอาราม	กักขังใส่ความต้องโทษ
๒๘. ว่าท่านทำผิดกฎ พ.ร.บ.	ไอ้พวกนี้ใจมันเหี้ยมโหด
เจ้าคณะสงฆ์ฝ่ายโจทย์	สอบโทษเป็นมาอย่างใด
ครุบาคีอู้(พูด)ตามชื่อ	บ่ได้หื้อต่อกฎหมาย
ท่านคี่ได้รับอภัย	เรื่องอุปชฌาย์การบวช
๒๙. เมื่อท่านได้รับอภัย	ชื่อเสียงดังไพเหมือนกับจรวด

ปได้คฺยโมโธอวด	เรื่องของครุบาศีลธรรม
ศรัทธาพากันแห่กลองแห่ฆ้อง	เต็มในทั่วท้องสนาม
ท่านว่ามีมารและมีกรรม	เป็นสมภารนำให้กล้าแก่
๓๐. ท่านสร้างคุณงามความดี	บุญบารมีดีแท้
ท่านบ่เคยได้ท้อแท้	ที่มาถูกต้องจงเวร
เจ้าคุณะนั้นได้สั่ง	หื้อหมู่เณระพระเณร
ประชุมกันวันเดือนเพ็ญ	กฎของพระเณรมีหลายเรื่อง
๓๑. ท่านครุบาภาวนาตลอดคืน	หาว่าเพิ่นขัดขึ้นกระด้างกระเดื่อง
เลยได้เป็นราวเป็นเรื่อง	หาว่ากบฏทีเดียว
ในพุทธจักรเรื่องนี้	มันเป็นที่น่าหวาดเสียว
เป็นเรื่องร้ายมากลมเกลียว	เจ้าคณะแขวงได้สั่ง
๓๒. ท่านอยู่ในอุเบกขา	บ่มีปัญหาสักอย่าง
และยังมีแถมหนึ่งครั้ง	เพราะมันเป็นวันสำคัญ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า	ท่านขึ้นเถลิงถวัลย์
คำสั่งทางราชการ	หื้อ(ให้)ทุกหน่วยงานอาชีพ
๓๓. ว่าทุกวันต้องจุดไฟบูชา	คำสั่งตมาเร็วรีบ
ว่าหื้อจุดผางประทีป	เครื่องสักการะบูชา
ครุบาท่านเข้าสมาธิ	ส่งความมุทิตา
อุทิศเป็นเครื่องสักการะ	แต่พระราชามหาราช
๓๔. ท่านบ่ได้จุดไฟบูชา	เขาคีหาว่าท่านบังอาจ
คิดกบฏต่อประเทศชาติ	ว่าขัดต่ออำนาจบ้านเมือง
ท่านเป็นเพศสมณะ	เป็นพระอยู่ในผ้าเหลือง
หาว่าขัดขึ้นคำสั่งบ้านเมือง	ว่าเพิ่นหาเรื่องบังอาจ
๓๕. เลยขับไล่ออกจากเมืองหละพูน	พวกท่านเจ้าคุณสั่งการเด็ดขาด

ทิ้งปลัดลามาบาท	กำหนดหื้อสับห้าวัน
ครุบาตีถามว่าพระคุณเจ้า	แปง(ทำ)โทษใส่เราอย่างมหันต์
ทำผิดวิสัยอะหยังกัน	ท่านถึงได้มาขับไล่
๓๖. เตือดร้อนถึงเจ้าจักรคำลำพูน	เขาใส่ความทูลว่าเป็นเรื่องใหญ่
ท่านได้ส่งสาสน์ไฟให้	มาปะท่านเจ้าจักรคำ
เลยร้องลูกหาลูกศิษย์	ว่าใครบ่ต้องติดตาม
ถ้าใครกลัวได้เป็นความ	หื้อพากันหนีเอาตัวรอด
๓๗. ส่วนว่าลูกศิษย์ลูกหา	คึงอมเวาเข้ากอด
บางคนคีน้าตาหยอด	พวกข้าขอได้ไผ่ด้วย
ส่วนแม่อุสารู้ข่าว	ล่น(วิ่ง)มาด้วยความหิวโหย
มาร้องรำให้วายไวย	ว่าเป้าจะใดเจ้าลูก
๓๘. พ่อแม่รู้เรื่องแล้วนอ	แม่หยุบหยังพอบลูก
ว่าสิ๊กออกมาเสียเทอะลูก	ทำดีมันบ่ได้ดี
มาบวชเป็นพุเป็นเจ้า	ยังมีความสุขซี
สิ๊กออกมาท่าจะดี	อยู่ไฟคิมี่แต่เรื่อง
๓๙. มาจืด(คาดไม่ถึง)หมู่เจ้าหมุ่นาย	จิตใจหยังมาฟุ้งเฟื่อง
ชอบมีแต่ราวแต่เรื่อง	กับหมุ่นักบวชนักบุญ
สิ๊กออกมาเสียเถอะลูกหล้า	บ่หื้อใครได้ตำสกุล
บ่ต้องไพอหวังเอาบุญ	อยู่หื้อเขาทารุณเหลือแก่
๔๐. น้าตาครุบาตีไหล	ปลอบบอกปลอบใจโยมแม่
คนเรามีกรรมแท้แท้	ทิ้งหนีบ่พ้นสักคน
กรรมเก่าที่เราได้สร้าง	มันมาถูกล้างติดตน
บ่ว่าจะรวยจะจน	เหมือนกันทุกคนในโลก
๔๑. นัตถิโลก อนินทิตา	คนบ่ถูกนินทาถือว่าเป็นโชค

คำสอนพระปาฏิโมกข์	สอนหื้อบุคคลทั่วไป
นินทาการเหมือนเขาเหน้ำ	บ่ต้องชอกช้ำหัวใจ
ขอหื้อโยมแม่พิกไฟ(กลับไป)	บ่ต้องทำใจเศร้าโศก
๔๒. ครุบาเดินทางเข้าเมืองหละพูน(ลำพูน)	เพื่อจะกราบทูลเรื่องการต้องโทษ
ชาวบ้านพากันขานโจทก์	แห่กันมารับเต็มกอง(ถนน)
พ่องคี่(บางคน)ไชโยหื้อร้อง	พ่องคี่เตรียมห้อยเตรียมกลอง
มากันหลายบ้านหลายของ(เรือน)	คนจะเป็นพันเป็นหมื่น
๔๓. เพื่อนเขาไฟขังไว้วัดหลวงหละพูน	บ่หื้อได้สูน(ปะปน)กับบ่เจ้าตนอื่น
ชาวบ้านพากันแตกตื่น	เปนตีสั่งเวชสังวร
บ่ได้กินน้ำกินข้าว	พากันนั่งเฝ้าสลอน
บ่มีที่หลับที่นอน	ห่มค่า(ห่มแต่)จิวรอยู่กลางเปลี่ยว
๔๔. มีชายคนหนึ่งรูปร่างลำสัน	อารมณ์หุนหันพ้าวเพี้ยว
เพื่อนว่าเป็นคนชาติเงี้ยว	สักหมึกใส่ตัวพอดำ(สักทั่วตัว)
มีนามชื่อว่าสว่าง	เผด็จเกกกล้าขริมขำ
ท่านคี่ยังมีศีลมีธรรม	ติดตามเรื่องราวนักบวช
๔๕. ว่าพี่น้องทั้งหลายหื้อตามเราเข้าไฟ	บ่ต้องกลัวใครทั้งทหารตำรวจ
ถ้าตามเราไฟบ่ใช่ว่าจะอวด	บ่ต้องกลัวใครมาทารุณ
ถึงจะเป็นเจ้าเป็นไพร่	ถึงจะเป็นใหญ่เป็นขุน
คี่ในจังหวัดลำพูน	ใจบุญทิงบ่มีใครเท่า
๔๖. ตำรวจที่มาอยู่ระวาง	คี่เลยหลีกทางหื้อเข้า
ครานั้นศรัทธาแก่เฒ่า	ชนของชนข้าวโพทาน
เอาไฟไว้ไหนพอบเสี้ยง	เสี้ยงแพวตำรวจทหาร
บ่มีที่ไว้อาหาร	จนได้ชนโพทานวัดอื่น
๔๗. คนมาเป็นหมื่นเป็นแสน	วัด(กระโดด)เข้าเขตแดนวันวัน

ชาวบ้านพากันแตกตื่น	เรื่องถึงหูเจ้าจักรคำ
กลัวมันเกิดเรื่องเลวร้าย	เลยย้ายที่อยู่จงจำ
เลยย้ายครุบาศีลธรรม	มาไว้นครเชียงใหม่
๔๘. คิมี่เจ้าแก้วนารัฐ	ท่านคือไพร่รับมาไว้
จ้างรถเครื่อง(รถจักรยานยนต์)คันใหม่	มาไว้ที่วัดศรีดอนไชย
ขังไว้อย่างนักโทษร้าย	บ่หื้อได้หันหน้าใคร
ท่านยังยิ้มแย้มแจ่มใส	ตั้งอยู่ในข้ออุเบกขา
๔๙. เราเป็นนักโทษเป็นสงฆ์	จิตใจมั่นคงเป็นเอก
ถูกเนรเทศขู่เช็ก	มาอยู่วัดศรีดอนไชย
พี่น้องเชียงใหม่รู้ข่าว	เอาน้ำเอาข้ามาถวาย
ข่าวคือเลยแพร่ออกไป	ใครใครคิมี่มาไหว้มากราบ
๕๐. พี่นั้งขั้ครุบาไว้ป่าแดดป่าฝน	กลุ่มอิทธิพลพวกคนใจบาป
หลวงอนุสารได้ทราบ	ไฟทุลกราบพระยาเจ้าเมือง
ว่าข้าเอ็นดูครุบาเจ้า	ผิวจนพอเศร้าพอเหลือง
ขอแรงชาวบ้านชาวเมือง	ช่วยแบ่งถ้ำเฟื่องกันแดด
๕๑. ชาวบ้านเป็นหมู่เป็นชุม	พากันมารูมมาเวด
มีแพวนายหมอนายแพทย์	มาเวดทิ้งคืนทิ้งวัน
เดือดกันฮึดฮึดฮึดฮึด	เต็มวัดเต็มในวิหาร
มันเป็นที่ย้อศจรรย	ทางการเขาได้สังเกต
๕๒. พี่นั้งขั้ครุบาไว้สามเดือนแปดวัน	แล้วทาการส่งตัวเนรเทศ
หลวงอนุสารว่าเป็นดีสังเวช	สมเพชท่าเจ้าครุบา
เลยถวายเงินหื้อหนึ่งขั่ง	ท่านสั่งเอาไว้รักษา
เอาเป็นค่าหยุกค่ายา	น้ำตาครุบาพอหลัง
๕๓. พี่น้องเชียงใหม่ใจบุญ	ร่วมสมทบทุนจนพอคืบคั้ง

พงศ์เจ้าอ้าวฟ้าฟุ้ง(รีบเร่ง)	มาไหว้สาครบาเจ้า
พงศ์ดีมารอม(ร่วมทำบุญ)ห้าบาทสิบบาท	ตกท่าแม่หวาดผ้าขาว
อี่แมมีนี่หนึ่งซาว	แม่ขอเอารอมด้วยพ่อง
๕๔. ตกท่า(ถึงคราว)พ่อยุ้ยดวงตา	ล่น(วิ่ง)มาหาหลังเกาะหลังก่อง
ว่าอู้อยู้ออม(ร่วมทำบุญ)ทวยพ่อง	ขอเงินพี่น้องเขามา
เป็นตีเอ็นดูคนเฒ่า	เข้าไปทอดเข้าทอดขา
ว่าไหว้สาเจ้าครุบา	เมื่อจะพิก(กลับ)มาเชียงใหม่
๕๕. ครุบาได้บอกไซจา	ว่ากำหนดเวลาบได้
ศรัทธาศึกมือไหว้	เชิญขึ้นเสลี่ยงหามไฟ
ผ่านทางเส้นสันป่าช่อย	ศรัทธาใหญ่่น้อยทั้งหลาย
พงศ์ดีเอ็น(ตะโกน)ด้วยอวยชัย	ขอหื้อท่านไฟตีมีโชค
๕๖. บางคนคี่น้ำตาไหล	พ่องคี่มีใจเศร้าโศก
พ่องดีเอ็นดำโหยกโหยก	อันพวกกะโหลกทมิฬ
กรรมทึงบ่เว้นปละ	เขาค่าพระผู้ทรงศีล
ข้าขอวานพรหมวานอินทร์	ตัดสินพวกคนใจบาป
๕๗. พอรถวิ่งไฟถึงเมืองหละพูน	ศรัทธาหน้าบุญล่นมายาบยาบ
พ่องยกมือไหว้มือกราบ	ขอหื้อท่านเดินทางปลอดภัย
พ่องดีเป็นไ้เป็นร้อง(ร้องไห้)	เกิดความชุ่นช้องหมองใจ
พ่องดีอำนวยอวยชัย	ขอให้ท่านสบายสุขเสพ
๕๘. ครุบาเดินทางไพาหา	กรมศาสนากรุงเทพ
เป็นเรื่องกฎบังสังเขป	ท่านคี่บ่ถูกต้องเปี้ยกฝน
ข้อที่สองว่าพระอินทร์เป็องบน	ได้ส่งดาบมงคลมามอบ
๕๙. ข้อที่สามหาว่าท่านครุบา	เดินแผ่นดินมาลอยไพรอบรอบ
ข้อที่สี่ว่ายอมน้อมนอบ	คิดกฎต่อแผ่นดิน

เพราะท่านมัวเข้าสมาธิ
 เลยต้องอาญาแผ่นดิน
 ๖๐. ข้อห้าเขาดั่งข้อหา
 เขาดั่งข้อหาใส่เฟิ่น(ท่าน)
 หาว่าดั่งพรรคดั่งพวก
 อนิจจังทุกขังนี้หนอ
 ๖๑. ข้อหกเฟิ่นดั่งข้อหา
 หาว่าท่านหลีกเลียง
 ต่อเจ้าคณะอำเภอลี้
 ของพระครูรัตนา
 ๖๒. ข้อที่เจ็ดที่เป็นคำชี้แจง
 หาว่าครูบาปลี่ยนปลิ้น
 เขาพากันวางอุบาย
 เขากำลังสาวไส้ในปุม(พุง)
 ๖๓. ข้อที่แปดนั้นน่า
 ข้าใคร่หวัจนพอจะให้
 ข้อหาทั้งแปดคิดดู
 สมเด็จพระสังฆราชได้สอบสวนครูบา
 ๖๔. ตั้งกรรมการสอบสวน
 กรรมการชุดพิเศษ
 กรมหมื่นชินวรศิริวัฒน์
 พระยาวราภรณ์
 ๖๕. ท่านอ่านแล้วว่าเป็นเรื่องโง่เขลา
 ก่อทั้งเรื่องบ่เป็นเรื่อง

บ่ใช่ว่าเมาริเมากิน(มัวทำมาหากิน)
 แปร(ทำ)เรื่องมลทินใส่เฟิ่น(ท่าน)
 ว่าท่านเป็นอุปชฌาย์เถื่อน
 ว่าผิดต่อกฎ พ.ร.บ.
 หาว่าหวัมดหวัหมอ
 มันทิ้งบ่หมั้นบ่เที่ยง
 หาว่าครูบาบิดเบียง
 ต่อข้อบังคับบัญชา
 ข้อนี้เฟิ่นดั่งข้อหา
 ซึ่งเป็นมหาเจ้าถิ่น
 ของเจ้าคณะแขวงบ้ำบิ่น
 ผิดนัดจากการประชุม
 พากันเอาไฟเข้าสู่
 ลงขุมในความเป็นใหญ่
 หาว่าครูบาเดินผิวน้ำได้
 มันจะเป็นไฟได้ค้ำชา
 เป็นเรื่องงูงูปลาปลา
 โดยความเมตตาเป็นพิเศษ
 ตั้งได้ใคร่ครวญหาเหตุ
 ตามได้สังเกตทุกตอน
 ท่านได้คัดสำนวนทุกตอน
 ตรวจสอบดูทุกตอนทุกเรื่อง
 คนปัญญาเบาสติเฟื่อง
 อ่านแล้วบ่ได้ใจความ

เลยกราบเรียนสมเด็จพระสังฆราช	ทรงทราบแล้วโปรดติดตาม
พระวชิรญาณได้ทูลความ	หื้อครูบาศีลธรรมได้พันโทษ
๖๖. ท่านยังฝากคำมาหื้อเจ้าคณะแขวง	ว่าเป็นคนหัวแข็งหื้อยมโหด
ที่ได้แบ่งตาแปงโทษ(ใส่ร้าย)	ว่าครูบานั้นเป็นผีบุญ
พี่น้องชาวบ้านกราบนบ	เคารพโอบเอื้อเกื้อหนุน
สมัยตะก่อนนั้นเจ้าหลวงเจ้าคุณ	บ่ได้นึกถึงบุญถึงบาป
๖๗. ทูเจ้า(พระ)หมู่ที่ตายไป	มีแต่หลงใหลใจหยาบ
บ่รู้จักบุญจักบาป	บ่ได้สติปัญญา
เมื่อเช่นสมัยตะก่อน	พ่องค์คงอ่านผญา(ปัญญา)
เดี๋ยวนี้ทูเจ้า(พระ)ครูบา	ท่านพัฒนาทางถูก
๖๘. ย้อนมาถึงคณะกรรมการ	ด้วยความสงสารพันผูก
ท่านตัดสินความทำถูก	อภัยโทษหื้อครูบา
สมเด็จพระสังฆราช	ได้อนุญาตเมตตา
ท่านยังประทานเงินมา	หื้อครูบาแกมหกสิบบาท
๖๙. คำนั้นศรัทธาทั้งหลาย	ศัพากันไหลมาทานบ่ขาด
ท่านครูบาได้ขออนุญาต	ไฟซื้อดอกไม้เงินไม้ทอง
เพื่อจะเอามาถวายพระ	ชำระต่อความมัวหมอง
เป็นบุญที่ได้สนอง	พ้นจากความมัวหมองต้องอาฆาต
๗๐. เอาไฟถวายวัดพระแก้วมรกต	ข้าจะขอจดขอสาป
ครูบาลวดลาสมเด็จพระสังฆราช	พิกมา(กลับมา)วัดวาอาราม
วันที่ชาวเจ็ดเดือนกรกฎา	พ.ศ.สองสี่หกสาม
ศรัทธารู้อ่าวครูบาศีลธรรม	พากันชอบสู้ข่มขืน
๗๑. คำนั้นพี่น้องวงศ์วาร	พากันจัดงานครึกครื้น
จัดบายศรีดอกขี้	รับขวัญท่าเจ้าครูบา

เป็นการสะเดาห์เคราะห์ร้าย	สารพันอันปัญหา
ตั้งนั้นก่อเริ่มพัฒนา	สร้างวัดสร้างวาหลายแห่ง
๗๒. วัดไหนมันหลุมันพัง	พากันเดินทางไฟตกแต่ง
เพราะกองทัพธรรมแข็งแกร่ง	ไว้เป็นหลักแหล่งโบราณ
ไฟสร้างพระธาตุม่อนไก่อแจ้หือดี	ไว้เป็นปูชนียสถาน
ชาวจังหวัดลำปางเพิ่นหัน	เพิ่นเลยพากันมาช่วย
๗๓. ฟ่องศรีอมเงินรอมทอง	ฟ่องศรีอมของชำระ้วย
พี่น้องชาวบ้านมาช่วย	สร้างได้สามเดือนสามวัน
ด้วยบุญญาอนุภาพช่วย	เสร็จด้วยตั้งปาฏิหาริย์
เสร็จแล้วทำบุญถวายทาน	ไฟเสาะหาสร้างสรรค์ประโยชน์
๗๔. ครูบาท่านนึกถึงอดีตย้อนหลัง	ปางเมื่อเคยมาต้องโทษ
จะขอสร้างคุณประโยชน์	ตอบคุณวัดหลวงหละพูน
เพราะถูกภัยธรรมชาติ	ทำให้อยอดธาตุดูเสื่อมสูญ
เลยขออนุญาตกับเจ้าหลวงหละพูน	ว่าจะขอบูรณะใหม่
๗๕. เจ้าเทืองหละพูนกับคณะฝ่ายสงฆ์	ท่านได้ตกลงปลงให้
ครูบาได้ตั้งใจไว้	จะหาทางรับใช้ตอบแทน
ศรัทธามาบริจาค	นักรมากกว่าหมื่นกว่าแสน
ได้สร้างยอดฉัตรทานแทน	วางแผนหือดีเหลือหลายเท่า
๗๖. มีแต่จิวรห่มกาย	และบาตรหนึ่งใบเก่าแก่
เอาไว้บิณฑบาตข้าว	ฉันเป็นมือเป็นวัน
บ่มีเงินแสนเงินล้าน	ที่ท่านจะสร้างสถาน
มีแต่วิปัสสนาญาณ	มรรคผลนิพพานเป็นที่เพ็ง
๗๗. เมื่อสร้างเสร็จจากธาตูลำพูน	คือวัดไฟสร้างบุญที่วัดดอยเก็ง
ที่ไหนมันหลุมันเส็ง	ตกแต่งแปง(ทำ)หือทนทาน

มีอยู่ที่อำเภอฮอด สำเร็จลุลรอดเหตุการณ์
 สร้างได้สองเดือนสิบห้าวัน ศรัทธาพากันมาช่วย
 ๗๘. นับหลังจากนั้นมา แม่อุสาคีซราชช่วย
 สันนิษฐานว่าท่านป่วย เป็นโรคลมปัจจุบัน
 พี่น้องชาวชุมชวามู่(เพื่อนพ้อง) ใครบ่ทันรู้ทันหัน(เห็น)
 หมอหยุกหมอยาบ่ทัน เลยละสังขารลาโลก
 ๗๙. ท่านครุบาว่าเป็นอนิจจัง เลยปล่อยวางการเศร้าโศก
 เป็นธรรมดาของโลก เป็นของบ่หมั้นบ่คง
 ครานั้นพี่น้องเฒ่าแก่ เอาศัพโยมแม่ไฟปลง
 เสร็จแล้วก็ได้มุงตรง ไผตามกิจสงฆ์ทั่วทั่ว(เป็นปกติ)
 ๘๐. จากนั้นท่านคือเดินทาง ไผถึงบ้านหว่างบ่อแก้ว
 พอไฟถึงนั้นแล้ว มีแต่หมู่แม่วหมู่ยาง
 เขาเคยถือผีถือเปรด เพราะเป็นรีต(จารีต)เหตุปางหลัง
 ครุบาเลยเทศน์หื้อฟัง หมู่ยางเขาเลยชมชื่น
 ๘๑. ครุบาเลยบอกไขป็น ว่าหื้อชวนกันสร้างเจดีย์ขึ้น
 เพื่อความสุขบานหวานชื่น หมู่ยางที่บ้านแม่เตียม
 มาช่วยกันแบ่งกันปก มีทิงขอบก(จอบ)จอบเสียม
 พี่น้องชาวบ้านแม่เตียม นับถือมาตั้งสมัยเก่า
 ๘๒. ครานั้นชื่อเสียงครุบา เป็นที่ลือชาไฟทุกหมู่เหล่า
 อำเภอพะเยารู้ข่าว ได้มาอาราธนา
 ไผสร้างพระเจ้าตนใหญ่ เพื่อเอาไว้ไหว้สา
 นิมนต์ท่านเจ้าครุบา สร้างวิหารขึ้นมาถ่อมหลังหนึ่ง
 ๘๓. ที่วัดทุ่งเอี้ยงนั้นนา พี่น้องศรัทธาพากันชาบซึ่ง
 ว่ามีตนบุญรูปหนึ่ง มาสร้างวัดกว้านพะเยา

จับบางคนก็รับเอาแทนแก้ว	บางคนก็รับเอาเสา
จับบางคนก็มารับเอา	ข้อฟ้าป้านลมทางนาค
๘๔. ข่าวมันเลื่องลือไฟไกล	เพิ่นพากันไหลมาบริจาศ
ปัจจัยหาได้บ่ยาก	ได้เงินหลายปีบ่น้ำมัน
หน้าแหนบมีเจ้าภาพแล้ว	พ่องรับแทนแก้วตั้งฐาน
พ่องรับประตูป่อง(หน้าต่าง)บาน	จนเป็นวิหารหลังใหญ่
๘๕. ขอย้อนถึงอดีตกาล	หลวงอนุสารเชียงใหม่
ท่านคี่มานึกใจได้	ใครไฟไหว้ครูบาศีลธรรม
กับคุณหลวงศรีประกาศ	เพราะขาดจากการติดตาม
เจ้าแก้วนวรรฐและเจ้าท้าวแสนคำ	เจ้านายฝ่ายเหนือและผู้ใหญ่
๘๖. มาปรึกษากันเรื่องวัดพระสิงห์	แห่งนครพิงค์เชียงใหม่
ได้หกร้อยปีมาได้	บ่เดี่ยวมันหลุมันพัง
เราใคร่นึกสร้างถ่อมใหม่	หื้อมันได้เหมือนเก่าเหมือนหลัง
ใครไฟนิมนต์เอาัยง	ท่านครูบามานั่งเป็นประธานดีค่า
๘๗. หลวงอนุสารเป็นคนไฟนิมนต์	ทุกคนต่างคี่รอถ้า
ครูบามาเป็นประธานหัวหน้า	สำเร็จคู้้อย่างพันอัน
บ่ว่าคนเมืองคนดอย	คี่ติดตามรอยช่วยกัน
แปดปีที่ท่านทำงาน	บ่มีเวลาพักผ่อน
๘๘. ที่ไหนไหนคี่มาขอเพ็งบุญ	พ่องคี่ตกลูกตลกก่อน(ก่อน-หลัง)
บางที่ท่านคี่เหน้อยอ่อน	คี่เยี้ยะ(ทำ)ไฟตามแรงพอ
จานั้นท่านคี่มาซ่อม	ที่วัดสวนดอกแกมนั้นหนอ
สมัยนั้นมิผู้แทน ส.ส.	คี่คือคุณหลวงศรีประกาศ
๘๙. เทียว(เดิน)ขึ้นดอยกับหลวงอำมรงค์	ลัดป่าลัดดงไฟทั้งดอยผาลาด
กว่าจะผดจะแผว(ถึง)พระธาตุ	กิจจะหยังพอบล่า(ไม่อร่อย)

บางทีอ(ครั้ง)มีดคำตามป่า
 อู้กันว่าใครได้ไฟฟ้าสักคำ
 ๙๐. ลงดอยมาคี่ลวดมาปรีक्षा
 ท่านว่าวันหรือเมื่อเช้า
 จะเอาไฟฟ้าถ้าจะล่าบาก
 ถ้าตามความคิดของเรา
 ๙๑. หลวงศรีประกาศท่านมาคี่ดคอย
 เมื่อตะก่อนเจ้าบวรเดช
 ว่าจะสร้างทางขึ้นดอย
 เมื่อมาร่วมแรงไพร่พล
 ๙๒. ส่วนท่านครูบาศีลธรรม
 ท่านมีความสามารถ
 ครานั้นคุณแม่เรือนแก้ว
 ออกประกาศทะเลอุปวง
 ๙๓. เหมือนมีมนต์มาโดนใจ
 บ่ว่าเมืองฝางเมืองพร้าว
 แม่แดงแม่ริมเชียงใหม่
 ทางดอยสะเก็ดสันทราย
 ๙๔. วันที่เก้าพฤศจิกายน
 เจ้าแก้วนวรรฐเอาขอบกลงเบิก
 ครานั้นพี่น้องหญิงชาย
 เห็นจนได้วัดแผ่นดิน
 ๙๕. ครูบาท่านเป็นประธาน
 กว่ารถจะได้วิ่งเข้าออก

ต้องไฟเสาะขี้ยา(เชื้อไฟ)มาตาม(จุด)
 ทำจะม่วนนั้นเหลือเก่า(น่าจะดีกว่าเก่า)
 กับตนครูบาท่านเจ้า
 ค่อยมาอยู่เป็นเรื่องเป็นราว
 มั่นยากกับสายกับเสา
 แปะ(ทำ)หนทางถ้าจะตีพิเศษ
 สร้างทางขึ้นดอยจะต้องได้สังเกต
 อุปราชาฯชมนล
 ลองคิดคอย(พิจารณา)ทิ้งบ่เสรีจสักหน
 ทุกคนเขาคี่ว่ายากขนาด
 ท่านเป็นผู้นำจอมปราชญ์
 จะสร้างหื้อถูกทบวง
 ปรีक्षाกับท่านคุณหลวง
 หื้อก้านันพ่อหลวงปกป่าว
 พี่น้องทั้งหลายรู้ข่าว
 และเวียงป่าเป้าเชียงราย
 จังหวัดทางใกล้ทางไกล
 ไหลกันมาบกมาเบิก
 เวลามงคลสิบมิ่งได้ฤกษ์
 เปิดปฐมฤกษ์ลงดิน
 ลู้กัน(แย่งกัน)ขนทรายชุดหิน
 หื้อบก(ชุด)คนวาคนศอก
 รู้ใครรู้มันมันใครทิ้งบ่ได้บอก
 ห้าเดือนกับชาว(ยี่สิบ)สองวัน

เป็นอันว่าเสร็จเรียบร้อย
 แต่ยังไม่ค่อยมาตรฐาน
 เปิดเป็นเส้นทางขนาน
 พ.ศ.สองสี่เจ็ดแปด
 ๙๖. วันที่สามสิบเมษา
 เมื่อเข้าลูกราคียังมีแสงแดด
 แถมสักคำ(อีกสักครู่)ฟ้าร้องแฉดๆ
 ท้องฟ้าเป็นหมอกเป็นควัน
 แม้แต่รุกขเทวา
 คียังมาสาธุการ
 แม้แต่แผ่นดินสวรรค์
 เกิดการสะเทือนเพื่อนพิน
 ๙๗. เมื่อเสร็จจากการทำทาง
 ขึ้นเจตียะยังดอยสุเทพเมื่ออัน
 ได้รับรางวัลตอนนั้น
 คือคำสั่งถึงชั้นอาญา
 ถูกนิมนต์ลงกรุงเทพ
 ถึงกรมการศาสนา
 เป็นดีเอ็นดูครุบา
 ทหาว่าสร้างวัดสร้างวาผิตระเบียบ
 ๙๘. คำสั่งเจ้าคณะบางตน
 เหมือนดั่งเราโดนปิ่นจ้อมีตเสียบ
 เขามาช่วยกันย่ำกันเหยียบ
 ท่านครุบาศรีวิชัย
 ว่าสร้างหกลีบวัดเถื่อน
 โดนที่ปมีเงื่อนไข
 ผิด พ.ร.บ.สงฆ์ไทย
 ที่บ่ยอมอยู่ได้อำนาจ
 ๙๙. นักบุญแห่งลานนาไทย
 ท่านบ่เคยมีใจอาฆาต
 ตอนนั้นหลวงศรีประกาศ
 ท่านไผเยี่ยมครุบาศีลธรรม
 ที่วัดเบญจมบพิตร
 ท่านได้อุทิศบุญกรรม
 ที่ได้ติดโทษต้องจำ
 เป็นกรรมประเดิมเติมเพิ่ม
 ๑๐๐. ครุบาบอกหื้อคุณหลวงกลับไผ
 ขะใจไฟไซ(ริบไฟดู)หาหลวงพ่อเถิ้ม
 ท่านมีอาการแรกเริ่ม
 ขึ้นในสังขารอินทรีย์
 คุณหลวงกลับขึ้นมาดู
 หลวงพ่อเถิ้มยังอยู่สบายสุขี
 ตกแถมรุ่งเข้าพอดี
 หลวงพ่อคือได้มรณภาพ
 ๑๐๑. ใครจะตายก่อนตายลุน
 คือแล้วแต่บุญแต่บาบ
 คุณหลวงคียกมือกราบ
 ท่านทราบรู้ได้อย่างไร

เพราะท่านมีญาณวิเศษ	ว่าจะเกิดเหตุกับใคร
ครุบาท่านได้นั่งทางใน	ส่งกระแสจิตติดต่อ
๑๐๒. โลกนี้มีแต่ความทุกข์	มีหุ้ค้ต้องฟังมีตาคีฬ่อ(ดู)
กิเลสนั้นเป็นตัวล่อ	ตัณหาคือบ่อโคลนตม
ขนาดว่าเราทำดี	มันค้ยงคนท้บถม
ทิงบ่ได้ขมขื่นขื่นขน	บ่ยอมหื้ออารมณ์มาเป็นใหญ่
๑๐๓. คุณหลวงท่านกลับไพหา	นิมนต์ครุบาทกลับมาเชียงใหม่
ครุบารับนิมนต์ไว้	แต่ยังบ่แน่นอน
รางวัลที่เราได้รับ	โดนจับเป็นปู้ก่ตอน
เราได้ถูกอริกรรม	สุดแสนอาวรณ์อย่างขมขื่น
๑๐๔. ครุบาท่านอุ้(พูด)ความจริง	รอวันน้ำปิงมันจะไหลขื่น
จะขอพักหลับสักตื่น	เพื่อหื้อใจมีพลัง
บ่เตี้ยนี้ขอก่อนเทอะ	ป่าเลื้ออะ(มากมาย)โอกาสวันหลัง
น้ำตาคุณหลวงพอพัง(ไหล)	กราบลาพิกมา(กลับ)เชียงใหม่
๑๐๕. ไพขกรรมศิลปากร	หล่อรูปเป็นอนุสรณ์องค์ใหญ่
จะเอาไว้เชียงใหม่	เป็นที่กราบไหว้บูชา
เมื่อเสร็จจากการก่อสร้าง	จะเอามาตั้งไหนหา
ตื่นคอยห้วยแก้วนั้นนา	เป็นทางสามขาทางไคว
๑๐๖. เพื่อหมู่เราชาวล้านนา	พากันมาสามาไหว
หมู่เยาวชนรุ่นใหม่	จะได้อู้จักตำนาน
แม่บัวซอนได้คิด	เป็นบุญญาฤทธิ์ไวรหาร
เอาไว้หื้อลูกหื้อหลาน	อู้จักตำนานขานเล่า
๑๐๗. ขอนิมนต์พระวิญญาน	ครุบาโปรดปรานข้าเจ้า
จูงมาปกปักเกศเกล้า	บ่ว่าคนเล่าคนฟัง

ก้นปัดบันทึกไว้	อ่านได้อาจลืมนวันหลัง
ประวัติที่เราได้ฟัง	เป็นนักบุญดั่งระดับชาติ
๑๐๘. ท่านเป็นนักพัฒนา	ปฏิบัติมาคัมภีร์เมินขนาด
เมื่อท่านได้รับอาพาธ	พยาธิเริ่มเข้าราววี
เดี๋ยวก็เจ็บหลังเจ็บอก	อายุย่างหกสิบปี
มดหมอที่ไหนดีดี	มาช่วยรักษายาโรค
๑๐๙. โรคจริตสีดวงทวาร	ชาวบ้านร้องกันว่าโรคป่าโหก(ริดสีดวง)
เลือดพอไหลโจกโจก	โรคป่าโหกมันทารุณ
บีด(เดี๋ยว)คือเป็นอ่อนเป็นอืด	ความดันโลหิตคือแทรกสูง(ผสมผสาน)
ครานั้นศรัทธาหน้าบุญ	นำเรื่องขึ้นทูลขึ้นกราบ
๑๑๐. ท่านเจ้าจักรคำหละพูน	ท่านได้รับทูลรับทราบ
สั่งหื้อข้าหลวงไปกราบ	นิมนต์ครูบามาที่
เอารถไฟรับเอาเน่อ	สั่งหื้อโจเฟอร์ด่วนจี๋
มาไว้วัดจามเทวี	หาหมอดีดีมาใส่
๑๑๑. บ่ว่าหมอเมืองหมอไทย	หมอกคนใดคืว่ายากบได้(รักษาไม่ได้)
เพราะมันเป็นยารากไม้	ยาตามแพทย์แผนโบราณ
อาการหนักขึ้นเรื่อยเรื่อย	ไข้เมื่อยคือออกอาการ
เพราะท่านบ่ฉันทอาหาร	อาการทรุดลงเหลือเก่า
๑๑๒. ครานั้นพี่น้องวงศ์วาร	พี่เพิ่นพากันมาเฝ้า
นิมนต์ครูบาท่านเจ้า	พิก(กลับ)ไปบ้านเก่าบ้านปาง
เพราะว่าครูบาท่านเจ้า	ใคร่พิกบ้านเก่าบ้านหลัง
พิกไฟที่วัดบ้านปาง	จนเท้า(จนกระทั่ง)ท่านมรณภาพ
๑๑๓. ตอนนั้นพระน้อยชโยม	พากันประนมก้มกราบ
พ่องได้ตื่นขะตื่นควาด	พ่องคืทืบทืบโยนโยน

ฟ่องให้สะอึกสะอื้น
 ฟ่องค้ำชูขึ้นโหงงโหงง
 ผ่อ(ดู)เขาล่น(วิ่ง)กันสนสน
 บางคนใจตกอกกลั่น
 ๑๑๔. เกิดซุลมุนวุ่นวาย
 เหมือนเกาะทรายถูกน้ำนองปั่น
 ชาวบ้านเดือดกันสนั่น
 เพ็นคี่ปัดปั่นกันมา
 ฟ่องพอลืมเต่าลืมลูก
 เป็นทั้งขี้มูกน้ำตา
 ฟ่องคี่ขึ้นอยู่บนหลังคา
 ร้องหาครุบาหือตื้น
 ๑๑๕. วันที่ชาว(ยี่สิบ)เป็นเดือนกุมภาพันธ์
 เป็นเวลาทุกคนต้องสะอื้น
 พอนอนหลับได้สักตื่น
 เทียงคีนกับห้านาที
 พ.ศ.สองสี่แปดหนึ่ง
 ตนบุญที่พึ่งได้จากลาหนี
 เทียงคีนกับห้านาทีครึ่งพอดี
 ทังหกออินทรีย์คี่แน่ง
 ๑๑๖. ศิษยานุศิษย์ทั้งหลาย
 ต่างคี่มีใจน้องหลัง
 จัดงานทุกอย่างทุกยี่
 ตามจารีตประเพณี
 ฟ่องแบ่ง(ทำ)ปราสาทมณฑป
 เค็บศพไว้ถึงสามปี
 ส่วนทางวัดจามเทวี
 ยังมานิมนต์ไฟแถมเทื่อ
 ๑๑๗. บ่เหลือว่าตัวตายไฟเป็นศพ
 เขายังมาประจบนิมนต์ไฟแผ่เผื่อ
 คิดแล้วเป็นหน้าตีเปื่อ
 เอาไฟสร้างหัวขัวสะพาน
 จัดพิธีสมโภช
 เพื่อช่วยประโยชน์สถาน
 ได้สิบห้าคีนกับสิบห้าวัน
 ทางราชการได้สั่ง
 ๑๑๘. ขอเชิญภิกษุและสามเณร
 ท่านจงบำเพ็ญเอาไว้เป็นตัวอย่าง
 ความดีที่ท่านได้สร้าง
 เป็นที่อวดอ้างเียนยอ
 อันเหรียญรุ่นเก่ารุ่นใหม่
 มีไหนพอบ่ค้ำบ่หลอ(ไม่เหลือ)
 ฟ่อง(บ้าง)คี่เอามาห้อยคอ
 บ่รู้ต้นสายปลายเหตุ
 ๑๑๙. นักบุญอย่างท่านครุบา
 ชื่อเสียงลือชาไฟทั่วประเทศ
 อยากู้ต้นสายปลายเหตุ
 ชื่อวีซีตีไฟดู

เราจะได้เห็นถึงภาพ

ซิมทราบเรื่องราวเข้าหู

ขอให้อุญค้ำบุญชู

ผู้ฟังผู้ดูทุกท่าน

วางเพลง.....

หมายเหตุ คำประพันธ์เพลงขอประวัติครูบาศรีวิชัยฉบับนี้คัดลอกจากวิทยานิพนธ์เรื่อง พระจรินทร์ อินศวร, “การสร้างสรรค์วรรณกรรมบทขอประวัติพระสงฆ์ในล้านนา,” ภาควิชาวรรณคดี, (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2557), 107-122.

ภาคผนวก ฉ

เพลงครูบาศรีวิชัย โดย ทิพวรรณ จันทรสวຍ

สืบนี้วันทาท่านครูบาเจ้าศรีวิชัย
 นักบุญแห่งล้านนาไทยต่างกราบไหว้เคารพบูชา
 ท่านสร้างความดีมากมีสุดพรรณนา
 สืบทอดพระศาสนาครูบาคือพระผู้สร้าง
 ทั่วแดนล้านนาที่ท่านครูบาเจ้าศรีวิชัย
 ท่านได้ไปสร้างเอาไว้มากมายวัดวาต่างๆ
 สร้างองค์เจดีย์หลายที่ครูบาเดินทาง
 สร้างกุฏิและพระวิหารวัดวาอารามทั่วแดนล้านนา
 ท่านสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพเชียงใหม่
 ท่านสร้างโรงเรียนมากมายให้เด็กทั้งหลายได้เรียนศึกษา
 สร้างอนามัยคนเจ็บปวดไข้ได้ไปพึ่งพา
 สร้างสะพานสัญจรไปมาผลงานครูบาเจ้าศรีวิชัย
 หลายครั้งหลายคราที่ท่านครูบามีมารผจญ
 ครูบาตรากตร้าอดทนได้หลุดพ้นทุกพ้องโพยภัย
 ด้วยบุญบารมีเมตตาธรรมคำจูงยิ่งใหญ่
 สืบนี้วันน้อมนำกราบไหว้ครูบาศรีวิชัยนักบุญล้านนา

หมายเหตุ เนื้อร้องดังกล่าวถอนคำมาจาก ทิพวรรณ จันทรสวຍ , “เพลงครูบาศรีวิชัย
 ,” You Tube video, https://www.youtube.com/watch?v=4_gpmkr9qVQ (สืบค้นเมื่อวันที่
 22 กันยายน 2559).

ภาคผนวก ข

เพลงครุบาเจ้าศรีวิชัย ประพันธ์และขับร้องโดย ขวัญชัย พิพัฒน์พงษ์ หน่อชัด

สิบนิ้วขวัญชัยไหว้สา	จักไขขียาครุบาตนเลิศ
นับตั้งแต่ชาติกำเนิด	สวรรค์ส่งเจ้าลงมา
เป็นอัศจรรย์แต่เล่า	ยามเมื่อแม่เจ้าเกิดลูกบุตรตา
ฟ้าแมบฟ้าฮ้องดังมา	แผ่นพสุธาไหวหวั่น
จึงใส่ชื่ออินตาเพื่อน	เกิดยามสะเทือนเลื่อนลั่น
ยังมีแห่ม(อีก)ชื่อหนึ่งนั้น	ชื่ออ้ายฟ้าฮ้องเนื่อนาย
ปีตามารดาของเจ้า	ปรากฏชื่อเก้านามหมาย
ว่าแม่อุสาพ่อควาย	จะเก็บกำไยมาเล่า
เมื่อใหญ่เจ้าตนบุญดี	มีปารมีก่อนเก่า
พระรุดงค์มาหันใส่เจ้า	สั่งมาจัดใส่แต่นา
ปรากฏฉัตรบังแสงต้อง	เมื่อดังฮ่อมจ้องเป็นที่สังกา
ก่อนบวชในศาสนา	เจ้าจะเป็นครุบาตนเอง
พอพันปีคืนเดี๋ยววัน	เหมือนกับสวรรค์สรรเสก
ได้สร้างคุณอนันต์อเนก	เมื่อเจ้าได้บรรพชา
เป็นพระมีศีลเคร่งครัด	เตือตุกข์หย่าง(เดิน)รัดดงหนา
ล้วยยางลื้อไต่ก็ศรัทธา	ไปทั่วอาณาโขงเขต
พอเป็นที่เรากลือชา	แคว้นไทยล้านนาประเทศ
ต่อมาก่อซำมีเหตุ	พองก่อใส่ร้ายมาปาน
สัพพะทุกขังแต่ให้	บ่าได้อยู่ดีกินหวาน
ทำดีก่อซำมีมาร	เขายับไปขับต้องโทษ

พอพ้นจากความคดี	เหมือนกับบุญมีผีโศด
ครุบาตึงบได้โขด	ว่าเป็นเรื่องธรรมดา
ท่านไปช่วยเหลือเหนือใต้	ไผ่ก่อดึงไหวตั้งสา
แปงสร้างบูรณะวัดวา	เป็นเล่าลือชาจนไขว่
เจ้าแก้วนรรัฐพระราชยา	แห่งอาณาเวียงพิงค์เชียงใหม่
นิมนต์ท่านมาจนได้	สร้างทางขึ้นธาตุพายบน
ปาดโรธัมโมสังโฆเหี้ยเตือะ	คนมาปาเลาะทุกแห่งทุกหน
เหมือนปดเมฆฟ้าเมืองบน	คนมาเป็นแสนเป็นหมื่น
สำเร็จตั้งคำครุบา	ทิพย์เทพเทวาก่อชมเชื้อ
นานาประเทศเมืองอื่น	เขาพากันหลังไหลมา
ได้ขึ้นไปไหว้พระธาตุ	เป็นนาบุญวาสนา
ย่อนปารมีครุบา	ได้แปงมรรคาทางใต้
ได้สร้างอนุสาวรีย์	สมกับความดีอันยิ่งใหญ่
หื้อคนได้มาสามาไหว้	ถลาปต่อเต้าเมนไป
ลูกหลานมีใจอ่อนน้อม	ตามดวงดอกข้อมสีใส
ครุบาเจ้าศรีวิชัย	สถิตในใจตลอด

หมายเหตุ เนื้อร้องดังกล่าวถอนคำมาจาก พิพัฒน์พงษ์ หน่อขัต, “เพลงครุบาเจ้าศรีวิชัย ,” You Tube video, <https://youtu.be/hxbSpd1xWsc> (สืบค้นวันที่ 22 กันยายน 2559).

หนังสือรับรองการพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัยในคน
 คณะอนุกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ชุดที่ 2
 99 หมู่ที่ 18 ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 12121
 โทร. / โทรสาร 0-2564-4440-79 ต่อ 1804

หนังสือรับรองเลขที่ 059 /2558
 รหัสโครงการ 072/2558
 ชื่อโครงการวิจัย การศึกษากระแส "ครูปาคติใหม่" ในภาคเหนือของประเทศไทย
 พุทธศักราชที่ 2530 - 2550
 ชื่อผู้วิจัยหลัก นายณัฐพงศ์ ดวงแก้ว
 หน่วยงานที่รับผิดชอบ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เอกสารที่รับรอง

1. โครงร่างการวิจัย ฉบับที่ 3 วันที่ 21 กรกฎาคม 2558
2. เอกสารชี้แจงข้อมูลแก่ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย (Information Sheet) ฉบับที่ 3 วันที่ 21 กรกฎาคม 2558
3. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย (Consent Form) ฉบับที่ 3 วันที่ 21 กรกฎาคม 2558

คณะอนุกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ชุดที่ 2 ได้พิจารณาอนุมัติด้านจริยธรรมการทำวิจัยในคนให้ดำเนินการวิจัยข้างต้นได้ ตามมติการพิจารณาแบบ Expedited Review

ระยะเวลาที่อนุมัติ .1. ปี (เอกสารอนุมัติฉบับนี้มีผลตั้งแต่วันที่ 10 สิงหาคม 2558 ถึง วันที่ 10 สิงหาคม 2559)

ถ้าหากผู้วิจัยไม่สามารถดำเนินการทันตามกำหนดของอายุใบรับรอง โครงการวิจัย (1 ปี) ให้ผู้วิจัยดำเนินการยื่นเรื่องขอต่ออายุขยายเวลา ก่อนครบกำหนดอย่างน้อย 30 วัน

ลงชื่อ.....
 (รองศาสตราจารย์ ดร. พันเอก ถวัลย์ ฤกษ์งาม)
 ประธานคณะอนุกรรมการ

ลงชื่อ.....
 (อาจารย์ ดร. วิมลพัทธ์ ศรีไวย)
 อนุกรรมการและเลขานุการ

อนุมัติ ณ วันที่ 10 สิงหาคม 2558
 หมดอายุ วันที่ 10 สิงหาคม 2559

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายณัฐพงศ์ ดวงแก้ว
วันเดือนปีเกิด	10 ตุลาคม 2533
ตำแหน่ง	นักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ทุนการศึกษา	2557: ทุนวิจัยมหาบัณฑิตด้านมนุษยศาสตร์- สังคมศาสตร์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ผลงานทางวิชาการ

ณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, "ครุบาทติใหม่" ภาพแทน "ครุบาทศรีวิชัย" สินค้าใหม่ตามแนวคิดบริโภคนิยมทางศาสนา, Libeal Arts International Conference 2015 Redesigning The landscape of Southeast Asia-RLSA, August 6 - 7, 2015 Thammasat University, Thailand.

ณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, ครุบาทศรีวิชัย: การผลิตซ้ำ การสร้างภาพลักษณ์ และการเป็นต้นแบบของ "ครุบาทติใหม่" ทศวรรษ 2470-2550, เอกสารประกอบการประชุมวิชาการประจำปี 2559 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ "รัฐคนไท/ไทย ชายแดนและทิศทางใหม่ๆ ในไทยศึกษา, 19-20 สิงหาคม 2559 ณ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 53-66

ณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, "สาตุ้...เจ้าตนบุญปีกมาเกิด": กำเนิดครุบาทติใหม่ภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงพุทธศาสนาท้องถิ่นภาคเหนือของไทย, เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ มุลนิธิโครงการตำรา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ประจำปี 2559, 25 พฤศจิกายน 2559 ณ ห้องประชุม ฎุกามยาว อาคารเรียนรวม (เดิม) มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา, 1-14.

ณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, "ครุบาทติใหม่" : ภาพลักษณ์และการนำเสนอตัวเองในฐานะ "สินค้าทางความเชื่อ", 13TH International Conference on Thai Studies Contradiction, Controversy and Confusion of Lanna Historiography, 15-18 JULY 2017, Chiang Mai , Thailand, 59-76.